ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 2 Septembre 1952 Երեքշաբթի 2 Սեպտեմբեր

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6854-Նոր շրջան թիւ 2265 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ՆՈՐ ԴԻՐՔԵՐՈՒ

Շարք մը իրողութիւններ կը հաստատեն թէ արեւմտեան Դաշնակիցները վճռած են զօրացնել իրենց ազդեցութիւնը՝ Մօտաւոր եւ Միջ. Արեւելքի մէջ :

Նոյն իսկ փորձեր կը կատարեն նոր դիրքեր գրաւելու, հակառակ բոլոր դժուարութեանց :

Իրենց արեւելեան քաղաքականութեան գլխաւոր խարիսխը կը կազմէ Թուրքիան, որուն զօրացման համար կանգ չեն առներ որեւէ զոհողութեան առջեւ, ինչպէս կը բացատրէինք Տբ. օր :

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ անգլիական, Ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները որոշեցին առաջին կարգի բարձրացնել իրենց դեսպանութիւնները՝ Յորդանանի, Լիբանանի, Արաբիոյ, Սուրիոյ եւ Իսրայէլի մէջ:

Աւելորդ է բացատրել թէ այս հինգ երկիրներն ալ պիտի հետեւին նոյն օրինակին:

Սովորական ժամանակներու մէջ, դիւանագիտական պարզ ներկայացուցչութիւնն անգամ պերճանք պիտի համարէին :

Երբ légationը կը դառնայ ambassade, ինչպէս մեծ պետութեանց միջեւ, կը նշանակէ թէ Միջին Արեւելքը նոյնքան արժէք ունի Մեծերուն համար, որքան արեւմտեան ճակատը: Թէ՛ քաղաքական, թէ տնտեսական եւ թէ մանաւանդ ռազմական տեսակէտով :

Բացատրութեան չի կարօտիր դէպքերու յարափոփոխ ընթացքը, Եգիպտոսէն մինչեւ Իրան :

Ամէնէն փոքր երկիրն ալ հետզհետէ աւելի պահանջկոտ կը դառնայ, չկամութիւն ցուցնելով այս կամ այն հարցին լուծման առթիւ :

Եւ սակայն, արեւմտեան երեք Դաշնակիցները կը պահեն իրենց պաղարիւնը : Մէկը միւսէն ետ չի մնար, համբերութեան արտակարգ փորձ մը կատարելու համար :

Ուրիշ առեն, չկամութեան ամենաթեթեւ պարագան կրնար շարժման մէջ դնել մարտանաւերը:

Մինչդեռ այսօր մինչեւ քառասուն, հարիւր կը համրեն, վերջին խօսքը արտասանելու համար :

Ո՛րքան փոխուած են պարագաները, մանաւանդ սրապէս վերջին պատերազմէն ի վեր:

Արեւելքը ոչ միայն արթնցած է, այլեւ շրջապատուած պայթուցիկ նիւթերով : Ներսէն թէ դուրսէն:

Որ եւ է յախուռն շարժումէ կամ անհամբերութիւն կրնայ հրդեհ մը յարուցանել, քարիւղով կամ առանց քարիւղի :

Անմիջական վտանգներէն զատ, կա՛յ վաղուան հեռանկարը, որ կը ճնշէ մղձաւանջի մը ծանրութեամբ :

Անհրաժեշտ չէ մարգարէ կամ ռազմագէտ ըլլալ, ըմբռնելու համար Միջին Արեւելքի արժէքը՝ իբրեւ զինուորական եւ տնտեսական խարիսխ :

Որքան ալ զօրացնեն եւ հզօր միջնաբերդի մը վերածեն Թուրքիան, արեւմտեան Դաշնակիցները չեն կրնար ազատ գործել, առանց ապահովելու Միջին Արեւելքի աջակցութիւնը: Գոնէ բարեացակամ չէզոքութիւնը :

Օրինակ, եթէ Իրանը կարմրի, կէս առ կէս կ'իյնայ Թուրքիոյ արժէքը, իբրեւ ռազմական գլխաւոր խարիսխ :

Այս մտահոգութիւնն է որ կը ստիպէ շարունակ նոր ելքեր եւ դիրքեր փնտռել, տնտեսական եւ ռազմական աջակցութիւններ ընծել: Նոյն իսկ ընդառաջ երթալ շատ մը պահանջներու որոնք անընդունելի կը համարուէին երէկ :

Այս տեսակէտէն, այլապէս ուշագրաւ պարագայ մը կը կազմեն անգլեւեգիպտական յարաբերութիւնները :

Թունդ ազգայնական կառավարութիւն մը խզեց 1936ի դաշինքը, պայմանաժամէն առաջ: Եւ վճռական դիրք մը բռնեց, պահանջելով պարպել Սուէզի շրջանը եւ Սուտանի թագաւոր ճանչնալ Եգիպտոսի վեհապետը :

Լոնտոն խորապէս՝ նեղսրտելով հանդերձ, երբեք չուզեց խզել «քնարին վերջին լարը»: Միշտ կը յուսայ գտնել շահիլ յուշիկ - յուշիկ :

Նոյն համբերատար տքնութիւնը՝ Միջին Արեւելքի միւս փոքր երկիրներուն հետ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑ – ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

— «Յառաջ»ի կիրակնօրեայ աշխատակիցներէն ոմանք չեն երեւար առենէ մը ի վեր: Օրինակ՝ Պետուշը :

= Բաւական առենէ ի վեր անհանգիստ էր, տարուբեր՝ անհատական եւ ազգային տառապանքի ալիքներուն վրայ: Ծովափ գացած է դարման գտնելու :

— Ուրեմն պիտի սպասենք իր վերադարձին :

= Անշո՛ւշտ : Թերեւս այս շաբթու :

— Իսկ Նարդունի՞ն: Իր մատենադարան – ճգնարա՞նը քաշուած է թէ... Արմաշ գացած է:

= Ան ալ օդափոխութեան գացած է դէպի հարաւային Ֆրանսա: Ման կուգայ «էկ»է «էկ», սեխ, ձմերուկ, խաղող եւ թուզ ուտելու համար :

— Ի՞նչ ըսել. Է՞կ:

= Այո, իր այցելած շրջանին բոլոր գիւղերը «էկ»ով կը սկսին կամ «էկ»ով կը վերջանան (Aigues): Եթէ հռչակաւոր Հիւնքեարպէյէնտեանը ողջ ըլլար, պիտի փութար ստուգաբանել.— «էկ»ը բխած է «էգի»էն, որ կը նշանակէ «այգի»: Ուրեմն Վօքլիւզի եւ Ավինեօնի շրջանին նախաբնիկները Հայեր էին:

— Ուրիշ բանաստեղծներ չեն պակսիր, աւելի գիտուն :

= Անշուշտ: Ո՛ղջ մնայ Արշակ Սաֆրաստեանը: «ԺԵ. դարուն (Ն. Ք.) արձանագրեալ խոռեան բնագիրք ցուցանեն գրառս «էկ» որպէս «էգի», փոխադրեալ մեր Վան - Տոսպից, աղաւաղեալ եւ խաթարեալ յընթացս հազարաւոր դարուց ...»:

— Ն. Սարաֆեանը ի՞նչ կը բանի :

= Ան ալ կա՛մ ծովափ մը կամ լեռ մը ապաստանած է, ի խնդիր նոր որոնումներու :

— Արշալոյս Խանէտանեանը վերջացո՞ւց «Լեզուական մեղանչումները» :

= Դեռ նոր սկսաւ: Կարծեմ դպրոցական վերամուտին կը սպասէ, վեցամսեայ դասընթացք մը բանալու համար, ի պէտս զարգացելոց:

— Ուրիշ հարցումներ ալ ունէի. բայց յաջորդ անգամ :

= Կրնաք հարցնել: Առանց նեղուելու:

ՎԱՀԷ

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ դաշինք մը կնքելու համար Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան «ստիպողական խորհուրդներուն», կը գրէ Պերլինի «Թէլէկրաֆ» թերթը : Յետագային այս դաշինքին պիտի յարին արեւելեան ճակատէն Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Ալպանիա:

«ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ» անցած 12 հազար Գերմաններու հսկողութիւնը գերմանական իշխանութեանց յանձնեցին Դաշնակիցները, իրենց վերապահելով կարգ մը իրաւունքներ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ տնտեսական օժանդակութիւնը երկարաձգելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Երեքն ալ համաձայն են :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Դանուբ - Սեւ Ծով ջրանցքի շինութեան համար շատ մը վնասարարներ ձերբակալուած էին: Դատավարութիւնը պիտի սկսի մօտերս: Կալանաւորները կ'ամբաստանուին իբրեւ ամերիկեան լրտեսներ :

ԵՐՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏ ՄԸ անխուսափելի չէ, ըստ Պ. Սթիվենսըն, Մ. Նահանգներու նախագահութեան ռամկավար թեկնածուն, որուն չափաւոր գաղափարները նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած են քաղաքական շրջանակներու մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց եւ Յունաց պատրիարքները սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած են Հէյպէլիի մէջ: Հրաւէրը ուղղած էր Յունաց պատրիարքը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ազգայնական վարիչներէն Թահար Էսաֆի ծանրապէս վիրաւորուեցաւ անծանօթներու կողմէ որոնք չիչեր նետեցին իր վրայ: Էսաֆի կը պայքարէր ծայրայեղ հոսանքին դէմ: —[illegible] ընթացութեան ենթարկել Թունուզի խնդիրը :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Սալամիսի նաւարանին մէջ, Պիրէոսի մօտ: Երեք հոգի մեռան, 37 հոգի վիրաւորուեցան:

ԻՐԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Վարչապետը մերժեց Թրումընի եւ Չըրչիլի առաջարկները

Մէկ օրէն միւսը աւելի ծանրացաւ անգլեւիրանեան վէճը, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով քաղաքական շրջանակներու մէջ :

Շաբաթ օր, Պ. Պ. Թրումըն եւ Չըրչիլ անձնական նամակ մը ուղղած էին Տոքթ. Մոսատեղի, լուծելու համար քարիւղի վէճը: Երկուքը միասին կը ներկայացնէին երեք հիմնական առաջարկներ, այն վստահութեամբ թէ պիտի ընդունուէին անմիջապէս :

Իրանի վարչապետը նոյն գիշերն իսկ վճռապէս մերժեց այս նոր առաջարկները, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով: Ճառը, որ ուղղուած էր իրանեան ազգին, կ'ըսէր,— Թէհրանի բրիտանական գործակատարը եւ ամերիկեան դեսպանը առաջարկ մը ներկայացուցած էին: Ըսի թէ այս կառավարութիւնը երբեք չի կրնար ընդունիլ այդ նոր դիմումը: Կառավարութիւնը կը կարծէ թէ անհրաժեշտ է նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը, խորհրդակցելու համար տրուելիք պատասխանի մասին: Բրիտանական գործակատարը եւ ամերիկեան դեսպանը Օգոստ. 27ին ինծի յանձնելով նախագահ Թրումընի եւ Պ. Չըրչիլի նամակը, խնդրեցին գաղտնի պահել եւ խոստացան իրանեան ծանուցագրին (7 Օգոստ.) պատասխանել մէկ շաբթէն: Ես բացատրեցի թէ ինչու այս նամակը լաւ ազդեցութիւն պիտի չգործէ Իրանի ժողովուրդին վրայ եւ ըսի թէ ինչո՛ւ չեն պատասխաներ մեր ծանուցագրին, փոխանակ այս նամակը յանձնելու ինծի :

«Այսօր անոնք ինծի կրկնեցին նամակին բովանդակութիւնը եւ կը կարծէին թէ լաւ ազդեցութիւն պիտի գործէ, քանի որ նամակը տոգորուած էր բարեացակամութեամբ» :

Նոյն գիշերն իսկ Տոքթ. Մոսատեղ նիստի հրաւիրեց երեսփ. ժողովը՝ Սեպտ. 10ին, իսկ ծերակոյտը՝ երեք օր վերջը, քննելու համար նոր առաջարկները: Տարակոյս չկայ թէ երկու ժողովներն ալ պիտի հետեւին վարչապետին, որ լիազօրութիւն կը վայելէ :

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԱԾ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ահաւասիկ առաջարկուած պայմանները . —

1. Լա Հէյի միջազգային ատեանին յանձնել Անգլեւիրանեան ընկերութեան վճարելի հատուցման խնդիրը: — 2. Ներկայացուցիչներ նշանակել Իրանի կառավարութենէն եւ Անգլեւիրանեան ընկերութենէն, բանակցելու եւ Պարսկաստանի քարիւղը արտասահման արտածելու համար:— 3. Եթէ Իրանի կառավարութիւնը ընդունի առաջին երկու կէտերը, Ա) Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը անմիջապէս ազատ պիտի ձգէ Իրանի մէջ մնացած քարիւղին վաճառումը (այս քարիւղին արժէքը կը հաշուեն 20—30 միլիոն տոլար):— Բ. Մեծն Բրիտանիա պիտի մեղմացնէ Իրանի արտածումներուն վրայ հաստատուած սեղմումները:— Գ). Մ. Նահանգները անմիջապէս տասը միլիոն տոլար պիտի տրամադրեն Իրանի կառավարութեան, իբրեւ ելմտական օգնութիւն:

Այս պայմանները Տոքթ. Մոսատեղի հաղորդուած էին չորեքշաբթի օր, բերանացի, այժմ կը հրատարակուին, ի գիտութիւն հանրութեան եւ ամբողջ աշխարհի: Կը նշանակէ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները դժգոհ մնացած են Տոքթ. Մոսատեղի բռնած դիրքէն: Երկուքն ալ կ'ուզէին գաղտնի պահել պայմանները, գէթ մինչեւ բանակցութեանց վերսկսումը :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Տոքթ. Մոսատեղ այս պայմանները կը գտնէ «նախատական՝ Իրանի արժանապատուութեան համար»: Ուրեմն երկու կառավարութիւնները անհրաժեշտ համարած են հրատարակութեան տալ զանոնք :

Թէհրանի անգլ. դեսպանատունը անսովոր միջոցի մը դիմեց,— անգլեւամերիկեան առաջարկները շրջաբերականի վերածելով, 7000 օրինակ ղրկեց թերթերուն եւ ժողովուրդին, ապացուցանելու համար թէ առաջարկները շատ բանաւոր են եւ երբեք անարգանք՝ Իրանի համար :

Տոքթ. Մոսատեղի մերժումին վրայ, երկու կառավարութիւնները այժմ կը խորհրդակցին իրենց յաջորդ ձեռնարկի մասին: Յոռետեսներ կը կարծեն թէ ի հարկին զինեալ միջամտութեան պիտի դիմեն, եթէ համայնավարական դաւ մը սարքուի Պարսկաստանի մէջ: Չըրչիլ արդէն այսպիսի տրամադրութիւն մը կը յայտնէր վերջերս, բայց Թրումըն կ'ընդդիմանար: Խնդիր է թէ այս անգամ պիտի փոխէ՞ իր դիրքը, ի տես համայնավարական վտանգին: Անգլիոյ մէջ շատ մը պահպանողական եւ նոյնիսկ աշխատաւորական երեսփոխաններ համաձայն կ'երեւան զինեալ միջամտութեան:

Նոր առաջարկներով, Անգլիա ընդունած կ'ըլ—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵՂԾ «ՊԱՀԱԿ»ՆԵՐԸ

Հայաստանեայց Եկեղեցիի կեղծ «պահակ»ները սուրը պատեանէն քաշած են, կռուելու համար... հողմաղացներու դէմ:

Ի՞նչ է պատահած:

Պատահած է, որ Թափուր մնայ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռը, երանաշնորհ Հայրապետին՝ Գարեգին Ա.ի մահուան պատճառով:

Այս նախադրեալէն մեկնելով՝ Պէյրութի ռամկավար օրգանը, «Զարթօնք», կը գրէ իր 1952 Օգոստոս 6ի թիւով, «Օտար միջամտութիւններ ...» խորագրին տակ.

— «Ցետին մանուկն ալ գիտէ, թէ դաշնակ ղեկավարութիւնը պիտի չուշանար իր ծանր հրետանիին միջոցաւ բանալու «կաթողիկոսական ընտրապայքարը»՝ լուսահոգի Գարեգին Ա. կաթողիկոսի մահուան վաղորդայնին: Եւ կ'ակնկալուէր, որ այդ յարձակողականը շղթայազերծուէր ազգավնաս մեկնակէտէ մը ու բովանդակէր չարամիտ շարք մը զրպարտութիւններ եւ խեղաթիւրումներ: Դաշնակցական «արդի» մտածողութեան հետեւող մը տարբեր բան պիտի չկրնար ակնկալել»:

Քանի որ «յետին մանուկ»ը գիտէ եղեր այս բոլորը, առաւել եւս պէտք է գիտնար ՌԱԿի օրգանը: Ուրկէ՞ գիտէ սակայն, որ «կաթողիկոսական ընտրապայքար» բացած ենք կամ կը պատրաստուինք բանալ, այն ալ «ազգավնաս մեկնակէտ» մը:

Մենք ըսած ենք, դարձեալ կ'ըսենք ու միշտ պիտի ըսենք, թէ մեր ժողովուրդին գերագոյն շահը կը պահանջէ թոյլ չտալ, որ էջմիածինի անունով Մոսկուան նստի մեր կաթողիկոսարաններուն, մեր պատրիարքարաններուն ու առաջնորդարաններուն, մեր վանքերուն, եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն մէջ:

Ո՞րն է «ազգավնաս մեկնակէտ»ը այս յայտարարութեան մէջ:

Մենք ըսած ենք, դարձեալ կ'ըսենք ու միշտ պիտի ըսենք, թէ մեր կաթողիկոսարանները, մեր պատրիարքարաններն ու առաջնորդարանները, մեր վանքերը, եկեղեցիներն ու դպրոցները անառիկ բերդեր են, եւ մեր շահը կը պահանջէ կամովին չյանձնել զանոնք կրօնքի եւ ազգութեան թշնամի բոլշեւիզմին:

Ո՞րն է այստեղ «ազգավնաս մեկնակէտը»:

Մենք ըսած ենք, դարձեալ կ'ըսենք ու միշտ պիտի կրկնենք, թէ էջմիածին ՏԷՐԸ չէ Հայաստանեայց Եկեղեցիին, ոչ թէ որովհետեւ չուզեր, այլ որովհետեւ չի կրնար: Եթէ իրաւամբ ՏԷՐ մըն է ան եւ ոչ թէ կամակատար մը, ապա ուրեմն ինչո՞ւ այսօրուան էջմիածինը այն չէ, ինչ որ էր երէկուան էջմիածինը, նոյնիսկ մեծազօր ցարերու շրջանին:

Ինչո՞վ «ազգավնաս» է մեր այս մեկնակէտը:

Մեր ուզածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ապահովութեան գօտի մը հաստատել մեր կաթողիկոսարաններուն, մեր պատրիարքարաններուն եւ առաջնորդարաններուն, մեր վանքերուն, եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն շուրջ՝ ընդդէմ ՕՏԱՐ բոլշեւիզմին:

Ինչո՞վ արդեօք «ազգավնաս» է նաեւ այս մեկնակէտը:

Ահաւասիկ մեր մեկնակէտը, պարզ եւ յստակ.

— Պաշտպանել մեր ազգային հաստատութիւնները բոլշեւիկեան, այսինքն ՕՏԱՐ թափանցումին դէմ:

Ռամկավար «Զարթօնք»ները ոչ կը պայքարին, ոչ ալ կը բողոքեն այս թափանցումին դէմ, բայց թէ կը պայքարին եւ թէ կը բողոքեն Հայուն, հարազատին դէմ, երբ ան կ'ուզէ համայնավար վարակումէն զերծ պահել Հայց. Եկեղեցին եւ զայն դնել իր բուն դերին ու կոչումին մէջ:

Գոհ կը մնան, երբ Մոսկուան տիրէ, դժգոհ կը մնան, երբ հարազատը «տիրէ»:

Կը հաւատան, երբ նենգ բոլշեւիզմը յայտարարէ, թէ կը պաշտպանէ եկեղեցին: Չեն հաւատար, երբ հարազատը յայտարարէ, թէ իր ուզածը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պահել ու պաշտպանել իր ազգային հաստատութիւնները:

Սթալինի մէջ կը տեսնեն «բարի քրիստոնեան», որ ըսած է եղեր. «Դուք քրիստոնէութիւնը կը քարոզէք, իսկ մենք կ'ապրինք»: Սակայն մեր մէջ կը տեսնեն հեթանոսը, կռապաշտը, քրիստոնէութեան, եկեղեցիի եւ կրօնքի թշնամին:

Այսքան «գիտուն» եւ այսքան «պարկեշտ» են ՌԱԿի օրգանները:

Հարազատին մէջ կը տեսնեն «քաղաքական ազգավնաս արկածախնդրութիւններ», բայց չեն տեսներ օտարին քաղաքական դաւերը:

Աթոռի հետամուտ «մարիոնէթ»ներ կը փընտռեն կը գտնեն հայ Դաշնակցութեան մէջ եւ աթոռէ փախչող, իշխանութենէ ընդմիշտ հրաժարած Սուրբ Հոգիներ միայն կ'ուզեն տեսնել ռուսական բոլշեւիզմին մէջ:

Աթոռամո՞լ, մե՞նք: Մենք, որ մեր ունեցած աթոռներուն համար իսկ մարդ չենք գտներ:

Կը յայտարարենք ահաւասիկ, ի լուր եւ ի յուշ բոլոր «Զարթօնք»ներուն եւ իր լուսեղբայրներուն, — մենք Կաթողիկոսութեան թեկնածուներ չունինք: Չունինք նաեւ Պատրիարքութեան, Առաջնորդութեան կամ Վանահայրութեան թեկնածուներ:

Բայց մենք աթոռը չենք շփոթեր աթոռակալին հետ, ինչպէս որ վանքը չենք շփոթեր վանականներուն հետ: ՌԱԿը այսպէս չէ սակայն: ՌԱԿը աթոռակալը կը պաշտպանէ աթոռին դէմ, վանականը կը պաշտպանէ վանքին դէմ, եկեղեցականը կը պաշտպանէ եկեղեցիին դէմ, կաթողիկոսը կը պաշտպանէ կաթողիկոսութեան դէմ, ինչպէս որ վարչաձեւը կը պաշտպանէ Հայրենիքին դէմ:

Ո՞րն է «ազգավնաս»ը բոլոր այս եւ այլ մեկնակէտերուն մէջ.— մե՞րը, թէ իրենցը:

Երբ մենք կը գրենք. »Կաթողիկոսական մըն է Ամենայն Հայոց Հայրապետ»ը, ՌԱԿը կը փոխադարձէ. «Դաշնակցութիւնը դէմ է էջմիածինի»:

Երբ մենք կը յայտարարենք. «Անթիլիասը պէտք է ապահովագրել օտար բոլշեւիզմի թափանցումին դէմ», ՌԱԿի օրգանները կ'աղաղակեն.— «Դաշնակցութիւնը դէմ է Անթիլիասի»:

Երբ մենք հաշիւ կը պահանջենք Երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան «պաշտօնական հրատարակութիւն»էն, ռամկավար գրիչները կ'աւաղեն. «Դաշնակցութիւնը դէմ է Երուսաղէմի վանքին»:

Վերջապէս, երբ մենք Հայաստանի վարչաձեւը կը քննադատենք, կը բողոքենք արիւնոտ մաքրագործումներուն, զանգուածային աքսորներուն, հալածանքներուն դէմ, այս նոյն կեղծ «պահակ»ները, միաձայն ու միակամ, կը պոռան մեր երեսին. «Դաշնակցութիւնը դէմ է Հայրենիքին»:

Մենք դէմ ենք եղեր էջմիածինի, դէմ ենք եղեր Անթիլիասի, դէմ ենք եղեր Երուսաղէմի, դէմ ենք եղեր Հայրենիքի, իսկ իրենք, ՌԱԿը եւ ՌԱԿեանները քաջարի «պահակ»ներն են եղեր թէ էջմիածնի, թէ Անթիլիասի, թէ Երուսաղէմի եւ թէ Հայրենիքի:

Բոլշեւիզմը Երկրէն ներս կ'ըսէ ու կը կրկնէ, երբ խօսք ըլլայ «Դաշնակ»ներու մասին. «Հայ ժողովուրդի ամենաոխերիմ թշնամիները»:

Նոյն բանը կ'ըսեն ու կը կրկնեն նաեւ Արտերկրի մունետիկները:

Այս բոլորէն ետք, մենք այլեւս իրաւունք ունինք չհաւատալու այս կեղծ «պահակ»ներուն ոչ պարսաւին, ոչ գնահատանքին, ոչ «հաստատում»ներուն, ոչ «ժխտում»ներուն:

Այս կեղծ «պահակ»ները, — մեծաբարբառ մունետիկները մեր հրապարակին, — միակ մեկնակէտ մը ունին,— «ոչ» ըսել մեր «այո»ին եւ «այո» ըսել մեր «ոչ»ին:

Այս մեկնակէտը կը նկատեն ամէնէն... ազգաշէնն ու ազգօգուտը եւ ամբողջն կառչած են անոր թէ երբ ցամաքի վրայ կը քալեն եւ թէ երբ ջուրերուն վրայ կը լողան:

Չիրենք վարողը ոչ առողջ դատողութիւնն է, ոչ ուղիղ տրամաբանութիւնը: Անասնական, հիւանդագին ատելութիւնն է, որ կ'առաջնորդէ զիրենք ամէն տեղ եւ ամէն անգամ, երբ փորձեն իրենց ժանգոտած սուրը քաշել Դաշնակցութեան դէմ:

Պարզ օրինակ մը.— երբ մենք դէմ գրենք Թուրքիոյ, մեզ կը մեղադրեն անով, որ կը խռովենք Թուրքիոյ հայութեան հանգիստը: Եւ երբ թեր գրենք, մեր մէջ ուրիշ բան չեն տեսներ այլեւս, բայց եթէ... Թուրքին դաշնակիցը:

Խելացի Դաւիթ մը, Ամերիկա նստած, կը գրէ.

— «Մարմնոյս մէջէն սարսուռ մը կ'անցնի ու ողնայարէս վար պաղ հոսանք մը կը խուժէ ամէն անգամ երբ ձեռքս կ'անցնին Թրքանպաստ փրոփականտի թերթիկներ ու անոնց մէջ շմորած աչքերով կը կարդամ ներբողներն ու գովասանքները, որոնք կը շռայլուին մեր թշնամիներուն:

«... Իսկ մեր երկրին (Մ. Նահանգներ) նախագահը շնորհաւորական հեռագիրներ կը փութացնէ այդ յանկարծ ակնթարթի մը մէջ քաղաքակրթուած, ռամկավարացած ու մաքրագործուած ազգին (Թուրքին), զայն դնելով նոյն հաւասար դիրքին մէջ, ուր որ իրենք են» («Արեւ, 15 Օգոստոս 1952):

Ահա մարդուկ մը, որ չի մոռնար նախագահին շնորհաւորական հեռագիրները, բայց կը մոռնայ Թուրքեւռուս երկու դաշինքները, որոնցմով Մոսկուան Թուրքին վաճառեց մեզ ալ, մեր հայրենիքն ալ:

Այս քաջարի մունետիկը թող երթայ Մոսկուա եւ քիչ մըն ալ Ռուսիոյ մենատէրին յիշեցնէ Կարսի եւ Մոսկուայի դաշինքները, որպէսզի իր ողնայարէն վար խուժող պաղ հոսանքը վերածուի տաքի ...

ՌԱԿը ամէնուն հետ հաշտ է եւ ամէնուն հետ համերաշխ: Հաշտ չէ եւ համերաշխ չէ միայն մեզի հետ:

Ի՞նչ շահեցաւ ինք այս անհաշտութենէն եւ ի՞նչ շահեցանք մենք:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Ի՞նչպէս փրկեցինք Հայուհին

ՔՈՒՊԱ (Յառաջ).— Սովորական ժամանակներու եւ բնականոն պայմաններու մէջ, Արմութաղցի հինգ տղոց կողմէ, գնչուացուած հայ աղջկան մը ազատագրութեան խիզախ արարքը թերեւս այնքան ուշագրաւ դէպք մը չնկատուէր: Բայց 1919ին, Թուրքիոյ մէջ, երբ հայ եւ հայութիւն չէր մնացած, իսկ գործին հեղինակները աքսորավայրերու մէջ չափահասութեան հասած բեկորներ էին, դէպքը աւելի քան ուշագրաւ է:

Պատմենք քանի մը տողով.

Գիշերանց թումասենք կալը լեցուած էր վրաններով: Վրդովիչ պարագայ մը դեռ երեք ամիս առաջ պապենական հողը վերադարձողներու համար: Արմութաղն արդէն լեցուած էր Թուրքերով: Եթէ վերջիններն ալ կառավարութեան կողմէ այնտեղ բնակելու համար ղրկուած էին, կնճռոտ կացութեան մը կը մատնուէին հայ բեկորները:

Ցետոյ ստուգուեցաւ որ Գնչուներ էին, որոնք իրենց հետ ունէին նաեւ անչափահաս Հայուհի մը: Խնդիր մըն ալ այս եղաւ: Վերադարձողները անմիջապէս քով քովի եկան եւ որոշուեցաւ, ամէն պարագայի մէջ փրկել Հայուհին, որպէսզի մեզի հետ ապրի, ու մեզի հետ մեռնի:

Վճիռը գործադրելու հետամտեցան հինգ տղաք, բնականաբար նախ հաշտարար միջոցներով: Գնչուները փոխանակ համոզուելու եւ համաձայնելու, սպառնացին «գլուխ թռցնել»: Չեռնոցը նետուած էր, իսկ հայ տղաքը վճռականօրէն պատրաստ մեռնելու կամ փրկելու:

Ցանդուգն գործի դիմելէ առաջ քանի մը հայ կիները փոխադրուեցան, վտանգի գծէն հեռու, ապահով տեղ մը: Ցետոյ Կարապետն ու Ցարութիւնը, ներսէն դէպի Գնչուները նայող պատուհանին առջեւ դիրք բռնեցին արուեստական հրացաններով: Իրականը չունէինք: Եղիայէն (Ներկայիս Ֆրանսա, իսկ առաջին երկուքը մեռած) հետ մեր վրայ էինք առեր յարձակման գործը: Եղիան մերկացուց ու համբուրեց իր սուրը,: «գործ ունիս այսօր իմ սիրելի սուր» ըսելով: Իմինս վեցհարուածեան էր: Ակնթարթի մէջ խոյացանք վրաններ ազդարարելով թէ մահ կը սպառնայ տեղէն շարժողին ու ընդդիմացողին:

Գտանք Հայուհին, առինք ու քալեցինք մեզի հետ: Հրաշքը կատարուեցաւ: Գերուած ու դըժբախտ Հայուհին փրկուեցաւ շնորհին հինգ երիտասարդներու: Հայուն հզօր կամքը վերստին յաղթանակեց, առանց կորուստի ու կաթ արեան: Վախցա՞ն Գնչուները, որոշ չեմ գիտեր, գիտեմ սակայն որ մնացին շշմած ու անշարժ մեր յանդուգն անակնկալի առջեւ: Քաջակորով Արմութաղցի հինգ որդիները դափնի մըն ալ դրին իր ճակտին, հայութեան ճակտին, այս դէպքով:

Հայուհին մաշած ու դեղնած էր իր տառապանքէն: Ծակատն ու այտերը, ինչպէս բազուկները յատկապէս նաշխուած գնչուական նախշերով, այլանդակուած, եւ անճանաչելի դարձած էր, բայց աղջիկը փրկուեցաւ, հայացաւ եւ ապրեցաւ Արմութաղի մէջ, իբրեւ բոլորին քոյրիկը:

Երեւակայեցէք այս արարքին մեծութիւնը ժամանակին ու պայմաններուն համեմատութեամբ: Աքսորավայրերէն նոր վերադարձած, հանապազօրեայ հացին ճամբան դեռ չգտած, ահն ու մահը կը հեգնէին հինգ տղաք, Հայուհի մը փրկելու համար: Իրենց դիմացը ունէին չորս անգամ աւելի Գնչուներ, մօտ 200 կէպէկցի զաղթականները: Ասկէ զատ, Թուրք ժողովրդի եւ ջարդարար կառավարութեան թշնամանքը: Փախչիլ եւ փրկուելու մասին մտածելն իսկ աւելորդ էր, որեւէ ճար չկար: Ուրեմն Ֆիզիքապէս պարտուած Արմութաղը ողջ էր իբրեւ ոգի:

Ինչպէ՛ս անպարտելի է հայկ. ոգին եւ ընդունակ հրաշքներու: Կեցցէ այդ ոգին:

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՆԻԱԿԱՐԱ ՖՕԼՍԻ մէջ (Մ. Նահանգներ) տեղի ունեցած է Ս. Յակոբ եկեղեցիին օծումը եւ Հայ Կեդրոնին բացումը: Ներկայ եղած են 800 հոգի: Այս առթիւ հանգանակուած է 7000 տոլար:

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Ազնիւ Անդրանիկի բեմական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը տօնուած է Լօս Անճէլըսի մէջ: Բեմադրուած է Վաղարշ Վաղարշեանի «Երջանկութիւն» չորս արար ողբերգութիւնը: Դերասանուհին բեմ բերած է իր աղջիկը՝ դերասանուհի Պերճուհի որ քանի մը բառով ներկայացուցած է իր մայրը: Յոբելենական յանձնախումբին կողմէ խօսած է Յ. Քարեան, վեր առնելով դերասանուհիին բազմաթիւ բարեմասնութիւնները: Դերասանուհին շնորհակալութիւն յայտնած է ըսելով թէ ինք միայն իր պարտականութիւնը կատարած է, հանդէպ իր տառապեալ

ՏՈՄՍԵՐ

« ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԵՆՔ ԿՈՐ ... »

Գրական ամսաթերթի մը խմբագիրը դիտել կուտայ թէ վերջին յիսնամեակին, աշխարհի մէջ շատ մը բաներ փոխուած են ու մարդիկ սկսած են յառաջդիմել: Ու կը համրէ այդ փոփոխութիւնները :

1900 թուականին, Ամերիկայի բնակչութեան կէսէն աւելին, կեանքին մէջ ինքնաշարժ տեսած չէր: Գիւղացին կամ քաղաքացին, տեղէ տեղ կը ճամբորդէին չոդեկառքով կամ, շատ, շատ հանրակառքով ·երկուքն ալ կը քալէին կրիայի պէս : Այսօր, ինքնաշարժ չունեցող չկայ ու կեանքը կը թաւալի չորս անիւի վրայ: Երբեմն ալ օդը կը բարձրանայ :

Այդ օրերուն, ոչ ձայնասփիւռ կար, ոչ ալ հեռանկար: Ուրեմն մարդոց հորիզոնը շատ սահմանափակ էր: Այսօր, շատ լայն :

1900ին, կիները գործի չէին երթար: Քառասուն կտոր բան կը հագնէին եւ հազիւ թէ տունէն դուրս կ'ելլէին: Այսօր, տիկինը գրասենեակի մը մէջ կ'աշխատի ու երբ իրիկուան տուն վերադառնայ, ամուսինը, գոգնոցը կապած, կերակուրը սեղանին վրայ կը բերէ :

Յիսուն տարի առաջ, մարդիկ շատ պաշտօնական վրայ գլուխ ունէին: Կիները կը բանտարկուէին սեղմիրաններու մէջ, որոնք հիմա թանգարան նետուած են :

Խմբագիրը ունի տակաւին ուրիշ բաղդատականներ ալ, որոնք, կարծեմ հատորի մը մէջ պիտի ամփոփէ եւ պիտի ապացուցանէ թէ «կը յառաջդիմենք կոր »:

....

Հիմա մտէք մեր, հայկական, կոչուած արտէն ներս :

1900ին, երբ աղջիկ տղայ իրարու հետ ամուսնանալ ուզէին, հայրիկէն ու մայրիկէն արտօնութիւն կը խնդրէին ՝ուրիշներու միջամտութեամբ: Ո՞ր տղան կրնար խոստովանիլ իր սէրը ·

— Հայրիկ, ես Թուրֆանտան պիտի առնեմ ...

Այսօր, երկու սիրահարները ամէն բան կարգադրելէ ետք, հարսնիքի հրաւիրատոմս մըն ալ կը ղրկեն իրենց ծնողքներուն: Երբեմն ալ, պսակէն վերջ լուր կուտան թէ կ..ր..ւած են ...

1900ին, երկու նշանածներ իրարու հետ դուրս չէին ելլեր: Ամօթ էր · տեսնո՞ղը ինչ պիտի ըսէր: Այսօր, օրիորդ Փառանձեմը, որ տակաւին քսան չկայ, տուն կը հրաւիրէ իր ապագայ նշանածը ու երբեմն ալ անոր հետ համբոյր մր կը փոխանակէ՝ ի ներկայութեան հայրիկին ու մայրիկին: Մեծ մայրիկը, անկիւնը նստած, կը կատղի, բայց ...

1900ին, ընտանիքին ճուտերը գաւաթ մը սուրճ ալ չէին կրնար խմել հայրիկին ներկայութեան : Այսօր, հայրիկին ու մայրիկին կը սորվեցնեն թէ «փերնօ»ն ինչպէս կը պատրաստուի կամ որ գլանիկը լաւ է ...

Այդ օրերուն, երիտասարդ աղջիկ, տղայ, ժամը 7ին պէտք է տուն եկած ըլլային: Այսօր, եթէ առտուն ժամը 1ին վերադառնան , մեծ բան է ...

1900ին, ունէինք նահապետական ընտանիքեր: Միեւնոյն երդիքին տակ կ'ապրէր քանի մը սերունդ: Այսօր, առտուն կը կարդուին, իրիկուան «զատ տուն »են ...

Յիսուն տարի առաջ, ամուսինը տիկինին համար «Մարտիկ էֆէնտի» էր: Տիկինը՝ ամուսնոյն համար — « Մարիամ հանըմ»: Չեմ համարձակիր գրելու թէ այսօր ինչ անուններ կուտան իրարու , մանաւանդ երբ «մէջերնին խօսք անցած է»

Տակաւին ինչեր, ինչեր :

Բայց վստահ եղէք «ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր ... »: ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐ · Կ · ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ·— Օգոստոս 12ը պիտի մնայ յիշատակելի օր մը: Մեր կայանի մանուկներու Ա. խումբը պիտի մեկնէր, եւ նոյն օրն իսկ կազմակերպած էին հանդէս մը մեր հիւրերուն համար, որոնք առաւօտէն եկած էին իրենց ներկայութեամբ ոգեւորելու փոքրիկները :

Այս անգամ եւս իրենց հետ բերած էին, ամէն տեսակ ուտելիքներ եւ անուշեղէններ, որոնք բաժնուեցան պզտիկներուն:

Ամէնքն ալ զարմացան թէ ինչպէս մէկ ամսուան մէջ այդքան երգեր եւ արտասանութիւններ սորված են: Մեր խմբապետուհիները ջանք չէին խնայած: Ամէնքն ալ մեծ յաջողութեամբ երգեցին ու արտասանեցին, ջերմ ծափերու մէջ :

Մանուկներու բաժինը լրանալէն ետք, կայանի վարչութեան կողմէ Տիկին Ա. Խաչիկեան շնորհակալութիւն յայտնեց Կրընոպլի հայրենակիցներուն որոնք իրենց կարելին ըրին որպէսզի տղաքը ուրախացնեն: Ներկաներու կողմէ Տիկ. Ա. Սիսլեան ողջերթ մաղթելով ըսաւ ·— «Մենք գիտենք որ դուք լաւ Հայու զաւակներ էք եւ ձեր կարգին պիտի դառնաք լաւ Հայեր: Վստահ եմ թէ Կապոյտ Խաչի թափած ջանքերը ապարդիւն պիտի չանցնին»:

Յետոյ ներկաները ոգեւորուած Պ. Ս. Սիսլեանի առաջնորդութեամբ սկսան երգել եւ արտասանել: Տիկին Կիւմիւշեան Ահարոնեանի «Արաքս»էն կտոր մը , Պ. Տէմիրճեան երգ, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Փիլիպպոսեան (Փարիզէն) երգ, Սեդա Վարդանեան երգ: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու :

Ժամը 8.30ին եկաւ կառքը եւ մեկնող տղաքը ներկաներու օգնութեամբ տեղաւորուեցան : Ամէնքս միասին գացինք կայարան եւ իրենց համար պատրաստուած բաժիններու մէջ տեղաւորեցինք տղաքը: Մինչեւ շոգեկառքին մեկնիլը կ'երգէին ուրախ ու զուարթ, բայց շատերը յուզուած էին , քանի որ կը բաժնուէին իրենց ընկերներէն :

Շոգեկառքը կը շարժի եւ մենք մինչեւ հեռանալը կը լսենք իրենց երգերը որոնք հպարտութեամբ կը լեցնեն մեր սիրտերը:— Ներկայ մը

Լուրեր Երեւանի թերթերէն

Շինարարութիւնը Կիրովականի գաւառին մէջ · — Այս տարի Կիրովական քաղաքի եւ գաւառի մէջ կը կառուցուին դպրոցական նոր շէնքեր: Քաղաքին մէջ ձեռնարկուած է մանկավարժական ուսումնարանի չորսյարկանի շէնքի մը եւ տեխնիքումի մը կառուցման :

Ալավերտիի մէջ Սեպտ. 1ին պիտի լրանայ դպրոցական երկյարկանի նոր շէնքին կառուցումը : Իջեւանի շրջանի Ուզունթալու եւ Շամշատինի շրջանի Պառաւաքար գիւղերուն մէջ նոյնպէս կը կառուցուին դպրոցական նոր շէնքեր :

« Սով · Հայաստան»ը հետեւեալ թիւին (143) մէջ, կանգ առնելով Կիրովական քաղաքին վրայ , կը յայտնէ որ «շինարարական աշխատանքները անհանդուրժելի կերպով ձգձգում են: Մանկավարժական ինստիտուտի եւ տեխնիքումի նոր շէնքերը, որոնք նախատեսնուած են շահագործման յանձնել նոր ուսումնական տարուայ սկիզբին (Սեպտ · 9ին) , կառուցւում են խիստ դանդաղ : Արհեստագործական համագործակցականի արտադրական նոր շէնքերի շինարարութիւնը, որ սկսուել է դեռեւս 1945 թ ·, մինչեւ այժմ կիսով չափ է կատարուած Ձգտում են նաեւ պետական թատրոնի շէնքի ճակատի վերակառուցումը, հացի գործարանի եւ այլ շէնքերի շինարարութեան աշխատանքները » :

Քաղ · կոմիտէն այս պատճառով «աղատեր է» իր աշխատանքէն քաղ · շինութեան կառավարիչ Ս · Աբովեանր :

Նոր այգիներ Ապարանի շրջանին մէջ ·— Հայաստանի այս բարձրադիր մասին մէջ հիմնուեր են պտղատու ծառեր ու այգիներ , ուր տնկուեր են տանձենիի, խնձորենիի, սալորենիի, բալենիի լեռնային ցրտադիմացկուն տեսակներ: Այս ընթացիկ տարուան մէջ այդ այգիներու տարածութիւնը կը հասնի հարիւր հեկտարի :

ցեղին եւ Հայ մշակոյթին, եւ տակաւին պատրաստ էր իր ուժերուն ներած չափով աշխատելու :

ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (10 տարեկան) (որդին երաժշտագէտ Ռուբէն Գրիգորեանի) նուագած է Օգոստ · 17ին , Մոցարդ B Flat Concertoէն քանի մը հատուածներ Նիւ Եորքի հեռատեսիլի կայանէն (թէլէվիզիօն) :

ԶՕՐ · ՈՒԻԼԵԸՄ ՀԷՍՔԸԼ մեռած է Քէնէթիքըթի մէջ (Մ ·Նահանգներ) : 1919ին պետն էր Ամերիկեան Նպաստամատոյցին եւ այս պաշտօնով անցաւ Մերձաւոր Արեւելք: Երկար ատեն մնաց Երեւան, վարելով խնամատարութեան աշխատանքները, իբրեւ տեսակ մը դիկտատոր (Այն ատեն դնդապետ էր) :

ՏԽՐՈՒՆԻ ·— Ընկեր Տիգրան Անթոյեան մեռած է Ֆրէզնոյի մէջ (Մ · Նահանգներ): Ծնած էր Պիթլիս: 45 տարիէ ի վեր անդամ էր Հ · Յ · Դաշնակցութեան եւ կը վարէր պատասխանատու պաշտօններ :

ՕՐ · ՍՕՖԻ ԿԱՐՊԻՍ Եգիպտոսի մէջ գեղեցկագոյն աչքի մրցումի մը մէջ, առաջին մրցանակ շահած է :

ԾԻԾԱՂ

Ա.— Հիւա՞նդ ես · ի՞նչ ունիս :

Բ.— Հիւանդ չեմ, ընդհակառակն շատ առողջ եմ :

Ա.— Հապա տեսայ քեզ՝ որ դեղարանէ մը կ'ելլէիր :

Բ.— Ես ալ քեզ տեսայ որ գերեզմանոցէն կ'ելլէիր · ուրեմն մեռա՞ծ էիր ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Նոյնը , թէեւ աւելի համեստ, կը կրկնուէր նաեւ Պասմախանէի կայարանին դիմաց՝ արուարձաններէն եւ աւելի հեռուներէն քաղաք հասնող ճամբորդներուն գոհունակութիւն առթելով :

Հինցած ու խարխուլ անհամար կառքերու կողքին, այս նորութիւնը, մասնաւորաբար Հայնոցին համար, կը բանար երթ ու դարձի փառաւոր շըրջան մը: Մինասին կողմէ կր ստեղծուէր այս նորութիւնը եւ այդ օրէն իսկ կառապան տիտղոսին արժանացած: Զափազանց սրտմտեցաւ այս անուանակոչումին համար, ու այդ պիտակը իր վրայէն թօթուելու բոլոր ջանքերը մնացին ապարդիւն :

Ձեռնարկը հսկայաքայլ յառաջացաւ ամէն ուղղութեամբ: Զներեց որեւէ ոտնձգութիւն իր ասպարէզէն ներս եւ զայն անառիկ դարձնելու համար, ընտրեց խիստ զգուշութեամբ երիտասարդ եւ կայտառ վարիչներ, այն հաւանականութեան վրայ թէ կռուելու առիթներ պիտի ներկայանան եւ անոնք պէտք է ըլլան պատրաստ ու վստահելի այդ պահանջը լրացնելու համար :

Շնորհիւ իր ընտրած վարիչներուն, օրէ օր, լուրերու ու բամբասանքներու յորձանուտ հեղեղը իր գիրկը կը թափէր ծովի մէջ կլանուած գետերու նման: Կառապան Մինասի յիշողութեան մէջ, անոնք կ'արժանանային մասնաւոր դարակներու , պահուելու համար հոն միշտ կենդանի, ապագային զանոնք օգտագործելու նպատակաւ,երբ դըժուար առիթներ գլուխ ցցէին:

Կառապան Մինաս, հիմա, իր ազգային գործունէութիւնը՝—ուրիշ բառով զայն բնորոշել դժուար է— , այնքան ընդլայնեց եւ նրբացուց որ , խանութը՝ փողոցին ամէնէն բանուկ մէկ կէտը հաստատուած մեծ օդացոյցի մը շարժուն սլաքին նման, կը ցոլացնէր ու կը մատնանշէր ինչ որ կ'անցնէր ու կր դառնար հայ կեանքին մէջ, տարօրինակ ճշդրտութեամբ ու անոր բոլոր գաղտնի ու ինքնաբուխ դրուագներով :

Յուցափեղկերու սարքումները կը տարբերէին իրարմէ՝ օրէ օր: Եթէ օրուան ցուցադրութիւնը ունենար հարսնիքի հանդամանք՝ նշան էր թէ մէկը կ'ամուսնանար քանի մը օրէն: Իսկ եթէ դագաղներու շարքը տիրապետէր հոն , անպատճառ մէկը մեռած էր կամ մեռնելու մօտ: Եւ այսպէս, ամէն պարագայի համար՝նախապատրաստ ու համապատասխան :

Չէին պակսեր նաեւ ծիծաղաշարժ օրեր: Օրինակ, Բարեկենդանի շաբաթը, դագաղներու դիմաց կը ճօճէին առաստաղէն վար կախուած , դիմակաւորներու յատուկ գոյնզգոյն զգեստներ ու դիմակներ, վարձու տրուելու պատրաստ անոնց , որ այդ օրերուն, գիշերուան մինչեւ ուշ ժամերը ծպտուած կը պտտէին փողոցէ փողոց, կ'այցելէին տունէ տուն, ըստ տեղական սովորութեան, խրախճանքներու մասնակցելու համար:

Միւս կողմէ, կառքերուն թիւը ու տեսակը ամիսէ ամիս կ'աւելնար, ամէնէն հարուստէն մինչեւ յետին բախտագուրկին՝ սրտագին հրաւէրով իրենց դուռները լայնօրէն բացած :

Կիրակիներն էին իր նախընտրած օրերը : Այդ օրերուն յատուկ աւելի շահաբեր եւ մանաւանդ աւելի հետաքրքրական անցուդարձներու պատճառաւ :

Խանութին փեղկերը թէեւ գոց, բայց դուռը կը ձգէր բաց անոր հսկողութիւնը ձգելով տղու մը որ քանի մը մէթալիկի փոխարէն կը մնար հոն արշալոյսէն մինչեւ եկեղեցիի դուռներուն գոցուիլը: Այդ տղաքները կը փոխուէին կիրակիէ կիրակի: Անոնք կ'ընտրուէին մօտակայ աղքատ ընտանիքներէն եւ անհամբերութեամբ կիրակիներու կը սպասէին այդ բախտին արժանանալու յոյսով :

Մինչդեռ ինք, կանուխէն դեռ ժամերգութիւնները չսկսած, կը մտնէր եկեղեցին, կ'ընէր իր աղօթքը եւ յետոյ կը սկսէր գործի :

Այդ գործը կր կայանար, ժամկոչէն, քահանաներէն վերջին անցքերու մասին տեղեկութիւն առնելու մէջ: Մասնաւորաբար, ձայնին տխուր շեշտ մը տալով կը հարցնէր եւ կ'ուզէր իմանալ թէ ո՞վ հիւանդ է ծանրապէս, ո՞վ մահուան մօտ է կամ մեռած: Մտիկ կ'ընէր ուշադրութեամբ՝ ծընունդի , մկրտութեան, նշանտուքի, ամուսնութեան հաւանական բոլոր վերջին լուրերուն, քննելով անոնց վաւերականութիւնը, դրամատան տնօրէնի մը խստապահանջութեամբ :

(Շար ·) ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

լայ քարիւղի ազգայնացման սկզբունքը, իբրեւ կատարուած իրողութիւն, բայց կ՚ուզէ հատուցում ստանալ, ինչպէս եւ իրաւունքներ ապահովել քարիւղի առեւտուրին համար։

Տասը միլիոն տոլարի ամերիկ. վարկին առթիւ, Իրանի վարչապետին մասնաւոր խորհրդականը, Հասիպի, յայտարարեց թէ «կոպիտ կաշառք մըն է ամերիկեան կառավարութեան կողմէ, որ չատ գէշ ազդեցութիւն պիտի գործէ Իրանի ժողովուրդին վրայ»։

Այս առթիւ կարգ մը պարսիկ երեսփոխաններ դիտել կուտան թէ Տոքթ. Մոսատեղ «չատ աճապարեց, չորս ժամուան մէջ մերժելով այսքան կարեւոր առաջարկ մը»։

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիա եւՄ. Նահանգները միացեալ ճակատ կազմած են այս հարցին մէջ։

«Ոչ արժեզրկում, ոչ ալ գիներու բարձրացում»

Վարչապետը նոր ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս պարզեց իր քաղաքականութեան հիմնական կէտերը։ Վճռապէս յայտարարեց թէ ոչ Ֆրանքի արժեզրկում պիտի կատարուի, ոչ գիներու բարձրացումը պիտի թոյլատրուի, ոչ ալ նոր թղթադրամ շրջաբերութեան պիտի հանուի։ Նոր տուրքեր ալ պիտի չհաստատեն։ «Անհրաժեշտ է ազատ մրցակցութիւն։ Պիտի արգիլենք տարապայման շահերը։ Անհրաժեշտ են վարչ. բարենորոգումներ, վերջ տալու համար դիւանական ձեւակերպութեանց (պիւրոկրասի)։ Աշխատաւորներու համար ամենամեծ վտանգն է մասնակի գործադրկութիւնը։ Պիտի բարեփոխուին հարկայինդրութիւնը եւ ընկերային ապահովութեան օրէնքը։ Հողագործութիւնը յատկապէս գրաւած է կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ գիները բարձրացնեն, ընդհակառակն պիտի ջանայ նոր եւ չօշափելի զեղչեր ապահովել։ Կառավարութիւնը հնգամեայ ծրագիր մը մշակած է հողագործութեան համար, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ դիմանալ եւրոպական մրցակցութեան եւ կարեւոր շուկաներ ապահովել արտածման համար։ Մեր նպատակը պէտք է ըլլայ տունիք մը ապահովել իւրաքանչիւր ընտանիքի համար, առողջապահիկ եւ հանգստաւէտ բնակարան մը ամէնուն համար։ Այս պիտի ըլլայ կառավարութեան գլխաւոր ծրագիրը, երբ անցընենք ներկայ տագնապալի կացութիւնը որուն մատնըւած է երկիրը իբրեւ հետեւանք թղթադրամի աճման։ Ֆրանքին արժեզրկումը կը ծածկէ երկրի մը աղքատութիւնը՝ երեւութական բարօրութեան մը տակ։ Անոնք որ խաղեր կը փորձեն դրամի արժէքին վրայ՝ յուսախաբութեան պիտի մատնուին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը ստիպողական կոչ մը ուղղեց արեւելեան շրջանի Գերմաններուն, որպէսզի դադրեցնեն «խուժումը դէպի արեւմուտք»։ Կոչը կ՚ըսէ. — «Մի հեռանաք ձեր տեղերէն։ Համայնավարական իշխանութեան նպատակն է հեռացնել բոլոր անոնք որ հաւատարիմ չեն կուսակցութեան։ Ամուր կառչեցէք հայրենի հողին»։ Թերթերը կը գրեն թէ միայն Օգոստոս ամսուն 16000 այրեր, կիներ եւ մանուկներ արեւմտեան Պերլին փախած են։ Յուլիսին 13 հազար էր փախստականներուն թիւը։ Տարուան սկիզբէն ի վեր 53000 փախստականներ ընդունուած են գաղթակայաններուն մէջ որոնք չափազանց խճողուած են։ Իւրաքանչիւր գաղթական 175 սթերլինի կը նստի կառավարութեան։ Օրական 100000 սթերլին կը ծախսուի, մանաւանդ որ գործազուրկներն ալ մեծ թիւ մը կը կազմեն։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը կրկին յիշեցուց որ քաղաքական կուսակցութիւնները փութացնեն մաքրագործումները։ Մէկ ամիսէ ի վեր անդադար կը յիշեցնեն այս պարագան։ Ազդարարութիւնը մասնաւորապէս ուղղուած է Վաֆտի դէմ, որ ամէն միջոց կը փորձէ, իշխանութեան տիրանալու համար։ Հիմա որ վարչապետը՝ Ալի Մահեր եւ սպարապետը՝ զօր. Նեկիպ, միացեալ ճակատ կազմած են, հետզհետէ կը դժուարանայ Վաֆտի դիրքը։ Իրազեկներու կարծիքով, կառավարութիւնը ի հարկին պիտի միջամտէ, քաղաքական կուսակցութեանց մաքրագործումը փութացնելու համար։

ՀՈՂԱՅԻՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ օրէնքին առթիւ կ՚ըսուի թէ Եգիպտոսի կառավարութիւնը պետական սեփականութիւն պիտի նկատէ ամէն հող որ 80 հեկտարէն աւելի է։ Հողատէրերը հատուցում պիտի ստանան, վճարելի՝ երեսուն տարիէն, 3 առ հարիւր տոկոսով։ Բռնագրաւման թուականէն սկսելով հողերը պիտի բաժնուին աղքատ գիւղացիներուն, մարդ գլուխ 1—2 հեկտար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարուին ոչ միայն Չինաստանի, այլեւ Մոնկոլիոյ հետ, որ նոյնպէս բազմանդամ պատուիրակութիւն մը ղրկած է, նախագահութեամբ վարչապետ Ցետենպալի։ Այս երկիրն ալ 1946ին զինակցութիւն մը կնքեց Խ. Միութեան հետ եւ այժմ աւելի պիտի ամրապնդէ կապերը։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ շատ մը գաղտնի ծրագիրներ կը մշակուին։ Չինաստան ալ կը սպասէ որ կատարուին 1950ին տրուած խոստումները (տնտեսական եւ զինական օգնութիւն)։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ընկերութիւն մը առաջարկեց Պ. Թրումընի տնօրէնի պաշտօն մը յանձնել 100.000 տոլար տարեթոշակով, երբ քաշուի նախագահութենէ։

ՁՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԳՐԱՏՈՒՆԸ

H. PALOUYAN: 43, Rue Richer, Paris (9).
Tél. PROvence 25-46

Հայկական մեծ գրատունը, Փարիզի ամէնէն կեդրոն թաղամասին մէջ, ուր պիտի գտնէք մօտաւորապէս տասը հազար տեսակ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքեր։ Մեր մօտ կան Հայաստանեան հրատարակութիւններ (Մելգոնեան Ֆոնտի եւ Պետհրատի լոյս ընծայած գիրքերը), Վիէննայի, Վենետիկի, Էջմիածնի, Երուսաղէմի, Անթիլիասի Միաբանութեանց հրատարակութիւնները, «Դրօշակ»ի, «Հայրենիք»ի եւ «Յուսաբեր»ի մատենաշարները ամբողջութեամբ։ Հայաստանի Պատութ րակութեան, Համազգայինի, «Նահատակ Գրագ. Բարեկամներու» հրատարակութիւնները եւն.։ Նոյնպէս հին թէ նոր հայկական մամուլը (թերթեր, պարբերաթերթեր, ամսագիրքեր, տարեգիրքեր, գրական եւ գեղարուեստական ժողովածուներ), վէպեր պատմական բանասիրական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ, բառարաններ, դպրոցական դասագիրքեր, երգարաններ, ձայնագրեալ հայկ. երգեր (Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Սարգսեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւն.), թատերական գործեր, քարտէսներ, նկարներ։

Մեր գրատան մէջ կը գտնէք ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած հատարակութիւններ Հայոց պատմութեան գրականութեան եւ արուեստին շուրջ։

Ունինք Արեւելագիտութեան նախապատմութիւն, յունական, եգիպտական, իսլամ, բիւզանդական, սումերական. հրէական, սուրիական, Ծայրագոյն Արեւելքի քաղաքակրթութեանց մասին բազմաթիւ երկասիրութիւններ։

Մեր մօտ է նոյնպէս կեդրոնատեղին հայկական «տիպքերու»։

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ մեր հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ընդհանուր գրացուցակը։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին։

Վարժարանը կ՚ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2։ Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, այր մը եւ կին մը։ (Մէկ սենեակ եւ խոհանոց)։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սէն Շամօնէն ընկ. Դ. Մարգարեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց, որ հեռագրով, նամակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր զաւկին՝ ՐԱՖՖԻի արկածին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիկ. Մարի Տօնապետեանի (Ֆրանսուհի) որ մօր մը գուրգուրանքով ցոյց տուաւ Րաֆֆիի տագնապի օրերուն։

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ)։

Ծոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն։

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Սարգսեանի

Վերի հասցէով։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

փակել իրենց հին պարտքերը եւ փութացնել 1952—1953ի բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան գործառնութիւնները։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, ստորեւ անգամ մը եւս կը հրատարակենք ոչ-առեւտրական ծանուցումներու գիները.—

Ամուսնութեան եւ նշանախօսութեան ազդ. 1000
Մահազդ 1500 ֆր.
Հոգեհանգիստ 500 (մէկ անգամուան համար)։
Շնորհակալիք 500 եւ ցաւակցութիւն 500 ֆրանք։
Կը փնտռուի մէկ անգամ 300 (5 տող)։
«Կ՚ուզուի» մէկ անգամ 300 (5 տող)։
«Ծախու է» մէկ անգամ 500 ֆրանք։

Հանդէսներու, երեկոյթներու, ներկայացումներու, առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր գիներ։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Գ. Զ. Սէն Ռափայէլ.— Կրնաք ձեր ծրագրած եղանակով գրի առնել յառաջիկային համար։ Այս անգամ ղրկեցէք միայն աղէտի մասը։ Շուտով պատմական ուսումնասիրութիւն մը պիտի հրատարակենք բուն Զմիւռնիոյ մասին։

ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ.— Տիկին Արաքսի Մամբրէեան հազար ֆր. կը նուիրէ Անտէլեիի Հանգստեան Տան։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ։ Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ։

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տարուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ։

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ։

Գին 500 ֆրանք։ Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրատուն, 51 rue Mr. le Prince։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Ասատուր Քէօսէեանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով։ Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ։ 2.— Պոլիսը այդ օրերուն։ 3.— Սահմանադրական Թուրքիան։ 4.— Հայկական բարենորոգումները։ 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը։ 6.— Կովկասի մէջ։ Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ)։ Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Ծախու են

Երկու ջութակ, երկու ուտ եւ երկու քանոն — իրեն յատուկ գործիքներով (մանտոլ եւ պուրկու)։ Ուտի համար լարեր եւ «մզրապներ»։ Ֆոնօ մը, 12 հատ երգապնակներով, ամէնէն վերջին նորութիւններէն։ «Նոր Քնար» ընդարձակ երգարանը ձայնագրուած բազմաթիւ երգերով եւ պատկերներով։

Դիմել ՅԱԿՈԲ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆի, 56, Rue Julien Lacroix, Paris (20):

Սասունի...

Սասուն...ի

Այսինքն ճաշարան ՍԱՍՈՒՆԻ գացէք, տեսէք եւ ճաշեցէք

ՀԱՄՈՎ – ՀՈՏՈՎ եւ ՄԱՏՉԵԼԻ

31, Rue d'Alexandrie - Paris.
Métro : Réaumur et Strasbourg - St. Denis

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme; Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 3 Septembre 1952 Չորեքշաբթի 3 Սեպտ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6855 - Նոր շրջան թիւ 2266

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Կ'ԵՐԹԱՆ, ՈՒ ԿՈՒԳԱՆ...

Տարիներով խօսած ենք արտագաղթի չարիքներու մասին, առանց գործնական ելքի մը յանգելու:

Կը գաղթեն ու կը գաղթե՛ն: Ո՛ւր որ բաց դուռ մը գտնեն :

Եթէ աս ու ան երկիրէ երկիր թափառելով բախտաւոր եղան, պատահաբար, աւետաբեր լուրեր շրջան կ'ընեն բերնէ բերան: Եւ ահա նոր կարաւաններ դէպի Հարաւ. Ամերիկա, Քանատա: Մինչեւ Աւստրալիա :

Անօգո՛ւտ են խրատները: Անգամ մը որ մէկումիւսին գլուխը դառնայ, ունեցած - չունեցածը դրամի կը վերածէ եւ ճամբայ կ'ելլէ :

Անշուշտ բոլորն ալ դժբախտութեան չեն մատնուիր: Մանաւանդ անոնք որ չատոնց տուն - տեղ եղած ազգականներ եւ բարեկամներ ունին :

Բայց, պատկառելի թիւ մը կը կազմեն զղջացողները:

Շատեր այնքան կը յուսահատին որ, յանձն կ'առնեն ամէն զոհողութիւն, իրենց նախկին բնակավայրը վերադառնալու համար :

Գիտէք թէ ի՛նչ կ'արժեն այս տեղափոխութիւնները, բարոյապէս թէ նիւթապէս: Մինչեւ Արժանթին երթեւեկի ծախք մը պիտի բաւէր մէկ տարի ապրելու Ֆրանսայի, թերեւս երկու տարի՝ Յունաստանի մէջ :

Եթէ հարցնէք, ամէնքն ալ քիչ - շատ բանաւոր պատճառներ կը ցուցնեն, արտագաղթը արդարացնելու համար,—տնտեսական տագնապ, անգործութիւն, պատերազմի վախ :

Հասկնալի են այս բոլորը: Բայց եթէ առաջարկէք որ քիչ մը աւելի խոր մտածեն, հեռատեսութեան ճիգ մը փորձեն , — իրենք ալ կը շուարին:

Աշխարհի ո՞ր մասը տագնապէ ազատ է, օրուան այս ժամուն :

Փարիզեան թերթ մը վերջերս մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց, Աւստրալիոյ աշխարհագրական, տնտեսական, առեւտրական եւ բանուորական կացութեան մասին:

Եզրակացութի՞ւնը, — կատարեալ յուսախաբութիւն: Հազարաւոր գաղթականներ վերադարձի մասին կը մտածեն ...

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը, «Ազատ Օր», պարզելով արտագաղթի չարիքը, գրել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (10 Օգոստ.):

— «Հակառակ Դաշնակցութեան բոլոր ջանքերուն եւ թելադրանքներուն, մեր բազմութիւններուն նայուածքը ովկիանոսներուն վրայ զամուեցաւ :

Հանճարը շոգենաւ նստաւ՝ ժամանակէն առաջ ... համար: Արժանթին՝ մագնիսի պէս հազարներ քաշեց: Երազներ՝ թեւ ու թռիչք տուած էին երեւակայութեան ու ամէն Հայ կ'անհամբերէր օր առաջ Աւետեաց Երկիր հասնիլ, փողոցը նետուած փեսոներով դղեակներ շինելու համար:

Գացին ու զղջացին: Ու հիմա կը փնտռեն նախկին բնակավայրերը եւ հին օրերը: Բոլորը հիասթափութեան մատնուեցան ու վայրը խամ քանի մը տարի ետք, աւելի մեծ հիասթափութեան պիտի մատնուին, եթէ Արժանթինի կառավարութիւնը օտարները ազգայնացնելու ծրագիրը գործադրութեան դնէ :

Պիտի ստիպուին օր մը ազգութիւն փոխել պատառ մը հացի համար»:

Այս պարագաները պարզած ատեն, խղճահարութիւն մը կը տանջէ մեր միտքը:

— Կրցա՞նք աւելի նպատակայարմար ձեւ մը գտնել, որպէսզի նորէն ցիրուցան չըլլան անճար բազմութիւնները: Կրցա՞նք տեղաւորման ծրագիր մը յօրինել, գոնէ կարգ մը գաղութներու մէջ: Մինչեւ որ նորէն բացուին «դռներն յուսոյ»:

Արդարեւ, ո՞ւր է, ո՞րն է այն իշխանութիւնը, որ կարենար ելք մը ցուցնել անելի մատնուած համրանքներուն :

Յաճախ կը խօսինք Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ափրիկէի մասին, իբրեւ նուազագոյն չարիք: Որպէսզի խանդ առնէր յարաճուն հոսանքը դէպի հեռաւոր, անծանօթ ափեր :

Բայց, ո՞վ փորձեց հնարաւորութիւնները: Ո՞վ մշակեց գործադրելի ծրագիր մը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԹՈՒԹԱԿՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու ընդհանուր դատախազութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ Համայնավար կուսակցութիւնը, իր խանձարուրի օրերէն մինչեւ այսօր, հաւատարիմ մնացած է Մարքսի, Լենինի եւ Սթալինի վարդապետութեանց :

Պաշտօնատունը, փաստացի տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կ'ըսէ — Համայնավար կուսակցութիւնը աշխարհակալ նպատակներ կը վերագրէ Ամերիկայի: Ան 1919էն 1934, յարձակած է հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ՝ Մոսկուայի օրինակին հետեւելով, բայց 1934ին սկսած է տարբեր եղանակ մը, որովհետեւ, այդ օրերուն, Խ. Միութիւնը անդամ կը նշանակուէր Միջազգային Արիսպագոսին :

Համայնավար կուսակցութիւնը արդարացուցած է 1937ի Մոսկուայի մաքրագործումները եւ 1939ին, Ռուսիոյ յարձակումը Ֆինլանտայի վրայ: Մինչեւ 23 Օգոստոս 1939, Հիթլէրի Գերմանիան, համաձայն կուսակցութեան տեսակէտներուն, ըպառնալիք մըն էր խաղաղութեան դէմ: Բայց, աւելի վերջը, երբ պատերազմը կը պայթէր, Գերմանիան եղաւ խաղաղութեան բարեկամ, որովհետեւ դաշնակցած էր իր դրացիին հետ ու Անգլիան եւ Ֆրանսան սկսան «անարդար» կռիւ մը մղել անոր դէմ :

Համայնավար կուսակցութեան մէկ բջիջն ալ հայկական է, եթէ չենք սխալիր: Բջիջ մը, որուն անդամ են Հայոց ազգին անճար ու անճարակ կարմիրները :

Այս թափթփուքներն ալ ամբաստանուած են միեւնոյն յանցանքներով: Երէկ՝ կը պաշտպանէին Հիթլէրի եւ Սթալինի միջեւ կնքուած ոչ — յարձակման դաշինքը : Կը գովէին ու կը փառաբանէին երկուքն ալ: Ատեն մը վերջ, սկսան Հիթլէրի դէմ գրել: Այո, իրենք ալ կ'արդարացնէին — եւ մինչեւ այսօր ալ կ'արդարացնեն — Կրեմլինի մաքրագործումները :

Այսօր, կը պաշտպանեն Մոսկուայի քաղաքականութիւնը բոլոր ճակատներուն վրայ, ու կը դատապարտեն Ամերիկան եւ իր դաշնակիցները՝ դարձեալ բոլոր ճակատներուն վրայ :

Իրենց մէկ թեւը, տանիքը ելած կը պոռայ — Ես Մարքսիստ եմ: Միւս թեւը, գտած է աւելի քաղցրահնչիւն բառ մը — Ես Ցառաջդիմական եմ:

Մինչեւ ե՞րբ այս շշմութիւնը, Համայնավար պարոններ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՆԹԻԼԻՍԱՍԻ դպրեվանքին վերատեսուչը, Դեսնիկ եպիսկ., որ Շուէտ գացած էր Եկեղեցիներու համագումարին մասնակցելու համար, Փարիզ եկաւ Բշ. օր: Անթիլիաս պիտի վերադառնայ այս հինգշաբթի :

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը նիստ գումարեց երէկ, քննելու համար գիներու կրճատման խնդիրը: Մասնաւորապէս պիտի զեղչուին ընթացիկ ապրանքներու գիները, ի հարկին պարտաւորիչ սակագին հաստատելով :

ԱՒՍՏՐԻԱ գնաց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Շումեն, քննելու համար այդ երկրին կացութիւնը: Վիէննա կը սպասուի նաեւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ նախ Պելկրատ պիտի հանդիպի :

ՎԱՏԻԿԱՆ շրջաբերական մը ուղղեց քահանաներուն, պատուիրելով ներել այն համայնավարներուն որոնք զղջում յայտնած են անկեղծօրէն : (1949ի կոնդակով բանադրանքի ենթակայ էին այսպիսիները):

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կրթական նախարարութիւնը հրամայեց Խ. Միութեան կրթական ծրագիրը գործադրել դպրոցներու մէջ :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ: Մ. Նահանգներու օդատորմիղը առջի օր յանդուգն արշաւանք մը կատարեց Մանչուրիոյ սահմանագլուխէն չորս քիլոմեթր հեռու, երկաթի հանքի մը դէմ: — Ամերիկեան զինուորներ 45 տոլարի ամսական պարգեւ մը ստացան, որով 153ի կը բարձրանայ իրենց ռոճիկը (60.000 ֆրանք):

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«ԺՈՂՈՎԱՍՐԱՀԻՆ ԴՈՒՌԸ ԳՈՑԵԼ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԲԱՆԱԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴՈՒՌԸ»

Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեան պայքարը վճռական շրջանի մը մէջ մտաւ այս շաբթու: Երկու թեկնածուները, զօր. Այզընհաուըր (հանրապետական) եւ Պ. Սթիվընսըն (ռամկավար) այսուհետեւ ճառեր պիտի խօսին քաղաքէ քաղաք, պարզելով իրենց տեսակէտները՝ արտաքին թէ ներքին քաղաքականութեան մասին:

Պ. Սթիվընսըն երկուշաբթի օր իր առաջին պաշտօնական ճառը խօսեցաւ Տիթրոյթի մէջ, որ բանուորական կեդրոն մըն է եւ ուր կը գտնուի նաեւ հայկական չէն գաղութ մը: Ռամկավար (դեմոկրատ) կուսակցութեան թեկնածուն մասնաւորապէս ծանրանալով հանրապետական կառավարութեան ընկերային մէկ օրէնքին վրայ, խստօրէն քննադատեց զայն, իբրեւ «թնճուկ մը օրինական փշաթելերու»: Եւ առաջարկեց նոր ծրագիր մը որ կը բաղկանայ հինգ հիմնական կէտերէ: Բանախօսութեան ներկայ էին 30000 քաղաքացիներ, մեծ մասով բանուոր:

Սթիվընսըն խօսքը ուղղելով բանուորներուն, յայտարարեց.

— «Ես ձեր գերին չեմ, ոչ ալ դուք իմ գերին: Ես պիտի ընեմ ճիշդ այն ինչ որ օգտակար կը գտնեմ ընդհանրական բարիքին համար: Անհրաժեշտ է նոր եղանակներ փորձել, բանուորական վէճերը կարգադրելու համար, մասնաւորապէս ազգ. պաշտպանութեան յատուկ ճարտարագործութեանց մէջ: Նախագահը կրնայ օգնել գործատէրերուն եւ բանուորներուն, որպէսզի բանակցին. բայց արդար չէ ստիպել որ բանթող բանուորները աշխատանքը վերսկսին դատաւորի մը հրամանին վրայ, պատժուելու սպառնալիքով: Անհրաժեշտ է հաւասարութիւն աշխատանքի մէջ, առանց գոյնի, ցեղի կամ կրօնի խտրութեան, ընկերային ապահովութեանց զարգացման, հաւաքական պայմանագիրներու ընդարձակման եւ աշխատանքի նուազագոյն օրէնքի մը համար: Չմոռնանք որ բանուորական խնդիրները մարդկային խնդիրներ են և անոնց լուծումը կախում ունի ոչ թէ օրէնսդիրէն կամ դատաւորէն կամ փաստաբանին պաշտպանողականէն, այլ փոխադարձ վստահութենէն եւ ազատ այրերու եւ կիներու համաձայնութենէն »:

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, թեկնածուն բացատրեց թէ սխալ հասկցած են զօր. Այզընհաուըրի ճառը՝ Ամերիկեան Լեգէոնին առջեւ: «Այդ ճառը այն տպաւորութիւնը գործեց թէ զօրավարը կրնայ յախուռն գործողութեան մը դիմել — եթէ նախագահ ընտրուի — ազատագրելու համար արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդները: Կարգ մը բաներ աւելի թանկագին են քան քուէները: Կը յուսամ թէ սխալ հասկցուած են Այզընհաուըրի եւ իր խորհրդականներուն կարգ մը յայտարարութիւնները: Ես երբեք պիտի չվախնամ ուղղամտօրէն բանակցելու Խ. Միութեան հետ, վասն զի փակել ժողովասրահին դուռը՝ կը նշանակէ բանալ պատերազմին դուռը:

Պ. Սթիվընսըն գիտել տուաւ իր ճառին մէջ.

— «Կարելի չէ խորհրդային բռնակալութեան անողորմ տիրապետութիւնը մեղմացնել ապարդիւն ճառերով, ոչ ալ վերացական սպառնալիքներով: Անօգուտ է սին յոյսեր ներշնչել: Անըմբռնելի է տեղի տալ պատերազմի մը որ անասելի տառապանքներու պիտի ենթարկէ բովանդակ աշխարհի ամէնէ ժողովուրդները »:

Նոյն օր Նախագահ Թրումըն ալ ճառ մը խօսելով, կծու մեղադրանքներ ուղղեց Հանրապետական կուսակցութեան: Այս առթիւ չեշտեց թէ ռամկավար կուսակցութիւնը ժողովուրդի կուսակցութիւնն է եւ պիտի մնայ Սթիվընսի օրով : Մեր թեկնածուն մեծ նախագահ մը պիտի ըլլայ : Ամերիկայի ժողովուրդը պէտք է ուրախ ըլլայ, վասն զի եթէ միայն Հանրապետական կուսակցութեան վրայ դնէր յոյսը՝ եղերական պիտի ըլլար իր ճակատագիրը: Հանրապետական կուսակցութիւնը սակաւներին անհատական շահերու կուսակցութիւնն է. առեւտրական մեծ իմաստակցութեան շրջան ծառան որ կ'ուզէ շահագործել բանուորները, հողագործները եւ հասարակութիւնը: Այս տարուան միակ փոփոխութիւնը այն է որ կը փորձէ ծածկել նոր ոխրոփ մը ետին, իր դէմքը եւ մենաւոր թեկնածուին ետին»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄՈՒԽԻ ԵՒ ՊՈՂՊԱՏԻ միացեալ կազմակերպութեան մէջ, Անգլիա եւս պատուիրակութիւնմը նշանակեց, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով : Կազմակերպութեան նախագահը, Պ. Ժան Մոնէ (ֆրանսացի), բարի գալուստ մաղթելով, յայտարարեց.— «Ձեր ներկայութիւնը երաշխիք մըն է Եւրոպայի ապագային համար: Եւրոպական մեր ժողովուրդներ առաջին անգամ ըլլալով կը միացնեն իրենց ածուխի եւ պողպատի կենսական աղբիւրները, ի շահ բոլորին: Եւրոպան է որ կը ծնի»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ ՈՐ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Հանրութեան համար, «պաղ պատերազմ»ին տեսանելի կողմն է քարոզութիւնը (propagande) : Տեսակ մը « փողոցային կռիւ» , որ կը մղուի մամուլով, անթելով, պատի ազդերով, հրապարակային հաւաքոյթներով, ցոյցերով: եւն.: Բայց, անոր բազմաթիւ երեւոյթները կը մնան թաքուն: Ֆրանսա (ինչպէս նաեւ Իտալիա) հոգեբանական նոր զէնքերու փորձադաշտ մը դարձած է, եւ բոլորէն աւելի ենթակայ է քարոզչական կրակին:

Այս «առանձնաշնորհեալ» կացութեան պատճառը այն է որ, Ֆրանսա համայնավարական ուժեղ կազմակերպութիւն մը ունի, ռազմագիտական առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ համաշխարհային քաղաքական քարտէսին վրայ, եւ գործօն անդամներէն մէկն է Ատլանտեան դաշինքին :

Պ. Փիէռ Տրուէն վերջերս այս հարցը կ'ուսումնասիրէր «Լը Մոնտ»ի մէջ, ընդարձակ յօդուածաշարքով մը:

Ֆրանսայի մէջ քարոզչութիւնը կը կատարուի երկու ճակատի վրայ.— համայնավարական եւ ամերիկեան: Բաղդատելով առաջինին հետ, ամերիկեան ձեռնարկը նախնական վիճակի մէջ կը գտնուի տակաւին: Կարելի է «նախատարերք երկրաչափութեան» կոչել զայն, եթէ ներելի կը գտնէք բացատրութիւնը : Համայնավարական մեքենան, ընդհակառակն, շատ աւելի կատարելագործեալ է եւ գաղտնի: Իր ազդեցութիւնը կարելի է տեսնել եւ դատել. բայց գործադրուած միջոցները լրիւ չափելու համար հարկ է բարձրանալ մինչեւ ակունքը, ինչ որ շատ դժուար հարց մըն է:

— «Փարիզի ժողովուրդը պիտի չհանդուրժէ Րիճուէյի, մանրէական զօրավարին, ներկայութեան մեր երկրին մէջ »:

« Իւմանիթէ»ի խորագիրներըառաւօտ կանուխ պար կը բռնեն «մէթրօ»ի եւ արուարձանի կառախումբերուն մէջ, կը ցնցեն քնաթաթախ ուղեղները եւ կը սրեն ջիղերը բազմահազար աշխատաւորներու :

Եթէ փորձուիք ղուրսէն դատել քարոզչական այս ձեռնարկը, արտաքին երեսը միայն պիտի տեսնէք :

Համայնավար քարոզչութիւնը կ'առաջնորդուի երեք հիմնական սուեալներով, որոնք ինքնատըպութիւն մը կուտան իրեն :

1.— Ամբողջական պրոպականտ մըն է: Կ'աշխատի ընկերային կազմակերպութեան բոլոր աստիճաններուն վրայ, եւ մարդկային գործունէութեան բոլոր տարածքներուն մէջ.— արհեստակցական, ընտանեկան, մարզական, մշակոյթի, նոյնիսկ կրօնական: Զօրաշարժի կ'ենթարկէ, մասնաւորապէս, անհատին բոլոր կարողութիւնները եւ ամբողջ կորովը:

2.— Որեւէ միջոց, որ նպատակին կը ծառայէ, ընդունելի է: Սուտը՝ իրաւէն, կամ բարին չարէն զանազանելու բնական օրէնքը փոխարինուած է «դիալէկտիկակա տրամաբանութեամբ» , որ կը նշանակէ .— համայնավարութեան ծառայող ամէն բան ճշմարիտ է :

3.— Սթալին անսխալական է, քանի որ լաւագոյն սպասարկուն է յեղափոխութեան : Հետեւաբար, յանուն գաղափարի, իւրաքանչիւր երկրի համայնավարական քարոզութիւնը զուգահեռ կ'ընթանայ Խ. Միութեան ռազմավարութեան հետ, եւ կը ծառայէ Մոսկուայի քաղաքական ձգտումներուն: Խ. Միութեան Փարիզի դեսպանատունը գրքոյկներ, շարժանկարի ժապաւէններ, եւայլն ցրուելու պէտք չունի, ինչպէս կ'ընէ ամերիկեան դեսպանատունը: Ամէն աշխատանք կը տարուի միջանկեալ մարդոց միջոցաւ :

— « Պ. Կարօտի իրաւունք ունէր, կը գրէ Պ. Տրուէն, երբ, 1948ին, Ազգ. Ժողովի բեմէն կը յայտարարէր .— « Ձեր երեւակայածէն շատ աւելի խորունկ եւ ամուր կապեր գոյութիւն ունին մեր եւ Խ. Միութեան միջեւ » :

Արդարեւ, տիրոջ եւ ծառայի սովորական յարաբերութիւնը չէ որ կը մղէ Ֆրանսացի համայնավարը ըսել թէ՝ «իրեն համար պատիւ կը համարէ Խ. Միութիւնը նկատել իր հայրենիքը » : Մոսկուա, նիւթական օժանդակութիւն ընծայէ կամ ոչ արեւմտեան երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց, ուղղափառ համայնավարի մը վերաբերումը բացարձակապէս չազդուէր այդ բանէն » :

Բացի տասնեակ մը հրատարակչական տուներէ, համայնավարները Ֆրանսայի մէջ ունին 17 օրաթերթ, 81 շաբաթաթերթ, 18 հանդէս եւ պարբերական: Մեծ տարբերութիւն մը կը դնեն պաշտօնական հրատարակութեանց ու «դեմոկրատիկ» թերթերու միջեւ: Այսպէս «Իւմանիթէ» կը պատկանի առաջին շարքին, իսկ «Սը Սուար», «Ակսիոն», «Որկառ», եւայլն երկրորդին: Այս բաժանումը շատ յաճախ, ձեւական է: վերի թիւերուն մէջ չեն մտներ թաղերու եւ բջիջներու պըզտիկ թերթերը, տեղեկատուները, եւն.: (Միայն Սէնի նահանգին համար աւելի քան քսան հատ) :

Համայնավար եւ «դեմոկրատիկ» օրաթերթեր.— « Իւմանիթէ» (Փարիզ), «Իւմանիթէ տ'Ալզաս-Լօռէն» (Սթրազպուրկ), «Լիպեռթէ» (Լիլ), « Սը Սուար» (Փարիզ), «Լիպէռասիոն» (Փարիզ), « Լէ դ'Ալըպուժ» (Կրընոպլը) , «Լ'էքօ տիւ Սանթրը» (Լիմոժ), «Լա Մարսէյեէզ» (Մարսէյլ), «Լէ Նուվէլ տիւ Սիւտ-Ուէստ» (Պորտօ), «Ուէստ Մաթէն» (Ռէն), «Լը Փաթրիոտ տը Նիս», «Լը Փաթրիոտ տը Սէնթ էթիէն», «Լը Փաթրիոտ տը Թուլուզ » , «Լը Փաթրիոտ — Վալմի» (Մուլէն), «Լը Փըթի Վարուա (Թուլոն), «Լա Ռէփիւպլիք - Լը Փաթրիոտ (Լիոն), «Լա Վուա տը լա Փաթրի (Մոնփէլիէ):

Յօդուածագրէն քաղած տեղեկութեանց համաձայն, «Իւմանիթէ» կը տպուի 185.400 օրինակ , «Լիպէռասիոն»՝ 121660, «Սը Սուար»՝ 122800, «Իւմա - Տիմանշ»՝ 386000, «Ֆրանս – Նուվէլ»՝ 63 հազար, «Վի Ուվրիէռ»՝ 255000, «Լէթըր Ֆրանսէզ» 63000, «Ֆամ Ֆրանսէզ»՝ 137000, «Վայեան»՝ 117000, «Միրուար - Սփռինթ»՝ 168195 , «Ֆրանս — URSS»՝ 133500 օրինակ, եւն.:

Համայնավար մամուլի ցանցը կը ծածկէ ամբողջ Ֆրանսան, եւ իր այլազանութեամբ կը բաւարարէ բոլոր պահանջները: Կին, գիւղացի, արուեստագէտ, բժիշկ, մարզասէր, երիտասարդ, ռազմիկ, անթելի ունկնդիր, ուսուցիչ, զինուոր , մինչեւ անգամ մանուկները կրնան գտնել իրենց յատուկ թերթը :

Բայց հակառակ թափուած աշխատաքին , համայնավար թերթերու սպառումը հետզհետէ կը նուազի: 1947ին «Իւմանիթէ»ի սպառումը 400000ը կ'անցնէր: Այսօր, հազիւ թէ կը մօտենայ 190000ի: Բազմաթիւ «յառաջդիմական» եւ «դեմոկրատիկ» թերթեր փակուեցան Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ: Ամէնավերջիններէն յիշենք «Աքսիոն»ը, «Լ'Էքրան Ֆրանսէ» եւ «Թու լէ դ'Ար», որոնք ձուլուեցան «Լէթըր Ֆրանսէզ»ին հետ: Աշխատանքի համադաշնակցութեան (CGT) պաշտօնաթերթը («Լը Փէօփլը») պարզ տեղեկատուի մը վերածուած է :

Աւելի դժուար է ճշդիւ գնահատել պատի յայտարարութիւններով կատարուած քարոզչութիւնը: Բայց կը բաւէ աչք ունենալ՝ տրամադրուած միջոցներուն կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար: Ամէն ամիս, միջին հաշուով, երկու կամ երեք պատի յայտարարութիւն հրապարակ կը հանուի , իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 200000 օրինակ , «ազգային», «նահանգային» եւ «տեղական» չափանիշով :

Անթէլը, պրոպականտի այս հրաշալի մեքենան, լայնօրէն կ'օգտագործուի «Խաղաղութեան Ձայն»ի կողմէ: Օրական մօտաւորապէս քսան ժամ յատկացուած է Ֆրանսայի՝ կարճ եւ միջին ալիքներով: Առտուան ժամը եօթնէն մինչեւ կէս գիշեր, համայնավարական պատգամներ կը հանեն Մոսկուայի, Փէքինի, Փրակայի, Վարշաւայի եւ Պուքրէշի ճամբով: Կարեւորագոյնն է «Այս իրիկուն Ֆրանսայի մէջ»ը (Ce soir en France), պատրաստուած Փարիզի մէջ Ֆրանսացի լրագրողներու կողմէ, եւ սփռուած Փրակայի ձայնական ալիքներով: Կը ձգտի ազատութեան պատգամը հասցնել « Ամերիկացիներու կողմէ գրաւուած» Ֆրանսային, խրախուսել եւ յուսադրել զայն, ինչպէս կ'ընէր Լոնտոնի անթելը (B.B.C.) 1940—1944ին :

Ասոնց հետ մոռացութեան պէտք չէ տալ ականջէ ականջ կատարուած պրոպականտը: Կուսակցական խօսքը տարածելու հրաշալի պատեհութիւն մըն է ստորագրութիւն հաւաքելը :

Համոզուած համայնավար մը անձնուիրութեամբ կը կատարէ այդ կարգի աշխատանք մը , եթէ նոյնիսկ գունէ դուռ անցնելու ապերախտ պարտականութիւն մը ըլլայ :

Կարելի՞ է հրատարակութեանց բացը գոցել անձնուիրութեամբ: Գաղափար ունի՞ք թուղթի, տպագրութեան եւ ծանուցումի գիներուն մասին:

Յօդուածագիրը այդ խնդրին ալ կը շօշափէ:

Թ. Ա. Թ.

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

Կիւրոս եւ հայ կինը

Քսենոփոն, Կիւրոսի պատմութեան մէջ, սրտաշարժ դրուագ մը արձանագրած է հայ կեանքէ: Երուանդ թագաւոր գլուխ կը քաշէ Պարսկաստանի մեծազօր ինքնակալէն, որուն դաշնակցութիւնը ուխտած էր, եւ պարսկական պատերազմներուն՝ զօրքով եւ դրամով օգնել խոստացած էր: Կիւրոս, հայ թագաւորին վրայ կուգայ հզօր բանակով: Երուանդ ի վերջոյ կը բռնուի եւ հրապարակաւ հանդիսաւոր ատեանի մէջ կը դատուի :

— Ինչո՞ւ դրժեցիր խոստումդ, կը հարցնէ Կիւրոս :

— Որովհետեւ ազատ ըլլալ ուզեցի, կը պատասխանէ սուտ խօսիլ չգիտցող հայ թագաւորը:

— Ի՞նչ կ'ընէիր քու գերիշխանութեանդ տակ գտնուող թագաւորի մը, եթէ նոյն անհաւատարմութեան մէջ բռնէիր զայն քեզի դէմ :

— Մահուամբ կը պատժէի, կը պատասխանէ մահէն չվախցող հայ թագաւորը, Միջին Դարու ամէնէն ծաղկեալ շրջաններու Ասպետի մը չափ անստգիւտ եւ անվեհեր :

Երուանդի հարցուփորձէն ուշիմ Կիւրոս կը հասկնայ որ հայ թագաւորը արժանիքի տէր անձնաւորութիւն մըն է եւ կ'որոշէ սիրաշահիլ զայն, բաւ համարելով փրկանք մը :

— Ի՞նչ կուտաս որ թագուհիդ գերի չվարեմ, կը հարցնէ.

— Բոլոր ունեցածս կուտամ, կը պատասխանէ Երուանդ :

— Ի՞նչ կուտաս որ զաւակներդ գերի չտանիմ:

— Ինչ որ ունիմ ան կուտամ:

— Մէկ մը տուիր, նորէ՞ն կուտաս ունեցածդ, վրայ կը բերէ Կիւրոս ժպտելով :

Ապա դառնալով Հայոց գահաժառանգ իշխանին, Երուանդի որդի Տիգրանին, որ սահմանուած էր օր մը Տիգրան Ա. մեծանուն աշխարհակալ թագաւորն ըլլալու, Կիւրոս կը հարցնէ.— «Եւ դուն ի՞նչ կուտաս որ նորապսակ կինդ աղախին չտանիմ»: Տիգրան պարզօրէն կը պատասխանէ. — « Կեանքս կուտամ » :

Կիւրոս կը հաշտուի Հայոց արքունիքին հետ եւ զինակցութիւնը կը նորոգէ Երուանդին ու Տիգրանին հետ: Պարսկաց եւ Հայոց զօրքերն խիկոյն միանալով՝ Կիւրոսի թշնամիներուն դէմ կը քալեն: Ի նշան հաշտութեան, Կիւրոս նոյն երեկոյ շքեղ հացկերոյթ կուտայ հայ թագաւորին, գահաժառանգին եւ անոնց պարագաներուն :

Բոլոր ներկայք, Հայք, Պարսիկք, Քաղդէացիք եւ այլք կը զմայլին Կիւրոսի քաջութեանն հաւասար վեհանձնութեան եւ ֆիզիքական գեղեցկութեան հաւասար հոգեկան բարձրութեանը: Գիշերը երբ գահաժառանգն ու հարսը մինակ կը մնան, Տիգրան կը հարցնէ կնոջ .

— Ի՞նչպէս, դուն ալ գեղեցիկ չգտա՞ր Կիւրոսը, զօրաւոր ազնիւ, վեհանձն չէ՞ր:

— Ես անոր նայած չունիմ, կը պատասխանէ հայ իշխանուհին :

— Հապա որո՞ւ կը նայէիր :

— Ես անոր կը նայէի որ կ'ըսէր թէ իր կեանքը կուտայ որպէսզի ես գերի չերթամ, որպէսզի աղախին չըլլամ պարսիկ ինքնակալին :

Զգացումներու այսչափ քնքոյշ փափկութիւն, այսչափ նուրբ կենցաղագիտութիւն պատիւ պիտի բերէին 20րդ դարու ամէնէն զարգացեալ, ամէնէն բարեկիրթ տիկնոջ: Եւ մտածել որ իր պարզութեան մէջ վսեմ այս խօսքն ըսող Հայուհին կ'ապրէր մեզմէ երկու հազար հինգ հարիւր տարի առաջ, նախ քան զՔրիստոս վեցերորդ դարուն մէջ:

Ապաքէն մեր պատմութեան ամէն դարաշրջանին մէջ կը հանդիպինք հայ կնոջ նշանաւոր դէմքերու, ոմն իր բարեպաշտութեամբ, ուրիշ մը իր քաջութեամբ, երրորդ մը իր մտքի ու մարմնի գեղեցկութեամբ համբաւաւոր, ինչպէս հատ մըն ալ կը յիշուի Կիլիկեան շրջանէն, Զարմանուհին:— Հայուհւոյն քով ուրեմն կրթուելու եւ զարգանալու յարմարութիւնը բնածին է, սերնդական, ժառանգական է, եւ մեզի կը մնայ միայն պատեհութիւն տալ իրեն կրթուելու եւ զարգանալու :

Բ. ՔԷՉԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿԱԶԸ ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ

Միջին Արեւելքի քարիւղի դաշտերէն դէպի Եւրոպա կազուղիի մը շինութիւնը կարելի է, կ'ըսեն Ամերկացի ճարտարագէտներ: Արդէն նախնական ուսումնասիրութեան մը ձեռնարկած են: 2500 մղոնի կազուղին պիտի կրնայ մեծաքանակ բնական կազ փոխադրել մինչեւ Փարիզ :

Ծերակուտական Րոպըրթսընի կարծիքով այսպիսի ձեռնարկ մը պիտի արժէ 425 միլիոն տոլար (775 միլիոն՝ եթէ զոյգ խողովակ հաստատուի): Զանազան երկիրներու մէջ յաւելուածական վարկեր կրնան պահանջուիլ երբ տեղական բաշխումի դրութիւնները հաստատուին :

Այս ծրագրին շնորհիւ, կը յուսան կէս առ կէս զեղչել հրանիւթին գինը:

Այս գիծը Քէրքիւքէն (Իրաք) սկսելով պիտի մտնէ Եուկոսլաւիա, յետոյ Թրիէսթէ , պիտի կտրէ հիւսիսային Իտալիան եւ Պրէննէրի կիրճը , պիտի անցնի Աւստրիա եւ հարաւայինԳերմանիայէն դէպի Փարիզ: Այս գիծին համար պէտք պիտի ըլլան տասնըհինգ օդահան կայաններ: Երեք տարիէն կրնայ աւարտիլ:

Այս կազուղիէն պիտի կրնան տնտեսապէս օգտուիլ 330 միլիոն ժողովուրդ: Հազար խորանարդ ոտքին գինը պիտի ըլլայ 32 սէնթ :

Հետեւեալ երկիրները կրնան օգտուիլ այս նաւթուղիէն.— Աւստրիա, Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա, Ֆրանսա, Գերմանիա. Հունգարիա. Ռումանիա. Թուրքիա. Եուկոսլաւիա. Պելժիա. Յունաստան. Փորթուգալ. Սպանիա եւ Զուիցերիա :

Դէպի ո՞ւր...

Վաղուան պատմագիրը երբ խաղաղ հոգիով նստի ու գրի առնէ, սա վերջին երեսուն տարիներու անփառունակ պատմութիւնը, ինքզինքը պիտի կրծէ :

Ուշիմ ու խելացի ժողովուրդի անուն հանած ենք: Չեմ գիտեր, ով է որ, այդ ինքնագովութեան մակդիրը դրած է մեր ճակտին :

Այո աննման ենք, օտարին ծառայելու մեր յօժարութեան ընթացքին, իսկ երբ Հայը Հայուն հետ գործ ունենայ, յանկարծ կը սկսինք կասկածներ, հապարումէկ տեսակէտներ ունենալ, քէն եւ ատելութիւն, արհամարհանք ցոյց տալ :

Երբ մեր հողին վրայ էինք մեր պապերը քրտինքին հետ արիւն թափեցին, սերունդներու բարիքին համար:

Իրենց արդար քրտինքով, հայրենի հողը, տարուէ տարի բնութեան բարիքները կը բաշխէր, բոլորին — օրուան հացին ու ամբարին համար :

Թոնիրին կրակը, սերունդներու ճրագը միշտ վառ կը պահուին:

Ցողնաբեկ հայ մշակը, երբ իրիկունը տուն վերադառնար — տան հարսը ժպտադէմ կը դիմաւորէր իր ճաղուկին հետ:

Ուժասնամեայ արծաթափայլ հայ մամիկը, տունին յաւիտենական պահապանը, իր Աւանին աչքերում ի տես, հազար աղօթք կը փսփսար սրտագին :

Դուրսը, հովերուն հետ, արեւուն շողերուն հետ, աղջիկներուն հեզահամբոյր ու նազելի պարերուն հետ, մեր անուշիկ ու սեւ աչքերով մանուկները մշիկ մշիկ քուն կ'ըլլային :

Այս բոլորը մեր արդար հողին վրայ էր:

Օրհնուած սերունդին, արդար վաստակին քրտինքը կար ,մեր լեռներուն ու ձորերուն պէս խորհրդաւոր: Փոթորիկը եկաւ: Լեռները իրենց տեղերէն ոտքի ելան, ու ահեղագոռ ժաժքը, աւեր — ներ գործեց:

Աշխատասէր ու բարի ժողովուրդը ըմբոստացաւ, յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ դարաւոր սրբութեանց :

Հոգիներու մէջ փոթորիկ կար, սրտերու մէջ կրակ: Արինոտ եւ բարբարոս ձեռքեր ճիւաղային դաւ մը սարքած էին բարի ու ազնիւ ժողովուրդի գլխուն :

Աւիւծր վիրաւոր էր: Սքանչելի ժողովուրդին սիրտը դանկտած էին: Բահն ու բրիչը, մուրճն ու մանգաղը տեղի տուած էին զէնքին:

Հող ունէինք, մեր հողը կ'առնէին: Մշակ ունէինք, մեր մշակը հողին վրայ կը սպաննէին :

Տուն ունէինք, ու մեր օճախը կը պղծէին :

Տաճարներ ունէինք, դարաւոր մասունքները կը կոխկրտէին :

Եւ ահա յեղափոխութիւնը, իր երկաթեայ Թաթով: Հարուած հարուածին դէմ:

Կռիւ գոյութեան համար: Կռիւ ափ մը հողի համար: Ազատութեան ճամբուն վրայ, անանուն հերոսներու բանակ մը մատաղ եղաւ: Օրհնուած սերունդն էր: Դափնեպսակներու արժանի սերունդը :

Այդ սերունդին սակաւաթիւ մնացորդները տակաւին կը տքնին դիշեր ցերեկ ,անցեալի փառքերէն մասունքներ տալով ներկայ ինքնահաւան սերունդին, որ սակայն կ'անտեսէ հայրենի մշակոյթին վաստակը :

Մինչդեռ, օրհնուած սերունդին բոլոր գիրքերը, դասագիրքերու հետ, իր դրասեղանին զարդը պիտի կազմէին :

Ներքին բոց մը կ'այրէ հոգիդ, երբ կ'երեւակայես օրհնուած սերունդին տառապանքներն ու զրկանքները: Անոր կեանքի գիրքերուն իւրաքանչիւր էջը գրուած արցունքով ու արիւնով :

Ափսոս, փառամոլ ու ինքնահաւան սերունդ մը, ոչ միայն դէպի նահանջականութիւն կը թաւալի, այլեւ կ'ուրանայ Եղիշէի եւ Նարեկի լեզուն, մեր դարաւոր մայրենիքը :

Հոգիով աղքատներու նաւը կը տատանի առանց նաւապետի: Դէպի ո՞ւր, Աստուած գիտէ: Սերունդի մը անփառունակ անկումն է, որ տեղի կ'ունենայ, մեր աչքերուն առջեւ :

Օտարամոլութիւնը եւ փառամոլութիւնը կը սպառնան կազմալուծել մեզ: Արթուն :

Ճակատագրական, շրջան մը կը բոլորենք :

Սթափեցէք, դրամի եւ փառամոլութեան անձնատուր դպիրներ ...:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Ի՞նչ վիճակի մէջ են «Արեւելեան նահանգները»

Վանէն կը գրեն Անատոլու գործակալութեան·

— Առողջապահական եւ ընկերային օժանդակութեան նախարար էքրէմ Հայրի Իւսթիւնտաղ, ընկերակցութեամբ Տիարպաքըրի, Մուշի եւ Պիթլիսի երեսփոխաններում, հոս հասաւ եւ ընդունուեցաւ հոծ բազմութեան մը կողմէ (13 Օգոստ.):

Կառավարչատան հրապարակին վրայ ժողովրդեան ուղղելով խօսքը՝ ըսաւ, ի միջի այլոց·

— Հայրենիքի այս գեղեցիկ եւ հարուստ հողամասը, որ արտաքին եւ ներքին քաղաքական հոսանքներու ազդեցութեան տակ այնքան տառապած էր, դարերով զրկուած մնաց մարդկային եւ հայրենակցական բոլոր իրաւունքներէն, սորուկի եւ գերիի պէս վերաբերում տեսաւ, եւ այս հողերուն վրայ հայրենակցական իրաւունքներէն ու պայմաններէն երբեք չօգտուեցաւ :

Արեւելեան Անատոլուի այս հայրենասէր, անձնուէր ու տառապող զաւակները դարերէ ի վեր ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ հերոսաբար պաշտպանեցին հայրենիքը: Այստեղի ժողովուրդը աշխատասէր, չարքաշ եւ բարձր առաքինութիւններու տէր է: Այս շրջաններուն յետամնացութիւնը մարդոց անկարողութեան պէտք չէ վերագրել: Որովհետեւ ոչ միայն անտեսուած են այս շրջանները, այլեւ աւերուած, քանդուած ու փրճացուած են, բարոյական ուժերը քայքայուած, աշխատանքի կամքն ու կարողութիւնը խորտակուած եւ հոգիները դառնութեամբ լեցուած են : Բռնակալութիւնն ու անիրաւութիւնները այստեղ արմատախիլ ըրած են ապահովութիւնն ու անդորրութիւնը ասոր հետեւանքը եղած է տնտեսական քայքայում, եւ հողը իր արժէքը կորսնցուցած է : Օրինա՞կ կ'ուզէք: Մինչեւ մեր իշխանութեան գլուխ գալը Տիարպաքըրի, Սղերդի, Մուշի եւ Վանի մէջ մէկ արտավար հողը կ'արժէր կէս ոսկի, այսօր 25 ոսկիի բարձրացած է: Ասոր պատճառը պէտք է փնտռել մեր զօրաւոր կառավարութեան ապահոված անդորրութեան մէջ :

Արեւելեան նահանգները ի՞նչ էին մեզմէ առաջ, եւ նախորդ կառավարութիւնը ի՞նչ ըրած էր անոնց համար :

Մենք երբ իշխանութեան գլուխ եկանք, այստեղ ճամբայ, ջուր, դպրոց, առողջապահական հաստատութիւն եւ լոյս չկար, ժողովուրդը նիւթական եւ բարոյական անապահովութեան մէջ էր: Մեր կառավարութիւնը անմիջապէս նոր ծրագիր մը մշակեց, այս տեղերն ալ արեւմտեան Անատոլուի մակարդակին հասցնելու համար: Արեւելքի վերականգնումին դատը ձեռք առած ենք :

Բացարձակապէս անիրաւ են անոնք, որ Արեւելքի մէջ ապահովութիւն չկայ կ'ըսեն ու կը կրկնեն: Այսօր աննախընթաց ապահովութիւն ու անդորրութիւն կը տիրէ հոս եւ աւելի կը զօրանայ, շնորհիւ ժողովուրդին գործակցութեան: Այսօր ճամբաներ կը շինուին մեքենաներով: Տիարպաքըրէն մինչեւ Մուշ, հարիւրաւոր քիլոմեթր ճամբաներ մեր երկրաչափներուն եւ բանուորներուն յանձնուած են, ուրախութեամբ ու հպարտութեամբ կը դիտենք անոնց աշխատանքը :

1953ին երկաթուղին Մուշ պիտի հասնի: Մուշ Պիթլիս խճուղին այս տարի կ'աւարտի: Աւաններու եւ գիւղերու մէջ տեղ տեղ դպրոցներ կը բացուին: Երբ իշխանութեան գլուխ եկանք, Տիարպաքըր նահանգին մաս կազմող Սիլվանի մէջ մէկ հատիկ վարժարան կար, այն ալ օսմանեան շրջանէն մնացած: Անցեալ տարի վեց դպրոց բացինք· այս տարի 5 հատ եւս պիտի շինուին:

Արեւելեան նահանգները վերականգնումի մէջ են· երկրագործութիւնը արագօրէն կը զարգանայ մեքենական սերմերու շնորհիւ: Մայիս 14էն առաջ Վանի մէջ 4 թրաքթոր կար, հիմա 50 հատ կայ :

Դրախտանման գեղեցիկ եւ հարուստ այս հողերուն աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը ժողովուրդին սորվեցնելու հարկին տակ կը գտնուինք: Մշոյ դաշտը հետագային պիտի դառնայ արեւելեան Չուգուրօվան, եւ արջառաբուծութիւնը բարօրութիւն ու հարստութիւն պիտի բերէ հոս :

Այս շրջանին մէջ չորս հատ հարիւր անկողինոց հիւանդանոց շինուելու վրայ է· Մուշի պետական հիւանդանոցին շինութիւնը այս ամսու կը սկսի: Վանի հիւանդանոցը տարուան վերջը կ'աւարտի: Այս տարի Ըլաթի եւ Խօզապի մէջ դարմանատուներ պիտի բանանք: Իսկ Դատուանի 48 գիւղերուն մէջ ջերմի դէմ պայքարը սաստկացուցինք: Վարդոյի, Մանազկերտի, Պուլանըգի մէջ դարմանատուններ կը գտնուին արդէն: Վանի մէջ Թրախոմայի դարմանատունը եւ 20 անկողիննոց մայրանոցը արդէն հայրենակիցներուն կը սպասարկեն :

Կարմրախտի պատճառով ամէն տարի այստեղ 15000 հոգի կը մեռնէին, մինչդեռ կարմրախտը մահացու հիւանդութիւն չէ: Ժողովուրդը տգէտ ըլլալով՝ չի կրնար վտանգը ըմբռնել: Հիմա շրջուն հիւանդանոցներ եւ առողջապահական բոլոր կազմածներով օժտուած մարմիններ մինչեւ յետին գիւղերը կ'երթան: Այս շրջաններէն Թռչուն չէր անցներ· հիմա առողջապահական կեդրոններ հաստատուած են: Մենք մեր տուած խօսքին տէրն ենք· ահաւասիկ գիւղացիին ոտքը եկանք եւ անոր կը ծառայենք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Իրեն համար սակայն, օրուան ամէնէն հետաքրքրական վայրկեանները կը սկսէին երբ ծանօթ ջոջերուն մուտքը ծայր կ'առնէր եկեղեցիին փողոցի դուռնէն:

Ան կը մօտենար ամէն մէկուն յարմար շաղակրատութեամբ, առանց քծնանքի, բայց գոհացնելով անոնց փառասիրութեան ամէնէն նուրբ զգայնութիւններն անգամ :

Գոց գիտէր իւրաքանչիւրին ընտանեկան անցեալ ու ներկայ պարագաները: Ասիկա իր անձեռնմխելի դրամագլուխն էր: Ամբողջութեամբ ժառանգած մեծ հօրմէն եւ հօրմէն, քանի մը անգամներ բազմապատկելով զայն իր զգայուն եւ հոտառու շօշափուկներով :

Հին գերեզմաննոցը կը սկսէր եկեղեցիին գաւիթէն ու կը տարածուէր մինչեւ Մեսրոպեան վարժարանը, երեքն ալ նոյն պատերուն ետեւ պատսպարուած եւ պաշտպանուած :

Անցեալ մը ունեցած իւրաքանչիւր ջոջ, տեղն ու տեղը գիտէր թէ ուր թաղուած են իր նախահայրերը:Գիտէր նաեւ մահուան պարագաները եւ յուղարկաւորութեան բոլոր մանրամասնութիւնները : Կառապան Մինաս ցուցուցած էր ամէն մէկուն ընտանեկան հողակոյտը, ոմանց վրայ շքեղ ու ճաշակաւոր մահարձաններ եւ դամբարաններ բարձրացած, իսկ ուրիշներուն համեստ ու հինցած շիրմաքարերը՝ կորսուած կանանչ խոտերու յորդ դիր — կընդխառնումին մէջ :

Ան գրեթէ ամէնուն հետ, գլուխ գլուխի եւ դանդաղ քայլերով պտտած էր շիրմաքարերու մէջ, արթնցնելով յիշատակներ: Կը կարդար զանոնք կարծես բաց գիրքէ մը, անհատնում բայց միշտ նոր ու կենդանի գոյներով, քակելով զանոնք ոսկեթել կծիկներու նման :

Այս համակրալից վերաբերումին ետին սքօղուած դաղտնիքը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ կերպով մը իմանալ թէ երբ պիտի մեկնէին եկեղեցիէն՝ տուն վերադառնալու կամ ժամադրութիւն մը յարգելու համար, որպէսզի իրենց դիրքին եւ կարողութեան համաձայն կառք մը պատրաստ ունենար փոխադրութեան համար :

Ջոջերէն շատեր փորձած էին օգտուիլ իրենց անձնական կառքերէն, բայց կառապան Մինաս նըկատելով այդ շարժումը ոտնձգութիւն մը հանդէպ իր ձեռնարկին, գտած էր միջոց մը, անոնց եկեղեցիին դուռներուն մօտենալը անկարելի դարձնելու :

Այսպէս, որոշուած վայրկեանին, ան կուգար դրան առջեւ, կը կենար պահ մը, ժամացոյցին ոսկի շղթան շոյելով: Անցորդները կը կռահէին կարծես գալիքը, կը դանդաղէին իրենց քայլերունմէջ, ու րոպէի մը համար կը սպասէին մինչեւ որ կառապան Մինաս զօռ ձայնով մը կանչէր վարիչներէն մէկուն անունը, կրկնելով քանի մը անգամ,—

— Լանտօ մը Բ...եան էֆէնտիին համար:

Քիչ վերջ, կառք մը կը մօտենար եկեղեցիին դրան, եւ Բ...եան էֆէնտին՝ բազմութեան փըսփսուքներուն ու հիացումին տակ, կը բազմէր անոր մէջ: Կառապան Մինաս կը ժպտէր հպարտութեամբ, ու քանի մը խօսք էֆէնտիին հետ փոխանակելէ ետք, կը գոցէր կառքին դուռը եւ ձեռքին լայն շարժումովը կը հրամայէր վարիչին որ մեկնի :

Բազմութիւնը կը լուէր՝ ինքզինքը տուած ձիերու կշռաւոր եւ նուագալից տոփիւններուն: Ու այսպէս, կառքերը իրարու ետեւէ կը մեկնէին եկեղեցիէն հեռացող ջոջերը օրօրելով :

Կառապան Մինաս, սիրտը գոհ ու ուրախ կը գոցէր խանութը աճապարանքով, կ'ուղղուէր դէպի Մէյխանէ Պողազին, — որ իր խանութէն քանի մը քայլ անդին ծայր կ'առնէր,— իր ներքին ուրախութիւնը աւելի տաքցնելու համար օրհնած ճերմակ ջուրով եւ տաք տաք ձուկերու եւ այլ եւայլ աղանդերներու ճաշակումով :

×

Անորոշ մտատանջութիւն մը տեղ բռնել սկսած էր կառապան Մինասի մտքին մէջ, հինաւուրց ծառի մը արմատը կրծող որդին նման: Չէր կրնար կերպով մը մարմին տալ անոր, յետոյ զայն կարենալ ճզմելու ու փճացնելու համար :

Խանութը շահաբեր էր առաջուան պէս, եթէ ոչ աւելի: Այդ կողմէն չունէր կասկածելու որեւէ պատճառ: Խիստ բծախնդրութեամբ, մանրազնին քննութեան կ'ենթարկէր կառքերու գործունէութիւնը, վարիչներուն ընթացքը, անոնց բոլորշարժուձեւերը, դէմքերու արտայայտութիւնը եւ խօսակցութեանց էութիւնը: Հոն ալ չէր գտներ մտահոգուելու կէտ մը իսկ:

(Շար.)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Երեւնոր կը պնդեն

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները որոշած են մերժել Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին պայմանները՝ Զորսերու ժողովին գումարման մասին: Անոնք կը պնդեն իրենց պահանջին վրայ,— նախ ազատ ընտրութիւններ կատարել, իբրեւ նախապայման գերմանական հարցին լուծման :

Երեք պետութեանց ներկայացուցիչները իրենց առաջին ժողովը գումարեցին Բշ. օր, Անգլիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, պատրաստելու համար Մոսկուայի ծանուցագրին պատասխանը (23 Օգոստոս) :

Երեքին ալ եզրակացութիւնը այն եղաւ թէ Խորհրդ. Միութեան ծանուցագիրը կը ձգտի ոչ թէ դիւրացնել Զորսերու ժողովին գումարումը, այլ նոր քարոզութիւններ կատարել, խափանելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած համաձայնութեանց վաւերացումը: Ուրեմն, լաւագոյն պատասխանը պիտի ըլլայ պարզել սովետական ծանուցագրին քարոզչական հանգամանքը եւ յայտարարել թէ իրենք պատրաստ ենժողովը նստելու, եթէ Խ. Միութիւնը իսկապէս գործ մը կատարել կ'ուզէ:

Երեք ներկայացուցիչները նոր ժողով մը պիտի գումարեն այս շաբթու, մշակելու համար Դաշնակիցներու պատասխանը :

Ինչպէս կը յիշուի, Խ. Միութեան Օգոստ. 23ի ծանուցագիրը կը մերժէր Յուլիս 10ի առաջարկը, որուն համաձայն յանձնախումբ մը պիտի կազմուէր, ստուգելու համար թէ կարելի՞ է ազատ ընտրութիւններ կատարել արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Մոսկուա կ'առաջարկէր Զորսերը ժողովի հրաւիրել, նախ պատրաստել հաշտութեան դաշնագիրը, յետոյ ամբողջական կառավարութիւն մը կազմել եւ վերջապէս ընտրութիւններ կատարել, մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմելով: Արեւմտեան պետութիւնները կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը քայլ մը ետ գացած է, հակասելով իր նախընթաց դիրքին:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թունուզի պէյին քառասուն խորհրդականները վերջապէս յանձնեցին իրենց տեղեկագիրը՝ Ֆրանսայի առաջարկած բարենորոգումներու մասին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդականները անբաւական կը գտնեն ֆրանսական ծրագիրը: Ոչ միայն որեւէ յառաջդիմութիւն չեն տեսներ, այլեւ կը կարծեն թէ Ֆրանսան ետ գացած է: Իրենց գլխաւոր քննադատութիւնները կը վերաբերին մարզպանին վերապահուած իրաւասութեանց զոր չափազանց կը գտնեն: Դժգոհ են նաեւ հանրային պաշտօնէութեան վերաբերեալ կէտերէն որոնք մեծ իրաւունքներ կը վերապահեն Ֆրանսացիներուն :

Իբրեւ եզրակացութիւն, տեղեկագիրը կը յիշէ Լա Հէյի Ատեանին վճիռները ժողովուրդներու ազատութեան մասին եւ կ'ըսէ թէ Թունուզի դիրքը հիմնուած է 1951 Մայիս 15ի գահաճառին եւ Հոկտեմբեր 31ի յայտարարութեան վրայ: Խորհրդականները այսպէս ժխտական դիրք բռնելով հանդերձ, հակառաջարկներ չեն ներկայացներ :

Խորհրդակցութիւններ կը շարունակուին Փարիզի մէջ, սպասելով նոր լուսաբանութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ կացութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ, իբրեւ հետեւանք Տոքթ. Մոսատեղի անհաշտ քաղաքականութեան: Բայց եւ այնպէս ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին: Մօտերս Ուաշինկթըն կը սպասուի Տոքթ. Մոսատեղի խորհրդականը, Պ. Մաքի: Իսկ ամերիկեան մեծ ընկերութեան մը ներկայացուցիչն ալ կը շարունակէ իր բանակցութիւնները Թեհրանի մէջ: Բանգէտներ գիտել կուտան թէ Տոքթ. Մոսատեղ աւելի մեծ գումար մը կը սպասէր իբրեւ փոխառութիւն, մինչեւ 120 միլիոն տոլար, մինչդեռ Ամերիկա առ այժմ տասը միլիոն կը տրամադրէ: Անգլիոյ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց երէկ: Լոնտոնի մէջ բացորոշապէս կ'ազդարարեն թէ Իրան բան մը չի շահիր շարունակ ժխտական դիրք մը բռնելով :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց 84րդ համագումարին բացումը տեղի ունեցաւ Բշ. օր: Կը մասնակցին 930 պատգամաւորներ որոնք կը ներկայացնեն ութ միլիոն անդամ, 183 սենտիքաներով: Նախագահը, Պ. Տիւըն, բացման ճառը խօսելով, անհրաժեշտ գտաւ շարունակել վերազինումը : Միեւնոյն ատեն մերժեց աշխատավարձքի յաւելման ոչ-բանաւոր պահանջները: «Կարելի է առաջարկներ ներկայացնել միայն ողջմտութեան եւ բանաւորութեան սահմաններուն մէջ»:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ընդհ. քարտուղարը տեղեկագիր մը պատրաստած է, որ շատ յոռետես կարծիքներ կը յայտնէ աշխարհի պարենաւորման մասին: Տեղեկագրին համաձայն, աշխարհի բնակչութիւնը այնքան արագ կ'աճի որ, 25 տարիէն մէկ միլիառ պիտի աւելնայ, մանաւորապէս յետամնաց երկիրներու մէջ: Վերջին 30 տարիներու ընթացքին յաւելումը եղած է 30—50 %: Ուրեմն հետզհետէ պիտի սաստկանայ պարենաւորման տագնապը :

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեանս յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով . —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Յ. Չէքչեան , 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ .— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ .— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ .— Ե. Ատամալըեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ .— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ .— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ .— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամսաթերթը :

Յուլիս – Օգոստոս , 1952, զոյգ թիւ՝ 12 էջ , հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ:

Երկու խմբագրականներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն: Լայն տեղեկութիւններ Ֆրանսայի եւգաղթաշխարհի երիտասարդական շարժումի մասին , գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական եւ մարզական նիւթեր:

Տարեկան բաժնեգին 450 ֆրանք: Հասցէ.— Kri–

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՞նչպէս կաթ տալ երախային, ի՞նչպէս հագուեցնել, ի՞նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին : 250 էջ, պատկերազարդ:

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.) , արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել Յառաջի հասցէով :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ .— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2: Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի :

ՍԱՄՕՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի ժամը 10—19: Հասցէ .— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.) : Հեռ. OBServatoire 18-28:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐԸ
«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ» (Կատակ. 3 արար) եւ
« ԱԶԳ. ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ» (զաւեշտ մէկ արար)
առաջին հատորէն վերջ լոյս տեսաւ երկրորդը՝

"ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ,,

(Երեք արար)

Իւրաքանչիւր հատոր.— Ֆրանսա 400 Ֆր., արտասահման 2 տոլար , երկու հատորը միասին Ֆրանսա 700 Ֆր., արտասահման 3 տոլար :

Գրավաճառներուն 30 առ հարիւր զեղչ :

Կանխիկ ապսպրանքներու հասցէ՝ Mr. J. Latifian, 34 rue de l'Amiral – Moucehz, Paris (14) :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

փակել իրենց հին պարտքերը եւ փութացնել 1952 —1953ի բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան գործառնութիւնները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, ստորեւ անգամ մը եւս կը հրատարակենք ոչ - առեւտրական ծանուցումներու գիները.—

Ամուսնութեան եւ նշանախօսութեան ազդ. 1000
Մահազդ 1500 Ֆր.
Հոգեհանգիստ 500 (մէկ անգամուան համար) :
Շնորհակալիք 500 եւ ցաւակցութիւն 500 ֆրանք :
Կը փնտռուի մէկ անգամ 300 (5 տող) :
« Կ'ուզուի» մէկ անգամ 300 (5 տող):
«Ծախու է» մէկ անգամ 500 ֆրանք :

Հանդէսներու, երեկոյթներու, ներկայացումներու, առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր գիներ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վըռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ : Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ :

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տարուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ :

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ :

Գին 500 ֆրանք: Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրատուն, 51 rue Mr. le Prince :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Ասատուր Քէօսէեանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու . —

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ) : Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Ծախու են

Երկու ջութակ, երկու ուտ եւ երկու քանոն— իրեն յատուկ գործիքներով (մանտալ եւ պուրկու): Ուտի համար լարեր եւ «մզրապներ»: Ֆոնօ մը, 12 հատ երգապնակներով, ամէնէն վերջին նորութիւններէն: «Նոր Փնար» ընդարձակ երգարանը ձայնագրուած բազմաթիւ երգերով եւ պատկերներով :

Դիմել ՅԱԿՈԲ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ, 56, Rue Julien Lacroix, Paris (20):

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով – հոտով ու մանաւանդ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE
Ձեզի կը դիմաւորէ
ԼԻԼԱՆ (**AUX LILAS**)

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, այր մը եւ կին մը: (Մէկ սենեակ եւ խոհանոց): Տեղեկացնել « Յառաջ »ի :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 4 Septembre 1952 Հինգշաբթի 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6856-Նոր շրջան թիւ 2267 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ

Սովորական ժամանակներու մէջ դժուար է ըմբռնել կարգ մը ղառն եւ անողոք ճշմարտութիւններ :

Անհրաժեշտ է որ փոթորիկ մը պայթի, որպէսզի մարդիկ աւելի բաց խօսին, փարատելով զանազան պատրանքներ :

Այդպիսի փոթորիկ մը կը ներկայացնէ Մ. Նահանգներու ընտրական պայքարը, որուն լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի բովանդակ աշխարհ :

Քիչ անդին պիտի կարդաք ամփոփումը Նախագահ Թրումընի ճառին, որ բացորոշապէս կը պարզէ անողոք իրականութիւն մը :

Ապահովաբար ուրիշ խոստովանութիւններ ալ պիտի կատարուին, երբ աւելի սաստկանայ ընտրական պայքարը :

Ամէն պարագայի մէջ, չափազանց պերճախօս է Նախագահին առաջին պոռթկումը : Հոգ չէ թէ տեղի ունենայ կուսակցական մրցակցութեան մը ազդեցութեան տակ :

Անցեալ շաբթու, երբ իր առաջին ճառը կը խօսէր զօր. Այզընհաուըր, պարզապէս ապարէզ կը կարդար, յանուն ազատութեան եւ արդարութեան :

— « Մեր կառավարութիւնը պէտք է միանգամ ընդ միշտ եւ անդառնալի կերպով ըսէ Կրեմլինին թէ երբեք պիտի չճանչնանք խորհրդային դիրքերը՝ արեւելեան Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ :

... « Պէտք է բացարձակապէս ըսենք Սովետներուն թէ երբեք դադար պիտի չունենանք, մինչեւ որ յարձակողական համայնավարութեան տրդմուտ մակընթացութիւնը չփաշուի իր ներքին սահմաններուն մէջ» :

Այս մարտակոչը մեծ զարմանք, նոյնիսկ սրտնեղութիւն պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ : Մանաւանդ որ, Այզընհաուըր, թէեւ նախկին սպարապետ, բարեխառն մարդու համբաւ կը վայելէ :

Իր մտերիմներն անգամ ցաւ յայտնեցին : Իսկ Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ բացորոշ էր մտահոգութիւնը : Այն աստիճան որ, շատ մը կարեւոր թերթեր նախընտրեցին կարճ կապել :

Պատասխանը չէր կրնար ուշանալ :

Առաջին քարը նետեց իր մրցակիցը, ռամկավար կուսակցութեան թեկնածուն :

Բառերը կշռելով հանդերձ, Պ. Սթիվընսըն բացորոշապէս հասկցուց թէ զօրավարին հաւաստիքները չեն համապատասխաներ իրականութեան պահանջներուն .

— « Կարելի չէ խորհրդային բռնակալութեան անողորմ տիրապետութիւնը մեղմացնել ապարդիւն ճառերով : Անօգուտ է սին յոյսեր ներշնչել : Անիմաստ է տեղի տալ պատերազմի մը որ անանելի տառապանքներու պիտի ենթարկէ բովանդակ աշխարհի ամեն ժողովուրդները » :

Մնացեալը կը լրացնէ Թրումըն, շատ աւելի կտրուկ եւ կոպիտ :

Նախագահը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ չեն կրնար բռնութեան, զինեալ միջամտութեան դիմել, բոլշեւիկեան լուծէն փրկելու համար միլիոնաւոր ժողովուրդներ :

— « Այս միջոցին գերի ժողովուրդներու ազատագրում փորձել՝ կը նշանակէ հիւլէական պատերազմի դաշտերու վերածել անոնց երկիրները» :

Այս վճռական յայտարարութիւնը բացորոշապէս կը պարզէ ուղեգիծ մը, որուն ստիպուած են հետեւիլ Մ. Նահանգներու վաղուան վարիչները :

Երկիրը երկու զօրաւոր հոսանքներու բաժնուած է, ընտրական պայքարի հետեւանքով :

Բայց, երբ ժխորը դադրի եւ նոր Նախագահը բազմի Սպիտակ պալատին մէջ, դժուար թէ կարենայ հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկել արտաքին քաղաքականութիւնը :

Ո՛ր հոսանքն ալ շահի ընտրութիւնը, կարելին պիտի փորձէ, պատերազմէն խուսափելու համար :

Հետեւաբար , պիտի չուզէ «խաղալ միլիոնաւոր ժողովուրդներու վախերուն եւ յոյսերուն հետ» : Եւ պիտի փորձէ միշտ բաց պահել դուռները՝ նոր բակցութեանց առջեւ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒԹՍՈՒՆԷՆ ՎԵՐՋՆ ԱԼ ...

Մոռցեր էի ժամանակին ձեզի հաղորդել շատ կարեւոր լուր մը : Կենսական թէ ազգային եւ թէ միջազգային տեսակէտով :

Պ. Արշակ Չօպանեան լրացուց իր ութսունամեակը, այս տարի Վարդավառին (20 Յուլիս) :

Չեմ գիտեր լսա՞ծ էք : Ամիսներ առաջ բարեկաճայթ գրութիւն մը ստորագրած էր «Կոչնակ»ի մէջ, հետեւեալ բացատրութեանս առթիւ,—«Ութսունէն վերջն ալ ...» :

— Ամէնքն ալ գիտեն որ ես ծնած եմ 1872ի Վարդավառին : Ուրեմն տակաւին հինգուկէս ամիս ունիմ, ութսուն տարեկան ըլլալու համար ...

Հիմա որ ճիշդ ութսուն տարի եւ մէկուկէս ամիս ունի կոնակը, այլեւս կրնամ ոչ թէ փոխաբերաբար, այլ պաշտօնապէս յայտարարել .

— Ութսունէն վերջն ալ, Պ. Արշակ Չօպանեան կը մնայ յաւիտենական մանուկ, երբ քաղաքական խնդիրներով կը զբաղի :

Հազարաւոր փաստերու մէջէն կ'առնեմ ամենավերջինը .—

Սեպտեմբեր 2ին գրութիւն մը ունէր «Այսօր»ի մէջ, — Հայկական Հարցն ու Թուրքերը » :

Սովորական եսաբանութիւններէն ետք, ալեւոր գրագէտը կը պատմէ .

— « Ես Անահիտի յօդուածներուս մէջ ջատագոված եմ այն թէզը թէ ցոյցերը (Օսմանեան պետութեան մայրաքաղաքին մէջ կատարուած ցոյցերը) ջարդ յառաջ բերելէ ուրիշ արդիւնք չէին կրնար ունենալ, եւ ջերմօրէն պաշտպանած եմ մեր բոլոր գործօն կազմակերպութեանց միացումով Թուրքիոյ հայկական նահանգներէն մէկուն՝ գլխաւորապէս Կիլիկիոյ մէջ լրջօրէն պատրաստուած *ապստամբութիւն* մը (շեղագիր) պայթեցնելու ծրագիրը, ապստամբութիւն մը որ կրնար յուրջ ու տեւական արդիւնքի մը յանգիլ եւրոպական տէրութեանց՝ մանաւանդ Ֆրանսայի միջամտութեամբ» :

Բարեհաճեցէք ուշադրութեամբ կարդալ նաեւ շարունակութիւնը .

— « Իմ այդ հրապարակային կոչիս հրապարակաւ համամտութիւն յայտնող միակ հայ անձնաւորութիւնը եղաւ զօրավար Անդրանիկ, որ իմ առաջարկիս իր լիակատար համաձայնութիւնը արտայայտեց Պուլկարիոյ մէկ հայ թերթին մէջ» :

Դժբախտաբար Պ. Չօպանեան մոռցեր է յիշել իր առաջարկին մանրամասնութիւններ եւ մանաւանդ Անդրանիկի պատասխանին թուականը :

Առանց առոր ալ, իր այս յայտարարութիւնը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ այեւոր հեղինակը ոչ թէ Փարիզէն, այլ Պիթլիսէն ձայն կուտայ :

Եւ այս՝ ութսուն տարիներուն վաթսունը Եւրոպայի մէջ մաշեցնելէ ետք :

Կը մեղանչե՞մ : Համբերեցէք : ՎԱՀԷ

ԹՐՈՒՄԸՆ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

«ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԳԵՐԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԱԶԱՏԵԼ ԶԻՆՈՒ ԶՕՐՈՒԹԵԱՄԲ »

Նախագահական ընտրութեան պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ Մ. Նահանգներուն մէջ

Երեքշաբթի օր նախագահ Թրումըն բուռն ճառ մը խօսեցաւ հանրապետական կուսակցութեան եւ մասնաւորապէս այն վարիչներուն դէմ որոնք չանթեր կը տեղան աջ ու ձախ, յաջողցնելու համար զօր. Այզընհաուըրի ընտրութիւնը : Բացատրեց թէ անոնք պարզապէս «կ'աւելցնեն հիւլէական պատերազմի մը վտանգը, անխորհուրդ խօսքեր արտասանելով արեւելեան Եւրոպայի գերի ժողովուրդներուն ազատագրութեան մասին» : Ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ , բացի պատերազմէն, օգնելու համար այն քաջարի ժողովուրդներուն որոնք կ'ապրին երկաթեայ վարագոյրէն անդին : Բայց, Այզընհաուըրի ընտրական պայքարին վարիչ ուղեղները անողորմ քաղաքականութեան մը կը հետեւին եւ կը խաղան անհամար այրերու եւ կիներու կեանքին հետ» :

— « Անոնք գիտեն թէ ինչքան խախուտ կացութեան մը մատնուած է աշխարհը : Գիտեն թէ որքան դիւրին պիտի ըլլար պատերազմ մը պայթեցնել : Բայց հանրապետական կուսակցութեան եւ հանրապետական թեկնածուին ըսել կուտան բաներ որոնք կ'աւելցնեն պատերազմի վտանգը, այսպէս կ'ընեն պարզապէս քուէ շահելու համար :

« Միլիոնաւոր մարդկային էակներ ահաւոր ճգնաժամի մը մատնուած են եւ մեզի չիյնար խաղալ անոնց վախերուն եւ յոյսերուն հետ : Չենք կրնար աւելի բան մը ընել գերի ժողովուրդներու ազատագրութեան համար առանց բռնութեան դիմելու : Այս միջոցին սարկացուած ժողովուրդներու ազատագրում փորձել կը նշանակէ հիւլէական պատերազմի դաշտերու վերածել անոնց երկիրները : Թերեւս հանրապետականները չեն ըմբռներ, բայց անոնք որ տեղին վրայ կ'ապրին շատ լաւ գիտեն թէ ներկայ պարագաներուն մէջ ազատագրութեան մասին խօսիլ՝ կը նշանակէ պատերազմի մասին խօսիլ : Ահա թէ ինչու հանրապետական ներկայացուցիչներուն ճառերը այնքան մեծ մտահոգութիւն պատճառեցին Եւրոպայի մեր բարեկամներուն : Ի վերջոյ մեր եւրոպացի զինակիցները ստորագրութիւն տուած են ազատութեան պաշտպանութեան համար : Անոնք յանձն առած չեն մասնակցիլ պատերազմի խաչակրութեան մը :Մնաց որ ,եւ կատարելապէս համոզուած եմ եւ կը յուսամ թէ մեր դաշնակիցները պիտի հասկնան որ հանրապետականները իրենց խօսքերով միտք չունին մեր երկիրը խրելու հիւլէական դաժնութեան պատերազմի մը մէջ, բռնութեամբ խորտակելու համար երկաթեայ վարագոյրը : Եւ սակայն , հանրապետականները եթէ պատերազմ չեն ուզեր, ինչո՞ւ կ'ըսեն թէ նոր եւ դրական առաջարկ մը ունին երկաթեայ վարագոյրէն անդին ապրող ազգերու համար : Եթէ չեն ուզեր պատերազմի մասին խօսիլ, հապա ի՞նչ կ'ուզեն » :

× Նոյն օրը Այզընհաուըր ալ ճառ մը խօսելով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եկեղեցիներու համագումարը եւ Հայ. Եկեղեցին

Դերենիկ եպիսկ. Անթիլիասի վերատեսուչը, որ Շուէտ գացած էր Տիրան արք. Ներսոյեանի եւ Շահէ վարդապետի հետ, մասնակցելու համար, եկեղեցիներու համագումարին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ .—

Համաշխարհային եկեղեցիներու կեդրոնական յանձնախումբը 1927ին եւ 1937ին Լոզանի եւ Էտինպուրկի համաժողովներուն երկու հայ բարձրաստիճան եկեղեցական հրաւիրած էր : Լոզանի համաժողովին Հայ. Եկեղեցւոյ կողմէ իբրեւ պատգամաւոր գացած են Ղեւոնդ արք. Դուրեան եւ Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեան, իսկ Էտիմպուրկի համաժողովին Մատթէոս արք. Ինճէեան եւ Ցուսիկ արք. Զօհրապեան : Այս անգամ Լինդի համաժողովին, կեդրոնական յանձնաժողովի կողմէ հրաւիրուած էին Տիրան արք. եւ Դերենիկ եպիսկոպոս : Ցայտնուած փափաքին վրայ Շահէ աբեղայ եւս ընկերացաւ իրենց համաժողովին :

Համաժողովը սկսաւ Օգոստոս 15ին եւ տեւեց մինչեւ Օգոստոս 29 : Ներկայ էին 220 պատգամաւորներ զանազան եկեղեցիներէ եւ 50 խորհրդականներ : Հայ. Եկեղեցւոյ կողմէ գացողները իբրեւ խորհրդական միայն կը մասնակցէին : Կային նաեւ հարիւրի չափ այցելուներ :

Համաժողովը զբաղեցաւ հետեւեալ եկեղեցագիտական խնդիրներով .—

Ա) Եկեղեցին, անոր սահմանումը, շարունակականութիւնը եւ միութիւնը :

Բ) Աստուածպաշտութեան կերպերը :

Գ) Միասնական հաղորդութիւն

Իւրաքանչիւր եկեղեցի իր կարողագոյն ներկայացուցիչները ղրկած էր համաժողովին կարենալ մասնակցելու համար Աստուածաբանական եւ եկեղեցագիտական վիճաբանութեանց :

Դերենիկ եպիսկ. հետեւեալ կերպով կը բացատրէ այս ժողովին օգուտները .—

1) Զանազան եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ իրարու քով գալով իրար աւելի մօտէն կը ճանչնան եւ կը հասկնան :

2) Անոնք կը տեսնեն թէ ինչ հասարակաց խնդիրներ ունին եւ թէ ինչ հարցերու մէջ կը բաժնուին իրարմէ :

3) Մենք կը տեսնենք թէ ուրիշ եկեղեցիներ ինչպէս կը հասկնան մեր եկեղեցին, անոր դաւանանքն ու ծէսը :

4) Այս համաժողովները աւելի յստակ կը դարձնեն մեզի մեր եկեղեցւոյ ուղղափառութիւնը եւ անոր ազատամիտ ոգին :

5) Ցոյց կուտան նաեւ այն հոգեւոր մեծ գանձը որ ունի Հայ. Եկեղեցին եւ որմէ կրնան օգտուիլ ուրիշ եկեղեցիներ փոխադարձ յարաբերութեամբ :

6) Իմացական մղում կուտան մեզի զարգանալու, աւելի յառաջդիմելու եւ նոյնիսկ ուրիշները գերազանցելու :

7) Մեր եկեղեցւոյ առաքելութեան եւ դերին մասին կ'արիացնէ մեզ եւ կը զօրացնէ մեր հաւատքը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՑԱՆՑ

« Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը կը նկարագրէ նաեւ Ամերիկացիներու քարոզչական գործունէութիւնը:

Ամերիկացիները, վերջերս, Շան զ'Էլիզէի «Ամթորիա» պանդոկը վերածեցին տօքիւմանթասիոնի ընդարձակ կեդրոնի մը, ուր հանրութեան տրամադրութեան տակ դրուած են տասնըերեք հազար հատոր գիրք, 425 հանդէսներու հաւաքածոներ, տասը օրաթերթեր, եւն.:

Երբ շէնքէն ներս կը մտնէք, բարօրութեան ընդգացում մը կը համակէ ձեզ.— լայն լուսամուտներ, հանգստաւէտ թիկնաթոռներ, ճաշակաւոր սեղաններ, շնորհալի եւ հաճոյակատար օրիորդներ իբրեւ մատենադարանի սպասարկու: Լաւատեսութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ, եւ այս զգացումը աւելի կը տպաւորէ այցելուն քան Ամերիկան սիրցնելու կոչուած գիտական, գեղարուեստական, պատմական, եւ ուրիշ հրատարակութեանց հարիւր հազարաւոր էջերը:

Այս տարօրինակ պատերազմին մէջ, զոր «պաղ պատերազմ» կը կոչենք, Ամերիկացիները հետզհետէ հասկցան թէ համայնավարութիւնը Արեւելքի իր բնական սահմաններուն մէջ պահելու համար, բաւական չեն հիւլէական ռումբի սարսափը եւ Թրումընի ու օդանաւի յարձակումներու մը:Այդ ահարկու մեքենան բանի մը պիտի չծառայէ, եթէ հակառակորդը, իրական զօրաբաժիններու փոխարէն, իրեն դէմ ճակատեցնէ Արեւմուտքի սիրաշահուած զանգուածները: Վերջին երեք չորս տարիներու ընթացքին ըմբռնեցին վերջապէս, որ պատերազմի մը պարտադրին եւ մնացած պիտի ըլլան, եթէ անտեսեն անոր գաղափարական կողմը: Հետեւաբար ամերիկեան խորհրդարանը որոշեց «ամերիկեան գաղափարները լայնօրէն տարածել Եւրոպայի մէջ»: 1950 Օգոստոսին արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէր թէ՝ ազգ. գրասենեակ մը հաստատուած է, որ «պիտի վերլուծէ պաղ պատերազմին հոգեբանական երեւոյթները, եւ ապահովէ ծրագրեալ միջոցներուն տեւականութիւնը»: 1951ի սկիզբներն է միայն որ նախարարութիւնը որոշեց հոգեբանական լուրջ պայքար մը մղել ոչ-համայնավար երկիրներու մէջ: Ուաշինկթընի մասնագէտները երկու հիմնական նպատակ կը հետապնդեն .—

Ա) Լուսաւորել Արեւմուտքի ազատ երկիրներու հանրային կարծիքը ռուսական աշխարհակալութեան վտանգի մասին, եւ ցնցել անոր մեղկութիւնը:

Բ) Բազմապատկել մերձեցման ճիգերը Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ: Բարեկամութիւն մըշակել ազդեցիկ անձնաւորութեանց հետ.— օրագրող, գրագէտ, բանաստեղծ, դերասան, անթելի արուեստագէտներ եւն.:

Եթէ դժուար է այս միջոցներով դարձի բերել Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համայնավարները, թերեւս կարելի կ'ըլլայ սահմանափակել չարիքը եւ ուրիշներու ալ հնարաւորութիւն կուտայ վանելու «մարքսիզմ-լենինիզմ»ի կախարդանքը:

Այս նպատակով, արտաքին նախարարութիւնը խորհրդարանէն պահանջեց աւելցնել International Information and Educational Activitiesին յատկացուած վարկերը, 87 միլիոնէն 133 միլիոն տոլարի բարձրացնելով զանոնք: Ասկէ զատ 37 միլիոն տոլար կը նախատեսուի անթելի կայաններուն համար:

Ամերիկացիները հոգեբանական պատերազմը կը վարեն, ծանուցումի ձեւով: Կը մանրամասնեն իրենց տնտեսական, գիտական կատարելութիւնները, եւ աւելի կարեւորութիւն կուտան իրենց քաղաքականութիւնը դրուատելու քան թէ հակառակորդը զառափետելու: Պաշտօնապէս տարածուած բազմաթիւ գրքոյկներու մէջ կը գտնէք.— « Ա. Հաւասիկ Մ. Նահանգները սիրելու վեց պատճառներ»ու նման ծանուցումի տարազներ:

Թող որ խորհրդարանը բազմաթիւ անդամներ «գործի մարդ»ու ակնոցով կը չափեն գաղափարական յատկացումներու արդիւնքը: Կարգ մը Ամերիկացիներ կը վախնան որ, արտաքին նախարարութիւնը, մխումէ աւելի, իր ապիկարութեամբ խիղ քաշ հակառակորդի հացին: Այնպէս որ միջնկեալ մարդոց միջոցաւ քարոզչութիւն կատարելու կողմնակիցները հետզհետէ գետին կը շահին: Փոխանակ ամէն առթիւ աստղազարդ դրօշը պարզելու, ընդհակառակն պիտի աշխատին ծածկել զայն:

Վերջերս, արտաքին նախարարութիւնը հինգ միլիոն տոլարի նոր ծրագիր մը մշակեց՝ — «զաղտնի օժանդակութիւն գիրքերու հրատարակութեան եւ արտածման համար»: Ամերիկեան հրատարակչական տուներու հետ համախորհուրդ, կառավարութիւնը նպաստ պիտի յատկացնէ մասնաւոր կազմակերպութեան մը, որպէսզի գիրքեր հրատարակէ, զանոնք արտածէ եւ մասնաճիւղեր հաստատէ օտար երկիրներու մէջ: Յառաջիկայ ելմտական տարեշրջանին համար կը նախատեսեն 24 միլիոն հատոր գիրք, որուն 21 միլիոնը օտար լեզուներով: Այս հրատարակութիւնները ամերիկեան տեսակէտները պիտի ներկայացնեն՝ ժամանակակից միջազգային հարցերու մասին: Քարոզչութիւնը ալ աւելի ազդու դարձնելու համար, կը մտածեն խմբագրութիւնը յանձնել իւրաքանչիւր երկրի բնիկ անձնաւորութեանց: Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ ամերիկեան արհեստագիտական գիրքերու եւ ընթացիկ գրականութեան թարգմանութիւնն ու վերամշակումը՝ տեղական պայմաններուն յարմարելու մտահոգութեամբ: Արտաքին նախարարութիւնը նպատակայարմար կը գտնէ նախաձեռնութիւնը թողուլ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան տեղական ներկայացուցիչներուն, եւ օտար երկիրներու տեղեկատու սպասարկութեանց մէջ գործածել մեծ թիւով բնիկներ: 1953ի ծրագիրը կը նախատեսէ 967 Ամերիկացի եւ 5476 օտարական:

Թ.Ա.Թ.

Ի խնդիր Նոյեան Տապանի

«ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է ԱՌԱՆՑ ՎԱԽԻ ՆԱՅԻԼ ԱՐԱՐԱՏԻ»

ԽՄԲ.— Թուրք հրապարակագիր Եաշար Քէմալ, որ անցեալ տարի յօդուածաշարքով մը նկարագրած էր «արեւելեան նահանգներու» ողբալի վիճակը, վերջերս Արարատ բարձրացեր է, ֆրանսական արշաւախումբին հետ:

Այս նկարագրութիւնն ալ կ'արտատպենք, իր լաւ առասպելներով (23 Օգոստ.).—

Սարալանջերէն եօթ ողորկ դաշտագետին մը: Չորս դին բարձրաբերձ գագաթներ, աւելի անդին լեռը: Բարձունքները կ'անցնինք եւ դարձեալ տափաստան: Լեռը աներեւոյթ եղած է:

Աւելի վերջ, արեւելքի լոյսը կը շատնայ, փոշիներէն բարակ բարակ լոյսեր կը մաղուին: Ցանկարծ ձիւնապատ գմբէթ մը, մեր գլխուն վերեւ անակնկալ կերպով կախուած: Շարժավարը կը կեցնէ ինքնաշարժը.— Ահա Արարատը: Մե՞նք ենք որ պիտի բարձրանանք այս լեռը:

Վախ մը կը սողոսկի սրտիս մէջ.— Իրա՞ւ, ե՞ս եմ որ պիտի մագլցիմ այս լեռը:Աշխարհի վըրայ կարծես ուրիշ աշխարհ մըն է նստած, եւ իր ծանրութեան տակ կը ճզմէ զայն: Արարատի ամբողջ ծանրութիւնն է որ կը զգամ իմ վրաս:

Քանի կը մօտենանք լերան, այնքան կը մեծնայ, վեհափառ կը դառնայ:

Նորածին արեգակը առկախ մնացեր է լերան ստորոտին, աւելի ճիշդ աջ թեւին վրայ, միւս ծայրը կը քսուի լերան ժայռերուն, կարծես թէ արեւը դժուարաւ մագլցեր է լեռը եւ յոգներ է:

Արեւը խաղալիկ մըն է Արարատին համար:

Արեւելեան Պէյազիտ ենք: Այսինքն Արարատի ճիշդ ներքեւը: Լերան ճակատը մեր վերեւն է եւ մարդ չի կրնար առանց ներքին սարսափի մը շեշտակի նայիլ անոր:

Պէյազիտի մէջ տաք է, փոշի եւ ցեխ...Բայց քիչ անդին կ'երեւին Արարատի ձիւնոտ սարալանջերը: Չես գիտեր ինչու, տաքը այստեղ չի գործեր իր ազդեցութիւնը:

Ֆրանսական արշաւախումբը մեզմէ վերջ եկած է «ճիփ»ով մը, լերան դէմ կեցեր են եւ անդադար կը նային: Զարմանքէն լայնաբաց աչքերով կը նային լերան: Այդ օրը, մինչեւ իրիկուն, անընդհատ դարձան եւ նայեցան Արարատին:

Գիշերը, գիշերային մթութեան մէջ, լեռը աւելցան երկնակամարին վրայ: Աստղեր, որոնք փակչեր են Արարատի ճակտին: Կարծես քանդակուեր են անոր վրայ: Աստեղազարդ ճակատով Արարատն է:

Գիշերը, գիշերային մթութեան մէջ, լեռը աւելի ահազդու է: Աւելի վեհաշուք: Կարծես թէ երկուքի կը բաժնէ աշխարհը: Կ'ապրինք անջատ աշխարհի մը մէջ, ոգիներու, տիտաններու աշխարհը: Առասպելներու, հէքեաթներու աշխարհը:

×

Կ'երթանք Նոյեան Տապանը փնտռել: Խե՞լք ունինք այդ փնտռտուքի համար, պիտի հարցնեն շատեր: Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, մենք կ'երթանք փընտռելու:

Մարդ կը նայի լերան, որ մթութեան մէջ, երկրորդ խաւարի մը նման կը բացուի աստղերուն մէջտեղ, եւ կը տարուի մտածել թէ Նոյի առասպելական Տապանը պահ մը առաջ խարսխեր է արդարեւ այստեղ: Կարծես թէ ջրհեղեղը պատահեր է պահ մը առաջ, եւ ոչ թէ անյիշատակ թուականներու մէջ: Սա ջղջիկը, որ գիշերային խաւարը կը ծակէ, Տապանէն դուրս թռչող առաջին էակն է: Միւս էակները վայրկեան մը վերջ պիտի իջնեն լեռնէն:

×

Առտու եղաւ: Պատրաստութիւնները լրացած են, պիտի մագլցինք եւ ճամբարներ հաստատուած են լերան փէշերուն վրայ:

Կը պատրաստուինք մեկնիլ, բայց յանկարծ սեւ-սեւ մուխ մը կը տարածուի Արարատի վերեւ: Ամբողջ լեռը կը վարագուրուի այդ մուխով, որ կամաց կամաց մինչեւ դաշտը կ'իջնէ: Հեղեղային անձրեւ մը, եւ կայծակներ կը յաջորդեն իրարու:

Կը նայիմ Արարատին, անձրեւ չէ որ կը տեղայ, այլ փայլակներու հեղեղ մը որ չորս կողմէն կը հոսի Արարատի վրայ: Խաւարի մէջ լեռը լոյսերով ողողուեր է ...

Լաւ որ անձրեւեց, վաղը ամպի կտոր մը իսկ պիտի չմնայ լերան վրայ: Փոքրիկ ամպ մը կրնայ փոթորիկ բանալ մեր գլխուն ...

Ճամբայ կ'ելլենք Իգտիրի վրայով, դէպի Ախուրեան հովիտը:

Իգտիրի ճամբան ենք այս տեղերն ալ Արարատի լանջերը կը համարուին: Մեր «ճիփ»ը կը յառաջանայ, բարձրութիւնը երեք հազար մեթր է: Ֆրանսացիք մեծ հեռադիտակներով ընդհատաբար կը նային լերան: Կը զարմանամ, ինչո՞ւ այսքան կը նային:

Երկար յոգնեցուցիչ ուղեւորութենէ մը վերջ Իգտիր եկանք եւ հոն գիշերեցինք: Իգտիրի մէջ ճախճախուտի, անծանօթ հոտ մը կայ, ուրկէ՞ եկեր է... Ցետոյ մժեղներ... Այստեղի մժեղները գլեր անցեր են Զուքուրօվան:

Իգտիրէ եօթ մտանք Սիւմէլլի (Սուրմալու) դաշտը, բամպակի արտեր, որոնք Արարատի ճիշդ ստորոտը, ողորկ, փայլուն, հսկայ դաշտ մը կը ձեւացնեն: Եւ դաշտին վերեւ Արարատը: Լեռը այստեղ բնականէն երկու երեք անգամ աւելի մեծ կ'երեւի:

Սիւրմէլլի տաքը դժոխային է: Գիտեմ որ լերան լանջերուն տակ չէք կրնար տոկալ ցուրտին: Բայց հիմա, այս օրերուն, Սիւրմէլլի դաշտը ամայի է, մարդ — մարդասանք չկայ: Ամէն ոք քաշուեր է լերան լանջքերուն վրայ, քանի մը հոգի գիւղի մը եզերքը կալի նստեր են, իսկ գոմէշները, եզները արեւին տակ պառկեր, կը հանգչին:

Գիւղէ մը անցանք, ծառազարդ գիւղ մը: Ծառերը անտառի տեսք ունին, գիւղին անունն է Գարագօյունլու, ուր չէրմաստանները աչքի կը զարնեն: Գերեզմաններ որոնք ոչխարի ձեւ ունին:

Կը բարձրանանք դէպի Ակօռի, զառիվերները կը յաջորդեն իրարու: Բայց երբ Ակօռի կուգանք, ցուրտի ալիք մը կը հովահրէ մեզ: Ակօռին բաւական բարձր է:

Ակօռիի գիւղը... Դեռ նոր հաստատուեր է, որովհետեւ այս տեղերը նախապէս արգիլեալ գօտի են եղեր:

Ակօռիի հովիտը անեզրութիւն մըն է, եւ դէպի Արարատի սիրտը կ'երկարի սրածայր դաշոյնի մը նման:

Վարը գիւղին մէջ, գեղջկուհիները կաթնապուր կոխ մը կ'ընեն: Մենք վերէն կը դիտենք կոխը: Կ'իջնենք վար, կռուազան կիները կը լռեն, յետոյ կը խօսին:

— Այս Ակօռին նզովեալ գիւղ մըն է:

— Ինչո՞ւ արդեօք:

— Անանկ է:

Ծերունին կը նստի քարի մը վրայ, ու կը յարէ.

— « Ակօռին անէծքի տակ է: Դար մը առաջ, աղա մը կայ եղեր Ակօռիի մէջ, հովիւը սիրահարեր է աղային աղջկան, բայց աղան Աստուծոյ փորձանքն է եղեր: Աղջիկն ալ սիրեր է իր հօր հովիւը, ոչխարները, գառնուկները, ամբողջ Արարատը վկայ եղեր են այս սիրոյն: Աղան իմացեր է եւ իր մարդոց հրամայեր է որ քերծեն հօտաղին մորթը: Ամբողջ գիւղը ինկեր է հովիւին ետեւէն, որ փախեր է ու ապաստաներ Արարատի ներսը: Լեռը պահեր է տղան բայց աղջիկը կարծեր է որ հովիւը մեռցուցին, վիշտէն խենթեցեր ու լեռները ինկեր է: Հովիւն ալ սէրէն տոչորած, «հեղ մը տեսնեմ սիրածս եւ անանկ գլխս մեռցնեն» ըսեր է եւ գիշեր մը գիւղ իջեր է: Ինչ տեսնէ, գիւղը անհետացեր է, աղջիկն ալ կը շրջագայի գիւղին տեղը: Իրար վերագտեր են եւ գացեր միասին ապաստաներ են Արարատի ծոցին մէջ: Այսպէս հասեր են իրենց մուրատին: Արարատի բարկութիւնը այս է ահաւասիկ: Ան նզովեր է Ակօռին, հողի հսկայ կոյտ մը արձակեր է հովիւը տանջող գիւղին վըրայ: Անգամ մը չըարկանայ Արարատը: Չեսկրնար փրկուիլ իր զայրոյթէն: Ակօռիի մէջ խոտ չի բուսնիր ...»:

Ծերունիին պատմութիւնը ճիշդ է եւ ամէն ոք գիտէ զայն: Գիշեր մը Ակօռին իր բնակիչներով եւ անասուններով թաղուեր է հողերուն տակ: Հիմա Ակօռին ուրիշ բան չէ, բայց եթէ լերկ բլուր մը, սուսերի մը պէս սուր բլրակող մը:

Ծերունին քրտերէն կը խօսէր: Կիները, այրերը, հաւաքուեր էին մեր շուրջ, մտիկ կ'ընէին: Հարցուցինք.— Ըսէ տեսնենք, Նոյի տապանը կըրնա՞նք գտնել:

— Չէք կրնար:

— Տապանը ա՞յս լերան վրան է: — Այս լերան վրայ է: — Փտա՞ծ է: — Չէ փտած:

— Ուրեմն ինչո՞ւ չենք գտներ:

— Չէք գտներ, ձեզի չերեւիր:

— Մինչեւ հիմա տեսնող եղա՞ծ է: — Շատ:

— Այդ տապանը չի փտիր մինչեւ աշխարհի

Գաղութէ գաղութ

ԹԷՀՐԱՆԻ Յուլիս 21ի խռովութեանց զոհերու համար հոգեհանգիստ կատարուած է Արաքի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան Հայերու եւ Պարսիկներու, զաւառապետին եւ ոստիկանապետին: Արաքի հայ համայնքի կողմէն ծաղկեփունջ մը դրուած է սեղանին վրայ: Պետ. դպրոցի ուսուցիչը շնորհակալութիւն յայտնած է ըսելով թէ կրօնական տարբերութիւնը չի կրնար աղդելք ըլլալ հայ եւ պարսիկ ժողովուրդներու եղբայրակցութեան: Պարսիկ կրօնապետը չեշտած է թէ Իրանի պատմութեան ընթացքին Հայերը միշտ մասնակից եղած են Իրանի յաջողութեանց եւ վշտակից անոր ձախորդութեան:

╳ Ապատանի մէջ ալ Հրանդ Թադէոսեան ներկայ եղած է մզկիթի մէջ կատարուած սգահանդէսին եւ յայտնած իր համակրութիւնը Մոսատեղի կառավարութեան: Հայոց եկեղեցիին մէջ եւս կրօնական արարողութիւն տեղի ունեցած է:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Նոր Ջուղայի մէջ մեռած է Մելքոն Ղարախանեան: Ծնած էր Սպահանի Զարմահալի Քանայք գիւղը: Պաշտօնեայ նաւթային ընկերութեան մէջ, տարիներու մեկնումէն վերջ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է ազգային ընկերութեան: Հաւատաւոր Դաշնակցական էր :

╳Լաթաքիոյ մէջ վախճանած Հմ. քհ. Երէցեան քաղաքին հոգեւոր հովիւը : Սասունցի էր եւ յարգուած բոլորէն եւ օժտուած մտաւորական կարողութիւններով: Ֆրանսերէնի թարգմանած էր քանի մը կարեւոր գործեր որոնք անտիպ կը մնան:

ՅՈՒՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ամառուան արձակուրդին կը սարքէ դաշտադնացութիւն եծովադնացութիւն:Այս տարի Խանասորի արշաւանքին հանդէսը անցած է խանդավառ մթնոլորտի մէջ: 65 երիտասարդ — երիտասարդուհիներ անցած են Հ. Յ. Դաշնակցական շարքերը այս դաշտադնացութեան ընթացքին: Անոնց խօսած է ընկեր Բիւզանդ Զէքիճեան :

Ազգային Միացեալ վարժարաններու աշակերտական կայանին մէջ քսան օրուան համար կազդուրուելու գացած են տկարակազմ աշակերտները, փոխն ի փոխ երկու ամիս: Նիւթապէս կ'աջակցին Հ. Կ. Խաչը, Բարեգործականը եւ Գարակէօզեան հաստատութիւնը: Ամբողջ երկու ամիս կայանի վայրը կըդառնայ տեսակ մըուխտատեղի: Սելանիկի մէջ կը հաւաքուին հիւսիսային շրջաններու դպրոցազուրկ տղաքը, որոնք կը սորվին նաեւ հայերէն:

Վերջերս Յունաստան այցելած է Օր. Լիլի Գարակէօզեան, հետաքրքրուելու համար Գարակէօզեան Հաստատութեան գործունէութեամբ: Օրիորդը տեսակցութիւններ ունեցած է Հ. Կ. Խաչի եւ Բարեգործականի հետ եւ ուրախութիւն յայտնած Յունահայութեան մէջ տիրող համերաշխ ոգիին համար : Խոստացած է լայնօրէն աջակցիլ Տուրղութի (Ֆիքս) հայաշատ թաղամասին մէջ դպրոցի մը շինութեան :

« ՀԱՅ ՏԱՐԷՑՆԵՐՈՒ» ՏԱՆ բացումը տեղի ունեցած է Յուլիս 28ին Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա): Առաջին առթիւ ընդունած են արձանագրուած երկու այր եւ երկու կին: Շէնքը ունի 20 ննջասենեակներ, ուր դրուած են զոյգ եւ առանձին մահիճներ: Ներկայիս պէտի կրնան տեղաւորել 34 հոգի: Ճաշարանը ընդարձակ եւ օդասուն է, եւ կրնայ նաեւ ծառայել իբրեւ պարասրահ: Շէնքին հիմնադրին՝ Գրիգոր Առաքելեանի նկարը կը զարդարէ շէնքին ճակատը: Զունեւորները կը վճարեն կառավարութենէն իրենց ստացած դրամը, 75 տոլարի չափ: Իսկ Ֆրէզնոյէն Պ. Մարտիրոս Փիլոյեան 2500 տոլար նուիրած է:

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի մէջ իրազեկ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ վարչապետ Ալի Մահեր՝ եգիպտացի եւ օտար մասնագէտներէ յանձնախումբ մը պիտի կազմէ, ուսումնասիրելու համար երկրին ճարտարարուեստացումի հնարաւորութիւնները:

Ինչպէս յայտնի է Արեւելքի մէջ մեծ վարկ կը վայելեն Գերմանները եւ կը կարծուի թէ Եգիպտոս նախապատուութիւն պիտի տայ գերման մասնագէտներուն: Հելիոպոլիսի օդանաւային գործարանը յանձնուած է գերման մասնագէտի մը,որ պատերազմէն առաջ փոքրիկ օդանաւեր կը շինէր Գերմանիոյ համար: Անցեալ շաբթու այդ տիպարով փոքրիկ օդանաւեր տեսնուեցան Հելիոպոլիսի մէջ: Գործատան վարչակազմը, որ միեւնոյն ատեն կ'ուսուցանէ, մեծ մասով կը բաղկանայ Գերմաններէ :

Այս ճարտարարուեստը ցարդ չէր զարգացած, Եգիպտոսի մէջ,իբրեւ հետեւանք մասնագէտ բանուորի չգոյութեան, եւ մեծ մասով ապրանքի ներածում տեղի կ'ունենար : Գերման մասնագէտներ կը գանգատէին թէ տակաւին չեն կրնար պէտք եղածին պէս աշխատիլ, եւ եթէ Գերմանիոյ տնտեսական վիճակը բարելաւուի, շատեր որոշած են իրենց երկիրը վերադառնալ :

**ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը**

կործանումը: Ձայն կրնան տեսնել միայն անմեղները, սուրբերը, մանուկները: Երեւոյթ չինուած է, դեռ յայտնի է այն տեղը, ուր տապանը կանգ առած է ջուրերու նահանջէն ատեն: Բեւեռասարէն մօտ տեղ մըն է : Աւելի այդ տեղէն չափազանց ծանր ապառաժ մը եւ նետեցէք Վանայ ծովը: Ժայռը չընկղմիր, նաւու մը պէս կը ծփայ ջուրին վրայ: Ջուր տեղը մի փնտռէք, նաւը չերեւար ձեզի, քանի որ այս կեավորներուն հետ եկած էք: Ես թէեւ չտեսայ Նոյեան տապանը, բայց հովիւ մը ունինք, սուրբ հովիւ մը, ան տեսեր է: Տապանէն կտոր մը փրցուցած էր եւ իր վրայ կը պահէր: Սեւ սեւ կտոր մը: Ամէն հիւանդութեան, ցաւի դարման կ'ըլլար: Ցետոյ հովիւը աներեւոյթ եղաւ: Կ'ըսեն թէ մեկնեցաւ Նոյեան Տապանով»:

Ակօռիի հովիտը լեցուն է այսպէս առհարկու եւ անուշ հէքեաթներով :

Ջուր մը, զուլալ ու բարակ, սառի պէս ջուր մը, Ակոռիի ձորէն կ'իջնէ դէպի դաշտ: Մարդ մը կը գինովնայ այստեղ Արարատի հէքեաթներով :

ՆԱՇԱՐ ՔԷՄԱԼ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի հայրենակիցներ , յանուն միասնականութեան եւ համերաշխութեան երկար ժամանակ համբերելով, յուսացինք որ համախարբերդցիական միութիւնը իր կոչումին եւ բարձրութեան արժանի պիտի մնայ :

Դժբախտաբար հակառակ իրենց խոստումներուն, շուրջ ութ տարիէ ի վեր կարգ մը մարդիկ թաքուն նպատակներով դիրք գրաւած են Միութեան մէջ, կը գործեն այնպէս, ինչպէս որ ուզեն: Ժողով, որոշում, մեծամասնութիւն , բոլորը անարժէք բաներ են :

Փաստերով խօսինք. —1951ի Փետրուարին Վալանսի մէջ 22 Խարբերդցիներ իրենց ստորագրութեամբ մասնաճիւղին նամակ մը գրեցին ըսելով թէ մեր Միութիւնը քաղաքական հակումներ ունի, ինչ որ վնասակար է թէ մեր կոչումին եւ թէ օրուան պահանջներուն: Օրինակ Միութեան օրացոյցներուն մէջ Նոյեմբեր 29ը խոշոր տառերով կը դրուի, իսկ Ապրիլ 11-24ը կը մոռցուի եւ կամ բոլորովին աննշմար անկիւն մը կը դրուի: Միութիւնը ազգային տօներու չի մասնակցիր, երբ կազմակերպիչները խառնակիչներ չեն եւ սիրով կը մասնակցին Նոյեմբերիկներու եւ Հոկտեմբերիկներու կոչերուն :

Այս եւ նման պատճառներով դժգոհ Խարբերդցիներս հրապարակ կուգանք Միութեան պատիւը փրկելու: Քանի մը հոգի շուրջ մէկուկէս միլիոն գումարի մը վրայ նստած են եւ հակառակ եղած փորձերուն ոչ կեդրոնական վարչութիւնը եւ ոչ ալ այդ գումարը Մարսէյլէն դուրս չկրցան հանել:

Ոչ, պարոններ, ձեր եկող — գացող պատգամ. ժողովները կեղծ են եւ խաբուսիկ: Ֆրանսայի մէջ այսօր ունինք շուրջ 8—10000 Խարբերդցիներ, այս թիւին վրայ եթէ 2—250 անդամ ունէինք երէկ , այսօր հազիւ 150 մնացած են, այն ալ անուանական :

Պատգմ. ժողովին մէջ երբ կարգը կուգայ Միութիւնը զօրացնելու, ոչ — կուսակցական լուրջ պատգամաւոր մը կ'ըսէ.— Վալանսը երկու տարի առաջ 80 անդամ ունէր, այսօր 30ի իջած է: Փոխանակ պատճառը եւ կամ դարմանը փնտռելու նոյն մարդոցմէն մին կը պատասխանէ.— Մեզի համար 30ն ալ բաւական է :

Այո, շատ լաւ կ'ըմբռնենք ձեր միտ բանին , եթէ վաղը նոյնիսկ մէկ հոգի չմնայ, աւելի ուրախ պիտի ըլլաք :

Բայց լաւ գիտցէք որ ժամանակը եկած է մեր խօսքը ըսելու բոլոր անոնց, որոնք մութ հաշիւներով դիրք գրաւած են: Մենք այսօր 25 Խարբերդցիներով կազմած ենք մեր առժամեայ վարչութիւնը Վալանսի մէջ, եւ կոչ կ'ընենք բոլոր շըր — ջաններուն որ ամէն գիտակից եւ հայրենասէր Խարբերդցի միանայ մեզի, փրկելու համար մեր միութիւնը:

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ.— Նամակներ գրել հետեւեալ հասցէին. Arakelian Levon, 13 rue des Enelosos, Bourg les Valence (Drôme)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Տարաթներ անցան այսպէս իրարու ետեւէ, նոյն տրամադրութեան տակ, առանց սակայն կարենալ լուծում մը գտնելու միտքը խռովող անըստուգութեան :

Փորձեց հեղ մըն ալ պրպտել անցած կիրակիներու շարքը: Մէկիկ մէկիկ կեանք տուաւ անոնց: Յուշարբերեց ինչ որ անցաւ ու դարձաւ եկեղեցիի դրան բացուելէն մինչեւ գոցուիլը: Երկար յամեցաւ ջոջերուն անուններուն վրայ: Մտաբերեց չիրիմներու շուրջ անոնց հետ իր չըջագայութիւնները: Կրկնեց մտքին մէջ, փոխանակուած բոլոր խօսակցութիւնները:

Ժամագործի մը նման, որ մաքրելու համար անջատուած ժամացոյցի մասերը վերստին կը քննէ զանոնք տեղաւորելէ առաջ, անգամ մըն ալ աչքէ անցուց իր յուշերը բոլոր մանրամասնութիւններով: Այս փորձն ալ մնաց ապարդիւն :

Աչնան այս ամպամած առաւօտը կը լայնցնէր իր սրտնեղութիւնը ու տակաւ մաղուիլ սկսած անձրեւը աւելի կը վրդովէր իր միտքը:Կառապան Մինաս կարծես լուութեան պէտքը կը զգար կարգ ու կանոնի դնելու համար իր մտածումները :

Ցանկարծ ականջին հասաւ բոժոժներու կչռաւոր զօղանջ մը: Ուղտերու կարաւան մըն էր որ կը մօտենար դէպի իր խանութը, առջեւէն անցնելով քովնտի փողոցի մը ծամածուռ երկայնքին մէջ կորսուելու համար: Բնազդաբար նայեցաւ դէպի ձայնին կողմը եւ օրօրուն ուղտերու շարքին ճիշդ ետեւը նշմարեց կառք մը որ նոյն դանդաղութեամբ կը հետեւէր կարաւանին :

— Տարօրինակ բան, այս կառքը իմս չէ, բայց որո՞ւն կը պատկանի, կմկմաց, առանց կարենալ գոհացուցիչ պատասխան մը գտնելու իր հարցումին :

Ցուցումէն սիրտը կը դողդղար ...

— Զարմանալու ի՞նչ կայ, սաստեց ինքզինքը: Լսեցիր թէ, վերջին քանի մը շաբաթներէ ի վեր , եկեղեցիին միւս դուռը, երբեմն, հին ու նոր կառքեր կը մօտենան ու կը մեկնին յաճախորդներով:

Ճիշդ այս պահուն իր կառքերէն շատ աւելի չքեղ մը կ'անցնէր դրան առջեւէն: Անիկա ոչ միայն լատիկլի էր ու կը յառաջանար առանց անիւներու աղմուկին, այլ ձիերու ակնապարար յար — դարանքին վրայ ոսկեգոյն չղթաներու ցանց մը եւս աւելցուած էր տալով անոնց երթին այնպիսի հեշտ յանկերգ մը որ անցորդներուն ուշադրութիւնը եւ հիացումը կը գրաւէր:

— Ոչ, ասիկա երկար չի կրնար շարունակել , ըսաւ աթոռը դրան առջեւ բերելով :

Նստաւ հոն առանց անձրեւին կարեւորութիւն տալու, որ իր կնճռոտ ճակատին կը բերէր զովութիւն մը որուն հիմա այնքան պէտքը կը զգար:

Աչքերուն առջեւէն չէր հեռանար կառքին չքեղութիւնը: Ատեն ատեն աչքերը կը յառէր անդադարար դէպի կառքին հեռացած ուղղութեամբ,կրկին զայն տեսնելու բաղձանքով: Նկատի առած էր կէտ մը սակայն որ տակաւ կը ստանար դիմագիծի մը աղօտ իրականութիւնը: Անիկա այլ եւ այլ ձեւեր առնելով՝ նկարիչի մը ներշումին պէս, մտքին պաստառին վրայ կը դառնար դէմքի մը, այս անգամ յստակ ու անկորնչելի: Կառքին մէկ անկիւնը կծկուած կարծես զինք կը դիտէր նուաղուն աչքերով :

— Այո, կասկած չունիմ, Զ...եան էֆէնտին էր... մտածեց բառերը մտքին մէջ հատիկ հատիկ արտասանելով :

Վայրկեանի մը համար կասեցաւ մտային դեգերումները: Արդեօք բան մը կա՞ր հոս: Զղայնօրէն մատերը գալարուեցան պեխերուն խուրձին շուրջ:

— Տա Մինաս, կեցիր նայինք ինչ կ'ելլայ աստր տակէն :

Միտքը բռնկեցաւ բոլորովին անտեսուած յուշով մը: Մտաբերեց Զատկի առաւօտը ու գերեզմաննոցին մէջ Զ...եան էֆէնտիին հետ իր խօսակցութիւնը, ամէնէն չքեղ մահարձանին առջեւ ...: Ու կրկնեց էֆէնտիին խօսքերը կէտ առ կէտ:

— Ահա աղնիւ դերդաստանի մը պետը, սիրտով ու քսակով այնքան հարուստ: Բայց իր ցաւալին կեանքը ի՞նչ տխուր վերջ մը ունեցաւ: Փճացուց հօրենական ժառանգութիւնը եւ չքաւորութեան մէջ մեռաւ հիւանդանոցին մէկ անկիւնը: Պատճառը գիտես, չէ՞: Իսկ այսօր իր տղան վատահամբաւ տուներու փողոցներու մէջ կառապանութեամբ կը ղրաղի օրն ու գիշերը իրարու խառնած ..., այն ալ շատ յառաջացած տարիքի մէջ :

(Շար.)

ՁԱՐԵՀ ԳԱՋԱՋԵԱՆ

ծանր մեղադրանքներ ուղղեց ռամկավար կառավարութեան — ապականութիւն, կաշառակերութիւն, գողութիւն եւն. :

Իրանեան քննուկը

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ քանի մր օրէն լուսաբանութիւններ պիտի հաղորդէ, բացատրելով թէ ինչո՞ւ մերժեց անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկը, քարիւղի վէճին կարգադրութեան համար :

Քեազիմ Հասեպի, իրանեան քարիւղի յանձնաժողովին գործօն անդամը, յայտարարեց թէ Անգլեւիրանեան նախորդ ընկերութիւնը պիտի վերստանար իր մենաշնորհը, եթէ ընդունէին նոր առաջարկը, եւ թոյլ պիտի չտար որ Իրան ազատօրէն ծախէ իր քարիւղը : Յետոյ, այդ առաջարկով Մ. Նահանգներն ալ վէճին խառնուած կ'ըլլան : « Ինչ կը վերաբերի Մ. Նահանգներուն առաջարկած տասը միլիոն տոլարի ողորմելի պարգեւին, Ամերիկան կը փորձէ ընդ միշտ իր միջամտութիւնը ապահովել մեր գործերուն մէջ : Եթէ ընդունինք այդ առաջարկը, հազար միլիոն տոլար պիտի կորսնցնենք » :

Շատ մը երեսփոխաններ եւ թերթեր համաձայն են այս տեսակէտին, «Շահէտ» կը գրէ .— «Մենք պատրաստ ենք ձեզի հետ առուտուր ընելու քարիւղի համար, բայց թոյլ չենք տար որ խաղաք մեր անկախութեան եւ ազատութեան հետ, նոյն իսկ եթէ միլիառներով տոլար կամ սթերլին խոստանաք : Ամերիկեան դեսպանը թող իմացնէ իր վարպետին թէ այս երկիրը ծախու չէ որ եւ է գնով : Նախագահ Թրումըն թող ըսէ Անգլիացիներուն թէ միակ ելքն է անպայման անձնատուր ըլլալ իրանեան ժողովուրդին իրաւունքներուն» :

✕ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հերքեց այն զրոյցը թէ Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն կը խորհին զօրք ղրկել Իրան, կարգ մը պարագաներու մէջ : Կը հերքուի նաեւ այն զրոյցը թէ անգլ. կառավարութիւնը կը քննէ Իրանը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ բաժնելու խնդիրը :

ՊԱՃԱՐԱԽՏԻ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

Ֆրանսացի գիտնական մը՝ Անտրէ Թոմա, որ վեց տարիէ ի վեր կ'աշխատէր պաճարախտի, մասնաւորապէս բերնի եւ ոտքի հիւանդութեան դարմանը գտնելու համար, վերջերս հրատարակեց իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը : Գիտական աշխատանոցին մէջ իր հետազօտութիւններէն դատելով, կարելի պիտի ըլլայ մեծաքանակ արտադրել պատուաստը :

Ցարդ այս պատուասը կը պատրաստուէր առողջ կովու մը վրայ հիւանդութեան մանրէն ներարկելով : Տասը կրամ պատուաստին համար ամբողջ կով մը կը զոհէին, որով կարելի կ'ըլլար դարմանել 50—100 կենդանի : Ներկայիս Պ. Թոմայի գտած մեթոտով կարելի պիտի ըլլայ մեծ քանակութեամբ պատուաստ պատրաստել : Այսինքն մէկ կով զոհելով, պիտի փրկուին 20—30 հազար կենդանիներ :

Ցարդ այս պատուաստը կը պատրաստուէր հեղուկ վիճակի մէջ եւ գործածութիւնը դժուար էր : Շնորհիւ նոր մեթոտին, փոշի վիճակի մէջ պիտի պատրաստուի դեղը, որուն արտադրութիւնը թէ աւելի դիւրին է եւ թէ կարելի է մեծաքանակ արտադրել :

Պաճարախտը Ֆրանսայի արժեց 100 միլիառ ֆրանք : Ներկայ գիւտը համաշխարհային նշանակութիւն պիտի ունենայ, ըլլալով միանգամայն հասութաբեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԿՐՃԱՏՄԱՆ խնդիրը վերջնական ելքի մը չէ յանգած տակաւին : Կառավարութիւնը վճռած է ամէնէն առաջ իջեցնել ուտեստի գիները, կրճատելով մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառումներուն գիները : Երէկուան նիստին ներկայ էր Հանրապետութեան Նախագահը : Վճռական որոշումի մը կը սպասուի մինչեւ շաբաթ :

ՋՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին հետ : Այս առթիւ յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է փութացնել Եւրոպայի պաշտպանութեան դաշնագրին վաւերացումը : Զօրավարին կարծիքով , «Գերմանիա կրնայ վճռական աջակցութիւն մը բերել խաղաղութեան պաշտպանութեան համար » :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ, 1.450.000ի դէմ 5.597.000 ձայնով, այսինքն 4.147.000 ձայներու մեծամասնութեամբ վաւերացուեցաւ վարչական ժողովին բանաձեւը որ անհրաժեշտ կը գտնէր աւելցնել երկրին պաշտպանողական ուժերը (վերազինում) : Ձախակողմեան հոսանքը վերազինման համաձայն ըլլալով հանդերձ, կրճատումներ կ'առաջարկէր :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հողային բարենորոգման օրէնքը պիտի հրատարակուի այսօր : Օրէնքին գործադրութեան համար դիմում պիտի կատարուի օտար մասնագէտներու : Ամերիկան խոստացած է նիւթական միջոցներ տրամադրել երկրին բարգաւաճման եւ վերազինման համար :

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ երեք Պարսիկներ որոնք յարձակում գործած էին Թեհրանի խորհրդային տեղեկատու գրասենեակին դէմ, Օգոստ. 12ին :

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ երեւան հանուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ : Ձերբակալուեցան գլխաւոր վարիչներէն երեքը որոնք լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ արեւելեան Գերմանիոյ :

ԱՆԳԼԻՈՅ տոլարի եւ ոսկիի պահեստը 44 միլիոն տոլար եւս ինկած է Օգոստոսի ընթացքին : Այս անկումով 2000 միլիոն տոլարէն 1672ի միլիոնի կ'իջնէ պահեստը :

25 % ՋԵՂՋՈՒԵՑԱՒ Փարիզ — Լոնտոն օդանաւային երթեւեկը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը մերժէ Ազգաժողովին անդամ ընդունիլ Ճափոնը, մինչեւ որ արեւմտեան պետութիւնները չընդունին ուրիշ 14 ազգեր միանգամայն ընդունելու առաջարկը :

524 ՀՈԳԻ մեռան Մ. Նահանգներուն մէջ, արկածներու հետեւանքով, աշխատանքի տօնին առթիւ որ տեւեց երեք օր : Ինքնաշարժի արկածներէ մեռած են 403 հոգի, խեղդուած՝ 52 հոգի :

Հայ Մարզական Միութիւն

Հ. Մ. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ հին եւ նոր բոլոր անդամները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին իր մարզադաշտը, Stade Olier , (Montrouge, Porte d'Orléans), դասաւորման համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ .— Այս կիրակի, Այրի Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ, (69 rue Louis Blanc) հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ հանգուցեալ ՎԱՐԴԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ : Փոխան հոգեճաշի եւ ուխտի մը առթիւ Տիկ. Յովհաննէսեան եւ զաւակներ երկու ոչխար մատաղցու կը նուիրեն եկեղեցւոյն : (ԿՆԻՔ)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵԻՕ-ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի ժամը 21ին, ֆրանսական դպրոցի ծանօթ սրահը, 69 rue Arcueil, Պանեէօ : Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Ընկեր Դ. Մարգարեան (Սէն Շամոնէն) հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս Փարիզի ազգականներուս, համագիւղացիներուս , ընկերներուս եւ հայրենակիցներու, որոնք ջերմ ու եղբայրական վերաբերում ցոյց տուին իմ երկու շաբթուան այցելութեանս առթիւ : Թող ներողամիտ ըլլան ինչպէս Փարիզի , նոյնպէս Մարսէյլի հայրենակիցները որ ժամանակի անյարմարութեան պատճառով հնարաւոր չեղաւ իրենց հանդիպիլ : Մնաք բարով՝ ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ .— Տիկին Հայկանոյշ Ջէլվէեան եւ զաւակը Մկրտիչ Ջէլվէեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 7 Սեպտ. առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) ՏԻԿ. Մ. ՋԷԼՎԷԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 5 Septembre 1952 Ուրբաթ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6857 — Նոր շրջան թիւ 2268 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջազգային մամուլը մասնաւոր ուշադրութեամբ արձանագրեց երկու վճռական յայտարարութիւններ, Մ. Նահանգներու նախագահական պայքարին առթիւ.

— «Ժողովարանին դուռը փոցել՝ կը նշանակէ բանալ պատերազմին դուռը». (Սթիվընսըն, ռամկավար թեկնածուն):

— «Դաշնակիցները ստորագրութիւն տուած են ազատութիւնը պաշտպանելու, բայց յանձն առած չեն մասնակցիլ պատերազմի խաչակրութեան մը». (Նախագահ Թրումըն, նոյնպէս ռամկավար):

Ահա թէ ո՛րքան ծանր մղձաւանջի մը մատնուած են աշխարհի հզօրները, ի խնդիր խաղաղութեան:

Ինչպէս երէկ, այսօր ալ շատ մը բարձր նշանախօսքեր կ՚արձակուին ի սփիւռս աշխարհի: Բայց, միշտ ալ անջրպետ մը կը մնայ բաղձանքին եւ իրականութեան միջեւ:

Կարեւոր տարբերութիւն մը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Օրուան վարիչները, գէթ անոնք որ վճռական դեր մը կատարելու կոչուած են, պարբերաբար կը յիշեցնեն թէ ի վիճակի չեն հրաշքներ գործելու:

Ուղղակի թէ անուղղակի, կը ճշդեն իրենց յանձնառութեանց եւ հնարաւորութեանց սահմանները: Կը բացատրեն թէ ի՛նչ ընելու միտք եւ կարողութիւն ունին:

Երէկ, 1914 — 18ին, չափազանց հաւաստիքներ կը տրուէին առանց վերապահութեան: Ոչ միայն հրապարակային ժողովներու կամ գանազան ընտրութեանց ժխորին մէջ, այլեւ երեսփ. ժողովներու բեմերէն: Բերանացի կամ գրաւոր յայտարարութեամբ:

Միայն հայ եւ ուրիշ անճար ժողովուրդներու վերաբերեալ գիւանագիտութիւնը մատենադարան մը կրնայ կազմել

Ճիշդ է որ այն ատեն ժողովուրդներն ալ աւելի միամիտ էին: Հեռուէն հեռու լսած ըլլալով Եւրոպայի եւ Ամերիկայի անունները, չէին կրնար զանազանել ստուերն ու իրականութիւնը:

Եւ շռնդալից լուրեր շրջան կ՚ընէին բերնէ բերան, վարդավառ յոյսեր ներշնչելով:

Այսօր ոչ միայն Եւրոպան եւ Ամերիկան, այլ եւ աշխարհի բոլոր ցամաքները փռուած են մեր ոտքերուն տակ: Մեր աչքերուն առջեւ:

Եւ արդէն ունինք երեսուն տարուան «անցեալ» մը, իր բազմազան գիտելիքներով եւ փորձառութեամբ

Այդ իրականութիւնը, որքան ալ դառն ըլլայ, պիտի մղէ մեզ վարել քաղաքականութիւն մը որ համապատասխանէ մեր շահերուն:

Դիրքերը շատոնց ճշդուած են: Պէտք գտնուինք այն ճակատին վրայ որ կը պաշտպանէ խաղաղութիւնը, ազատութիւնը, ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը: Առանց մեծի եւ փոքրի խտրութեան:

Այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր համրանքներ ունինք, պիտի զգուշանանք երկդիմի մարդանքներէ: Ամէն բանէ առաջ պիտի ըլլանք բնիկ ժողովուրդին հետ, որ օտարէն դաս առնելու պէտք չունի, որքան ալ հեռու մնացած ըլլայ աշխարհի ակնախտիղ լոյսերէն:

Պիտի ըլլանք ամուր եւ զօրաւոր՝ ներքին ճակատի վրայ: Կուսակցական թէ ազգային տեսակէտով: Որքան բազմապատկուին ներքին ուժերը, այնքան լաւ: Պայմանաւ որ իրար լրացնեն եւ ոչ թէ ծառայեն պառակտումը խորացնելու կամ նոր ճեղքեր բանալու

Կարճ խօսքով, պիտի վարենք ինքնապաշտպանութեան քաղաքականութիւն մը, բառին ամենալայն առումով:

Դիմակաւոր թափթփուքներ միշտ ալ պիտի գտնուին մեր դիմացը, ջուր կամ արիւն պղտորելու համար:

Եւ արդէն կը տեսնենք գարշելի տիպարներ, փախուկներ, որոնք «պատերազմի հրձիգներ» կը փնտռեն տարագիր բազմութեանց մէջ ալ:

Ոչինչ: Խեղճերը հարկադրուած են կեր ճարել ամբոխին, վարձու տալով իրենց խելքն ու խիղճը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ուրեմն իմացաք, Պ. Արշակ Ջօպանեան աղիտաբեր գտնելով Օսմ. պետութեան մայրաքաղաքին մէջ կատարուած ցոյցերը, «ջերմօրէն պաշտպանած է» հետեւեալ «գործնական» տեսակէտը, «Անահիտ»ի մէջ:

— «Մեր բոլոր փորձոց կազմակերպութեանց միացումով Թուրքիոյ հայկական նահանգներէն մէկուն՝ գլխաւորապէս Կիլիկիոյ մէջ լրջօրէն պատրաստուած ապստամբութիւն մը պայթեցնելու ծրագիրը, ապստամբութիւն մը որ կրնար լուրջ եւ տեւական արդիւնքի մը յանգիլ եւրոպական տէրութեանց՝ մասնաւորապէս Ֆրանսայի միջամտութեամբ»:

Իր վկայութեան համաձայն, այս իմաստո՛ւն ծրագրին «հրապարակաւ» հաւանութիւն յայտներ է եղեր միայն մէկ հոգի, զօրավար Անդրանիկ, «Պուլկարիոյ մէկ հայ թերթին մէջ»:

Անշուշտ պիտի ուզէիք իմանալ այս ծրագրին եւ Անդրանիկի «լիակատար համաձայնութեան» թուականները:

Մեծ պատերազմէն եւ Հայաստանի Սարդարապատէն առա՞ջ թէ ետքը:

Եթէ առաջ էր, Անդրանիկ, իբրեւ Դաշնակցական, պէտք է իր «լիակատար համաձայնութիւնը» հրապարակաւ դրած ըլլայ Ֆիլիպէի Ռազմիկին մէջ, ինչ որ հաւատալի չէ:

Իսկ եթէ վերջն է — Զինադադարի շրջանին — ի՞նչ օգուտ:

Անշուշտ Պ. Ջօպանեան պիտի փութայ լուսաբանել այս կէտերը:

Մինչ այդ, քանի մը հարցումներ. —

1. Մօտաւորապէս իր ծրագրին նման ձեռնարկներ կատարուած չէի՞ն Զէյթունի մէջ, «ահեղ պատերազմ»ներով, ինչպէս կը պատմեն ականատեսներ:

2. Այդ արիւնահեղ ճակատամարտները կրցա՞ն «լուրջ եւ տեւական արդիւնքի մը յանգիլ եւրոպական տէրութեանց՝ մասնաւորապէս Ֆրանսայի միջամտութեամբ»:

3. Այդ նոյն պետութիւնները միացեալ ճակատ կազմելով փառաւոր յաղթանակ մը չտարի՞ն 1914 — 1918ին: Զորս տարի տուն-տեղ չեղա՞ն Պոլսոյ, Կիլիկիոյ եւ Փ. Ասիոյ մէջ: Հազարումէկ յանձնառութեանց հետ, Սեւրի դաշնագիր մըն ալ չստորագրեցի՞ն:

4. Ամէնէն առաջ Ֆրանսան չէ՞ր որ ճակատը ճեղքեց, պարպելով Կիլիկիան:

5. Լօզանէն ետք, երկրորդ խայտառակութիւն մըն ալ չգործեցի՞ն նոյն յաղթականները, Թուրքին յանձնելով Ալեքսանտրէթի շրջանը (Սանճաք), հակառակ դաշնագրի տրամադրութեանց:

Ուրիշ հարցումներ՝ ըստ կարգի: ՎԱՀԷ

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 22ին ահռելի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ, Մարսիլիոյ Ռապաթօ իւղի եւ օճառի գործատան մէջ: Անմիջապէս հրդեհ մը ծագելով արագօրէն ծաւալեցաւ: Հինգշաբթի առաւօտ փլատակներուն տակէն հանուեցան հինգ ածխացած դիակներ: Երեք բանուոր ծանրօրէն վիրաւորուած են: Շարթռէօյի թաղամասին շրջակայ տուներուն մեծ մասը վնասուեցաւ: Պայթիւնին անմիջապէս յաջորդեց թանձր մուխ մը, ապաբոցեր: Ծովային հրշէջներ փութացին աղէտին վայրը: Հրդեհը ծագեցաւ այն աշխատանոցին մէջ ուր կը բանէին 11 բանուորներ լուծոյթը պատրաստելու համար:

Պայթիւնին բուն պատճառը չէ պարզուած տակաւին: Շրջակայ խանութներու երկաթեայ փեղկերը եւ ապակիները ջարդուփշուր եղած են: Հարիւրաւոր բնակիչներ խուճապահար փախան քանդուած տուներէն: Հրշէջ կառքեր կը սպասեն աղէտին վայրը: Փողոցները ջուրով ողողուած են: Ոստիկանական շղթայէն անդին խուռներամ բազմութիւն մը իր հարազատները կը փնտռէ եղերական ճիչերով: Մեռեալներու եւ վիրաւորներու ճշգրիտ թիւը չէ ճշդուած տակաւին:

ՀԱՆՔԱՏՈՒԽ գտնուած է Ժիւրա լեռներուն մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

Թուրքիա եւ Անգլիա

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Թուրքիոյ վարչապետը՝ Ատնան Մենտէրէս եւ արտաքին նախարարը՝ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ Լոնտոն պիտի երթան Հոկտ. 13ին:

Այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենար Յուլիսին, բայց յետաձգուեցաւ Պ. Իտընի հիւանդութեան պատճառով: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն անոր համար որ, այս անգամ այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ հոգեբանական պահու մը, — երբ Անգլիոյ արտաքին նախարարը վերադառնայ Պելկրատէն:

Ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկներ, Պ. Իտըն ոչ միայն մառեշալ Թիթոյի հետ պիտի քննէ Թրիէսթէի եւ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան խնդիրները, այլեւ պիտի աշխատի զօրացնել Մեծն Բրիտանիոյ դիրքը Պալքաններու մէջ: Հաւանական է որ Թուրք նախարարները Լոնտոնէն վերադառնալէ եւ Փարիզ հանդիպելէ ետք, Պելկրատ ալ այցելեն: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, լաւ ճամբու մէջ են Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները, ներդաշնակելու համար երեք պետութեանց ճիգերը Պալքաններու պաշտպանութեան համար:

Ի՞նչ վիճակի մէջ է Եւրոպայի պաշտպանութիւնը

Ատլանտեանի կազմակերպութեան խորհուրդը որոշեց ժողովի հրաւիրել 14 զինակից պետութեանց արտաքին եւ ելմտական նախարարները, վերաքննելու համար արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրները:

Ժողովը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Դեկտեմբեր 15—16ին: Նախարարները պիտի քննեն 1953ի վերազինման ծրագիրը: Այս ժողովը ամէնէն կարեւորը կը համարուի 1949էն ի վեր, երբ կը կազմուէր Ատլանտեան զինակցութիւնը: Ամէնէն ծանր հոգն է ելմտականը, որ կը սպառնայ տկարացնել պաշտպանութեան ճիգերը:

Ժողովը Դեկտեմբերին յետաձգուած է, որպէսզի վերջացած ըլլան Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութիւնները եւ եւրոպական ազգերը կարենան իրենց վերազինման ծախքերը արձանագրել 1953ի ելեւմուտքին մէջ:

Ատլանտեան զինակիցներու վերջին ժողովէն ի վեր, որ տեղի ունեցաւ Լիզպոնայի մէջ, Մ. Նահանգներու [illegible] վերազինման ծրագրին գործադրութեան երկարաձգումը եւ Ֆրանսայի ելմտական դժուարութիւնները այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ կարելի պիտի չըլլայ լրացնել 1952ի յանձնառութիւնները, — 50 զօրաբաժին եւ 4000 օդանաւ:

Իրազեկներու կարծիքով, Դեկտեմբերին ժողովը շատ աւելի մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի, երաշխաւորելու համար 1953ի առժամեայ ծրագրին գործադրութիւնը, — 96 զօրաբաժին մինչեւ 1954: Մասնաւորապէս Ֆրանսա պիտի պահանջէ որ յաւելուածական ապսպրանքներ տրուին իր զինագործարաններուն, ամերիկեան վարկերով:

Միւս զինակիցներն ալ զանազան պահանջներ պիտի ներկայացնեն: Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հարցարան մը բաժնած է, որպէսզի իւրաքանչիւր պետութիւն պարզէ իր ռազմական պահանջները եւ ելմտական կարողութիւնը: Եթէ Դեկտեմբերի ժողովը չկարենայ լուծել շարք մը նոր խնդիրներ որոնք երեւան եկած են վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, հարկ պիտի ըլլայ արմատապէս վերաքննել արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրները:

× Զօր. Րիճուէյ Թուրքիա պիտի այցելէ, երբ կատարուի զինակից պետութեանց նոր խարիսխին բացումը Իզմիրի մէջ: Զօրավարը մինչեւ Կարին պիտի երթայ, երեք օրուան համար, աչքէ անցնելու համար Թուրքիոյ երրորդ զօրաբանակը եւ սահմանային ամրութիւնները: Իզմիր պիտի այցելէ ամերիկացի զօր. Ուայմըն, հարաւ-արեւմտեան Եւրոպայի ցամաքային ուժերուն հրամանատարը:

(Լուրերու շարունակութիւնը էջ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ խմբագրատուն այցելեց Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ. ընկերակցութեամբ Ադդէ քահանայի եւ Պ. Նուպար Յովհաննէսեանի

Անթիլիաս կը վերադառնայ այսօր, ուրբաթ: Իր հաղորդած տեղեկութեանց վերջին մասը՝ վաղուան թիւով:

× Պ. Արշակ Տիգրանեան, (ընկերակցութեամբ Պ. Սուրէն Տէմիրճիպաշեանի), Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան ատենադպիր ներկայացուցիչը որ քննական պտոյտ մը կը կատարէր Սուրիա-Լիբանանի մէջ, անցեալ Յունիսէն ի վեր եւ կը վերադառնայ ջերմ տպաւորութեամբ:

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Դագաղի մը վիճակուած է երկու ճակատագիր, կամ փոշիանալ անմիջապէս ու երթալ մոռացութեան անդունդն ի վար՝ եւ կամ, հողէն, այդ մահհաստանէն անդին մեծնալ, տարածուիլ, բարբառիլ՝ հասնող սերունդներ իր հմայքին, իր պարտադրանքին ենթարկելու աստիճան:

Մեր մէջ քիչ են այս վերստեղծեալ կեանքով առլցուն շիրիմները եւ քիչերէն մին ալ՝ Գրիգոր Օտեանի դամբանը: Հոս, այս քարի կտորին տակ կը հանգչի մարդ մը, որ ամէն արժանիքներէ առաջ ունեցաւ սիրտ մը: Հայրենասէր տիտղոսը կուտանք շատերուն հեշտութեամբ, բայց քանինե՞ր սիրտ ունեցան, սիրտ մը որ բաբախէր իր ամբողջութեանը մէջ այս ժողովուրդին իտէալներուն եւ բարիքին համար: Ուրիշներ ի պաշտօնէ, քաղաք. ասպարէզի բերումով, իրենց վրայ դրուած պարտադիր պարտականութիւններէ առաջնորդուած վազեցին հոս ու հոն: Տարբեր էր Օտեանին սիրտը, եւ երբ բանանք իր նկարագրին ու կեանքին գիծը, պիտի տեսնենք թէ ան եղաւ մեր ազգային խղճմտանքին եւ ազգային բաղձանքներուն համադրեալ արտայայտութիւնը: Եթէ Կամպէթթայի նման իր սիրտն ալ սափորի մը մէջ պահուած ըլլար, ազգովին, առանց վայրկեան մը իսկ տատանելու, անոր վրայ պիտի արձանագրէինք — Հոս կը հանգչի սիրտ մը որ տառապեցաւ հայ ժողովուրդին համար: Յետոյ, ներքեւը իր յատկանշական մակդիրներէն Գրիգոր Օտեան Տարագիրը, Գրիգոր Օտեան Մեծ Վտարանդին պատուանունները:

Աւանդութիւն մը կայ, Օտեանի մասին: Լսեր եմ բարի ծերունիի մը բերնէն, ու կը հաւատամ ճշմարտութեան: Երեք Հայեր նստած, զրոյցի մը ընթացքին հարց կուտան իրարու թէ՝ հրաշքով մը եթէ վերստին աշխարհ գաս ի՞նչ ազգի զաւակ պիտի ուզէիր ծնիլ: Մին կը բաղձայ Անգլիացի ըլլալ, երկրորդը Ֆրանսացի ու միայն Օտեանն է որ կ'ըսէ.— Եթէ վերստին աշխարհ գամ, կ'ուզեմ կրկին Հայ ծնիլ, քանի որ հայութենէն բարձր ժողովուրդ գոյութիւն չունի եւ ես հպարտ եմ՝ Հայ ծնած ըլլալուս համար:

Հրանտ Ասատուրն ալ իր «Դիմաստուերներ»ուն մէջ, հոն ուր Փարիզ կատարած 1882ի պտոյտին ու Գր. Օտեանի հետ ունեցած հանդիպումի մասին կը խօսի, կ'ըսէ թէ ան իր գաղափարներուն յարած էր, ինչպէս ծերունի քահանայ մը իր հաւատքին: Բուն իսկ Ասատուրի բառերով՝ «Օտեան այն մարդերէն էր, որոնք անհուն մեծարանքի հետ, կ'ազդեն նաեւ անհուն համակրանք: Անհնար էր մտերմանալ իր հետ, առանց ներշնչուելու իր անեղծ բարութենէն: Անդրդուելի էր իր համոզմանց մէջ, իր բոլոր գաղափարներուն այնպէս յարած էր՝ ինչպէս Հայաստանցի խստակրօն ծերունի քահանայ մը իր հաւատքին»:

Օտեանի մասին հոս բացուած ուսումնասիրութիւնը իր ներքին ճիւղաւորումներն ունի: Պիտի պրպտենք իր մէջ քաղաքական եւ պետական անձնաւորութիւնը, զարթօնքի ռահվիրան, սրտի մարդը, տառապող հայրենասէրը, գրագէտը ու վերջապէս գրողներու տարփաւոր հոգածուն, հիացողը: Այս բոլորը ոչ թէ անջատ անջատ գլուխներու մէջ, այլ ապակեայ արապէսք ծաղիկի մը նման, մէջ ընդ մէջ, մէկզմէկու հիւսուած, տարբաղադրեալ ձեւով մը վերջաւորութեան ինքնին նկարած ըլլալու համար Օտեանին աննիւթականացած դիմանկարը, անշուշտ մեր այսօրուան հաւաքած նիւթերուն տրամադրելի չափով:

Քանի որ ամէն անհատ պէտք է ծննդեան թուական մը ունենայ, տանք Օտեանին ալ 1834 Դեկտեմբեր 9ը, իսկ վայր՝ Սկիւտար: (Պոլսոյ արուարձաններէն մին): Ազնուական գերդաստանի զաւակ՝ երբ 6—7 տարեկան եղաւ, մինչեւ իր յառաջացած պատանեկութիւնը, օգտուեցաւ այդ օրերուն ամէնէն շատ փնտռուած ուսուցիչներէն, որոնք Օտեաններու տունը կուգային, փոքրիկն Գրիգորը կրթելու:

Հայրը, Պօղոս Օտեան, Բալուէն Կեսարիա գաղթած ընտանիքի մը զաւակը, կրօնասէր եւ ազգասէր միեւնոյն ատեն, ծանրաբարոյ մարդ, ծանր մթնոլորտ մը ստեղծած էր իր տունէն, ընտանիքէն ներս: Այդ ճնշիչ ծանրութիւնը, միախառնուած հայրական արտակարգ սիրոյ հետ, տան կը հաղցնէր պատկառանք, լրջութիւն եւ հին օրերու յատուկ հայրենի կենցաղ: Գ. Օտեան ահա այսպիսի միջավայրի մը մէջ մեծցաւ եւ պզտիկ տարիքէն առաւ իր վրայ կանխահաս լրջութեան մը եւ հպարտութեան բոլոր արժանիքները: Հօրմէն ժառանգած այս լրջմտութիւնը, միախառնուած ի բնէ մենակեաց մարդու բնաւորութեան, անբաժան մնաց իր կեանքէն: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի ուղղուած 6 Ապրիլ 1866 թուակիր ընդարձակ նամակին մէջ տեղ մը կ'ըսէ արդէն.

— «Բոլոր տեսած մարդերս այնպիսի մարդեր են, որ ոչ անոնք ինծի բան մը կը հասկնան, ոչ ես անոնցմէ բան մը կը հասկնամ, որոնք թերեւս երանի կուտան ինծի, զիս տեսնելով. ու խնդալով ձեռքս կը սեղմեն: Անոնք անտարբերութեամբ կ'անցնին քովէս եւ որոնցմէ ոմանք կը տեսնեն անշուշտ ու կ'ըսեն ինքն իրենց թէ կամ ապուշ անկար ծնած եմ եւ կամ ժամանակէն առաջ ծերացած եմ» :

Գրիգոր Օտեանին մայրը, Թագուհի Օտեան, մեր սքանչելի մայրերն մին էր, բայց որդին իր կեանքի ամբողջ տեւողութեանը կ'ոգեկոչէ առաւելապէս, հօրենական սէրը: Տարիներ վերջ, որպէս խորհրդական երբ եպարքոս Միթհատ փաշային ընկերացաւ դէպի Ռուսճուգ, իր գրած նամակներուն մէջ կ'ապրի միշտ հօրը յիշատակովը. — «Ա՜հ հայր իմ, այս աշխարհիս վրայ իմ միակ սէրս ու միակ պաշտամունքս»: Իսկ իր կեանքի վերջաւորութեան ալ, Փարիզ, պանդոկի մը մէջ ցաւատանջ հիւանդութեան ճիրաններուն տակ, նոյնիսկ անկարող պառկելու եւ ոտքի երբ հոգին կ'աւանդէր, ձեռքերուն մէջն էր իր հօր լուսանկարը: Դողդոջ շրթները, իբրեւ աղօթք կը մնջէին անընդհատ,— « Հայր իմ, հայր իմ» բառերը, ինչպէս պատմած է տարիներ ետք իր գրագիտուհի քոյրը՝ Օր. Եւփիմէ Օտեան:

Պիտի սահինք Օտեանի մանկութեան տարիներուն վրայէն, մտնելու համար պատանեկութեան երկրորդ շրջանը: Անուանի հրապարակագիր Կարապետ Իւթիւճեան, նախ քան «Մասիս»ներու հրատարակումը, տան մը մէջ հաստատած էր տարրական դպրոց մը, ուր ուսումնատենչ փոքրերուն կուտար մասնաւոր դասեր: Գ. Օտեան ալ իր աշակերտներուն մէջն էր, եւ հոդ սորվեցաւ հայերէն աշխարհաբարն ու գրաբարը: Օտեան կանուխէն գրաբար - աշխարհաբարեանի վէճին մէջ նոր լեզուին կողմը անցնելով, 1851ին, ուրեմն երբ 17 տարեկան էր, հրատարակեց պզտիկ գրքոյկ մը,— « Առաջադրութիւն աշխարհաբար լեզուն կանոնաւորել եւ հասարակաց լեզու ընելու վրայ»: Այդ օրերուն կամովին լեզու մը երկնելու ճիգերը օրուան նորոյթն էին, եւ իրմէ քանի մը տարի վերջ, ուրեմն 1854ին, Բժ. Նահապետ Ռուսինեանն ալ կը հրատարակէր այնքան յանդուգն ու փնտռուքներով կերտուած «Ուղղախօսութիւն»ը: Թրքահայ վերածնունդի մեր այս լուսաթաթախ դէմքերը չէին անդրադառնար թէ, լեզուի մը կազմութիւնն ալ իր բարեշրջական օրէնքները ունի եւ կարելի չէր կամովին լեզուական օրէնքներ հնարել: Տարիներ ետք, 1879ին, ուրեմն իր մահուընէն ութ տարի առաջ,— Օտեան վերադառնալով այդ երիտասարդական յիշատակներուն, եւ մասնաւորաբար լեզուաբանական պրպտումներուն, կը գրէր.

— « Մենք չգիտէինք այն ատեն երբ լեզու մը շինելու ելեր էինք, այն ազգին որ գրաբարին իբրեւ լեզու ունեցած էր, չգիտէինք թէ ինչ է ձանձրութիւնը որ միօրինակութենէ ու միաձեւութենէ առաջ կուգայ, եւ բանաւորութեան խիստ աստուածին կը զոհէինք գեղեցկութիւն եւ մեծութիւն»:

Գ. Օտեանի ընդունակութեանց սաղմերը այսպէս երիտասարդութեան սկզբնական օրերէն արդէն երեւան կուգային: Ինք որ, իբրեւ հռետոր Ազգ. Երեսփ. Ժողովին պատկառազդու եւ հմայիչ դէմքերէն մին պիտի դառնար, իր առաջին ճառը կ'արտասանէր Մեզպուրեան վարժարանին մէջ, նիւթ ունենալով՝ «Ազգասիրութիւնը», դարձեալ իր 17 տարեկանին մէջ: Ունկնդիրներուն մէջն էին Ասատուր պատրիարքն ու բազմաթիւ մտաւորականներ որոնք բուռն ծափերով կ'ողջունէին ապագայ մեծատաղանդ պերճախօսը: Միջանկեալ ըսենք թէ այդ օրերուն համար կանխահասութիւնը մասնաւոր երեւոյթ մըն է մեր մշակութային կեանքին մէջ: Զերազ 15 տարեկան էր եւ առաջին ճառը կ'արտասանէր յունարէն: Տէմիրճիպաշեան, Ներսէս վարդ. Վարժապետեան (ապագայ պատրիարքը) 16—17 տարեկան պատանեկութենէ նոր երիտասարդութեան թեւակոխած դեռատիներ էին երբ արդէն հանրային մուտք կը վայելին:

Գր. Օտեան երբ կը ճառէր, երբ գրքոյկ կը հրատարակէր, իր մտքի պաշարը ճոխացնելու համար, մասնաւոր դասեր կ'առնէր նոյնպէս՝ Զամուրճեան պատուելիէն՝ հոգեբանութեան, Օգսէն Շահնեանէն՝ թուրքերէն լեզուի, Անտոն Բերթէվէն՝ ֆրանսերէնի, յետոյ Կասոտ անուն Ֆրանսացիէ մըն ալ, որ միեւնոյն ատեն Սուլթան Մէճիտին ֆրանսերէնի ուսուցիչն էր:

Հասած ենք արդէն 1854 թուականը, երբ Գր. Օտեան քսան տարեկան երիտասարդ մըն է: Զարթօնքի սերունդը իր թեւերը պիտի բանայ: Ուրեմն յաջորդով կը մտնենք դարադարձէն ներս :

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Բորոտութիւնը

Բորոտ բառը սովորաբար կը յիշեցնէ սոսկալի պատկերներ,— դժբախտ հիւանդներու վզէն կախուած զանգակներու չարաշուք հնչիւնը որ կը ծառայէր մարդոց իմացնելու հիւանդներուն մօտենալը :

Այսօր, բորոտութեամբ վարակուած հիւանդ մը նուազ վտանգաւոր կարելի է նկատել քան թոքախտաւոր մը: Հետզհետէ, բուժման աւելի մարդկային ու ազդու եղանակներու կիրարկումով, բժիշկները իրենց բառացանկէն կը ջնջեն բորոտ բառը զոր կը նկատեն հինցած ու անպատշաճ: Անոնք կը նախընտրեն գործածել «Հանսէնի ցաւ» բնորոշումը, Նորվեկիացի գիտունին անունով: Հանսէն էր որ յիսուն տարի առաջ գտաւ հիւանդութեան ինչ կերպով փոխանցուիլը :

Թէեւ հնարաւոր չէ համաշխարհային ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը կազմել, սակայն, հաւանաբար 7էն 10 միլիոն անհատներ վարակուած են բորոտութեամբ :

Եւրոպայի մէջ կան քանի մը հազար բորոտներ, ընդհանրապէս բաժնուած՝ Նորվեկիոյ, Իսլանտայի, Փորթուկալի, Պալքաններու եւ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ: Ասիոյ մէջ՝ Հնդկաստան ունի մօտաւորապէս մէկ միլիոն բորոտներ: Նոյնքան Չինաստանը: Քանի մը հարիւր հազար Ճափոնը : Քանի մը հազար Հնդկաչինը եւ վեց հազարի մօտ Խաղաղականի կղզիները: Ափրիկէն առանձինն կը հաշուէ առնուազն երկու միլիոն: Պ. Raoul Follereau այս առթիւ կ'ըսէ.— « Այս միլիոնաւոր դժբախտներու հարցին ուսումնասիրութեան նուիրուած է միակ Ֆրանսացի մը որ 25 տարիէ ի վեր կ'աշխատի ու կանոնաւորաբար կ'այցելէ աշխարհի բոլոր բորոտանոցները: Կը տարակուսիմ թէ հարիւր հազար հոգի մարդկօրէն խնամուած ըլլան»:

Այս հիւանդութեան պատմութիւնը կը սկսի հազարաւոր տարիներ առաջ: Ահա թէ ինչու մարդիկ սովորաբար իրենց կարծիքը կը հիմնաւորեն Աստուածաշունչի յիշատակութեանց վրայ, ինչ որ անիմաստ է: Որովհետեւ այդ հեռաւոր շրջանին մորթային բոլոր հիւանդութիւնները կը կապէին բորոտութեան: Այսօր, կը հաւատանք որ Նէեմանի (Թագաւորաց չորրորդ գիրք Գլ. Ե.) ունեցած հիւանդութիւնը քոսն էր (gale) եւ ոչ թէ բորոտութիւնը :

Կը կարծուի թէ Հանսէնի ցաւը ծնունդ առած է կեդր. Ափրիկէի մէջ: Եւ գիտենք որ Քրիստոսէ 1500 տարի առաջ ան կը տարածուէր Նեղոսի հովիտին ու Տելթային մէջ, տեղական ախտի մը երեւոյթով: Նոյն ժամանակաշրջանի հնդկական նկարագրութիւններ կը վկայեն այդ պարագան: Եւրոպայի մէջ հիւանդութիւնը փոխանցուեցաւ Քրիստոսէ մէկ դար առաջ Քսերքսէսի բանակներուն միջոցաւ: Առաջին առթիւ Հռոմի մէջ յայտնուեցաւ: Եւ Հռոմէական լեգէոնները իրենց յաղթանակներու զուգընթաց նպաստեցին հիւանդութեան տարածման: Մինչդեռ Միջին դարուն Խաչակիրներու Եւրոպա վերադարձով բորոտութիւնը դարձաւ քրիստոնէութեան ամենամեծ պատուհասը:

Ամերիկայի մէջ, հաւանական է որ Ափրիկեան գերիներ հանդիսացան հիւանդութիւնը ներմուծողները: Ան այժմ շատ տարածուած է Անթիլեան կղզիներուն, ինչպէս նաեւ Քարայիպեան ծովուն մնացեալ կղզիներուն վրայ: Միացեալ Նահանգներու մէջ Քալիֆորնիոյ եւ Մեքսիկեան ծոցին շրջակայ նահանգներն են որ կը տառապին ախտէն:

Բարեխառն կլիմայ ունեցող երկիրները գրեթէ զերծ են այս հիւանդութենէն, որ տաք եւ հասարակածային երկիրներու յատուկ է: Չի գիտցուիր թէ ինչո՞ւ այդ չարիքը գրեթէ անհետացաւ Եւրոպայէն: Շատեր համեմատութիւն մը կը գտնեն բորոտութեան պարտութեան եւ կեանքի մակարդակի ընդհանուր բարելաւման միջեւ: Leonard Rogers, նշանաւոր մասնագէտ մը, որ նախագահն է Բորոտներու օգնութեան անգլիական կազմակերպութեան, կ'ըսէ.— Բորոտութիւնը ամէն բանէ առաջ գիւղական հիւանդութիւն մըն է: Անգամ մը որ տեղաւորուի վայրի մը մէջ, այլեւս շատ դժուար է անոր յաղթելը, եթէ կեանքի պայմանները չեն բարելաւուած :

Բոլորն ալ կ'ընդունին թէ բորոտութիւնը հաւանաբար յառաջ կուգայ երկարաձեւ մանրէէ մը՝ mycobacterium leprae: Սակայն տակաւին կարելի չէ եղած զայն մշակել աշխատանոցի մը մէջ, կամ հիւանդութիւնը զրգռել կենդանիի մը մօտ: Մանրադիտով մը դիտուած ատեն այս մանրէն շատ կը նմանի հիւծախտի մանրէին:

Հանսէնի ցաւը կը յայտնուի մանրէին երկու-երեք տարուան թխսումէ վերջ: Ան երկու կերպով կը ներկայանայ. թեթեւ ու չարաղէտ:

Առաջին պարագային անպայման փոխանցիկ չէ: Իսկ երկրորդին վարակիչ է: Երկու պարագաներուն մէջ ալ ջիղերն ու մորթը կը վարակուին: Հայր Damien, որ մեծ բարեկամ մըն է բորոտներու, արկածով մը եռացած ջուր թափելով իր ոտ-

Սեւրի դաշնագիրը

1920 Օգոստոս 10ին ստորագրուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը՝ յաղթական Դաշնակիցներու եւ պարտուած Թուրքիոյ միջեւ: Հայաստանի Հանրապետութիւնն ալ Դաշնակիցներու շարքին մէջ կը գտնուէր եւ անոր լիազօր - ներկայացուցիչը, Աւետիս Ահարոնեան, դաշնագիրը ստորագրողներէն մէկն եղաւ, եւ առաջինը՝ անուններու այբ - բենական կարգով :

Այդ պատմական օրուընէ մօտ չորս ամիս վերջ Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը կործանէր՝ շնորհիւ հայադաւ գործակցութեան, որ ստեղծուեր էր Թուրքիոյ ու բոլշեւիկ Մոսկուայի միջեւ: Այն Թուրքիան, որ գացած էր Սեւր՝ Դաշնակիցներու գթութեան ու վեհանձնութեան ապաւինած, խեղճացած, — դաշնագիրը ստորագրելէ միայն ամիս մը անց՝ իր բանակներով կ'արշաւէ Հայաստանի վրայ: Ան նախապէս որոշ ու հաստատուն խոստումներ առած էր Մոսկուայէն եւ վստահ էր որ իրեն օգնութիւններ պիտի հասնէին անպայման: Այդ վստահութիւնն արդարացաւ լի-ուլի, որովհետեւ Մոսկուա ըստ ամենայնի՝ դրամով, ռազմամթերքով, մինչեւ իսկ բանակներով՝ նպաստեց Թրքական արշաւանքի յաջողութեան : Եւ երբ մեր ժողովուրդը կ'արիւնէր ծանր կռիւներու մէջ՝ Թուրքերու դէմ, Մոսկուա թիկունքէն կը հարուածէր մեզ, մեր Հանրապետութեան փլուզումը շտապեցնելու համար :

Մօտ չորս ամիս վերջ պիտի լրանայ փլուզման 32րդ տարին: Բոլոր անցած տարիներուն, Սեւրի դաշնագիրը, որ ատենին այնքան խանդավառ յոյսեր ու հեռանկարներ ստեղծած էր հայութեան մէջ, մնաց փաստօրէն սոսկ դիւանագիտական աքթ մը, որ այլեւս կը պատկանէր միայն պատմութեան: Մոսկուա եւ անոր հետեւելով Երեւան՝ միաձայնաբար յայտարարեցին Սեւրի դաշնագիրը որպէս Թուղթի կտոր մը, որ ոչ մէկ արժէք ու կարեւորութիւն կրնար ունենալ :

« Թուղթի կտոր»ը, սակայն, մեզի համար կը պահէ իր սկզբնական նշանակութիւնն ու իմաստը: Անցած երեսուներկու տարիներու վերիվայրում - ները կարող չեղան մեր հոգիներու մէջէն արմատախիլ ընելու Սեւրի խորհուրդն ու դրաւչութիւնը: Դաշնագիրը մեզի համար չէ արժէքազրկուած՝ ոչ տեսականապէս, ոչ ալ իրաւապէս: Հայ ժողովուրդը իր իրաւունքին մէջ կը մնայ տակաւին, զոր կարելի չէր ժխտել ու կարեւորութենէ զրկել՝ միայն որովհետեւ Մոսկուա զայն չէր ճանչցած :

Սեւրի դաշնագիրը, ճիշդ տեսութիւն մը ու անկապտելի իրաւունք մը ըլլալէ բացի՝ ԳԱՂԱՓԱՐ մըն է հայութեան համար: Իսկ գաղափարները փլիլ ու կործանիլ չեն գիտեր, այլ կը մնան առողջ ու կանգուն, որչափ ատեն որ անոնք չեն իրագործուիր իրենց բովանդակ ծաւալով ու խորութեամբ :

Մոսկուա չճանչցաւ դաշնագիրը, ու ամէն ջանք թափեց՝ զայն մեռցնելու եւ թաղելու համար : Բայց, բարեբախտաբար, միայն Մոսկուայի քաղաքագէտներու կամքէն ու հայեցողութենէն կախուած չէ միջազգային համաձայնութիւններու ճակատագրին տնօրինումը: Ուրիշ ազդակներ, ուրիշ զօրութիւններ ալ գոյութիւն ունին աշխարհիս վրայ, որոնք Սեւրի դաշնագրին իրական հեղինակները եղած են եւ որոնց մտայնութեան մէջ՝ ան կը պահէ իր սկզբական կարեւորութիւնը :

Գաղափարի մը իրագործումը կրնայ ձգձգուիլ, պատահարներու ենթարկուիլ, ձգձգուիլ: Ատկէ սակայն երբեք չի տուժեր գաղափարն ինքնին՝ իր ամբողջութեանը եւ իր վսեմութեանը մէջ :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

քերուն վրայ առանց ցաւ մը զգալու, հասկցաւ թէ ինք ալ վարակուած է ախտէն:

Երբ մորթը վարակուած է բորոտութեամբ, ճակտին եւ ձեռքերուն վրայ կը յայտնուին, կարմրորակ, դեղնորակ, կամ թուխ բիծեր, որոնք ժամանակի ընթացքին կը թանձրանան ու կը կազմեն հիւսուածքները փճացնող կեղեր: Հիւանդութեան այս ձեւն է որ սոսկում ու նողկանք կը պատճառէ:

Այս ահարկու հիւանդութեան դարմանումին համար մինչեւ այժմ կը գործածուէր chaulmoograի իւղը որ կը ստացուի Պիրմանիոյ եւ Ասսամի մէջ աճող կարգ մը ծառերէ: Սակայն զօրաւոր դեղ մը չէր եւ ներկայիս ատոր փոխարէն հետզհետէ կ'ընդհանրանայ ծծմբական (sulfoné) դեղերու գործածութիւնը: Այս վերջինները եթէ արմատական չեն. բայց գոնէ առաջինէն աւելի բարձր են իրենց բուժական յատկութեամբ: Մասնագէտներու տասը տարուան փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ այդ դեղերով կարելի է դանդաղ բայց աստիճանական բուժում մը ձեռք բերել: Սակայն դարմանումի վերջնական ընդհատում մը կրնայ տեղի տալ հիւանդութեան կրկնումին: Այդ պատճառաւ բժիշկները ենթականերուն կը յանձնարարեն ծծմբական դեղերուն յարատեւ գործածութիւնը իրենց ամբողջ կեանքին ընթացքին :

Սան Փաւլոյի (Պրազիլիա) ուրկանոցի մասնագէտներէն Տօքթ. Lauro de Souza — Lima յայտարարած է թէ սիւլֆօնէ դեղերու դարմանումին ենթակայ 1287 հիւանդներու վիճակի ծանրացման ոչ մէկ դէպք պատահած է չորս տարուան ընթացքին :

Հանսէնի ցաւը իր սկզբնական շրջանին ընդհանրապէս կարելի է շուտով բուժել: Եթէ հիւանդը քանի մը տարիէ ի վեր վարակուած է, իր վիճակին զգալի բարւոքում մը կը պահանջէ առնուազն չորս տարուան աչալուրջ խնամք :

Բորոտութիւնը ժառանգական չէ: Փոքրերը աւելի ընդունակ ըլլալով վարակման պէտք է զանոնք անջատել իրենց ծնողներէն :

Թարգմ. Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ — UNESCO

ԾԻԾԱՂ

Ա.— Կը հաւատա՞ս թէ կնոջ մը գլուխին ձեւէն կարելի ըլլայ ճանչնալ իր նկարագիրը :

Բ.— Գլուխին ձեւէն՝ թերեւս. բայց գլխարկին ձեւէն՝ ապահովաբար ... :

☘

Գիւղացին.— Բան մը ղրկելու համար՝ թղթատարո՞վ աւելի արագ կ'երթայ, թէ հեռագրով :

Պաշտօնեայ.— Անշուշտ հեռագրով: Ի՞նչ պիտի ղրկէք :

Գիւղացին.— Տղուս համար կ'ուզեմ զոյգ մը կօշիկ եւ զոյգ մը եզ ղրկել ...:

«Հազարաւոր հերոսներ սպաննեցին»

«ԿԻՆԵՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ՍՈՒԻՆԱՀԱՐ ԸՐԻՆ, ԱՆՄԵՂ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԱՅՐԵՑԻՆ ԲՈՑԵՐՈՒ ՄԷՋ »

Ուրֆայի «Տէմօքրաթ Ուրֆա» թերթը զգայացունց գրութիւն մը հրատարակած է Հալք կուսակցութեան եւ Հալքեան իշխանութեան դէմ: Ահաւասիկ հիմնական մասերը. —

Հալք կուսակցութիւնն էր որ Տէրսիմի պատերազմին մէջ մեր հարիւր հազարաւոր հերոսները սպաննել տուաւ, անոնց կիներն ու աղջիկները սուինահար ընել տուաւ, միլիոնաւոր ձագուկներ հաւաքեց եւ կրակներու մէջ այրեց զանոնք»:

«Հիզմէթ» եւս կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— Մենք այսօր մեր ճակատագիրը կապած ենք արեւմտեան պետութիւններուն, եւ կը հաւատանք ու կ'ապաւինինք իրարու: Ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան պահպանման, բոլորս կը պայքարինք Խ. Ռուսիոյ դէմ, եւ ցվերջ պիտի շարունակենք այս պայքարը :

Կ'արժէ դիտնալ թէ դեռ երէկ, եւ երկրորդ աշխարհամարտի օրերուն, ինչպիսի՞ ճամբու մը, ինչպիսի՞ քաղաքականութեան մը հետեւեցանք : Միակ մարդը, — Ինէօնիւն — որ Թուրքիոյ ճակատագիրը իր ձեռքին մէջ ունէր, քաղաքական աչքկապուկ մը կը խաղար պարզապէս կողմերու միջեւ: Լպրծուն քաղաքականութիւն մը, որուն հետեւանքով ոչ մէկ պետութիւն կը վստահէր մեզի, անվստահելի ազգի մը տիտղոսը ստացանք :

Նախորդ իշխանութեան օրով, պետական մեքենան ենթակայ էր ձախակողմեան հոսանքներու, վկայեալ «քօմիւնիսթ»ներ պատասխանատու պաշտօններ ստանձնած էին: Կոլխոզեան կանոնները գործադրեցինք եւ Սովետներուն աղէկ երեւալու համար, մեր ազգայնական ցեղակիցները Ռուսերուն յանձնեցինք եւ ողջ ողջ այրել տուինք զանոնք, ինչ որ ամօթալի արատ մը պիտի մնայ մեր պատմութեան մէջ: Երկրին զաւակները յանձնեցինք ձախակողմեան գաղափարներով թրծուած ուսուցիչներու, գիւղական դպրոցները վերածեցինք մէկ մէկ համայնավարական բջիջներու: — Քու մայրդ իմ մայրս է, իմ հայրս քու հայրդ է» յանկերգներով եւ տանաւորներով համայնավարութիւնը բացատրեցինք եւ պարգեւներ բաշխեցինք :

Հաշմէթ Օրպայի, Րէշիտ Մէրճանի մը դէպքը պատահեցաւ, անոր տակ շատ մը բաներ պահուած էին: Լրտեսական հոտ մը կուգար այդ դէպքէն զոր բարձի թողի ըրինք: Նիւզատ Թանտօղանի ինքնասպանութիւնը, որ կապ ունէր Հաշմէթ Օրպայի խնդրին հետ, փակեցինք իբրեւ պարզ անձնասպանութեան դէպք մը: Ֆօն Փափէնի դէմ սարքուած մահափորձին մէջ, երեւակայական յանցապարտներ մէջտեղ հանեցինք եւ երկու կողմերն ալ գոհացնելու համար կատակերգութիւն մը խաղացինք :

Այս բոլորը լպրծուն քաղաքականութեան մը, եւ երկու կողմերն ալ զարպասելու ախտին հետեւանքն էին :

Վերջապէս ջնջեցինք Ինէօնիւականութիւնը, եսապաշտութիւնը եւ մեր վարկը մեծապէս բարձ-

---

«ՅԱՌԱՋ» ԻՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Կառապան Մինաս շատ լաւ գիտէր իրողութիւնը բայց երբեք նկատած չէր զայն դժբախտութեան պատճառ, ու ընդվզումով պատասխանած էր, նայուածքը սուրի պէս էֆէնտիին աչքերուն մէջ մխած.

— Իր յոյն ծառային հետ ամուսնացեր է, ցաւալի կամ այպանելի ի՞նչ կայ այստեղ: Կը յիշեմ, հայրս յաճախ ինծ կ'ըսէր թէ այդքան գեղեցկութեան առջեւ ո՞վ պիտի տատամսէր..., ու կ'աւելցնէր, Աստուած իմ, պատկեր էր պէ, պատկեր եւ ինչ անուշութիւն կը կաթէր աչքերէն...:

Խոր լռութենէ մը վերջ, Զ...եան էֆէնտին խօսակցութեան վերջ կը դնէր սխալ քայլ մը առած ըլլալու վախով ու հազիւ լսելի բառերով կմկմալով.

— Կ'ուզեմ ես ալ, այսպէս գեղեցիկ մահարձան մը կանգնել իմ պապենական շիրմաքարին տեղ, ահա քիչ մը անդին խոտերուն մէջ կորսուած ու անտեսանելի:

Յիշելով այս միջադէպը, կառապան Մինաս կարծես զտած ըլլար կծիկին թելը եւ կը վախնար զայն քիչ մը աւելի քակել փորձելու :

Հիմա կ'ըմբռնէր, թէ որքան մօտ առնչութիւն կայ դեռ առջի օր իր յաճախած կապելայիններով՝ ըսած սա քանի մը խօսքերուն ու իր միտքը տանջող հարցին միջեւ :

— Կառապան Մինաս, երէկ գիշեր ուշ ատեն Արմենաքին հոս էր եւ կը յոխորտար թէ իր նոր կառքին պէս հատ մըն ալ չկայ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, եւ թէ ուրիշ մը շատ աւելի շքեղ, արդէն ճամբայ դրուած է Փարիզէն :

Ուշադրութենէն վրիպած էր այդ պահուն Արմենաքին ո՞վ ըլլալուն մասին խորհիլ, բայց քիչ մը առաջ կառքին մէջ Զ...եան էֆէնտիին անցնիլը տեսնելով, հոգ չէ թէ աղօտօրէն ու ենթադրութեամբ, մտքին մէջ ալ կասկած չէր մնար, թէ ան՝ նոյն ինքն Խաչերեան գերդաստանին ակնարկուած էր :

Սովորականէն աւելի ուշ փակեց խանութը այդ իրիկուն: Առաջին անգամ ըլլալով կը զգար տարիներու ճնշիչ ծանրութիւնը ու յամր քայլերով ուղղուեցաւ դէպի Մէյխանէ Պողազին :

Հիմա, տակաւ թանձրացող մթութեան մէջ, Իզմիրի այդ անուանի եւ եռուն փողոցը, իր առջեւ կը բացուէր իր բոլոր կենսունակ երեսակներով : Ամէն կողմէ պոռչտուքներ, ձայներ, երգեր իրար կը գրկէին զուարթ ելեւէջներով: Տեսակ տեսակ ձուկերու, պանիրներու, տակառներուն վրայ, շողշողուն լոյսեր կը քթթէին աստղերու պէս, փողոցին երկայնքն ի վար: Ձկնորսներ, թարմ ձուկերու սակառներ գլխուն, լպրծուն քարերուն վրայ վազն ի վազ խանութէ խանութ կը կորսուէին «վարտա»ներու խլացուցիչ կանչերով : Կապելաներէն ներս տապկուած աղանդերներու բուրում — նաւէտ ճենճերումը, ռունգերն ու քիմքերը կը գրգռէր գործէն վերադարձող բազմութեան ու զանոնք ճաշակելու անհամբեր սպասող յաճախորդներուն :

Հոս հոն մսավաճառներ, դանակներ ձեռքերուն, յաղթական պոռչտուքներով կարծես կը կռուէին ձեղունէն առկախ շարք շարք կովի, ոչխարի ու արինաթաթախ մարմիններուն հետ :

Այս կամ այն կապելային, լաթերնայի սիրային երգեր մթնոլորտին կը կաթեցնէին անճառելի գոհունակութիւն մը, ու թերեւս ալ, կեանքին տառապանքներն ու զրկանքները մոռնալու համար, վաղանցիկ բայց հոգեպարար գինովութեան մը խաբկանքը :

Այս ամէնը, ցլամարտներու կարմիր լաթին պէս, կառապան Մինասին վրդովանքը կը սաստկացնէր վայրկեանէ վայրկեան: Կարծես քայլերը գամուած էին սալայատակին ու չէր կրնար յառաջանալ :

— Ասոր վերջը կոխ է, մրմռաց ու րոպէ մը անշարժ կենալէ ետք ետ դարձաւ, ախոռ երթալու եւ իր քանի մը վստահելի կառապաններուն հետ խորհրդակցելու համար :

Քիչ վերջ, արդէն անոնք նստած էին իր միշտ յաճախած կապելային սեղանի մը շուրջը, աղանդերներով լեցուն, ու օղիի մեծ շիշ մը դաւաթներով շրջապատուած, հաւի ու իր ճուտերուն պէս, զուրգուրալից պտոյտներով սեղանին վրայ շրջելով :

Կառապան Մինասէն զատ, ոչ ոք գիտէր, թէ կռուելու այս պատրաստութիւնը որու դէմ է եւ ինչու համար: Ծնկումի ընկերներուն պարզած չէր իր միտքը ալեկոծող խնդիրը, ու անոր ծնունդ տուած կասկածները :

(Շար.)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

բացաւ: Ըմբռնեցինք թէ ով է մեր թշնամին, եւ ով է մեր բարեկամը :

Ինչօնիւ համայնավարութիւնը եւ եսապաշտութիւնը իրարու հետ քալեցուց, բայց մենք 14 Մայիսի յեղաշրջումով մեր ետին թողուցինք զայն : Այս ազգը, որ իր վճիռը տուած է անոնց մասին, անգամ մըն ալ ետ չի դառնար» :

Ամերիկա յորդոր կը կարդայ Իրանի

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Իրանի վարչապետին, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին: Թելադրեց նորէն քննել անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկը, իբրեւ «օրինաւոր եւ բանաւոր» հիմք բանակցութեանց: Ըսաւ թէ այդ ծրագրով երկու պետութիւնները փաստօրէն ընդունած կ'ըլլան Իրանի քարիւղի ճարտարագործութեան ազգայնացումը եւ կը մնայ լուծել հատուցման եւ արտածման խնդիրները :

Պ. Էչիսըն պարզելով անգլեւամերիկեան ծրագիրը, բացատրեց թէ Պարսիկները պատճառ չունին զայն մերժելու: Յետոյ, բանաւոր է որ բանակցութիւններ կատարուին Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ, քարիւղի վաճառման մասին, վասն զի իրանեան օրէնքը նախապատուութիւն կուտայ նախկին յաճախորդներու: Այս առաջարկը չի նշանակեր թէ միայն այդ ընկերութիւնը պիտի ըլլայ իրանեան քարիւղին գնորդը: Գալով տասը միլիոն տոլարի ամերիկեան վարկին, այդ գումարը պիտի տրուի գոհացնելու համար կարգ մը ստիպողական պահանջներ, ինչպէս ոստիկանութեան եւ բանակին ռոճիկները, մինչեւ որ դրամ գոյանայ քարիւղի վաճառումէն :

Միջին Արեւելքի կացութեան մասին ալ խօսելով, Պ. Էչիսըն ըսաւ թէ Մ. Նահանգները ամէն յաջողութիւն կը մաղթեն Եգիպտոսի նոր իշխանութեան, լուծելու համար ներքին խնդիրները: Այս առթիւ գոհունակութիւն յայտնեց հողային բարենորոգման ծրագրին համար: Յետոյ ըսաւ թէ մօտերս ճառ մը պիտի խօսի Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մասին, պատասխանելով զանազան քննադատութեանց :

× Ազգ. ճակատին թերթերը կը պահանջեն խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ: Ստիպողաբար Թէհրան հրաւիրուեցան արձակուրդի գացած երեսփոխանները :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, կարգ մը դժուարութիւններ կը նախատեսուին, հողային օրէնքին գործադրութեան առթիւ: Մեծ հողատէր մը յայտարարած է.— «Իմ հողս սրբութիւն մըն է իմ ընտանիքիս համար: Պիտի դիմադրեմ, ի հարկին աչք առնելով մահը» :

Ընկերային գործերու նախարարը հրամանագիր մը պատրաստած է, որ կ'արգիլէ գործադուլը, պարտաւորիչ իրաւարարութիւն հաստատելով :

Զօր. Նեկիպ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ բանակը պիտի չվարանի գործել «երկաթեայ ձեռքով, խռովարարներուն դէմ» :— Արքունի կալուածներու վերատեսուչը յայտարարեց թէ իշխան Ֆարուք դրամական օգնութեան չի կարօտիր, վասն զի 9 միլիոն սթերլին արժողութեամբ ստացուածք ունի արտասահմանի մէջ :

Իսլամական ամենամեծ համալսարանին, Էլ Ազհարի վերատեսուչը, Մեկիտ Սէլիմ հրաժարեցաւ: Այս համալսարանը հաստատուած է մօտ հազար տարի առաջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՌԻՍ ԹՈՐԷԶ, որ հիւանդութեան պատճառով Մոսկուա կը գտնուի երկու տարիէ ի վեր, մօտերս պիտի վերադառնայ, ինչպէս յայտարարեց Ժաք Տիւքլօ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, կուսակցական համագումարին մէջ: Այս առթիւ Պ. Տիւքլօ անգամ մը եւս թելադրեց «միացեալ ազգային ճակատ մը կազմել եւ վերահաստատել Ֆրանսայի անկախութիւնը, խափանել Շումանի ծրագիրը, ընդդիմանալ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման, վերջ տալ Հնդկաչինի պատերազմին, եւ վարել տնտեսական, ելեւմտական եւ ընկերային քաղաքականութիւն մը վերականգնելու համար ֆրանսական ճարտարարուեստը եւ երկրագործութիւնը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ջուրերը պիտի հասնի Սեպտ. 11ին Մ. Նահանգներու վեցերորդ տորմիղը, իբրեւ առաջին պաշտօնական այցելութիւն :

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանը տարեկան 170 միլիառ ֆրանքի կը նստի Արեւմտեան Գերմանիոյ, յայտարարեց դաշնակցային Գերմանիոյ ելեւմտական նախարարը: Եթէ Պերլինի պաշտպանութիւնը տկարանայ, Ռուսերը առիթէն պիտի օգտուին դրաւելու համար զայն, ինչ որ աղէտ մը պիտի ըլլայ ամբողջ Եւրոպայի համար :

ՍԹԱԼԻՆ ԵՒ ՄԱՕՑԷ շնորհաւորական հեռագիրներ փոխանակեցին, Ճափոնի պարտութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ, անգամ մը եւս շեշտելով Խ. Միութեան եւ Չինաստանի սերտ գործակցութիւնը: Չինաստանի նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով իրենց ընծայուած օգնութեան համար, կ'ըսէ թէ հիմա որ «Ճափոնի յարձակողական ուժերը նորէն գլուխ կը վերցնեն, երկու երկիրներուն անխախտ բարեկամութիւնը պիտի խափանէ որեւէ նախայարձակում» :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական ռումբ չունի, կը յայտարարէ ամերիկացի մասնագէտ մը, Փրոֆ. Թըր, որ նախապէս պաշտօնավարած է Ռուսիոյ մէջ: «Ոչ իսկ մէկ հատ ունի, եւ կը կարծեմ թէ վերջին պայթիւմները պարզապէս փորձերու հետեւանք են» :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ 3.210.000ի դէմ 4.542.000 ձայնով որոշուեցաւ ընդարձակել ճարտարագործութեանց ազգայնացումը, որ կանգ առած է այժմ :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ բուռն փոթորիկ մը խանգարեց զինուորական գործողութիւնները : Դաշնակիցները կը շարունակեն ռմբակոծել զանազան դիրքեր, բազմաթիւ օդանաւերով :

ՊԵԼԺԻՈՅ գատական նախարարը հրաժարեցաւ զինադրական ճակատին պահանջով, որովհետեւ ներում շնորհած էր երկու հիթլէրական գործակիցներու :

16 ԺԱՄ անընդհատ հարցաքննուեցաւ, (եօթներորդ անգամ), հողագործ Տոմինիսի, անգլիացի ընտանիքի մը սպանութեան գործին առթիւ: Օգոստոս 5էն ի վեր կը քննուի այս խնդիրը:

Հայ Մարզական Միութիւն

Հ. Մ. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ հին եւ նոր բոլոր անդամները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին իր մարզադաշտը, Stade Olier, (Montrouge, Porte d'Orléans), դասաւորման համար :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՞նչպէս կաթ տալ երախային, ի՞նչպէս հագուեցնել, ի՞նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին : 250 էջ, պատկերազարդ:

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել Յառաջի հասցէով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 2, բազմակողմանի բովանդակութեամբ,— գրական, գեղարուեստական, գիտական, ընտիր տպագրութեամբ:

Գին 500 ֆրանք : Հրատ. Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, 46, Rue Richer Paris :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ չաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.) : Հեռ. OBServatoire 18-28:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ) : Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Գին 1000 ֆրանք:

Դիմել Միհրան Գավէզեանին, 37 rue de Trévise, Paris (9)

Օր. ՄԱՐԻՆԷԹ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
Ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ՈՍԿԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Մ. Մանուկեաններու:

Նիս 24 Օգոստ., 1952 Մարսիլիա

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վըռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի ժամը 21ին, ֆրանսական դպրոցի ծանօթ սրահը, 69 rue Arcueil, Պանեէօ : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի հայկական դպրոցին մէջ: Օրակարգի հարցեր.—Ա) Հաշուետուութիւն: Բ) Զեկուցում 12րդ պատգ. ժողովի: Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, եւն. : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ Խարբերդցիները անխտիր :

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ : Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ :

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տարուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ :

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ :

Գին 500 ֆրանք: Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրատուն, 51 rue Mr. le Prince :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Աստուր Քէօսէեանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde :

Ծախու է

ԹՐԻՔՈՅԻ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ

1 Dubied C. S 12/130 moteur

Դիմել Mr.Polackի, 44 rue Emile Zola, Ալֆորվիլ, բացի կիրակիէ ամէն օր կամ հեռաձայնել ENT. 33.87:

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով - հոտով ու մանաւանդ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro **Trinité** կամ **Notre Dame de Lorette** եւ

24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը դիմաւորէ

ԼԻԼԱՆ (**AUX LILAS**)

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, այր մը եւ կին մը: (Մէկ սենեակ եւ խոհանոց) : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Թրիքոյի սիւրժէթէօզ մեքենայի վրայ աշխատող գործաւորուհի կ'ուզուի: Տեւական աշխատանքի համար:

Դիմել Maison Mouradian, 18 rue de l'Echiquier Paris (10):

Ծախու են

ՊՈՌՏՕ.— Ընտանեկան պատճառներով կը ծախեմ, կամ կը փոխանակեմ (միայն Մարսէյլէն մէկու մը հետ), դերձակի խանութս, որ 1936էն ի վեր հաստատուած է: Ունի դեռ 7 տարուան պայ: Տարեկան վարձքն է 20 հազար ֆր.: Խանութը 5×4 մեթր է: Երկու սենեակով, առաջին յարկը, ճաշիճէ տը թուալէթ եւ ճառ: Ի հարկին ուրիշ առեւտուրի մը վերածելու արտօնութիւնն ալ կայ:

Պայմաններու համար դիմել՝ Ara, 6 rue des Menuts : կամ Madame Poirierի, 27 rue de Tivoli, Մարսէյլ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376·286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 6 Septembre 1952 Շաբաթ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6858—Նոր շրջան թիւ 2269
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՄԲ ԿԱՆԳՆԵԼ, ԵՏ ՄՂԵԼ

Այս բացատրութիւնները կը ներկայացնեն երկու տարբեր տրամադրութիւններ՝ Մ. Նահանգներու մէջ:

Երկուքն ալ ուշադրութիւն գրաւած չէին մինչեւ նախագահական ընտրութեան պայքարը:

Երբ զօր. Այզընհաուըր իր չոնդալից ճառը խօսեցաւ,— տեսակ մը մարտակոչ — այն ատեն էր որ հասարակ մահկանացուներ ըմբռնեցին բառերուն իմաստը:

Փարիզի մէջ առաջինը կը թարգմանեն endiguement (անգլ. containment), երկրորդը՝ refoulement.

Մ. Նահանգներուն ներկայ կառավարութիւնը կը հետեւի առաջին ուղղութեան, առաջնորդութեամբ Թրումընի: Կը ջանայ թումբեր, պատուարներ կանգնել Խ. Միութեան առջեւ, որպէսզի չկարենայ աւելի տարածուիլ, ընդարձակել կարմիր գիծը:

Նոյն ուղղութեան կը հետեւին իր Դաշնակիցները: Երբեմն ալ վերապահ դիրք մը կը բռնեն:

Սկզբունքով բոլորն ալ համաձայն են: Միայն միջոցներու գործադրութեան ատեն է որ տարբեր տեսակէտներ կը յայտնուին:

Ուրիշ խօսքով, մասնաւորապէս Ֆրանսա եւ Անգլիա կը ջանան պահել հաւասարակշռութիւնը. վասն զի Ամերիկայի մէջ հոսանքներ կան որոնք տրամադիր են ծայրայեղութեան դիմելու:

Արդ, զօր. Այզընհաուըր փոթորիկ մը պայթեցուց իր առաջին բանախօսութեամբ (25 Օգոստ.):

Նախկին սպարապետը պարզապէս ապարէզ կը կարդար Խ. Միութեան: Իր խօսքերէն կը հետեւէր թէ ի հարկին պիտի ձեռնարկեն գերի ազգերը ազատագրել զէնքի զօրութեամբ:

Ճառին հրատարակութենէն 24 ժամ ետք, բացատրութիւն մը հրատարակուեցաւ, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց»:

Իբրեւ թէ զօրավարը ձեռքին տակ ունէր ճառին բնագիրը, բայց չարտասանեց իրեն վերագրուած խօսքերը.

— «Պէտք է բացարձակապէս ըսենք Սովետներուն թէ երբեք դադար պիտի չունենանք, մինչեւ որ յարձակողական համայնավարութեան տրդմուտ մակընթացութիւնը չքաշուի իր ներքին սահմաններուն մէջ»:

Ուրեմն, պիտի չգոհանան թումբ կանգնելով, այլ պիտի ջանան ետ մղել: «Մինչեւ իր ներքին սահմանները»:

Ճառ ըլլալով հանդերձ այս հեռանկարը ծանր անձկութեան մը մատնեց ոչ միայն Եւրոպացիները, այլ եւ Ամերիկացիները:

Մնացեալը գիտէք: Թրումըն ինք ասպարէզ նետուեցաւ, բացատրելու համար թէ այսպիսի յանձնառութիւն մը ստանձնած չեն ոչ իրենք, ոչ ալ իրենց դաշնակիցները:

Եւ ահաւասիկ Այզընհաուըր ինք հանդիսաւորապէս կը նահանջէ, երկրորդ ճառով մը:

Լեռ ու ձոր՝ երկու բանախօսութեանց միջեւ:

— «Խաղաղ միջոցներով — բայց միայն խաղաղ միջոցներով — պաշտպանել իւրաքանչիւրին ազատ ապրելու իրաւունքը»:

Ուրեմն, ոչ թէ յարձակիլ եւ ետ մղել, այլ կասեցնել կարմիրներու յառաջխաղացութիւնը: Թումբ կանգնել, ճամբան փակել պաշտպանութեան բոլոր միջոցներով: Թոյլ չտալ որ ուրիշ երկիրներ եւ ազգեր ալ իյնան բոլշեւիկեան թաթին տակ:

Անշուշտ պիտի շարունակեն միւս ձեռնարկն ալ,— ազատագրում գերի ազգերու, ինչպէս կը յայտարարեն սկիզբէն ի վեր:

Բայց,— «խաղաղ միջոցներով»: Սաստկացնելով պաղ պատերազմը եւ հոգեբանական պայքարը: Քարոզչական ցանցեր ստեղծելով:

Միեւնոյն ատեն բաց պիտի պահեն դուռը՝ բանակցութեանց համար:

Արդարեւ, ամէնէն թունդ հակաբոլշեւիկն ալ, Զըրչիլէն մինչեւ Թրումըն, երբեք չեն ուզեր այրել բոլոր կամուրջները: Եւ միշտ կը յուսան թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ չարը խափանել, զօրանալով եւ խելքի կանչելով հակառակորդը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ ...

Գանգատագիր մը Լոնտոնէն: (31 Օգոստ.).

— Այսօր մեր եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզ մը խօսեցաւ Տիրան արք. Ներսոյեան: Զաղկելէ ետք հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, շեշտեց թէ բոլոր մեծ ու փոքր ազգերուն նակատագիրը Աստուծոյ ձեռքն է: Ուրեմն մեր փոքր ազգին նակատագիրն ալ Աստուծոյ ձեռքն է:

Հասկնալի է: Իբրեւ հոգեւոր հովիւ, ուրիշ բան չէր կրնար ըսել:

Նամակագիրը ուրիշ բան մըն ալ կը պատմէ, խորապէս վրդովիչ:

Պիտի ուզէի որ սխալած ըլլար:

Ահա թէ ի՛նչ.

— «Արտասահմանի Հայերս որքան հաւատքով հաւաքուինք այս սուրբ խորանին բոլորտիքը, Ս. Սկիհին առջեւ, չենք կորսուիր: Կ'ուզէք չինարէն, հնդկերէն, հապէշերէն կամ անգլերէն խօսեցէք, ոչ մէկ տարբերութիւն: Մի վախնաք, չէք ձուլուիր»:

Այս պերճիմաստ եւ մարգարէական յայտարարութեան վրայ, Միջին Արեւելքէն խումբ մը այցելուներ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլեն:

Այո, կ'ուզէի որ նամակագիրը սխալած կամ չափազանցած ըլլար:

Դժբախտաբար հանրածանօթ են Տիրան արք.ի տեսակէտները, որոնք խստօրէն քննադատուեցան, առանց կուսակցական խտրութեան:

Երեք - չորս տարի առաջ, ան իր պաշտօնաթերթին՝ «Հայաստանեայց Եկեղեցի» ամսագրին մէջ, խմբագրականով մը երրորդական, միջանկեալ դեր մը կուտար լեզուին:

Իրեն համար փրկութեան գերագոյն լաստը եկեղեցին է, իր աւանդական ծիսակատարութեամբ:

Եղած քննադատութեանց վրայ, արքեպիսկոպոսը (ի՞նչ շուտ ալ բարձրացաւ), կարգ մը կարկտան բացատրութիններ տուեց, առանց լուրջ դարձ մը կատարելու:

Անկէ ի վեր կը շարունակէ նոյն յանկերգը հոլովել, տեղի - անտեղի:

Ո՞ւր յանգելու համար:

Ո՞ր համալսարանէն սորվեցաւ այս հքնաղ իմաստութիւնը:

Եւ յետոյ, ի՞նչ կը նշանակեն սա նորելուկ իմաստակութիւնները,— «օրթոտոքս» բառը կցել Հայ. Առաքելական Եկեղեցի բացատրութեան (Տես իր պաշտօնաթերթը): Կամ դարաւոր «Տիեզերական»ը վերածել «էկումենական»ի (oecuménique).

Գոնէ իր հովանաւորած վարդապետներուն հայերէնը չակէր. (ուրիշ առթիւ):

ՎԱՀԷ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախորդ արտաքին նախարարը, կոմս Սֆորցա մեռաւ Եշ. օր: 78 տարեկան էր եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարութիւնը վարած է երկու մեծ պատերազմներու ընթացքին, առաջին անգամ՝ երբ յաղթական էին. երկրորդ անգամ՝ երբ չարաչար պարտուեցան: Հիւանդ էր անցեալ յունուարէն ի վեր: Իր քաղաքական գործունէութիւնը տեւեց յիսուն տարի, սկսելով 1900էն: Հակառակ ըլլալով Ֆաշականութեան, 15 տարի Եւրոպա եւ Ամերիկա քաշուեցաւ, իբրեւ կամաւոր աքսորական: Համբերատար դիւանագէտ մըն էր: 1939—45ի պատերազմէն ետք երկիր վերադառնալով, յաջողեցաւ վերահաստատել Իտալիոյ վարկը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ ձերբակալուեցան չորս դատաւոր խմբակներ որոնք ահաբեկումներ կը կատարէին վերջերս: Կալանաւորներուն թիւն է 45: Ղեկավարներէն մէկը իրաւագէտ մըն է, միւսը՝ ճարտարագէտ մը:— Թունուզի Ֆրանսացիները կը խորհին Ազգաժողովին դիմել իբրեւ «վտանգուած փոքրամասնութիւն», եթէ իրենց իրաւունքները չպաշտպանուին:

ԳԻՆԵՐՈՒ բարձրացում տեղի ունեցած է Օգոստոսի ընթացքին, համաձայն վիճակագրութեան մը: Տնտեսական գերագոյն խորհուրդը քննութիւն բացաւ, ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները:— Երէկ նիստի հրաւիրուած էր հաւաքական պայմանագիրներու գերագոյն յանձնաժողովը:

ԶՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ ԿԱՐԻՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ՝ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, արեւմտեան ճակատի միացեալ ուժերուն սպարապետը, զօր. Րիճուէյ քննական պտոյտ մը պիտի կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Զօրավարը Անգարա մեկնեցաւ երէկ, ուրբաթ: Թուրքիոյ վարիչները շատոնց կը սպասէին այս այցելութեան, յայտնելու համար իրենց բաղձանքներն ու վախերը: Առաջին տեսակցութիւնները տեղի ունեցան հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ սպայակոյտի պետին հետ: Հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, Թուրքիա կ'ուզէ ստուգել թէ ի՛նչ իրական օգնութիւն կրնայ ստանալ Ատլանտեան կազմակերպութենէն, վտանգի մը պահուն: Յետոյ, անհրաժեշտ կը գտնէ Թրքական բանակին վերազինման փութացումը, հարաւ — արեւելեան Եւրոպայի վերաբերեալ ռազմագիտական խնդիրներու քննութիւնը:

Իրազեկներու կարծիքով, կարելի չէ վերջնական որոշումներ տալ այս խնդիրներու մասին, առանց լուծելու Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ գործակցութեան հարցը:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, զօրավարը այս անգամ պիտի այցելէ միայն արեւելեան սահմանագլուխը, ուր պիտի մնայ չորս օր, յետաձգելով Պոլսոյ, Թրակիոյ եւ Իզմիրի շրջաններուն քննութիւնը: Կարին, Տօղու Պայազիտ եւ ուրիշ ռազմագիտական կեդրոններ այցելելով, զօրավարը կ'ուզէ լայն տեղեկութիւններ քաղել Թուրքիոյ Խ. Միութեան եւ Իրանի սահմանամերձ շրջաններու կացութեան մասին: Սկիզբէն ի վեր, Թրակիոյ ը կ'ուզէ լայն տեղեկութիւններ քաղել Թուրքիոյ, ամէնէն խոցելի շրջաններէն մին կը համարուի Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ: Ատոր համար ալ Թուրքիա ամէնէն աւելի ճիգ թափած է զօրաւոր ամրութիւններ շինելու համար:

✕ Յունաստանի վարչապետը, զօր. Փլասթիրաս, պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, յայտարարեց թէ «պատրաստ է որեւէ համաձայնութիւն կնքելու մառեշալ Թիթոյի հետ: Պալքաններու խաղաղութիւնը պիտի ապահովուի, երբ Եուկոսլաւիա, Յունաստան եւ Թուրքիա կապուին համաձայնութիւններով: Գործակցելով այս երեք պետութիւնները ի վիճակի պիտի ըլլան պահելու իրենց անկախութիւնը եւ պաշտպանուելու որեւէ յարձակման դէմ: Եուկոսլաւիա, Յունաստան եւ Թուրքիա, որոնք միացեալ երկիրներ են, կրնան հրաշքներ գործել միասնաբար, եթէ ուեւէ երկիր յաձակում գործէ»:

Այզընհաուրի 10 պայմանները խաղաղութեան համար

Զօր. Այզընհաուըր, Մ. Նահանգներու հանրապետական թեկնածուն, նոր ճառ մը խօսեցաւ Եշ. օր, Ֆիլատելֆիոյ մէջ:

Այս անգամ ռազմաշունչ բառեր չգործածեց, բայց անխնայ քննադատեց ներկայ կառավարութիւնը, ներքին թէ արտ. քաղաքականութեան տեսակէտով: Ըսաւ թէ ինք հակառակ է աշխարհակալութեան, մեկուսացման եւ թշնամին ողոքելու քաղաքականութեան: Իր կարծիքով, Մ. Նահանգները կը գտնուին երրորդ աշխարհամարտի մը վտանգին առջեւ:

— «Այսօր մեր ձեռներէցութիւնը, երեւակայութիւնը եւ արտադրական դրութիւնը անգամ մը եւս կապուած, շղթայուած են պատերազմին եւ պատերազմի հեռանկարին: Մեր տնտեսութիւնը պատերազմի տնտեսութիւն մըն է: Մեր բարգաւաճումը պատերազմի բարգաւաճում է: Բայց եւ այնպէս կարելի է շահիլ խաղաղութիւնը, թէեւ ոչ այն վարչութեամբ որ ցարդ խառնակեց գործերը: Ուաշինկթընէն քշենք - աւլենք փոքր մարդիկը: Խաղաղութիւն մը շահելու առաջին քայլն է Ուաշինկթընի մէջ հաստատել վարչութիւն մը որուն կրնանք վստահիլ: Մենք խաղաղութեան ճակատամարտը պիտի շահինք միայն այն ատեն երբ շահինք Ուաշինկթընի ճակատամարտը»:

Այսպէս ձաղկելէ ետք Թրումընի վարչութիւնը, զօրավարը հետեւեալ պայմանները առաջարկեց, տեւական խաղաղութեան մը համար. —

1. Ուաշինկթընի մէջ հաստատել կառավարութիւն մը որ իր վստահութիւնը դնէ ժողովուրդին վրայ:

2. Պայծառ եւ դրական նպատակներ գծել: Նըւազագոյն նպատակը պէտք է ըլլայ հեռացնել որ եւ է սպառնալիք Մ. Նահանգներու ապահովութեան համար եւ պայքարիլ մեկուսացման դէմ:

3. Դաշնակիցներուն կապուիլ փոխադարձ շահերով: Եւրոպայի, Հարաւ. Ամերիկայի, Միջին Արեւելքի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ զինակիցներ անհրաժեշտ են մեր ապահովութեան համար:

4. Խաղաղ միջոցներով, «բայց միայն խաղաղ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Մայրաքաղաքի կեդրոնական թաղամասին մէջ, Օտոս Նիքիսի վրայ, կը գտնուի «Ազատ Օր»ի խմբագրատունը :

Երկու սենեակ, մէկ հեռաձայն, մէկ խմբագիր :

Մենք պահանջկոտ ժողովուրդ ենք : Տեւաբար կը քննադատենք մեր գործիչները : Կը գանգատինք, կը պահանջենք ու կը պահանջենք :

Թերթի քաղաքական բաժինը աղքատ է, լուրերը օրը օրին չեն տրուիր, մարզական արձագանգը շատ քիչ է, հայերէնի սխալները, տպագրական անփութութիւնը ...

Եւ երկու սենեակ, հեռախօս մը, մէկ խմբագիր :

Երբեմն՝ զանազան վայրեր, բացառաբար երկու խմբագիր :

Երեւոյթը ընդհանուր է :

Այս եւս Հայոց պատմութիւն է :

Մեր պայմանները անօրինակ են, մեր պահանջները՝ անհատնում, միջոցները՝ անբաւարար :

Մեր հանրային գործիչները «ընտրեալներ» են : Առաքեալները ցեղին : Եւ առաքեալը պէտք է դրկուի, տքնի, զոհուի :

Թող պահանջէ ժողովուրդը, թող գանգատի, քննադատէ :

Որքան պահանջէ, այնքան կը շահի գաղափարը :

Հին, արեւելեան խորունկ իմաստութիւն...

Արեւելքի մարգարէները քուրձ կը հագնէին : Կրօնքի մեծ մարգարէները կ'ապրէին պարզութեան ու ժուժկալութեան մէջ : Հելլադայի փիլիսոփաները համեստ էին ու խոնարհ :

Վայ է եկեր մեզի, երբ «փարթամութեան» ախտը վարակէ մեզ :

Վառել հոգիի լոյսը ի հաշիւ նիւթին :

« Ազատ Օր »ի խմբագրատան մէջ նստած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Այդ համեստ շէնքին մէջ բազմած է հայկականութեան ոգին :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի տեսնուիր . բացակայ է .— Ներկայ է միայն իր գործը, իր արտայայտութիւնը :

Աթէնք ունի եկեղեցի եւ առաջնորդարան :

Ազգային իշխանութիւն, կրթական խորհուրդ, հոգաբարձութիւններ :

Քահանայ, դպիր ու ժամկոչ :

Ազգային իշխանութեան անդամները, պարկեշտ ու հայրենասէր Հայեր, խորապէս ըմբռնած մեր գաղթային քաղաքականութիւնը, կը պայքարին հացի ու լոյսի համար :

Ոչ մէկ կուսակցական, յարանուանական պայքար : Համերաշխութիւնը հիանալի է :

Շաբաթական հինգ օր ժողով :

Կիները կը տրտուն, երախաները իրենց հայրերուն երեսը քիչ կը տեսնեն, գործերը կը տուժեն :

Հոգ չէ : Ինչ ընենք : Ազգին համար է : Գործ կայ, գործ :

Եթէ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ հայութիւնը վարժարաններ չունի եւ հայ տղաքը ենթակայ են ձուլումի, Աթէնքի շրջանը մեղուի փեթակ է :

Հայկական դպրոց՝ Ֆիքս, հայկական դպրոց՝ Գոքինիա :

Այս «բերդ»երուն մէջ բազմած է հայ ոգին :

Անխորտակելի եւ տեւական :

Աթէնք, արուարձաններով միասին, մօտ 8000 Հայեր :

Փոքրիկ Հայաստան մը : Կազմակերպուած ու կենդանի :

Գո՛րծ կայ, գո՛րծ :

ԹՐԱԿԻԱ

Տէտէ - Աղաճ, Քոմոթինի, Քսանթի, Գաւալա՝ հազար Հայեր : Այս շրջանները եղած են բազմամարդ, կեանքով եռուն : Այժմ տխուր վիճակ մը կը պարզեն :

Դպրոց, եկեղեցի ազգային սեփականութիւն են :

Մացառները բուսած եւ դուռներու կղպանքները ժանգոտած : Ամիսը անգամ մը կուգայ քահանան : Այդ օրը տօն է : Գաղութին սակաւաթիւ անդամները շապիկ կը հագնին, կը դառնան սարկաւագ, դպիր, տիրացու, լուսարար ու ժամկոչ : Մնացեալը,— քանի մը պառաւներ,— ունկնդիր հաւատացեալներ :

Կրկին ժանգոտած կղպանքները կը փակուին դուռներուն վրայ :

Մտահոգ են մեր հայրենակիցները :

Իրենց զաւակներու ապագան, քաղաքական վիճակը, եթէ պատերազմ ծագի... : Ներսէն, դուրսէն... Գէշ օրեր տեսած են, բերաննին այրած է :

Կը հաւաքուինք բաց դաշտին մէջ՝ սրճարանը :

Լուրեր կ'ուզեն, լուրեր՝ արտասահմանէն, լուրեր՝ Երկրէն : Ի՞նչ կ'ընեն մեր եղբայրները : Կացութիւնը ի՞նչպէս է : Յոյս կա՞յ : Մեր վիճակը ի՞նչ պիտի ըլլայ :

— Ի՞նչ կ'ընէ կուսակցութիւնը : Մենք հիմա անգործ ենք, ընելիք չունինք, բայց ձեզի հետ ենք :

— Մեր երէց ընկերներուն առողջութիւնը ի՞նչպէս է : Համբուրէ զիրենք մեր կողմէն : Զմոռնաս : Մենք, ոչինչ, լաւ ենք : Կ'անցնինք : Միայն մեր զաւակները ... էհ, երանելի օրեր էին : Հիմա փոխուած է աշխարհը : Փոխուած են պայմանները, այս խեղճ տղաքը ի՞նչ տեսան : Մենք գոնէ տեսանք Երկիրը . ապրեցանք :

Կը լռեն : Թաց աչքերը կը բարձրանան, կ'անցնին լեռներէն անդին, Վոսփորէն անդին ու կը մխուին հեռուն :

Աստուած մեծ է :

Տէտէ - Աղաճէն կ'երեւայ Թրքական սահմանը :

Ցեղային ատելութեան զգացումը կը համակէ քեզ :

Այդ պատմական հողերուն վրայ դեռ նստած է ան . հողեր՝ որոնք իրեն չեն պատկանիր : Այնտեղ թաղուած են ուրիշ մեռելներ : Այնտեղ ոռոգուած է ուրիշներու արիւնով :

Կը մտածեմ, թէ այս երկրէն, Թրակիայէն են գաղթած իմ արիական նախահայրերս՝ ազնուական Արմէններր : Կերպով մը Թրակիան մեր նախահայրենիքն է : Մէկէն այս հողը, շրջակայ լեռները կը կենդանանան, լեզու կ'առնեն :

Հզօր Արմէնները անցած են Վոսփորէն ու մտած Փոքր Ասիա : Եւ նստած հայկ. բարձունքներուն վրայ :

Այստեղ նստած են Հայեր, դարեր ետք : Նորէն իրենց աչքերը յառած են սահմանէն անդին :

Մի յուսահատիք, Հայեր :

Հաւատացէ՛ք, հաւատացէ՛ք :

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ինչ փառքի օրեր, ինչ ոգեւորութիւն :

— Երանելի օրեր էին, ընկեր : Տեսնելու էիր : Ինչ օրեր :

Հիմա — 1000 չունչ Հայեր — կծկուած են եկեղեցիին շուրջ :

Հայոց եկեղեցի, առաջնորդարան :

Դրան մօտ՝ Արտաշ աղբարը :

Պահապան, սարկաւագ, լուսարար, ժամկոչ :

Երբ պատարագի ատեն ձգէ հսկայ ձայնը, միւսները շուքի մէջ կը մնան : Այդ ձայնը, իր հաւատքին պէս, բերած է Հայաստանի լեռներէն :

Մեղուի փեթակ մըն է նաեւ Սելանիկը :

Դպրոց չունի, բայց ձեւով մը կը յարմարցնեն : Կ. Խաչի Մէմբեր, երիտասարդական կազմակերպութիւններ, Հ. Մ. Ը. Մ. :

Հայը Հայ պահենք :

Եւ յունական վարժարաններ յաճախող հայ մանուկներ երբ տուն կը վերադառնան, կը մտնեն հայրենի հող : Գիշերները անոնց քունը կը փախչի ու կը մտածեն սովորականէն դուրս բաներու մասին : Հայաստան, հայկական յեղափոխութիւն, Հայոց ազատագրում : Դէպքերն ու դէմքերը առասպելական չափեր ու ձեւեր կը ստանան, ու երախաները կը դառնան ու կը դառնան անկողնին մէջ...

Նեղ ուղի մը, երկու կողմէն քարէ պատեր եւ աղօթող վանականներու նման, մթին ու սլացիկ նոճիներ : Հով կայ, եւ երկնքին վրայ կը ճամբորդեն ամպեր :

Ներսը խաղաղ է : Հոգեպարար, խորունկ ներհայեցողութեան տանող անդորրութիւն մը : Ոչ մէկ ձայն աշխարհէն : Հոս, մեռելները կը հծծեն : Կը կարդամ .

« Հայոց իրդեիից ես կրակ առայ,
« Կարօտը սրտիս այստեղ թաղուեցայ » :

Հրանդ Դարպասեան, Կարնեցի :

Ի՛նչ ընկեր, ի՛նչ անձնազոհութիւն :

Հոն են .— Տ. Յ. Ծլկունի քահանան, Մանիշակ Գէորգեանը, Դաշնակցականներ, հաւատացեալներ : Օհան Տէր Օհանեանը, Մկրտիչ Խաչատուրեանը եւ ուրիշներ :

Ասոնք ապրեցան Հայաստանի համար ու թաղուեցան օտար հողի վրայ :

«Կարօտը սրտիս այստեղ թաղուեցայ » :

Թամպուրիա, Կորնթոս, Մեղարա, Կրետէ, Միտիլլի, հեռաւոր կղզիներուն մէջ Հայեր, Հայեր :

Կը պայքարին ժամանակին դէմ, այլասերման դէմ :

Մինչեւ ե՞րբ :

— Թէեւ ձեզմէ հեռու ենք, բայց սրտով ձեզի հետ ենք ...

Աթէնքի մէջ բազմած է հայկական ոգին :

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

Անպատեհելի մեղեր

ԽՄԲ .— Վերջերս Սուրիա եւ Լիբանան այցելեցին Օր . Լիլի Գարակէօզեան (Բարեգործականի կեդր . վարչութենէն) եւ Պ . Արշակ Տիգրանեան (Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն), քննելու համար երկու գաղութներուն կրթական վիճակը :

Երկու հիւրերը Հալէպ հանդիպած ատեն, ժողով մը սարքուեցաւ առաջնորդարանին մէջ, նախագահութեամբ Ուսումն . խորհուրդի ատենապետ Մինաս Թէօլէօլեանի, որ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Սուրիոյ կրթական վիճակի մասին : Այս առթիւ Քաղաք . ժողովին ատենապետը, Օնիկ Մելիքսէթեան ցաւով պարզեց հետեւեալ պարագաները . —

Ա .— Բարեգործականի կրթական մարմինները, նպաստ կ'ընծայեն միայն այն վարժարաններուն, որոնց տնօրէնները, ուսուցչական կազմը կամ հոգաբարձութիւնը՝ կուսակցական որոշ գունաւորում ունին : Այդ գունաւորումը, թոյլ տուէք յայտնել, որ ռամկավար - յառաջդիմական պիտակով ծանօթ հոսանքներու գունաւորումն է : Մենք դիտողութիւն պիտի չընէինք այս մասին, եթէ Բարեգործականը նպաստէր ոչ միայն Ռամկավարին, Հնչակեանին կամ համայնավարին, այլ նաեւ, նոյն չափերով, Դաշնակցականին : Մեր կեանքին մէջ անխուսափելի ներկայութիւններ են կուսակցութիւնները . սակայն, կրթական մարզի վրայ, նպաստ ընծայող միութիւններ կամ կազմակերպութիւններ՝ խտիր պէտք չէ դնեն անոնց միջեւ : Բարեգործականի Սուրիոյ եւ Լիբանանի ղեկավարութիւնը Ռամկավար կուսակցութեան ձեռքը գործիք է այսօր, ու կը նպաստէ միայն այդ կուսակցութեան հովանաւորութիւնը վայելող վարժարաններու : Որպէսզի Դաշնակցական հովանաւորութեան տակ գտնուող վարժարան մը կարենայ նպաստաւորուիլ իրմէ, Բարեգործականը կ'առաջարկէ ԻՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՅԵԼՈՂ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԿԱՄ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐ տեղաւորել խնդրոյ առարկայ վարժարաններուն կամ հոգաբարձութեան մէջ : Մինչդեռ, նոյնիսկ օտար կրթանպաստ միութիւններ, ժամանակին, նման որեւէ պայման չէին առաջարկեր :

Բ .— Բարեգործականը տեղեկութիւն ունի՞, որ իր կողմէ նշանակուած կարգ մը ուսուցիչներ՝ համայնավար քարոզութեամբ կը զբաղին Սուրիոյ զանազան շրջաններու վարժարաններուն մէջ : Վերապրում չէ որ կ'ընենք : Բաղդադի մէջ, օրինակ, վերջերս ձերբակալուեցաւ ու իբրեւ անբաղձալի այդ շրջանէն հեռացուեցաւ ուսուցիչ մը, որ համայնավարական ցոյցի մը իր մասնակցութիւնը բերած էր, խմբակի մը գլուխն անցած, իբրեւ դրօշակիր... : Կը յիշենք այս պարագան, այստեղ, որպէսզի Բարեգործականի ներկայացուցիչները հերքեն, եթէ կրնան... : Բարեգործականի կեդր . վարչութիւնը համաձա՞յն է, որ իր դումարները քաղաքական մարզանքներու յատկացուին :

Գ .— Բարեգործականը կը քաջալերէ բացումը վարժարաններու, այն շրջաններուն մէջ, ուր արդէն ազգային վարժարաններ գոյութիւն ունին, ու լիովին կը գոհացնեն մեր կրթական պահանջները : Փոխանակ սաներ պահելու ազգային վարժարաններուն մէջ, անոնք օժանդակութիւն կ'ընծայեն հակադաշնակցական տարրերու, որպէսզի անձնական կամ միութենական վարժարաններ բացուին, ի հեճուկս ազգային իշխանութեան : Այս կերպով, Բարեգործականը միջամուխ ու գործիք կը դառնայ կուսակցական հոսանքներու գործին, ու միաժամանակ կը ձգտի դժուարացնել ազգ . իշխանութեան գործը, երբ այդ իշխանութիւնը կուսակցական որեւէ ուղեգիծ չունի իր կրթական եւ ազգային գործերուն մէջ :

Տէրպէսիէի նման գիւղի մը մէջ, օրինակ, ուր 40է աւելի աշակերտներ չկան, եւ ուր երկար տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի ազգային վարժարան մը, Բարեգործականը քաջալեր հանդիսացաւ ռամկավար - համայնավար տարրերու, որպէսզի վարժարան մը բանան, գոյութիւն ունեցող ազգային վարժարանին դէմ...

Օր . Լիլի Գարակէօզեան, այս փաստացի տեղեկութիւնները արձանագրեց, եւ խոստացաւ զանոնք փոխանցել նաեւ Կեդրոն, վերջ տալու համար այս անպատեհութիւններուն :

Բարեգործականի զոյգ ներկայացուցիչները, որոնք ներկայ էին այս լուսաբանութեանց, յայտնեցին թէ իրենք երկու երեք տարիէ ի վեր կը գտնուին կրթական գործի մէջ, ու իրենց շրջանին, անվերապահ օժանդակութիւն ընծայած են բոլոր իրենց դիմողներուն :

Եւ սակայն, պարզուեցաւ որ, ամբողջ Սուրիոյ մէջ, մէկ Դաշնակցական վարժարանի միայն, Բարեգործականը նպաստած է ճղճիմ գումարով մը, կ'երեւի աչքերու փոշի փչելու մտածումով ...

Խօսք առին, նաեւ, Գաւառական Ժողովի, Քաղաքականի եւ Ճեմարանի Խնամակալութեան ներկայացուցիչները, բոլորն ալ անկուսակցականներ, ու ցաւով դիտել տուին, որ Բարեգործականի կրթական գործին պատասխանատուներ, կուսակցական միակողմանի գործունէութիւն ցոյց կուտան :

ՑԱՐՈՒՔԻ «ԲԱՑ» ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

Գահընկէց Ֆարուքի պատկանող նկարները շուտով ծախու պիտի հանուին : Գլխաւորաբար արդիական կտաւներ են, որոնք կը ներկայացնեն մերկ կիներ : Բոլորը դրուած էին Քուպպէի պալատին մէկ ամրակառոյց սենեակին մէջ :

Իրագէտներ կը հաւաստեն թէ այս վրան-բաց նկարները որոնք հաւաքած էր թագաւորը, որեւէ

Երուսաղէմի թնճուկը

1949 Նոյեմբերին Ազգաժողովը որոշեց միջազգայնացնել Երուսաղէմը, բուռն ընդդիմութեան հանդիպելով Իսրայէլի, մասամբ ալ Յորդանանի կողմէ: Երկուքն ալ իրենցը կը նկատեն Երուսաղէմը: Ասկէ զատ արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքն ալ յըստակ չէր :

Իսրայէլի կառավարութիւնը կ'աշխատի գլուխ հանել 1949 Դեկտեմբերին իր ծրագիրը, մայրաքաղաքը Թէլ Ավիւէն փոխադրելով Երուսաղէմի այն մասին մէջ որ կը գտնուի Իսրայէլի հսկողութեան տակ, արհամարհելով Ազգաժողովին որոշումը, ինչպէս եւ բարեկամ կառավարութեանց խորհուրդները :

Նկատի ունենալով արաբական կառավարութեանց բողոքները Իսրայէլի ոտնձգութեանց դէմ, ինչպէս եւ ուրիշ հարցեր, հաւանական է որ այս խնդիրները ծեծուին Ազգաժողովին յաջորդ նստաշրջանին մէջ, յառաջիկայ հոկտեմբերին:

Լիբանանի պատուիրակին՝ Տոքթ. Շարլ Մալիքի կարծիքով, այդ հարցը սեղանի վրայ եկած ատեն, Ամերիկան Իսրայէլի տեսակէտը պիտի պաշտպանէ: Արաբ միւս պատուիրակներն ալ Տոքթ. Մալիքի տեսակէտն ունին եւ կը խորհին թէ Իսրայէլ կ'օգտուի Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութեան առիթէն, ճնշում բանեցնելու համար Ուաշինկթընի վրայ:

Ամբողջ արաբական աշխարհին մամուլին մէջ արձագանգ կը գտնեն այս մեղադրանքները, թէ Իսրայէլ չի գործադրեր Երուսաղէմի մասին Ազգաժողովին որոշումները: Եւ կը շեշտեն թէ Մ. Նահանգները կը քաջալերէ Իսրայէլի ընդդիմութիւնը Երուսաղէմի միջազգայնացման որոշման դէմ, աչք գոցելով :

Անցեալ Մայիսէն ի վեր Իսրայէլ կ'ուզէ գործադրել իր արտաքին նախարարութիւնը եւ օտար երկիրներու դեսպանութիւնները Թէլ Ավիւէն Երուսաղէմ փոխադրելու ծրագիրը: Եւ արդէն Իսրայէլցիները շէնքերուն յատակագիծները կը պատրաստեն :

Արաբական գլխաւոր ազգերը բողոքագիրներ ղրկեցին Իսրայէլի օտար ներկայացուցիչներուն, իսկ Սուրիան ծանուցագիր մըն ալ ուղղեց Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղար՝ Թրիկվը Լիին, Յունիս 24ին, բողոքելով թէ Իսրայէլ բոլորովին նկատի չառներ Ազգաժողովը եւ իր հեղինակութիւնը:

Սուրիոյ Ազգաժողովին մնայուն պատուիրակը Տոքթ. Ֆարիտ Զէյնէտտին յայտարարեց թէ օտար կառավարութեանց վերաբերումը դառն փորձաքար մը պիտի ըլլայ, եթէ Իսրայէլի կողմը բռնեն եւ արհամարհեն Ազգաժողովին որոշումները: Եթէ օտար պետութիւնները համաձայնին Երուսաղէմ փոխադրել իրենց դիւանագիտական ներկայացուցիչները ատիկա մեծ հարուած մը պիտի ըլլայ Ազգաժողովին վարկին դէմ ինչպէս եւ օտար կառավարութեանց համար, իսլամ աշխարհին մէջ:

Սուրիոյ բողոք — ծանուցագրէն քիչ վերջ, Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Պելժիա եւ Թուրքիա յայտնեցին թէ իրենց արտաքին ներկայացուցիչները Թէլ Ավիւ պիտի մնան: Մ. Նահանգներու կառավարութեան կարծիքը այն էր թէ ՄԱԿը պէտք է առիթ մը ստեղծէ, խնդիրը վերաքննելու, եւ օրէնք մը հանելու Երուսաղէմի համար, որ գոհացնէ աշխարհի համայնքի շահերը ինչպէս եւ ուղղակի շահագրգռուած պետութիւնները :

Ազգաժողովին Իսրայէլի պատուիրակներէն մէկը ըսած է ամերիկեան թղթակցի մը թէ՝ Իսրայէլ շատոնց որոշած էր Երուսաղէմ փոխադրել իր կառավարութիւնը «քանի որ այդ քաղաքը Իսրայէլի աւանդական մայրաքաղաքն է »:

Իսրայէլ այս որոշումը տուաւ սահմանափակելու համար քաղաքին միջազգայնացման ծրագիրը, Սուրբ վայրերու պաշտպանութեան համար:

Մ. Նահանգներու Յորդանանեան ներկայացուցիչը, Տոքթ. Եուսուֆ Հայքալ միշտ կ'ընդդիմանայ միջազգայնացման, ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ, եւ ամէն տեղ :

Իսկ Տոքթ. Շարլ Մալիքի կարծիքով կարելի է այդ տեսակէտը փոխել միմիայն արաբական պետութեանց զօրաւոր միութեան մը շնորհիւ, նաեւ աջակցութեամբ ասիական երկիրներու, Յորդանանին եւ կաթոլիկ եկեղեցիին:

Եկեղեցիներու համագումարը եւ Հայ. Եկեղեցին

Հինգշաբթի օր կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էինք Եկեղեցիներու համագումարին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Շուէտի մէջ եւ որուն մասնակցած էին երեք հայ կղերականներ :

Ահաւասիկ մեզի հաղորդուած տեղեկութեանց մնացեալ մասը . —

Համաժողովի փակման նիստին խօսք առաւ Դերենիկ եպիսկ. եւ ի միջի այլոց ըսաւ .

— « Համաշխարհային ներկայ թոհ ու բոհին մէջ պէտք է եկեղեցիներ միութիւն ունենան իրենց խորհողութեան ու գործունէութեան մէջ : Համաժողովի խորհրդակցութեանց միջոցին տեսանք թէ ինչպէս քրիստոնեայ եկեղեցիներ, թէեւ դաւանանքով եւ ծէսով բաժնուած, կրնան իրարու քով գալ, գործակցիլ եւ աւելի մօտէն իրար հասկնալ: Հրդեհուած այս հաւատքով եւ ներշնչուած փոխադարձ սիրով եւ համագործակցութեամբ Եկեղեցին կրնայ զօրանալ ներքնապէս եւ արտաքնապէս : Այս համաժողովը պիտի սորվեցնէ Եկեղեցիներուն թէ իրենք պէտք է դադրին իրարու դէմ մարդորսական ձգտումներէ. ընդհակառակն, որպէս անդամներ միեւնոյն մարմնոյն պէտք է իրարու օգնեն փոխադարձ հասկացողութեամբ եւ սիրով եւ աշխատին Աւետարանի հռչակման եւ տարածման, ճշմարտութեան յաղթանակումին եւ մարդկութեան փրկութեան համար : Իւրաքանչիւր անձ որ հոս ներկայ է, մասնաւոր առաքելութիւն մը ունի, Ս. Հոգւոյ առաջնորդութեամբ եւ ներշնչումով պէտք է քարոզէ առանց նախապաշարումի սէր եւ միութիւն :

« Եկեղեցիներու մէջ միութիւնը միջոց մը պիտի ըլլայ նաեւ միութիւն յառաջ բերելու բոլոր ազգերու եւ ժողովուրդներու միջեւ որովհետեւ բոլորս ալ զաւակներն ենք նոյն Հօր որ երկինքն է: Հայց. Առաքելական սուրբ եկեղեցին պատրաստ է, ինչպէս եղած է միշտ աշխատիլ այս մեծ իտէալի իրագործման համար :

Այս համաժողովներուն մէջ սիրոյ եւ միութեան սերմը ցանուած է, ան «ի ժամու» պիտի բերէ իր պտուղը»:

× Դերենիկ եպիսկ. Օգոստոս 29ին, ներկայ եղաւ նաեւ Քոփէնհակի մէջ գումարուած եկեղեցական ժողովի մը բաղկացած յոյն, ղպտի, հապէշ, անկլիքան եւ լուտերական եկեղեցիներու անդամներէն: Երկրորդ նիստին մէջ խօսեցաւ Հայ. Եկեղեցւոյ, մասնաւորաբար Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի մասին եւ տեղեկութիւններ տուաւ :

Օգոստոս 30ին, Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը ներկայ եղաւ Ծիպէյլի հայ որբանոցի Դանիական ընկերութեան յանձնախումբի ճաշին, որու ընթացքին յանուն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի երախտագիտութիւն յայտնեց վարչութեան, ընկերութեան անդամներուն, ինչպէս նաեւ Տանըմարքայի ժողովուրդի որոնք մեծ զոհողութիւններով խնամած են եւ դեռ կը խնամեն հայ որբերը :

Օգոստոս 31ին կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10.30ին, նախապէս եղած կարգադրութեան համաձայն, Դերենիկ եպիսկոպոս անգլերէն քարոզ մը խօսեցաւ Քոփէնհակի գլխաւոր եկեղեցիներէն Ս. Եղիայի մէջ, ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան մը : Հովիւը, Հէնրի Ռասմուսէն դանիական լեզուի թարգմանեց քարոզը, որուն մէջ շնորհակալութիւն կը յայտնուէր Դանիական ժողովուրդի Հայոց համար ըրած մարդասիրական զոհողութեանց համար: Այս առթիւ կը յիշէր Ծիպէյլի որբանոցը ուր մօտ 200 հայ որբեր կը խնամուին, Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանը նուիրուած մեծանուն բարերար Քարէն Եփփէի յիշատակին: Այս Ճեմարանին մէջ հայ պատանիներ բարձրագոյն ուսման կը հետեւին :

Արարողութենէն ետք հայ եպիսկոպոսը հիւրասիրուեցաւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Ծիպէյլի որբանոցի վարչութեան կողմէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲԱՐԸ (Պոսթըն) հայաբնակ գիւղ մը կը դառնայ ամրան ընթացքին: Ճամբարը ունի 30 տնակներ, բացի երիտասարդներուն բաժնին 14 տնակներէն: Ունի արդիական խոհանոց, ճաշարան, լոգանքի տաք ջուր, հիւանդանոց, հիւրասենեակ, լճակ, ուր կրնան լողալ: Նոր սերունդը որ հոն կ'անցընէ իր ամառնային արձակուրդը, կը սորվի հայերէն: Ամէն սենեակ ունի ելեկտրական լոյս եւ կազ, կերակուր եփելու համար: Հայաստան Ճամբարը ծովի մակերեսէն 90 ոտք բարձր է, եւ օդը չոր: Այս տարի հոն գացած են 80—90 հոգի :

գեղարուեստական արժէք չեն ներկայացներ : Մինչդեռ իր մեծ հարստութեան շնորհիւ կրնար գեղարուեստական բարձր արժէքով նկարներ գնել: Ոչ մէկ «մերկ» նկար չի կրեր ծանօթ նկարիչի մը ստորագրութիւնը: Ծախու պիտի չհանուին գծանկարները եւ լուսանկարները, որոնք գտնուեցան Թագաւորին գզրոցին մէջ, իբրեւ պոռնկագրութեան նմոյշներ :

Թանկագին են միայն գեղարուեստական գեղորները եւ գրասենեակի առարկաները:

Թանկագին են նաեւ Թագաւորին պատկանող դրոշմաթուղթերու հաւաքածոները: Ասոնք ալ ծախու պիտի հանուին եւ մօտ երեք միլիոն ոսկի կ'արժեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Հակառակ ատոր, խուլոտ ձայնով յիշոցներ, նախատինքներ կը թափէին բերնէն: Սպառնալիքներ կ'որոտար անծանօթներու դէմ: Աչքերը կատաղութեամբ լեցուն, կռուփի հարուածներ կ'իջեցնէր սեղանին վրայ, պնակներն ու գաւաթները դողդողացնելով:

— Ուրիշ մըն ալ, պոռաց, անցորդներուն իսկ ուշադրութիւնը գրաւելու աստիճան ուժգնութեամբ, պարպուած շիշը նշմարելով :

Գլուխները աւելի տաքցան: Բայց տարօրինակ բան, յանկարծ անարգական ժայթքումները, կ'ըսես հրաշքով, գտան վերջ: Գաւաթները իրարու զարնուեցան, սիրային երգերու մըլտուք մը ծայր տուաւ, ուժ առաւ, լայնցաւ ու շարունակեց գիշերուան մինչեւ ուշ ժամերը, լաթէրնայի մը կերկեր ու յանկուցիչ խաղերէն տարուած :

Երբ իրարմէ բաժնուեցան, կառապան Մինաս, երերտկալով եւ դանդաղուն քայլերով ուղղուեցաւ դէպի խանութը: Յաճախ պատահած էր, որ իր սովորական խրախճանութեանց պատճառաւ, կէս գիշերէն շատ աւելի ուշ մնար այս կամ այն կապելային մէջ, սակայն որքան ալ յառաջացած ըլլար գիշերը միշտ վերադարձած էր տուն: Այս գիշեր առաջին անգամ ըլլալով խանութ գնաց, հոն անկիւն մը կծկուելու համար մինչեւ որ զայն բանալու ժամանակը մօտենար: Արդէն աքաղաղները ըսկսած էին խօսիլ, արշալոյսը աւետելու կանխահաս փութկոտութեամբ մը:

Ուզեց լոյսը վառել: Իբրեւ բարձ փափուկ բան մը գտնելու համար, մութին մէջ դեգերեցաւ հոս հոն: Իրարու քով բերաւ երկու աթոռ, ու կողմնակի կծկուեցաւ անոնց վրայ գինովի լայն շունչ մը քաշելով: Բայց չկրցաւ աչքերը գոցել: Սկսաւ խնդալ՝ ինքզինքին խօսելով . —

— Մինաս, տղաս, դուն կռուի մարդ չես: Ոչ ալ եկեղեցիին դուռները կը պատկանին քեզի: Տարիքիդ թիւերը ուրիշներէն աւելի լաւ գիտես ու մօտ օրէն դուն ալ այս դագաղներէն մէկուն մէջ պիտի երկննաս: Ի՞նչ կ'ըլլայ թող ուրիշ մըն ալ եկեղեցիին միւս պզտիկ դուռը ունենայ :

Սկսաւ խնդալ վերստին: Յանկարծ սակայն, սարսուռ մը անցաւ վրայէն ելեկտրական հոսանքին նման: Օղիէն տաքցած գլուխը կորսնցուցած էր տրամաբանելու ուժը: Աղօտ լոյս մը տակաւ կը մաղուէր փեղկերու արանքներէն, ու աչքերուն առջեւ ամէն դագաղ կարծես տարօրինակ շարժունութիւն մը կր ստանար, իբր թէ իրենց ծոցին մէջ բանտարկուած հոգիներ դուրս ելլելու ջանքեր ընէին :

Տարիներու ընթացքին, ցերեկ թէ գիշեր, հարիւրաւոր դագաղներ անցած էին իր ձեռքէն, անոնց մէջ ապրած բայց երբեք այս տեսակ մղձաւանջի մը չէր ենթարկուած: Որեւէ խռովք մը չէր յաճախած իր հոգիէն ներս այդ մթնոլորտին մէջ :

— Այս էր պակաս, մրմռաց: Աճապարանքով վեր ցատկելով փեղկերը բացաւ լայնօրէն: Արշալոյսը կը պայծառանար վայրկեան առ վայրկեան, ու խանութին մէջ ամէն ինչ կը ստանար իր բնական գոյնը ու ջերմութիւնը :

— Սանկ պէ՛, աւելցուց, երթամ տաք պտղաչա մը ուտեմ եւ վրան սեւ սուրճ մը, ու եկեղեցիի դրան խաչին աչքերը յառած կարծես կր ստանար յաջորդելիք խաղաղ օրերու հաւաստիքը :

Ըսածին համաձայն կատարեց իր որոշումը եւ դարձաւ եկեղեցին:

Ժամկոչը իր աչքերուն չէր հաւատար կառապան Մինասին ներկայութիւնը նշմարելով, որովհետեւ այդքան կանուխ միայն կիրակի օրերը կու գար ան եկեղեցի :

— Բարին ըլլայ, Մինաս, այսքան կանուխ այցելութեանդ պատճառն արդեօք ի՞նչ է :

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ըլլայ, երէկ գիշեր քիչ մը գինէն դուրս ելայ: Քու սուրբերդ անգամ պիտի փորձուէին նոյնը ընել, եթէ այդ օրհնած ջուրին ու աղանդերներուն առջեւ գտնուէին :

Ժամկոչը կը պատրաստուէր առտուան զանգակը հնչեցնելու ու կառապան Մինաս յուզուած կը հետեւէր անոր բոլոր շարժումներուն: Զայն դըրկելու փափաք մը կը զգար, որովհետեւ ան չէր փակցուցած իր անունին՝ նուաստացուցիչ կառապանի պիտակը եւ ասիկա քաջալերանքի պէս կու գար իր շփոթ տրամադրութիւնը շտկելու :

(Շար.)

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

միջոցներով» պաշտպանել Խորաքանչիւրին ազատ ապրելու իրաւունքը: (Ինչպէս կը յիշուի, զօրավարը իր առաջին բանախօսութեան մէջ այնպիսի բառեր գործածեց որոնք այն տպաւորութիւնը կը ձգէին թէ Մ. Նահանգները ռազմական գործողութիւններ պիտի կատարեն, ազատելու համար գերի ազգերը Խ. Միութեան լուծէն) :

5. Ուժ տալ Ազգաժողովին, առանց տատանելու :

6. Ամերիկան զօրացնել տնտեսապէս, աւելցնելով անոր արտադրական ուժը:

7. Ամերիկան զօրացնել ռազմական գետնի վրայ, ջանալով հանդերձ յանգիլ ընդհանուր զինաթափութեան :

8. Օգտագործել ճշմարտութեան ուժը եւ ազդու դիւանագիտութիւն մը:

9. Կառավարութենէն վտարել անոնք որ կը դաւաճանեն ամերիկեան դրութեան կամ չարաչար կը գործածեն մեր վստահութիւնը:

10. Ուժգնօրէն պայքարիլ անհաւասարութեան, խտրականութեան, չքաւորութեան եւ ուրիշ ընկերային չարիքներու դէմ :

Եզրակացնելով, զօրավարը անգամ մը եւս շեշտեց թէ «Ամերիկայի ժողովուրդը պատերազմ չուզեր: Ամէն երկրի մէջ ալ խորապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն: Ողբերգութիւնը այն է որ միլիոնաւոր խաղաղասէրները գինուորագրուած են, հարկադրուած են օգնել դիկտատորներու ռազմական ուժերը կառուցանելու: Խաղաղութեան բուռն տենչը եւ ինքնավարութեան իրաւունքը միշտ չեն խափաներ պատերազմը »:

Զօրավարը խստօրէն քննադատեց նաեւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ Քորէայի պատերազմին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂԷՏԸ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն Մարսէյլի Իւղի եւ օճառի Ռապաթօ գործատան պայթիւնին զոհ գացած են 44 հոգի: Տասը մեռած, 34ը վիրաւորուած են որոնց 14ին վիճակը ծանր է: Տասնեակ միլիոններով վնաս կը հաշուեն: 400 ծովային հրշէջները կը շարունակեն մաքրել փլատակները, նոր հրդեհներու առաջքը առնելու համար : Թերթերը կը գրեն թէ անոպայ մարդիկ օգտուելով խուճապէն կողոպուտի կուտան ինչ որ կրնան: Այս առթիւ բազմաթիւ գանգատներ հասած են ոստիկանութեան:

Պայթիւնին պատճառը արկածի մը կամ ելեկտրականութեան խանգարման մը կը վերագրուի: Թերեւս կայծ մը ցատկած է:

Ժողովուրդը եւ սկաուտները կ'օգնեն ծովային հրշէջներուն : Շրջակայ փողոցներուն մէջ անցարգելներ դրած են ոստիկանները: Մօտակայ Շարթռէօ եկեղեցիին բոլոր ապակիները ջարդուփշուր եղած են: Մեռեալներուն մէջ Հայ մըն ալ կը գտնուի, Գորիս (Լորիս?) Գասպարեան կամ Ղազարեան :

Իւղի եւ օճառի այս գործատունը 200 գործաւոր կը բանեցնէր :

Տասը մեռեալներուն թաղումը տեղի պիտի ունենայ այսօր, շաբաթ առտուան ժամը 9ին:

╳ Ականատես մը կը պատմէ թէ պայթիւնը տեղի ունեցաւ գիշերային հերթափոխութենէն 45 վայրկեան ետք: «Հրաբուխի մը բորբոքման կը նմանէր: Ահագին պայթիւն մը որոտաց օդին մէջ: Անցորդներ գետին փռուեցան տախտակներու, քարերու եւ ապակիներու հետ: Հսկայական բոցեր կը բարձրանային գործարանէն, տարածուելով շրջակայ շէնքերուն վրայ»:

Պայթումին հետեւանքով քանդուած կամ այրած են երկու յարկաբաժիններ եւ ուրիշ տուներ : Հարիւրաւոր բնակիչներ անպատսպար կը մնան : Հրդեհը ամբողջովին մարած չէր մինչեւ Եշ. առտու: Տակաւին դիակներ կը փնտռուին փլատակներուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ կայսրը, Պաօ Տայ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հետ: Պիտի ջանայ նոր իրաւունքներ ձեռք բերել:

ՈՒԶՊԵԿԻՍՏԱՆԻ խորհրդային հանրապետութիւնը (Կեդր. Ասիա) նոր դրօշակ մը հաստատեց — կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր գոյներով: Վերի անկիւնը զետեղուած են մուրճը եւ մանգաղը, ոսկեգոյն, եւ կարմիր աստղ մը :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ արիւնալի խռովութիւններ ծագեցան Սեմնանի կերպասեղէնի գործարանին մէջ (Խորասան): Ամբոխը սպաննեց հինգ բանուորներ, այն ամբաստանութեամբ թէ բոլշեւիկեան քարոզութիւն կը կատարէին: Յարձակման կոչը ուղղած էին «իսլամ ռազմիկները »:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց համագումարը Եշ. օրուան նիստին մէջ 39 հազարի դէմ 7.771.000 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ մասամբ հաւանութիւն կը յայտնէ աշխատավարձքի յաւելումները սահմանափակելու :

ՄԱՐՈՔԻ խնդիրը Ազգաժողովին ներկայացնելու համար խնդրագիր մը ուղղեցին 13 արաբ եւ ասիական ազգեր :

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ Վիէննա հասած ճամբորդներու տեղեկութեանց համաձայն, զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուած են Ռումանիոյ մէջ: Միայն մայրաքաղաքի կալանաւորներուն թիւը կը հաշուեն 5—6000, (Օգոստ. 23էն առաջ):

ՆԵՐԳԱՂԹԸ դիւրացնելու համար յանձնաժողով մը կազմեց նախագահ Թրումըն, որպէսզի տեղեկագիր մը ներկայացնէ մինչեւ Յունուար: Իր կարծիքով, ներգաղթը անհրաժեշտ է նոյնիսկ Ամերիկայի ապահովութեան տեսակէտով :

Հայ Մարզական Միութիւն

Հ. Մ. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ հին եւ նոր բոլոր անդամները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին իր մարզադաշտը, Stade Olier, (Montrouge, Porte d'Orléans), դասաւորման համար :

Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեան, Օր. Ալիս եւ Սեդա Ուստուլիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգար Խաչիկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սիրանուշ Խաչիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ծիհանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Գրիգորեան, Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Ուստապաշեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Աւետիք Աւետիսեան (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Պայրաքտարեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Մութաֆեան կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՓՈՔՐԻԿՆ ՇԱՄԻՐԱՄ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ժամը 3.45ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի դպրոցի հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները սկսած են 4 Սեպտ.եւ կը շարունակուին կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ամէն հինգշաբթի : Եկեղեցւոյ կից սրահի մէջ: Ուսուցչութեամբ Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. Թուֆանեան (Պանեէօ) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին ՀԱՅԿ-ՐԱՖՖԻԻ ծնունդը (2 Սեպտ. 1952) :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի ժամը 21ին, ֆրանսական դպրոցի ծանօթ սրահը, 69 rue Arcueil, Պանեէօ : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամր 3ին, Կարտանի հայկական դպրոցին մէջ: Օրակարգի հարցեր.—Ա) Հաշուետուութիւն: Բ) Զեկուցում 12րդ պատգմ. ժողովի: Գ) Վարչութեան ընտրութիւն, եւն. : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ Խարբերդցիները անխտիր:

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, այր մը եւ կին մը: (Մէկ սենեակ եւ խոհանոց) : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի եւ շրջանի թաղ. խորհուրդը ազգ. մանկապարտէզին համար ուսուցչուհի մը կը փնտռէ: Անոնք որ կը փափաքին պաշտօնավարել, իրենց թեկնածութիւնը գրաւոր ներկայացնեն թաղականութեան մինչեւ Սեպտ. 25, Պոմոնի եկեղեցիի հասցէով, 8 Allée du Puits, Պոմոն, Մարսէյլ :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը :

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ չաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.) : Հեռ. OBServatoire 18-28:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 7 Septembre 1952 Կիրակի 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6859-Նոր շրջան թիւ 2270

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

Տակաւին չատ քիչեր կ'ըմբռնեն այն ահաւոր վտանգը որ կը սպառնայ տարագիր բազմութեանց մտաւոր կեանքին, իբրեւ հետեւանք ուժերու սպառման :

Տարուէ տարի կը պարպուի ամէնէն տաղրական եւ բանուկ ասպարէզը,— ուսուցչութիւն :

Ամայութիւն ոչ միայն այս ափերուն վրայ, այլ եւ այն գաղութներու մէջ ուր հոծ բազմութիւններ եւ դպրոցական ցանցեր ունինք :

Ամէն տարի այս եղանակին ազդեր կ'երեւան թերթերու մէջ,— «Ուսուցիչ կ'ուզուի» : Մանաւանդ հայերէնի ուսուցիչ :

Եւ տարուէ տարի կը բազմապատկուին ազդերը : Հետզհետէ աւելի սրտիղղական կը դառնան կոչերը :

Ուսուցիչ կ'ուզեն Եգիպտոսէն մինչեւ Իրաք, եւ Պոլսէն մինչեւ Իրան : Գաղութներ ուր ամենօրեայ դպրոցներ կան տասնեակ հազարաւոր աշակերտներով :

Տակաւին չենք խօսիր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մասին, ուր ճրագով կը փնտռուին տրամադրելի «կամաւորներ», գոնէ շաբաթական դասընթացքներու համար :

Երբ հայերէնի ուսուցիչն անգամ դժուար կը ճարուի, դիւրին է չափել տագնապին խորութիւնը :

Պիտանի ուժերու նօսրացումը՝ կրթական ճակատին վրայ, կը պարզէ հեռանկար մը որ բացատրութեան չի կարօտիր :

Երբ չունինք վարժապետ որ «կոչ կոփէ», ինչպէս կրնանք սպասել «առոք ցորեն կարմրահատ» :

Գիտակցաբար փոխ կ'առնենք այս հնօրեայ ոճերը, իբրեւ կենդանի պատկեր մը անոնց համար որոնք դեր մը կը կատարեն մեր հանրային կեանքին մէջ :

Այո, ինչպէս կրնանք ապահովել մտաւոր սերունդի, մշակոյթի զարգացումը : Կապը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Մտաւոր ժառանգութիւններն ալ շուտ կը մաչին, մանաւանդ այս ափերուն վրայ :

Ո՞վ փորձեց վիճակագրութիւն մը կազմել, չափելու համար տարագրութեան տարիներու կորուստները : Թէ՛ բնական պատճառներով —մահ— եւ թէ իբրեւ հետեւանք միջավայրի փորձութեանց եւ մեր անհասկացողութեան :

Ճամբան հեռու չէ ուսուցչութենէն մինչեւ հանրային գործունէութեան միւս ասպարէզները :

Քիչ մը ամէն տեղ, պատրուակ չի պակսիր նորահասներուն համար, որոնք խմբովին խոյս կուտան հանրային ծառայութենէ :

Կարծես կրակը նետուած պիտի ըլլային, եթէ հանրօգուտ ասպարէզի մը տրամադրէին իրենց արժանիքները :

Զենք ուզեր աւելի խտացնել գոյները, յիշելով այլապէս վրդովիչ պարագաներ :

Դարմա՞նը : — Բացատրած ենք բազմաթիւ առիթներով եւ անգամ մը եւս կը յիշեցնենք, — Արտակարգ ճիգ մը փորձել, համաձայն արդիական ծրագրի մը :

Ամէնէն առաջ, անհրաժեշտ է եթէ ոչ հրապուրիչ, գոնէ տանելի մակարդակի մը վերածել ուսուցչութիւնը՝ տնտեսական տեսակէտով :

Մանաւորապէս այսօրուան պայմաններուն մէջ, քրէական յանցանք է պանիր-հացով ուսուցիչ պահելու աւանդութիւնը :

Աշխարհը լայն է, եւ ասպարէզ չի պակսիր ամէնէն համբակին համար ալ :

Շատերու համար կոչումը, ներքին կրակը յանձն առնել կուտան կարգ մը զոհողութիւններ : Բայց ուրիշներ ալ — թերեւս աւելի բազմաթիւ— չեն ուզեր իրենց արժանիքները մաշեցնել բարոյական եւ նիւթական տագնապներու մէջ : Մանաւանդ երբ չեն տեսներ որեւէ բարեփոխում՝ աւանդական կարգուսարքին մէջ :

Այսքանը՝ իբրեւ յառաջաբան :

Ի՞նչպէս կ'ըմբռնենք արտակարգ ճիգը :

Մշակել եռամեայ ծրագիր մը, յատկապէս կրթական մշակներ եւ մտաւոր ուժեր պատրաստելու համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՆԴ. ՀԷՍՔԸԼ

Այսպէս կը կոչուէր այն ամերիկացի սպան որ մեռեր է Օգոստոս 13ին, ինչպէս հաղորդեց Յառաջ :

Գնդապետը — որ զօրավար էր վերջին պատերազմին — Հայաստան ղրկուեցաւ 1919ի ամառը, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ դաշնակից պետութեանց եւ իբրեւ ընդհ. վերատեսուչ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի :

Տեսակ մը դիկտատորի հանդամանք ունէր, այն ատեն : Եւ խառնուածքն ալ կը համապատասխանէր այդ պաշտօնին :

Զոր ու ցամաք զօրականի մը տպաւորութիւնը գործած էր շատերուն վրայ, իր շարժուձեւերով եւ խօսուածքով :

Երբ Թիֆլիս կը հասնի, պտոյտ մը կատարելով գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ուշադրութեամբ կը դիտէ բազմաթիւ փառաւոր ապարանքներ եւ պալատներ :

— Որո՞ւն կը պատկանին այս շէնքերը :

Թարգմանը կուտայ շարք մը մեծահարուստ Հայերու անունները :

— Քանի որ Հայերը այսքան մեծահարուստներ ունին, փարթամ սեփականութիւններով, ինչո՞ւ նպաստ կը սպասեն Ամերիկացիներէն :

Երկար չտեւեց գնդապետին պաշտօնը Հայաստանի մէջ : Ջուրերը շուտ պղտորած էին, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա :

Վերադարձին, թէյասեղան մը սարքուեցաւ Պոլսոյ մէջ, ի պատիւ իրեն :

Գնդապետը խօսք առնելով նկարագրեց Հայ գինուորին քաջութիւնը, բայց նաեւ կրած զրկանքները :

— Դժուար թէ մեր զինուորները կարենային դիմանալ այսքան անտանելի թշուառութեան մը, (հագուստ-կապուստ, ուտեստ եւն.) : Մեր զինուորները ունին առանձին զգեստեղէն եւ ճերմակեղէն, ամրան, ձմրան կամ աշնան համար, առատ ուտելիք եւ ըմպելիք եւ ուրիշ ամէն տեսակ յարմարութիւններ : Իսկ հայ զինուորը այս պայմաններուն մէջ կը կռուի եօթը տարիէ ի վեր...

Իսկապէս, շատերը թաշկինակ անգամ չունէին :

Մենք ալ նոր վերադարձած ըլլալով Արարատեան դաշտէն եւ Արարատի լանջերէն, —տառական իմաստով — բանախօսութիւն մը սարքեցինք Պոլսոյ մէջ եւ գոյացաւ 800 ոսկի, իբրեւ առաջին գումար եղբայրական աջակցութեան :

Հէսքըլներ տեսան ու դատեցին. մեր փախուկները մինչեւ այսօր ալ չեն ըմբռներ «ինչն ու ինչ»ը ...

ՎԱՀԷ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԶՈՀԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒՔԸ ՀԱՅԵՐ ԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յատուկ)․— Իւլի գործարանի պայթումին հետեւանքով, աշխատաւոր դասակարգի 39 ընտանիքներ կ'ողբան իրենց կորուստը : Զոհերէն երկուքը Հայեր են, մէկը՝ Եսայեան Խաչիկ (Ս. Ժերոմէն) ծանր վիրաւոր, իսկ երկրորդը մեր սիրելի Խորէնը (Գասպարեան, Պոմոնէն), բնիկ Մարաշցի, համեստ եւ անձնուէր Հայ մը : Առանց անդամատետրի Դաշնակցական մը : Տառապանքը ցմրուր քամած, իր տքնաջան աշխատանքով ընտանիք կազմած էր : Որբ կը ձգէ չորս զաւակներ եւ նոյնքան համեստ իր այրին :

Ո՞վ չի ճանչնար զինքը, մեր բոլոր ձեռնարկներուն իր բերած աշխատանքներովը : Ո՞վ չողբար իր եղերական մահը : Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս դուք, ես եւս չափազանց ժլատ եմ գովասանքի մասին : Բայց մեր Խորէնին՝ այս շատ սիրելի պատուական Հայուն համար պարտականութիւն կը սեպեմ աւելի լայնօրէն խօսիլ յառաջիկային : Առ այժմ հանգիստ տառապած հոգուդ, սիրելի Խորէն եւ մխիթարութիւն, համբերութիւն մայրիկի դեւ եղբայրներուդ, ընտանիքիդ եւ զաւակներուդ, աներձագիդ, Սարգիս Մխճեանին եւ փեսիդ Ա. Վանոյեանին :

Քաղաքապետութիւնը եւ նահանգային խորհուրդը երկու միլիոն ֆրանքի վարկ մը քուէարկեցին :— Յովհ. Տէօքմէճեան

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, մեռեալներուն թիւը բարձրացած է 14ի : Յոյն բանուոր մը մեռած, 63 տարեկան կին մըն ալ յուզումէն յանկարծամահ եղած է :

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Իրանի վարչապետը չէ արտասանած վերջին խօսքը եւ կրնայ փոխել իր միտքը, անգլեւամերիկեան նոր առաջարկին առթիւ :

Թէհրանի անգլ. գործակատարը կը յուսայ թէ Տոքթ. Մոսատեղ հակառաջարկներ պիտի ներկայացնէ : Մանաւանդ որ խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Շահն ալ թելադրած է չմերժել անգլեւամերիկեան ծրագիրը : Ամերիկեան մեծ ընկերութեան մը ներկայացուցիչը, որ Թէհրան կը գտնուի, հաւանաբար Լոնտոն այցելէ, ելք մը գտնելու եւ բանակցութիւնները վերսկսելու համար :

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը եւ անգլ. գործակատարը շարունակ շփման մէջ են : Անգլ. դահլիճը առջի օր դարձեալ նիստ գումարեց, քննելու համար այս խնդիրը : Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ Անգլիա այլեւս տրամադիր չէ նոր զիջումներ կատարելու : Ամէն պարագայի մէջ, պիտի չուզէ սակարկութեան մտնել Անգլեւիրանեան ընկերութեան պահանջած հատուցման մասին : Միեւնոյն ատեն կ'ընդունին թէ այդ ընկերութիւնը այլ եւս չի կրնար մենաշնորհի վերածել Աբադանի քարիւղին վաճառումը եւ ստիպուած է գոհանալ առանձնաշնորհեալ գնորդի իրաւունքով : Տոքթ. Մոսատեղ ալ համաձայն է այս տեսակէտին, մանաւանդ որ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը շատ լայն միջոցներ ունի քարիւղի փոխադրութեան եւ վաճառման համար :

Հաւանական կը համարուի նաեւ որ Մ. Նահանգները աւելի մեծ վարկ մը տրամադրեն Իրանի (անցեալ շաբթու առաջարկած էին տասը միլիոն տոլար) :

Ընտրական պայքար եւ Մոսկուա

Մ. Նահանգներու նախագահական պայքարին առթիւ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին սովետական պատուիրակը, Պ. Մալիք : Ըսաւ թէ ամերիկեան երկու կուսակցութիւններն ալ համաձայն են «յարձակողական զինակցութիւններ կազմելու Խ. Միութեան դէմ : Նախագահ Թրումըն, արտաքին նախարար Էչիսըն, զօր. Այզընհաուըր պատրաստ են յարձակողական զինակցութիւն մը կազմելու նոյնիսկ սատանային հետ, եթէ կարելի ըլլայ : Հանրապետական թեկնածուն (Այզընհաուըր) օգնեց կազմակերպելու Ատլանտեանի դաշինքը, Եւրոպան պաշտպանելու կեղծաւոր պատրուակով. բայց իր գլխաւոր նպատակն է նախայարձակում Խ. Միութեան եւ ժողովրդական հանրապետութեանց դէմ եւ պատրաստութիւն երրորդ աշխարհամարտի մը » :

Խորհրդային պատուիրակը այս առթիւ ամերիկեան բառ մը գործածեց, թեկնածուներուն համար, «սնոլիկոսթըր», որ հնարուած է 1895ին : Իր հասկացողութեամբ, այդ բառը կը նշանակէ «մարդիկ որոնք անպարկեշտ են քաղաքական պայքարի մէջ, կեղծաւոր, զրպարտիչ եւ որոնք անխտիր որեւէ մեթոտ կը գործածեն եւ որեւէ խոստում կուտան իրենց նպատակին հասնելու համար » :

Եւ պնդեց թէ նախագահական թեկնածուներուն նպատակը խաղաղութիւն հաստատել չէ, այլ «բռնի պարտադրել ամերիկեան կենցաղը» :

╳ Ռամկավար թեկնածուն, Սթիվընսըն, նոր ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց հակառակորդները եւ մասնաւորապէս Այզընհաուըրը «որ կը սպառնայ պատերազմիլ գերի ժողովուրդներու ազատագրութեան համար. սպառնալիք մը որ ամէնուն վախ պատճառեց բացի Ռուսաստանէն » : Յետոյ ըսաւ թէ հանրապետականները ոչ մէկ շինարար ծրագիր ունին եւ Այզընհաուըր ինք չէ որ կը պատրաստէ իր խօսած ճառերը :

╳ Այզընհաուըր յայտարարեց թէ սեւամորթ մը պիտի առնէ իր դահլիճին մէջ, եթէ յարմար թեկնածու մը գտնէ : «Ես յատկութիւններ պիտի փնտռեմ, ծառայելու համար Մ. Նահանգներուն եւ եթէ յարմար թեկնածու մը գտնեմ սիրով պաշտօնի պիտի կոչեմ » :

(Լուրերու շարունակութիւնը հարգայ Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ, Ճէք Թաքթաքեան, սպաննուած է Քորէայի մէջ, Օգոստ. 3ին : Ծնողքը Րէյսին կը բնակին :

ԵՌԻԿՈՍԼԱՒ զինուորական պատուիրակութիւն մը Սեպտ. 15ին պիտի այցելէ Յունաստան, ապա Թուրքիա : Իրազեկներ հաւանական կը գտնեն զինուորական համաձայնութիւն մը երեք երկիրներու միջեւ :

ՔՈՐԷԱՅԻ կարմիրները աւելի քան մէկ միլիոն զինուոր ունին, ինչպէս յայտարարեց ամերիկեան 8րդ բանակին հրամանատարը, զօր. Ֆլիթ : Ունին նաեւ մեծաքանակ զինամթերք : Բայց զօրավարը չի կարծեր որ յարձակում գործեն այս աշնան :

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Նախորդ յօդուածով Օտեանը բերինք մինչեւ 1854, երբ քսան տարեկան էր:

1850էն 1860 թուականները Թրքահայ մտքին զարթօնքի օրերն են: 1848ի ֆրանսական յեղափոխութեան ազատատենչ եւ յառաջացած գաղափարներով տոգորուած եւ այդ օրերու պատմական Փարիզը վայելած երիտասարդութիւն մը՝ յանձինս Բժ. Նահապետ Ռուսինեանի, Ն. Պալեանի, Սերվիչէնի եւ ուրիշներու, վերադառնալով Լոյս-Քաղաքէն, 1853 Հոկտեմբեր 21ին, Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր առաջին «Ուսումնական Խորհուրդ»ը: Անդամներն էին.— Բժ. Ն. Ռուսինեան, Նիկողոս Պալեան, Գրիգոր Օտեան, Բժ. Սերվիչէն (Սերովբէ Վիչէնեան), Կարապետ Իւթիւճեան եւայլն, այսինքն այն բացառիկ դէմքերը որոնք յետոյ Ազգային Սահմանադրութեան հիմնադիրներն ու խմբագրողները պիտի հանդիսանային:

Գ. Օտեան միեւնոյն ատեն շփման մէջ էր Պարտիզպանեանի, Բարունակ Պէյի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Ագաթոնի եւ ուրիշ ցայտուն դէմքերու հետ, որոնք իր մէջ կը թրծէին քաղաքական, գրական եւ սրտի մարդը: Երբ նկատի կ'առնենք իր ամբողջութեանը մէջ, կը տեսնենք թէ հոդ մէկ կողմէ հանրային ջիղը, միւս կողմէ իր զգայնոտ, գեղապաշտ մարդու խառնուածքը իրար կը հրմշտկեն: Իրմէ մնացած գրական հատիկները կը հաստատեն որ, եթէ մնացած ըլլար միայն ու միայն գրական ասպարէզին մէջ, յանձին Գ. Օտեանի պիտի ունենայինք մեր ամէնէն պերճ գրողներէն մին: Արտակարգ է իր տողերէն դուրս ցայտող ջերմութիւնը: Գրականութենէն դէպի հանրայինը, եւ փոխադարձաբար ամպիոնէն մամուլ իր երթեւեկը կը նշմարենք իր քսան տարեկանէն սկսեալ մինչեւ մահուան օրերը:

Մեր մէջ ամէն գրագէտի սրտին մէջ նստած է օտար մեծ դէմքի մը մտապատկերը: Եղիա Տէմիրճիպաշեան Լիթրէն ունի, Օշական Կուտմոնը եւ Փրուսթը, Տէրեան Փոլ Վէռլէնը, իսկ Գ. Օտեանն ալ՝ Վ. Հիւկոն, բայց մասնաւորապէս Լամարթինը: Ֆրանսացի մեծատաղանդ քերթողը ճանչցած ենք իբրեւ մենիկ եւ տխրանոյշ պահերու երգիչը, բայց էր միեւնոյն ատեն զարդն ու ռազմաշունչ հռետորը բազմութեանց: Իր խօսքը կ'եռացնէր եւ ալիքներու կը վերածէր մարդոց տրամադրութիւններն ու ցանկութիւնները: Քերթողն ու պետական մարդը նստած էին քով քովի, հաւասարապէս: Ինք եւս կը փոխադրէր վիպապաշտ ապրումները հանրային ասպարէզին մէջ: Թէեւ գրական միտք մը՝ տերեւի մը անկումը կը յուզէր զինքը, եւ իրմէ մնացած մտքի պատառիկները Դուրեանէն առաջ նոյն հեծեծանքներով ու մրմունջներով օծուն սրտի երգեր են: Ներդաշնակութիւնը անկարգութեան մէջ, այս տարազով կարելի է վերլուծել Օտեանի բոլոր մտորումները:

Քսան տարեկանին կը փորձէ թարգմանել Լամարթինի «Ռաֆայէլ»ը: Ցատկանշական է այս ընտրութիւնը: Ոչ ուրիշ գործ, այլ «Ռաֆայէլ»ը, որովհետեւ նոյնութիւն մը կը տեսնէր իր եւ Ժիւլիի խառնուածքին միջեւ: Այս գրքին մէջ ամէն տարր կը ձեւափոխուի համր երաժշտութեան մը եւ լաց չկայ, այլ՝ հեծեծանք, ամպ, հով: Ծառեր չկան, այլ՝ յարատեւ տարբաղադրութիւն, աստիճանական նօսրացում: Այս մշուշը, Ժիւլիի հիւանդոտ դաշնակութիւնները կը փոթորկէին Օտեանի ներաշխարհը եւ իր կեանքին մէջ, փոսուռայի մը նման, անընդհատ պտոյտներ կուտայ միայն եւ միայն «Ռաֆայէլ»ին շուրջը: Եթէ չեմ սխալիր, տասը տարին անգամ մը, կը վերաթարգմանէր այս սիրտ բզկտող գիրքը: Լամարթինի հանդէպ իր զգացած սրտակցութիւնն ու խանդաղատանքը կ'երեւի իր մէկ նամակէն զոր ղրկած էր բանաստեղծին, վերնատող դնելով՝ «Քերթող Քաջափայլ» մակդիրը. իսկ յիշեալ նամակին մէջ տեղ մըն ալ կը գրէր. «Չեմ ըսեր քանի՜ քանի՜ քաղցր արձագանգ ունեցան յիս որ քսան տարու էի, այն Ռաֆայէլի քսան տարեկան էջերը»: Քիչ մը աւելի վար.— «Ինքզինքս երջանիկ սեպելով որ կարող պիտի ըլլամ այն չնաշխարհիկ գեղեցկութիւնը անցնել տկար այլ ճիշդ գոյներով այն լեզուին մէջ՝ ուր հին բանաստեղծութեան հատընտիրները թոթոված եմ»:

Գ. Օտեանի գրական մտահոգութեանց եւ իրմէ իբրեւ մասունք մնացած մարգրիտէ մանեակ սրտի կայլակներուն մասին պիտի խօսիմ աւելի ետքը: Այդ եւ յաջորդական տարիներու ընթացքին անկողիններ կը ծալլուէին, դագաղներ դուրս կը բերուէին տուներէ եւ Օտեան հատիկ հատիկ կուլայ մահերը Ն. Պալեանի, Պարտիզպանեանի, Բարունակ պէյ Ֆէրուխանի, Գ. Ագաթոնի: Իր խօսած կամ գրած դամբանականները անգամ մը եւս կուգային հաստատել թէ իսկապէս բացառիկ դէմք մըն էր: Ազդեցիկ եղած է Օտեանի հնչեղ ձայնը բեմերուն վրայ: Պզտիկ մօրուք մը, թիկնեղ ուսեր, վառվռուն աչքեր, ահա ինչ որ կը քաղենք իր լուսանկարէն: Իսկ ժամանակակիցներն ալ, երբ զինքը կը նկարագրեն, կը հաստատեն թէ արտաքնապէս հմայք մըն էր.— «Իր դէմը նստած կամ կեցած, կը զգայիր թէ ազդեցութեան մը ներքեւ ընկճուած ես: Կը մոռնայիր ինքզինքդ, եւ, իբրեւ թէ թաղուած, կը տարուէիր իրմէն ցոլացումներու ներքեւ»:

Իր արուեստագէտ մարդու խառնուածքը բացատրող մէջբերում մը եւս՝ ու կը փակենք այս մասը, յաջորդ յօդուածով քրքրելու համար «Հայկական Հարց», Հայկական Խնդիր կամ Ազգ. Դատ կոչուած թնճուկը, որ հարիւր տարիէ ի վեր կը քամէ մեր ժողովուրդին երակները, առանց հասնելու վերջակէտին: Այդ շարժման սկիզբը, 1860, դարձեալ Օտեանն է որ կ'երեւայ իբրեւ տիրական դէմք մը:

Ձեռքի տակ ունիմ հազուագիւտ եւ հին գիրք մը, Մինաս Չերազի «Գրական Փորձեր»ը, լոյս տեսած 1874ին: Յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ.

— «Դպրոցական էի, եւ ինձ առաջնորդ կը հաւտայի այն դաստիարակները որք գլխս կը շրջապատէին: Ի՞նչ կը քարոզէին ինձ դոքա.— թէ բանաստեղծութիւնը յիմարութիւն է, թէ ոչ դովաւ յառաջ կ'երթայ մարդկութիւնը, թէ գիտութիւններ միայն ճշմարիտ, թէ սոքա միայն են օգտակար, եւ հետեւապէս մշակելի»:

Ու երջանիկ օր մըն ալ, իբրեւ առաջին հանդիպում՝ կը ծանօթանայ Գր. Օտեանի հետ, Խասգիւղի մէջ: Օտեանին սկզբնական հարցումը պատանի Չերազին՝ — «Տղաս, նախասիրութիւններդ ի՞նչ են»: Չերազ թոթովաբար կը սկսի կրկնել դպրոցէն առածները թէ՝ բանաստեղծութիւնը յիմարութիւն է, թէ գիտութիւններ միայն ճշմարիտ են, թէ՝ ... Այդ պահուն Օտեան ոտքի ելլելով կը յառաջանայ մինչեւ պատուհան ու բանալով զայն, կ'ըսէ.

— «Իսկ սիկա, այս տեսարանէն չե՞ս զգացուիր»:

Այժմ կարդանք Չերազը.

— «Երեկոյ էր եւ արեւը Նյուպի բլուրների վրայ խոնարհած: Լոյսի գոյնզգոյն երակներ այդ լեռնակներին վրայ կ'երկարէին ծայրէ ծայր: Ոսկեղջիւրի ալեակները կարմրած էին թեթեւ, եւ մի ծիրանի շղարշի տակ կը խաղային ծաւալուն: Երկու նաւակ ջուրի վրայէ կը թռչէին: Հոս, հոն, մզկիթների գորշախայտ գմբէթներին եւ ճերմակ «մինարէ»ներուն, տուների պալկոններին վրայ, հեռաւոր լոյսեր կը նշուլէին ու «միւէզզին»ը աղօթքի կը հրաւիրէր բարեպաշտ մահմետականները»: Քիչ մը աւելի վար՝ «Այս պայծառ եւ վըսեմ սահմանը ցրուեց վարանումներս: Իսկոյն չքացաւ այն կեղծ կեղեւը՝ զոր սիրտիս շուրջը գոյացուցած էին օտարները: Այն խոհուն աչքը որ ինձ էր դարձած, այն համոզիչ ձայնը որ ինձ կը խօսէր, այն բրդային ճակատը որ դիմացս էր պարզուած իբր մատեան հանճարի, այս ամէնը մի հզօր ներգործութիւն ունեցաւ իմ վրայ: Փրկուած էի: Զգացի թէ մի մեծ հեղինակութիւն էր որ ինձ կը խօսէր, զի կը հաւտայի, եւ դեռ կը հաւտամ, թէ ոչ ոք այնչափ բարձր գրական մարդ է՝ որչափ Գրիգոր Օտեանը»:

Այս գեղեցիկ մէջբերումներէն ետք, այլեւս աւելորդ են խորհրդածութիւնները: Այս է Օտեանը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ: Ընթերցողները թերեւս ըսեն թէ շատ նուրբին, շատ փխրականին եմ դպեր, այն ալ Փարիզի մէջ ուր ամէն արուեստ արտայայտութիւն կարծրութիւն է, խտացում եւ վերացականութիւն: Մանաւանդ երբ ամպերէն վար ու տուներէն ալ ներս անընդհատ պօլէրօ, սամպա եւ ռումպա կը մաղուին: Այո, գիտեմ այդ բոլորը: Բայց մի մոռնաք որ Փէռ Լաշէզ Օտեանի շիրմին եղերքին ենք նստած, եւ ամէն կողմ ծառերը աղօթքի պէս կը բարձրանան դէպի երկինք: Իսկ մահաստանի պատուոյ դրան եղերքն ալ պատուոյ գերեզմանաքարերը կան, Ռոսինի, Սառա Պէռնար, Ալֆրէտ տը Միւսէ: Այս վերջինին դամբանին եղերքն է պզտիկ ուռենի ծառը որ գիշեր ցերեկ կը դողդղայ իր ճիւղերը հեզօրէն սահեցնելով ներքեւի կտակին վրայ.—

Mes chers amis, quand je mourrai
Plantez un saule au cimetière
J'aime son feuillage éploré
La pâleur m'en est douce et chère,
Et son ombre sera légère
A la terre ou je dormirai

Վիպայինը այսպէս կը պահուի օտարներու մօտ, Օտեանը այսպէս պիտի պահենք մեր սրտերուն մէջ:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ազգային քայլերգներ

Ալպէր Մուսէ անցեալ շաբթու շահեկան գրութիւն մը ունէր «Լը Մոնտ»ի մէջ, ազգային քայլերգներու մասին:

Վերջերս Փրոֆ. Ռիթէր ցոյց կուտար թէ «Գերմանիա ամէն բանէ վեր» քայլերգը պատմական տեսակէտով հակառակ իմաստ մը ունէր: «Ազատութեան գարնան» մէջ, այս երգին իմաստը տարբեր էր, քան ինչ որ տուին անոր յետագային: «Մարսէյեզ»ը պատկերը կուտայ երկրի մը որ պարբերաբար կը պայքարի նախայարձակման մը դէմ, եւ նախապէս մարգարէական բան մը ունէր: «Տղաք» եւն. ոտանաւորին տունը աւելցուցին 1792ին եւ ունեցաւ մինչեւ տասներեք տուն, որուն վերջինը 1848ին «Տղաք» տունին տեղը բռնեց:

Միացանք, ամէն բան կարելի է,
Պիտի իյնան մեր անարգ թշնամիները
Այն ատեն Ֆրանսացիները այլեւս
Պիտի չերգեն այս ահեղ յանկերգը:

Այսպէս, հեղինակը թերեւս կ'ընդնշմարէր այն թուականը երբ ժամանակավրէպ պիտի դառնար զօրակոչը:

Իրականին մէջ Ֆրանսայի ազգային քայլերգին ռազմական շեշտը երկար ատենէ ի վեր այլեւս չէր վիրաւորեր օտարականներու ականջները: 1867ի ցուցահանդէսին երբ աւստրիական նուագախումբը նուագեց զայն, թէեւ անսպասելի թըւեցաւ, բայց ոչ գայթակղելի: 1916ին Շալիափին Ցրաքոյէ — Սէլոյի մէջ երգեց Նիքոլա Բ.ի առջեւ որ գլխարկը հանած մտիկ ըրաւ: Ռուսերը տառացի իմաստէն աւելի իբրեւ խորհրդանիշ ընդունեցին զայն: Ոտանաւորին առաջին տունը որ յօրինուած էր խորունկ բամբ ձայնով կ'ոգեկոչէր քառասմբակ վազք մը դաշտին վրայ: Երկրորդը աւելի դանդաղ շեշտերով, ահեղ աղօթքի մը տըպաւորութիւնը կը թողուր: Երրորդը, կոպտօրէն անդամատուած, կոչ մըն էր կարծես կարգապահութեան: Ֆրանսացիները որոնք ներկայ էին, խոստովանեցան թէ իրենք առաջին անգամ լսեցին իրենց ազգային քայլերգը:

Թէեւ յեղափոխական աւանդութիւնը աւելի շատ կապուած է այս երգին քան եղանակը, սակայն պաշտօնական արարողութեանց ատեն միայն եղանակն է որ կը լսուի:

Դէպք մը փոխեց ընդունուած կանոնը.— երբ Խ. Միութիւնը իւրացուց «Միջազգային»ը պաշտօնական քայլերգին տեղ: Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատման ատեն յարմար չդատուեցաւ Էլիզէի կատամարներուն տակ հնչեցնել այս խռովայոյզ եղանակը, նոր դեսպանին ընդունելութեան առթիւ եւ նուագեցին Թօռէատօրը:

Թէեւ պատերազմի ընթացքին նուագեցին Ուեսթմինսթըրի Աբբայարանին մէջ մեծ երգեհոնին վրայ, սակայն այս յեղափոխական երգն ալ աչքէ ինկաւ: 1943 Դեկտեմբերին Խ. Միութեան կառավարութիւնը յայտարարեց թէ «Միջազգային»ը չէր տար սովետական վարչաձեւին յաղթութեամբ յառաջ եկած հիմնական փոփոխութիւնները եւ չէր արտայայտեր պետութեան ընկերվարական էութիւնը: Նոր քայլերգ (երաժշտութիւն՝ Ալեքսանդրով, խօսք՝ Միխալքով եւ Ռոխիստան) անոր տեղ անցաւ, եւ այսպէս կը վերջանար.—

Մենք դարբնեցինք բանակ մը ճակատամարտներու
մէջ,
Եւ պիտի աւլենք մեր առջեւէն վատ ապստամբները
Մենք ճակատամարտներու մէջ կը վճռենք ապա-
գայ սերունդներու ճակատագիրը:
Դէպի փառք առաջնորդելով մեր հայրենիքը:

Նոյն Միխալքովը վերջերս երկու ուրիշ ռազմական երգեր յօրինեց, մէկը կ'ոգեկոչէր Խ. Միութեան հիւլէական զէնքին իւրացումը, միւսը «Կեցցէ՛ բանակը, մեր ուժը» խորագիրը կը կրէր: Երաժշտութիւնը յօրինեցին Շոսթաքովիչ եւ Խաչատուրեան:

Ժողովրդական հանրապետութիւնները (արբանեակ երկիրներ) կը փառաբանեն եղբայրութիւնը, ազատութիւնը, աշխատանքի հաճոյքը: Հին ազգային քայլերգները անհետացան, բացի քանի մը եղանակներէ: Անոնք բոլորն ալ միեւնոյն միտքը ունէին.— կ'ոգեկոչէին ջնջուած վարչաձեւերը: Աստուծոյ մասին կը խօսէին—Մաճառ քայլերգը— «Աստուած օրհնէ Հունգարները»: Եուկոսլաւ քայլերգը.— «Արդարադատ Աստուած, դուն որ կը պաշտպանես»ք.. Ոմանք ալ տարաժամօրէն ռազմատենչ էին. օրինակ պուլկարական քայլերգը.— «Կը դոռայ Մարիցան որ կարմրած է արիւնով»: Լեհական քայլերգը.— «Լեհաստան չէ կորսուած», չեխական քայլերգը «Ո՞ւր է հայրենիքս» եւ կամ հունգարական երկրորդ քայլերգը.

Գերեզմանը ուր կ'իջնէ ազգս
Պիտի շրջապատուի անհամար ժողովուրդներէ...

Նոր երգերուն մէջ կը գտնուի «Միջազգային»էն մէկէ աւելի չափեր, ինչպէս դաշնակցային Եուկոսլաւիոյ քայլերգին մէջ:

Ամէնէն դժուարը, անտարակոյս, Գերմանիոյ ազգային քայլերգին խնդիրն էր: Պրոֆ. Հէոյս, արեւմտեան Գերմանիոյ նախագահը, նոր քայլերգ

Հրաժեշտի օր

Բիւրեղանճար գոնէ բոյլէ մը գաղտնօրէն
Այս օրուան մէջ · յաւերժութեամբ ցոլացրնէր,
Ժպիտին պէս փոքրիկ տըղու մը ոսկեհեր,
Գեղեցկավառ շող մ'անցեալիս արեւներէն ...

Այս օրուան մէջ հրաժեշտի եւ տրտմութեան,
Երբ կը տեսնեմ որ կը հսկեն գլխուս վերեւ,
Իրենց անհուն եղբայրութեամբը լայնաթեւ՝
Կերպարանքներ որ կորսուած են յաւիտեան ...

Երբ կը բացուի վէրքի ցաւով կեանքը կարծես,
Վիշապահեւ ծաղիկի պէս անըրջային,
Կարօտաձայն աղաւնիներ զիս կանչէին ,
Ու ես յանկարծ կախարդըւած տաղապանքէս,

Այս օրուան մէջ վերագտնել կարենայի
Իմ արիւնիս մոլեգնավառ բոցը վայրի···

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԽՄԲ .— Մեր աշխատակիցը, որ Փարիզ կը գտնուէր երկու ամիսէ ի վեր, Եգիպտոս կը վերադառնայ Գշ. օր : Բարի ճանապարհ :

մը ուզեց բայց վհատեցաւ իրեն ներկայացուած եղանակներուն եւ խօսքերուն տափակութենէն, մանաւանդ երբ տեսաւ Հայրենասէրներուն յարումին «Գերմանիա ամէն բանէ վեր» քայլերգին : Ուրեմն ստիպուեցան վերահաստատել զայն ·եւ որովհետեւ խորագիրը փոխ առնուած էր առաջին տունէն, ջնջեցին զայն եւ վերակոչեցին «Գերմանիոյ երգը», պահելով երրորդ տունը, ամէնէն անմեղը· Միութիւն, արդարութիւն եւ ազատութիւն գրաւականն են երջանկութեան :

Իսկ արեւելեան Գերմանիան, երեք տունով քայլերգ մը հաստատեց Եոհան Պեխըրի բառերով եւ Հանս Այսլերինի եղանակով : Երգը այսպէս կը սկսի « Գերմանիա, մեր հայրենիքը մէկ եւ միացած, վեր կաց աւերակներէդ եւ նայէ դէպի ապագան» : Երկրորդ տունը կոչ մըն է խաղաղութեան, երրորդը՝ յորդոր մը աշխատանքի :

Նոր Պետութիւններն ալ ազգային քայլերգներ կը փնտռեն : Փաքիստանի մէջ, օրինակ, ապարդիւն մրցումէ մը ետք թէ բառերու եւ թէ եղանակի տեսակէտով, կառավարութիւնը խնդիրը յանձնեց խորհրդարանական յանձնախումբի մը որուն անդամ է երգահան մը··· պարենաւորման նախարարը :

Վատիկանի մէջ ալ հարկ դատած են 1870 ի քայլերգին տեղ հաստատելու հանդիսաւորմեղեդիմը :

Այս փոփոխութիւնները երբեմն կը դժուարացնեն արարողապետներուն գործը, տեղի տալով զանազան թիւրիմացութեանց :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պ. Աշոտ Մալաքեանի (Henri Verneuil) նոր ժապաւէնը Ls Fruit Défendu (Արգիլուած պտուղը) Փարիզէն առաջ ներկայացուեցաւ Սեպտ. 3ին եւ 5ին Տովիլի մէջ : Ինչպէս գրած էինք պատրաստութեան ատեն, նիւթը առնուած է Simenonի Lètre à mon Jugeէն : Գլխաւոր դերակատարներն են Fernandel եւ Françoise Arnoul.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Բանաստեղծ Ահարոն

Մեր գրագէտ աշխատակիցը, Կ. Փոլատեան, «փրոյց» մը նուիրած է բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեանի, «Անդաստան»ի երկրորդ թիւին մէջ (շարունակելի) :

Ստորեւ հատուած մը .—

×

··· Ուրիշ օր մը զայն գտայ իր եղբօր կօշիկի վաճառանոցին մէջ, մինակ : Քանի մը շաբաթ է չէի տեսած, բայց գիտէի թէ կ'աշխատէր նոր գործի մը վրայ : Ձեռքին ճմրթկուած թուղթի կտոր մը ունէր ու իր «անզուգական» մատիտը, մատի՝ մը չափ որ ոչ կը կարճնար, ոչ կ'երկննար :

— Կը գրե՞ս, ըսի, յանկարծ իր առջեւը ցցուելով :

Ուզեց փախցնել, բայց այնքան խնդրեցի որ գոնէ այդ անգամ չմերժեց զիս : Կարդաց : Մինչեւ հիմա կը յիշեմ այդ չորս տողերը, զորս յետոյ գտայ «Սօսեաց Անտառ»ին մէջ :

Հին դարուց Հայերն ունէին մօրուք
Եւ անոր վրայ երբեմն արտասուք ·
Ունէին պեխեր, ազնիւ գիծերով,
Եւ կին կ'առնէին, պզտիկով, մեծով :

Միայն այդ չորս տողն էր, բայց արդէն կը յայտնուէր նոր Ահարոն մը ինծի, աւելի պարզ, աւելի հայեցի : Սկսած էր խօսիլ իր գրած նոր քերթուածներուն վրայ, երբ ներս մտաւ երիտասարդ յաճախորդուհի մը : Ահարոն ձախաւեր շարժումով մը անոր մօտեցաւ եւ տարօրինակ շեշտով մը հարցուց անոր թէ ի՞նչ կը փափաքէր :

Աչքերը յառած էր գեղեցիկ Ֆրանսուհիին : Չէի հասկնար թէ ինչ էր մրմնջածը : Միշտ այդպէս խօսելով՝ քանի մը տեսակ կօշիկներ ցոյց տըւաւ այդ կնոջ, բացի անոր ուզածէն ··· :

— Պատերազմ է, եղբարկացուց Ահարոն, մէկ ձեռքը վախով անոր ուսին դնելով, չկայ ձեր ուզածը, Տիկին, չկայ, բայց քաջ եղէք, շուտով, շուտով, երբ վերջանայ պատերազմը ···

Ֆրանսուհին ետ ետ քաշուեցաւ եւ գրեթէ վազելով դուրս ելաւ, տարօրինակ վախի ու զարմանքի արտայայտութիւն մը իր դէմքին :

Ահարոն քարացած էր խանութին ճիշդ կեդրոնը, ակնարկները կնոջ ետեւէն.

— Հաւանաբար խենթի մը տեղ դրաւ զիս, գոչեց, առանց տեղէն շարժելու ու նոյն ձեւով շարունակեց .— Բայց խեղճ կինը ինչ գիտնայ թէ ո՞վ եմ ես ··· Բանաստեղծը ո՛ւր, կօշիկ ծախող նանավարը ուր ··· Նոյնիսկ իմ ժողովուրդէս, քանի՞ հոգի կայ զիս ճանչցող :

Սկսաւ հայհոյել եղբօրը, որ զինք ձգած էր այս խանութին մէջ, հայհոյել աւելի սրտաբուխ, հայ կօշկակարներուն, որոնք զոյգ մը կօշիկով կը տիրանան եղեր այդ գեղուհիներուն, իսկ ի՞նք, Ահարո՞նը ···

Այս անգամ աւելի աղեխարշ ձայնով մը.

— Քառասուն տարի, անտուն, անտէր, անկին ··· ոչ իսկ կին մը, Տէր Եհովա··· այսքան յիմար մարդ կ'ըլլա՞յ .·

— Զունէիր կնոջ ուզած կօշիկները, միջամտեցի, դուրս հանելու համար զայն իր տառապանքէն, մեղմելու համար անոր բորբոքած ··· միտքը :

ՕՁՄԱԹԷԻ ԼՃԱԿԸ

Իրկունին մէջ կը դողաս դուն
Երբ կը շնչեն սիւքն ու հով,
Երբ կ'օղակէ շողն արեւուն
Ափերդ ոսկի' գօտիով :

Իրկունին մէջ կը կանչես դուն
Սէրըս սիրո՛յդ ծըփանուտ,
Երբ կը դիմեն դէպ' ինձ թըրթռուն
Թեւերն յակի՛նթ ջուրերուդ :

Իրկունին մէջ կը մըսիս դուն
Ուռիներուն տակ լալկան ,
Երբ կ'արթնանան ձայն ու հծծիւն
Քեզ բոլորո՛ղ մենութեան :

Իրկունին մէջ կը նիրհես դուն
Երբ բատուերները տրտում ,
Կը տարածեն շըղարշն անգոյն
Իրենց ցաւին անպատում : 6

Ու երբ հասնին աստղերն անքուն
Դուն կ'երազես խորասոյզ ,
Լոյս երազներն, հէքեաթն անհուն
Անրջազե՛ղ իմ սիրոյս :

Իտալիա

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

— Կը տեսնես սա պատի տուփերը, յարեց ինծի դառնալով, պարապ են··· իմ քերթուածներուս դագաղներն են··· ես անոնց պահապանը : Կնոջ ուզած կօշիկները պահած եմ վարը, նկուղին մէջ. կաշիէ հաստատուն բոլոր կօշիկները պահած եմ, որ եղբօրս յանձնեմ··· եթէ ծախեմ, տեղը ի՞նչ պիտի դնեմ, քո՞ւրջ թէ տախտակ···

Պիտի ապշէի այս ողջմտութեան դիմաց, այս հայեցի պարկեշտութեան, եթէ չճանչնայի արդէն Ահարոնը :

Այսպէս է Ահարոն : Ոտքերը հողէն կտրըւած, ամպերու մէջ թեւածող երազատեսի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ ձեզի, երբ ժամերով մըտիք կ'ընէք գինքը : Բայց, յանկարծ, այնպիսի ճիշդ դատում մը կ'ընէ, մեր շուրջը տեղի ունեցող դէպքերու մասին, որ ափ ի բերան կը մնաք : Հեռու կ'ապրի հայ կեանքէն, հայ մամուլէն, մեր վէճերէն, բայց իր փղոսկրեայ աշտարակէն շատ աւելի լաւ ու ճիշդ կը տեսնէ քան մենք որ խառնուած ենք այդ բոլորին : Կը սիրէ «փարատոքս» — ները, որուն համար հայերէն բառ մըն ալ գտած է. «խօլակարծիքներ» : Տեսակ մը տարազներ են ասոնք, իւրաքանչիւր դէպքի, անձի կամ խումբի մասին, խտացած իր կարծիքը : Սուր ու հեգնող միտք ունի Ահարոն, բայց չարութիւն չկայ իր մէջ : Անշահախնդրութիւն մը, անկեղծութիւն մը որոնք զինաթափ կ'ընեն ամէնէն դիւրագրգռնե - րը :

Իւրաքանչիւր հայ գրող ունի իր տարազը : Ահարոն մեթափու կը կոչէ Նարդունին, նոխապանոյն խենթազանց մը···

Եւ մեր ժողովուրդը, անոր գրականութիւնն ու պատմութիւնը, անոր յատուկ նկարագիրը, սահմանուած են հետեւեալ յանդուգն խօլակարծիքով.

Հայոց պատմութի՞ւնը :

— Ցաւիտենական պարտութեան մը ողբերգութիւնը ··· :

Հայոց գրականութեան պատմութի՞ւնը — Միջակութիւններու անվախճան կատակերգութիւն մը ···

Հայոց գոռոզութեան չափանի՞շը · — Մասիս լերան երեք բարձրութիւնը ···

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

— Հա, Մինաս, մտիկ ըրէ ըսածիս աւելցուց ժամկոչը անոր զարմանքը գրգռելով : Երէկ առաւօտ, տարիքոտ մարդ մը, Զ···եան էֆէնտիին հետ կը խօսէր Խաչերեանի գեղեցիկ մահարձանին առջեւ : Քանի մը անգամներ անոր շուրջը դարձան, քիչ մը անդին ուրիշ գերեզմանի մը հողակոյտը չափեցին, ու պահ մը յետոյ չեմ գիտեր ինչ պատահեցաւ Զ···եան էֆէնտին այս մարդուն թեւին կռթնած եկեղեցիին պզտիկ դուռէն դուրս ելան ···

Ժամկոչը քանի մը վայրկեան լուռ մնալէ ետք,

— Կը տեսնեմ որ տեղեկութիւն չունիս պատահածէն ըսաւ : Այդ անծանօթը կէսօրէն վերջ քովս եկաւ. իմացուց թէ Զ···եան էֆէնտին կաթուածահար եղաւ ճիշդ իր դրան առջեւ, բժիշկ կանչուեցաւ բայց արդէն անզգայ վիճակի մէջ էր : Բժիշկը հասկցուց թէ մահը արդէն դրան առջեւն էր, ներս մտնելու պատրաստ :

— Մինաս, գիտես ո՞վ է եղեր այդ մարդը : Ինք ըսաւ ինծի, թէ Խաչերեան իր մեծ հայրն է, թէ Զ···եան էֆէնտին եկած, գտած է զինք, ու առաջարկած նուիրել իրեն Եւրոպայէն ճիշդ նոր հասած կառք մը պայմանաւ որ ինք ալ փոխարինէ զայն՝ մեծ հօր մահարձանը նուիրելով ···

Ժամկոչին վերջին խօսքերը համակ փափուքէին, այնքան ցած ձայնով կը շարունակէր զանոնք, տեսնելով որ կառապան Մինաս աչքերը հեռուները սեւեռած ջղագրգռութեան նշաններ ցոյց կուտար :

— Լրացուր խօսքդ, պոռաց Թմբիրէ արթնցած մէկու նման, ինչո՞ւ ընդհատեցիր, սաստեց բարկութեամբ .

— Ի՞նչ կ'ըսէի կոր, այո, ընդմիջեց ժամկոչը, անունս Արմենաքի է ըսաւ այս մարդը : Տէտէյիս մահարձանը ինծ ի՞նչ օգուտ ունի, ինծի նոր կառք մը պէտք էր որպէսզի կարենայի շարունակել գործըս : Ունեցածս այլ եւս խարխլած է, ու աննորոգելի, ձիերս ալ յոգնած ու ծերացած : Բախտը ինծ կը ժպտէր, ու ընդունեցի առաջարկը, մանաւանդ որ ուրիշ մըն ալ խոստացաւ ապսպրել :.

Ժամկոչը իր օրուան կարեւոր լուրը վերջացուց աւելցնելով .

— Արմենաքին ուզեց գիտնալ թէ իր հայրն ու մայրը արդեօք ո՞ւր թաղուած են : Պաղատանք ու արցունք կար աչքերուն մէջ : Ըսի որ գայ քեզ տեսնէ :

— Ուրեմն սխալած չէի··· մրմնջեց կառապան Մինաս : Վայ սրիկայ, Զ···եան էֆէնտի ...: Մեծ հօրդ քիթէն ինկած՝ վայ վատահամբաւ տուներու շուրջ սլքտացող շուն : Ուրիշի մը տապանաքարին աչք տնկեցիր, հէ՞ : Խոֆած հովարտա տէտէյիդ գերեզմանին վրայ կ'ուզես զայն տեսնել, հա՞ : Պատիժդ առի՞ր հիմա : Ծա, այս ինչ խայտառակութիւն··· : Մեղայ Տէր··· մեղայ Տէր ....:

Առտուան այդ ժամուն, խոր լռութեան մէջ, անոր վերջին բառերը զաւիթէն դմբէթաւոր ձեղունին կր զարնուէին ու կ'արձագանգէին հեռուները վերջին դատաստանի փողերուն վրդովիչ ահազանգին նման :

Կառապան Մինաս արդէն արագ քայլերով բաժնուած էր ժամկոչէն, առանց նոյն իսկ մնաք բարով մը ըսելու անոր :

Հետեւեալ օրը, Հայնոցը՝ այս անգամ ինքզինք կը գտնէր բոլորովին տարբեր անակնկալի մը առջեւ : Զ··եան էֆէնտիի ուրիշի մը մահարձանը դընելու խայտառակ գայթակղութիւնը, եւ անոր յանկարծական մահը, կը տարածուէին բերնէ բերան, հրդեհի մը նման անզսպելի համեմատութիւններով, հիմք ունեցած բամբասանքներով :

(Շար.)

ՋԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Միջազգային մամուլը զարմանազան տեղե - կութիւններ կը հաղորդէ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու քարոզչական պայքարի մասին:

Ամերիկացի երեսփոխան մը, Մ. Հատլի, երբ կը պաշտպանէր 170 միլիոն տոլարի վարկը, արտասահմանի մէջ մղուելիք «Ճշմարտութեան պայքարին» համար, ըսաւ թէ համայնավարները 55 միլիառ ֆր. կը ծախսեն Ֆրանսայի մէջ, քարոզչական նպատակներով: Ոմանք չափազանցուած կը գտնեն այս գումարը: Ուրիշներ 18—20 միլիառ կը հաշուեն.— մամուլ՝ եօթը միլիառ, պատի յայտարարութիւն՝ ութ միլիառ, գրքոյկ, թռուցիկ՝ չորս միլիառ:

Հաստյթի մասին ալ ենթադրութիւններ միայն կարելի է ընել.— թերթերու վաճառումէ՝ երեքուկէս միլիառ ֆրանք, անդամատուրքերէ՝ մէկ միլիառ 300 միլիոն (կուսակցութեան անդամներուն թիւը ընդունելով 650.000), հանգանակութիւն (1951ին)՝ յիսուն միլիոն, երեսփոխաններու մասնակցութիւնը՝ 200 միլիոն: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել կարգ մը Ֆրանսայի գործատէրերու վճարումները (ի նախատեսութիւն ապագայ անակնկալներու), եւ արեւելեան երկիրներու աշխատաւորներուն կատարած հանգանակութիւնները:

Այս յայտնութիւնները եւ տրուած թիւերը վերապահութեամբ ընդունելով հանդերձ, կասկած չկայ թէ ծախքի եւ եկամուտի բացը պատկառելի գումար մը կը ներկայացնէ: Ի՞նչպէս կը գոցուի այս բացը:

Համայնավարի մը համար նշանակութիւն չունի այս պարագան: Նպատակը ճշդուած է.— համաշխարհային յեղափոխութիւն: Ան կ'արդարացնէ, «կ'ազնուացնէ, նպատակին առաջնորդող բոլոր միջոցները»:

Ինչպէս կը բացատրէ տեղական թերթ մը, համայնավար գործունէութեան ինքնատպութիւնը կը կայանայ, սակայն, քարոզչութեան նախանիւթեր օգտագործելու եղանակին մէջ: Կոմունիզմը ըլլալով տիեզերական պատգամի մը բանբերը, պէտք է մարդոց դիմէ ամենապարզ ձեւով մը: Ասոր համար երկու մեթոտ.— Առաջին մեկնակէտ ընդունիլ ճշդուած հարց մը, որ կապուած ըլլայ ժողովուրդի զգացումներուն (պատերազմի ահուսարսափ, հակադեղման տրամադրութիւն, գիներու բարձրացում, գործադուլ, եւայլն), եւ զայն լուսաբանել միշտ մարքսեան կանոններով եւ կապել մեծ հարցերու հետ.— ամերիկեան գրաւում, դրամատիրութիւն, ֆաշական քաղաքականութիւն, եւայլն: Այսպէս է որ, հարաւ. արեւմտեան Ֆրանսայի ողողումները քաղաքական բացատրութիւն մը գտան համայնավար մամուլին մէջ.— «Կարելի է արգիլել «Կարոն» գետի յորդումը… կառավարութիւնը կը նախընտրէ մեր դրամը ծախսել մահաբեր գործերու …»:

Երկրորդ մեթոտն է, շահագործել մարդուն յաւիտենական ձգտումները.— Խաղաղութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն, ազատութիւն:

Այս սկզբունքներուն գործադրութեան եղանակներն ալ պարզ ձեւի մը վերածուած են: Օրինակ թշնամի ճակատը մէկ է: Զանազանութիւն չկայ հակառակորդներու միջեւ. բոլոր ոչ-համայնավարները այդ ճակատին կը պատկանին: Երկրորդ, նշանախօսքեր միայն արձակել.— «Ամերիկացիները թող իրենց երկիրը երթան», «հողը՝ հողագործին», «դրամատիրութիւն կը նշանակէ պատերազմ, համայնավարութիւնը խաղաղութիւն է»: Երրորդ, դատողութենէ աւելի մարդուն զգացումին եւ բնազդին դիմել (զայրոյթ, կատաղութիւն, յոյս): Չորրորդ, հարցերը դասաւորել ըստ տեսակի, երբեք միասնաբար չվերլուծել մեծ թեմաները: Այլ կազմակերպել յաջորդական պայքարներ (հիւլէական ռումբ, Գերմանիոյ վերազինում, Հինգ Մեծերու դաշինք: Ամենավերջինը՝ մանրէական պատերազմ): Հինգերորդ, գործունէութեան եւ աշխատանքի ընդհ. ներդաշնակութիւն մը ստեղծել մասնաւոր հարցի մը շուրջ: Բոլոր վայրերու մէջ ստեղծել ամբաստանեալներու «պաշտպանութեան կոմիտէ»ներ, հրապարակային հաւաքոյթներ կազմակերպել, ստորագրութիւններ հաւաքել, բողոքագիրներ ուղղել եւն.:

Համայնավար քարոզչութեան յաջողութիւնը, իր արհեստագիտական կատարելութեամբ չէ որ կը բացատրուի: Հանրային կարծիքը գրաւելու համար, պատրաստ հող պէտք է գտնէ ան: Պէտք է համապատասխանէ ցանկութեան մը: Տրոցկի կ'ըսէր թէ՝ «Համայնավար վարդապետութեան յաջողութիւնը կը կայանայ ժամանակաշրջանի մը եւ դասակարգի մը սուր պահանջներուն համապատասխանող նշանախօսքեր գտնելուն մէջ:

×

Կը թուի թէ Ամերիկացիները ամէն տեղէ աւելի Իտալիոյ մէջ յաջողած են ծածկել իրենց քարոզութիւնը: Հոն, Մ. Նահանգներու դեսպանատան կողմէ տրամադրուած «տոքիւմանթէր» ժապաւէնները (փաստանկար) կը ներկայացուին գիւղի քահանաներուն կողմէ: Այս ժապաւէններուն վրայէն վերցուած են արտադրութեան եւ պատրաստութեան ցուցանիշները: Իւրաքանչիւր ներկայացումէ վերջ, քահանան միտքերու փոխանակութիւն մը կը կատարէ իր ծուխին հետ:

Պարագան նոյնը չէ Ֆրանսայի համար: Հանրութեան տրամադրուած հրատարակութիւններուն մեծագոյն մասին վրայ կ'երեւին Մ. Նահանգներու տեղեկատու սպասարկութեան ստորագրութիւնը: Այս տարի եօթը միլիոն տոլար տրամադրած են Ֆրանսայի մէջ կատարուելիք քարոզութեան: Տեղեկատու սպասարկութիւնը (U S I S), կեդրոն ունենալով Փարիզի «Աստորիա» պանդոկը, վեց մասնաճիւղեր ունի Ֆրանսայի մէջ.— Լիլ, Պորտօ, Լիոն, Սթրազպուրկ, Մարսէյլ եւ Ալժէ: Իր մատենադարանները եւ «տոքիւմանթասիոն»ի սպասարկութիւնները բաց են բոլորին առջեւ:

Այլազան հրատարակութիւններէ զատ, լաւագոյն եւ արդիւնաւէտ քարոզութիւն մըն է մարդոց փոխանակութիւնը, որ կը ձգտի համակրանք ստեղծել Մ. Նահանգներու հանդէպ: Պետական սպասարկութիւնները, մասնաւորապէս կը հետաքրքրուին չորս տեսակ ճամբորդներով.— անուանի լրագրողներ եւ բարձր պաշտօնատարներ, բանախօսներ, դասախօսներ եւ ուսանողներ:

Համալսարանական փոխանակութիւնները կը բազմապատկուին տարուէ տարի: 210 ուսանողներ եւ ուսուցչապետներ մեկնած են Մ. Նահանգները 1951—52 տարեշրջանին: Յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը նախատեսեն 300 հոգի:

Ամերիկացիները ծրագրած են ցրուել 2.225.000 գրքոյկ, ամէն ամիս հրատարակել լրագրական չորս յօդուած, կազմակերպել երկու մասնագիտական ցուցահանդէսներ եւ զանազան շարժանկարներ:

Ինչպէս դիտել կու տայ մասնագէտ մը, Ամերիկացիներու տկարութիւնը, բոլոր ժողովրդապետութեանց նման, կը կայանայ այն բանին մէջ, որ զէնքի ընտրութիւն չեն կրնար կատարել, փոխանակ յարձակողականի, ինքնապաշտպանութեան կը դիմեն: Կը խորշին հակառակորդին գործելակերպէն:

Արեւմտեան պետութեանց քարոզչական կարգ մը մեթոտները, զրահի մը վրայ տրուած գնդասեղի հարուածներուն կը նմանին, ինչպէս կը բացատրէ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը:

Թ. Ա. Թ.

«Ազդակ»ի 25ամեակի բացառիկը

Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթի 25ամեակի առթիւ, խմբագրութիւնը լոյս է ընծայել «Յառաջ»ի ծաւալով, 133 էջնոց, շատ հարուստ բովանդակութեամբ մի բացառիկ թիւ, աշխատակցութեամբ 78 յայտնի դէմքերի, որոնց թւում եւ չորս արաբ հրապարակագիրներ:

Նախ «Ազդակ»ի խմբագիր ընկեր Հայկ Պալեանը, «Անդրադարձումներ մեր 25ամեակի առթիւ» խորագիր առաջնորդողով (չորս էջ) բացատրում է թերթին անընդհատ հրատարակութեան հազար ու մէկ դժուարութիւնները:

Իր տուած մի շարք հետաքրքրական թուական տեղեկութիւններից իմանում ենք նաեւ, որ 25 տարուան ընթացքին լոյս է ընծայել 6000 թիւ «Ազդակ» չորս էջով: Զանազան առիթներով հրատարակել է 50ից աւելի բացառիկ թիւեր: 8ից — 20 էջերով: Ինչպէս նաեւ 80ից աւելի գրական թիւեր, ծանօթ հայ գրագէտների նուիրուած:

Մի շարք հանրածանօթ ընկերներ եւ չէզոքներ գրուատում են «Ազդակ»ի կատարած օգտակար դերը Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղութներում: Մի շարք անհատներ մասնակցել են իրենց յուշերով, գրական երկերով, մեր մամուլի մասին, իրենց յօդուածներով: Դրուատիքներ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայական աշխատանքի մասին գաղթահայ մամուլի, գրականութեան եւ մշակոյթի մարզերում: Յօդուածներ կան եւ բժշկական գիտելիքների մասին: Տրտունջ կայ Հիւս. Ամերիկայի բարկացած հայ գաղութի տխուր ապագայի մասին (Մ. Օզանեան):

«Ազդակ»ի հին համարներից կան յաւուր պատշաճի մի քանի արտատպումներ: Նաեւ Տիրանի մի շատ յաջող ծաղրանկարը: Սակայն, «Ազդակ»ի բացառիկը առանձնապէս արժանի է լուրջ ուշադրութեան եւ գնահատանքի նրա համար, որ այս բացառիկի մէջ կան նաեւ Լիբանանի, Սուրիայի եւ Պաղեստինի մասին ընդհանրապէս եւ գլխաւորապէս այդ երեք երկիրների հայկ. գաղութների մանաւանդ վերջին 25ամեակի վերաբերեալ խնամուած աշխատութիւններ՝ հետեւեալ աշխատակիցների.—

Ղազար Ջարբգ.— Լիբանահայ ազգ. վարժարանները եւ անոնց դերը քառորդ դարու ընթացքին (*):

Ժօրժ Թագպագեան.— Ընդհանուր ակնարկ մը արաբական գրականութեան վրայ:

Եղիշէ Մանուկեան.— Մարմնակրթանքը հայ վարժարաններէն ներս:

Ժիրայր Խաչատուրեան (ճարտարապետ).— Պէյրութը երէկ, այսօր եւ վաղը: (Վեց էջ):

Մանրամասնօրէն ներկայացուած է Լիբանանի մայրաքաղաքի անցեալը՝ իր վերիվայրումներով, ներկան՝ իր սքանչելի շինարարութիւններով եւ ապագան՝ հարուստ ծրագիրներով, ուրուագծով եւ մեծագոյն Պէյրութի եւ կարեւոր հաղորդակցութեան ուղիների յատակագծով:

Ժան Քիրիլոս.— Ինչպէս կերտուեցաւ Լիբանանեան հանրապետութիւնը:

Լիբանանի հակիրճ պատմութիւնն է սկսած 1861 թուից: 1918 Թ. —1947 թուի հոգատարութեան շրջանին, Լիբանանը կառավարել են 12 ֆրանսական բարձր կոմիսէրներ (մարզպան) եւ ընդհ. պատուիրակներ: 1920 — 1952 թուի ընթացքին իրար են յաջորդել տասը հանրապետութեան նախագահներ:

1926—1952 Թ. քսանեւմէկ վարչապետներ: Լիբանանի խորհրդարանի անդամների թիւը 1923 Թ. եղած է 30, իսկ ներկայիս 77 է (չորսը հայ):

Զօր. Հրանդ Մալոյեան.— Սուրիոյ պետական կեանքը վերջին 25 ամեակին:

Փաստացի տուեալներով Սուրիայի 25 տարիների պետական ներքին եւ արտաքին պայքարների մասին է, ինչպէս նաեւ Սուրիահայերի խաղաղ կենակցութեան տեղացիների հետ, շնորհիւ կառավարութեան եւ տեղացի ժողովուրդի բարեացակամ վերաբերմունքի:

Կարօ Գանթարճեան.— Համապատկեր Լիբանանի հայ գաղութի (ութ էջ):

Լիբանանի 85 հազարնոց հայութեան բարոյք վիճակի, ազգային կրթական, մշակութային, գրականութեան, մամուլի, ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան յառաջուն վերելքի յաջող համապատկերն է գծուած:

Յակոբ Տէր Մելքոնեան.—Ինչպէս կազմուեցաւ Լիբանահայ ազգային թեմը. (հինգ էջ):

Դերենիկ եպիսկ.— Կիլիկիոյ աթոռը Անթիլիասի մէջ:

Անթիլիասում կաթողիկոսարան հաստատելու համառօտ պատմութիւնն է իր կազմակերպուած թեմերով, դպրեվանքերով, քահանայից դասարանով, Մայր Տաճարով, նահատակաց յուշարձանով, տպարանով եւ մատենադարանով:

Կ. Թաթուլեան.— Անճր Նահրը երէկ եւ այսօր:

Անճր Նահր կամ Պուրճ Համուտ կոչուած ամայի վայրում 1929 Թ. կիլիկեցի հայ գաղթականներ հողամասեր գնելով, իրենց ծննդավայրերի անունով հիմնել են 15 թաղամասեր: Այսօր Անճր Նահրը օրինակելի քաղաքի է վերածուած, իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, բարձրայարկ շէնքերով, ապարանքներով, վաճառատներով, արուեստի, ճարտարարուեստի եւ արհեստի վերաբերեալ շէնքերով:

30.000նոց օրինակելի այս հայկական գաղութը ունի մի շարք դպրոցներ չորս հազար աշակերտներով եւ ամէն տեսակ միութիւններ: Իսկ իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն գործում է միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր երեք քոյր կոմիտէներով:

Գառնիկ Բանեան.— «Համազգային» ընկերութեան մշակութային գործը:

Համազգայինի գործունէութեանմասին մեր մամուլի մէջ յաճախ է գրւում հարկ եղած տեղեկութիւնները: Եթէ այս մշակութային կազմակերպութիւնը իր մասնաճիւղերը ունենար բոլոր հայկական գաղութներում, կարելի կը լինէր կրթական հաստատութիւններ հիմնել նաեւ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի պէս հայաշատ գաղութներում, նոր սերնդի գէթ մէկ մասը օտարացումից փրկելու նպատակով:

Սարգիս Պալեան.— Սանճակի հայութիւնը:

1938 Թ. Ֆրանսացիները Սանճակը Թուրքերին

(*) ԾԱՆՕԹ.— «Յառաջ»ի ծաւալը նկատի ունենալով, ստիպուած եմ մի շարք յօդուածների միայն վերնագիրները յիշել կամ մի քանի խօսքով միայն ծանօթացնել: Յետոյ՝ ընկեր Հր. Սամուէլը «Յառաջ»ի Յուլիս 27..21 Օգոստ. համարների մէջ «Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղութները» խորագրով տասը յօդուածով տուաւ նաեւ Լիբանանի եւ Սուրիայի հայ գաղութների մասին վիճակագրական ընդարձակ տեղեկութիւններ: Ուստի, կրկնութիւններէ խուսափելու համար Ազդակի բացառիկի վիճակագրական տեղեկութիւններից փոքր մասը միայն կը յիշատակեմ ներկայ յօդուածի մէջ… Բ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 9 Septembre 1952 Երեքշաբթի 9 ՍԵՊՏԵՄ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6860-Նոր շրջան թիւ 2271

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՃԻԳ ՄԸ

Ի՞նչ ըսել կ'ուզենք, եռամեայ ծրագիր մը առաջարկելով, մտաւոր ուժերու եւ մասնաւորապէս ուսուցիչներու պատրաստութեան համար :

Առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս հարցը : Բայց, որքան խօսինք, տեղն է :

Մանաւանդ որ, տեսակ մը կախարդական մթնոլորտ ստեղծուեր է եւ մարդիկ չեն ըմբռներ տագնապին խորութիւնը :

Թող չափազանցութիւն չհամարուի, եթէ անգամ մը եւս ազդարարենք թէ առտու մը հայերէն սորվեցնող ալ պիտի չգտնենք :

Այո՛, միշտ ալ պիտի գտնուին պիտանի տարրեր : Կամաւորներ, անձնուէրներ եւ թեկնածուներ :

Բայց, որո՞ւ համար գաղտնիք է որ տարուէ տարի կ'իջնէ մակարդակը : Նոյն իսկ այն գաղութներուն մէջ ուր հոծ հայութիւն եւ դպրոցական ցանցեր ունինք :

Եթէ հայերէն ուսուցանողի պարագան յիշեցինք մասնաւորապէս, այդ չի նշանակեր թէ միւս ճիւղերը տէր-տիրական ունին :

Մտաւոր ուժերու տագնապը այնպիսի համեմատութիններ ստացած է որ, քանի ձգձգենք, այնքան անդարմանելի պիտի դառնայ :

Քանի մը տարիէ ի վեր, մարդիկ չափազանց շատ կը խօսին ու կը գրեն հոգեւոր հովիւներու պատրաստութեան մասին :

Բարեպաշտներ կան որոնք հրաշքներ կը սպասեն երիտասարդ վարդապետներէ եւ քահանաներէ : Եւ կը թելադրեն զարկ տալ Ժառանգաւորաց վարժարաններու, Դպրեվանքներու, կրօնական դասընթացքներու :

Մինչդեռ, կացութիւնը կը պահանջէ ամբողջական ճիգ մը՝ բառին ամենալայն իմաստով : Մտաւոր գործունէութեան բոլոր ճակատներուն վրայ :

Ի վերջոյ ոչ հոգեւոր հօտ ենք, ոչ ալ խաւարակուռ Ասիոյ խորերը կ'ապրինք :

Փիլոնաւորներու գերարտադրութիւն մը թերեւս մխիթարէ բարեպաշտները, բայց չի կրնար գոհացնել օրուան պահանջները :

Անհրաժեշտ է հիմնական եւ մեթոտիկ աշխատանք, նոյն իսկ այն հաստատութեանց մէջ որ կրօնական հանդամանք ունին :

Եռամեայ ծրագիր մը յօրինած ատեն, անհրաժեշտ է օգտագործել ինչ որ ունինք ձեռքի տակ, — երկրորդական վարժարան, ճեմարան կամ դպրեվանք :

Երեք տարուան ընթացքին, այդ բոլոր հաստատութիւնները պիտի ջանան մտաւոր ուժեր պատրաստել : Մասնաւորապէս ուսուցիչներ, ամենալայն զարգացումով :

Տեսակ մը «հարուածային» գործունէութիւն, համաձայն օրուան պահանջներուն :

Այս անմիջական պարտականութիւնը կրնան ստանձնել. —

1. Փալանճեան Համազգային Ճեմարանը, Պէյրութ :

2. Անթիլիասի դպրեվանքը, Պէյրութ :

3. Քառէն Եփփէ Ճեմարանը, Հալէպ :

4. Մելքոնեան հաստատութիւնը, Կիպրոս :

5. Մխիթարեան երկրորդական վարժարանները եւ ուրիշ բարձրագոյն կրթարաններ կամ լրացուցիչ դասընթացքներ :

Եթէ այս տարուան վերամուտէն իսկ համաձայնութիւն մը գոյանայ այս հաստատութեանց միջեւ, ճամբուն կէսը կտրուած կ'ըլլայ :

Ծրագիրը նիւթական ծանր հոգեր չի կրնար պատճառել, քանի որ ամէնքն ալ ունին իրենց նախահաշիւները, իւրաքանչիւր տարեշրջանի համար :

Պարզապէս դասախօսութիւնները պիտի կատարուին ծրագրեալ ուղղութեամբ :

Այն ատեն թերեւս դուրսէն ալ հեղինակաւոր դէմքեր իրենց աջակցութիւնն ընծայեն :

Դասընթացքները կրնան դառնալ տեսակ մը ժողովրդային համալսարան, ուր որ յարմարութիւն կայ : (Օրինակ, Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային ընկերութեան) :

Պիտի ուզէինք լսել աւելի գործնական առաջարկներ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՊԱՆԹԷՈՆԸ

Երբ մեռաւ Արժանթինի նախագահին կինը, շատ մը քաղաքներ եւ գիւղեր փոխեցին իրենց անունը եւ այսուհետեւ պիտի կոչուին Եւիտա Փերոն :

Պաշտօնատուն մը պատրաստել տուած է նորահնար մոմ մը որ, յառաջիկայ հարիւր տարուան մէջ, պիտի վառի օրական միայն մէկ ժամ, ի յարգանս ողբացեալին :

Մտէք մեր արտը :

Մեծ հայրենասէր մը, մեծ մտաւորական մը, մեծ հերոս մը այս աշխարհէն կը փոխադրուի անդին աշխարհը : Ի՞նչ կ'ընենք իր յիշատակը յարգելու համար :

Յուղարկաւորութեան օրը, խուռներամ բազմութեամբ, կ'երթանք գերեզմանատուն եւ դամբանական կը խօսինք : Աղուոր, աղուոր բառեր : Քիչ մըն ալ աղօթք ու մաղթանք :

— Հողը վրադ թեթեւ...

Յետոյ կը վերադառնանք տուն եւ յօդուածներ կը գրենք մեր մամուլին մէջ : Համբերութիւն ունեցողը թող համրէ :

Մահուան տարելիցին, հոգեհանգիստ եւ նորէն յօդուած : Այսինչին միտքը նոր բան մը ինկած է :

Երեք տարի վերջ, դասախօսութիւն, որ բառ առ բառ պիտի կրկնուի հինգ տասը տարի վերջ :

Այս անցուդարձերուն տեւողութեան, հասարակ մահկանացուն, արդէն մոռցած է ողբացեալին գործն ալ, անունն ալ : Շատ, շատ հանդէսի մը մէջ, պիտի յիշէ զանոնք՝ ամէնէն անշնորհ ձեւով :

Կարկանդակ մը աճուրդի դրուած է : Պէտք է փող հաւաքել : Ու սրահին չորս կողմը մեծ իրարանցում : Ատենապետը, բեմէն կը պոռայ .

— Տիկին Ա. Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին հազար ֆր. կը նուիրէ : Օր. Բ. Քրիստափորի յիշատակին հինգ հարիւր : Պ. Գ. Րաֆֆիի յիշատակին 300 ֆրանք : Քաղաքացի Դ. Մեծն Տիգրանի յիշատակին երկու հարիւր ֆրանք...

Ուր կ'ուզէք գացէք, չկայ ժողովուրդ մը որ իր ննջեցեալներուն յիշատակը յարգէ այսքան այլանդակ ձեւով : Ո՞ւրկէ առեր ենք մեր դասը, չեմ գիտեր...

Ֆրանսացին իր Անծանօթ Զինուորը կը յիշէ «Մշտնջենական Բոց»ով՝ Փարիզի Յաղթութեան կամարին տակ : Ուրիշ ժողովուրդներ կոթողներ կը շինեն իրենց Մեծերուն անունով :

Ո՞ւր են մեր մնայուն յիշատակարանները : Ո՞ւր երթանք, ո՞ր նկարին ու արձանին առջեւ խոնարհինք մեր ազգին մեծերը յիշելու համար՝ գոնէ տարին մէկ օր :

Թերթերու հաւաքածոնե՞րը բանանք թէ դասախօսութեան երթանք ու քնանանք :

Ո՞ւր է մեր Բոցը, մեր մնայուն Պանթէոնը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

500 ՏՈԼԱՐ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք»ի մէջ կը կարդանք (24 Օգոստ.).

Տիթրոյիթէն հանրածանօթ ընկեր Տոքթ. Պ. Յ. Դարբին եւ ընկերուհի Ովսաննա Պալեան ամուսնացան Ուոշինկթընի մէջ, Օգոստոս 21ին, կնքահայրութեամբ վաստակաւոր գործիչ եւ խմբագրապետ ընկեր եւ ընկերուհի Վահան Նաւասարդեաններու :

Այս ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Բժ. Պ. Յ. Դարբին եւ իրենց եղբայրը Յովակիմ Դարբինեան նուիրեցին 500 տոլար «Յուսաբեր»ի նորակառոյց շէնքին :

ՎԱՂԸ՝ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀՐԱՇԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ՈՒՐ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ, ՊԱՐԶԵԼՈՎ ՇԱՏ ՄԸ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ :

ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Զօր. Նեկիպ վարչապետ

70 ԵՐԵՒԵԼԻՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ (ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐ, ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ, ՊԱԼԱՏԱԿԱՆՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ)

Կիրակի օր, 7 Սեպտ., նոր եւ աւելի արմատական յեղաշրջում մը տեղի ունեցաւ Եգիպտոսի մէջ : Ալի Մահեր հրաժարած ըլլալով, Զօր. Նեկիպ ինք ստանձնեց վարչապետութիւնը եւ նոր դահլիճ մը կազմեց անկախ մասնագէտներէ : Միակ զինուորականը ինքն է եւ պիտի վարէ նաեւ պատերազմական եւ ծովային նախարարութիւնը :

Դահլիճին փոփոխութիւնը տեղի ունեցաւ վեց ժամուան մէջ : Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ալի Մահեր հրաժարեցաւ անոր համար որ զօր. Նեկիպ կը պահանջէր անմիջապէս գործադրել հողային բարենորոգման օրէնքը, մինչդեռ ինք յարմար կը դատէր աստիճանաբար գործել :

Յեղաշրջումը տեղի ունեցաւ խաղաղութեամբ : Թերթերը ժամը ժամին տեղեկութիւններ կը հաղորդէին բացառիկ թիւերով, բայց որեւէ ցոյց տեղի չունեցաւ : Զրահապատ կառքեր եւ հրասայլեր զետեղուած էին գլխաւոր փողոցներուն մէջ, երբ զօր. Նեկիպ եւ նոր նախարարները Ապտինի պալատը գացին, աւանդական երդումը կատարելու համար Խնամակալ Խորհուրդին առջեւ : Ձերբակալութիւնները մեծ մասով տեղի ունեցան կիրակի առտու ժամը 3էն 5, երբ մասնաւոր կառքեր դէպի Զինուորական Ակադեմիա կը փոխադրէին կալանաւորները : Մէկ մասը յետոյ փոխադրուեցաւ Ֆարուքի նախկին պալատը, Քուպպէ :

Կալանաւորներուն թիւը 70ի կը հասնէր առաջին օրը : Պաշտօնական ցանկին մէջ կ'երեւան հետեւեալ անունները . —

Ֆուատ Սերակէտտին, Վաֆտ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը որ ներքին գործերու նախարար էր Յունուար 26ի դէպքերուն ատեն, իր եղբայրը՝ Ապտ էլ Համիտ, Օսման Մոհարրէմ՝ հանրօգուտ շինութեանց նախկին նախարար, Սոլիման Կանամ՝ Վաֆտի Բ. քարտուղարը, Նապիլ Ապպաս Հալիմ՝ ազգական արքայական գերդաստանին, Հաֆըզ Աֆիֆի՝ նախկին արքունի դիւանապետ, Էտկար Կալլատ՝ տնօրէն «Ժուռնալ տ'Էժիփթ»ի, Համիտ Կուտա՝ Սաատեան կուսակցութեան փոխնախագահը, Ֆարէտ Զալուք՝ քարոզութեանց նախարար Հիլալի դահլիճին մէջ, Սալահ Մորթադա՝ նախկին նախարար, Մուսթաֆա Սատըք՝ տնօրէն օդանաւային ընկերութեան, Նակիպ Սալէմ՝ դահրնկէց Թագաւորին մտերիմը, Ալի Քոչքանի՝ նախկին երեսփոխան, Ահմէտ Թալէաթ՝ նախկին կառավարիչ Տամիէթի, Ալի Շոմպարրի՝ անդամ քաղաքական ոստիկանութեան, Ալի Զիր՝ նախկին քարտուղար Ֆուատ Սերակէտտինի, Եուսուֆ Կազալի՝ նախկին կառավարիչ Աղեքսանդրիոյ, Նակիպ ալ Հիլալի՝ Ֆարուքի վերջին վարչապետը, իշխան Սայիտ Հալիմ, իշխան Իսմայիլ Տաուտ եւն. :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ձերբակալուած են Վաֆտի բոլոր վարիչները, բացի նախագահէն՝ Նահասէ, որ հսկողութեան տակ առնուած է : Ձերբակալութիւններէն կը հետեւի թէ բանակը անհրաժեշտ համարած է արգելքի տակ առնել առնուազն երեք դասակարգի երեւելիներ. —

1. Անոնք որ օգտուած են հանրային պաշտօններէն՝ մեծ հարստութիւններ դիզելու համար, մասնաւորապէս անոնք որ ամբաստանուած են թէ անպէտ զէնքեր գնած էին Պաղեստինի պատերազմին ատեն :

2. Քաղաքական կուսակցութեանց վարիչներ, որոնք դաւեր կը սարքէին, բանակին պահանջած բարենորոգումները խափանելու համար : Այս տեսակէտով ամէնէն աւելի յանցաւոր կը համարուի Վաֆտը որ վեց շաբաթէ ի վեր կ'անտեսէր մաքրագործումի ազդարարութիւնները :

3. Արքայականներ որոնք կրնային յետադիմական շարժում մը փորձել բանակին դէմ : Անոնց մէջ կը գտնուին արքունի դիւանապետը՝ Աֆիֆի եւ նախկին վարչապետը՝ Հիլալի (նախապէս փաշա) :

Նոր դահլիճին մէջ կը գտնուին Թուրք ազգայնական կուսակցութեան վարիչը՝ Ֆէթհի Րըտվան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ՏԵՍԱՆ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԷՋ

Սէն Միշէլի «Արարատ» ճաշարանին վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ այն ֆրանսացի երկրախոյզները որոնք Արարատ լեռը բարձրացեր էին վերջերս, իրենց տեսածները պիտի պատմեն այսօր, Երեքշաբթի, ժամը 20ին :

Փափաքողները դիմեն ճաշարան Le Mont Ararat, 51 Rue des Ecoles .

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Միջազգային մամուլը զարմանալան տեղե – կութիւններ կը հաղորդէ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու քարոզչական պայքարի մասին:

Ամերիկացի երեսփոխան մը, Մ. Հատվի, երբ կը պաշտպանէր 170 միլիոն տոլարի վարկը, արտասահմանի մէջ մղուելիք «Ճշմարտութեան պայքարին» համար, ըսաւ թէ համայնավարները 55 միլիառ Ֆր. կը ծախսեն Ֆրանսայի մէջ, քարոզչական նպատակներով: Ոմանք չափազանցուած կը գտնեն այս գումարը: Ուրիշներ 18—20 միլիառ կը հաշուեն.— մամուլ՝ եօթը միլիառ, պատի յայտարարութիւն՝ ութ միլիառ, գրքոյկ, թռուցիկ՝ չորս միլիառ :

Հասոյթի մասին ալ ենթադրութիւններ միայն կարելի է ընել.— թերթերու վաճառումէ՝ երեքուկէս միլիառ Ֆրանք, անդամատուրքերէ՝ մէկ միլիառ 300 միլիոն (կուսակցութեան անդամներուն թիւը ընդունելով 650.000), հանգանակութիւն (1951ին)՝ յիսուն միլիոն, երեսփոխաններու մասնակցութիւնը՝ 200 միլիոն: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել կարգ մը Ֆրանսացի գործատէրերու վճարումները (ի նախատեսութիւն ապագայ անակնկալներու), եւ արեւելեան երկիրներու աշխատաւորներուն կատարած հանգանակութիւնները :

Այս յայտնութիւնները եւ տրուած թիւերը վերապահութեամբ ընդունելով հանդերձ, կասկած չկայ թէ ծախքի եւ եկամուտի բացը պատկառելի գումար մը կը ներկայացնէ: Ի՞նչպէս կը գոցուի այս բացը:

Համայնավարի մը համար նշանակութիւն չունի այս պարագան: Նպատակը ճշդուած է .— համաշխարհային յեղափոխութիւն: Ան կ'արդարացնէ, «կ'ազնուացնէ, նպատակին առաջնորդող բոլոր միջոցները »:

Ինչպէս կը բացատրէ տեղական թերթ մը, համայնավար գործունէութեան ինքնատպութիւնը կը կայանայ, սակայն, քարոզչութեան նախանիւթերը օգտագործելու եղանակին մէջ: Կոմունիզմը ըլլալով տիեզերական պատգամի մը բանբերը, պէտք է մարդոց դիմէ ամենապարզ ձեւով մը: Ասոր համար երկու մեթոտ .— Առաջին մեկնակէտ ընդունիլ ճշդուած հարց մը, որ կապուած ըլլայ ժողովուրդի զգացումներուն (պատերազմի ահուսարսափ, հակապերման տրամադրութիւն, գիներու բարձրացում, գործադուլ, եւայլն), եւ զայն լուսաբանել միշտ մարքսեան կանոններով եւ կապել մեծ հարցերու հետ.— ամերիկեան գրաւում, դրամատիրութիւն, Ֆաշական քաղաքականութիւն, եւայլն: Այսպէս է որ, հարաւ. արեւմտեան Ֆրանսայի ուղղումները քաղաքական բացատրութիւն մը գտան համայնավար մամուլին մէջ.— «Կարելի է արգիլել «Կարոն» գետի յորդումը… կառավարութիւնը կը նախընտրէ մեր դրամը ծախսել մահաբեր գործերու …»:

Երկրորդ մեթոտն է, շահագործել մարդուն յաւիտենական ձգտումները.— Խաղաղութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն, ազատութիւն :

Այս սկզբունքներուն գործադրութեան եղանակներն ալ պարզ ձեւի մը վերածուած են: Օրինակ թշնամի ճակատը մէկ է: Զանազանութիւն չկայ հակառակորդներու միջեւ. բոլոր ոչ-համայնավարները այդ ճակատին կը պատկանին: Երկրորդ, նշանախօսքեր միայն արձակել.— «Ամերիկացիները թող իրենց երկիրը երթան», «Հողը՝ հողագործին», «դրամատիրութիւն կը նշանակէ պատերազմ, համայնավարութիւնը խաղաղութիւն է»: Երրորդ, դատողութենէ աւելի մարդուն զգացումին եւ բնազդին դիմել (զայրոյթ, կատաղութիւն, յոյս): Չորրորդ, հարցերը դասաւորել ըստ տեսակի, երբեք միասնաբար չվերլուծել մեծ թեմաները: Այլ կազմակերպել յաջորդական պայքարներ (հիւլէական ռումբ, Գերմանիոյ վերազինում, Հինդ Մեծերու դաշինք : Ամենավերջինը՝ մանրէական պատերազմ): Հինգերորդ, գործունէութեան եւ աշխատանքի ընդհ. ներդաշնակութիւն մը ստեղծել մասնաւոր հարցի մը շուրջ: Բոլոր վայրերու մէջ ստեղծել ամբաստանեալներու «պաշտպանութեան կոմիտէ»ներ, հրապարակային հաւաքոյթներ կազմակերպել, ստորագրութիւններ հաւաքել, բողոքագիրներ ուղղել եւն.:

Համայնավար քարոզչութեան յաջողութիւնը, իր արհեստագիտական կատարելութեամբ չէ որ կը բացատրուի: Հունդային կարծիքը գրաւելու համար, պատրաստ հող պէտք է գտնէ ան: Պէտք է համապատասխանէ ցանկութեան մը: Տրոցկի կ'ըսէր թէ՝ «համայնավար վարդապետութեան յաջողութիւնը կը կայանայ ժամանակաշրջանի մը եւ դասակարգի մը սուր պահանջներուն համապատասխանող նշանախօսքեր գտնելուն մէջ :

×

կը թուի թէ Ամերիկացիները ամէն տեղ աւելի Իտալիոյ մէջ յաջողած են ծածկել իրենց քարոզութիւնը: Հոն, Մ. Նահանգներու դեսպանատան կողմէ տրամադրուած «տոքիւմանթէր» ժապաւէնները (փաստանկար) կը ներկայացուին գիւղի քահանաներուն կողմէ: Այս ժապաւէններուն վրայէն վերցուած են արտադրութեան եւ պատրաստութեան ցուցանիշները : Իւրաքանչիւր ներկայացումէ վերջ, քահանան միտքերու փոխանակութիւն մը կը կատարէ իր ծուխին հետ :

Պարագան նոյնը չէ Ֆրանսայի համար: Հանրութեան տրամադրուած հրատարակութիւններուն մեծագոյն մասին վրայ կ'երեւին Մ. Նահանգներու տեղեկատու սպասարկութեան ստորագրութիւնը: Այս տարի եօթը միլիոն տոլար տրամադրած են Ֆրանսայի մէջ կատարուելիք քարոզութեան: Տեղեկատու սպասարկութիւնը (U S I S), կեդրոն ունենալով Փարիզի «Աստորիա» պանդոկը, վեց մասնաճիւղեր ունի Ֆրանսայի մէջ .— Լիլ, Պորտօ, Լիոն, Սթրազպուրկ, Մարսէյլ եւ Ալժէ: Իր մատենադարանները եւ «տոքիւմանթասիոն»ի սպասարկութիւնները բաց են բոլորին առջեւ :

Այլազան հրատարակութիւններէ զատ, լաւագոյն եւ արդիւնաւէտ քարոզութիւն մըն է մարդոց փոխանակութիւնը, որ կը ձգտի համակրանք ստեղծել Մ. Նահանգներու հանդէպ: Պետական սպասարկութիւնները, մասնաւորապէս կը հետաքրքրուին չորս տեսակ ճամբորդներով.— անուանի լրագրողներ եւ բարձր պաշտօնատարներ, բանախօսներ, դասախօսներ եւ ուսանողներ:

Համալսարանական փոխանակութիւնները կը բազմապատկուին տարուէ տարի: 210 ուսանողներ եւ ուսուցչապետներ մեկնած են Մ. Նահանգները 1951—52 տարեշրջանին: Յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը նախատեսեն 300 հոգի :

Ամերիկացիները ծրագրած են ցրուել 2.225.000 գրքոյկ, ամէն ամիս հրատարակել լրագրական չորս յօդուած, կազմակերպել երկու մասնագիտական ցուցահանդէսներ եւ զանազան շարժանկարներ :

Ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, Ամերիկացիներու տկարութիւնը, բոլոր ժողովրդապետութեանց նման, կը կայանայ այն բանին մէջ, որ զէնքի ընտրութիւն չեն կրնար կատարել, փոխանակ յարձակողականի, ինքնապաշտպանութեան կը դիմեն: Կը խորշին հակառակորդին գործելակերպէն :

Արեւմտեան պետութեանց քարոզչական կարգ մը մեթոտները, զրահի մը վրայ տրուած գնդասեղի հարուածներուն կը նմանին, ինչպէս կը բացատրէ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը:

Թ. Ա. Թ.

«Ազդակ»ի 25ամեակի բացառիկը

Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթի 25ամեակի առթիւ, խմբագրութիւնը լոյս է ընծայել «Յառաջ»ի ծաւալով, 133 էջնոց, շատ հարուստ բովանդակութեամբ մի բացառիկ թիւ, աշխատակցութեամբ 78 յայտնի դէմքերի, որոնց թւում եւ չորս արաբ հրապարակագիրներ :

Նախ «Ազդակ»ի խմբագիր ընկեր Հայկ Պալեանը, «Անդրադարձումներ մեր 25ամեակի առթիւ» խորագիր առաջնորդողով (չորս էջ) բացատրում է թերթին անընդհատ հրատարակութեան հազար ու մէկ դժուարութիւնները:

Իր տուած մի շարք հետաքրքրական թուական տեղեկութիւններից իմանում ենք նաեւ, որ 25 տարուան ընթացքին լոյս է ընծայել 6000 թիւ « Ազդակ» չորս էջով: Զանազան առիթներով հրատարակել է 50ից աւելի բացառիկ թիւեր : 8ից — 20 էջերով: Ինչպէս նաեւ 80ից աւելի գրական թիւեր, ծանօթ հայ գրագէտների նուիրուած :

Մի շարք հանրածանօթ ընկերներ եւ չէզոքներ դրուատում են «Ազդակ»ի կատարած օգտակար դերը Միջին Արեւելքի հայ գաղութներում: Մի շարք անհատներ մասնակցել են իրենց յուշերով, գրական երկերով ,մեր մամուլի մասին, իրենց յօդուածներով: Դրուատիքներ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայական աշխատանքի մասին գաղթահայ մամուլի, գրականութեան եւ մշակոյթի մարզերում: Յօդուածներ կան եւ բժշկական գիտելիքների մասին: Տրտունջ կայ Հիւս. Ամերիկայի բարկացած հայ գաղութի տխուր ապագայի մասին (Մ. Օզանեան):

« Ազդակ »ի հին համարներից կան յաւուր պատշաճի մի քանի արտատպումներ: Նաեւ Տիրանի մի շատ յաջող ծաղրանկարը :Սակայն, «Ազդակ»ի բացառիկը առանձնապէս արժանի է լուրջ ուշադրութեան եւ գնահատանքի նրա համար, որ այս բացառիկի մէջ կան նաեւ Լիբանանի, Սուրիայի եւ Պաղեստինի մասին ընդհանրապէս եւ գլխաւորապէս այդ երեք երկիրների հայկ. գաղութների մասնաւանդ վերջին 25ամեակի վերաբերեալ խնամուած աշխատութիւններ՝ հետեւեալ աշխատակիցների :—

Ղազար Չարըգ.— Լիբանահայ ազգ. վարժարանները եւ անոնց դերը քառորդ դարու ընթացքին (*):

Ժօրժ Թագպագեան.— Ընդհանուր ակնարկ մը արաբական գրականութեան վրայ :

Եղիշէ Մանուկեան.— Մարմնակրթանքը հայ վարժարաններէն ներս :

Ժիրայր Խաչատուրեան (ճարտարապետ).— Պէյրութը երէկ, այսօր եւ վաղը: (Վեց էջ):

Մանրագիտօրէն ներկայացուած է Լիբանանի մայրաքաղաքի անցեալը՝ իր վերիվայրումներով, ներկան՝ իր սքանչելի շինարարութիւններով եւ ապագան՝ հարուստ ծրագիրներով, ուրուագծով եւ մեծագոյն Պէյրութի եւ կարեւոր հաղորդակցութեան ուղիների յատակագծով:

Ժան Քիրիլոս.— Ինչպէս կերտուեցաւ Լիբանանեան հանրապետութիւնը :

Լիբանանի հակիրճ պատմութիւնն է սկսած 1861 թուից: 1918 թ. —1947 թուի հոգատարութեան շրջանին, Լիբանանը կառավարել են 12 Ֆրանսական բարձր կոմիսէրներ (մարզպան) եւ ընդհ. պատուիրակներ: 1920 — 1952 թուի ընթացքին իրար են յաջորդել տասը հանրապետութեան նախագահներ :

1926—1952 թ. քսանեւմէկ վարչապետներ: Լիբանանի խորհրդարանի անդամների թիւը 1923 թ. եղած է 30, իսկ ներկայիս 77 է (չորսը Հայ):

Զօր. Հրանդ Մալոյեան.— Սուրիոյ պետական կեանքը վերջին 25 ամեակին:

Փաստացի տուեալներով Սուրիայի 25 տարիների պետական ներքին եւ արտաքին պայքարների մասին է, ինչպէս նաեւ Սուրիահայերի խաղաղ կենակցութեան տեղացիների հետ, շնորհիւ կառավարութեան եւ տեղացի ժողովուրդի բարեացակամ վերաբերմունքի :

Կարօ Գանթարճեան.— Համապատկեր Լիբանանի հայ գաղութի (ութ էջ):

Լիբանանի 85 հազարնոց հայութեան բարոյ վիճակի, ազգային կրթական, մշակութային, գրականութեան, մամուլի, ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան յառաջուն վերելքի յաջող համապատկերն է գծուած :

Յակոբ Տէր Մելքոնեան.—Ինչպէս կազմուեցաւ Լիբանահայ ազգային թեմը (հինգ էջ):

Դերենիկ եպիսկ.— Կիլիկիոյ աթոռը Անթիլիասի մէջ:

Անթիլիասում կաթողիկոսարան հաստատելու համառօտ պատմութիւնն է իր կազմակերպուած թեմերով , դպրեվանքերով, քահանայից դասարանով, Մայր Տաճարով, նահատակաց յուշարձանով, տպարանով եւ մատենադարանով :

Կ. Թաթուլեան.— Անճր Նահրը երէկ եւ այսօր:

Անճր Նահր կամ Պուրճ Համուտ կոչուած ամայի վայրում 1929 թ. կիլիկեցի հայ գաղթականներ հողամասեր գնելով, իրենց ծննդավայրերի անունով հիմնել են 15 թաղամասեր: Այսօր Անճր Նահրը օրինակելի քաղաքի է վերածուած, իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, բարձրայարկ շէնքերով , ապարանքներով, վաճառատներով, արուեստի , ճարտարարուեստի եւ արհեստի վերաբերեալ շէնքերով :

30.000նոց օրինակելի այս հայկական գաղութը ունի մի շարք դպրոցներ չորս հազար աշակերտներով եւ ամէն տեսակ միութիւններ: Իսկ իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն գործում է միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր երեք քոյր կոմիտէներով:

Գառնիկ Բանեան.— «Համազգային» ընկերութեան մշակութային գործը:

Համազգայինի գործունէութեանմասին մեր մամուլի մէջ յաճախ է դրւում հարկ եղած տեղեկութիւնները: Եթէ այս մշակութային կազմակերպութիւնը իր մասնաճիւղերը ունենար բոլոր հայկական գաղութներում, կարելի կը լինէր կրթական հաստատութիւններ հիմնել նաեւ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի պէս հայաշատ գաղութներում , նոր սերնդի գէթ մէկ մասը օտարացումից փրկելու նպատակով:

Սարգիս Պալեան.— Սանճակի հայութիւնը :

1938 թ. Ֆրանսացիները Սանճակը Թուրքերին

(*) ԾԱՆՕԹ.— «Յառաջ»ի ծաւալը նկատի ունենալով, ստիպուած եմ մի շարք յօդուածների միայն վերնագիրները յիշել կամ մի քանի խօսքով միայն ծանօթացնել: Յետոյ՝ ընկեր Հր. Սամուէլը «Յառաջ»ի Յուլիս 27..21 Օգոստ. համարների մէջ «Միջին Արեւելքի հայ գաղութները» խորագրով տասը յօդուածով տուաւ նաեւ Լիբանանի եւ Սուրիայի հայ գաղութների մասին վիճակագրական ընդարձակ տեղեկութիւններ: Ուստի, կրկնութիւններէ խուսափելու համար Ազդակի բացառիկի վիճակագրական տեղեկութիւններից փոքր մասը միայն կը յիշատակեմ ներկայ յօդուածի մէջ… Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

«ԴՎԻՆ ՔԱՂԱՔԸ ԵՒ ԻՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ», (Հեղինակ Կ. Ղաֆադարեան), լոյս տեսաւ Գիտութեանց Ակադեմիայի հրատարակութեամբ: Գիրքը կ'ամփոփէ Հայաստանի միջնադարեան մայրաքաղաք Դվինի 1937—1939 եւ 1946 —1950ի պեղումներու արդիւնքը: Գիրքը բացի յառաջաբանէն եւ ներածութենէն ունի չորս գլուխ : Առաջինը կը պարունակէ քաղաքի սահմաններու եւ աւերակներու նկարագրութիւնը, երկրորդը պեղումներու նկարագրութիւնը, երրորդը ճարտարապետական կառուցուածքի վերլուծումը, չորրորդը գտնուած առարկաներու ուսումնասիրութեան հիման վրայ ժողովուրդի կենցաղի, արհեստներու, առեւտուրի, երկրագործութեան, որսորդութեան եւ մշակոյթի զանազան հարցեր: Գիրքին մէջ կայ 236 նկար եւ երկու հազար օրինակ լոյս տեսած է :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ լոյս ընծայած է հայ երգահաններու գործերէն Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Վոլկա - Դոն», «Երգ խաղաղութեան մասին» (Խօսք Սարմէնի), Մ. Մազմանեանի «Մոսկուա երգը», «Հերոսական խմբերգը», Վ. Արարատեանի մշակած «Մրցութիւնը» երգը, Ռ. Ստեփանեանի «Երգ Սեւանի մասին» (քառաձայն երգեցիկ խումբի համար), Ե. Սահառունիի «Հայրենիք» խմբերգը, Արտաշէս Խաչատուրեանի «Իմ Հայաստանը», Ումր - Շատի «Լենինական» երգը, Է. Կզարթմեանի «Հայաստան» խմբերգը գրուած քառաձայն խումբի համար, Կ. Զաքարեանի «Սէր» եւ Է. Յովհաննէսեանի «Գիշեր էր»: Գործիքական երաժշտութենէն Ա. Տէր Ղեւոնդեանի «Ֆանթազեան» եւ Նազդեանի գործերը ջութակի եւ դաշնակի համար: Գ. Եղիազարեանի «Հայաստան» համանուագային բանաստեղծութիւն, մեծ նուագախումբի համար :

X Լոյս տեսաւ Փրոֆ. Մ. Աբեղեանի, փրոֆ. Լ. Ա. Յովհաննիսեանի եւ Բժիշկ Տէր Պօղոսեանի «Լատին Ռուս Հայերէն բժշկական բառարանը»: Բառարանը կը պարունակէ լատիներէն - ռուսերէն եւ հայերէն մօտ 25 հազար բժշկական բառեր : Երեք հազար օրինակ լոյս տեսած է այս գրքէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒԺԱՎԱՅՐԵՐԸ.— Ներկայիս կան տասնեակ մը հանքային աղբիւրներ, որոնցմէ նշանաւոր են Ջերմուկը եւ Արզնին: Ջերմուկի ջուրերը համաշխարհային նշանակութիւն ունին, կարելի է բաղդատել Չեխոսլովիական Կարլովի բուժավայրերուն հետ : Ունի բարձր ջերմաստիճան եւ բացառիկ է քիմիական բաղադրութեամբ եւ բուժական յատկութիւններով: Հոն կարելի է բուժել ջղային, լեռնապարկի, ստամոքս աղիքային հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս շաքարախտը: Ներկայիս Ջերմուկի մէջ կան հինգ ապաքինարաններ, նաեւ կը շինուին երկու նոր ապաքինարաններ, հանքային ջուրերու տաղաւար, բաղնիքի նոր շէնք, 40 խցիկով, բազմաբուժարան: Առնցմէ զատ կը նախագծուի միութենական նախարարութիւններու, կարգ մը ապաքինարաններ : Երկրորդ բուժավայրը Արզնին: Աստ ջուրերը ծանօթ են հնագոյն ժամանակներէն ի վեր: Աւազաններուն մէջ գտնուած օտար պետութեանց դրամներէն կարելի է հետեւցնել թէ հոն կ'երթային բուժուելու օտար երկիրներու բնակիչներն ալ: Հոս կը բուժուին սրտանօթներու, ստամոքս եւ աղիքներու հիւանդութիւնները: Արզնին Կիսլովոդսկիի հաւասար ճանչցուած բուժավայր է: Ջուրին հիանալի համին շնորհիւ մեծ քանակութեամբ դուրս կը ղրկուի : Այս բուժավայրը ունի բաղնիքի գեղեցիկ շէնք, նորագոյն սարքաւորումներով: Բուժավայրը կը գործէ ամբողջ տարին: Յետագայ կառուցման համար Արզնին կիրճէն պիտի տեղափոխեն սարահարթի վրայ, պիտի շինուին նոր ապաքինարաններ 1600 մահճակալով: Կը ծրագրեն շինել բազմաթիւ ամառանոցներ: Բարձրաւանդակը կիրճի հետ պիտի միացուի վերելակով(Ֆինիքիւլէր)եւ Երեւանի պիտի միացուի ինքնաշարժի խճուղիով:

Դիլիճան՝ բուժավայրերու մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւէ իբրեւ լեռնային կլիմաբուժական կայան, նշանաւոր է իր ջուրը: Հոս նաեւ կը շինուին մեծ ապաքինարաններ, ծանօթ է Գոլովինոյի ապաքինարանը : Իբրեւ լեռնային բուժավայր ծանօթ են նաեւ Ստեփանաւան եւ Կիրովական:

Հայկական երկրաբանական վարչութիւնը հետախուզական աշխատանքներ կըկատարէ Ախտայի շրջանի Հանքաւան գիւղը: Հոս կան հանքային աղբիւրներ: Մօտ ատենէն կը դառնայ Ս. Միութեան լաւագոյն բուժավայրերէն մէկը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԷՆ 48 հոգի արժանացած են Ս. Միութեան մարզախաղի վաստակաւոր վարպետի կոչման: Հայաստանի մէջ կան բաւական թիւով մարզավայր (սթատիոն), 501 ֆութպոլի դաշտ, 673 վոլիպոլի,1556հրապարակ, 300 մարզանքի դահլիճ, 60 լողալու: Կան «Դինամօ», «Սպարտակ», աշխատանքային ռեզերվներ եւ 14 արհեստամիութենական կամաւոր մարզախաղի ընկերութիւններ: Կոլտնտեսական մարզային ընկերութիւնը ունի 42 հազար գիւղական երիտասարդներ :

ԱՐԱԳԱԾԻ ԳԱԳԱԹԸ բարձրացած են «Իսկրա», «Կարմիր Դրօշ» եւ «Բուրեւեսնիկ» կամաւոր մարզական համամիութենական խումբերը:

ԾԻԾԱՂ

ԿԻՆԸ.— Գիշեր ատեն չեմ ուզեր որ առանձին ճամբորդես: Ատրճանակդ հետդ առ :

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Չեմ առներ :

ԿԻՆԸ.— Ինչո՞ւ :

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Ատրճանակս նոր է. կ'ուզես որ գողցնե՞լ տամ ...:

* * *

Ա.— Քիչ մնաց որ գետը նետուէի անձնասպան ըլլալու :

Բ.— Ինչո՞ւ չնետուեցար :

Ա.— Լողալ չէի գիտեր ...:

յանձնելու պատճառով, Սանճակի մէջ կեդրոնացած 35.000 Հայերը տեղափոխուեցան Սուրիա եւ Լիբանան : Շատերը հաստատուել են հայկական գաղութներում: Մի մասն ալ զանազան վայրերում հողեր գնելով գիւղեր է հիմնել իրենց ծննդավայրի անունով :

(Մնացեալը յաջորդով) ԲԵՆՕ

ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Թուրք լրագրողներու պատուիրակութիւնը ութ օրուան ընթացքին 2500 քիլոմեթր ճամբայ կտրելով Վան հասած է:

«Սօն Փօսթա»յի թղթակիցը այս առթիւ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ իր տպաւորութիւնները ռուսական սահմանին մասին .

Մեր ուղեւորութեան 7րդ օրը, Կարսէ մեկնելէ յետոյ Թուզլուճայի ճամբուն վրայ կէս քիլոմեթր մօտեցանք ռուսական սահմանին եւ մեկնեցանք դէպի Սարտարապատի ամբարտակը որ կը գտնուի սահմանին վրայ: Թուզլուճայէ սկսեալ ճամբան շատ հետաքրքրական բնոյթ մը կը պարզէր: Մեր աջակողմը կ'երեւէր երկնասլաց Արարատ լեռը, կատարը խորասուզուած մշուշին մէջ, իսկ ճամբուն երկայնքին մեծ ու փոքր քարայրներ կը տարածուէին:

Քիչ ետք հասանք սահմանային պահականոցը որու վերեւ կը ծածանէր մեր փառապանծ դրօշը: Պահականոցին ճիշդ առջեւէն կ'անցնի Երասխ գետը, որու վրայ կը գտնուի Սարտարապատի ամբարտակը եւ սահմանային կամուրջը: Երասխի հանդիպակաց ափին վրայ շարուած էին ռուսական սահմանային պահականոցները եւ զին. շէնքերը :

Կամուրջին ճիշդ կեդրոնը ցանկապատերով իրարմէ անջատուած են Թուրք եւ ռուսական սահմանները: Մուրճ - մանգաղաւոր ցուցատախտակ մը զետեղուած է կամուրջին այն կէտին վրայ ուրկէ կը սկսի ռուսական սահմանը : Այս կամուրջին վրայ տեղի կ'ունենան շփումները ռուս սահմանային իշխանութեանց հետ :

Գետին հանդիպակաց կողմը սովետական զինուորներ եւ զինեալ պահակներ կ'երեւէին: Ռուսերը հետաքրքրուեցան երբ քանի մը ինքնաշարժով կանգ առինք այստեղ: Հեռուէն նշմարեցինք որ իրենց հեռադիտակները մեր կողմը դարձուցած էին :

Սարտարապատի ամբարտակն ալ աչքէ անցուցինք: Ամբարտակին շինութիւնը ամբողջացած է, սակայն ծախքերու մասին դեռ Ռուսերուն հետ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, այժմ չենք կրնար օգտուիլ ամբարտակէն, սահմանէն սկսեալ մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ ջրանցք մըն ալ շինուած է :

Այս շրջանի ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ այն օրուան երբ Երասխի ջուրերը պիտի թափին այս ջրանցքը եւ պիտի ոռոգեն Իգտիրի դաշտը : Այս առթիւ լսեցինք որ, երբ ամբարտակին կափարիչները փակուին 30—40 քիլօ կշռող ձուկեր ջուրին վրայ կը մնան եւ Ռուսերը կը ջանան թօփի հարուածներով որսալ զանոնք: Ձուկերը իսկոյն մեր կողմի ջուրերը անցնելով ազատութիւնը կ'ընտրեն եւ կը փրկուին եղեր :

Ռուսական սահմանին մեր կողմը մարդաբնակ գիւղեր կան, բայց հանդիպակաց կողմը զինուորական զետեղումներով լեցուն է եւ քաղաքային բնակչութենէ հետք չերեւիր :

ԹԱՓԱՌՈՒՄՆԵՐ

Արձակուրդ է: Սէնի ափին եմ, հոսող ջուրերու ափը, լուռ եւ խաղաղ ուր միայն ձկնորսներու ուռկանն է որ կը բանի օրն ի բուն:

Երանելի մարդիկ. այդ է իրենց զբօսանքը: Կարծես մոռցած աշխարհի հոգերն ու բեռը իրենց ուսին, նստած, առաւօտեան լոյսէն մինչեւ իրիկուան մութին, կարթերնին շարժեն, անտարբեր՝ շրջապատի անցուդարձին:

Կ'անցնին մերթ ընդ մերթ նաւերն հսկայ բեռնաբարձ քարիւղի կամ այլ նիւթերու, ալեկոծելով ջուրերը :

Արեւը ոսկեզօծ իր ճառագայթները նետած ջուրերուն մէջ, կ'իջնէ յամրաբար դէպի հորիզոն, մերթ ամպերուն ետեւ աչքկապուկ խաղալով ու մերթ դուրս ցայտելով հրավառ :

Արձակուրդ է, կ'ըսես կեանքդ քիչ մը փոխուի, դրացիդ պայուսակը կ'առնէ ու կը վազէ, անոր պէս շատեր, ձանձրացած միօրինակ կեանքէն, աշխատանքէն, ուրիշ տեղեր, ուրիշ գիւղեր կ'երթան օդ փոխելու, տեղ տեսնելու :

Բայց ուր ալ երթաս, օտարութեան հովն է որ կը փչէ, չես գտներ քու ծննդավայրիդ կամ երկրիդ համն ու հոտը: Անոր երկինքը ջինջ, արեւն անբիծ, կլիման առողջ, զեփիւռը անուշ, ջուրը վճիտ:

Գիւղդ պարզունակ, հայրենի տունդ, երդիկդ հնօրեայ ու բուխերիկդ աւանդական, ուր կը նստէր հանին ձմեռը տաք կրակին քովը պատմելու իր հէքեաթները հազար ու մէկ գիշերներու :

Կրնա՞ս այդ յիշատակները փոխանակել օտար երկրի արուեստական ու շպարուած գեղեցկութեանց հետ:

Ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն այս մտքի թափառումները որոնք ոչ արձակուրդ ունին, ոչ ալ դադար ...

ՄԷՆ-ՍԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Կար նաեւ ուրիշ իրողութիւն մը որ ամէնուն զարմանք կը պատճառէր առանց համոզիչ բացատրութիւն մը կամ առնչութիւն մը կարենալ գտնելու :

Կառապան Մինասի խանութը գոց էր: Եկեղեցիին առջեւ ու կայարանին դիմաց, իր կառքերուն հետքն իսկ չկար :

Այդ օրուան չորս օրեր յաջորդեցին առանց որ եւ է լուրի ու տեղեկութեան: Իբրեւ հետեւանք Զ...եան էֆէնտիի յուղարկաւորութիւնը անցաւ շատ անշուք: Ոչ դագաղը եւ ոչ ալ մեռելակառքը հայկական էին, որովհետեւ կառապան Մինաս բացակայ էր եւ զայն գտնելու ամէն ջանք ապարդիւն մնացած :

Յաջորդ կիրակին, վերստին, Հայնոցը ստացաւ իր սովորական կեանքը: Խանութը՝ բաց, կառքերը իրենց տեղը եւ կառապան Մինաս իր գործին գլուխը, իբրեւ թէ բան մը իսկ պատահած չըլլար:

Այդ իրիկուն, կայարանին դիմացը ծանօթ սրճարանին մէջ, ան ու Արմենաքին գլուխ գլխի տըւած կը չաղակրատէին կիկլակներու թմրեցուցիչ ձայնէն եւ ծուխէն տարուած : Սեղանին վրայ բացակայ չէին նաեւ օղիին շիշը եւ աղանդերներու տեսակ տեսակը :

Ատեն ատեն ինքզինք չէր կրնար զսպել ու ուրիշներու կողմէ լսուելու աստիճան ձայնելով — վայ շունշանորդի, եթէ Աստուծմէ չէիր վախնար դէթ մարդոցմէ խպնէիր: Ուրիշին մահարձանը ծախու առնել հէ՞, գնա հիմա տէտէյիդ հասկցուր թէ ո՞վ է Կառապան Մինաս ...:

Այդ միջոցին, կայարանին առջեւ բազմութիւնը կը խռնուէր Taxiի մը շուրջ որ առաջինն էր Իզմիրի համար: Դիտողներէն կը բարձրանային հիացումի կանչեր: Խլրտում մըն ալ կը փրթէր սրճարանի սեղաններուն շուրջ զայն տեսնելու փափաքով: Կառապան Մինաս, աչքին պոչովը կը դիտէր եղածը եւ սիրտը կը զեղուր ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ ու Արմենաքին դառնալով՝ իբրեւ թէ չէր ուզեր անոր դիւրազգացութիւնը վիրաւորել, մեծ զգուշութեամբ եւ մեղմ ձայնով մը կը մռլտար իր նոր մրցակցին,

— Զմեռած այս փափաքիս ալ հասայ : Այս դեռ առաջինն է, քանի մը ամիսէն երկու հատ եւս պիտի ունենամ: Իզմիրցին Եւրոպացի է, այս նորութիւնն ալ շատ լաւ կը վայելէ իրեն...:

Ու բարձրաձայն սպասարկուն կանչելով հրամայեց կրակ բերել կիկլակներուն, մատնանշելով նաեւ օղիին պարապ շիշը եւ աղանդերներուն պնակները, այս անգամ աչքերուն մէջ գոհունակութեան ջերմ արցունքներ՝ հոսելու պատրաստ ...:

(Վերջ) ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(քարոզչութեանց նախարար), խսլամ եղբայրութեան վարիչներն չէյխ Ահմէտ Հասան (Վագըֆի նախարար), ազգայնական կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն Տոքթ. Նուրէտտին Թարաֆ (հաղորդակցութեանց) ։

Թերթերը կը գրեն թէ դաՀլիճին հրաժարումէն առաջ, զօր. Նեկիպ մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Ալի Մահերի հետ։ Քանի մը շաբաթէ ի վեր յարաբերութիւնները լարուած էին բանակին եւ քաղաքական իշխանութեանց միջեւ։ Ալի Մահեր կը դգուշանար վճռական քայլերէ, որպէսզի նոր թշնամիներ չհանէ իրեն դէմ։ Իր կարծիքով, եթէ անմիջապէս գործադրէին հողային բարենորոգումները, ընտեսական տագնապ մը կրնար ծագիլ։ Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Ալի Մահերի եւ զօր. Նեկիպի միջեւ որ յայտարարեց. — «Եթէ չէք ուզեր զտել - մաքրել ապականեալ տարրերը, բանակը ինք պիտի կատարէ այդ գործը»։

Այնուհետեւ սկսան ձերբակալութիւնները։ Զօր. Նեկիպ սկիզբէն ի վեր կը մերժէր խառնուիլ քաղաքական գործերու։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պիտի քաշուի վարչապետութենէ, անմիջապէս որ յարմար թեկնածու մը գտնէ՝ իր հրամանները կատարելու համար։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ

Նոյն օրը բանտին մէջ կախուեցան Աղեքսանդրիոյ խռովութեանց պատասխանատուներէն Մուսթաֆա Խամիս եւ Մոհամմէտ Պաքրի։ Առաջինը, քսան տարեկան, վերաքննութիւն խնդրած էր բայց մերժուեցաւ։ Մահավճիռին ընթերցումէն անմիջապէս ետք, զօր. Համէտ Սալեհ որ կը գործէր յանուն զօր. Նեկիպի, հարցուց Խամիսի թէ ըսելիք մը ունի՞։ Մահապարտը պատասխանեց. — «Կ՚ուզեմ որ Նորէն դատէք զիս։ Անարդարութիւն է այս»։ Զօրավարը պատասխանեց թէ իրաւունք չունի նոր դատավարութեան ։

Երկրորդ մահապարտը փղձկեցաւ սկիզբէն իսկ։ Բանտին բակը փոխադրուած ատեն, կը պաղատէր — «Կ՚ուզեմ տեսնել Նեկիպը»։ Հրամայեցին որ լսէ մահավճիռին ընթերցումը. բայց մահապարտը միշտ կուլար եւ կ՚աղօթէր։ Երբ մահուան խուցը կը փոխադրէին, ըսաւ.— «Աստուած պիտի գթա՞յ ինծի, քանի որ մարդիկ չեն գթար»։

╳ Նոր յեղաշրջումէն ետք բանակը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ՚ըսէ թէ իր ջանքերը ուղղուած էին ոչ միայն Ֆարուքի դէմ, «այլ իբրեւ մահացու զէնք մը ամէն տեսակ ապականութեան դէմ։ Ֆարուք միայն գլուխն էր անոնց որ սեւ էջ մը բացին, գործակցելով իրեն հետ, կառավարութեան թէ իր շրջապատին մէջ, ինչպէս եւ անոնց որ շահագործեցին իրենց ազդեցութիւնը իրեն հետ, հարստութիւն դիզելու համար ի վնաս ժողովուրդին։ Քաղաքական կուսակցութիւնները չկրցան գործադրել բանակին պահանջները՝ բարենորոգման եւ մաքրագործման համար։ Մենք վճռած ենք աշխատիլ որ մեր հայրենիքը իր արդար տեղն ունենայ արեւուն տակ։ Ձերբակալեցինք անոնք որ գործակցած էին Ֆարուքի եւ կասկածի տակ են այժմ»։

╳ Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, իսկ Գահիրէի զինուորական հրամանատարը յայտարարեց թէ անդորրութիւն կը տիրէ մայրաքաղաքին մէջ։

╳ «Փոոկռէ էժիփսիէն» թերթը կը գրէ թէ բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները պիտի լուծուին այսօր -վաղը։ Նոր օրէնքը պիտի հրատարակուի այս շաբթու ։

╳ Անգլիոյ մէջ որոշ մտահոգութիւն կը տիրէ այս նոր յեղաշրջումին հետեւանքով։ «Թայմզ» խմբագրականով մը կ՚ըսէ թէ Եգիպտոսի զինուորական դիկտատուրան աւելի զօրաւոր է քան սուլթանը ։

ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Սուրիա ծանուցագիր մը ղրկեց Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութեան, բողոքելով այն համաձայնութեան դէմ, որով Գերմանիա յանձն կ՚առնէր 715 միլիոն տոլարի ապրանք յանձնել Իսրայէլի իբրեւ հատուցում հիթլէրական կառավարութեան գործած ոճիրներուն։

Ծանուցագիրը զոր Դամասկոսէն մասնաւոր սուրհանդակ մը արեւմտեան Գերմանիա տարաւ, կ՚ըսէ թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը իրաւունք չունի որեւէ հատուցման, քանի որ Իսրայէլ իբրեւ պետութիւն գոյութիւն չունէր երբ Նացիական ոճիրները կը գործուէին։ Ծանուցագիրը կ՚աւելցնէ թէ Իսրայէլ իր ստացած գումարին շնորհիւ պիտի կրնայ պատրաստել նոր յարձակում մը իր արաբ դրացիներուն դէմ։ Եւ կ՚եզրակացնէ թէ ընդհակառակն հատուցման իրաւունք ունին պաղեստինեան գաղթականները միայն, որոնք կը բնակին Իսրայէլի սահմանակից երկիրներուն մէջ։

ԱԹԷՆՔԻ ոստիկանութիւնը լուծեց դեմոկրատ երիտասարդներու միութիւնը, փակելով գրասենեակը, յանուն ապահովութեան ։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Կրակ առաւ անգլիական D.H. —110 արդիական օդանաւը Ֆարնպորոյի օդակայանին մէջ, ուր 130 հազարէ աւելի հանդիսատեսներ հաւաքուած էին դիտելու թռիչքը։ Արկածը ազգային աղէտի մը համեմատութիւնն ունի։ Մեռաւ օդանաւորդը Ճօն Տէրի, որ պարծանքն էր Անգլիացիներուն, իր քաջութեամբ եւ բազմաթիւ յաջող թռիչքներով։ Օդանաւը ինկաւ բազմութեան վրայ։ Հանդիսականներէն մեռան 27 հոգի եւ վիրաւորուեցան 63 հոգի, մեծ մասը մանուկներ ։

Արկածը տեղի ունեցաւ երբ կը փորձէր թռչիլ օդակայանին մէջտեղէն։ Յանկարծ խանգարուեցաւ մեքենան եւ գլորգլորին աղմուկով մը վար ինկաւ, խուճապի մատնելով խռնուած ժողովուրդը։ Օդանաւորդ Ճօն Տէրին ծնած էր Եգիպտոս։ 1943-ին արդէն մեծ համբաւ շահած էր։ 1948ին կոտրեց ձայնի արագութեան չափը, տասը հազար մեթր թռչելով։ Բազմաթիւ շքանշաններ ստացած էր։ Քննութիւն բացուած է արկածին բուն պատճառները ստուգելու համար ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, 2000 բառերէ բաղկացած ճառ մը խօսեցաւ կիրակի օր, անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկին առթիւ եւ մերժեց զայն, իբրեւ «աւելի անարդար եւ աւելի խիստ քան նախորդ առաջարկները»։ Յետոյ բացատրութիւններ տուաւ յօդուած առ յօդուած, եզրակացնելով.— «Անգլ. կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Իրան այնքան անձկութեան մատնուած է որ ամէն պայման պիտի ընդունի եւ որեւէ սակարկութեան պիտի համակերպի»։ Դեռ ամէն յոյս կորսուած չէ ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյին 40 խորհրդականները միաձայնութեամբ մերժեցին Ֆրանսայի բարենորոգման ծրագիրը։ Ժողովի պահուն պէյը իր գահէն իջնելով, խորհրդականներուն խառնուեցաւ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն գործեց։ Կ՚ըսուի թէ վարչապետը Փարիզ պիտի գայ, բանակցութիւնները շարունակելու համար ։

ԷՐԶՐՈՒՄ հասաւ, կիրակի օր, զօր. Րիճուէյ, ընկերակցութեամբ զօր. Շիւքրի Քանատի։ Պիտի մնայ մինչեւ չորեքշաբթի, աչքէ անցընելով Կարսի ճակատը մինչեւ Պայազիտ, Հայաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմանագլուխին վրայ ։

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի եւ շրջանի Թաղ. խորհուրդը ազգ. մանկապարտէզին համար ուսուցչուհի մը կը փնտռէ։ Անոնք որ կը փափաքին պաշտօնավարել, իրենց թեկնածութիւնը գրաւոր ներկայացնեն թաղականութեան մինչեւ Սեպտ. 25, Պոմոնի եկեղեցիի հասցէով, 8 Allée du Puits, Պոմոն, Մարսէյլ ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

1.— Յ. Մինասեանէ տասը հազար ֆրանք, Անտիլլի ծերանոցին, իր տիկնոջ ողբացեալ Գայիանէ (ծնեալ՝ Զըզըրկանեան) մահուան առթիւ ։

2.— Տիկին Ներսէսեանէ՝ 1500ական ֆր. Ընկերութեանս՝ Տիկին Պօշնաքի մահուան քառասունքին եւ Տիկին Մազլումեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ։

3— Օր. Գօնտաքճեանէ՝ հազար ֆրանք, Անտիլլի ծերանոցին՝ իր քրոջ՝ ողբացեալ Անժէլ Գօնտաքճեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեանի եւ ազգականներուն, փոքրիկ ՇԱՄԻՐԱՄ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին ։

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտոյի հայ երիտասարդաց «Արծիւ» Մարզական միութեան ։

13 Սեպտ., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հանրածանօթ Պար «Էնթէրնասիօնալ»ի սրահին մէջ, 230, Chemin de la Madrague - Ville:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւ անակնկալներ։

Մրցում հայկական պարերու եւ թանկոյի ։

Ճոխ պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

Ծախու են

ՊՈՒՏՕ.— Ընտանեկան պատճառներով կը ծախեմ, կամ կը փոխանակեմ (միայն Մարսէյլէն մէկու մը հետ), դերձակի խանութս, որ 1936էն ի վեր հաստատուած է։ Ունի դեռ 7 տարուան պայ։ Տարեկան վարձքն է 20 հազար ֆր.։ Խանութը 5×4 մեթր է։ Երկու սենեակով, առաջին յարկը, խապինէ տը թուալէթ եւ խառ։ Ի հարկին ուրիշ առեւտուրի մը վերածելու արտօնութիւնն ալ կայ։

Պայմաններու համար դիմել՝ Ara, 6 rue des Menuts: կամ Madame Poirierի, 27 rue de Tivoli, Մարսէյլ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 10 Septembre 1952 Չորեքշաբթի 10 ՍԵՊՏ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6861—Նոր շրջան թիւ 2272

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԱԿԻՆ ՀԵՏ ԿԸ ԽԱՂԱՆ

Հարկադրուած ենք պարբերաբար խելքի կանչել դաս մը թշուառականներ, որոնք չարունակ ջուր եւ արիւն կը պղտորեն, բոլոր գաղութներուն մէջ :

Գիտենք որ անօգուտ են զգաստութեան սաստերը՝ այդ հասարակ բախտախնդիրներուն եւ չորչորթներուն համար : Մանաւանդ որ, անոնք վարժուած են դիմակ փոխելու, համաձայն միջավայրին պահանջներուն :

Եւ սակայն, թող մեր պարտքն ըլլայ միշտ արթուն պահել հանրային կարծիքը :

Արդարեւ, ամէնէն առաջ հանրութիւնն է որ կը տուժէ, անոնց գարշելի քսութեանց, գրգռիչ սուտերուն, անյատակ ոգիտութեան եւ լրբութեան հետեւանքով : Մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի մէջ :

Դեռ վերջերս էր որ Թէհրանի մեր պաշտօնակիցը, «Ալիք», խմբագրականով մը կը մատնանշէր ափ մը փախուկներու արկածախնդրութիւնները :

Այս առթիւ, թերթը ուշադրութեան կը յանձնէր Յուլիս 27 թուակիր թռուցիկ մը, «Մի խումբ Իրանահայերի» ստորագրութեամբ :

Այդ ծածկանուն թղուկներ «հայրենասիրական» պարտականութիւն սեպեր էին թռուցիկը ցրուել Թէհրանի մայր եկեղեցւոյ բակին եւ փողոցներու մէջ : Պարզապէս ըսելու համար —«Մենք ալ կանք» ...

Այս առթիւ էր որ, Իրանի կրթական նախարարութեան Ղազուինի պաշտօնատարը կ'ազդարարէր, Հայոց եկեղեցին կատարուած հոգեհանգստի մը պահուն.

— « Ինչպէս Իրանի միւս ժողովուրդների, նոյնպէս եւ հայ ժողովրդի մէջ կայ մի փոքրաթիւ խմբակ, որ մեր այս վերջին եւ ճակատագրական պայքարի մէջ ուզում է հետապնդել որոշ յետին նպատակներ : Ժամանակն է որ հայ իմաստուն ժողովուրդը լուրջ ուշադրութեան դատապարտի այդ անխոհեմ եւ անխորհուրդ քայլերը » :

«Ինտերնացիոնալ» կրկէսին այս հայլիները միեւնոյն մարզանքները կը փորձեն արաբական երկիրներուն մէջ, բերանացի թէ գրաւոր : Ոչ միայն հայերէն, այլ եւ արաբերէն կամ ֆրանսերէն :

Բոլորն ալ կապկօրէն կը հետեւին ի յառաջագունէ մշակուած հրահանգի մը,— Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ գործակալ օտար աշխարհակալութեանց : Հետեւաբար թշնամի՝ բնիկ ժողովուրդներու անկախութեան եւ ազատութեան :

Եւ այս քրէական, արինածարաւ «առաքելութիւնը» յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, հաւատարմօրէն կը գործածեն բոլոր թխածոյ բաներն ու բացատրութիւնները : Տառը տառին եւ տողը տողին : Ո՛ւր որ ալ խօսին կամ գրեն :

Իրենք ալ գիտեն որ կրակին հետ կը խաղան : Մանաւանդ օրուան այս ժամուն, երբ ամբողջ Արեւելքը բռնկած է, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ :

Եւ սակայն, կը շարունակեն թոյն սրսկել : Ստել : Ցեխել : Զրպարտել : Եւ մատնել :

Մէկ խօսքով՝ գրգռել եւ մթնոլորտ ստեղծել, ի հաշիւ այպանւոյ «քաջագործութեանց», որոնց արինոտ փաստերը տեսանք այս երկրին մէջ ալ, ազատագրութեան առաջին օրերուն :

Միեւնոյն ատեն այնքան լրբացած կամ ապուշցած են, որ մէկ վայրկեան իսկ չեն անդրադառնար թէ՝ ամէնէն առաջ Թուրքն է որ կը քաղէ իրենց եղբայրադաւ քսութեանց եւ բանսարկութեանց հասուն պտուղը : Կը քաղէ լիաբուռն, չարախինդ քրքիջներ արձակելով :

Դարձեալ վերջերս էր որ Թուրք թերթերը կը գրէին թէ «Հայկական յարաձուն քարոզութիւն մը» կը կատարուի Պարսկաստանի մէջ, ի նպաստ Սովետներուն (Պէօյիւք Տօղու) : Եւ Իրանեան կարգ մը թերթեր ալ կ'արտատպէին այս քսութիւնները ...

Դեռ ո՛րքան պերճախօս փաստեր, ապացուցանելու համար թէ այս հատընտիր հրձիգները ամէնէն առաջ օտար ամբոխին միտքն է որ «կը մշակեն» ընդդէմ հայ ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան : Ի հարկին կրակ տեղալու համար ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ...

Մնացեալը կրնաք լրացնել, կարդալով պատմութիւնը :

Վերամուտի առթիւ, արեւելեան Գերմանիոյ կրթական նախարարը, Տիկին Էլզէ Ցայսըր, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, շարք մը պատուէրներ տուած է : Տեսակ մը տասնաբանեայ :

Այդ հրահանգին համաձայն, աշակերտները պարտաւոր են . —

1. Դպրոցական շէնքերը պահպանել «թշնամիներու դաւադրութեանց դէմ » :

2. Սերտ եւ ամուր կապեր հաստատել «Ժողովրդական ոստիկանութեան հետ» :

3. Խիստ հսկողութիւն կատարել, դպրոցէն փախչողները կամ պարտազանցները բռնելու համար :

4. Կամաւոր արձանագրուիլ վերաշինութեան աշխատանքներու համար :

5. Օգնել հաւաքական հողագործութեան (Կոլխոզ) որ յանձնեն հունձքը եւ «պայքարիլ դետնախնձորի ցեցերուն մէջ» :

6. Երկաթեղէն հաւաքել կառավարութեան համար :

7. Օգնել անճարակ աշակերտներուն, որպէսզի դասերէն ետ չմնան :

8. «Պայքարիլ արեւմտեան աւազակային (կէնկստըրեան) գրականութեան ընթերցումին դէմ» :

Այս բոլոր պարտականութեանց հետ, անշուշտ աշակերտները թէ՛ դաս պիտի սորվին եւ թէ պիտի կարդան Լենինի եւ Ստալինի գործերուն գերմաներէն թարգմանութիւնները :

Միջանկեալ ըսեմ որ Երեւանի մէջ լոյս տեսած են Լենինի երկերուն 30րդ, իսկ Ստալինի հանճարե՛ղ ոգնութեանց հայերէն թարգմանութեան 10րդ հատորները :

Ինչպէս կը տեսնէք, երկու կէտեր կը պակսին, լրացնելու համար տասնաբանեան :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ վերջին երկու կէտերն են.—

9. Երբ երկու աշակերտներ քով քովի խօսին, երրորդ մը պարտաւոր է ուշադրութեամբ հետեւիլ, դաւադրութիւնը երեւան հանելու համար :

10. Ամէն աշակերտ պարտաւոր է օրը օրին տեղեկագրել թէ հայրիկն ու մայրիկը, մեծ եղբայրն ու քոյրը ի՛նչ կը խօսին Ստալինի եւ սովետական կարգուսարքի մասին :

ՎԱՀԷ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին փոխ-նախագահը Հէնրի Ուոլըս, որ «յառաջդիմական» կուսակցութեան վարիչն էր, յօդուած մը հրատարակելով, կը խոստովանի թէ Ռուսերը զինքը խաբեցին, հաւատացնելով թէ «իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն» : «1949էն ի վեր զգուանք կը զգամ սովետական մեթոտներէն եւ համոզուած եմ թէ Մոսկուան կ'ուզէ անվերջ շարունակել պաղ պատերազմը, նոյնիսկ աչք առնելով տաք պատերազմ յարուցանել ի հարկին : Իր քաղաքական ամէնէն մեծ սխալը կը նկատէ այն որ չբողոքեց, երբ Խ. Միութիւնը 1948ին բռնի կը գրաւէր Փրական, թէ կարծած է որ համայնավարները աւելի ժողովրդավար են քան դրամատիրութիւնը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ չփում ստեղծելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ առաջարկեց հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկել հոն : Դաշնակցային հանրապետութեան ներկայացուցիչը մերժեց վիզա տալ : Եւ դիտել տուաւ թէ այս պատուիրակութիւնը պիտի գայ իբրեւ Սովետներու եւ ոչ թէ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչը : Ցայտնի չէ թէ գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը ինչ դիրք պիտի բռնէ :

ԻՆԸ ՀԱԶԱՐ ՁԵԽԵՐ դէպի արեւելք աքսորուած են, համաձայն Ուաշինկթըն հասած լուրերու : Շատերուն հազիւ երկու ժամ միջոց տրուած է իրենց բեռները կապելու եւ ճամբայ ելլելու համար :

ԱՅՍՕՐ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ՌԱԶՄԱՓՈՐՁ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐ, ՓՈՐՁԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ, երեքշաբթի, սկսան թրքական մեծ ռազմափորձերը Վոսփորի մէջ, մասնակցութեամբ աւելի քան քսան հազար զինուորներու : Ռազմափորձերուն հետեւելու համար Պոլիս գացած են ամերիկացի ծովակալ Քերնի, հարաւային Եւրոպայի ճակատին ընդհ. հրամանատարը եւ զօր. Ուայմըն, հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի ցամաքային ուժերուն հրամանատարը :

Ամերիկեան գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ թրքական ամենամեծ ռազմափորձն է այս վերջին պատերազմէն ի վեր եւ ամէնէն ընդարձակը՝ այն օրէն ի վեր որ Թուրքիան անդամ արձանագրուեցաւ Ատլանտեանի կազմակերպութեան :

Ռազմափորձերուն ծրագիրն է, անշուշտ ենթադրական . —

1. Թշնամի (Կապոյտ) ուժեր Վոսփորի վրայ կ'արշաւեն Պուլկարիայէն, յառաջ խաղալով Զաթալճայէն (30 քիլոմեթր Պոլսէն, դէպի արեւմուտք) : Պաշտպանողական ուժերը (Կարմիր) կը կեցնեն զանոնք :

2. Թշնամի օդազօրքեր եւ հետեւակազօրքեր կեդրոնացած են Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ նաւահանգիստներուն մէջ, Վոսփորը գրաւելու եւ Թրակիոյ պաշտպանողական ուժերը պաշարելու համար :

Ռազմափորձերուն գլխաւոր նպատակներէն մին պիտի ըլլայ թոյլ չտալ որ թշնամին օդանաւերով զօրք իջեցնէ Վոսփորի եւրոպական ափերուն վրայ : Անցեալ տարուան ռազմափորձերը սահմանուած էին Վոսփորի ասիական ափերուն պաշտպանութեան խնդիրը լուծելու : Ռազմափորձերուն կը մասնակցին Թուրք հետեւակազօրքեր եւ զրահապատ զօրամասեր :

X Զօր. Րիճուէյ, որ Կարին հասաւ կիրակի օր, կը շարունակէ քննել արեւելեան սահմանագլուխին պաշտպանութեան միջոցները : Քննութիւնը կը վերջանայ այսօր, չորեքշաբթի :

Ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ, Թուրքիա եւ Նորվեկիա Ատլանտեանի միակ զինակիցներն են որ ուղղակի սահմանային շփում ունին Խ. Միութեան հետ : Ուրիշ անդամներ ալ սահմանակից են արբանեակ երկիրներու :

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի գիշեր եւ երեքշաբթի առտու նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան Եգիպտոսի մէջ, ստուարացնելով ամբաստանեալներուն թիւը : Նոր կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին նախկին նախարար Ապտէլ Նեկիպ Իպրահիմ Սալահ, «Վաֆտ»ի ականաւոր դէմքերէն Հաֆըզ Շիհա եւ ուրիշ երեւելիներ :

Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ վարչապետին փոփոխութեամբ հետզհետէ պիտի զօրանայ զինուորական իշխանութիւնը : Ինչպէս գրած էինք երէկ, նոր դահլիճին մէջ կը գտնուին քանի ներկայացուցիչներ թունդ ազգայնական եւ իսլամական հոսանքէն : Ուաշինկթընի մէջ աւելի լաւատես են, քանի որ զօր. Նեկիպի նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ փութացնել բարենորոգումները, մանաւանդ հողային սեփականութեան սահմանափակումը : Զօրավարը միեւնոյն ատեն որոշած է գործադրել իր խոստումը, երեսփ. ընտրութիւններ կատարելով Փետրուարին :

Կիրակի օրուան յեղաշրջումը մեծ խռովութիւն պատճառած է ազգայնական զօրաւոր կուսակցութեան՝ Վաֆտի շարքերուն մէջ : Առջի օր պատուիրակութիւն մը գնաց Աղեքսանդրիա, նախագահութեամբ նախկին նախարար Սալահէտտինի, եւ Նահասի (փաշա) ներկայանալով, խնդրեց համակերպիլ բանակին առաջարկներուն : Պատուիրակութեան կարծիքով, Նահաս պարտաւոր է կամ հրաժարիլ կուսակցութեան նախագահութենէն եւ կամ խզել իր կապերը կնոջը ընտանիքին հետ, որպէսզի կարենայ պահել իր դիրքը : Այս առթիւ Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Նահասի կինը երեք միլիոն ոսկիի հարստութիւն մը դիզած է եւ թէ իր ընտանիքին անունը խառնուած է վերջին երեք տարիներու գրեթէ բոլոր դայթակղութեանց : Տիկ. Նահաս որ 37 տարեկան է,— ամուսինին ճիշդ կէս տարիքը — այժմ Ֆրանսա կը գտնուի :

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Նեկիպ տակաւին կը յուսայ թէ Վաֆտ մաքրագործումներ պիտի կատարէ : Եթէ այս անգամ ալ յուսախաբ ըլլայ, պիտի հարկադրուի աւելի վճռական միջոցներ ձեռք առնել :

Բարեկարգութիւնը չէ խանգարուած ամբողջ Եգիպտոսի մէջ, կիրակի օրուան յեղաշրջումէն ի վեր : Հրաժարեալ վարչապետը, Ալի Մահեր եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

ԽՄԲ.— Պոլիսոյ Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, *«Արմենիա»* վերջերս ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Զմիւռնիոյ հայ գաղութի մշակութային գործունէութեան մասին:

Փոքր Ասիոյ յունական պարտութեան եւ Իզմիրի հրկիզման 30ամեակին առթիւ, որ կը լրանայ այս ամսու, ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այդ յօդուածաշարքը, որուն հեղինակն է Իզմիրէն Յունաստան, յետոյ Արժանթին գաղթած մտաւորական մը, Բժ. Գ. Օ. Գալուստեան:

Ծանօթացնել մեր մշակոյթը ոչ միայն օտարներու, այլ Հայկական Սփիւռքի նոր սերունդին, մեր երիտասարդներուն, խիկապէս անյետաձգելի ու ամենակարեւոր աշխատանքներէն եւ նուիրական պարտականութիւններէն մին է:

Հինե՛րը՝ Թրծուած Հայրենի աւանդութիւններով, ականատես եւ գործակից մեր ազգային տեւականութեան համար Թափուած ճիգերուն, գիտակից մեր ազգային արժէքին եւ ծանօթ տոհմային գանձերուն, իրենց մէջ ամբարուած եւ անքակտելիօրէն ամրապնդուած է հայ - ազգային ինքնուրոյնութեան գաղափարը: Որով, ուր որ ալ գտնուին, որ հովերէն ալ որ տարուին, տարտղնուին, սփռուին ի սփիւռս աշխարհի, կը պահեն մեր լեզուն, կը գուրգուրան մեր աւանդութիւններուն վրայ ու պարծենալով կը վերյիշեն մեր դարաւոր եւ փառաւոր անցեալը: Բայց համրուած տարիներ ունին իրենց առջեւ, շատ չանցնիր կը չքի ամէն ինչ: Եթէ անոնք հոգածութիւնը չունենան, ճիգ չընեն՝ կրթելու եւ աւանդելու մեր նոր սերունդին, այսինքն՝ մեր յաջորդներուն, փոխանցելով անոնց մեր լեզուն, մեր արժէքները, մեր ցեղի պատմութիւնը, մեր ինքնուրոյն դրոշմը, այն ատեն դաւաճանած կ՚ըլլան իրենք իրենց եւ արժանի կ՚ըլլան հարթուելու պատմութեան գլանին տակ, կորսուելով առ յաւէտ:

Այդ մտահոգութենէն եւ պարտականութեան գիտակցութենէն մղուած, պիտի փափաքէինք որ ամէն ոք, իր մասնակցութիւնը բերէ մեր նոր սերունդի ազգային դիմագծին պահպանման սուրբ գործին, ուսուցանելով անոր սեփական, իւրայատուկ լեզուով, մեր պանծալի մեծաքանչով, իր անցեալը, վեր առնելով ազգային արժէքներ, ցոյց տալ իր ցեղի անշիջութիւն եւ հպարտութիւն առթող երեւոյթները: Ըլլայ խօսքով՝ լսարանական դրութեամբ, եւ մանաւանդ գրի առնելով յուշեր, որոնք պիտի փոխանցուէին անկորուստ՝ կազմելով ատաղձ մը մեր ազգային վերածնութեան պատմագրին:

Ահա վերոյիշեալ դրդապատճառներով է որ ժամանակին գրի առած մեր մէկ դոյգն ուսումնասիրութիւնը, որ մասամբ մը կը պատկերացնէ եւ բաւական լրիւ գաղափար մը կուտայ, Զմիւռնիոյ հայ գաղութին բերած նպաստին մեր մշակութային գարթօնքին: Վերստին կը յանձնենք մեր նոր սերունդի ուշադրութեան, տրուած ըլլալով որ, ատենին հարկ եղած կերպով չէ ներկայացուած հանրութեան:

Զմիւռնահայ գաղութին դերը

Զմիւռնահայ Մշակութային Զարթօնքի դարաշրջանին

Հայ մշակութային զարթօնք ըսելով կը հասկընանք ԺԹ. դարուն հայ հասարակական կեանքին մէջ փթթող այն շարժումը, որ գլխաւոր ազդակներէն մին էր Հայուն իբրեւ քաղաքակրթուած մարդկութեան, քաղաքակրթուած մէկ հատուածը՝ ազգերու ընտանիքին մէջ իր տեղը գրաւելու:

Նկատի առնելով այն միջավայրն ու պարագաները, ուր կը գտնուէին մեր ժողովուրդի հոծ զանգուածները այդ շրջանին եւ անկէ առաջ, անշուշտ, համաշխարհային աստիճանաչափով մշակութային արժէքներ սպասել այդ ժողովուրդի զաւակներէն առնուազն միամտութիւն պիտի ըլլար:

Ոչ Ոսկեդարի եւ ոչ ալ ուրիշ որեւէ բախտաւոր շրջանի մտաւորական հունձքու եւ տեւական արտադրութիւններուն համարժէք արտադրութիւններ ակնկալել կարելի չէր անկասկած:

Խաւարակուռ եւ տրկական երկարատեւ դարեր յետոյ, նոյնքան եւ աւելի տղէտ, յետամնաց, բիրտ ազգերէ շրջապատուած մեր ազգը, արժէքներ չէր կրնար յայտնաբերել:

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այդ աննպաստ շրջապատին, հակառակ իր բոլորտիքը ցցուած խոչընդոտներուն, Հայը յաջողեր էր իրմէ շատ աւելի միջոցներ, հայրենիք եւ պետականութիւն ունեցող ազգերէն աւելի շուտ խրացնել լուսաւոր դարուն ոգին, ձեռք զարնել մտաւորական պաշարներու, ամրապէս ոտք դնել մշակութային ասպարէզին մէջ, զարմանալիօրէն արագ յառաջդիմութիւններով յայտնուիլ ամէն մարզի մէջ, գրականութիւն, գեղարուեստ, գիտութիւններ:

Վկայ մեր աշխարհաբար լեզուն, ճկուն, յղկուած, կատարեալ: Գործ՝ ԺԹ. դարու մեր մտաւորական զարթօնքին:

Գրի առնել մեր մշակութային զարթօնքի պատմութիւնը տքնաջան ու պատկառելի աշխատանք է: Թողելով այդ աշխատանքը կոնակը մատենագարաններու տուած պատմագիր բանասէրներու (որոնք պիտի կրնային դիւրութեամբ հակակշռել ու բաղդատել իրողութիւններ, դէպքեր, ինչպէս նաեւ մէջբերումներով իրենց ըրած խորհրդածութիւնները ապացուցանել եւ կամ լրիւ տեղեկութիւններ հաւաքել դէպքերու եւ դէմքերու մասին), մենք կ՚ապաւինինք միայն մեր յիշողութեան եւ այն կցկտուր նիւթերուն, որոնք քաղած են մեր տարեցներէն, հայթայթելու համար համեստ ատաղձ մը հայ պատմագրին:

Միայն Զմիւռնահայ մշակութային զարթօնքի մասին խօսելով, զարթօնք մը, որ աներկբայօրէն հայութեան երկու հատուածներու ռահվիրան կրնայ սեպուիլ, քանի որ մեր աշխարհաբար լեզուն, ըստ մեզի, ամէնէն կարեւոր եւ անյետաձգելի կերտումը մեր մշակութային զարթօնքին, դարբնուած, յղկուած ու կոկուած է, առաջնութեան կարգով, *զմիւռնահայ մամուլին մէջ, եւ անոր ալրնթեր՝ զմիւռնահայ հրատարակչական ձեռնարկներով տարածուած հանուր հայութեան մէջ:*

ԲԺ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

(*) Զմիւռնիա կամ Իզմիր քաղաքը, Փոքր Ասիա Եգէական եզերքին վրայ թառած վաճառաշահ քաղաք մըն է: Ներկայիս 200 հազար բնակիչ ունի: Ժամանակին մեծամասնութիւնը Յոյն էր. կար նաեւ շուրջ 10 հազար հոգինոց լաւ կազմակերպուած բարեկեցիկ հայ գաղութ մը, որ ունեցած է բաւական ուշագրաւ գործունէութիւն մը, սատարելով մեր ազգային զարթօնքին: 1922ին յոյն բանակին պարտութեամբ, Թուրքերու ձեռքով հրկիզուեցաւ: Այդ աղէտին, բնական է որ յոյն տարրին հետ Հայն ալ արմատախիլ պիտի ըլլար, տալով մեծ թիւ մը զոհերու: Ողջ մնացողները ապաստանեցան Յունաստան, Ֆրանսա, Եգիպտոս ու Արժանթին:

«Ազդակ»ի 25ամեակի բացառիկը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վարդգէս Տէր Կարապետեան.— *Հ. Ց. Դ. Զաւարեան Ուսանողակ. Միութիւնը.—*

Ընկեր Ս. Զաւարեանը 1905 *Թ. Կիլիկիայից Եւրոպա վերադարձին, կանգ առնելով Պէյրութի մէջ, հիմը կը դնէ Հայ Ուսանող. Միութեան եւ կը կազմակերպէ դասախօսական եւ վիճաբանական հաւաքոյթներ: Այս ուսանողները հմայուելով Ս. Զաւարեանի «պայծառ դատողութենէն, գործի հանդէպ ունեցած անսահման հաւատքէն եւ մանաւանդ անվերապահ անձնազոհութենէն», յետագային իրենց Միութիւնը կոչեցին անոր անունով: Միութեան անդամներից շատերը գործօն դեր են կատարել Կիլիկիայի մէջ թէ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին եւ թէ Արհաւիրքի օրերին, ու զոհեր էլ տուել:*

1918*ին Հ. Ց. Դ. Զաւարեան Ուսան. Միութիւնը վերակազմուեցաւ եւ ներկայիս ունի* 70 *անդամներ, որոնք հետեւում են գիտական, զանազան ճիւղերի: Վեց - եօթը տարի առաջ Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմուել է Զաւարեան Աշակերտական Միութիւն: Հ. Ց. Դ. Զաւարեան Ուսանողական Միութիւնը պարբերաբար կազմակերպում է դասախօսութիւններ եւ կատարում կրթական - գրական ու կուսակցական աշխատանքներ:*

Յ. Շահինեան.— *Յուշեր՝ Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմութեան օրերէն:*

Սուրիայի եւ Լիբանանի մարմնակրթական հսկայական շարժման հակիրճ պատմութիւնն է, իր ստեղծած մեծ ոգեւորութեամբ եւ կատարած բարոյակրթական բացառիկ գործունէութեամբ:

Մեր թերթերի միջոցով տեղեակ ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ ամէն Զատկի Հալէպի մէջ կազմակերպուած մրցախաղերին, որոնք մեծ խանդավառութիւն են տասնեակ հազարաւոր հանդիսականներին եւ միաժամանակ հայանպաստ պրոպականտ է կատարում:

Վռամ Սամուէլեան.— *Որբ աշխարհ:*

Կը բաւականանամ օրինակելով երեք էջնոց այս ողբականի երկրորդ խորագիրները, ընդօրինակելով, թող ընթերցողները մտաբերեն որբաշխարհը. — «Խիղճերը կը ցնցուին: Որբահաւաք: Սուրիան եւ Լիբանան: Լիբանանի որբանոցները: Որբանոցներէն ներս: Կրթական աշխատանք: Արհեստանոցներ: Բժշկա - առողջապահական: Դէպի կեանքի պայքարը: Որբերու ընդհանուր միութիւն: «Որբաշխարհի աստղ». (թերթ): Այսօր:

Յօդուածագիրը վերջացնում է հետեւեալ յայտարարութեամբ.— «Այսօր որբաշխարհ գոյութիւն չունի, բայց կայ եւ գոյութիւն ունի որբաշխարհցիներու ժառանգած կտակը, կտակը մէկ միլիոնի»:

Հրանդ Մուրատեան.— *Լիբանանի տնտեսական կեանքը վերջին 25ամեակին:*

Յօդուածագիրը Լիբանանի վերջին երեսունամեակը բաժանել է երեք գլխաւոր շրջանների: Առաջինը՝ մինչեւ 1939, *երկրորդը՝* 1939—1945, *եւերրորդը՝* 1946*ից մինչեւ մեր օրերը: Մասնագիտօրէն տալով ճշգրիտ տեսութիւնը իւրաքանչիւր շրջանի քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական անցուդարձի, յանգել է հետեւեալ եզրակացութեան.— «Անվարան կրնանք յայտարարել թէ Լիբանանի տնտեսութիւնը վերջին* 25 *տարիներուն արձանագրած է յարաճուն վերելք մը ժողովրդի կեանքի մակարդակը բարձրացնելով նախանձելի կացութեան մը: ՄերձաւորԱրեւելքի երկիրներուն մէջ այս տեսակէտէն կը գրաւէ առաջնակարգ դիրք ոչ միայն տնտեսական գետնի վրայ, այլ եւ քաղաքական աստիճանով»:*

Յօժէֆի Գանթարճեան.— *Կինը Լիբանանի մէջ երէկ եւ այսօր:*

Լիբանանցի կնոջ աստիճանական բնաշրջումը վերջին դարու մէջ: Զոյգ խորագրերով հանգամանօրէն ներկայացուած է Լիբանանցի կնոջ յառաջդիմութիւնը, բոլոր ասպարէզների մէջ: Ներկայիս էլ թէ Լիբանանի տեղացի եւ թէ հայ կիները պայքարում են ընտրական իրաւունք ձեռք բերելու համար:

Բժ. Ս. Մ. Սուքիասեան.— *Լիբանահայ գաղութի առողջապահական վիճակը եւ բժշկական գիտութեան նուաճումները անցնող 25ամեակի ընթացքին:*

Մնացորդացի Լիբանանի մէջ հաստատուելու 25 տարիների ընթացքին կատարուած բժշկա - առողջապահական աշխատանքի արդիւնքը եղած է գոհացուցիչ: Մի շարք հայ յայտնի բժիշկներ(ր)ը ուսուցչապետ կամ դասախօս պաշտօնավարում են Պէյրութի ամերիկեան եւ Ֆրանսական բժշկական համալսարաններում:

Պէյրութի Հայ Բժշկական Միութիւնը պարբերաբար մասնագիտական դասախօսութիւններ է կազմակերպում իր անդամների եւ առողջապահական նիւթերի շուրջն էլ թէ ժողովրդի եւ թէ ազգ. վարժարանների ուսանողութեան համար: Նորագիւտ դեղերի հրաշագործութեանց մասին էլ ներկայացուած է հարկ եղած ծանօթութիւններն ու բացատրութիւնները:

Լէօլա Սասունի.— *Լիբանահայ Օնութեանխաչ:*

Հայուհիների այս սքանչելի կազմակերպութեան գործունէութեան մասին յաճախ ենք կարդում մեր թերթերի մէջ:

Բիւզանդ Այնթապլեան.— *Պաղեստինահայ գաղութը (հինդ էջ):*

Սուրբ երկրի Հրեաները, Արաբները եւ Հայերը երեսուն տարուան անգլիական հոգատարութեան ընթացքին ապրել են իրենց վերելքի շրջանը: Իսրայէլի եւ Յորդանանի պետութիւնները կազմուելուց յետոյ, 1948 *Թ. Արաբեւհրէական պատերազմի պատճառով Պաղեստինի Հայերն էլ ենթարկուելով սոսկալի վերիվայրումների, շատերը կը հեռանան, մնացողներն էլ կը մատնուին տնտեսական ծանր կացութեան:*

Թովմաս Հապէշեան.— *Այնճարն ու Այնճարցին:*

Սանճակը լքումի հետեւանքով, Մուսա Լերան Հայերին Ֆրանսացիները տեղափոխել են Այնճար, Թուրք բէկից հողը գնելով եւ յատկացրել են հայ գաղթականներին. որոնք բոլոր դժուարութիւնները յաղթահարելով, Այնճարը այնպիսի օրինակելի գաղութ են դարձրել, որ շուտով Լիբանահայերի համար դառնալու է օդափոխութեան սքանչելի վայր:

Ըստ յօդուածագրի վկայութեան, Այնճարի ժողովուրդը անցնող տասնամեակի ընթացքին ոչ մէկ կռիւի կամ ոճիրի դատ չի տարած դատարան: Մանր վէճերն ալ լուծած է ինք իր մէջ, իր միջոցներով: «Պարծանք իրենց: Այնճարը ունի իր Թաղական խորհուրդը, քաղաքապետութիւնը (պէլէտիէ), Հ. Օգն. Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, դպրոց մը՝ «Յառաջ» անունով եւ դարմանատուներ:

Այնճարի կեանքը վարողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ ունի գրադարան ակումբ, եւ Երիտ. Միութիւն 60 *անդամներով:*

Մուսա Լերան տասնըութ նահատակների աճիւնները փոխադրել են Այնճար, ուր ամէն տարի Սեպտեմբեր 15*ին, այդ աճիւնների առջեւ նորոգում են իրենց ազգային ուխտը:*

Անահիտ Ոսկերիչեան.— Կնոջական:

Նշանաւոր կին արուեստագիտուհիների մասին խօսելով նշել է որ ընդհանրապէս անզաւակ կիներ եղած են:

«Ազդակ»ի 25ամեակի բացառիկը վերջանում է մահացանկով մը,— «Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայութեան կորուստները անցնող 25ամեակի ընթացքին»: Ցանկին մէջ կ՚երեւան ութսունի չափ մահացած յայտնի դէմքեր համառօտ կենսագրա-

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՏՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական խորհրդարանին նախագահը, Պ. Էտուար Էրիօ, քանի մը օր առաջ քաղաքական ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի մէջ եւ ըսաւ թէ Ֆրանսան կատուի մը կը նմանի — վար կ'իյնայ, բայց դարձեալ չորս ոտքին վրայ կեցած է:

Պ. Էրիօ ուրիշ իմաստուն միտքեր ալ յայտնեց՝ ի պաշտպանութիւն իր հայրենիքին:

— Օտար ժողովուրդները մեզ չեն հասկցած: Ֆրանսա շատ տառապեցաւ եւ այսօր ամէն ջանք կը թափէ, որպէսզի վերագրաւէ իր դիրքը՝ աշխարհի մէջ: Դժուար գործ, քանի որ իր ժողովուրդը շատ քիչ է՝ բաղդատմամբ Ամերիկայի եւ Խորհրդային Միութեան բնակչութեանց: Շատ ճիշդ է որ դիւրին բան չէ Ֆրանսացի ժողովուրդը կառավարել: Ամէն Ֆրանսացի անհատականութիւն մը ունի: Ատոր համար է որ քաղաքական բազմաթիւ խմբակցութիւններ ունինք խորհրդարանին մէջ...

Այս ճառը կրնար արտասանած ըլլալ Հայ մը, որովհետեւ Պ. Էրիոյի յայտնութիւնները շատ կը պատշաճին մեր իրականութեան: Պատճառն այն է որ մեր խառնուածքին մէջ շատ մը «Ֆրանսական» գիծեր ունինք:

Այո, մենք ալ կատուին կը նմանինք: Պատուհանէն դուրս կը շպրտեն մեզ, բայց չարագործները ապշահար կը տեսնեն որ չորս ոտքի վրայ կեցած ենք ու պատուհանն ի վեր կը նայինք: Մեր դէմքին արտայայտութիւնը մեկնելու կարողութիւնը ունեցող մէկը պիտի ըսէր.

— Այս կատուն մեռնելու միտք չունի...

Երբեմն, պատահած է որ մեր չորս ոտքերէն երկուքը ջարդուփշուր եղած ըլլան: Հոգ չէ, կեցած ենք մնացեալ զոյգին վրայ՝ սպասելով որ երկու հատ եւս բուսնին: Եւ, իրաւ ալ, բուսած են..

Երբեմն, փորձած են մեր ողնայարը կոտրել: Քիչ մը ծռած է այդ ողնայարը, բայց չէ կոտրած: Ուրիշ անդամներ կոտրելու պէս բաներ մը եղած է, բայց ոչ կոտրած է; ոչ ալ ծռած: Որովհետեւ այդ ողնայարին տէրը — Հայկական կատուն — յամառօրէն կառչած է այս կեանքին եւ հանդերձեալ աշխարհը փոխադրուելու տրամադրութիւն չունի՝ գոնէ մէկ, երկու հազար տարի եւս:

Քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, «Ճենթըլմէն» անունով ծանօթ մէկը, բռնեց Հայկական կատուին պոչէն ու չորս հովերուն յանձնեց զայն: Միեւնոյն ատեն սպաննեց անոր ձագուկները եւ խմեց անոնց արիւնը:

Բայց մեր «Ճենթըլմէն»ը, մինչեւ աչքը բացաւ, գոցեց, տեսաւ որ իր չսիրած, չհաւնած կատուն տուն տեղ եղեր է արեւելեան կողմն աշխարհի եւ իր քթին կը խնդայ ու կ'ըսէ.

— Ոչ թէ եօթը այլ եօթանասունը եօթը հոգի ունիմ... Ես չեմ մեռնիր, գիտցած ըլլաս...

Եթէ օտար ազգերը ճանչցած չեն Ֆրանսացի ժողովուրդը, ինչպէս կ'ողբայ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին նախագահը, ճանչցա՞ծ են հայ ժողովուրդը:

Չեմ կարծեր, որովհետեւ, եթէ իրաւ ճանչցած ըլլային, ասոր, անոր պաշտօն չէին յանձներ որ մեր հաշիւը մաքրէ եւ չէին սպասեր մեր յուղարկաւորութեան զոր տեսնելիք չունին...

Եթէ ճանչցած ըլլային, շատոնց հասկցած պիտի ըլլային որ մեր կատուին վիզն ալ կտրես, չի մեռնիր: Առասպելական կատու մը: Կամ թերեւս աւիւծ մը, որ երեք հազար տարիէ ի վեր, Գաբրիէլ հրեշտակապետը մատին վրայ առեր, կը խաղցնէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

կաններով: Վերջն էլ կցուած է ցանկը բոլոր յօդուածների հեղինակների եւ իրենց գրութիւնների խորագիրը:

Բացառիկը զարդարուած է յօդուածագրերից շատերի, յայտնի դէմքերի եւ Լիբանանի ու Սուրիայի պետական վարիչների լուսանկարներով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ խմբանկարներով, եկեղեցիների ու զանազան տեսարանների պատկերներով: Բացառիկը բովանդակութեամբ հարուստ, արտաքինով էլ շատ գրաւիչ է:

Երանի թէ մեր միւս թերթերն ալ այսպիսի բացառիկներ հրատարակեն պարբերաբար:

ԲԵՆՈ

Գաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց պատրիարքը Օգոստոս 25ին այցելեց Հէյպէլիի Աստուածաբանական վարժարանը, Յունաց պատրիարքին հրաւէրով, ինչպէս գրած էինք արդէն: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ խիստ տպաւորիչ եղաւ եկեղեցական արարողութիւնը: Մետրապոլիտներն ու դպիրները յունարէն երգեցողութեան ու մաղթանքի ընթացքին կը կրկնէին «արմենօս» բառը, այսինքն խաղաղութիւն եւ օրհնութիւն մաղթելով հայ ժողովուրդին համար: Իւրաքանչիւր աղօթասաց, խորանին առջեւ երթալէ առաջ կուգար կը խոնարհէր Հայոց Պատրիարքին առջեւ:

Արարողութենէն ետք, Գոնիայի մետրապոլիտը յունարէն ճառ մը խօսեցաւ զոր թարգմանեց վարժարանին վարչական ժողովի մէկ անդամը: Մետրոպոլիտը խօսքը ուղղելով Թրքահայոց Պատրիարք Գարեգին Արք.ի, ըսաւ.

— Ձեր ներկայութիւնը կուգայ ամրապնդել բոլոր քրիստոնեայ քոյր եկեղեցիներուն համերաշխ ընթանալու ոսկի շղթան: Ձեր ներկայութիւնը մեր վարժարանին ուսանողութեան խրախոյս մը կը կազմէ եւ ձեր աղօթքին ու օրհնութեան կը կարօտինք, քրիստոնէական լոյսը տարածելու համար:

Պատրիարքը ձեռքի ոսկեայ խոշոր խաչով օրհնութիւններ տուաւ, բարեմաղթութիւններ ըրաւ եւ արեւշատութիւն մաղթեց Տիեզերական Պատրիարք Տ. Աթենակորասին:

Յետոյ թափորը դուրս ելաւ եւ վարժարանի մեծ դրան դահլիճին առջեւ, Աթենակորաս Պատրիարք դիմաւորեց Թրքահայոց Պատրիարքը, ողջագուրուեցաւ անոր հետ, որպիսութիւնը հարցուց:

Շուտով մտերմիկ եւ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ:

Յունաց պատրիարքը շատ փափաքեցաւ ու պնդեց որ Խաչատուրեան Պատրիարք գոնէ մէկ շաբաթ իրեն հիւր մնայ:

— Այստեղ օդը կազդուրիչ է, ըսաւ, եւ հոս՝ ձեր տունն է, այնպէս որ դուք տանտէրն էք ու ես պիտի ըլլամ ձեր հիւրը:

Ս. Պատրիարքը խիստ զգածուեցաւ այս խօսքերէն եւ շնորհակալութիւն յայտնեց:

Շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ ճաշը, զուարթ ու կատակախառն խօսակցութիւն մը ոգեւորութիւն յառաջ կը բերէր: Գինիի բաժակներ պարպուեցան երկու քոյր եկեղեցիներու բարգաւաճման եւ տեւականացման, հոգեւոր պետերուն եւ եկեղեցական ու աշխարհական ներկայացուցիչներուն արեւշատութեան համար: Այս առթիւ յանուն ազգ. իշխանութեան ճառ մը խօսեցաւ Տօքթ. Հ. Հայրապետեան, բարեմաղթութիւններ ընելով:

Ճաշէն վերջ, երկու հոգեւոր պետերը խօսակցութիւն մը ունեցան երկու քոյր եկեղեցիներու դարաւոր յարաբերութեանց մասին:

Յետոյ Պատրիարքը իր հետեւորդներով պտտեցաւ բոլոր դասարաններն ու գրադարանը:

Հրաժեշտի պահուն, Աթենակորաս պատրիարք մինչեւ արտաքին դուռը ընկերացաւ հիւրերուն, հոն կրկին ողջագուրուեցաւ Պատրիարքին եւ եկեղեցականներուն հետ: Երկու մետրապոլիտներ Պատրիարքին փոխանորդին հետ մինչեւ քարափ ընկերացան Հայոց Պատրիարքին:

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ արձանը պիտի կանգնի Սպենդիարեան պետական օփերային եւ պարախաղի թատրոնին առջեւ: Արձանը շինած է յայտնի քանդակագործ Արա Սարգսեան, որ ըսած է «Ես մեծ սիրով կ'աշխատիմ հայ ժողովուրդի լաւագոյն զաւակի Յովհաննէս Թումանեանի քանդակին վրայ, հարազատօրէն ներկայացնելու անոր կերպարը: Արձանը պատրաստուած է Հայաստանի մարմարով, պատուանդանին վրայ պիտի քանդակուին «Անուշ» եւ «Սասունցի Դաւիթ» օփերաներէն դրուագներ եւ հայկական նախշեր: Այս գործը կը հանդիսանայ հայ ժողովուրդին երախտագիտութեան մէկ արտայայտութիւնը, հանդէպ իր լաւագոյն բանաստեղծին»:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ հիմնուեցաւ 1951ին: Հոն զետեղուած են բազմաթիւ վայրերէ ձեռք բերուած շատ արժէքաւոր իրեր, թիւով 140 հազար որոնցմէ շատեր կը պատկանին քարի դարաշրջանին, հնութիւնը, մօտ մէկ միլիոն տարի: Հոն կարելի է տեսնել նաեւ նախնական համայնքի շրջանին պատկանող բազմաթիւ ցեղախումբերու զանազան աշխատանքները եւ իրերը, ինչպէս եւ պատմական նմոյշներ, որոնք ցոյց կուտան հայ ժողովուրդի հերոսական պայքարը ընդդէմ օտարերկրեայ նախայարձակներու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Աղջիկս՝ Մարիան, տասնըմէկ տարեկան է: Բարձրահասակ է, սիրուն եւ շիկահեր: Ունի գեղեցիկ խաժ աչքեր եւ կ'ընէ այնքան շատ հարցումներ, որոնց ամէնուն չեմ կրնար պատասխանել:

Անցեալ ամառ ինձ հետ ճամբորդեց տասներկու հազար մղոն՝ աշխարհամասէ աշխարհամաս դասախօսական պտոյտիս ընթացքին: Խօսեցայ դպրոցներու, քոլէճներու, ընկերային եւ մշակութային հիմնարկութեանց մէջ: Խօսեցայ ձայնասփիւռի եւ հեռադիտութեան ցանցերու առջեւ: Խօսեցայ լրտեսներու մասին, որոնք ժողովրդապետութեան գերեզմանափորներն են:

Մարիան ուզեց լսել հարիւր դասախօսութիւններս ալ: Ու միշտ ըրաւ իր մօրը եւ եղբօրը այն միեւնոյն հարցումը, զոր վերջին տասը տարիներուն դիս ունկնդրած հինգ միլիոն մարդիկ ըրած էին անփոփոխ կերպով.—«Լրտե՞ս մըն էիք դուք»:

Երբ ունկնդիրներս էին, որ այս հարցումը կ'ընէին ինծի, ունէի միշտ միօրինակ պատասխան մը, որ լաւ է խնդացնելու համար.— «Չեմ սիրեր այս «լրտես» բառը: «լուրեր հաւաքող պաշտօնեայ» չէ՞ ձեր ըսածը »:

Մարիան սակայն չէր խնդար: Այլ հարց կուտար.— « Ի՞նչ բան է «լուրեր հաւաքող» պաշտօնեայ մը: Լրտես որո՞ւն կ'ըսեն»: Ու այսպէս, դարձեալ նոյն բառը: Կրնայի՞ ըսել իրեն, թէ լաւագոյն լրտեսը՝ հետախոյզ մըն է: Լաւագոյն գործակալը այն է, որ հոգեբանութիւնը կ'օգտագործէ, մեքենայութեան ու կաշառատուութեան տեղ: Կրնայի՞ ըսել իրեն եւ ինքն ալ պիտի հասկնա՞ր, որ լրտեսները «Նստողներ» են:

Ասկէ շատ ժամանակ առաջ, բոլշեւիկ հրամանատար մը, Կրեմլինի մէջ իր պետին՝ Ստալինի ըսած էր որ ամէն օտարական, որ հինգ տարի Ամերիկա կը մնայ, կրնայ ամերիկեան քաղաքացի դառնալ: Ստալին պատասխանած էր.— « Եթէ այդպէս է ինչո՞ւ համար չղրկենք հոն հինգ հազար այրեր եւ կիներ, որպէսզի նստին հոն մինչեւ որ իրենց պէտք ունենանք»: Այս «Նստողները» հիմա մեր մէջ են:

Ասոնցմէ առաջ, ուրիշ «Նստողներ» ղրկուած էին աշխարհի ամէն կողմը, Գերմանացիներու կողմէ: Ժամագործը, որ դաւաճանեց Սքափա Ֆլոյի մէջ, Բրիտանիա ղրկուած էր 1926ին: Լեզուներու ուսուցիչը, որ լուսարձակով նշաններ տուաւ Ճափոնցիներուն Փըրլ Հարպըրի մէջ, Հաւայի գացած էր 1936ին: Հիւլէական լրտեսը, Քլաուս Ֆուքս, որ ձերբակալուեցաւ 1949ին, Բրիտանիա մտած էր 1935ին: Խաղաղութիւնը միշտ պատերազմի պատրաստուելու ժամանակն է: Լուռ պատերազմ մըն է, առանց հրացանաձգութեան: Այս բոլորը սակայն չէի կրնար ըսել ես տասնըմէկ տարեկան աղջկանս:

Ատենօք, ես ալ «Նստող» մըն էի:

Այսուհանդերձ, երբեք մտքէս չէր անցած, թէ այսքան խորերը պիտի մխրճուիմ լրտեսութեան ասպարէզին մէջ: Կ'ապրէի Շուէտ, որ աշխարհի լաւագոյն ժողովրդավար երկիրներէն մէկն է: Օրագրող մըն էի: Գիրքեր կը գրէի եւ ամերիկեան ու եւրոպական թերթերու շղթայի մը արտասահմանեան թղթակիցն էի: Տարին 1938ն էր: Կ'ուզէի արգիլել պատերազմը: Այդ ժամանակ կամաւոր ծառայութեան մտայ կոմիտէի մը մօտ, որ Հիթլերէն փախած մարդոց հոգը ստանձնած էր: Կ'աշխատէի տարագիրներու, աքսորականներու, տեղահանուած անձերու մօտ:

Մէկն էի անոնցմէ, որոնք կը ջանային օգնել այս մարդոց, դրամ գտնել, սնունդ ճարել, երդիք մը ապահովել եւ, եթէ կարելի է, գործ ճարել անոնց: Անոնք միշտ երախտապարտ էին: Բայց միշտ կը վախնային բանէ մը: Հաւանաբար կը խորհէին, թէ դէկտատորները տակաւին կրնան հասնիլ իրենց եւ սպաննել զիրենք

Հետաքրքրական մարդիկ էին: Բարի մարդիկ էին: Բայց անոնց մէջ կային եւ կեղծ տարագիրներ: Կեղծ թուղթեր եւ անցագիրներ ունէին: Կը ճամբորդէին թուղթերով, զորս ձեռք անցուցած էին արգելարաններու մէջ սպաննուածներու վրայէն: Կուգային նոյնպէս Գերմանիայէն կամ Աւստրիայէն, Էսթոնիայէն, Լեհաստանէն, Չեխոսլովաքիայէն եւ Ֆինլանտայէն, կը խառնուէին լաւ տարագիրներու մէջ, զանոնք լրտեսելու եւ ազատ երկիրներու դէմ գործելու համար: Ես եղայ առաջիններէն մէկը, որ երեւան հանեց անոնց բուն առաքելութիւնը:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

զօր. Նեկիպ քաղաքավարական այցելութիւններ փոխանակեցին սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ :

Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչպէս պիտի դատուին ձերբակալուած երեւելիները : Կարծողներ կան թէ արգելափակուած պիտի մնան, մինչեւ որ կարգ մը անմիջական բարենորոգումներ գործադրուին, յետոյ ազատ պիտի արձակուին :

× Իշխան Մոհամմէտ Ալի, գահընկէց Թագաւորին հօրեղբայրը որ 75 տարեկան է եւ աւանդաբար գահաժառանգ կը համարուի, որոշած է քաշուիլ հանրային կեանքէ եւ արտասահման բնակիլ, ազգին կտակելով Ռոտայի պալատը եւ գեղարուեստական առարկաները, իբրեւ թանգարան : Կ'ըսուի թէ զօր. Նեկիպ համաձայն չէ որ Մոհամմէտ Ալի հեռանայ Եգիպտոսէն :

× Նոր դահլիճը Բշ. օր նիստ գումարեց, քննելու համար հողային բարենորոգման ծրագիրը որ մարդ գլուխ 200 արտավարի կը սահմանափակէ հողային սեփականութիւնը: Օրակարգին վրայ կը գտնուին նաեւ քաղաքական կուսակցութեանց բարեփոխման եւ ապրուստի սղութեան խնդիրները: Զօր. Նեկիպ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ բանակին գլխաւոր նպատակն է «ջնջել բոլոր դասակարգային խտրութիւնները : Տարբերութիւն պիտի չըլլայ հարուստին եւ աղքատին միջեւ »:

Նոր դահլիճին 15 անդամները մեծ մասով առաջին անգամ է որ նախարար կ'ըլլան: Վեցը ազգայնականներ են :

Թերթերը կը գրեն թէ բանտարկուած երեւելիները լայն ազատութիւն կը վայելեն Քուպպէի զինուորական վարժարանին մէջ եւ կրնան ազատօրէն խօսիլ իրարու հետ :

× Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ երկու մահապատիժներու գործադրութիւնը եւ ստուարաթիւ զինուորներու ներկայութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած են քաղաքին մէջ:

Իրանեան թնճուկը

ՆՈՐ ԿՈՉ ՄԸ ԻՐԱՆԻ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ յետաձգել տուած է երեսփ. ժողովին գումարումը, որ տեղի պիտի ունենար Սեպտ. 10ին (այսօր) : Լաւատեսներ բարենշան կը նկատեն այս յետաձգումը, այն ենթադրութեամբ թէ վարչապետը հակառաջարկներ պիտի ներկայացնէ :

Զանազան գրոյցներ կը շրջին Թէհրանի մէջ : Կարեւոր թերթ մը, «Էթթէլաաթ» առջի օր խմբագրական մը հրատարակած էր հետեւեալ խորագրով.— «Քարիւղը դուրս ելաւ անկէն » :

Նոյն օրը Տոքթ. Մոսատեղ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ անգլ. գործակատարին հետ, ինչ որ կարեւոր պարագայ մը կը համարուի :

× Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, իր առաջին ճառը խօսեցաւ պահպանողական ժողովի մը մէջ, մեղրալուսնի ճամբորդութենէն վերջ: Այս առթիւ յոյս յայտնեց թէ Տոքթ. Մոսատեղ տակաւին կրնայ փոխել իր միտքը: Եւ նորէն անուղղակի կոչ մը ուղղեց Իրանի վարչապետին, բացատրելով թէ «վեհոգի եւ օրինաւոր են Թրումըն — Չըրչիլի առաջարկները, առանց թաքուն դիտումներու: Անոնք լիովին նկատի կ'առնեն Իրանի ազգային պահանջները եւ տենչերը : Յետոյ, կ'ընդունինք թէ Պարսկաստան ազգայնացուցած է քարիւղը եւ չենք ուզեր որեւէ օտար հակողութիւն հաստատել: Կը յուսամ թէ տակաւին ժամանակ ունին եւ աւելի իմաստուն խորհուրդներ պիտի տիրապետեն, ի շահ Պարսկաստանի եւ մեզի » :

Վեց օրուան ընթացքին այս չորրորդ կոչն է որ կ'ուղղուի Պարսկաստանի, անգլիացի եւ ամերիկացի ականաւոր անձերու կողմէ: Չորեքշաբթի օր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը խօսեցաւ, Տոքթ. Մոսատեղի մասնաւոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով անգլեւամերիկեան առաջարկներուն վրայ: Ուրբաթ օր Թրումըն մասնաւոր խորհրդականը յորդորներ ուղղեց եւն. :

Պ. Իտըն իր ճառին մէջ շօշափեց նաեւ Քորէայի եւ Գերմանիոյ խնդիրները :

× Տասներկու զօրավարներ եւ գնդապետներ եւս հանգստեան կոչուեցան Իրանի մէջ, վարչապետին հրամանով: Այս կարգադրութեամբ 27ի կը բարձրանայ հանգստեան կոչուած զօրավարներուն թիւը, Օգոստ. 23էն ի վեր: Գլխաւոր պատճառ կը համարուին անձեռնհասութիւնը կամ ծերութիւնը: Հանգստեան կոչուած զօրավարներուն մէջ կը գտնուին սպայակոյտի անդամներ եւ Թէհրանի նախորդ զինուորական կառավարիչը, զօր. Հիճազի եւ զօր. Հաշեմի, որ վճռական դեր կատարած է Ատրպատականի ապստամբութիւնը ճզմելու համար (1946): Վերջին լուրերու համաձայն, ուրիշ 123 սպաներ ալ հանգստեան պիտի կոչուին մօտերս: Տոքթ. Մոսատեղ, որ միեւնոյն ատեն ազգ. պաշտպանութեան նախարար է, կ'ուզէ զտել բանակը, ձեռք ձեռքի՝ նոր սպարապետին՝ զօր. Պահամաստի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏՈՒԽԻ ԵՒ ՊՈՂՊԱՏԻ միացեալ կազմակերպութեան ժողովը բացուեցաւ Լիւքսէմպուրկի մէջ: Այս առթիւ կը յուսացուի որ Տոքթ. Ատընաուըր եւ Պ. Ռ. Շուման ելք մը գտնեն Սարի հարցին լուծման համար, գլուխ գլխի տալով մասնագէտներու հետ: Բացման ճառը խօսեցաւ Տոքթ. Ատընաուըր, այրուբենական կարգով եւ յայտարարեց.— «Այս տեղ կը բացուի նոր դարաշրջան մը, ինչպէս վստահ ենք ամէնքս ալ » :

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ռազմափորձերուն առթիւ, որոնք տեղի ունեցան արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, մառեշալ Ժիւէն յայտարարեց. — « Արեւելքէն թշնամի ուժեր առաջին հարուածը պիտի զարնեն որեւէ ապագայ պատերազմի մէջ, վասն զի Ատլանտեան զինակիցները երբեք նախայարձակ պիտի չըլլան »:

ԱՆՍՈՎՈՐ ՑՈՒՐՏ ՄԸ կը տիրէ Փարիզի մէջ, երկու օրէ ի վեր: Գլխարկները եւ վերարկուները մէջտեղ ելած են եւ շատ մը տուներու մէջ վառարանները վառել սկսած են: Միեւնոյն ատեն անձրեւ կը տեղայ: Պելժիոյ, Հոլանտայի եւ Տանըմարքայի մէջ ալ օդը ցրտած է: Իսկ Իտալիոյ մէջ տաքուկ արեւ մը կը տիրէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Մոռիս Թորէզ բոլորովին ապաքինած ըլլալով, պատրաստութիւն կը տեսնէ Փարիզ վերադառնալու համար :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց խորհրդային պատուիրակին առաջարկը՝ 14 երկիրներ խմբովին արձանագրելու համար : Թեր քուէարկեցին միայն Խ. Միութիւնը եւ Փաքիստան: Ձեռնպահ մնացին Մ. Նահանգները, Ցունաստան, Անգլիա, Ֆրանսա, Թուրքիա եւն.: Արեւմտեան պետութեանց տեսակէտով, իւրաքանչիւր երկիր պէտք է առանձին քննուի եւ ոչ թէ խմբովին ներս առնուին :

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԻ յաւելման պահանջներուն առթիւ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառչած կը մնայ շարժուն սակացոյցի օրէնքին: Ինք ամէն միջոց պիտի փորձէ գիները իջեցնելու համար :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը վաւերացուց այն պայմանագիրը որուն համաձայն 715 միլիոն տոլարի ապրանք պիտի յանձնեն Իսրայէլի, 14 տարուան ընթացքին, իբրեւ հատուցում: Ասկէ զատ պիտի վճարէ նաեւ 107 միլիոն տոլար, իբրեւ հատուցում հրէական անժառանգ եւ անտէր ստացուածքներու: Իսրայէլի կառավարութիւնն ալ վաւերացուց համաձայնութիւնը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ բանակը երբեք այսքան զօրաւոր եղած չէ եւ թէ կրնան յաղթել Խ. Միութեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն՝ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Արամ Տէրունեանի, իր տիկնոջ՝ ողբացեալ տիկին ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՏԵՐՈՒՆԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 1500 Ֆր. կը նուիրէ Դաշնակցութեան Տան ֆոնտին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցի հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները սկսած են 4 Սեպտ. եւ կը շարունակուին կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ամէն հինգշաբթի : Եկեղեցւոյ կից սրահի մէջ: Ուսուցչութեամբ Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ :

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ (Եգիպտոս) Տիկին Արուսեակ Լեւոն Ղարիպեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տիկին Հայկանոյշ Զէլվէեան եւ զաւակը՝ Մկրտիչ Զէլվէեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր, ողբացեալ Տիկին Մ. ԶԷԼՎԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ ներկայ եղան անոր յիշատակին եղած հոգեհանգստեան, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի պիտի կատարուի Խաչահանգիստի աւանդական արարողութիւնը: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին Ս. պատարագ ժամը 10ին: Խաչվերացի երեկոյեան Թափոր ժամը 4.30ին:

Բշ. օր յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին Անդաստանի արարողութիւնը պիտի կատարուի:

(Դիւան)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Սմատունի Ծ. Վ. Վենետիկէն Փարիզ վերադարձած ըլլալով, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի, Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ժամը 10.30ին Rue Thouinի եկեղեցին եւ պիտի քարոզէ :

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Հայ երիտասարդաց «Արծիւ» Մարզական միութեան :

13 Սեպտ., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, հանրածանօթ Պար «Էնթէրնասիօնալ»ի սրահին մէջ, 230, Chemin de la Madrague - Ville:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւ անակնկալներ:

Մրցում հայկական պարերու եւ թանկոյի :

Ճոխ պիւֆէ   Մուտքը ազատ է

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 11 Septembre 1952 Հինգշաբթի 11 ՍԵՊՏ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6862 — Նոր շրջան թիւ 2273

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԵՐԵԼՔ ՑԱՑՐԱՐԱՏ

ՋՐՈՅՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Երեքշաբթի իրիկուն Սէն Միշէլի «Արարատ» ճաշարանը հրաւիրուած էին փարիզահայ օրաթերթերու ներկայացուցիչները, լսելու համար այն Ֆրանսացի երկրախոյզները, որոնք վերջերս Արարատ լերան գագաթը բարձրացած էին՝ փնտռելու համար Նոյեան Տապանը :

Երեք երկրախոյզները եկած էին իրենց ընտանիքներով եւ բարեկամներով, թիւով 16: Հոն էր նաեւ Ֆրանս. մամուլի կցորդ Պ. Ֆայլէն Լաքոնպ: Հայերուն կողմէ՝ բացի երկու թերթերու ներկայացուցիչներէն, սեղանին վրայ տեղ գրաւած էին նաեւ Պ. Զ. Որբունի եւ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան: Ճաշասրահին մէջ ներկայ էին նոյնպէս քանի մը հետաքրքիր Հայեր :

«Մամուլի ղեկոյց» մը չէր եղածը, այլ պարզ հանդիպում մը, փոխադարձ ծանօթութիւն հաստատելու համար :

Առաջին վայրկեանէն իսկ տաք եւ մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ եւ ոտքի վրայ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան, առանձին խումբերով եւ երկուստեք փոխադարձ տեղեկութիւններ տրըուեցան: Անոնք խօսեցան իրենց արշաւանքի մասին, մենք ալ՝ Հայերու եւ Արարատի մասին:

Արշաւախումբը երեքական հոգինոց երկու խումբէ կը բաղկանար: Առաջինը գացած է Իզմիր եւ չարժանկարի առած Եփեսոսի աւերակներն ու Աստուածածնի տօնին առթիւ օրթոտոքս եկեղեցին կողմէ Օգոստ. 17ին կազմակերպուած ուխտագնացութիւնը դէպի Ս. Կոյսի բնակարանը: 500 մեթր երկարութեամբ ժապաւէն մը պատրաստուած է այս առթիւ:

Երկրորդ խումբն է որ կատարած է Արարատի վերելքը: Այս խումբին երեք անդամներն էին «Արարատ» ճաշարանը եկողները : Անոնք են՝ Ժան տը Րիքիէօ, Ֆէրնան Նաւարա եւ Կէրշնէր:

Ժան տը Րիքիէօ է զոյգ արշաւանքներն յղացողը, Ֆէրնան Նաւարա հայթայթած է դրամը, իսկ Կէրշնէր գունաւոր ժապաւէնով նկարած է արշաւանքին բոլոր մանրամասնութիւնները: Այժմ իրենց ձեռքին մէջ ունին երեք հազար մեթրնոց ժապաւէն մը, որուն 700 մեթրը Արարատի շրջանին մասին: Բազմաթիւ տեսարաններ առած են Պոլսոյ, Անգարայի, Էրզրումի, Պայազիտի, Իգտիրի, մանաւանդ Կապադովկիոյ մէջ, ուր կան բազմաթիւ յունական հին եկեղեցիներ՝ ժայռերու մէջ փորուած: Անոնք բոլորովին լքուած են եւ դարձած «պատմական յիշատակարան»ներ :

Ժան տը Ռիքիէօ 40 տարեկանէ, միջահասակ, թխադէմ, կը յիշեցնէ հայկական դիմագիծը: Ծագումով Պասք է : Տարիներ առաջ երկրախուզական հետազօտութիւններ կատարած է Կրօէնլանտի մէջ եւ գրի առած իր տպաւորութիւնները՝ որոնք անտիպ կը մնան: Տարի մըն ալ մասնակցած է Տաշուրի (Եգիպտոս) պեղումներուն :

Մեր հարցումներուն պատասխանելով, բացատրեց թէ՝ Նոյեան Տապանը փնտռելու գաղափարը յղացած էր 1950 հոկտեմբերին՝ կարդալէ վերջ աշխարհագրութեան հին գիրք մը, որուն մէջ կը խօսուէր Հայաստանի, Ջրհեղեղի, Արարատի եւ Նոյնեան Տապանի մասին :

Պասքեան աւանդավէպի մը համաձայն, Նոյ նահապետ իր տապանով մեկնած է պասքեան հողամասէն եւ հասնելով Արարատի գագաթը՝ գոչած է.— «Ահա հողը» (պասքերէնի մէջ Արարատ կը նշանակէ ահա հողը) :

Ժան տը Ռիքիէօ կը հաւատայ տապանի գոյութեան Արարատի սառնակոյտերուն տակ: Պէտք է փշրել աւելի քան 30 մեթր թանձրութեամբ սառոյցի խաւը՝ երեւան հանելու համար զայն :

Իր արշաւախումբը Ֆրանսայէն ուղղակի մեկնած է Պոլիս, անկէ Անգարա ու Կեսարիա, ուր տեսնելով Արգէոսի սպիտակ գագաթը, գաղափար յղացած է Արարատէն առաջ բարձրանալու Կապադովկիոյ պատմական լերան վրայ 3950 մեթրը): Այս առաջին փորձը միաժամանակ վարժութիւն մը պիտի ըլլար խումբին երեք անդամներուն համար, որոնք բոլորն ալ կը սիրէին մարզանքը :

Կեսարիայէն անցած են Սեբաստիա, Երզնկա, Էրզրում, Պայազիտ, Իգտիր :

Կտրած են 23.000 քիլոմեթր ճամբայ՝ Յուլիս 13էն մինչեւ 26 Օգոստոս: Թրքական իշխանութիւնները ամէն դիւրութիւն ընծայած են իրենց եւ տրամադրած թարգման սպայ մը: Երկու լրագրողներ՝ Եաշար Քէմալ («Ճիւմհուրիյէթ») եւ Սէլաէտտին (Անատոլուի գործակալութիւն) ընկերացած են արշաւախումբին, սակայն չեն կրցած բարձրանալ մինչեւ գագաթը:

Խումբը հետազօտութիւններ կատարած է երեք ուղղութեամբ, հարաւային ճակատէն յաջողած է հասնիլ մինչեւ ամենաբարձր գագաթը (5156 մեթրը), արեւմուտքէն 3800 մեթր, իսկ հիւսիսէն 3100 մ.: Արարատի շրջանին մէջ տեսած են բազմաթիւ վաչկատուն քիւրտ ցեղախումբեր, որոնք կ'ապրին հին օրերու պէս :

Արարատի գագաթէն մշուշներու մէջ պարուրուած ընդնշմարած են Հայաստանի մայրաքաղաքը :

Վերելքի ընթացքին Թուրքերը չեն կրցած դէպի բարձունքները հետեւիլ իրենց, որովհետեւ 3800 մեթրէն վեր օդը քուն կը բերէ :

Խումբը ուզած է այցելել նաեւ Անիի աւերակները՝ ժապաւէնի վրայ առնելու համար, սակայն տեղական իշխանութիւնները չեն արտօնած: Իրենց կարծիքով Անիի աւերակները գոյութիւն չունին այլեւս, ամէն ինչ քարուքանդ եղած է: :

Ճաշէն ետք խօսուեցան քանի մը բաժակաճառեր:

Պ. Որբունի իբրեւ հանդիպումին կազմակերպիչը, ըսաւ թէ երեք ամիսէ ի վեր մեծ յուզումով կը հետեւէր արշաւախումբի քայլերուն դէպի Արարատ : Արարատը միշտ երազ մը եղած է իրեն համար: «Հիմա տեսանք իրականութիւնը : Ամէն Հայու սրտին մէջ կայ Արարատի երազը: Օտար լեզուով գրող մեծ գրագէտ Սարոյեան ըսած է թէ կ'ապրին այն ազգերը որոնք երազ մը ունին: Հայ ազգն ալ պիտի ապրի, մինչեւ որ տեսնէ իրականացումը իր երազին ,— տիրանալ Արարատին» : Ճառախօսը յիշեց նաեւ թէ Իգտիրը ծննդավայրն է ողբացեալ գրագէտ Ահարոնեանի :

Հրանտ Սամուէլ ըսաւ թէ ներկայ տժգոյն օրերուն՝ երբ Հայաստանն ու Հայկական Դատը բոլորովին մոռացութեան տրուած են՝ հոգեկան մեծ գոհունակութիւն կը զգանք՝ տեսնելով որ շնորհիւ այս արշաւախումբին ամբողջ աշխարհի մամուլին մէջ եւ անթենի վրայ կը հոլովուին Արարատն ու Հայաստանը: Անիկա մխիթարութիւն մըն է մեզի համար: Արարատի մասին միաձայնութիւն կայ բոլոր Հայերուն մէջ՝ սահմանին երկու կողմերն ալ: Հակառակ անոր որ Արարատը Հայաստանի սահմաններուն մէջ չէ, խորհրդային Հայաստանի զինանշանին վրայ կ'երեւայ յաւիտենական Արարատը, որուն ետեւէն կը ծագի արեւը՝ լուսաւորելու ամբողջ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը: Ու բաժակը պարպեց մաղթելով անյապաղ Արարատը տեսնել Հայաստանի սահմաններուն մէջ:

Արշաւախումբին պետը Ժան տը Ռիքիէօ շնորհակալութիւն յայտնեց Հայերուն կողմէ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ ընդունելութեան համար, որ, ըսաւ, աւելի սրտագին է եւ յուզիչ, քան պաշտօնական ընդունելութիւնները :

Ֆէրնան Նաւարա ըսաւ թէ ինչպէս ձեր մեծ բանաստեղծը Ահարոնեան ըսած է՝ յուզուած մարդը չի կրնար խօսիլ: «Կը մաղթեմ որ Արարատը զոր տեսանք՝ ձերը ըլլայ օր մը»:

Մամուլի կցորդ Ֆայլէն Լաքոնպ յանուն Ֆրանսացի լրագրողներուն սրտաբուխ խօսքեր ըրաւ եւ յոյս յայտնեց թէ հայ ժողովուրդը օր մը Ֆրանսացիները պիտի հիւրընկալէ Արարատեան երկրին մէջ, ինչպէս իրենք հիւրընկալած են Հայերը Ֆրանսական հողին վրայ :

Հանդիպումը վերջացաւ կէս գիշերին, շատ ջերմ մթնոլորտի մէջ :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյը նամակ մը ուղղելով Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, մերժած է բարենորոգումներու ծրագիրը, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Պէյը կ'ըսէ թէ առաջարկուած բարենորոգումները չեն համապատասխաներ Թունուզի ժողովուրդին բաղձանքներուն : Բայց եւ այնպէս բաց կը ձգէ դուռը, նոր բանակցութեանց համար: Իրազեկներ կը կարծեն թէ կ'ուզէ ժամանակ շահիլ, տեսնելու համար թէ ինչ պիտի ընէ ՄԱԿը, յառաջիկայ ընդհ. ժողովին մէջ:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՀՈՂԵՐԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻՆ .— ԵՐԵՍՈՒՆ ՕՐ ԺԱՄԱՆԱԿ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ, ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ .— ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ

Երեքշաբթի օր, 9 Սեպտեմբեր, Եգիպտոսի նոր դահլիճը ամէնէն երկար նիստը գումարելով, հաստատեց երկու բացառիկ օրէնքներ, —1. Սահմանափակում հողայինստացուածքի: 2.— Զտում եւ վերակազմութիւն քաղաքական կուսակցութեանց :

Երկու որոշումները նոր էջ մը կը բանան Եգիպտոսի պատմութեան մէջ: Նախարարական խորհուրդը երկու օրէնքներն ալ վաւերացուց ժողով գումարելով գիշերուան ժամը 6էն մինչեւ ժամը 3.40 (կէս օրէն ետք): Զօր. Նեկիպ վճռած էր անյապաղ գործադրել ծրագրուած բարենորոգումները: Ժողովի պահուն թոյլ չտրուեցաւ որ նախարարները հեռանան, վերջնական որոշում տալէ առաջ: Բացառութիւն եղաւ միայն կրթական նախարարին՝ Իսմայիլ Քապպանիի համար, որ բացատրեց թէ նիստի պահուն իսկ պիտի քնանայ, եթէ թոյլ չտան որ տուն երթայ :

Ժողովը շարունակելով հանդերձ, նախարարները չմոռցան իրենց կրօնական պարտականութիւնները: Եգիպտոսի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով նիստը ընդհատուեցաւ, որպէսզի նախարարները աղօթեն: Զօր. Նեկիպ ալ յարակից սենեակ մը քաշուեցաւ, իրիկուան երկու աղօթքները կատարելու համար:

Ահաւասիկ հողային բարենորոգման օրէնքին գլխաւոր կէտերը. —

Սեփականութիւնը պիտի ըլլայ մարդ գլուխ 200 արտավար (80 հեկտար): Պետութիւնը գրաւելով աւելին, հինգ տարուան ընթացքին, պիտի բաշխէ հողագործներուն: Վաճառման գինը պիտի ըլլայ հողին բերած եկամուտին տասն անգամը : Այս կէտն ալ պիտի ճշդուի մասնաւոր օրէնքով : Այն հողատէրերը որոնք 200 արտավարէն աւելի ունին, կրնան իրենց զաւակներուն ձգել հարիւր արտավար: Սեփականութենէ զրկուած հողատէրերուն համար կառավարութիւնը հրջարերութեան պիտի հանէ զանձատոմսեր 3 առ հարիւր տոկոսով, վճարելի 30 տարիէն: Ֆէլլահները պիտի ստանան առ առաւելն երկու հեկտար հող: Երկրագործական բանուորներուն (մշակ) աշխատավարձքը պիտի ճշդուի մասնաւոր օրէնքով մը : Հողագործները պիտի կրնան արհեստակցական միութիւններ կազմել իրենց շահերը պաշտպանելու համար :

Այն հողատէրերը որ հինգ արտավարէն պակաս ունին, պարտաւոր են գործակցական ընկերութիւններ կազմել, որպէսզի աւելի հարուստ դրացիներ չկարենան շահագործել զանոնք:

Օրէնքը մինչեւ երեք տարի բանտարկութիւն կը նախատեսէ անոնց համար որ չեն համակերպիր: Օրէնքը գործադրելի է թէ անհատներու եւ թէ բարոյական անձնաւորութեանց համար (ընկերութիւններ), բաց ի կրօնական միաբանութիւններէն:

Ամենավերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, մօտ 2150 հոգի են անոնք որ 80 հեկտարէն աւելի հող ունին: Բռնագրաւելի հողերուն տարածութիւնը կը հաշուեն 30.000 հեկտար (740.000 արտավար):

Կուսակցութեանց վերակազմութեան օրէնքին տրամադրութեամբ, քաղաքական իրաւունքներէ կը զրկուին անոնք որ ոճիրներ գործած են, իրենց իշխանութիւնը չարաչար գործածած, ապօրէն շահագիտութիւններ կատարած կամ ապօրինաբար դրամ (կաշառք) ստացած են օտար երկրէ մը կամ անոր ծառայող կազմակերպութենէ մը: Օրէնքը ճշգրիտ կանոնագրի մը կ'ենթարկէ քաղաքական կուսակցութիւնները, պարտադրելով որ զտուին եւ վերակազմուին :

Նոր դահլիճին ազգայնական անդամներէն Պ. Բըտվան յայտարարեց թէ կուսակցութիւնները «պարտաւոր են մինչեւ մէկ ամիս ամբողջական տեղեկագիր մը ներկայացնել Ներքին գործերու նախարարութեան, իրենց կատարած զտումներուն եւ վերակազմութեան մասին: Եթէ նախարարութիւնը տեսնէ որ անհրաժեշտ գործողութիւնները լրիւ չեն կատարած, խնդիրը պիտի յղէ պետական խորհուրդին: Այս վերջինը իրաւունք ունի լուծելու այն կուսակցութիւնները որոնց նոր կարգուսարքը չի համապատասխաներ օրէնքին »:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս օրէնքէն մասնաւորապէս պիտի ազդուի ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը, Վաֆտ, որուն կարգ մը վարիչները ձերբակալուած են արդէն: Միւսները առջի օր ժողով գումարեցին Ալեքսանդրիոյ մէջ, նախագահութեամբ Պ. Նահասի: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Տիկին Նահաս, որ Փարիզ կը գտնուի, որոշած է Եգիպտոս վերադառնալ, հակառակ իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց :

X Զօր. Նեկիպ այժմ կը զբաղի ապրուստի

(Շար. [illegible])

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

2.— ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զմիւռնահայ առաջին մշակութային միութիւնը եղած է «Արագածունեաց Ընկերութիւնը», կազմուած՝ 1843 թուականին, խումբ մը ուսումնասէր երիտասարդներէ, որոնք կը ձգտէին օգտակար գիրքեր հրատարակել, ազգին մէջ կրթական եւ ուսումնական գործին զարկ տալու համար:

Ու առաջին անգամ, Խաչատուր Մելիքսեթեանցի խմբագրութեամբ կը սկսին հրատարակել «Հայրենասէր» անունով շաբաթաթերթ մը, 1843 Մայիս 28ին:

« Հայրենասէր » կը հրատարակուի անխափան շուրջ վեց ամիս, երբ հակառակորդներու հնարքներով կը ստիպուի դադրիլ, վերստին հրատարակուելու համար 1844ին:

1845ի Զմիւռնիոյ աղէտալի հրդեհին, երբ Հայոց թաղը ամբողջութեամբ հրոյ ճարակ կ'ըլլայ, Արագածունեաց Ընկերութեան անդամները նեղ դրութեան մատնուելով, կը ստիպուին 1846ին ի սպառ դադրեցնել իրենց թերթը, ինչպէս նաեւ գործունէութիւնը:

Տեսած եմ «Հայրենասէր»ի քանի մը թիւերը, ու լեզուով, գաղափարներով եւ ուղղութիւնով՝ այդ թուականին Զմիւռնիոյ մէջ հրատարակուող « Արշալոյս Արարատեան »էն շատ աւելի բարձր գտած եմ:

« Արշալոյս Արարատեան»ի խմբագիրը՝ Ղուկաս Պալթազարեան, բնիկ Զմիւռնիացի, հաւանաբար Մեսրոպեան վարժարանի մէջ Յովնան Վանանդեցի մօտ ուսած, կ'երեւայ թէ վարժարանը աւարտելէ վերջ, ժամանակ մը դադար տուած է իր ուսումնական զբաղումներուն, ինչ որ թուլացուցած է իր գրելու վարժութիւնը: Հայնոցի հրդեհէն յետոյ, սակայն, իր թերթին հրատարակութիւնը շարունակելով ընտելացած է գրելու, բայց այնպիսի ոճով մը, որ աւելի աղաւաղեալ գրաբար մըն էր քան թէ աշխարհաբար:

Ափ մը Հայերու համար, երկու թերթ դրական շռայլութիւն մըն էր, մանաւանդ որ այդ միջոցներուն Կուլիէլմոս Կրիֆիթ անուն միսիոնար մը, Մալթայէն իր տպարանը Զմիւռնիա փոխադրած եւ «Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց» անունով պատկերազարդ պարբերական մը սկսած էր հրատարակել 1839 Յունուար 1ին, որուն լեզուն մաքուր խնամուած հայերէն, բայց բովանդակութիւնը սոսկ կրօնաբարոյական էր եւ յաճախ տաղտակ: Ոչ մէկ ազգային շարժումի կամ անցուդարձի արձանագրութիւն, ոչ մէկ հայրենասիրական գրութիւն՝ իր ամբողջ հրատարակութեան ընթացքին, որ տեւած է շուրջ եօթը տարի:

Ծիշդ այդ պատճառաւ Զմիւռնահայերը նախապատուութիւն կուտան տեղական զոյգ թերթերուն, ինչպէս վենետիկեան «Բազմավէպ»ին, անոնց դրական, բանասիրական, ուսումնական եւ մանաւանդ ազգային բովանդակութեան եւ առաւելութիւններուն համար:

Կարծեմ ներելի է ինծի այս նախամեծարութեան մէջ իսկ տեսնել այդ ժամանակներէն Զմիւռնահայերու ինչքան զարգացումը, նոյնքան եւ դրական ճաշակը եւ ազգային ոգին, որով կը դուրգուրային ազգային յիշատակներուն ու պատմուածքներուն վրայ, որոնցմով լի էին թէ «Հայրենասէր» թէ «Արշալոյս Արարատեան», ինչպէս նաեւ հնագոյն «Բազմավէպ»երը:

« Հայրենասէր »եւ «Արշալոյս Արարատեան » զիրար շատ կը գտնեն, ուստի եւ կը հակառակին, խմբակցութիւններ կը կազմուին եւ վէճեր կը յարուցուին, որոնց հետեւանքով, ժամանակ մը « Հայրենասէր»ը կը դադրի:

Հօգելոյս բարեկամս՝ Թ. Ճերմակեան, որ պրպտած էր ամէն ինչ, ինծ ըսած է թէ որեւէ յիշատակութիւն կամ իրարու դէմ պարսաւ, անարգանք, զրպարտութիւն, մեղադրանք եւ հայհոյանք չէ տեսած վերոյիշեալ թերթերու հաւաքածոներուն մէջ, ինչ որ ճշմարտապէս պատուաբեր է այդ շրջանի հայ հրապարակագրութեան համար:

Աւելի ունեցած եմ «Հայրենասէր»ը թղթատելու եւ հանդիպած կարգ մը խմբագրականներու, որոնցմով տիրող կարգ մը թիւր գաղափարներ ուղղել կը ջանայ խմբագրողը եւ որոնցմէ վէճի խնդիրը կրնայ մակաբերուիլ: Սակայն աւելի եւ ոչ մէկ խօսք. ինչ ազնուութիւն եւ ինչ բարեվար ուղղութիւն:

« Հայրենասէր»ը իր բովանդակութեամբ, մաքուր, ճկուն լեզուով, ապացոյց մըն է Արագածունեաց Ընկերութեան շուրջ բոլորուած զմիւռնահայ երիտասարդներու հայեցի զարգացումին եւ մտաւոր բարձր աստիճանաչափին, այնպիսի շրջանի մը, երբ հայ իրականութեան մէջ նոյնանման շարժման մը ոչ մէկ տեղ կը հանդիպինք, երբ պէտք կ'ըլլայ տասնեակ մը տարիներ ետ երթալ, այդ տեսակ շարժումներու ականատես ըլլալու համար, նոյնիսկ Զմիւռնիայէն շատ աւելի հոծ հայութիւն ունեցող կեդրոններու մէջ, ինչպէս Պոլիս եւ Թիֆլիս:

Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով որ, Զմիւռնիա աւելի սերտ շփում ունենալով Արեւմուտքի մտաւոր կեդրոններուն հետ, իր վաճառականական յարաբերութիւններուն բերմամբ, դիւրութեամբ հաղորդակից կ'ըլլայ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն յետոյ՝ Եւրոպայի ոստաններէն ճառագայթարձակուած մշակութային լոյսին, եւ զայն այլեւայլ կ'ուղղէ ու կ'ուղէ իր իւրացուցածը տարածել ազգին մէջ:

×

Զմիւռնիոյ մէջ Արագածունեաց Ընկերութենէն առաջ հրապարակի վրայ կը տեսնենք ուրիշ մշակութային միութիւն մը՝ Սիւնեաց Ընկերութիւն, կազմուած 1841ին: «Սիւնեաց Ընկերութիւն»ը, ինչքան ալ Զմիւռնիոյ նման գաւառական կեդրոնի մը մէջ կազմուած ազգային սահմանադրութեան շրջանին Պոլսոյ ազգ. Կեդրոնական Խորհուրդին ունեցած կամ աւելի վերջը մայրաքաղաքի «Միացեալ Ընկերութեան »դերը կը ստանձնէ, նպատակ ունենալով հայաբնակ տեղերու մէջ դպրոցներ հաստատել կամ իր ծախքով ուսուցիչներ նշանակել ու դրական պիտոյքներ հայթայթել: Այսպէս՝ Զմիւռնիոյ այդ ժամանակի ծանօթ ուսուցիչներէն Ստեփան Աբիկեան նոյն պաշտօնով Տարտանէլ կը ղրկուի, ուրիշներ Մանիսա, Ատանա, կարծեմ Էզինէ եւայլն:

«Սիւնեաց Ընկերութիւնը »իր առաջին քայլէն իսկ եռանդագին գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ եւ իր տեղւոյն ու շրջակայի բաժանորդներէն զատ, ամէն տեղ ծանօթ ազգայիններու մէջ բաժանորդներ կը ճարէ եւ իր հասոյթի աղբիւրները ստուարացնելով՝ գործունէութիւնն ալ կ'աւելցնէ:

Ժամանակին հաղորդակցութեանց դժուարութիւններու պատճառաւ, եւ Զմիւռնիոյ ափ մը հայութեան մէջ «Սիւնեաց Ընկերութեան» ստանձնած դերը ինչքան ալ ծանր թուի մեզ, այսուհանդերձ, Պոլսէն, Կովկասէն, Պարսկաստանէն, Հնդկաստանէն, Մոսկուայէն, Փեթերսպուրկէն, Եգիպտոսէն եւ Թրիէսթէն, այնպիսի ընդհանուր եռանդով մը համակրութիւն կը յայտնեն եւ կը քաջալերեն, որ իրաւամբ պատիւ կը բերէ Ընկերութեան, ընդհանուր ազգին փափաքած մէկ գաղափարը իրագործելուն, եւ Զմիւռնիոյ գաղութին ալ՝ այդ ազգօգուտ գաղափարը առաջին անգամ յղացած ըլլալուն համար:

1845ի հրդեհը, թէեւ «Սիւնեաց Ընկերութեան» գործառնութիւններն ալ կը դժուարացնէ, բայց եւ այնպէս, անդուլ ջանքերով ան թերեւս կը շարունակուի, մինչեւ որ խմբակցական խնդիրներով կը դադրի տարիներ վերջ: Թէեւ ես այնպէս կը կարծեմ թէ, ամէն տեղի Հայերու մէջ ուսման սէրը զրգռուած եւ միւս կողմէն «Սիւնեաց Ընկերութեան» դերը, Պոլսոյ աւելի վայել ըլլալով, վերջապէս այս վերջինը իրեն ինկած գործին գլուխ անցած, հետեւաբար «Սիւնեաց»ի ալ հարկ չէ մնացած, ուստի եւ դադրած:

Ինչ որ ալ ըլլայ, տարակոյս չկայ թէ « Սիւնեաց»ը ուսման խթան մը եղած է ընդհանուր ազգին մէջ, ինչպէս կ'երեւի նոյնիսկ հայութեան ամէն մէկ մասերէն անոր նկատմամբ արտայայտուած գնահատումէն: Ոչ միայն այս, այլեւ ես կը համարձակիմ ըսել թէ՝ ինչ որ զմիւռնական էր, ընդհանուր ազգին համակրութիւնը եւ գնահատումը կը վայելէր: Այսպէս, եթէ Մեսրոպեան վարժարանը երկար միջոց մը նոյնիսկ հեռաւոր վայրերէ աշակերտներ կուգային ուսում ստանալու, ասի՝ անոր համբաւը եւ յառաջդիմութիւնը ըսելով ու տեսնելով էր:

Տարիներ ետք վերստին խումբ մը կրթասէր երիտասարդներ, որոնց մէջ կը յիշուին Գարեգին Փափազեան, բժիշկ Պօղոս Կոստանդ, Մ. Ալփիարեան, կը վերակազմեն «Սիւնեաց Ընկերութիւնը» (1879), միշտ հայութեան մէջ կրթութիւն տարածելու, ուսման սէրը արծարծելու, ինչպէս նաեւ մտաւորական յառաջդիմութեան նպաստելու համար:

Դժբախտաբար այս ազգանուէր երիտասարդներու գեղեցիկ առաջադրութիւնները կիսատ կը մնան՝ ինչ ինչ խոչընդոտներով, ու «Սիւնեաց Ընկերութիւնը» կը լուծուի ի սպառ կարճ կեանք մը ունենալէ յետոյ:

ԲԺ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

«Խաղաղութեան պատուիրակը»

Այս խորագրի տակ ռուս տարագիր Սերգէյ Պելամորսկի, արտասահմանեան ռուսական թերթի մը մէջ տալիս է իր մէկ յիշողութիւնը ակադեմական Օհաննէսեանի մասին:

Զանց առնելով քանի մը փոքր հատուածներ, մնացեալը տալիս եմ նոյնութեամբ. — Յ.

Անցեալ տարուայ Նոյեմբեր 30ին «Փրաւտան», ի թիւս ուրիշների, զետեղած էր ճառը «երրորդ համամիութենական խաղաղութեան կողմնակիցների համաժողովում», Խ. Միութեան բժշկական Գիտութիւնների Ակադեմիայի եւ Խ. Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի Լ. Ա. Օհաննէսեանի: Յայտարարելով, որ ինքը բժիշկ է, քառասուն տարուց աւել աշխատում է « բուժագիտական ճակատ»ի վրայ, եւ հայ ժողովուրդի պատուիրակն է, Օհաննէսեան «պահանջեց խաղաղութիւն» եւ բողոքեց « պատերազմի հրձիգ անգլեւամերիկացիներու » դէմ: Անգլիացիներին նա մեղադրեց, որ նրանք դեռ Լօզանի կոնֆէրանսում 1922 —23 թիւերին «անամօթ սակարկութիւններից յետոյ դաւաճանութեամբ թուրք դահիճներուն տուին Արեւմտեան Հայաստանը »:

Ծերուկը, կ'երեւի, հաշուի էր առած ժամանակակից «խաղաղութեան կողմնակիցներու» տգիտութիւնը: Չէ՞ որ հենց բոլշեւիկներն էին, որ 1917ին քայքայեցին Կովկասի ճակատը, դաւաճանեցին Հայերուն, 1918ին Սոքոլնիկով, Պետրովսկի, Կարախան ստորագրեցին Բրեստ – Լիտովսկու հաշտութիւնը Հայաստանը տալով Թուրքերուն: 1919ին, երբ Հայերու հերոսական բանակը ազատագրեց հայրենիքը Թուրքերից, 1920ին բոլշեւիկները օգնեցին քէմալականներուն, իսկ 1921ին ընկերներ՝ Կարախան եւ Լեգրան Մոսկուայում Թուրքերի հետ ստորագրեցին Հայաստանը բաժանելու համաձայնագիրը՝ տալով Թուրքերին Կարս, Պայազիտ, Էրզրում,— ճիշդ այնպէս, ինչպէս 1939ին, նրանց ընկերները Հիթլէրի հետ բաժանեցին Լեհաստանը:

Ակադեմիկոս Օհաննէսեան Ամերիկացիները կը մեղադրէ թէ «ուղարկեցին հետախուզական ծիծաղելի արշաւախումբ մը Արարատ լերան կատարը՝ Նոյի Տապանը փնտռելու համար, իրականութեան մէջ սահմանամերձ Սովետական Հայաստանի երկրամասի հարթավայրերը, դիտելու համար »:

Ակադեմիկը իր ճառը կը վերջացնէ սովորական .« կեցցէ խաղաղութեան մեծ դրօշակիրը ամբողջ աշխարհի մէջ՝ մեր թանկագին Եոսիֆ Վեսարիոնովիչ Ստալինը ...» :

Ցիշենք մօտ անցեալը, միշտ անմոռանալի. Լենինգրատի Տ. Փ. Զ.ի (բանտը) ընդհանուր խուցերից մէկում 1930ի մարտին բերին Կէփէուի հերթական զոհը: Առաւօտուն իմացանք որ հայ պրոֆէսօր մըն է՝ հիւանդածարանական բժիշկ՝ Օհաննէսեան: Ուզեցի քիչ մը սիրտ տալ գիտական աշխատանքի եղբայրակցիս, որին վիճակուել էր մասնակից լինել մեր բանտարկութեան: Պարզուեց, որ նա Լենինգրատ է եկել գիտական կատարելագործման համար եւ իր ձերբակալումի պատճառներու մասին տարակուսանքի մէջ էր:

Աւիթով մը ես նրան ծանօթացրի համակրելի հայ ուսանողի մը հետ, որ մէկ տարի առաջ, երբ դեռ բանտարկուած չէինք, իմ դասախօսութիւնները կ'ունկնդրէր: Տեսնելով ինձ բանտի բակում ճանաչեց: Ըսաւ, որ դաշնակ է (Հ. Յ. Դ.), վերադարձել է Սովետական Միութիւն՝ ստորերկրեայ աշխատանքի եւ չորս տարի անց, ապրելով Լենինգրատում որպէս ուսանող, ձերբակալուել եւ այժմ հանդիստ սպասում էր համակենդրոնացման ճամբարին, ինչ որ չուշացաւ: Նրա կորովը, նրա սէրը հանդէպ ազատութիւնն եւ հանդէպ իր ժողովուրդը ներշնչում էին ինձ (նաեւ ուրիշ շատերուն) համակրանք եւ յարգանք: Դրա համար ալ զարմացայ, որ Օհաննէսեան չուզեց նրա հետ խօսել եւ ընդհանուր զբօսանքին խուսափում էր նրա հետ զրոյց ունենալուց, «նա քաղաքական է, չեմ ուզեր, որ նկատեն թէ ես նրա հետ խօսում եմ, բացատրեց ինձ, իր ազնիւ հայրենակցից երես դարձնող եւԵրեւանից եկած հաւատարիմ բժիշկը:

Քանի մը օր վերջը Օհաննէսեանին կանչեցին հարցաքննութեան եւ նա գիտցաւ ձերբակալութեան պատճառը: Բժիշկների կատարելագործման ինստիտուտի մէջ հայրենակից բժշկի մը հետ ունեցած խօսակցութեան մէջ նա վրդովմունքն էր յայտնել որ համալսարանական ընդունելութիւններին «դասակարգային մօտեցում էին ցոյց տալիս, որ զրկում էր հոգեւորականներու զաւակներուն մտնել բարձրագոյն դպրոցներ: Այս պարագան մատնել էր նրա «պաշտօնակիցը»: Նա հենց առաջի հարցաքննութեան վախեցել եւ « մաքուր սրտով խոստովանել է» եւ խնդրել ներողամտութիւն, ինչպէս պատմեց ինձ հարցաքննութենէն վերջը:

Կորովի Դաշնակցական ուսանողը, որից խուսափում էր Օհաննէսեան, դատապարտուեց 10 տարուան համակեդրոնացման ճամբարի, իսկ յունիսին՝ իրան՝ Օհաննէսեանին դատապարտեցին երեք տարի աքսորի Արեւմտեան Սիպիր:

1935ին ես երբ երայ ճամբարից եւ գնում էի աքսոր, բժիշկէ մը իմացայ, որ Օհաննէսեանին, 1933 թուին, աքսորը վերջացնելուց յետոյ Հայաստան թոյլ չեն տուել եւ նա աշխատում էր Կա-

Հրատարակչական ձեռնարկ մը
ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Պոլսոյ մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Պետրոս Նշանեան, երբեմն Նշան — Պապիկեան գրատան առաջին հիմնադիրը: Իր ընկերը, Արշակ Պապիկեան, յօդուածաշարք մը նուիրած է որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Մարմարա).—

Մեր առաջին հրատարակութիւնը (հրատարակութիւննիս !) եղաւ հանգուցեալ Հրանտ Ս. Խանճեանի Աշխարհագրութեան միջին դասընթացքի հատորը :

Անոր յաջորդեց Սիպիլի «Յոլքեր»ը, որուն շքեղ տպագրութիւնը, նորաձեւ մօթիֆներով զարդարուած էջերը եւ Մատթէոսեան տպարանի իրապէս խնամուած աշխատութիւնը հաճելի անակնկալ մը եղան բոլոր մեր գրասէրներուն համար. քիչ վերջը Արտաշէս Յարութիւնեանի «Երկունք»ը եկաւ նոր հատորիկ մը աւելցնել մեր փոքր գրական շարժումին վրայ :

Չեմ խօսիր մեր կարգ մը նորաձեւ դասագիրքերուն վրայ: (Գալուստ Մալաթեանի Մայրենի Լեզուն, Հրանդ Ս. Խանճեանի Թուաբանութիւնը, եւայլն) :

Կարեւորագոյն երկու ձեռնարկներ եւ շատ մը ապագայի ծրագիրներ ստուերի տակ կը ձգէին այդ երկրորդական գործերը: Առաջինն էր 1904ին մեծամեծ զոհողութիւններով Արամ Անտոնեանի խմբագրապետութեամբ հրատարակած «Ծաղիկ» կիսամսեայ գրական հանդէսնիս, իսկ երկրորդը 1907ին սկսուած «Նշան Պապիկեան տարեցոյց»ներու տարեկան հատորներու շարքը, որ նախանձը գրգռեց «Թէոդիկ»ին եւ պատճառ եղաւ անոր ալ տարեցոյցներուն հրատարակութեան: Մանաւանդ այս տարեցոյցները անսահման թղթակցութիւններու դուռ բացած էին Պետրոսին որ արդէն իսկ մեծ մասամբ իր վրայ ծանրացող դաւառական վարժարաններու հայթայթուած դասագիրքերու առթիւ ուսուցիչներու եւ տնօրէններու հետ ունեցած թղթակցութիւններուն վրայ աւելցուց դաւառաբնակ կարգ մը ծանօթ գրագէտներու հետ թղթակցութեան պէտքը (Ռուբէն Զարդարեան, Թլկատինցին, Գեղամ Կարապետեան, Հայկազուն Հապէշեան եւն.) :

Իսկ Տարեցոյցներուն առաջին դուարթ մասին խմբագրութիւնը ստանձնած էր մեր խեղճ «Կավռօշ»ը (Երուանդ Թոլայեան) :

Ծրագրուած հայերէն հրատարակութիւններու մէջ կային Յ. Պարոնեանի ամբողջական գործերուն տպագրութիւնը որոնցմէ երկու հատոր կրցանք հրապարակ հանել մեծ պատերազմէն առաջ, «Մեծապատիւ Մուրացկանները» եւ «Պաղտասար Աղբար»ը :

Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ), Կեդրոնականի մեր հայերէն լեզուի ուսուցիչը նիւթական համաձայնութիւն գոյացուց մեզի հետ եւ Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն, իր ձեռքով պոլսահայ աշխարհաբարի վերածուած, սկսանք տպագրել եւ առաջին 4 կամ 5 պրակները տպագրած էինք արդէն, երբ դադրեցնել ստիպուեցանք եւ տպագրուած պրակները ջնջուեցան, առանց մէկ մէկ հատ իսկ պահելու :

Տիգրան Արփիարեանի հետ իր արտասահմանի մէջ սպաննուած եղբօր Արփիար Արփիարեանի բոլոր գործերուն հրատարակութեան համար սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացուցինք եւ առաջին քանի մը պրակներուն հեղինակի իրաւունքը վճարուեցաւ իրեն եւն.:

զանի հիւսուածաթանական ամբիոնին կից: Բայց ահա անցած քանի մը տարի եւ նա վարկը վերահաստատելով եղաւ ակադեմիկ, ոչ միայն Հայաստանի այլեւ Համամիութենական: Եւ այնքան տոգորուած բոլշեւիկեան աչալրջութեամբ, որ «չլինի թէ Արարատի կատարից, Նոյա Տապանը փնտռող չարամիտ Ամերիկացիները նային հայրենի հանրապետութեան վրայ» ուր իրեն թոյլ չտուին աւելի քան վեց տարի «խաղաղութեան մեծ դրօշակիրը ամբողջ աշխարհի մէջ »:

Դիկտատորի արթուն մեքենան — Մ.Վ.Տ. ինչքան վարպետօրէն է դարբնում Ստալինեան կադրերը:

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդը, Խորէն եպիսկ. Բարոյեան ընկերակցութեամբ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեանի եւ ատենադպիր Տոքթ. Աստուր Գապաքեանի ունկնդրութեան ընդունուած է Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Շէյխ Պշարա էլ Խուրիի կողմէ, Ալէյի ապարանքին մէջ: Նախագահը ջերմ ընդունելութիւն ըրած է: Առաջնորդը յանուն Լիբանանի ազգային իշխանութեանց ներկայացուցած է Հայերու հաւատարմական զգացումները, թէ Հայերը այս գեղեցիկ երկրին մէջ իբրեւ խաղաղ եւ օրինապահ քաղաքացիներ, Լիբանանի բարգաւաճման, ժողովուրդի բարօրութեան եւ անոր ազգային շահերու պաշտպանութեան ծառայելու պատրաստակամութեամբ տոգորուած են: Նախագահը պատասխանած է թէ բարձրօրէն կը գնահատէ հայ ժողովուրդը որ ջանք չէ խնայած ամրապնդելու համար Լիբանանի անկախութիւնը .— «Լիբանանցի Հայերը պարկեշտ եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ են»: Հանրապետութեան նախագահը հարցումներ ուղղած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական յաջորդութեան ընտրութեանց մասին:

ԵՒԱ ՓԵՐՈՆԻ մահուան առթիւ Պուէնոս Այրէսի Ազգ. իշխանութեան կողմէ Յարութիւն վրդ. Մուշեան, Պատր. Նուիրակ Սերովբէ վրդ. Մանուկեան, Նորայր քհնյ. Տէր Խորէնեան եւ Կեդր. խորհուրդի չորս անդամները ներկայ եղած են Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնատունը, ուր կը գտնուի հանգուցեալին դագաղը: Ցաւակցութիւն յայտնած են Հանրապետութեան Նախագահ զոր. Փերոնի, որ անձամբ ընդունած է զիրենք, ու առաջնորդած դէպի մատուռ, ուր հոգեւոր Հայրերը աղօթած են Տիկ. Եւա Փերոնի համար :

× Կիրակի Օգոստոս 3ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ, մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուած է: Պատարագած է Սերովբէ վ. Մանուկեան: Երգեցողութիւնները կատարած է « Կոմիտաս » երգչախումբը :

ԷՎԷՐԷԿ — ՖԷՆԷՍԷԻ (Կեսարիա) քահանան, Տէր Թորոս Զալկճեան Պոլիս գացած է եկեղեցւոյ ներկայ վիճակի մասին տեղեկութիւններ տալու համար պատրիարքին: Այժմ 450 Հայեր կ'ապրին Էվէրէք - Ֆէնէսէի մէջ: Ասոնք հասարակ կօշկակար, դերձակ եւ երկաթագործ են : Քահանան ըսած է թէ գոհ են իրենց վիճակէն եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ բարեացակամ վերաբերում կը գտնեն: Իրենց եկեղեցին պայծառ պահելու նախանձախնդրութիւնը ունին: Ամերիկայէն հոն գացած են Տէր եւ Տիկին Պէյնէեան, որոնք քառասուն տարի առաջ գաղթած էին եւ նուէրներ ըրած են եկեղեցիին :

ՔԷՐՔՈՒՔԻ (Իրաք) հայ գաղութը որ կը բաղկանայ 250 ընտանիքէ, վերջապէս ունեցաւ իր սեփական եկեղեցին: Կը ծրագրեն նաեւ գնել նոր գերեզմանատան եւ նոր վարժարանի մը համար յարմար վայրեր: Յանձնախումբ մը կազմուած է եկեղեցին բարեզարդելու եւ երգեցիկ խումբ մը կազմելու :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՔԷՕԼՆ, 6 — 9 — 12.— Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Հոկտ. 5ին Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ ֆութպոլի միջազգային մրցում մը Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Այս մրցումին առթիւ Գերմանիոյ ֆութպոլի հանրածանօթ մարզիչ Պ. Սեփհէր Պէրկէր հրաւիրած է գերման 22 լաւագոյն խաղացողները որոնք Քէօլն քաղաքին մէջ պիտի սկսին նախափորձերը : Պ. Ս. Հէրպէրկերը խօսակցութեան ընթացքին յայտնեց թէ Ֆրանսան լուրջ հակառակորդ մը կը նկատէ բայց յենլով իրենց նախկին յաղթանակներուն վրայ, ինչպէս Աւստրիոյ դէմ 3—1 եւ Զուիցերիոյ 2—1 եւ Թուրքիոյ 2—0, ապահով են որ պիտի կրնան այս մրցումէն ալ ճակատաբաց դուրս ելլել :

Այս մրցումին առթիւ միայն Գերմանիայէն 10 հազար հանդիսականներ Փարիզ պիտի երթան :

× Հէրալտօ, Արժանթինի այս հանրածանօթ թէնիսի ախոյեանը որ մասնակցած է «Տէյվիս» բաժակի մրցումներուն, վերջերս մեռաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ, խլէրդի հետեւանքով: Հանգուցեալը 35 տարեկան էր: Անցեալ տարի բախտը ունեցած էի երկու անգամ մրցելու իրեն հետ: Իր մահով միջազգային մեծ մարզիկ մը կ'անհետանայ :

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՀԱԳՆ, ամսօրեայ յաւելուած «Արեւելք» օրաթերթի, յատկացուած պատանիներու եւ երիտասարդներու: Թիւ 1 : Օգոստոս 1952, պատկերազարդ. Գին 60 Ս. Դ. Հասցէ. —Mr. K. Donabedian, B. P. 19, Alep (Syrie):

ԾԻԾԱՂ

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Անուշս, ինչպէ՞ս ձուկ եփեր ես. աղած անգամ չես:

ԿԻՆԸ.— Աղա՞ծ: Եփածս արդէն աղի ջուրի ձուկ է ... :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Օր մը, մարդ մը եկաւ ինծի եւ ըսաւ, թէ փախած է Ռուսիայէն, բանտէ մը: Ըսաւ, թէ Հանս Միւլլէր կը կոչուի եւ բնիկ Համպուրկէն է : Ստուգումներ կատարեցի այն բոլոր բաներու շուրջ, զորս պատմեց ինծի իր մասին: Ստուգումներ կատարեցի Համպուրկի իր բարեկամներուն մօտ: Ստուգումներ կատարեցի Շուէտի իր բարեկամներուն մօտ: Եւ երեւան հանեցի, որ իսկական Հանս Միւլլէրը սպաննուած է Նացիներու կողմէ տարի մը առաջ եւ հիմա, այս կեղծարարը անոր թուղթերը կը գործածէր իբրեւ լրտես մը:

Ասիկա ինծի պատահած առաջին դէպքն էր : Յետոյ պատահեցաւ երկրորդը: Երկու մարդիկ Շուէտ եկան բրիտանական անցագիրներով եւ խնդրեցին որ մեր կոմիտէն օգնէ իրենց: Գտայ բնակարան անոնց համար, իսկ բարեկամս, որ անոնց տանտէրն էր, երեւան հանեց որ կեղծ էին անոնց անցագիրները: Իրականին մէջ ռուսական լրտեսներ էին:

Այս մարդոցմէն մէկը ինծի եկաւ եւ դրամ խոստացաւ, որպէսզի իրեն յանձնէի՝ տարագիրներու վերաբերեալ մեր ունեցած բոլոր թղթածրարներուն պատճէնները: Յանձնեցի զայն ոստիկանութեան :

Բայց այս բոլորը դեռ սկիզբն էր :

Օրին մէկը, կապոյտ աչքերով եւ շատ ներկայանալի արտաքինով երիտասարդ Գերմանացի մը, Էրնսթ Կուլ, այցելութեան եկաւ ինծի, Տանըմարքա փախած էր Գերմանիայէն: Հիթլէր պահանջած էր Դանիացիներէն, որպէս զի վերադարձնեն այս մարդը, այլապէս գլխու ցաւ պիտի ունենային: Լուր տրուած էր մարդուն, որ փախած Շուէտ եկած էր: Կը նմանէր գնդակահարուելու տարուող անասունի մը: Սարսափելի վախցած էր եւ թոյնի գնդիկները կը կրէր վրան: Ըսաւ ինծի, թէ զօր. Քարլ Հաուզհոֆըրի օգնականն էր : Քարտէս գծող մըն էր եւ քարտէսներ կը պատրաստէր գերմանական ընդհ. սպայակոյտին եւ անձնապէս Հիթլէրին համար: Ըսաւ թէ գաղտնի առաքելութիւններով ղրկուած էր աշխարհի ամէն կողմը քարտէսներ գծելու, տեղեկութիւններ քաղելու, լրտեսելու նպատակով :

Այս առաքելութեանց մէկուն ընթացքին կը հանդիպի սիրուն աղջկան մը, Անգլիոյ մէջ: Կը սիրահարի եւ կը նշանուին: Աղջիկը Պերլին կու գայ անոր այցելութեան: Բայց իր մեծերը, զօրավարը եւ Հիթլէր կը կասեցնեն իմանալով, որ կ'ուզէ ամուսնանալ օտար աղջկան մը հետ: Կ'ըսեն, թէ այլեւս կարելի չէ իր վրայ վստահութիւն ունենալ: Կ'որոշեն արգելափակել զայն, բայց բարեկամը լուր կու տայ իրեն եւ կը փախչի: Հիմա իմ տունս էր եւ մօտս ապրեցաւ քանի մը շաբաթ: Հետաքրքրական էր իր պատմութիւնը, բայց ինչպէս գիտնայի, թէ ճիշդ էր: Կը մտածէի, որ եթէ իրապէս անկեղծ էր, պիտի յօժարէր իր բոլոր գիտցածները խոստովանիլ ինծի եւ յայտնել Հիթլէրի ծրագիրները :

Ասիկա դեռ 1938ին էր: Երկու շաբթուան ընթացքին, ինծի համար գրած էր հարիւր էջնոց տեղեկագիր մը: Կ'ըսէր, թէ Հիթլէր շուտով պատերազմի պիտի սկսի: Կ'ըսէր, թէ պիտի արշաւէ եւ պիտի փորձէ գրաւել Տանըմարքան, Ֆինլանտան եւ Նորվեկիան: Ինծի տուաւ՝ այս երկիրներուն մէջ գտնուող նացի լրտեսներու եւ գործակալներու մէկ ցանկը: Բոլոր այս թուղթերը յանձնեցի կառավարութեան: Նոյնիսկ պատմութիւն մը գրեցի այս մարդուն շուրջ եւ գրածս հրատարակուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Բայց ոչ ոք հաւատաց այս մարդուն, գէթ այդ շրջանին: Շուէտ հեռացուց զայն իր սահմաններէն եւ մարդը գնաց Հարաւային Ամերիկա, ուր կ'ապրի տակաւին :

Այս երիտասարդը իրաւունք ունէր: Չէր ստած: Վստահ էի: Որովհետեւ անկէ վերջ ուրիշ շատ մը այցելուներ ալ ունեցայ: Ռուսերը դրամ առաջարկեցին ինծի այս տեղեկագրի մէկ օրինակին համար: Նոյնը ըրին նաեւ Բրիտանացիներն ու Ֆրանսացիները: Ամերիկացիները միայն շատ ուշ դիմեցին ինծի եւ խնդրեցին որ պատմեմ իրենց իմ ամբողջ գիտցածս եւ պատմեցի:

Ես կը խօսիմ քանի մը լեզուներ: Օգտագործած եմ զանոնք հետախուզութիւններու ընթացքին : Հանդիպած եմ մարդոց: Բացած եմ աչքերս ու ականջներս եւ կրցած եմ միշտ հաստատել, թէ որքան ճիշդ խօսած էր այս մարդը : Այնուհետեւ աւելի ընդարձակեցի խուզարկութիւններուս դաշտը: Երեւան հանեցի մինչեւ իսկ լրտեսական շղթաներ :

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

ազութեան հարցով: Վճռական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին գիներու բարձրացման դէմ, տան վարձքերը պիտի կրճատուին եւն.:

Միեւնոյն ատեն փաստեր կը հաւաքուին 51 երեւելիներու մասին որոնք ձերբակալուեցան քանի մը օր առաջ: Խուզարկութիւններ կատարուած են իրենց տուներուն եւ գրասենեակներուն մէջ: Աղեքսանդրիոյ ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուած են արքունի դիւանապետ Հաֆըզ Աֆիֆիի բնակարանին մէջ: Ուրիշ փաստաթուղթեր ալ երեւան կը հանեն գահընկեց թագաւորին «ապօրէն ձեռնարկները»:

Նոր ցոյցեր Մ. Արեւելքի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, Միջին Արեւելքի կացութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

Ստորեւ կ'ամփոփենք վերջին դէպքերը. —

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Լոնտոնի մէջ անհամբեր կը սպասեն Տոքթ. Մոսատեղի նոր առաջարկներուն: Մինչ այս մինչ այն օդանաւով Թէհրան հասաւ Գերմանիոյ ելմտական հանճարը, Տոքթ. Շախտ, վարչապետին հրաւէրով եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, քննելու համար Իրանի ելմտական եւ տնտեսական դժուարութիւնները: Իրանի ելմտական նախարարը, Քազեմի, դիմաւորելու գացած էր երկրագործական նախարարին եւ Տոքթ. Մաքիի հետ որ Մոսատեղի աջ բազուկն է: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 25 ոստիկաններ կը գտնուէին կայարանին մէջ: Տոքթ. Շախտ կ'ուզէր խօսիլ, բայց Տոքթ. Մաքի արդէն տպագիր յայտարարութիւն մը բաժնած էր թղթակիցներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ, — «Տոքթ. Շախտ ընդունած է իրանեան կառավարութեան հրաւէրը՝ Թէհրան գալու համար: Այդ հրաւէրը ուղղուած է խորհրդակցելու համար Իրանի տնտեսութեան մասին եւ երկու երեք օրէն աւելի պիտի չտեւէ»:

Յետոյ երեք նախարարներ առին տարին Գերմանիոյ նախկին նախարարը: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ կապ ունի նաեւ քարիւղի հարցին հետ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Տագնապ մըն ալ այս փոքր երկրին մէջ ծագեցաւ: Երեքշաբթի օր հրաժարեցաւ Սամիհ Սոլհի դահլիճը եւ հանրապետութեան նախագահը երեք հոգինոց կառավարութիւն մը նշանակեց, գործերը վարելու համար:

Վարչապետը որոշած էր վստահութեան քուէ պահանջել կամ լիազօրութիւն՝ վեց ամսուան համար, երկիրը հրամանագիրներով վարելու համար, նկատելով որ ընդդիմադիրները կը սաստկացնեն պայքարը: Բայց վերջին պահուն հրաժարեցաւ, առանց քուէ պահանջելու:

Եռանդամ կառավարութեան նախագահն է Նազիմ Աքքարի, վարչապետութեան դիւանապետը: Ստանձնած է նաեւ ներքին, արտաքին, ազգ. պաշտպանութեան, հողագործութեան նախարարութիւնները: Ելմտ. նախարարն է Պազիլ Թրատ, անդամ մաքսային բարձրագոյն խորհուրդին: Մնացեալ նախարարութիւնները պիտի վարէ Մուսա Մուպարէք, մինչեւ որ կամ նոր դահլիճ մը կազմուի եւ կամ խորհրդարանը լուծուի:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդարանը որոշած էր վստահութեան քուէ չտալ, որպէսզի վարչապետը հրաժարի եւ կարելի ըլլայ խառն դահլիճ մը կազմել, բարենորոգումներ կատարելու համար: Հանրային կարծիքն ալ գրգռուած էր վերջերս:

Խորհրդարանը Գշ. օր սկսաւ քննել այն օրինագիծը որով լիազօրութիւն կը պահանջուէր վեց ամսուան համար, որպէսզի կարելի ըլլայ արմատական բարենորոգումներ կատարել: Օրինագիծը կը տրամադրէ բարեփոխել ընտրական օրէնքը, մաքրագործումներ կատարել վարչութեան մէջ, վերակազմել դատական դրութիւնը եւն.:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ). — Շաբաթ, կէսօրէն վերջ ժամը 6ին առտենները, Իւթրապլէնի (Վիէնի մօտ) աքասիաներու պուրակին մէջ, Լիոնցի մը սունկ հաւաքած միջոցին կը նշմարէ երիտասարդի մը անշունչ մարմինը:

Անմիջապէս ոստիկանութեան լուր տալով, վրայէն ելած թուղթերէն եւ նամակներէն կը հասկցուի թէ անձնասպանը կը կոչուի Յ. Յովսէփ Խաչատուրեան, 25 տարեկան, բանուոր Բէյլէի հաստատութեան մէջ, նոր ամուսնացած եւ մէկ զաւակի հայր:

Ինչպէս կ'երեւայ, առողջական վիճակը եւ ընտանեկան վէճերը մղած են հէք երիտասարդը, քանի մը օր առաջ տունէն խոյս տալու հեծելանիւով եւ թունաւոր դեղահատերով (comprimés d'alépal à base de gardénal) կեանքին վերջ տալու:— Ա.Կ.Բ.

Գասպար Մելոյեան, Վրէժ Մելոյեան, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Քիլիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Սիմոնեան Յակոբ եւ զաւակները (Մարսէյլ), Ալմաստ Բաղրամեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Մելոյեան Վարուժան եւ Պարգեւ (Հայաստան), Մելոյեան Մարտիրոս (Հայաստան), Մելոյեան Նշան (Ամերիկա), Հարութեան, Պալայեան, Մելոյեան Հռիփսիմէ, Յեւանեան, Մազմանեան ընտանիքները սրտի խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 6ին La Ciotat, 40 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, հինգշաբթի 11 Սեպտ. ժամը 14.30ին St. Ouenի գերեզմանատունը, (métro Mairie de St. Ouen):

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցի հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները սկսած են 4 Սեպտ. եւ կը շարունակուին կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ամէն հինգշաբթի: Եկեղեցւոյ կից սրահի մէջ: Ուսուցչութեամբ Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ օդափոխութեան կայանի տղոց Բ. խումբը պիտի վերադառնայ այս կիրակի: Այս առթիւ կազմակերպուած է հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ նոյն օրը ժամը 2ին, օդափոխութեան կայանին մէջ, Ֆէօանվիլէ Փար Պրէզօլ (Էօր է Լուար): Անոնք որ անձնական միջոցներ չունին եւ կ'ուզեն օգտուիլ 15 հոգինոց օթօքարէն, թող բարեհաճին օր առաջ դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Աբգար եւ Հնազանդ Քէշիշեաններու, ինչպէս եւ Սենեքերիմ Թեւանեանի (Քեռի) նախաձեռնութեամբ իր զաւակներուն, այս կիրակի առաւօտ Սէն Լու Կոան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ:

Կը խնդրուի ընկերներէն, ազգականներէն, բարեկամներէն ներկայ ըլլալ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ. — Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ամատունի Ծ. Վ. Վենետիկէն Փարիզ վերադարձած ըլլալով, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի, Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ժամը 10.30ին Rue Thouinի եկեղեցին եւ պիտի քարոզէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ գործաւորուհիներ, կնոջ յատուկ jupe կարելու համար: Խիստ ստիպողական:

Դիմել Mr. Michel, 165 rue de Javel, Paris (15): métro Felix Faure: Ամէն առաւօտ ժամը 9—12:

Տարեկան գործի ապահովում:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի կարուհի մը (ֆինիսէօզ): Դիմել Տիկին Աշխէն Doveilի, 19 Bd. des Batignolles: Հեռաձայն Lab. 63-07:

90 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Դանուբի մէջ, Պելկրատի առջեւ, երբեւ հետեւանք բուռն փոթորիկի մը, որ գլխիվայր դարձուց շոգեմակոյկը: 120 ճամբորդներէն միայն 30 հոգի ազատեցան: Շոգենաւը Պելկրատէն Զիմուն կ'երթար եւ արկածը պատահեցաւ մեկնումէն տասը վայրկեան վերջը, երբ կը հասնէր այն տեղը ուր իրար կը խառնուին Սավան եւ Դանուբը: Այդ պահուն բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ, յետոյ կարկուտ եւ անձրեւ տեղաց եւ ճամբորդները խուճապահար ապաստանեցան նաւուն յատակը:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՇՈՒՇԱՆԻ:

Մարսէյլ, 7 Սեպտեմբեր, 1952:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» են. տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համախմբերդ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 830ին, 71 rue de Bonnelի սրահին մէջ: Օրակարգ. — Ժբ. պատգմ. ժողովի զեկուցում: Խնջոյքի հաշուետուութիւն: Վարչութեան նոր ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — 16 Նոյեմբերի կիրակին, Ե. քաղաքապետ. (Փարիզ) սրահը: Կովկասեան մեծ հանդէս, չորս բաժիններով: Հայկական, վրացական, ազրպէյճանեան եւ հիւսիս. կովկասեան:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ (Եգիպտոս) Տիկին Արուսեակ Լեւոն Ղարիպեան

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի պիտի կատարուի Խաչահանգիստի աւանդական արարողութիւնը: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին Ս. պատարագ ժամը 10ին: Խաչվերացի երեկոյեան Թափոր ժամը 4.30ին:

Բշ. օր յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին Անդաստանի արարողութիւնը պիտի կատարուի:

(Դիւան)

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Հայ երիտասարդաց «Արծիւ» Մարզական միութեան:

13 Սեպտ., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հանրածանօթ Պար «Էնթէրնասիօնալ»ի սրահին մէջ, 230, Chemin de la Madrague - Ville:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւ անակնկալներ:

Մրցում հայկական պարերու եւ թանկոյի:

Ճոխ պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ. — 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT տան մեքենաներուն:

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Տաղպազարեանի

Վերի հասցէով:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս· 1100 փր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 փր·

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր· C.C.P· Paris 1678-63

Vendredi 12 Septembre 1952 Ուրբաթ 12 ՍԵՊՏԵՄԲ·

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6863–Նոր շրջան թիւ 2274

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ՃՇԴՈՒԻՆ

Քանի կը սաստկանայ ընտրական պայքարը Մ· Նահանգներուն մէջ, այնքան կ'ամփոփուին մտքերը, ճշդելով իւրաքանչիւրին դիրքը:

Այսպէս, ռամկավարներու (դեմոկրատ) Նախագահական թեկնածուն, Սթիվենսըն, Սեպտ· 9ին նոր ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս պարզեց իր տեսակէտները՝ արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Թղթակից մը հարցուց·— Քաղաքական կուսակցութիւն մը կրնա՞յ ապահովութիւն տալ երկաթեայ վարագոյրէն անդին եղած գերի ժողովուրդներուն թէ մօտերս պիտի փրկուին :

Նախագահական թեկնածուն յայտարարեց :

— « Միայն մէկ վանկով պիտի պատասխանեմ ձեր հարցումին — Ո՛չ »:

Սթիվենսընի կարծիքով, «ամէնէն վնասակար արարքն է տարածել այն գաղափարը թէ պատերազմ պիտի սարքուի Եւրոպայի մէջ, ազատագրելու համար երկաթեայ վարագոյրէն անդին հաստատուած ժողովուրդները » :

Եւ նորէն շեշտեց թէ անհրաժեշտ է բանակցութիւններ կատարել, ապահովելու համար խաղաղութիւնը :

Նոյն օրը ուրիշ ճառ մը եւս խօսելով, ռամկավար թեկնածուն աւելի կ'ընդլայնէր իր գաղափարները:

Իրեն համար՝ «Աշխարհի խաղաղութեան գըլխաւոր յոյսերը, ինչպէս եւ համայնավարական նախայարձակման ամենամեծ վտանգները կը գտնուին Ասիոյ մէջ»:

— « Եւրոպան դեռ ամբողջովին ապահով չէ ներքին խռովութեան կամ արտաքին յարձակման դէմ, բայց ապահովութեան հեռանկարը կ'երեւայ: Կ'ուզէի նոյն բանն ըսել Ասիոյ մասին, բայց չեմ կրնար »:

Յաջորդ օրը, դարձեալ յուզելով նոյն խնդիրը, Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, Նախագահական թեկնածուն բացատրեց թէ պիտի շարունակեն զօրանալ: Ոչ թէ սպառնալու կամ յարձակելու, այլ խաղաղութիւնը ապահովելու համար :

Ըսել կ'ուզէ թէ որքան զօրաւոր ըլլան, այնքան բարձր կրնան խօսիլ, բանակցութեան ատեն :

Ինչպէս իր մրցակիցը՝ Այզընհաուըր, Սթիվենսըն ալ բոլոր ճառերուն մէջ մասնաւորապէս կը ծանրանայ Խ· Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց վրայ :

Վերջին ճառին մէջ, այսպէս կը բանաձեւէր իր տեսակէտները ·—

1· Ամերիկան հարկադրուած է ընդունիլ աշխարհի ազատութեանց պաշտպանի դերը: Ի՞նչպէս պիտի կատարէ իր պաշտօնը :

2· Անհրաժեշտ է ուժերու հաւասարակշռութիւն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Այդ կէտին հասած ենք արդէն:

3· Խ· Միութիւնն է Մ· Նահանգներու եւ դաշնակից պետութեանց վերազինման պատասխանատուն :

4· Այսպէս, ստիպուած ենք նախ ամրապնդել մեր դիրքը, ապա միջոցներ փորձել՝ զինարշաւը կասեցնելու համար:

5· Ուրեմն, անհրաժեշտ է բանակցիլ Խ· Միութեան հետ: «Ես կը հաւատամ համակեցութեան: Ազատութեան եւ բռնակալութեան պայքարը, որ կը մղուի խաղաղ միջոցներով, կը թելադրէ բանակցութիւններ, միջին ճամբաներ, բայց երբեք ողոքում »:

6· Եզրակացութիւն, — « Ես պիտի չընկրկիմ բանակցութեանց եւ իրաւախոհութեանց առջեւ, եթէ անոնք յոյս կը ներշնչեն տեւական խաղաղութեան մը առաջնորդելու աշխարհը »:

Նոյն տեսակէտն ունի զօր· Այզընհաուըր, որ այլեւս չկրկնեց առաջին օրերու իր մարտակոչը:

Այսպէս հետզհետէ կը ճշդուին դիրքերը, փարատելով շատ մը թիւրիմացութիւններ եւ պատրանքներ:

Անշուշտ վերջնական պատասխանը ժողովուրդը պիտի տայ յառաջիկայ նոյեմբերին, իր քուէները կեդրոնացնելով այս կամ այն թեկնածուին վրայ :

Բայց, կարգ մը ճշմարտութիւններ պարզուած են այլեւս :

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՆՈՐՀ ՄԸ ԵՒՍ…

Պաշտօնական զեկոյցէ մը կ'իմանամ թէ «Հայկական ՍՍՌ լուսաւորութեան մինիստրութեան խնդրանքով», Խ· Միութիւնը Հայաստան ղրկած է աւելի քան հարիւր երիտասարդ ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

Ասոնք այս տարի աւարտեր են Ռուսաստանի մանկավարժական բարձրագոյն եւ միջնակարգ վարժարանները: Մէկ մասը Երեւան հասած եւ տեղաւորուած է արդէն:

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, այս երիտասարդ ուսուցիչները «կ'աշխատին ռեսպուբլիկայի մասսայական դպրոցներում, որպէս Ռուսաց լեզուի ու գրականութեան դասատուներ » :

Ուրեմն բաւարար ուժեր չկայի՞ն Հայաստանի մէջ, ռուսական լեզուի և գրականութեան համար:

Կամ արդեօք Մոսկուան ի՞նչ դժգոհ մնացած էր դասաւանդութիւններէն եւ կ'ուզէ աւելի զարկ տալ, տիրաբար ձեռք առնելով այս գործն ալ :

Ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք բացառիկ պարագայի մը առջեւ:

Բանգէտներ կը կարծեն թէ հայերէնի դասաւանդութիւնն ալ պիտի դիւրանայ, այս կարգադրութեան շնորհիւ :

Գոնէ քաղաքական – լրագրական կամ «հասարակական» ասպարէզին մէջ շատ բան չէ մնացած, բոլշեւիկեան հայերէնի եւ ռուսերէնի խնամութիւնը լրացնելու համար:

Այսպէս, Մոսկուայէն ղրկուած ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները եթէ իրենք հայերէն չսորվին, կրնան սորվեցնել, արտասանելով եւ տարածելով ամենօրեայ բառեր ու բացատրութիւններ :

— «Իմպերիալիզմի գաւթիչներն ու ագէնտները:

— Դեպուտատների Սովետի սեսիան բացւեց :

— ՀՍՍՌ Գիտութեանց Ակադեմիայի վիցէ-պրեզիդենտը …

— Գեներալ - մայոր - լէյտենանտ – ադմիրալ-սալիւտ եւն·:

— Սթալինեան մրցանակի լաուրեատ եւ պրոֆեսիւ աօէտ …

— Ագրեսորների բլոկի օկուպացիան Ֆրանսիայում … »

Անհրաժեշտ չէ դպրոցական տարեշրջանին փակման սպասել, ուրիշ նորութիւններ ալ իմանալու համար :

ՎԱՀԷ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

Նախարարական խորհուրդը իր երէկուան նիստին մէջ երկարօրէն քննեց գիներու եւ աշխատավարձքի խնդիրները: Վարչապետը գիներու բարձրացման դէմ նոր միջոցներ պատրաստած է մասնագէտներու հետ :

Նախ պիտի փորձէ համոզել, եթէ չյաջողի, վարչական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: Հումնիւթի գիներու անկումը պէտք է ազդէ փոքրաքանակ սպառման վրայ, ինչ որ իր կարծիքով կարելի է հիւսուածեղէնի համար: «Դիմադրութեան» կը հանդիպի ուտեստեղէնի, գլխաւորաբար պտուղի, բանջարեղէնի եւ միսի համար, ուր ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնուին: Միսի վաճառման մէջ, կառավարութիւնը կրնայ 10 առ հարիւր անկում մը յառաջ բերել, քաջալերելով ոչ - ընտիր սպառումը եւ առաջնակարգ միսին վաճառումը շաբթուան որոշ օրերուն վերապահելով: Պտուղներուն եւ բանջարեղէններուն վրայ պիտի նշանակուին երկու գիներ, գնումի եւ վաճառումի, Սէնի եւ Սէն է Ուազի մէջ: Կարագի եւ միսի ներածում պիտի կատարուի: Առաջին առթիւ որոշուեցաւ 5.80 առ հարիւր իջեցնել բուսախիղին (մարկարին) գինը :

Խիստ հրահանգներ պիտի տրուին նահանգապետներուն չարաշահութեան առաջքը առնելու համար: Իսկ առեւտրականները կ'առարկեն թէ բարձր գիներով մթերած են ապրանքը :

Կեդրոնական շուկան բարեփոխելու համար ալ որոշումներ պիտի տրուին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հրաժարեալ վարչապետին՝ Սամիհ Սոլհի կուսակիցները կը սպառնան ընդհ· գործադուլ սարքել, բողոքելով Նախագահին դէմ :

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՄԵԾԱԳՈՒՄԱՐ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԿԸ ՍՏԱՆԱՆ

822 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ, ՎՃԱՐԵԼԻ 12—14 ՏԱՐԻԷՆ

Սեպտ· 10ին Լիւքսէմպուրկի մէջ վերջնապէս ստորագրուեցաւ այն համաձայնութիւնը որով արեւմտեան Գերմանիան պատկառելի գումար մը պիտի վճարէ Իսրայէլի, մասամբ հատուցանելու համար այն կորուստները զորս Հրեաները կրեցին հիթլէրական իշխանութեան օրով :

Պայմանագիրը ստորագրեցին արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Տոքթ· Ատընաուըր (իբրեւ արտաքին նախարար) եւ Իսրայէլի արտաքին նախարարը, Մոշէ Շարէթ: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Լիւքսէմպուրկի քաղաքապետարանի սրահին մէջ եւ շատ կարճ տեւեց, իբրեւ պարզ ձեւակերպութիւն մը :

Պայմանագրին համաձայն, արեւմտեան Գերմանիան կը խոստանայ 3.450.000.000 մարք վճարել (մօտ 822 միլիոն տոլար), 12—14 տարիէն: Աւելի կամ պակաս կախում ունի Գերմանիոյ վճարելու կարողութենէն: Այս գումարէն 450 միլիոն մարք (107 միլիոն տոլար) յատկացուած է նիւթական հատուցումներու յանձնաժողովին : Երեք միլիառ մարք (715 միլիոն տոլար) պիտի յատկացուի գաղթականներու տեղաւորման (մեծ մասով ապրանք): Նիւթական հատուցումներու գումարը փոխարժէքն է այն անժառանգ եւ անտէր ստացուածքներուն զորս գրաւած էին Նացիները:

Ստորագրութեանց արարողութեան ներկայ էին միայն ափ մը լրագրողներ, մասնաւոր արտօնութեամբ եւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին ապահովութեան համար: Լրագրողներուն ժամադրութիւն տրուած էր կատարեալ գաղտնապահութեամբ: Տոքթ· Ատընաուըր, Մոշէ Շարէթ եւ ուրիշ պաշտօնատարներ կը սպասէին յարակից սենեակի մը մէջ: Երբ թղթակիցները եւ լուսանկարիչները իրենց տեղերը գրաւեցին, փոքր սրահին մէջ, Գերմանները եւ Իսրայէլացիները ներս մտան անջատ դռներէ: Տոքթ· Ատընաուըրի կ'ընկերանային արտաքին գործերու վարիչը, Հալշթայն եւ ուրիշ քանի մը պաշտօնատարներ : Գերմանները նստան երկար սեղանի մը մէկ կողմը, պատուհաններուն առջեւ, իսկ Իսրայէլացիները՝ միւս կողմը: Ոչ մէկ խօսք փոխանակուեցաւ: Քարտուղարները բերին պայմանագրին պատճէնները եւ ատենագրութիւնները, յանձնելով Տոքթ· Ատընաուըրի եւ Պ· Շարէթի : Պահ մը պրոֆ· Հալշթայն ժպտելով ինքնահոս գրիչ մը երկնցուց Իսրայէլի ներկայացուցիչներուն: Պ· Շարէթ առաւ գրիչը, աչքէ անցուց եւ միւս հրեայ պատուիրակին յանձնելով, իր գրիչը հանեց: Ամբողջ տասը վայրկեան միակ ձայնը որ կը լսուէր սենեակին մէջ՝ գրիչներու խշրտուքն էր: Ստորագրութենէն ետք, երկու կողմին ներկայացուցիչները ուրիշ սենեակ մը գացին, եւ հազիւ քանի մը վայրկեան խօսակցեցան: Ոչ մէկը հրապարակաւ ձեռք սեղմեց, թէեւ ականատեսներ կը պատմեն թէ Տոքթ· Ատընաուըր եւ Պ· Շարէթ իրարու ձեռք սեղմեցին, ստորագրութեան արարողութենէն առաջ:

Այս պայմանագրին եւ երկու ատենագրութեանց մասին բանակցութիւններ կը կատարուէին անցեալ մարտէն ի վեր: Այդ պաշտօնագիրներով երկու կառավարութիւններ փոխադարձաբար կը ճանչնան իրար, առանց դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու: Պայմանագրին համաձայն, Իսրայէլ պաշտօնական պատուիրակութիւն մը պիտի հաստատէ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, դիւանագիտական իրաւունքներով, կատարելու համար նախատեսուած գնումները, բայց արեւմտեան Գերմանիան դիւանագիտական ներկայացուցիչ պիտի չունենայ Իսրայէլի մէջ :

Պայմանագրին ստորագրութիւնը Լիւքսէմպուրկի մէջ կատարուեցաւ, որովհետեւ Իսրայէլ կը մերժէր արեւմտեան Գերմանիա մտնել:

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

ԱԶԶԱՄԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ· — ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ ՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ

Օրուան կարեւոր դէպքն է Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ· քարտուղարին, Պ· Ազզամի (փաշա) հրաժարումը, իբրեւ հետեւանք Եգիպտոսի նոր կարգուսարքին :

Ապտէլ Րահման Ազզամ ընդհ· քարտուղար էր կազմակերպութեան հաստատումէն ի վեր (1945): Նոր բացուած էր Միութեան համագումարը Գահիրէի մէջ (10 Սեպտ·), երբ ընդհ· քարտուղարը ներկայացուց իր հրաժարականը, յայտնելով թէ անդառնալի է: Նամակին մէջ կ'ըսէ թէ քանիցս ուզած էր հրաժարիլ, բայց «խիղճս թոյլ չտուաւ քաշուիլ քանի կը շարունակուէր պայքարը աշխարհակալութեան դէմ: Այսօր կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

Ֆրանսական պաշտօնաթերթը (Journal Officiel) իր յուլիս 27ի թիւով հրատարակեց նոր օրէնք մը, որով կը ստեղծուի «Գաղթականներու եւ Հայրենազուրկներու Պաշտպանութեան ֆրանսական Գրասենեակ» մը (**Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides**).

Օրէնքին թուականն է 25 Յուլիս 1952 եւ կը կրէ 52 — 893 թիւը :

Այս նոր օրէնքին հիման վրայ, այսուհետեւ հայ, ռուս, վրացի, լեհ, ռումանացի, հունգարացի, եուկոսլաւ, ուկրայնացի, չեխոսլովաք, պուլկար եւ պալթեան (Էսթոնիա, Լեթոնիա, Լիթուանիա) բոլոր գաղթականներն ու հայրենազուրկները ենթակայ պիտի ըլլան նորաստեղծ ֆրանսական գրասենեակին, որուն կեդրոնատեղին է 7 rue Copernic, IROի նախկին պաշտօնատունը :

Նախապէս ենթակայ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց Վերատեսչութեան, հայ, ռուս եւն. գաղթականական Գրասենեակները ազատագրութենէն վերջ կապուած էին Գաղթականաց Միջազգային կազմակերպութեան, որ ծանօթ էր իբրեւ IRO (International Refugees' Organisation).

Այս կազմակերպութիւնը ջնջուեցաւ եւ իր դուռները փակեց 1952 Յունուար 31ին, ուստի եւ իրեն ենթակայ հայ, ռուս եւն. գաղթականական Գրասենեակները (6 Cité Martignac) ինքնաբերաբար փակուեցան :

Այդ թուականէն մինչեւ այսօր տակաւին պաշտօնապէս փակուած կը մնան յիշեալ գրասենեակները :

Փոխանցման այս շրջանին համար անպաշտօն կերպով կարգադրութիւն մը եղած է՝ գաղթականներուն անհրաժեշտ խորհուրդները տալու եւ սոփրոցական պարագաները իրաւասու իշխանութեանց նկատառման յանձնելու նպատակով :

Այսպէս, Հայկական նախկին գրասենեակի քարտուղարը Պ. Ժիրայր Արթինեան առաւօտները Հայոց եկեղեցին, կէսօրէն ետք ալ rue Copernicի գետնայարկի հայկական նոր գրասենեակին մէջ քարտուղարուհի Օր. Աստղիկ Առաքելեան կ'ընդունին մեր հայրենակիցները եւ կարելի օժանդակութիւնը կ'ընծայեն անոնց :

Յոյս կայ, որ Ֆրանսական նոր գրասենեակը պաշտնապէս գործի սկսի շուտով :

Նոր օրէնքին մանրամասնութիւնները քննելէ առաջ, անհրաժեշտ կը նկատենք համառօտակի պարզել թէ ինչ էինք եւ ինչ եղանք: Թէ ինչպէս աղատ «Հայաստանի քաղաքացի»ի աստիճանէն իջանք «Նանսէնեան գաղթական»ի հանգամանքին : Եւ թէ ինչպէս հայկական դեսպանատուններն ու հիւպատոսարանները վերածուեցան Գաղթականաց գրասենեակներու ,որոնց իրաւասութիւնները քառորդ դարու ընթացքին հետզհետէ կրճատուեցան, հասնելու համար այսօրուան վիճակին:

✕

Համաշխարհային առաջին պատերազմի Զինադադարը հաճելի անակնկալ մը վերապահած էր հայ բեկորներուն, որոնք Մեծ Եղեռնի սարսափներէն հրաշքով ազատած՝ Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատներէն կը վերադառնային դէպի իրենց ծննդավայրը: Անոնք նոր կ'իմանային թէ 1918 Մայիս 28է ի վեր սահմանին միւս կողմը ստեղծուած էր ազատ եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւն մը, որ իր պաշտպանութեան տակ կ'առնէր աշխարհացրիւ հայութիւնը :

« Ամենայն Հայոց Հայրապետութենէն» ետք կ'ունենայինք վերջապէս նաեւ «Ամենայն Հայոց Հանրապետութիւն»ը :

Թօթափելով մեր վրայէն թրքական եւ ուրիշ օտար հպատակութիւնները, մէկ օրէն միւսը կը դառնայինք «Հայաստանի քաղաքացի», կը ճամբորդէինք Հայաստանի Հանրապետութեան հայալեզու անցագրով. իսկ մեր ինքնութեան թուղթերուն վրայ «de nationalité Arménienne» կը գրէին Ֆրանսայի եւ այլ օտար երկիրներու մէջ, ինչ որ մեծապէս կը փայփայէր մեր ազգային արժանապատուութիւնը եւ հպարտութեամբ կը լեցնէր մեր սրտերը :

Հայաստանի կառավարութեան առաջին գործերէն մէկն եղաւ դիւանագիտական կապեր հաստատել դաշնակից մեծ պետութեանց հետ ,դեսպանատուններ եւ հիւպատոսարաններ բանալ անոնց մայրաքաղաքներուն մէջ, մանաւանդ Պատուիրակութիւն մը ղրկել Փարիզ, ուր կը գումարուէր Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը, գծելու համար աշխարհի նոր քարտէսը եւ տնօրինելու համար պարտուած պետութեանց եւ ճնշուած ժողովուրդներու ճակատագիրը :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը՝ նախագահութեամբ ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեանի՝ 1919 Յունուար 11ին Պաթումէն «Րիվիէրա» շոգենաւով ճամբայ կ'ելլէր դէպի Պոլիս, ուր կը հասնէր երկու օր վերջ: Տարաթ մը մնալէ ետք Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ, որ գրաւուած էր Դաշնակիցներուն կողմէ, Պատուիրակութիւնը Յունուար 20ին կը մեկնէր Պոլսէն եւ Մալթայի ու Մարսիլիոյ ճամբով Փարիզ կը հասնէր Փետրուար 4ին:

Դիւանագիտական առաջին ներկայացուցչութիւնն էր այս դաշնակից մայրաքաղաքի մը մէջ, որ այդ օրերուն քաղաքական ամէնէն կարեւոր կեդրոնն էր: Հ. Հ. պատուիրակութեան վիճակուած էր շատ կարեւոր դեր մը:

Ասիկա Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչն էր ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ բոլոր «դաշնակից ու ընկերակից պետութեանց մօտ» եւ պաշտօն ունէր մասնակցելու Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին

Իր այս հանգամանքով էր, որ 1920 Օգոստոս 10ին ստորագրեց Սեւրի դաշնագիրը, դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ հաւասար դիրքի վրայ: Այս դաշնագրին 88րդ եւ 89րդ յօդուածները պաշտօնապէս կը ստեղծէին «անկախ եւ միացեալ» Հայաստանը :

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնն էր, որ Երեւանի կեդրոնական կառավարութեան հրահանգով դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններ եւ հիւպատոսարաններ հաստատել Լոնտոնի , Ուաշինկթընի, Նիւ Եորքի, Պերլինի, Հռոմի, Աթէնքի, Պուքրէշի, Սոֆիայի, Մարսէյլի եւ այլ քաղաքներու մէջ :

Փարիզի մէջ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողքին բացուեցաւ հիւպատոսական գրասենեակ մը (Chancellerie), որ իրեն դիմող Հայերուն կուտար Հայաստանի Հանրապետութեան անցագիր, ծննդեան վկայաթուղթ եւ պաշտօնական ամէն կարգի թուղթերը, ինչ որ մեծապէս կը դիւրացնէր մեր տար հիւպատոսարանները առանց այլեւայլի կ'ընդունէին ու կը վաւերացնէին Հ. Հ. Պ. հիւպատոսական գրասենեակներէն տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը, ինչ որ մեծապէս կը դիւրացնէր մեր հայրենակիցներու գործը:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, տասնեւին ամբողջ ութ տարի, Հ. Հ. Պատուիրակութեան հիւպատոսարանները շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը Փարիզի, Մարսիլիոյ, Հռոմի, Պուքրէշի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Խորհրդային իշխանութեան ճանաչումը դաշնակից պետութեանց կողմէ՝ արգելք չէր եղած Հայաստանի Հանրապետութեան հիւպատոսարաններու գործունէութեան:

Մինչեւ 1928 Միացեալ Նահանգներն ու Հարաւային Ամերիկայի կարգ մը երկիրները կ'ընդունէին Հ. Հ. անցագիրները, իսկ Լեհաստան ու Չեխոսլովաքիա անպայման հայկական անցագիր կը պահանջէին իրենց երկիրները հաստատուիլ ուզող Հայերէն:

Ֆրանսական իշխանութիւնները մինչեւ վերջ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Գրասենեակը կը ղրկէին իրենց դիմող բոլոր Հայերը, ինչ հպատակութեան ալ որ պատկանէին, certificat d'origine առնելու համար :

Գաւառներու, ինչպէս նաեւ Պելճիքայի ու Զուիցերիոյ Հայերը նոյնպէս Հ. Հ. Պատուիրակութեան Փարիզի Գրասենեակը կը դիմէին՝ ստանալու համար անհրաժեշտ վաւերաթուղթերը — ծննդեան, ամուսնութեան, ժառանգութեան, սովորոյթներու վկայագրեր, օտար լեզուով խմբագրուած պաշտօնաթուղթերու թարգմանութիւն, ստորագրութեան վաւերացում, բարի վարուց վկայաթուղթ եւայլն:

Այս վիճակը տեւեց մինչեւ 1928ի ամառը, երբ այլեւս դաշնակիցները տեսնելով խորհրդային իշխանութեան ամրապնդումը եւ գոհացում տալու համար անոր կրկնակի պահանջներուն , ուզեցին վերջ տալ արտասահմանի Հայերուն եւ Ռուսերուն վայելած ազգային քաղաքացիի հանգամանքին եւ ստեղծեցին նոր իրաւական վիճակ մը անոնց համար: Որոշեցին «Հայաստանի Քաղաքացի»ն դարձնել «գաղթական՝ հայկական ծագումով» : «Ռուս քաղաքացի»ներն ալ դարձան «գաղթական՝ ռուսական ծագումով»: Ահա թէ ինչպէս :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

3.— ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԶԱՐԹՕՆՔԻ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻՆ

Գեղարուեստը մշակոյթի յարակից մէկ ճիւղը կը կազմէ : Բայց ի՞նչ գեղարուեստ կրնայ սպասուիլ հինգ կամ վեց հազար հոգիէ բաղկացած համայնքէ մը, ինչպէս որ էր զմիւռնահայ գաղութը:

ԺԸ. դարու սկիզբը եւ մինչեւ 1850ական թըւականը, ինչպէս ամէն տեղ, այնպէս եւ հոս, կրօնքն ու եկեղեցին են որ հայ հաւաքականութիւններու գեղարուեստին դրդիչ կուտային: Գեղաձայն դպիրներ ու տիրացուներ մասնաւորապէս կը փնտռուէին ու կը քաջալերուէին ժողովուրդէն: Թատրոնը եւ համերգները իրենց մուտքը գործած չէին դեռ մեր մէջ: Ոչ ալ մեզմէ շատ աւելի զարգացած ազգեր ունէին այսօրուայ նման կազմակերպուած թատերական եւ այլ երգչական խումբեր, որոնք գեղարուեստի արդի լայն զարգացումին եւ տարածումին չափը նախատեսել տային :

1850ական թուականներուն կարծեմ, , Զմիւռնիոյ ազգային իշխանութիւնը, Կ. Պոլսոյ նշանաւոր դպիրներուն քով կը ղրկէ գեղաձայն Վարդան Փափազեանը (Տիրացու Վարդան) ,երգեցողութեան եւ դպրութեան արուեստը կատարելագործելու համար :

Ասկէ առաջ, Զմիւռնիոյ փնտռուած դպիրներու կարգին, հաւանական է որ Տէր Յովհան Վանանդեցին եւս, հակառակ իր բարձր տաղանդին, երգած ըլլայ Ս. Ստեփանոսի եկեղեցիին մէջ, որովհետեւ իր թոռն ալ բարձրաձայն դպիր մը եղած է, եւ ձայնն ալ՝ ինչպէս շատ մը յատկութիւններ՝ ժառանգական է: Պէտք է նկատի ունենալ այն պարագան որ «տիրացու» բառը այսօրուան պէս նսեմին համամիտ չէր եւ ոչ ալ «դպիր»ը նշանակելի: Զմիւռնիոյ ազգային իշխանութիւնները միեւնոյն եռանդը ցոյց կուտան նաեւ նկարչութեան հանդէպ, եւ երբ ակնրախ ընդունակութիւն մը կը տեսնեն տեղացի երիտասարդ՝ Պօղոս Թաղիկեանի մէջ (որ յաջողութեամբ քանի մը սուրբերու պատկերները կը գծէ), չեն վարանիր ազգային ծախքով նկարչութիւն ուսանելու ղրկել զայն Եւրոպա, ուր քանի մը տարի մնալէ վերջ , երբ կը վերադառնայ Իզմիր, կը նկարէ մարդաչափ մեծութեամբ պատկերը Յիսուսի թաղման՝ որու վերեւ Աստուածամայրը կուլայ իր ընկերուհիներով... Թաշկինակ ի ձեռին: Դժուար է անշուշտ հաւատալ թէ քսան դար առաջ հրեայ կին մը թաշկինակ գործածած ըլլայ՝ երես կամ քիթ սրբելու համար, մինչ, այսօր իսկ շատ մը կիներ, դեռ իրենց շրջազգեստին քղանցքովը կամ գոգնոցի հակառակ կողմով կը փոխարինեն անոր անհրաժեշտութիւնը :

Թերեւս զմիւռնահայ նկարիչը չէ ուզած իր հայրենակիցներուն պաշտելի Աստուածամայրը ցուցադրել գռեհիկ կիներու աստիճանովը , անոնց ջերմեռանդ զգացումները չգայթակղեցնելու համար: Եւ սակայն, այդ պատկերը, Ասադ Ուրբաթի թաղման փառաւոր տօնակատարութեանց «քլուն» կը կազմէր, մինչեւ մեր օրերը, որու ի տես՝ հաւատացեալ Զմիւռնահայեր եւ Հայուհիներ, Քրիստոսի իրական դերեզմանին առջեւ գտնուածի պէս, յարտասուս փղձկելով հոգեւին կը վերալանային :

Այս ընդհանուր յուզումը եւ ալացումը միայն յուշաբերելով, կրնանք իրաւամբ Թաղիկեանի այդ պատկերը նկատել՝ եթէ ոչ գլուխ գործոց մը, գէթ յաջողած նկար մը: Ամէն պարագայի տակ , աներկբայ ենք որ հեղինակը պիտի կրնար արտադրել, թերեւս շատ աւելի յաջողներ, եթէ անողորմ ախտը ծաղիկ հասակէն կենազրաւ չընէր զինք: Իր եղբայրները հաստատեցին «Թաղիկեան» նշանաւոր տպարանը, պատկերահանութեան եւ այդ արուեստին բոլոր յարակից ճիւղերը, (վիմագրութիւն ,եւայլն) զարգացնելով :

Պօղոս Թաղիկեանէն առաջ, լսած եմ հայ նկարիչի մը գոյութիւնը Իզմիրի մէջ, որուն սակայն ոչ անունը կը յիշեմ, ոչ ալ արտադրած գործերուն վրայ գաղափար մը ունիմ: Անկասկած ան ալ սուրբերու պատկերներ նկարող մը եղած պէտք է ըլլայ :

Աւելի յետոյ, Խասկալեան եղբայրներէն՝ մին մեծ ընդունակութիւն ցոյց տալով նկարչութեան եւ փորագրութեան մէջ, տպարան մը կը հաստատէ, ուր՝ վիմագրութեան եւ ցինկօկրաֆի կատարելագործեալ գործեր կ'արտադրուէին :

⁂

Հայ թատրոնի պատմութեան մէջ ալ Զմիւռնիա ունեցած է իր համեստ դերը: Առաջին անգամ, Տէր Յովնան Վանանդեցիի երկու թոռները Հայոց պատմութենէն քաղուած նիւթերով յօրինած են ողբերգութիւններ, որոնք ինչքան ալ սկսնակի փորձեր, յաջողած գործեր կրնան նկատուիլ՝ թէ ազգային զգացումներու տեսակէտով եւ թէ իրենց գրական ու թատերական կառուցուածքով :

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ, թատերական առաջին ՝փորձերը ուսուցիչներու եւ դպրոցական բարձրագոյն դասարաններու աշակերտութեան ձեռքով կատարուած են :

Մեսրոպեան վարժարանի թանգարանին մէջ տարիներ առաջ տեղի կ'ունենան նախ գիշերային յսարանական գումարումներ եւ յետոյ՝ թատերական ներկայացումներ :

1860 թուականներուն, այնքան խորապէս կը գնահատուէին Մեսրոպեան վարժարանի տարեվերջի հանդէսին առթիւ աշակերտներու կողմէ տրուած ներկայացումները, (որոնց դերուսոյցը կ'ըլլայ Սարգիս Միրիճեան, բնիկ Զմիւռնիացի) եւ

այնքան լաւ ընդունելութիւն կը գտնէն անոնք, որ ժամանակի ուսումնական խորհուրդը, մնայուն թատերաբեմ մը շինել կուտայ Մեսրոպեան վարժարանի ընդարձակ պարտէզին մէջ, այդ թատերաբեմը յետոյ դասարանի տեղ ալ կը ծառայէ։

Ճիշդ այդ միջոցներուն էր որ «Հաշտենից Միութեան» խումբ մը եռանդուն երիտասարդներու պնդումներուն վրայ, զմիւռնահայ դրամատէր մը՝ Յարութիւն Պարտիզպանեան, Նագլը փողոցի իր մէկ սեփական հողին վրայ կը կառուցանէ թատրոնի շէնք մը, որ կը կոչուի՝ «Վասպուրական Թատրոն», հոգեկան այն տրամադրութեամբ, որով նորահաս երիտասարդութիւնը Հայոց պատմութեան բոլոր յատուկ անունները կը հոլովէր։ Առաջին անգամ, անշուշտ, «Հաշտենից Միութեան» սիրողներու մասնակցութեամբ ներկայացումներ կը տրուին այդ բեմին վրայ, որոնցմէ Սարգիս Միրզա Վանանդեցի կը յիշուի միշտ իբր լաւագոյն դերակատարը։

Այս խումբին թատերասիրութիւնը գրգիռ կ'ըլլայ պոլսահայ դերասանական խումբի մը Իզմիր գալուն։ Թատերախումբին մաս կը կազմէին Էքշիեան, Պէնլեան եւ Թրեանց, եւ կարծեմ դերասանուհի Պայծառ, որու հետ կարգ մը զմիւռնահայ երիտասարդներու մտերմութիւնները, լածիս համեմատ, խստիւ կը դատապարտուէին այդ օրերուն։

Այսպէս, 1860 թուականներու առաջին տարիներուն, միեւնոյն թատերական խումբը աւելի կամ նուազ փոփոխութիւններով քանի մը ձմեռ կ'անցընէ Իզմիրի մէջ, ազգային պատմութենէն ողբերգութիւններ եւ տռամներ ներկայացնելով, ինչպէս նաեւ Մոլիէրի եւ ուրիշ այս կարգի կատակերգութիւններ։ Իսկ 1870 — 1873 թուականներուն, երբ Գ. Ռշտունի «Բինթի Համիտ»ը կը ներկայացնէ Զմիւռնիոյ մէջ, իրեն համար անմրցելի կատակերգակի անուն մը կ'ապահովէ։ Իր «Էլ Աման»ի շարքին պատկանող երգերը բերնէ բերան շրջան կ'ընէին մինչեւ մեր մանկութեան օրերը։

Ռուսեւթուրք պատերազմի վախճանին դարձեալ Պոլսոյ հայ դերասանները՝ Ադրիանուպոլսոյ եւ Այ - Ստեֆանոյի ռուսական բանակին մէջ բատեղծած մեծ շահատանը, թողլով Իզմիր կը վերյիշեն եւ կուգան Զուխաճեանի դուսաներգութիւններուն ճաշակը տալու զմիւռնահայ գաղութին, այս անգամ ոչ թէ «Վասպուրական Թատրոն»ին մէջ, որ աւերուած էր, այլ քաղաքին մեծագոյն «Գամարօնի» կոչուող թատրոնին մէջ։ Զուխաճեանի գլուխ — գործոցները կը դիւթեն զմիւռնահայ գաղութի երկսեռ երաժշտասէրները, որոնց բերնին մէջ այդ երգերը նոր ու զարմանազան դրոշմ մը կը ստանան։

Բժիշկ Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառները։ Ձիւն տեղացած է Ալպեան շրջաններուն մէջ։ Ութսուն տարիէ ի վեր այսպիսի բան չէր պատահած։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ ամերիկեան բանակին հրամանատարը, զօր. Խոտի, յոյս յայտնեց թէ գերմանական բանակ մը պիտի ունենան մինչեւ յառաջիկայ տարի, աշնան։

Այսօրուան թրքուհին

Անգլիական թերթին թղթակիցը որ տեսնուած է բժիշկ եւ իրաւաբան թրքուհիներու, հիւանդապահուհիներու, համալսարանի ուսանողուհիներու, ուսուցչուհիներու հետ, կը պատմէ թէ բոլորն ալ յայտնած են որ Պոլիսը եւ մեծ քաղաքները «Թուրքիա» չեն, գիւղերը բնակող կիները եւրոպականացած չեն, ինչպէս քաղաքի կիները։

— «Բոլոր հանդիպած կիներս իսլամ են թէեւ, սակայն առաջին իսլամ կիներն են որ ծածկած չեն քօղով մը իրենց գլուխն ու երեսը։ Պոլսոյ մէջ այսօր անոնք կը հագուին իրենց ուզածին պէս։ Անոնց կերպարանքը անգլիական է, իսկ դէմքերը ամերիկեան ...

Շատ քիչ բացառութեամբ, ամուսնութիւններ տակաւին կը կարգադրուին ծնողքներու միջեւ։ (Տղուն մայրն է որ կ'ընտրէ իր զաւկին կինը)։ Եւ քիչ բացառութեամբ այսպէս կարգադրուած ամուսնութիւններ կ'ընդունին իբրեւ բնական եւ ճիշդ — ինչպէս որ են տակաւին եւրոպական կարգ մը երկիրներու մէջ

Ինչ որ անհաւատալի կը թուի արդի երիտասարդ Թրքուհիներուն, որոնք ճիշդ միեւնոյն օրինական իրաւունքները ունին այր մարդուն հետ — մայրերուն եւ մեծ մայրերուն պատմութիւններն են երեսուն տարի առաջուան կեանքի մասին։

«Հարէմ»ի օրեր էին, երբ ամուսինը իր կինը կը տեսնէր առաջին անգամ ամուսնութենէն վերջ։ Այն ատեն ոչ մէկ կին կը տեսնուէր այր մարդու հետ հանրութեան մէջ, մինչեւ անգամ կին մը իր ամուսինին հետ չէր կրնար քալել փողոցին մէջ. Հանրակառքերը թաւիշէ վարագոյրով բաժնուած էին, կիները մէկ կողմը, այրերը միւս կողմը։

Թատրոններն ալ վարագոյրով բաժնուած էին — ձախ կողմը կիներուն, աջը այրերուն — իսկ փոքրերը վարագոյրին տակէն կ'անցնէին մէկ կողմէն միւսը լուրեր տանելու համար։

Այդ օրերուն ընտանիքները բազմանդամ էին եւ տուները ընդարձակ։ Այժմ կեանքը շատ փոխուած է, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ։ Տուները նախկինին պէս մեծ չեն, երբ ընտանիքին բոլոր անդամները միասին կ'ապրէին։

Երիտասարդը իր սեփական յարկաբաժինը կ'ուզէ երբ ամուսնանայ, այդ է պատճառ որ այսօր Պոլսոյ մէջ բազմաթիւ յարկաբաժիններ կան։ Մինչեւ իսկ եթէ երկու սենեակ կայ տան մը մէջ, անոնք կը նախընտրեն առանձին ապրիլ։

Եւրոպականացումը Թուրք իսլամ կնոջ տուաւ ազատ կրթութեան իրաւունք, մինչեւ համալսարան։ Ամէն ասպարէզի մէջ կ'աշխատին անոնք, դրամատուններու, կառավարութեան գրասենեակներուն եւն.։ Անոնք հիմա կրնան հանրակառքերու մէջ քով քովի կանգնիլ այր մարդոց քով։

Օրինակ կիները հաւասար են այրերուն, կառավարական պաշտօնէութեան մէջ միեւնոյն թոշակը կը ստանան, բայց պետական ասպարէզէն դուրս այրերը աւելի թոշակ կը ստանան եւ եթէ գործի մը համար դիմում կատարուի, նախընտրաբար այրը կ'առնեն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Սեպտ. — Սիրելի հայրենակիցներ, Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 12րդ պատգ. ժողովը՝ որ գումարուեցաւ 15 Օգոստոսին Լիոնի մէջ, իր օրակարգով եւ դրական կեցուածքով պսակումը հանդիսացաւ վերջացող տարեշրջանի լայնածաւալ գործունէութեան։

Ֆրանսայի ամէն կողմերէն եկած պատգամաւորներն ու հետաքրքիր հայրենակիցներ ականատեսներն եղան տրուած աշխատանքին մասին տրուած զեկուցումներու ստեղծած խանդավառութեան եւ ապագային լաւագոյնս իրագործելու պատրաստակամ եռանդին։

Հայրենակիցներու, շրջանակին մէջ եղած հարիւր հազարաւոր ֆրանքի նպաստները Միութեան բոլոր անդամներու պարտաճանաչ հայրենակցութեան եւ գիտակից զոհողութեան կարկառուն ապացոյցը կը հանդիսանայ։

Ի հարկէ Միութեան գործունէութեան դաշտը ընդլայնելը թէ բաղձալի է եւ թէ կարելի։ Բայց Միութենէն դուրս մնացող հայրենակիցներու անդամակցելն ու գործնական աշխատանքի լծուիլը աւելի արդիւնաւէտ կրնան ըլլալ քան դուրսէն եկած յորդորներն ու չափազանցուած ակնկալութիւնները։

Գերագոյն ժողովէն ընտրուած կեդր. վարչութիւնս հարազատ թարգմանը ըլլալով տրուած որոշումներուն, պարտք կը համարէ անգամ մը եւս հրաւիրել բոլոր Խարբերդցիները անխտիր իրենց խղճի դատաստանին առջեւ վերաքննելու անտարբեր կամ կրաւորական դիրքերը։ Չենք տարակուսիր թէ այդ քննութեան վճիռը պիտի ըլլայ Միութեան ուժեղացումը եւ հայրենակիցներու կարիքներուն աւելի շօշափելի դարմաններ ընելու վստահութիւնը։

Համախարբերդցիական Միութիւնը անցեալի փառաւոր յիշատակներու պահպանման եւ ապագայի վառ յոյսերու իրականացման հաւատարիմ գործկալն է։

Ան իր խէժալին կը քալէ առանց իրականութիւնը անտեսելու։ Ամոքելով հանդերձ իր հայրենակիցներու ցաւերը, չի շեղիր այն ճամբէն՝ որ Մաստառէն դէպի Մասիս կ'երկարի։

Կեդր. Վարչութիւն

Նախագահին հասցէն. — S. Dermardirossian, 16, Rue Barbaroux, Մարսէյլ։ Գանձապահին հասցէն. — K. Khamarian, 6 rue de la Fare, Մարսէյլ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան ռամկավար թեկնածուն, Պ. Ստիվընսըն, նոր ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս կրկնեց թէ «ամէնէն վնասակար արարքն է տարածել այն գաղափարը թէ պատերազմ պիտի մղուի ազատագրելու համար Եւրոպայի գերի ժողովուրդները»։ Իր տեսակէտն է՝ բանակցիլ, խաղաղութիւնը ապահովելու համար։ Զօր. Այզընհաուըր ալ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ միշտ պատրաստ է բանակցելու Կրեմլինի հետ, եթէ տեսնէ որ կարելի է գործնական արդիւնք մը ձեռք բերել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Գտայ, որ նաւահանգիստներու վրայ հսկող, փաստաթուղթեր փոխող եւ նոր մեքենաներու ու նոր գիւտերու յատակագիծներուն պատճէնները առնող մարդիկ կային։ Լրտեսներ գտայ շատ մը տեղերու մէջ եւ յաճախ, մեքենաբար, բանտարկել տուի զանոնք։

Այս ճամբուն վրայ կորսնցուցի շատ մը բարեկամներ։ Շուէտացի մը, որ բրիտանական անցագիրներ գտած էր իր տան մէջ, զայրացաւ ինծի դէմ, որ իր հիւրերը յանձնած էի ոստիկանութեան։ Դժբախտ էի այն ատեն։ Մատնիչ կոչեց զիս, բայց չէր գիտեր այն, ինչ որ ես գիտէի։ Չէր գիտեր, որ այդ երկու համայնավար գործակալները մեծապէս վտանգաւոր մարդիկ էին։

Անգամ մը ծանօթացայ շատ յաջողած սեղանաւորի մը, որ շատ լաւ մարդ մը կը թուէր ըլլալ։ Բարի մարդ մը, որ կ'օգնէր ամէնուն։ Գաղափարապաշտ մըն էր։ Կը հաւատար մարդոց բոլոր ըսածներուն։ Կը վստահէր անոնց։ Կը վստահէր մինչեւ անգամ դիկտատորներուն, երբ անոնք կ'ըսէին, թէ կը սիրեն խաղաղութիւնը։ Ապօրինի ճամբաներով ադամանդներ ու ջոհարեղէններ կը ծախէր Ռուսերուն։ Կը ծախէր անոնց ապրանքներ, արժեթուղթեր եւ օտար դրամներ։ Երկար ժամանակ ոչ ոք իրմէ կը կասկածէր։ Բայց ես երեւան հանեցի, որ գաղտնօրէն կ'աշխատէր Սովետներուն համար, ի վնաս ժողովրդապետութեան։ Պատմեցի աւելի մարդոց, որոնք կրնային կեցնել զայն եւ անոնք կեցուցին։ Շատ զայրացած էր ինծի դէմ, բայց այդպէս է նաեւ մարդասպանը, երբ ի վերջոյ օրէնքը ձեռք կ'անցընէ անոր օձիքը։

Ես ջանացի երեւան հանել այն Քուիզլինկները (գործակալ, գործակից) զորս անձամբ կը ճանչնայի Նորվեկիոյ մէջ։ Ըրի ասիկա, որովհետեւ ժողովրդավարութեան խաչակիր մըն եմ։

Բայց ինչո՞ւ ես, օտարական մը, ժողովրդապետութեան մէկ խաչակիրը դարձայ եւ մտայ հակալրտեսական գործի մէջ։ Թերեւս գործօն ժողովրդապետութիւնը նորութիւն էր ինծի համար եւ այնքան թանկագին բան մը, զոր կ'ուզէի պաշտպանել։

Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ միացայ ստորերկրեայ շարժումներու։ Ինչո՞ւ։ Թերեւս անոր համար, որ մայրս սպաննուած էր Եւրոպայի կազի սենեակներուն մէջ եւ անոր հետ նաեւ ազգականներէս վաթսունըչորս հոգի։ Թերեւս երբեք պիտի չկրնամ մոռնալ Ուէնտել Ուիլքիի գիրքը՝ «Մէկ Աշխարհ», որ երկինքէն նետուած էր ամերիկացի օդանաւորդներու կողմէ եւ որուն բառերը այնքան տպաւորած էին զիս։ Գաղափարականութիւնն ու հայրենասիրութիւնը կրնան շատ կարեւոր եւ օրինաւոր շարժառիթներ հանդիսանալ։

Նիւ Եորքի համալսարանէն փրոֆ. Սիտնի Հուք վերլուծած է այս շարժառիթը։ Ան կ'ըսէ. — «Գաղափարօրէն գործի լծուած լրտեսները ուրիշներէ աւելի նուազ կ'արժեն։ Բայց շատ աւելի կարեւոր է այն իրողութիւնը, թէ անոնք աւելի վստահելի են եւ աւելի յօժար՝ աւելի մեծ վտանգներու ենթարկուելու տեսակէտէն։ Արհեստով լրտեսի մը համար շատ վտանգաւոր եղող գործերը աւելի սիրայօժար կերպով կը ստանձնէ քաղաքական լրտես մը»։

Փրոֆ. Հուք միաժամանակ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն լրտեսական խառնուրդին վրայ, որ կազմուած է սխալ ղեկավարուած միջնադարեան եռանդով եւ սխալ ըմբռնուած գաղափարականութեամբ եւ որ կը ստեղծէ Հէրրի Կոլտի, Քլաուս Ֆուքսի, քանատացի լրտես Ֆրէտ Ռոզի, Սէմ Քարրի եւ շատ մը ուրիշներու նման համայնավար գործակալներ։

Չի բաւեր սակայն հաստատել լրտեսութեան շարժառիթները։ Երբեմն շատ դիւրին է վերլուծումը։ Զիս գործի մղող շարժառիթը գաղափարականութիւնն էր ու հայրենասիրութիւնը, բայց կար եւ աւելին։ Երբեք պիտի չկրնամ մոռնալ իմ առաջին ժողովս ոստիկանական պաշտօնատան մը մէջ, «բարձր իշխանութեանց» հետ։ Զմայլելի հոգեբաններ էին։ Անոնք էին, որ թրծեցին զիս։ Ըսին ինծի, թէ կարեւոր տեղեկութիւններ ունէի եւ կրնայի մեծ արժէք մը ներկայացնել։ Բնաւ պիտի չցաւէի անոնց հետ աշխատած ըլլալուս համար։ Անոնք պիտի պաշտպանէին զիս, պիտի օգնէին ինծի։ Շնորհներ պիտի ստանայի, ու նաեւ դրամ՝ եթէ պէտք ունենայի։

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

կարծեմ թէ Աստուած կ'ուզէ զիս ազատել ինծ ինկած պատասխանատուութենէն»:

Յետոյ յոյս կը յայտնէ թէ Արաբական Դաշնակցութիւնը, «որ պայքարեցաւ աշխարհակալներուն եւ սիոնականներուն դէմ», պիտի շարունակէ կռիւը յանուն ազատութեան եւ թէ արաբական պետութիւնները գլուխ պիտի հանեն իրենց միութիւնը :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ազզամ փութացուց իր հրաժարումը, վասն զի բոլորովին համամիտ չէր բանակին քաղաքանութեան: Իրազեկներու կարծիքով, զօր. Նեկիպ եւ իր խորհրդականները կը նախընտրէին որ ուրիշ մէկը վարէր ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը: Ազզամ կը քննադատուէր մասնաւորապէս անոր համար որ գերագնահատած էր կարգ մը արաբական պետութեանց զինուորական ուժը՝ երբ կը պատերազմէին Իսրայէլի դէմ: Ինք վարիչ դէմք մը եղած էր արաբական գործերուն մէջ եւ երեք անգամ վերընտրուեցաւ: Կ'աշխատէր Արաբական Դաշնակցութիւնը դարձնել շրջանային կազմակերպութիւն մը, ճանչցուած՝ միջազգայնօրէն: Կազմակերպութեան ազդեցութիւնը կը զգացնէր ամէն խմբում - արաբական անկախութեան շարժումի մէջ, Մարոքէն մինչեւ Հնդկաստան: Բայց Պաղեստինի պարտութիւնը տկարացուց իր դիրքը: Կը մեղադրուէր նաեւ թէ սերտ կապեր ունի գահընկէց Թագաւորին հետ :

Եգիպտոսի յեղաշրջումին հետեւանքով, այժմ ամէնքն ալ կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ են նոր դէմքեր, վերակազմելու եւ աւելի զօրացնելու համար Արաբական Դաշնակցութիւնը, որ դարձած էր «քաղաքական սալոն մը»: Ազզամի հրաժարումէն ետք, համագումարը ծրագիր մը պիտի մշակէ, որպէսզի Արաբական Դաշնակցութիւնը դառնայ ներշնչարան մը ամբողջ արաբական աշխարհին համար: Եգիպտոսի հրաժարեալ վարչապետը, Ալի Մահեր կ'առաջարկէ արաբական խմբակցութիւն մը կազմել :

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եգիպտոսի զինուորական իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով երեւան հանուած են բազմաթիւ կարեւոր փաստաթուղթեր: Զինուորներ կը շրջապատեն շէնքերը, իսկ սպաներ ներս մտնելով խուզարկութիւններ կը կատարեն: Խուզարկուեցան նաեւ պատերազմական, ծովային, ելմտական եւ առեւտրական նախարարութիւնները: Ֆարուքի ելմտական խորհրդականին՝ Էլիաս Անդրաուսի տան մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուելով, փաստաթուղթեր գտնուեցան որոնց համաձայն գահընկէց արքան ոսկի կը փախցնէր իր զբօսանաւին միջոցաւ: Աղեքսանդրիոյ «Արքայական օթօմոպիլ քլիւպ»ին մէջ գտնուեցան Ֆարուքի թղթախաղի շահերուն եւ կորուստներուն հաշիւները, ինչպէս եւ գաղտնի անցք մը որ դէպի ետեւի փողոցը կ'առաջնորդէր: Կը կարծուի թէ յատկապէս շինուած էր, որպէսզի Թագաւորը կարենայ փախչիլ վտանգի պահուն : Նոր ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ գաղտնի ոստիկանութիւնը 24 համայնավարներ ձերբակալեց, մինչ զօր. Րիճուէյ քննական պտոյտ մը կը կատարէր արեւելեան սահմանագլուխին վրայ: Ձերբակալութիւնները կատարուեցան Անգարայի, Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ: Անգարայի կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին պաշտօնեաներ պետական օփերայէն :

ԱՆՍՈՎՈՐ ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի տակաւին, միեւնոյն սաստկութեամբ, ոչ միայն Ֆրանսայի այլեւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Լեռնային շրջաններու մէջ տեղ տեղ ձիւն կը տեղայ խանգարելով երթեւեկը: Մանշի եւ Ատլանտեանի եզերքները սաստիկ հով մը մտահոգութիւն կը պատճառէ նաւորդներուն: Ջերմաչափը 7ի իջաւ Շուէտի, իսկ 13 Փարիզի մէջ : 3 Եուկոսլաւիոյ, Իտալիոյ մէջ որ տաք էր քանի մը օր առաջ, հոն ալ իջաւ ջերմաչափը: Պելժիոյ մէջ կարկուտ եւ փոթորիկը կորեցին շատ մը հեռախօսական թելեր: Ցարդ Պասքի եւ Միջերկրականի շրջանները չեն ազդուած, ուր տաքուկ արեւ մը կը սփռէ իր ճառագայթները, թէեւ անձրեւաբեր խոշոր ամպեր կը ծածկեն ամբողջ երկիրը: Կանխահաս ձմեռին պատճառով մանր ձուկերը մեծ քանակութեամբ հասան ծովեզերք, դիւրացնելով ձկնորսութիւնը: Հարբուխի համաճարակ մը կը տիրէ : Մասնագէտներ կը կարծեն թէ դեռ բաւական ատեն պիտի տեւէ ցուրտը: Ձիւն ու փոթորիկ կը տիրեն նաեւ Աւստրալիոյ, Գալիֆորնիոյ եւ Հնդկաստանի մէջ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ յարաբերութեանց մասին խօսելով, մարեշալ Թիթօ յայտարարեց թէ պիտի խորհրդակցին «պաշտպանութեան կարգ մը միջոցներու մասին»: Խ. Միութեան կողմէ նախայարձակում մը նախատեսելով հանդերձ, Թիթօ մօտալուտ չի նկատեր զայն, ոչ ալ անխուսափելի՝ պատերազմը : Ինք վստահ է թէ պիտի կրնան դիմադրել յարձակման: Մառեշալը այս առթիւ կարգ մը ազդարարութիւններ ուղղեց Իտալիոյ :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ յառաջիկայ 28 Սեպտեմբերի կիրակին պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն եւ Ս. պատարագ, ապա մատաղի օրհնութիւն եւ բաշխում :

Փափաքողները կրնան միասին բերել իրենց ճաշը: Իրենց տրամադրութեան տակ է եկեղեցւոյ ընդարձակ եւ մաքուր բակը :

Անոնք որ կ'ըփափաքին նուիրել մատաղցու ոչխար մը կամ գնման մասնակցիլ իրենց նուէրներով, այժմէն թող հաճին իրենց բաժինը ղրկել Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Միհրան Շիշմանեանի, 71 rue Jean Jaurès, Arnouville les Gonesse (S. et O.) եւ կամ յանձնել Փարիզ, 78 rue Lafayette, բակին մէջ գանձապահ Պ. Կարպիս Գասպեանի, Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Տ. Աղդէ քհնյ. Փայլակեանի :

Gare du Nordէն շոգեկառք 8.34, 10.05 եւ 11.03:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցի հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները սկսած են 4 Սեպտ. եւ կը շարունակուին կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ամէն հինգշաբթի : Եկեղեցւոյ կից սրահի մէջ: Ուսուցչութեամբ Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Աբգար եւ Հռազանդ Քէշիշեաններու, ինչպէս եւ Սենեքերիմ Թեւանեանի (Քեռի) նախաձեռնութեամբ իր զաւակներուն, այս կիրակի առաւօտ Սէն Լու Կռան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ:

Կը խնդրուի ընկերներէն, ազգականներէն, բարեկամներէն ներկայ ըլլալ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտներ ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ամատունի Ծ. Վ. Վենետիկէն Փարիզ վերադարձած ըլլալով, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի, Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ժամը 10.30ին Rue Thouinի եկեղեցին եւ պիտի քարոզէ :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին Անդաստանի արարողութիւնը պիտի կատարուի:

(Դիւան)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տիկին Մաքրուհի Զառուկեան, Տիկ. Հայկանուշ Մանուկեան, Տիկ. Արշալոյս Օվիկեան, Տիկ. Արմենուհի Պօղոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց քրոջ՝ Հռազանդ Աճէմեանի (Պօրճ, Ալճերի) անակնկալ մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Ս. Աստուածածին մատուռին մէջ, 69 rue Louis Blanc: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող, ազգականներէն եւ բարեկամներէն ներկայ ըլլալ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ալֆորվիլի Ֆ. Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիկեանի իրենց փոքրիկին՝ Շամ. Ուստուլիկեանի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին հազար ֆր. կը նուիրէ հիւանդ երիտասարդի մը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներու կողմէ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալ Պ. Խորէն Գասպարեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆԻ Համախարբերդ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 830ին, 71 rue de Bonnelի սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ժբ. պատգմ. ժողովի զեկուցում: Խնջոյքի հաշուետուութիւն: Վարչութեան նոր ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— 16 Նոյեմբերի կիրակին, Ե. քաղաքապետ. (Փարիզ) սրահը: Կովկասեան մեծ հանդէս, չորս բաժիններով: Հայկական, վրացական, ազրպէյճանեան եւ հիւսիս. կովկասեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի պիտի կատարուի Խաչահանգիստի աւանդական արարողութիւնը: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին Ս. պատարագ ժամը 10ին: Խաչվերացի երեկոյեան Թափոր ժամը 4.30ին:

Բշ. օր յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Հայ երիտասարդաց «Արծիւ» Մարզական միութեան :

13 Սեպտ., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հանրածանօթ Պար «Էնթէրնասիոնալ»ի սրահին մէջ, 230, Chemin de la Madrague - Ville:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւ անակնկալներ:

Մրցում հայկական պարերու եւ Թանկոյի :

Ճոխ պիւֆէ   Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը :

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 13 Septembre 1952 Շաբաթ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6864-Նոր շրջան թիւ 2275

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԸ

Պատմական թուական մը՝ 1952 Սեպտ. 10ը:

Այդ օրն էր որ Լիւքսէնպուրկի մէջ, ստորագրուեցաւ մասնաւոր պայմանագիր մը՝ արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ, հատուցումներու մասին:

Ինչպէս կարդացիք երէկ, Գերմանիա յանձն կ'առնէ 3.450.000.000 մարք (մօտ 822 միլիոն տոլար) վճարել 12—14 տարիէն, իբրեւ հատուցում այն կորուստներուն զորս Հրեաները կրեցին հիթլէրական իշխանութեան օրով:

Պայմանագրին համաձայն, մեծ մասը ապրանքով պիտի հատուցանեն: Անշուշտ ամէնէն առաջ պիտի օգտուին գաղթականները, որոնց տեղաւորումը հսկայական ճիգեր կը պահանջէ:

Մինչ պաշտօնական Իսրայէլը եւ քաղքենի դասը ջերմ գոհունակութիւն կը յայտնեն այս յաղթանակին առթիւ, փոքրամասնութիւն մը, «Ազատութեան կուսակցութիւնը» զայն կը ճաղկէ խորին զառնութեամբ:

Այս հոսանքին եւ ուրիշ թունդ ազգայնական տարրերու կարծիքով, Գերմանիոյ հետ որեւէ կարգադրութիւն՝ «բարոյական անկում մըն է ազգին համար»:

Կազմակերպութեան վարիչներէն մէկը, Տոքթ. Պատեր, կը պահանջէ հանրաքուէ կատարել, վճռելու համար թէ պէ՞տք է վաւերացնել պայմանագիրը:

Ազգայնականներուն հետ, համայնավարներն ալ «դաւաճանութիւն» կը համարին եղածը: Թունդ ազգայնական թերթ մը սեւ շրջանակով հրատարակեց Սեպտ. 11ի առաջին էջը, իբրեւ սուգ:

Կը յիշուի թէ անցեալ գարնան սպառնալիքներ ուղղուեցան Իսրայէլի կառավարութեան եւ խորհրդարանին, երբ նոր կը սկսէին բանակցութիւնները՝ արեւմտեան Գերմանիոյ հետ:

Կառավարութիւնը մնաց անտասան, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելով եւ յառաջ տանելով բանակցութիւնները:

Նոյն իսկ Լիւքսէնպուրկի մէջ. կը վախնային դաւադրական ձեռնարկէ մը, եւ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, Իսրայէլի ներկայացուցիչներուն ապահովութեան համար:

Պայմանագրին ստորագրութենէն անմիջապէս ետք, Իսրայէլի արտաքին նախարարը իր երկիրը վերադարձաւ եւ մամուլի ասուլիս մը սարքելով յայտարարեց.

— «Լիւքսէնպուրկի մէջ ստորագրուած համաձայնութիւնը աննախընթաց է միջազգային յարաբերութեանց մէջ»:

Այս առթիւ ոգեկոչելով զոհերուն յիշատակը, ըսաւ թէ «Եւրոպայի երեք Հրեաներէն երկուքը, աշխարհի երեք Հրեաներէն մէկը ոչնչացուցին»:

— «Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը յանձն առած է գումար մը վճարել իբրեւ հատուցում հրեայ ժողովուրդին կրած վնասներու մէկ մասին: Այս փոխարինութիւնը պատմական նշանակութիւն մը ունի: Գերման կառավարութիւնը բարեացակամութեան ապացոյց մը տուաւ այս համաձայնութեամբ»:

Այսպէս ջերմօրէն գնահատելով Տոքթ. Ատընաուըրը եւ բոլոր գերման կուսակցութիւնները, նախարարը անգամ մը եւս յիշեցուց թէ «Հրեայ ժողովուրդը երբեք պիտի չմոռնայ նացիներու ոճիրները եւ վեց միլիոն Հրեաներու բնաջնջումը»:

Առաջին յաղթանակէն քաջալերուած, Իսրայէլ այժմ կը պատրաստուի բանակցիլ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հետ, նոյնպէս հատուցում պահանջելու համար:

— Իսկ մեր աւելի քան մէկ միլիոն զոհերը եւ անհաշիւ հարստութիւննե՞րը, պիտի հարցնեն միամիտ մարդիկ: Անոնք ալ արժանի չե՞ն հատուցումներու...

Մեր չար բախտէն, այն ատեն չկար ցեղասպանութեան օրէնք: Այն ատեն ոչ Ամերիկան մամուլը թափեց իր սահմաններէն դուրս, ոչ ալ Հայկական անկախ պետութիւն կամ ձեռնհաս իշխանութիւն մը կար, մեր պահանջները արժեցնելու համար:

Հիմա որ նախընթաց մը ունինք, «սպասենք եւ յուսանք»...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ ԵՒ ՆԵՆԷ ԽԱԹՈՒՆ

Ամերիկեան գործակալութիւն մը հաղորդելով զօր. Րիճուէյի վերադարձը Կարինէն, կը գրէ թէ եւրոպական ճակատին սպարապետը ջերմ ընդունելութիւն գտաւ ամէն տեղ:

— «Օրինակ, թերթերը կը գրեն թէ Անգարային մէջ գացած տեսած էր Քորէայի մէջ սպաննուած թուրք հերոսի մը այրին. իսկ Էրզրումի մէջ այցելած էր 90 տարեկան Նենէ խաթունին: Իրազեկներու պատմութեան համաձայն, Նենէ խաթուն միակ ողջ մնացած կինն է թուրք կամաւորներու այն խումբէն որ Ռուսներուն յաղթեց 75 տարի առաջ, Էրզրումի մօտ»:

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կամաւորական խումբ է որ Ռուսերուն յաղթեր է 75 տարի առաջ:

Բայց այս պատմութիւնը ինծի կը ներշնչէ կարգ մը «չար խորհուրդներ», ինչպէս պիտի ըսէր բարեպաշտ պատուելի մը:

Թուրք թերթերը մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ զօր. Րիճուէյ «նեղութիւն կրած է» երթալ տեսնելու Թուրք զինուորին այրին եւ Նենէ խաթունը:

Արդեօք զօրավարը ուրիշ «նեղութիւններ» ալ կրե՞ց:

Օրինակ, երբեմնի Սանասարեան վարժարանը, Հայոց եկեղեցին կամ գերեզմանատունը այցելած ատեն, չհարցո՞ւց թէ ո՛ւր են, ինչ եղան այս աւերակներուն սեփականատէրերը:

Նոյն հարցումները չուղղե՞ց, երբ հայկական յիշատակարաններ կը տեսնէր սահմանամերձ շրջաններուն մէջ, Կարմիր վանքէն մինչեւ Կարս:

Եւ վերջապէս, չհարցո՞ւց թէ արդեօք հայ «նենէ»ներ կամ պապիկներ ալ չե՞ն գտնուիր այս քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, քիչ մը «հնոց-նորոց» պատմելու համար...

Ցեղին Ամերիկացին սովորութիւն ունի օրագիր մը պահելու:

Անշուշտ օր մը զօր. Րիճուէյի յուշերուն մէջ ալ կը գտնենք այս հարցումներուն պատասխանը:

ՎԱՀԷ

ՀԱՆԳԻՍՏ ՅՈՎՍԷՓ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Պոլսոյ թերթերէն (4 Սեպտ.) ցաւով կ'իմանանք թէ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ վախճանած է բազմամեայ եկեղեցական մը, Յովս. եպիսկ. Կարապետեան: Հոգելոյս հովիւը տարիներով ծառայած է Սփիւռքի եւ Թուրքիոյ մէջ, իբրեւ առաջնորդ եւ քարոզիչ:

«ՀԱՆԳԻՍՏ ՔՆԱՑԷՔ»

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին նախագահը, Րէֆիք Քորալթան, որ վերջերս Կարս գացած էր, ճառ մը խօսելով յայտարարեր է բարձրաձայն (3 Սեպտ.).

— «Այցելած վայրերուս մէջ հայրենակիցները անդորր եւ հանգիստ գտայ: Ժողովուրդը ամէն մարզի մէջ կ'աշխատի: Հայրենակիցը գտած է իր փնտռած ազատութիւնը: Ոչ միայն տնտեսական փլուզումը կանգ առած է այլեւ շլացուցիչ վերականգնում մը սկսած:

... Թուրքիա պողպատեայ միջնաբերդ մըն է: Թշնամիները այլեւս ոտնձգութիւն չեն կրնար ընել այս հողերուն վրայ: Առանց անձնասպանութիւնը եւ փճացումը աչք առնելու ոչ ոք կրնայ յարձակիլ այս հայրենիքին վրայ: Հանգիստ քնացէք ձեր բոյնին մէջ, ապահովութեամբ աշխատեցէք ձեր հողերուն վրայ, վստահութեամբ նայեցէք ձեր ապագային: Շատ աշխատեցէք: Ուշադրութեամբ պահպանեցէք ձեր հիմնած ժողովրդապետութիւնը: Տէր կանգնեցէք անոր եւ խնամով սնուցէք զայն»:

X Զօր Րիճուէյ, որ մինչեւ Կարին եւ Կարս գացած էր, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, Փարիզ վերադարձաւ Եչ. օր: Անգարայէն անցած ատեն, յայտարարեց թէ Ատլանտեանի դաշինքին նպատակն է իր անդամները պաշտպանել նախայարձակման դէմ եւ ապահովել խաղաղութիւնը: «Մենք որեւէ յարձակողական նպատակ չունինք ոեւէ մէկուն դէմ: Ամենամեծ վտանգը նոր պատերազմն է: Ամէն բան պիտի փորձենք զայն խափանելու համար»:

Զօրավարը աւելցուց թէ մօտերս Թուրքիա պի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տի վերադառնայ, աչքէ անցընելու համար արեւմտեան մասին զօրքեր եւ ամրութիւնները (Թրակիա): Արեւելեան շրջանին մէջ կատքով պտոյտ մը կատարած էր 420 մղոն տարածութեան մը վրայ:

Ամերիկացի ծովակալ Քէրնի, հարաւային Եւրոպայի հրամանատարը եւ իր օգնականը Իզմիր գացին, քննական պտոյտ մը կատարելու համար: Այս առթիւ պիտի ողջունեն Քորէայէն վերադարձող 2000 թուրք զինուորներ:

ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ
ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

ՀԻՄ ԳԻՏԻ ԲՌՆՈՒԻ ՕԳՈՍՏ. 31Ի ՎԻՃԱԿԸ

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց իբրեւ առաւելագոյն սակ ընդունիլ 1952 Օգոստոս 31ի գիները: Ով որ կ'անտեսէ այս որոշման դէմ, պիտի պատժուի համաձայն 1945 Յունիս 30ի օրէնքին: Ահաւասիկ կարգ մը մանրամասնութիւններ. —

Օրէնքով նախատեսուած պատիժներն են,— Մէկ ամիսէն հինգ տարի բանտարկութիւն եւ 200-էն մինչեւ տասը միլիոն ֆրանք տուգանք, կամ այդ երկու պատիժներէն միայն մէկը: Յանցանքը կրկնուած ատեն պատիժներն ալ կը կրկնապատկուին: — Փակում խանութներու, գրասենեակներու, արհեստանոցներու, գործարաններու՝ առ առաւելն երկու տարուան համար: — Վերջնական կամ առժամեայ արգելք արհեստը ի գործ դնելու:

Ինչպէս բացատրեց տեղեկատու նախարարը, գիները պահելով 31ի մակարդակին վրայ, լայն ասպարէզ պիտի բացուի ազատ մրցակցութեան, նոր կրճատումներ կատարելու համար: Նախկին իմաստով «պլոքաժ» չէ որ կը կատարուի այս անգամ: Այդ պարագային արտադրիչները կը կարծէին թէ ամէն առաւելագոյն գին միեւնոյն ատեն նուազագոյն գին մըն է: Նոր որոշումը կը վերաբերի թէ արտադրութեան, թէ մեծաքանակի եւ թէ փոքրաքանակի գիներուն: Մասնաւոր շրջաբերականով մը պիտի պարզուին գործադրութեան եղանակները:

Տրուած որոշման համաձայն, պիտի քաջալերուի «սելոֆան»ով միս ծախելու դրութիւնը: Պիտի արգիլուի ընտիր միս ծախել կարգ մը օրեր (շաբաթը երկու օր): Ուրիշ միջոցներ ալ պիտի փորձուին եւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին, 6—10 առ հարիւր իջեցնելու համար գիները:

Կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, երբեմն համոզելով, երբեմն սակագին պարտադրելով, մինչեւ 2—10 % զեղչ ապահովելու համար զանազան ապրանքներու վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ շատ մը վաճառատուներ յանձն առած են 5—20 առ հարիւր զեղչ կատարել կերպասեղէնի, շապիկներու, բարձերու, հանդերձեղէնի եւն. վրայ: Մորթի եւ կաշեղէնի արտադրիչներն ալ անոնց օրինակին պիտի հետեւին:

Ուտեստի հրապարակին գալով, զեղչեր կը սպասուին պահածոներու եւ խմորեղէններու վրայ: Կաթի եւ շաքարի գիները անփոփոխ պիտի մնան: Կառավարութիւնը ուրիշ բարեփոխումներ ալ կը խոստանայ, հետզհետէ աւելի վճռական դիրք մը բռնելով:

Նահանգապետներուն իրաւունք տրուած է վարչական եղանակով նշանակելու առեւտրականներուն եւ միջնորդներուն օրինաւոր շահերը: Փարիզեան շրջանին մէջ երկու տեսակ պիտակներ պիտի ցուցադրուին հաւկիթի, հաւեղէնի, պտուղներու եւ բանջարեղէններու համար, նշանակելով մեծաքանակի եւ փոքրաքանակի գիները: Այս ձեւով յաճախորդները պիտի կրնան հաշուել վաճառորդին շահը:

Նոր խառնակութիւններ Եգիպտոսի մէջ

Զօր. Նեկիպ իր մասնաւոր զինուորական եւ ոստիկանական ջոկատները ղրկեց ելմտական պաշտօնատունը, խուզարկութիւններ կատարելու եւ փաստեր հաւաքելու համար զէնքի առեւտուրի զեղծումներու մասին, որոնց հետեւանքով եգիպտական բանակը պարտուեցաւ Պաղեստինի պատերազմին մէջ: Ահագին քանակութեամբ փաստաթուղթեր հաւաքուեցան կարգ մը պաշտօնատարներու եւ նախկին նախարարներու բնակարաններուն մէջ: Այս առթիւ ձերբակալուեցաւ Վաֆտ կուսակցութեան ականաւոր դէմքերէն մին, Ահմէտ Կալի: Մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Գահիրէի քաղաքապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Ֆէհմիի եւ հաղորդակցութեան նախարարութեան փոխադրութեանց տնօրէն Ապտէլ Մոթաալի տուներուն մէջ:

Զինուորական իշխանութիւնները կը հաւաստեն թէ ամէնէն կարեւոր յայտնութիւնները երեւան հանուեցան ելմտական նախարարութեան զին-

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Բ.

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն վերջ ծնունդ առած էր միջազգային արիսպագոս մը — Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն նպատակն էր կարգ – կանոն մտցնել աշխարհի գործերուն մէջ, տեւական խաղաղութեան մէջ պահել ազգերը եւ արգելք հանդիսանալ նոր պատերազմներու :

Այս կազմակերպութիւնն էր, որ ձեռք առած էր նաեւ գաղթականներու գործը, իր կողքին Ժընեւի մէջ ստեղծելով մասնաւոր գրասենեակ մը, որուն պատասխանատու վարիչ նշանակուած էր ծանօթ բեւեռախոյզ եւ մարդասէր Նորվեկիացի Տոքթ. Ֆրիտհոֆ Նանսէնը , haut commissaire des réfugiés տիտղոսով :

Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու պաշտօնատան պարտականութիւնն էր ոչ միայն գաղթականները տեղաւորել այն երկիրներուն մէջ ուր կարելի պիտի ըլլար գործ ճարել, այլ եւ պիտի օժանդակէր անոնց ամէն կերպով եւ պիտի կանոնաւորէր անոնց իրաւական վիճակը հիւրընկալ երկրին հանդէպ :

Ինչպէս կը յիշուի, Տոքթոր Նանսէն դէպի Հայաստան ճամբորդութիւն մըն ալ կատարեց՝ պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, Հայերուն տեղաւորման խնդիրը քննելու համար եւ այդ առթիւ հրատարակեց գիրք մը՝ որ թարգմանուեցաւ անգլիերէնի եւ ֆրանսերէնի :

Տոքթ. Նանսէն 1922 Մարտ 17ին տեղեկագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին՝ կարգ մը թելադրութիւններ ընելով ռուս գաղթականներու մասին :

Միջկառավարական խորհրդաժողով մը 1922 Յուլիս 3 — 5 Ժընեւի մէջ քննեց այդ տեղեկագիրը եւ յուլիս 5ին ստորագրուեցաւ կարգադրութիւն մը (Arrangement), որով դաշնադիր կողմերը յանձնառու կ'ըլլային ռուս գաղթականներուն տալու ինքնութեան թուղթ եւ երթեւեկի անցագիր :

Հայ գաղթականները խնդրոյ առարկայ չէին այն ատեն :

Երբ Իզմիրի աղէտին եւ Պոլսոյ պարպումին հետեւանքով հայ գաղթականները կարեւոր թիւ մը կազմեցին Եւրոպայի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը 28 Սեպտ. 1923ին որոշեց հայ գաղթականներուն ալ ընծայել նոյն դիւրութիւնները :

Ռուս Ռուսերուն համար եղած կարգադրութիւնը 31 Մայիս 1924ին Ժընեւի մէջ ընդունուեցաւ եւ ստորագրուեցաւ Հայերուն համար եւս միջկառավարական նոյն Խորհրդաժողովին կողմէ :

Այս կարգադրութիւնները բարեփոխուեցան եւ ընդլայնուեցան 12 Մայիս 1926ին, դարձեալ Ժընեւի մէջ, սակայն Ֆրանսական խորհրդարանը զայն վաւերացուց միայն 7 Մայիս 1934ին եւ իբրեւ օրէնք հրատարակուեցաւ 9 Մայիս 1934ի պաշտօնաթերթին մէջ :

Այս օրէնքին նորութիւնն այն էր, որ հայ եւ ռուս գաղթականները կը պարտաւորուէին իրենց ինքնութեան թուղթի նորոգութեան առթիւ, բացի օրինական տուրքէն, վճարել մասնաւոր գումար մը, «Նանսէնեան դրոշմանիշ» (timbre Nansen), որմէ գոյացած հասոյթը կը բաշխուէր հայ եւ ռուս բարեսիրական կազմակերպութիւններու, մինչեւ այսօր :

Գաղթականներու մասին ամէնէն կարեւոր Խորհրդաժողովը գումարուեցաւ 1928 Յունիս 28—30, մասնակցութեամբ տասը պետութեանց ներկայացուցիչներուն, որոնք մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, խմբագրեցին եւ ստորագրեցին երկու կարեւոր որոշումնագրեր, վերջնապէս ճշդելով գաղթականներու իրաւական վիճակը :

Հոս էր, որ որոշուեցաւ բանալ գաղթականական գրասենեակներ, հովանաւորութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականաց վերատեսչութեան :

Այս խորհրդաժողովէն ետք, Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը թելադրեց Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան՝ իր հիւպատոսական բաժինը վերածել «Հայ Գաղթականաց գրասենեակի» :

Հ .Հ. պատուիրակութեան նախագահը, Աւետիս Ահարոնեան՝ 10 Յուլիս 1928 թուակիր նամակով մը՝ ուղղուած արտաքին նախարար Արիսթիտ Պրիանի՝ կը գրէր.

— « Յարմարելու համար ներկայ կացութեան պահանջներուն եւ համաձայն ձեր պաշտօնատան կողմէ եղած թելադրութեան, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը որոշած է իրմէ զատել հիւպատոսական սպասարկութիւնը՝ որ 1919էն ի վեր կը գործէ իր պաշտօնատան մէջ՝ հիւպատոսական ամէն կարգի թուղթեր տալով Հայերուն եւ զայն դարձնել անջատ հիմնարկութիւն մը՝ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակ (Office des Réfugiés Arméniens) անուան տակ, միեւնոյն պարտականութիւններով : Այս գրասենեակի տնօրէնութիւնը յանձնուած է Պ. Ա. Հանըմեանի, որ ութ տարիէ ի վեր կը վարէ խնդրոյ առարկայ սպասարկութիւնը » :

Այս ձեւով ուրեմն, Պատուիրակութեան հիւպատոսական բաժինը դարձաւ գաղթ. գրասենեակ, 1928 Յուլիս 10էն սկսեալ, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ :

1919էն մինչեւ 1928 Հ. Հ. Պ. հիւպատոսարանը տուած էր 17 հազար վաւերաթուղթեր :

Միջանկեալ ըսենք թէ բացի ողբացեալ Արտաւազդ Հանըմեանէ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան հիւպատոսի պաշտօնը վարեցին Յակոբ Քոչարեան կովկասահայ, մանաւանդ Միսաք Ղազարեան, պարսկահայ : Այս վերջինս Ժընեւի մէջ քիմիաբանութիւն ուսած ըլլալով լաւ պաշտօն ունէր : Հայրենասիրութենէ մղուած՝ ձգեց գործը եւ Փարիզ եկաւ՝ ստանձնելու համար Հ. Հ. Պատուիրակութեան քարտուղարութիւնը, պաշտօն՝ զոր կատարեց երկար տարիներ, վերջին ծայր խղճմտօրէն :

Յակոբ Քոչարեան Հայաստան վերադարձաւ եւ հոն փակեց աչքերը : Միսաք Ղազարեան անգործ մնաց հիւպատոսարանի փակումէն ետք եւ երկար տարիներ տառապեցաւ՝ ընտանիքը ապրեցնելու համար : Մեռաւ պատերազմի ընթացքին :

Իր անդրանիկ զաւակը՝ Ժան՝ կարեւոր պաշտօն ունի այժմ ՄԱԿի մէջ, իբրեւ քաջ լեզուագէտ եւ Ամերիկա փոխադրած է ամբողջ ընտանիքը :

Երկու տարի ետք, 1930ին Հայ Ազգային Պատուիրակութիւնն ալ դիմեց Ֆրանսական կառավարութեան եւ իրաւունք ձեռք բերաւ բանալու երկրորդ Գաղթ. գրասենեակ մը, Լեւոն Բաշալեանի ղեկավարութեան տակ :

Այսպէս տարիներով ունեցանք Գաղթ. երկու գրասենեակ, մէկը 71 Ave. Kléber, միւսը՝ Հայոց եկեղեցին :

1933 Հոկտ. 28ին Ժընեւի մէջ ստորագրուեցաւ 23 յօդուածէ բաղկացեալ նոր պայմանագրութիւն մը, որով վերջնապէս կը ճշդուէր Նանսէնեան գաղթականներու միջազգային իրաւական կացութիւնը, անոնց ապահովելով բազմաթիւ առաւելութիւններ՝ զանազան մարզերու մէջ :

Գաղթականական զոյգ գրասենեակները կը վայելէին լայն իրաւունքներ : Իրենց քարտուղարներուն կողմէ ստորագրուած վաւերաթուղթերը կ'ընդունուէին Ֆրանսական բոլոր պաշտօնատուներու կողմէ : Միայն կարեւոր վկայագրերն էին, որ պէտք է վաւերացուէին Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթակ. պաշտօնատան Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Պ. Մարսէլ Փանի կողմէ :

Այս դրյավիճակը տեւեց մինչեւ 1942 Յունուար 15:

Պատերազմի ընթացքին, Ֆրանսա պարտաւորուած ըլլալով հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, հայ եւ ռուս գաղթականները այլեւս կը կորսնցնէին այս վերջինին հովանաւորութիւնը :

Ուստի Վիշիի կառավարութեան արտաքին նախարարութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առաւ զանոնք : Փակեց Ave. Kléberի եւ եկեղեցիի գաղթ. գրասենեակները, ինչպէս նաեւ ռուսականը եւ Սիթէ Մարթինեաքի մէջ բացաւ Հայրենազուրկներու Գրասենեակ մը (Bureau des Apatrides), որուն հայկական բաժնին մէջ պաշտօնի կոչուեցան մեր զոյգ գրասենեակներու քարտուղարները՝ Օր. Աստղիկ Առաքէլեան եւ Ժ. Արթինեան : Բայց անոնք այլեւս զրկուեցան վաւերաթուղթերը ստորագրելու իրաւունքէն, ատիկա վերապահուած ըլլալով բացառապէս Ֆրանսացի տնօրէնին՝ Նախկին հիւպատոս Քորտոնի :

Այս կացութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ազատագրութիւն, երբ Ֆրանսա կրկին մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ : Այս վերջնոյն գաղթ. ներկայացուցիչները Ժընեւէն Փարիզ գալով տեսակցութիւններ ունեցան Հայ Գաղթականաց Խորհուրդի եւ Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբի նախագահներուն հետ : Bureau des Apatridesը փակուեցաւ եւ Քորտոնի պաշտօնէն վերջ տրուեցաւ : Բացուեցաւ հայկական նոր Գրասենեակ մը, Office Central des Réfugiés Arméniens, որուն տնօրէն նշանակուեցաւ Պրոֆ. Մենտոր Բունիաթեան՝ գաղթ. զոյգ մարմիններու թելադրութեամբ : Այս նոր Գրասենեակը գործի ձեռնարկեց, ապրիլ 1945ին :

Այս ձեւով թէեւ ունեցանք անջատ Գաղթ. գրասենեակ մը, սակայն անոր տնօրէնը իրաւունք ունէր ստորագրելու միայն այնպիսի վաւերաթուղթեր՝ որոնք «իբրեւ տեղեկութիւն» կրնային ընդունուիլ՝ առանց որեւէ պաշտօնական հանգամանքի : Ֆրանս. իշխանութեանց ներկայացուելիք վկայագրերը տնօրէնին կողմէ պէտք է ղրկուէին վերստուգիչ Ֆրանսացի պաշտօնատարին՝ առ ի ստորագրութիւն եւ վաւերացում :

Հակառակ այս սեղմումին, Հայ Գաղթ. Կեդր. Գրասենեակը որոշ ինքնավարութիւն ունէր, հովանաւոր իշխանութիւնը ներքին գործերուն չէր խառնուեր :

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ջնջուած ըլլալով, 1 Յունուար 1947էն սկսեալ Հայ Գաղթ. Կեդր. Գրասենեակը վեց ամսուան համար դրուեցաւ Գաղթականաց Միջկառավարական Կոմիտէի պաշտպանութեան տակ : Իսկ 1 Յուլիս 1947էն մինչեւ 31 Յունուար 1952 (իր փակման թուականը)՝ ենթակայ էր ՄԱԿի Գաղթականաց Միջազգային Կազմակերպութեան :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան Մարսիլիոյ Գաղթականական Գրասենեակը շարունակեց գործել միշտ, նախապէս Պ. Միրզայեանցի, ետքէն Պ. Թորոս Կոփկեանի ղեկավարութեան տակ : Այս վերջինը տարիներէ ի վեր խղճմտօրէն եւ համեստ պայմաններու մէջ կատարած է իր պարտականութիւնը :

Նոյն խղճմտութեամբ աշխատած է Փարիզի գրասենեակին երկարամեայ վարիչը՝ Օր. Աստղիկ Առաքէլեան :

Գաղթ. Գրասենեակի քարտուղարները կանոնաւոր ամսաթոշակ ստացան այն օրէն ի վեր միայն՝ երբ Ֆրանս. կառավարութիւնը իր ելմտացոյցին մէջ յատուկ գումար յատկացուց այդ նպատակով : Անկէ առաջ կը գոհանային գրասենեակի հասոյթով, որ շատ չնչին էր :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

Տարակոյս չկայ որ մինչեւ այն ատեն տարաբախտ հայ Վէրոնին գործերուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր «Քէօսէ Քեհիա»ն, նուագի տեսակէտով : Զմիւռնահայութիւնը, սակայն, Պոլսոյ այս վճիռը չընդունիր եւ լուելեայն նախամեծարութիւնը կուտայ «Լէպլէպիճի Հօր Հօր»ին : Կարծես թէ անկէ ետքը հանդիսական, դերասան, երաժիշտ եւ երգիչ «Քէօսէ Քեհիա»յի զատը բոլորովին կը լքեն ալ : Պարագայ մը ,որ կրնայ ցոյց տալ տատեան մը, թէ՝ զմիւռնահայ գաղութի ճաշակն ու զգացումները ինչ կշիռ եւ կարեւորութիւն կրնային ունենալ թատերական եւ երաժշտական արտայայտութեանց հանդէպ : Գալով դերակատարներուն, լաւծիս համեմատ ամէնէն շատ կը ծափահարուէին — եւ Զմիւռնիա այցելած բոլոր օտար դերասաններէն աւելի — Ռշտունի, Պէնլեան, Կիւրեղեան, Սիրանոյշ, Գոհարիկ եւ Վերգինէ Գարագաշ : Այս վերջնոյն յաջողութեան եւ ոչ մէկը կը հասնի սակայն , չունենալով արտայայտելու այն զօրութիւնը՝ զոր հայ թատերաբեմին այս աստղը կ'ամփոփէր իր վտիտ այլ զգացական անհասոր ուժով մը լարուած էութեան մէջ :

Վ. Գարագաշ, թէ Պոլիս եւ թէ Կովկաս ունեցած արտակարգ յաջողութիւններր ամէն թատերասէր ու երաժշտասէր հաճոյքով եւ հիացումով կը յիշէ : Կասթոն Տէշան իր «Սիւր լէ Րութ տ'Ազի» անուն գործին մէջ գնահատական տողեր նուիրած է անոր, երբ, իբր հնախօս Իզմիրէն անցնելու առթիւ, գիշեր մը , ամառնային թատրոնի մը զանէն հազիւ հազ գլուխը ներս խոթած՝ «Մատամ Անկօ»ի կամ Orphée aux Enfersի ներկայացման մէջ Վերգինին խաղարկութիւնը կը տեսնէ :

Եւ ամէն բան ըսած կ'ըլլամ եթէ աւելցնեմ, թէ Կասթոն Տէշան ոչ միայն հնախօսութեամբ կը զբաղէր, այլեւ Փարիզի «Լը Թան» թերթին թատերական քննադատն էր : Արդէն յայտնեցինք թէ, Իզմիր՝ գաւառական քաղաք մը ըլլալով, թատերական ասպարէզը զարգանալու յարմար վայր մը չէ, մանաւանդ թէ քանի մը հազար հոգինոց հայութիւն մը չէր կրնար իր եկեղեցին, դպրոցները, հիւանդանոցը եւ այլ ազգային հաստատութիւնները հոգալէ զատ, թատրոն մըն ալ պահել : Տնտեսական պայմաններն ալ մեծ դեր ունին այլեւայլ ասպարէզներու ընտրութեանց մէջ :

Եւ եթէ հայ թատերական բեմին վրայ Զմիւռնահայ մը չէ փայլեր, պէտք չէ բնաւ զարմանալ, եւ այս պարագան ճաշակի կամ տաղանդի պակասին վերագրել : Թէ ինչքան ուղիղ է մեր այս դիտողութիւնը, բաւական է յիշել երկու անուններ միայն,— Մաքսուտեան, տիեզերահռչակ անուն մը, բնիկ Զմիւռնիացի , Մազսուտեան ընտանիքէն, հայրն ու մեծ հայրը, նմանապէս Զմիւռնահայ, երբեմնի առաջնակարգ վաճառական խօզկագինի : Մաքսուտեան կանուխէն կը կորսնցնէ հայրը եւ իր կրթութեան հոգը կը մնայ մօրը վրայ , ծնեալ՝ Սպարթալեան, շատ ուշիմ եւ արթնամիտ կին մը ,որ իր տղան բժշկութեան ասպարէզին կ'ուզէ յատկացնել, բայց տղան չուզեր եւ իր մէջ աւելի դերասանական կոչումը զգալով՝ այդ ասպարէզին հետեւելու կը պատրաստուի :

Եւ եղաւ օր մըն ալ որ, Մաքսուտեան աշխարհահռչակ Սառա Պէռնարի հետ խաղաց, լոյս աշխարհի թատերասէրներուն հիացում եւ զմայլում տալով :

Ամէն ոք գիտէ թէ եւրոպական մամուլը լեցուն է իրեն նկատմամբ գրուած ներբողականներով եւ ան կը շարունակէ իր արուեստը ցարդ ստանձնելով գլխաւոր դերերը շարժանկարի մէջ :

Երկրորդ մը՝ Ստեփան Եըլմասեան, բնիկ զմիւռնիացի, եւ Զմիւռնիոյ Հայնոցը մեծցած, մինչեւ

երիտասարդութիւնը: Մանուկ Համակէն սիրահար չուկայի եւ մանիֆաթուրայի, շատ հաշտ աչքով չէին դիտած այս սէրը եւ նոյնիսկ թերութիւն մը նկատած: Սակայն Էլմասեան, հայկական համառութեամբ շարունակած է զբաղիլ իր փայփայած արուեստովը եւ պէտք եղած կատարելագործութիւնն ալ ստանալով Եւրոպայի մէջ, հռչակ հանած է եւ լաւ դիրք մը ապահոված իրեն: Էլմասեան բաւական յառաջացեալ տարիքի մէջ մեռաւ Ֆրանսա, ուր կը մնար տարիներէ ի վեր:

×

1890ական թուականներէն սկսեալ, Թուրքիոյ մէջ հայութեան համար մշակութային որեւէ հրապարակային արտայայտութիւն կարելի չէր, կառավարութեան հալածած քաղաքականութիւնը արգելք կ'ըլլար ատոր:

Պէտք է սպասել մինչեւ 1908, Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակման թուականը, Զմիւռնիոյ՝ ինչպէս նաեւ մնացեալ արեւմտահայութեան մէջ տեսնելու համար վերստին թատերական ներկայացումներու բեմադրութիւնը: Այդ թուականին, հայերէն թատերական խաղացանկով արեւմտահայ դերասանական խումբեր վերակազմուած չէին դեռ, ինչ որ առիթ կուտայ զանազան անհատներու իրենց նախաձեռնութեամբ բեմադրել հնարոյր թատերգութիւններ:

Այսպէս, զմիւռնահայ «ախտէր» մը՝ Պ. Կարապետ Գույումճեան, երկար ամիսներու տքնաջան աշխատանքներէ վերջ, 1909ին կը բեմադրէ իր գրած «Գայլ Վահան» թատերգութիւնը, որ ազգային պատմական նիւթի մը շուրջ գրուած, երկար տարիներու բռնակալ վարչաձեւի մը յաջորդող ազատութեան շրջանի մը սկիզբը հրամցուած, բնականաբար ազատատենչ ժողովուրդի մը կողմէ մեծ ընդունելութեան պիտի արժանանար:

Ու վերջապէս, Վարդանանցի տօնին, հինգշաբթի օր մը, զմիւռնահայ ժողովուրդը գունդ առ գունդ կը դիմէ թատրոն, տեսնելու համար այնքան ամիսներէ ի վեր բերնէ բերան խօսուած եւ անհամբեր սպասուած թատերգութիւնը: Ներկայացումը կը սկսի կէսօրէ ետք ժամը 2ին ու գիշերուան ժամը 9ին, այսինքն եօթը ժամ վերջ, դեռ Հայկ երրորդ արարուածը կը լրանայ, Հայկ երրորդը... եօթը արարի վրայ:

Ի վերջոյ, նոյն թատրոնին մէջ ուրիշ օտար խումբի մը կողմէ գիշերային ներկայացում մը սկսելու հարկադրանքը կը ստիպէ մեր «ախտէր» Կարապետը բեմէն յայտարարելու թէ՝ թատերգութեան մնացեալ մասը պիտի բեմադրուի յաջորդով:

Համբերատարները, որոնք մինչ այդ հետեւած էին այս երկարաշունչ նահատակութեան, իրարու «քալէ, Վահան, քալէ», ըսելով կը ցրուին:

Այդ «քալէ, Վահան, քալէ» բացագանչութիւնը որ յաճախ խաղարկութեան միջոցին բեմին վրայ կրկնուած էր, զմիւռնահայութեան մէջ զուարճաբանութեան նիւթ եղած էր տարիներով, ինչպէս նաեւ «կարճ կապելու» իմաստով կը գործածուէր՝ ձանձրալի եւ անիմաստ խօսակցութեան մը ատեն:

Շատ չանցած, Կովկասէն Պոլիս, ապա Իզմիր կը հասնին լաւ կազմակերպուած դերասանական խումբեր: Նախ Աբելեան Արմենեան թատերախումբը, յետոյ՝ Զարիֆեան:

Զմիւռնահայութիւնը ջերմօրէն կը հետեւի այդ խումբերու խաղացանկին, իր հնչուն քաջալերանքը լայնօրէն բերելով, նմանապէս գնահատական տաք վերաբերում մը շռայլելով դերասաններուն հանդէպ: Կովկասահայ թատերական այդ «թուռնէները» ջերմիկ շունչով մը կը վարակեն արեւմտահայ մտաւորական կեդրոնները:

Զարմանալի է որ մինչեւ այսօր ալ այդ խումբերուն խաղացանկին կտորներն են որ կը շարունակեն սնունդ հայթայթել Սփիւռքի մեր բեմերուն: Մեր խոնարհ կարծիքով, ատենը եկած է այլեւս բոլորովին նոր թատերգութիւններ որոնելու:

Զմիւռնահայութիւնը տուած է նաեւ երկու կարող քանդակագործներ, մին մեր պատանեկութեան դասընկերը՝ Զարեհ Կէօյնիւպէօյիւքեան, Վենետիկի գեղարուեստից վարժարանէն շրջանաւարտ, տաղանդաւոր եւ խոստմնալից երիտասարդը, որուն կանխահաս ու եղերական մահը մեծ կորուստ մը եղաւ հայ կերպարուեստին համար: Իր ձգած գործերուն մէջ աչքի կը զարնեն «Վիշտ»ը եւ «Գարուն»ը պատկերացնող արձանները, որոնք Հռոմի եւ Փարիզի 1911—1913ի ցուցահանդէսին Ա. եւ Բ. մրցանակներուն արժանացած են:

Իսկ միւսը՝ Յակոբ Փափազեան, ուսած է Հռոմի մէջ եւ տեղւոյն ակադեմին աւարտած «Փրի տը Ռոմ» մրցանակով: «Կեանքի Պայքարը» խորհրդանշող իր արձանախումբը ներկայիս կը զարդարէ Նիւ Եորքի «Րիտինկ Պիլտինկ» շէնքի ճակատը, իբրեւ ճշմարիտ կոթող՝ հալածական այլ միշտ աննկուն հայ հանճարին

(4) Բժ. Գ. Ս. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ վերջերս լոյս ընծայած գիրքերուն մէջ կը գտնուին տաճիկ նշանաւոր գիտնական եւ փիլիսոփայ՝ Ալի Իպըն Ավեցեննայի փիլիսոփայական եւ գիտական աշխատութիւններու ժողովածուն, (իր ծննդեան հազարամեակին առթիւ), Վախդանդ Անանեանի՝ «Արագիլներ» եւ բանաստեղծ Գուրգէն Բորեանի «Ես եւ Դու» ժողովածուները:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ մրցումին, որ տեղի ունեցաւ վերջերս Մոսկուայի մէջ, մասնակցեցան նաեւ Հայաստանի պատանի ըմբշամարտիկները: Աչքի կը զարնէր կոփամարտիկ Ե. Աւետիսեան: Երեւանի մէջ բացուած է պատանիներու համար մարզանքի տեսաբանական դասընթացքներ: Երեւանի ֆութպոլի մասնաւոր դպրոցին կը հետեւին աւելի քան 210 երիտասարդներ:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ համար հարիւր երիտասարդ ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ Հայաստան ղրկուած են Խ. Միութեան կրթական նախարարութեան կողմէ: Ուսուցիչներէն մէկ մասը արդէն հասած է Երեւան:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ վարժարանը այս տարի աւարտեցին 360 դաշտավարներ, այգեգործներ, բանջարաբոյծներ, անասնաբուժակներ, հողաշինարարներ եւն.:

«ՀԱՅ ԳԻՐՔ»Ը ծախու հանած է աւելի քան 70 տեսակ դասագիրք, մէկ միլիոն 60 հազար օրինակ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԲՈԼՈՐ ԿԱՐՆԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 Սեպտ.— Հայրենակիցներ, երկու տարիէ ի վեր Պէյրութի եւ Պոսթոնի մեր Հայր. Միութիւնները ձեռնարկած են հրատարակելու «Յիշատակարան Մատեան» խորագրով երկ մը, որ պիտի պարունակէ մեր սիրելի հայրենիքին պատմութիւնը, ազգագրական, բանասիրական եւն. բաժիններով:

Երկու Հայր. Միութիւնները երկար ատենէ ի վեր թղթակցութեան մէջ են մեզի հետ եւ կը բաղձան որ գաղթաշխարհի մեր բոլոր հայրենակիցները իրենց աշխատանքի բաժինը բերեն այդ երկին հրատարակութեան գործին

Պէյրութի մէջ ձեռնհաս անձնաւորութիւններէ կազմուած է հրատարակչական յանձնախումբ մը, որուն պէտք է ուղղել Էրզրումի շրջանին վերաբերեալ տպուած կամ անտիպ ոեւէ փաստաթուղթ, մասնաւորաբար 1895ի կոտորածին եւ 1915ի Եղեռնին վերաբերեալ յուշերը, յօդուած, նկար եւ վերջապէս ամէն ինչ որ կրնայ պահպանել անհետ կորսուելու դատապարտուած մեր բարքերն ու սովորութիւնները, մեր առակներն ու ասացուածքները, մեր հայրենիքին արհեստագիտական եւ առեւտրական բոլոր մասնայատկութիւնները:

Հրատարակչական յանձնախումբի հասցէն է. — Khoren S. Balanian, 47, Rue Maurice Barès, Beyrouth - Liban: Եւ կամ մեր միութեանը հասցէն է. —Վահան Խալողլեան, 25 Rue Nationale, Marseille (B. de R.):

Ֆրանսայի շրջանին մէջ եւս կան մտաւորականներ, ինչպէս Պ.Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, Շաւարշ Միսաքեան, Հայկ Սէրէնկիւլեան, Արտաւազդ Անտոնեան, Վ. Իչգալացեան, Գր. Հալէպեան, Վ. Փաստրմաճեան, եւ ուրիշներ, որոնք կրնան բարոյապէս աջակցիլ այս երկի հրատարակութեան, ընելով նաեւ իրենց թելադրութիւնները եւ թեւ թիկունք հանդիսանալով Պէյրութի մէջ տքնող մեր բուռ մը հայրենակիցներուն, որոնք գերընական ճիգերով կ'ուզեն մոռացութեան խաւարէն լոյս աշխարհ բերել մեր պաշտելի հայրենիքին պատմութիւնը:

Պարտք սեպեցինք անգամ մը եւս հրապարակաւ յիշեցնել իւրաքանչիւրին պարտականութիւնը, որպէսզի օր առաջ լոյս տեսնէ հատորը:

Վարչութիւն: Ատենադպիր՝ Ճգնաւորեան, ատենապետ Վահան Խալողլեան

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ հիմը դնելու համար, համաձայնութիւն գոյացաւ Լիւքսէմպուրկի մէջ: Առաջին անգամ դաշնակցային կապեր պիտի հաստատեն Ֆրանսա, արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ, իբրեւ տեսակ մը սահմանադիր ժողով:

ԻՐԱՆԻ երեսփ. ժողովը Գչ. օրուան յետաձգեց իր նիստը, քննելու համար Թրումըն - Չըրչիլ առաջարկը: Տոքթ. Մոսատեղ կը խորհրդակցի Տոքթ. Շախտի հետ, երկրին ելմտական կացութեան մասին: Ի հարկին նոր թղթադրամներ հրապարակ պիտի հանեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Պիտի դառնայի հեղինակաւոր եւ ուժեղ անձ մը: Քաղաքականութեան մէջ պիտի կրնայի ընել այն, ինչ որ քուէ որսացողները կ'ընեն գործի աշխարհին մէջ: Պատրաստ էին հաստատելու իրենց ըսածները: Արդարեւ, իմ քեռայրներէս ոմանք փրկուեցան շուէտական իշխանութեանց կողմէ եւ ճողոպրեցան Հիթլէրի մահուան կայաններէն:

Կը յիշեմ ձմրան ցուրտ իրիկուն մը, Շուէտի մէջ: Գլուխս տաքցած էր եւ գրգռուած, հետախուզական սպաներու հետ ունեցած երեք ժամուան տեսակցութենէս վերջ: Իմ ցուցմունքներէս մէկը արդիւնք տուած էր: Ձերբակալուած էր խորհրդային գործակալ մը, որ ինքզինքը իբրեւ տարագիր մը կը ներկայացնէր: Այս այն մարդն էր, որ ինծի դրամ առաջարկած էր ի խնդիր «տեղեկութեանց»: Ճաշեր էի անոր հետ եւ ճաշի ընթացքին կանչած էի հետախուզական սպասարկութեան մէջ աշխատող բարեկամս: Եկաւ ան ուրիշներու հետ, եւ հետեւեցան մեզի: Ուրիշ գաղտնի ոստիկաններ գացին անոր պանդոկի սենեակը եւ գտան ծածկագիր մը եւ Ընդհ. Յանձնումի սպասարկութեան ուղղուած նամակ մը, որմէ կը յայտնուէր, թէ կանոնաւոր կերպով երկու հարիւր տոլար կը ստանար: Ճարտարարուեստական լրտեսներու ամէնէն կարեւորներէն էր, զոր երբ եւ իցէ օտար պետութիւն մը Շուէտ ղրկած ըլլար:

Այս միջադէպը ազդեց վրաս զանազան պատճառներով: Ձերբակալութենէն եւ դատուելէն ետք մեղքցայ այս մարդուն: Կատակ չէ մէկը երկաթեայ ճողերուն ետեւը նետել: Թէեւ ես պարկեշտութեան ուղիղ ճամբուն վրայ գործեցի, այնուամենայնիւ գիտէի նաեւ մետալին միւս կողմը: Այդ մարդը, Վիլլի Քերնիկ, հոգեբուժման կարօտ մէկն էր:

Երբ Հիթլէր գործի գլուխ եկաւ, ան ստիպուած էր փախուստ տալ: Ես գիտէի իր պատմութիւնը: Քանիցս բանտ նստած էր ան: Հաստատուած սեռամոլ մըն էր եւ ընդհանրապէս աչք ունէր տասնըչորսէն վար դեռատի աղջիկներու վրայ: Անշուշտ կ'ըսէր, թէ ինք սեռային բարեկարգութեան յառաջապահ մըն էր:

Երբ Վիլլի Քերնիկ Գերմանիայէն փախաւ, եկաւ Փրակա,— պոհեմներու գեղեցիկ մայրաքաղաքը: Դիմեց տարագիրներուն օգնող բոլոր կոմիտէներուն: Շատ դժուարութեամբ ծայրը ծայրին կը բերէր եւ յաճախ դրամ չէր ունենար բնաւ: Գրքոյկներ գրեց սեռային բարեկարգութեան նիւթին շուրջ եւ ծանօթութիւններ մշակեց տարիքոտ հարուստ կիներու հետ: Կիները զինքը կը գտնէին հաճելի եւ հետաքրքրական: Իսկ կին մը այնքան տարուեցաւ անով, որ ամուսնութեան առաջարկ բերաւ:

Քէրնիկ, սակայն, զգաց, որ ամուսնութիւնը շատ դանդաղ ճամբայ մըն է իր ասպարէզին մէջ յառաջանալու համար: Այնպէս որ անմիջական քայլեր առաւ աւելցնելու իր հարստութիւնը: Գիշեր մը ժամադրութիւն ունէր սիրուն չեխ աղջկան մը հետ: Գլխէ հանեց զայն եւ գողցաւ անոր դրամապանակը: Գողութիւնը հաղորդուեցաւ ոստիկանութեան: Քերնիկ ձերբակալուեցաւ եւ դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան: Իբրեւ յաւելուածական պատիժ՝ բանտարկութիւնը վերջանալէն ետք, դուրս պիտի հանուէր երկրին սահմաններէն:

Քերնիկ ստիպուեցաւ փնտռել ուրիշ ապաստարան մը: Եւ նախընտրեց Շուէտ անցնիլ: Հոն վերսկսաւ թափառումները: Քերնիկ պաշարեց գաղթականական կոմիտէները եւ իր ողբականը պատմեց անոնց: Շուէտական ոստիկանութիւնը, սակայն, հաստատեց, թէ կասկածելի էր իր նկարագիրը: Բերել տուաւ անոր ոճրային թղթածրարը Չեխոսլովաքիայէն: Եւ անոր հիման վրայ որոշեց որ անբաղձալի օտարական մըն էր ան:

Ընկերային գործիչի մը համար յատկանշական պարագայ մըն էր ասիկա: Խրած մարդ մը, ոստիկանութեան կողմէ հետապնդուող տարագիր մը, անշուշտ կը կարօտէր օգնութեան: Բարի Սամարացիներ կան բոլոր երկիրներու մէջ: Մեթոտական երէց մը յանձն առաւ լուծել հարցը: Պատրաստ էր վճարելու Քերնիկի ճանապարհածախսը, որպէսզի Թուրքիա անցնէր:

Երէցը հրաւիրեց գաղթականը, որ իր մօտը երթայ, այդ մասին խօսելու համար: Բոլորովին ազնիւ էր եւ գթասիրտ:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՁԻՆԿԼԸՐ

ուորական գործերու վարիչին՝ Ապտիւլ Նասըրի, պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց բարձր պաշտօնատարներու բնակարաններուն մէջ: Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ առեւտրական նախարարութեան մէջ: Քննիչները կ'ըսեն թէ շռնդալից յայտնութիւններ երեւան պիտի հանուին, երբ այս թուղթերը քննուին:

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ ձերբակալուած են 56 երեւելիներ, որոնք պիտի դատուին մասնաւոր ատեանի մը առջեւ: Եչ. օր կնքուեցաւ Ֆարուքի նախկին Թիկնապահին՝ զօր. Օմար Ֆէթհիի բնակարանը: Ուրիշ կասկածելիներու տուներն ալ կնքուած են:

Կառավարութիւնը մերժեց վճարել Նիւ Եորքցի գոհարավաճառի մը պահանջած 500000 սթերլինը, որ փոխարժէքն է եղեր Ֆարուքի գնած ադամանդակուռ մատնիներուն:

× Զօր. Նէկիպ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ: Պատասխանելով գերմանական գործակալութեան մը հարցումներուն, զօրավարը յայտարարեց թէ «Սուէզը օրինապէս Եգիպտոսի կը պատկանի եւ թէ ոչ մէկ օտար զօրք պիտի կրնայ այնքան լաւ պաշտպանել այդ շրջանը որքան Եգիպտացին, վասն զի ան գիտէ որ իր իսկ հայրենի հողը կը պաշտպանէ»: Զօրավարը կը սպասէ որ օտարները օգնեն, զօրացնելու համար եգիպտական բանակը:

× Նոր օրէնք մը հրատարակուեցաւ որով կը ջնջուին «Վագըֆ»ները: Կառավարութիւնը հրամայեց նաեւ 15 % զեղչել բնակարանի վարձքերը (այն տուներուն համար որոնք շինուած են պատերազմէն վերջ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, առջի օր ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց անոնք որ կը պահանջեն «աւելի դրական դիրք մը բռնել, ազատագրելու համար Սովետներու գերութեան ենթարկուած ժողովուրդները»: Եւ բացատրեց թէ զանոնք զինու զօրութեամբ ազատագրելու առաջարկը «դրական բանաձեւ մըն է աղէտի մը համար»: Իր քաղաքականութիւնն է խաղաղութեամբ լուծել այս խնդիրները:

ԻՏԱԼԻՈՑ ԴԷՄ կծու խօսքեր արտասանած էր մառեչալ Թիթօ, առանց յատկապէս յիշելու այդ երկրին անունը: Վարչապետ տէ Կասփերի «անտեղի նախատինք» համարելով այդ ազդարարութիւնը, առաջարկեց Թրիէսթէի խնդիրը լուծել փոխադարձ բարեացակամութեամբ: Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հռոմ կը սպասուի Բշ. օր, այդ հարցը եւ ուրիշ խնդիրներ քննելու համար:

ԻՐԱՆԻ վարչապետը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ անգլիական դեսպանին հետ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Դեսպանը լաւատես կ'երեւայ: — Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Տոքթ. Շախտի հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼ Գերմանիոյ հատուցումները ապահովելէ ետք, այժմ ալ Աւստրալիայէն փոխառութիւն կը պահանջէ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյին պատասխանը երկդիմի կը համարուի: Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց հանրապետութեան նախագահին պատասխանը, որ վճռական չեշտ մը ունի այս անգամ: Թունուզի վարչապետը, Պաքուշ առջի օր ճաշի հրաւիրուեցաւ վարչապետին կողմէ: — Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չհանդուրժէ օտար միջամտութեանց:

ՊՈՂՊԱՏ - ԱՇՈՒԽԻ կազմակերպութեան ընդհ. ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պելժիոյ նախկին վարչապետը, Սփաք (ընկերվարական):

160 ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ համախմբուած են անգլիական ջուրերուն մէջ, ռազմափորձեր կատարելու համար: Ամենամեծ ռազմափորձն է այս, վերջին պատերազմէն ի վեր:

ԼՈՂԱԼՈՎ ԱՆՑԱՆ ՎՈՍՓՈՐԸ Անգարայի ամերիկեան դեսպան Մաք Կի, իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ (11 եւ 12 տարեկան) Ռումելի Հիսարէն: Ծերակուտական Լօնկ եւս որ քանի մը օրէ ի վեր Պոլիս կը գտնուէր, ընկերացաւ անոնց եւ բոլորը Ռումէլի Հիսարէն լողալով Գանտիլլի ելան: Ծերակուտական Լօնկ Վոսփորը կտրեց 27.5, Մաք Կի 28, իսկ տիկինը 29 վայրկեանէն: Դեսպանը յայտարարեց թէ հոսանքներու տեղերը ճշդած էին, մանաւանդ տղաքը լաւ ուղղութիւն մը հետեւեցան եւ պէտք չեղաւ պայքարիլ հոսանքին դէմ:

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ օդային զէնք մը պիտի փորձեն Անգլիացիները Աւստրալիոյ մէջ: Երէկ մեկնեցաւ անգլիական ռմբաձիգ մը, իսկ ուրիշ մը անոր պիտի հետեւի Հոկտեմբերին: Խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ:

ՊԵՐԼԻՆԻ շրջանին ռուս հրամանատարը հաղորդեց ամերիկեան իշխանութեանց թէ հրամայած է վերցնել այն արգելքը որու համաձայն ամերիկեան զին. ոստիկանութիւնը չէր կրնար շրջագայիլ խորհրդային շրջանին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի
Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պուֆէ   Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ TRU. 92-68:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ յառաջիկայ 28 Սեպտեմբերի կիրակին պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն եւ Ս. պատարագ, ապա մատաղի օրհնութիւն եւ բաշխում:

Փափաքողները կրնան միսերնին բերել իրենց ճաշը: Իրենց տրամադրութեան տակ է եկեղեցւոյ ընդարձակ եւ մաքուր բակը:

Անոնք որ կ'ըփափաքին նուիրել մատաղցու ոչխար մը կամ գնման մասնակցիլ իրենց նուէրներով, այժմէն թող հաճին իրենց բաժինը ղրկել Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Միհրան Շիշմանեանի, 71 rue Jean Jaurès, Arnouville les Gonesse (S. et O.) եւ կամ յանձնել Փարիզ, 78 rue Lafayette, բակին մէջ գանձապահ Պ. Կարպիս Գասպեանի, Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Տ. Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի:

Gare du Nordէն շոգեկառք 8.34, 10.05 եւ 11.03:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցի հայերէնի դասընթացքի արձանագրութիւնները սկսած են 4 Սեպտ. եւ կը շարունակուին կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ամէն հինգշաբթի: Եկեղեցւոյ կից սրահի մէջ: Ուսուցչութեամբ Տիկին Ա. Տէօքմէճեանի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ամատունի Ծ. Վ. Վենետիկէն Փարիզ վերադարձած ըլլալով, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի, Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ժամը 10.30ին Rue Thouinի եկեղեցին եւ պիտի քարոզէ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին Անդաստանի արարողութիւնը պիտի կատարուի:

(Դիւան)

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5: Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Դոկտ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ

505+ԺԶ մեծադիր էջ, մօտ 25.000 հայերէն բառերու դէմ 75.000 գերմաներէն հոմանիշներ:

Գեղեցիկ լաթակազմ, գին 58 մարք:

Հրատարակչական տուն Verlag Von R. Oldenbourg München, Lotzbeckstrasse 2, Deutschland:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կ'ուզուի կարուհի մը (ֆինիսէօզ) կանանց հագուստի: Դիմել Տիկին Աշխէն Doveilի, 19 Bld. des Batignolles (Place Clichy): Հեռաձայն Lab. 63–07:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպուած ենք 15 օրուան ընթացքին դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժանորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած «Mandat-Chèque»երուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համախարբերդ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 830ին, 71 rue de Bonnelի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Ժբ. պատգմ. ժողովի զեկուցում: Խնջոյքի հաշուետուութիւն: Վարչութեան նոր ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— 16 Նոյեմբերի կիրակին, Ե. քաղաքապետ. (Փարիզ) սրահը: Կովկասեան մեծ հանդէս, չորս բաժիններով: Հայկական, վրացական, ազրպէյճանեան եւ հիւսիս. կովկասեան:

ՎՐԻՊԱԿ.— Ընկեր Հ. Սամուէլի Ա. յօդուածին մէջ (Յառաջ, 12 Սեպտ.) երկրորդ սիւնակին վերջին հատուածին վեցերորդ տողէն կարդալ այսպէս,— «Թուրքեր: Ֆրանսական իշխանութիւնները եւ օտար հիւպատոսարանները առանց այլեւայլի կ'ընդունէին ու կը վաւերացնէին տրուած բոլոր վաւերաթուղթերը, ինչ որ մեծապէս կը դիւրացնէր մեր հայրենակիցներուն գործը:

× Արարատ բարձրացող երկրախոյզին անունն է Ռիքէր (Riquer):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի պիտի կատարուի Խաչահանգիստի աւանդական արարողութիւնը: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին Ս. պատարագ ժամը 10ին: Խաչվերացի երեկոյեան Թափօր ժամը 4.30ին:

Բշ. օր յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ. ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտոյի Հայ երիտասարդաց «Արծիւ» Մարզական միութեան:

13 Սեպտ., շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հանրածանօթ Պար «Էնթէրնասիօնալ»ի սրահին մէջ, 230, Chemin de la Madrague - Ville:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւ անակնկալներ:

Մրցում հայկական պարերու եւ Թանկոյի:

Ճոխ պիւֆէ   Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիւղ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն:

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Սաղպազարեանի

Վերի հասցէով:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 14 Septembre 1952 Կիրակի 14 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6865-Նոր շրջան թիւ 2276
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻՑ...

Երբեք տրամադրութիւն չունինք բանավէճ մը յարուցանելու անցեալ դէպքերու մասին: Մանաւանդ օրուան այս ժամուն, երբ ահաւոր մղձաւանջ մը թառած է ամբողջ մարդկութեան, եւ մանաւանդ որպէս փոքր եւ անճար ազգերու գլխուն:

Դժբախտաբար կա՛ն պարագաներ ուր կրաւորական դիրք բռնել՝ կը նշանակէ թմրեցնել հանրային գիտակցութիւնը:

Այդպիսի պարագայ մը կը ներկայացնէ Պ. Արշակ Չօպանեան:

Ութսունամեայ վաստակաւորը Սեպտ. 2ին գրութիւն մը հրատարակելով «Այսօր»ի մէջ, կը պատմէր թէ ինք վտանգաւոր համարելով «Օսմ. պետութեան մայրաքաղաքին մէջ կատարուած ցոյցերը», «ջերմօրէն պաշտպանած է» հետեւեալ տեսակէտը.—

«Մեր բոլոր գործօն կազմակերպութեանց միացումով Թուրքիոյ հայկական նահանգներէն մէկուն՝ գլխաւորապէս Կիլիկիոյ մէջ լրջօրէն պատրաստուած ապստամբութիւն մը պայթեցնելու ծրագիրը. ապստամբութիւն մը որ կրնար լուրջ ու տեւական արդիւնքի մը յանգիլ եւրոպական տէրութեանց՝ մանաւանդ Ֆրանսայի միջամտութեամբ»:

Եւ կ'աւելցնէր, սրտառո՛ւչ միամտութեամբ.

— «Իմ այդ հրապարակային կոչիս հրապարակաւ համամտութիւն յայտնող միակ հայ անձնաւորութիւնը եղաւ զօրավար Անդրանիկ, որ իմ առաջարկիս իր լիակատար համաձայնութիւնը արտայայտեց Պուլկարիոյ մէկ հայ թերթին մէջ»:

Հարկ եղաւ կարգ մը հարցումներ ուղղել «Օրը Օրին»ի բաժնին մէջ (Յառաջ, 5 Սեպտ.):

Պ. Չօպանեան, որ երբեք խօսքի տակ մնալու «մեղքը» չէ գործած, պատասխան մը հրատարակեր է նոյն թերթին մէջ, «Պատմութեան համար» (11 Սեպտ.):

Իր «լուսաբանութիւնները» վերլուծելէ առաջ, կ'ուզէինք փակագիծ մը բանալ, մտադրութեամբ միշտ փարատելու համար կարգ մը պատրանքներ:

«Անահիտ»ի խմբագիրը սկզբնական մեղք մը ունի,— ամէն բանի խառնուիլ եւ հեղինակաւոր կարծիքներ յայտնել ամէն բանի մասին:

Ո՛րքան շահած պիտի ըլլար ինք անձնապէս — եւ սա բարեմիտ ժողովուրդը — եթէ հեռու մնար քաղաքական կոչուած շամբուտէն: Մանաւանդ երկու աշխարհահասասան պատերազմներէ վերջ:

Հանրային կեանքի բոլոր ելեւէջներուն մէջ, եւ հակառակ բուռն բանավէճերու, մենք միշտ յարգանք ունեցած ենք իր գրական վաստակի մասին: Գիտնալով հանդերձ որ երբեք առիթ չէ փախցուցած, բութ սլաքներ արձակելու համար Դաշնակցութեան դէմ:

Վկայ՝ «Յառաջ»ի եւ մեր միւս թերթերուն հաւաքածոները, սովորական պարագաներու մէջ կամ իր հերթական յոբելեաններուն առթիւ:

Գիտենք որ Պ. Չօպանեան տարիներով թանկագին աշխատանք է կատարած այս քաղաքին մէջ, ծանօթացնելու համար Հայկական Մշակոյթը:

Իր ամբողջ դժբախտութիւնը այն է որ, չէ ուզած պարտկուիլ իր պատեանին մէջ: Գերբնական կարողութիւններ վերագրելով իր գլխագիրՆսին, փորձած է ամէն մարզանք:

Այսպէս, իբրեւ քաղաքական դէմք, հազիւ կրնար իր առագաստները բանալ Լիւքսէմպուրկի լճակին վրայ:

Եւ սակայն, փորձած է նաւարկել մինչեւ հեռաւոր ծովերը: Եւ երբ նաւակը շրջեր է, փոխանակ պատճառները քննելու եւ դարձ մը կատարելու, նախընտրած է օրօր կարդալ նոր եսաբանութիւններով:

Անշուշտ միակ մեղաւորը ինք չէ, այս ճակատին վրայ:

Մենք իր վրայ կը ծանրանանք անոր համար որ, ինք ամէնէն վաւերական, անդերազանցելի տիպն է վարժապետ - պոլիտիկոսներու: Մնացորդն է այն անուղղայ երազատեսներէն, որոնք Եւրոպան չեն ճանչցած երէկ, եւ մինչեւ այսօր ալ չեն ճանչնար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Շաբաթներէ ի վեր «Յառաջ»ի մէջ կը կարդանք դպրոցական վերամուտի ազդերը: Մուրատեան, Դպրոցասէր, Մուրատ - Ռափայէլեան (Վենետիկ) եւ մեր գաղութին հայերէնի դասընթացքներու վերաբացումը:

Կ'ուզէի գիտնալ թէ քանի՞ հոգի, նորեր անշուշտ, արձանագրուած են առաջին երեք հաստատութեանց մէջ: Չեմ կարծեր որ մեծ թիւ մը ներկայացնեն: Քիչերու մատչելի են ծախքերը, իսկ այդ քիչերէն ոմանք միայն անհրաժեշտ կը գտնեն հայերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն:

Չէ՞ որ առեւտրական ասպարէզին համար, հայերէնէն զատ ամէն լեզուի պէտք ունին, իսկ բարձրագոյն, համալսարանին կրթութեան համար ալ «վնասակար է» հայերէն սորվիլ:

Չեմ գիտեր թէ կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը որ տակարկութեան նիւթ դարձնէ իր մայրենի լեզուն: Կշռէ, չափէ, եւ «աւելորդ» գտնէ զայն եւ նոյն իսկ «վնասակար»...

Ամէնէն քաղաքակրթեալէն ամէնէն յետամնացը կը պարծենայ իր լեզուով, մինչեւ անգամ Գնչուն:

Իսկ մենք, նախ կը ճշդենք անոր օգուտը, բերած շահը, ապագային անոր միջոցաւ շահուելիք ոսկիներուն քանակը ու յետոյ կ'ըսենք մեր տղոցը.

— «Հայերէն խօսէ, հպարտ եղիր որ Հայ ես»:

... Ի՞նչ ընեն անոնք որ միջոցներ չունին օգտուելու երկրորդական վարժարաններէն:

Անոնց ալ կ'ըսենք.—

[illegible] դաղ: Զանազան Միութիւններ, ազգ. իշխանութիւններ հազար կտոր կ'ըլլան ուսուցիչ գտնելու, Դասընթացքներ պահելու, ինչո՞ւ չես ղրկեր աղջիկդ կամ մանչդ:

— Մէկ «հինգշաբթի» մը ունի, փաթթոնած պիտի երթայ: Միւնեման ալ պէտք է: Հապա ընտանեկան գնումնե՞րը, ե՞րբ ընենք»:

Իրաւ է: Ե՞րբ ընեն: Իսկ աղա՞քը, ե՞րբ սորվին իրենց մայրենիքը:

ՍՕՍԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— RENÉ GROUSSET

Խորին ցաւով կը հաղորդենք մահը բազմավաստակ պատմագիր Պ. René Grousset-ի:

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, տարաբախտ հեղինակը տաժանելի գործողութեան մը ենթարկուած էր քանի մը ամիս առաջ: Մահը տեղի ունեցած է ուրբաթ օր:

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Կրընոպլ, 1885 Սեպտ. 5ին, ուրեմն 67 տարեկան էր: Առաջին Մեծ Պատերազմի ընթացքին ծանրապէս վիրաւորուեցաւ 1915 Մարտին: Երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսումը առած էր Մոնփէլիէի մէջ: Պատմութեան համար համալսարանական ատենան (լիսանս) ստացած էր 18 տարեկանին: Աշակերտ էր միջնադարեան պատմութեան մասնագէտ Ժոզէֆ Գալմէթի, բայց նախընտրեց ուսումնասիրել Արեւելքը եւ դարձաւ ամէնէն ականաւոր արեւելագէտներէն մէկը Ֆրանսայի մէջ: Վերատեսուչն էր Միւզէ Կիմէի եւ կը վարէր նաեւ Չեռնուսքի թանգարանը: Ակադեմիային անդամ ընտրուեցաւ 1946ին յաջորդելով Պ. Անտրէ Պէլսոռի:

Իր գլխաւոր գործերն են.— Պատմութիւն Ասիոյ, Խաչակիրներու Դիւցազներգութիւնը, Ասիոյ Զաւթօնքը, Պատմութիւն Ծայր. Արեւելքի, Պատմութիւն Արեւելքի հետքերուն վրայ, Արեւելքի Քաղաքակրթութիւնը, Պատմութիւն Չինաստանի, Հնդիկ փիլիսոփաները, Պատմութեան Հաշուեկշիռը, Երուսաղէմի Ֆրանկ թագաւորութեան պատմութիւնը:

Քանի մը տարի առաջ հրատարակեց Հայաստանի պատմութիւնը, որ ջերմապէս գնահատուեցաւ: Ճշմարիտ բարեկամն էր հայ ժողովուրդին եւ միշտ կը մասնակցէր հայանպաստ ձեռնարկներու:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Բշ. օր, Սէնթ Օկիւսթէն եկեղեցին:

ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, Արթիւր Մանուկեան, որ Հռոմ կը բնակի, նոր գիւտ մը հնարած ըլլալով, «Թռչող սկաւառակներու» մասին, նամակներ ուղղած է Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարութեանց: Կը պահանջէ տասը միլիոն ֆրանք, իբրեւ հնարիչի վարձք:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԻՐԷ «ՍԱԿԱՐԿԵԼ», ՓՈԽԱՆԱԿ ՈՐԵՒԷ ԳՆՈՎ ԳՆԵԼՈՒ

Գիներու բարձրացման դէմ մղուած պայքարին առթիւ ձայնասփիւռի ճառ մը խօսելով, Պ. Փինէ յայտարարեց թէ մօտերս նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, «դարմանելու համար մեր տնտեսութեան խորունկ անկարգութիւնները»:

Այս առթիւ բացատրեց թէ ազգին ընդհանուր կազմակերպութիւնը լուրջ վերաքննութեան կը կարօտի: Ուրեմն անհրաժեշտ է բարեփոխել ամբողջ տնտեսական կարգուսարքը: Ինչպէս յայտարարեց անցեալ մարտին, երբ կը ստանձնէր վարչապետութիւնը, ինք ամէն բանէ առաջ պիտի ջանայ վերահաստատել վստահութիւնը Ֆրանքին վրայ:

— «Արդէն յայտարարեցի թէ կառավարութիւնը գերի պիտի չըլլայ մասնաւոր դրութեան մը: Վեց ամիսէ ի վեր մեր էական գործը սեպեցինք պաշտպանել դրամը, ապահովելու համար տնտեսութեան բարեկարգումը եւ ապրուստի պայմաններու իրական բարելաւումը: Պայքարեցանք անդադար եւ յաջողեցանք ոչ միայն կասեցնել գիներու բարձրացումը, այլեւ զգալի զեղչեր ապահովել շատ մը ճիւղերու մէջ: Ամրան ընթացքին երկու բացառիկ դէպքեր, երաշտը եւ պաճարախտը խանգարեցին գիներու անկումը կարգ մը արտադրութեանց մէջ: Անշուշտ վաղանցուկ պատճառներ չեն կրնար տեւական հետեւանքներ ունենալ: Հրապարակին կացութիւնը նպաստաւոր է եւ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքը չի կրնար տեղի տալ լուրջ հիմնաւոր մտահոգութեան: Կառավարութեան պարտականութիւնն է ամրապնդել ձեռք բերուած նուաճումները: Ահա թէ ինչու կառավարութիւնը որոշեց կասեցնել գիներու բարձրացումը: Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած երկու հրամանագիրներ կ'արգիլեն գիները բարձրացնել Օգոստ. 31ի մակարդակէն վեր:

«Տակաւին ապահոված չենք բոլոր կարելի անկումները: «Գիներու Տեղեկատու»ն այսօր կը հրատարակէ զանազան զեղչեր: Կառավարութիւնը կը մշակէ կարգ մը բարենորոգումներ, մասնաւորապէս հարկային եւ վարչական: Բայց այս տնօրինութիւնները չեն կրնար բարեյաջող ելքի մը յանգիլ առանց ընդհանուր համամտութեան: Ա-

[illegible]

տանդուիլ անհատական եսասիրութեանց հետեւանքով, ինչպէս կրնայ փրկուիլ ամէնուն քաջութեամբ: Ես պէտք ունիմ ձեր բոլորին աջակցութեան: Սպառողները պէտք չէ գնումներ կատարեն որեւէ գնով, ինչպէս անձկութեան օրերուն, այլ պէտք է սորվին սակարկել ազատ վաճառանոցներուն թեամբ: Վերստուգիչներու բանակ մը չէ որ պիտի պաշտպանէ գնորդները: Ես հազարաւոր պաշտօնեաներ պիտի չստեղծեմ, ստուգումներ կատարելու համար ամէն գիւղի մէջ: Եղածները պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը եւ օրինակելի պատիժներ պիտի սահմանուին խարդախութեանց համար»:

× Տեղական մամուլը եւ արհեստակցական միութիւնները վերապահ դիրք մը բռնած են նոր տնօրինութեանց հանդէպ: Ամէնքն ալ արդիւնքին կը սպասեն, առանց հակառաջարկներ ներկայացնելու: Արհեստակցական Միութիւններէն չափաւորները սպասողական դիրք մը բռնած են, իսկ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը հեգնէ տրուած որոշումները, համայնավար թերթերուն հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Հաճոյքով ողջունեցինք մեր խմբագրատան մէջ.

Տիկին Սաթենիկ Ասրեան, Նախագահ. Թէհրանի Հայ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ անդամ «Արարատ» Մշակ. Միութեան վարչութեան: Տիկինը, իբրեւ խնամակալուհի, Վենետիկ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը տարած է տաղանդաւոր նկարիչ մը, 14 տարեկան Սեդրակ Նազարեանը, որուն ծախքերը կը հոգան Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան:

Պ. Շահան Պէրպէրեան, (ընկերակցութեամբ իր եղբօր՝ երաժշտագէտ Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի), որ տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ: Առ այժմ Փարիզ պիտի մնայ:

Շահէ վրդ. Աճէմեան, լուսարարապետ Անթիլիասի վանքին եւ ուսուցիչ դպրեվանքի:

Լոնտոնէն պատասխաներ են թէ «նկատի կ'առնենք»:

ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ ՄԵՌԱԾ Է (12 Սեպտ.) Պ. Գեղամ Մկրտիչեան, Ռուբէնի թարգման-թղթակիցը որ ձերբակալուած էր անցեալ տարի, այն ամբաստանութեամբ թէ աննպաստ լուրեր կը հաղորդէր արտասահմանի թերթերուն: Անցեալ տարի ազատ արձակուեցաւ երաշխաւորութեամբ: Քառասունեւչորս տարեկան էր եւ կը տառապէր երիկամներու հիւանդութենէ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ազատագրութենէն ի վեր քանիցս հրապարակ եկած եւ օրակարգի վրայ դրուած է գաղթականներու համար իրաւական նոր վիճակ մը ստեղծելու խնդիրը :

Մասնաւորաբար Ֆրանսական պաշտօնական շրջանակներու փափաքն է եղած միանգամ ընդմիշտ գաղթականներու վրայէն հեռացնել միջազգային հովանաւորութիւնը եւ զանոնք ենթարկել պարզապէս ֆրանսական օրէնքներուն, ինչպէս այս երկրին մէջ ապրող ուրիշ օտարականները :

Առաջին անգամ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթ. վերատեսուչի Ֆրանսայի երբեմնի ներկայացուցիչ Հանրի Փոնսօն (նախկին մարզպան Սուրիա - Լիբանանի) էր, որ 1945ի ամառը հայ գաղթ. զոյգ մարմիններուն կը հարցնէր թէ ի՛նչ կարծիք ունին այս հարցի մասին :

Այնուհետեւ գրեթէ ամէն տարի տարբեր աղբիւրներէ կ'արծարծուէր այս խնդիրը :

Թէ գաղթ. զոյգ մարմինները եւ թէ հայ գաղթ. կեդր. գրասենեակի խորհրդակցական մարմինը յաճախ քննած են այս հարցը եւ ամէն անգամ ալ յանգած են միեւնոյն եզրակացութեան, — պահպանել միջազգային հովանաւորութիւնը եւ Ժընեւի մէջ տարիներու ընթացքին ի նպաստ գաղթականներուն քուէարկուած որոշումները :

Ռուս եւ սպանիացի գաղթականներուն ալ նոյն հարցումներն ուղղուած ըլլալով, 7 ապրիլ 1949ին եւ 3 մարտ 1950ին հայկական, ռուսական եւ սպանիական գրասենեակներու տնօրէնները հաւաքական նամակ ղրկեցին արտաքին գործերու նախարարին, խնդրելով որ Գաղթ. Միջազգ. Կազմակերպութեան (IRO) փակումէն ետք, նոր քուէարկուելիք օրէնքին մէջ պահուի միջազգային հովանաւորութեան սկզբունքը :

Հակառակ այս դիմումներուն, արտաքին նախարարութեան շրջանակներուն մէջ անդրդուելի կը մնային, պնդելով Ֆրանսական պաշտպանութեան սկզբունքին վրայ : Այս իմաստով պատրաստուած օրէնքի նախագիծն ալ ներկայացուած էր Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին, չատ կանուխէն :

Միաձայնութիւն չկար յանձնախումբին մէջ : Անդամներէն ոմանք կը պաշտպանէին կառավարական ծրագիրը, ուրիշներ — ինչպէս ընկերվարական Դանիէլ Մայէր — կը [illegible] միջազգային հովանաւորութեան :

Խորհրդարանի շրջանակէն դուրս ալ՝ ֆրանս. ծանօթ պետական դէմքեր — ինչպէս Լուի Մարէն եւ Մարիուս Մութէ լրջօրէն կը զբաղէին այս խնդրով :

Տեսակէտներու տարբերութիւնը պատճառ եղաւ, որ օրէնքին քուէարկութիւնը այսքան յապաղի : Երկուստեք կը ջանային համաձայնութեան եզր մը գտնել, համադրելով իրարու ներհակ երկու սկզբունքները : Ի վերջոյ յաջողեցան գոհացնել երկու կողմերն ալ :

Օրինագիծը վիճաբանութեան դրուեցաւ Ազգ. Ժողովի 1952 Յուլիս 4ի նիստին մէջ եւ տեղի տուաւ հակաճառութեանց, մասնաւորաբար Դանիէլ Մայէրի կողմէ, որ իր կարգին ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, բայց չանցաւ : Հանրապետութեան Խորհուրդը (Ծերակոյտ) հարցը քննեց շաբաթ մը վերջ՝ Յուլիս 11ին : Կառավարական ծրագիրը քուէարկուեցաւ մեծամասնութեամբ եւ օրէնքը ստորագրուեցաւ Յուլիս 25ին (պաշտօնաթերթ՝ Յուլիս 27) :

Ստորեւ կուտանք գլխաւոր տրամադրութիւնները նոր օրէնքին, որ կը բաղկանայ 11 յօդուածներէ .—

Առաջին յօդուածին համաձայն, արտաքին նախարարին կից ստեղծուած է «գաղթականներու եւ հայրենազուրկներու պաշտպանութեան ֆրանսական Օֆիս» (Office Français de protection des réfugiés et apatrides) անուն հանրային հիմնարկութիւն մը, որ ունի personnalité civile, ելմտական եւ վարչական ինքնավարութիւն :

ՅՕԴ. 2.— Օֆիսը իրաւական եւ վարչական պաշտպանութիւն կ'ընծայէ գաղթականներուն եւ հայրենազուրկներուն, ու չահակից զանազան նախարարական պաշտօնատանց հետ կ'ապահովէ գործադրութիւնը այն բոլոր միջազգային պայմանագրութեանց, համաձայնութեանց եւ կարգադրութեանց, որոնք կը շահագրգռեն Ֆրանսայի գաղթականներուն պաշտպանութիւնը, եւ մասնաւորաբար՝ Ժընեւի 28 Յուլիս 1951ի պայմանագրութիւնը :

« Իբրեւ գաղթական կը ճանչնայ այն բոլոր անձերը որ ՄԱԿի գաղթ. վերատեսուչի հոգատարութեան ենթակայ են կամ կը լրացնեն 28 Յուլիս 1951ի Ժընեւի պայմանագրութեան Ա. յօդուածի պայմանները :

« Կը գործակցի Միացեալ Ազգերու գաղթականաց վերատեսուչին եւ ենթակայ է անոր հսկողութեան՝ միջազգային համաձայնագրերով նախատեսուած պայմաններու մէջ» :

Ինչպէս կը տեսնուի այս յօդուածէն, միջազգային հովանաւորութեան պաշտպանները լիովին գոհացում կը գտնեն :

ՅՕԴ. 3.— Օֆիսը կը վարէ տնօրէն մը, որ կը նշանակուի արտաքին նախարարին կողմէ՝ երեք տարուան համար :

« Տնօրէնին կ'աջակցի խորհուրդ մը, որուն կը նախագահէ արտաքին նախարարին ներկայացուցիչը, անդամներն են՝ դատական, ներքին, ելմտական, աշխատանքի, ընկերային ապահովութեան եւ հանր. առողջապահութեան նախարարներու մէկ մէկ ներկայացուցիչները մէկ ներկայացուցիչ ալ՝ գաղթականներու գործերով զբաղելու համար պաշտօնապէս ճանչցուած կազմակերպութեանց կողմէ, որ պիտի նշանակուի հրովարտակով :

« Միացեալ Ազգերու գաղթ. վերատեսուչը ներկայ կ'ըլլայ խորհուրդի ժողովներուն եւ անոր կրնայ ներկայացնել իր դիտողութիւններն ու առաջարկները» :

Միջազգային պաշտպանութեան սկզբունքը աւելի եւս շեշտուած է 5դ յօդուածով, որուն համաձայն կը ստեղծուի երեք հոգինոց վերաքննիչ մարմին մը՝ Commission des recours անուան տակ, նախագահութեամբ պետական խորհուրդի մէկ անդամին : Միւս անդամներն են՝ ՄԱԿի գաղթ. վերատեսուչի ներկայացուցիչը եւ Օֆիսի խորհուրդի մէկ ներկայացուցիչը : Այս մարմինը պիտի քննէ այն բոլոր դիմումները՝ զորս պիտի կատարեն անիրաւութեան մը զոհ գացած գաղթականներ :

Արտաքին նախարարի տրամադրութեան տակ դրուած է 25 միլիոն ֆրանքի գումար մը՝ նոր բացուելիք Օֆիսի ծախքերուն համար :

Նոր օրէնքին մէջ կը յիշուի Ժընեւի 28 Յուլիս 1951ի պայմանագիրը :

Լուսաբանութեան համար ըսենք թէ անցած տարի Յուլիս 2 — 25 Ժընեւի մէջ գումարուեցաւ Միացեալ Ազգերու լիազօրներու խորհրդաժողով մը, ճշդելու համար գաղթականներու եւ հայրենազուրկներու իրաւական վիճակը :

Կը մասնակցէին 26 պետութեանց ներկայացուցիչներ : Իբրեւ դիտող պատգամաւորներ ղրկած էին ոչ - կառավարական կազմակերպութիւններ՝ որոնք խորհրդակցական ձայն ունին Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին մէջ : Ասոնց մէջ էին չորս հրէական կազմակերպութիւններ : Ռուս եւ հայ ոչ մէկ ներկայացուցիչ :

Ստորագրուած պայմանագրութիւնը կը բաղկանայ 46 յօդուածներէ եւ յաւելուածէ մը : Գրեթէ համադրութիւնն է նախապէս կնքուած համաձայնագրերու, կարեւոր յաւելումներով :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն ետք նոր գաղթականներ մէջտեղ եկած են, որով Հայերն ու Ռուսերը սկսած են մոռցուիլ ... :

Նոր բացուելիք Ֆրանսական Օֆիսին մէջ ամէն ազգութիւն իրեն յատուկ գրասենեակը պիտի ունենայ :

Հայկական Գրասենեակը պիտի վարեն երկու գլխաւոր քարտուղարներ եւ երկու մեքենագիր օրիորդներ :

Ռուսերը, Լեհերը, Ռումանացիները, Հունգարացիները, Եուկոսլաւները, Վրացիները, Ուկրայնացիները, Պուլկարները, Պալթեան երկիրներըն ու Չեխոսլովաքները պիտի ունենան իրենց ուրոյն գրասենեակները :

Սպանիացիներուն համար ալ առանձին գրասենեակ մը կայ :

Ուշագրաւ պարագայ մըն է որ նոր օրէնքին, ինչպէս նաեւ 1951 Յուլիս 28ի Ժընեւի պայմանագրութեան մէջ չի յիշուիր Նանսէնի անունը :

Այս նոր կարգադրութեամբ, հայկական գրասենեակը կը զրկուի իր տնօրէնէն եւ կը ղեկավարուի մասնագէտ քարտուղարներու կողմէ, որոնց պատրաստած վաւերաթուղթերը պիտի ստորագրուին արտաքին նախարարին նշանակած պաշտօնատարին կողմէ :

Նոյնն է պարագան միւս ազգերու գրասենեակներուն համար :

Այսպէս ուրեմն, տարիներու հոլովոյթով, գաղթականաց ազգային պաշտօնատուները բոլորովին կորսնցուցին իրենց հիւպատոսական հանգամանքը, ի վերջոյ դառնալու համար պարզապէս վկայագիր խմբագրող գրասենեակներ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

1860 :

Մեր ազգային դիւցազնավէպ Սասունցի Դաւիթի մէջ հայ ժողովուրդին քաղաքական ճակատագիրը յատկանշող գեղեցիկ տող մը կայ :

Դաւիթ տեսնելով Հայաստանի սահմաններուն վրայ կուտակուած թշնամի բանակները, աղեղը լարելով նետը կ'արձակէ : Սլաքը կը բարձրանայ, կը մխրճուի ամպերուն մէջ, կ'առնէ իր ճամբան ու դարերէ ի վեր կը սուրայ՝ բայց տակաւին չէ հասեր իր նպատակակէտին : 1860 թուականին ալ Հայկական Դատ, Հայկական Խնդիր կոչուած նետը բարձրացաւ երկնակամարին վրայ, սկսաւ արագընթաց սուրալ եւ Անկախ Հայաստանի օրերուն կարծէք պիտի իջնէր իր նպատակակէտին՝ սակայն նորէն իր ճամբան փոխեց ու այժմ կը քալէ սպիտակ ամպերուն մէջէն՝ մինչեւ որ երջանիկ օր մը հասնի իր վերջակէտին :

Վարդապետութի՞ւնը այս Հայկական Շարժման, մէկ բառով ցաւն է մեր ժողովուրդին, ցաւ մը՝ որուն սկզբնաւորութիւնը կ'երթայ չատ դարեր ետ : Է՛ր երբեմն տարբեր անուններով կ'որակուէր այդ, իսկ մեր օրերուն կոչուեցաւ Ազգ. Սահմանադրութիւն, վերածնունդ, Զարթօնք, եւ ապա Բարենորոգումներու Խնդիր : Ըսինք. մեր ցաւին պատմութիւնն է. խորքը նոյնը՝ տարազները կը փոխուին :

Մեր նիւթը Օտեանն է, ուրեմն արտայայտութիւնք Զարթօնքի սերունդին ու մասնաւորապէս 1860 թուականին չուրջ :

Վարդապետութիւնը իր պատկառազդու առաքեալներն ունի,— Խրիմեան Հայրիկ, Մինաս Չերազ, Գրիգոր Օտեան, Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան : 1862 թուականին Զէյթունը կ'ապստամբէր, հետեւելով քրիստոնեայ Սուրիացիներու, Մարոնիներու ըմբոստութեանց : Ազիզ փաշան 40 հազարի չափ քիւրտ, թուրք եւ չէրքէզ անկանոն զօրքով ու կամաւորներով 1862 Օգոստոս 2ին կը պաշարէր Զէյթունը : Լեռնաբնակ մեր արիասիրտ հայորդիները, 5000 հոգի, որոնց մէջ պէտք էր հաշուել կիներն ու տղաք, դիրք բռնեցին մահմետական խառնակոյտին դիմաց եւ անցնելով հակայարձակումի, զարհուրելի ջարդ տուին : Ազիզ փաշան, Թուրք զինուորականութիւնը [illegible] խուճապահար : Զէյթունցիք մեծ շուքով տօնեցին իրենց յաղթութեան օրը եւ Պոլսոյ, նմանապէս գաւառի հայութիւնը, լռելեայն ձայնակցեցաւ յաղթանակին : Անշուշտ Օսմ. պետութիւնը չէր կրնար տանիլ ազգային այս ամօթը, եւ հրաման տրուաւ Մարաշի նահանգապետին որպէսզի երկրորդ փորձին կանոնաւոր բանակով պաշարէ հերոսաբոյնը, անպայման ընկճելու համար դիմադրողներուն կորովը : Թուրք զօրքը եկաւ, պաշարեց եւ Զէյթունի կապերը խզեց արտաքին աշխարհին հետ : Հոս պատմութիւն չէ որ կ'ուզենք գրի առնել, բայց Պոլիսը, իր գաղափարապաշտ մտաւորականութեամբ ոգեւորուեցաւ, թափ տուաւ իր երեւակայութեան եւ սկսաւ ազգ ու պետութիւն կերտելու մասին մտածել : «Համախոհականութեան» ջատագով Օրմանեանն անգամ, այդ օրերուն, (1864), Գատր գիւղ, Արամեան վարժարանին մէջ կատարած «Ի՞նչ է ազգութիւնը» վերնագրով դասախօսութեամբ մը հայ ժողովուրդին համար անհրաժեշտութիւն մը կը նկատէր պետականութիւնը, ու առոր կառոյցները կը փնտռէր, կը հիմնաւորէր : Ազգ, լեզու, կրօնք բաւական չէին, պետականութեան պէտքը կր տեսնէր : Իսկ գրականութեամբ քակուեր էին արդէն բոլորին լեզուին կապերը եւ Զէյթունի ապստամբութեան ազդեցութեանը տակ Բժ. Ն. Ռուսինեան կը հրատարակէր այնքան հանրածանօթ եւ հայրենաբաղձ բանաստեղծութիւնը.

Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ,
Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օրեր,
Երբ որ ծիծառն իր բոյն դառնայ,
Երբ որ ծառերն հագնին տերեւ՝
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արեւ :

Նոյն տրամադրութիւնները քնքոյշ, զեփիւռային Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին մօտ : Ան այլեւս մոռցած Ալէմ Տաղն ու անոր դեղգեղուն թռչունները, կը գրէր .—

Տո՛ւր ինձ քու ձեռք, եղբայր իմ քնեք,
Որ մըրրկաւ էինք զատուած,
Բախտին ամէն ոխ չար ու նենգ,
Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց :
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Կարծէք Կիլիկիոյ երբեմնի անկախութիւնը վերստին միս ու ոսկոր կը հագնէր թրքահայ մտաւորականութեան երեւակայութեանը մէջ ու անոնք բանակ կ'երեւակայէին : Ոգեւորեալներէն մին՝ նոյին Բժ. Նահապետ Ռուսինեան, կը մտածէր թէ, երբ հայ զինուորներր չարուած հրա -

մաններ պիտի ստանային, առաջին չորս չարժումներուն համար արձակուելիք մէկ, երկու, երեք, չորս բառերը ըստ իրեն, նուաղ հրամայական, հետեւաբար նուաղ ազդու էին: Ատոնց փոխարէն կը հնարէր խոտացեալ ձեւեր եւ կ'առաջարկէր՝ մի, երկ, եռ, քառ: Անշուշտ այսօր կրնան ծիծաղ առթել այս բոլորը, ինչպէս քմծիծաղ մը կ'ունենանք մենք, երբ կը մտաբերենք 1918էն 20ը, ուր Լէօններ, Հացունիներ, Պրոֆ. Խաչատրեաններ, Բասմաջեաններ կը վիճաբանէին հայ դրօշին գոյներուն վրայ: Բայց «մի, երկ, եռ»ր յստակօրէն ցոյց կուտայ թէ ինչ աստիճանի տենդով, կիրքով, հայրենասիրական թափով վարակուած էր 60ական Թուականներու մեր ընտրանին:

Այս մթնոլորտին մէջ էր որ տիրաբար ասպարէզ կ'իջնէր Գրիգոր Օտեան, պետական մարդու հոտառութեամբ:

Հոս տեղը չէ մանրամասնօրէն ներկայացնել Ազգ. Սահմանադրութեան էութիւնն ու պատմութիւնը. բայց նիւթին ամբողջութեամբ ստիպուած եմ քանի մը բացատրութիւններ տալ, պարզելու համար Գր. Օտեանի դերն ու դիրքը:

1856ին սկիզբը երբ կանգ առաւ ռուսեւթրքական պատերազմը, եւրոպական պետութիւններու թելադրութեամբ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ, Փարիզի Վեհաժողովէն մէկ օր առաջ, ուրեմն 1856 Փետրուար 18ին հրատարակեց «Թանզիմաթ»ը, կամ «Խաթթը Հիւմայուն»ը: Թանզիմաթ կը նշանակէ բարենորոգումներու հրովարտակ: Սուլթանը իր խլամ հպատակներուն բարենորոգումներ խոստանալով հանդերձ, առանձին արտօնութիւններ կը շնորհէր իր քրիստոնեայ գանդուածին: Անշուշտ այս խոստումները միայն Թուղթի վրայ արձանագրուած մնալու եւ երբեք չգործադրուելու դատապարտուած էին: Միւս կողմէ, Հայկ. կեանքին մէջ ամիրայական դասակարգը, կամ Ամիրայականութիւնը այլեւս խորտակուած ըլլալով, ժողովուրդը կ'անցնէր վարչական մարմիններուն գլուխը, եւ 1860ին, Սուլթանին կողմէ մասնաւոր հրովարտակով կը վաւերացուէր «Ազգային Սահմանադրութիւն»ը: Բառը ինքնին մեծ էր, բայց իրականութեան մէջ հայ համայնքին ներքին կանոնագրութիւնն էր, ուր կրօնական ու աշխարհիկ հաստուածները պիտի դային, առանց պետական միջամտութեան, կարգադրել հայ ժողովուրդին ներքին խնդիրները (եկեղեցական, կրթական, առաջնորդական եւայլն): Թէեւ, Ազգ. Ժողովներուն մէջ երբեմն ըմբոստ, հեռակայ նպատակներ եւս կ'արտայայտուէին, իբրեւ ժամանակակից չարժման սկզբնական կայծկլտումներ: Այս Ազգ. Երեսփ. Ժողովները եղան այն միջավայրը ուր Գրիգոր Օտեան կազմաւորուեցաւ, եւ կամ, աւելի ճիշդ ուր ինքզինքը պարտադրեց, իր իսկ ձեռակերտին մէջ: Ով որ Գր. Օտեանի մասին պիտի արտայայտուի, չի կրնար անտեսել Ազգ. Ժողովներն ու անոր պատկառազդու այս ներքին սիւնը: Տեղ մը Օտեան, այդ հանրային եւ ատոր մէջ իր ունեցած մասնակցութեանն է որ կ'ակնարկէ ըսելով.— «Իբր մին իմ հեղինակած Սահմանադրութեան»: Անշուշտ պակասաւոր պիտի ըլլար մեր այս յօդուածաշարքը, եթէ չհետեւէինք քայլ առ քայլ Օտեանի գործունէութեան Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, իր «մուտք»էն մինչեւ «ելք»ը, քալելով պատմական տուեալներուն վրայէն:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Միջազգային համագումար ալքոլամոլութեան դէմ

Ալքոլամոլութեան դէմ միջազգային ԻԴ. համաժողովը բացուեցաւ Փարիզի մէջ, հինգշաբթի առաւօտ: Ֆրանսայի առողջապահական նախարարը չեշտելով ժողովին կարեւորութիւնը յիշեց Քլէմանսոյի խօսքը,— «Խաղողը ազգային հարստութիւն մը ըլլալով հանդերձ, ազգային աղէտ մըն է»:

Տասնեակ մը մտային հիւանդութեանց մասնագէտներ բացատրեցին ալքոլամոլութեան հետեւանքները մտային առողջութեան վրայ:

Պրիւքսէլի համալսարանին դասախօս՝ Տոքթ. Ալեքսանդրի տեսակէտով ընկերութեան որոշ խմբակցութեանց մէջ ալքոլի սովորամոլութիւն կը տիրէ: Շատեր հոգեկան խաղաղութիւն կը փնտռեն անոր մէջ, ուրիշներ նեղութիւնները կ'ուզեն մոռնալ, այսինքն անոր մէջ երջանկութիւն գտնելով: Բժիշկը կ'առաջարկէ մտային առողջութիւնը վերահաստատելու գործը յանձնել հոգեբոյժ բժիշկներէ կազմուած խմբակի մը:

Ֆրանսայի մտային հիւանդութեանց հիւանդանոցներու մէջ ալքոլի ազդեցութեան մասին ուսումնասիրութիւն մը ներկայացուցին երկու բժիշկներ, որու համաձայն այրերու բաժնին մէջ 22210 մտային հիւանդներուն 6222ը, այսինքն 28 առ հարիւր ալքօլամոլ յիմարներ են, իսկ 2082ը այսինքն 9 առ հարիւրը ալքօլէն ազդուած: Կիներու բաժնին մէջ 5.28 առ հարիւրը ալքոլամոլութեան հետեւանքով յիմարացած են, 3 առ հարիւրը «ալքոլի պատճառաւ»:

Ամերիկացի բժիշկ դասախօս մը իր ուսումնասիրութեամբ ցոյց տուաւ թէ ալքոլամոլ հիւանդին համար, խմելու սովորութիւնը կապ ունէր մասնաւոր յուզական վիճակի մը հետ: Այս յուզումները հաստատուած են հոգեվիճակինքնութեամբ եւ կենսաբանական փորձերով (անձկութեան մը պարագային, արիւնը կը պարունակէ ադրինալին): Ալքոլամոլներէն շատեր խմել սկսած են երբ անոր հոգեկան անհանդստութիւնը որոշ չափի մը կը հասնի: Ոմանց քով երբ անձկութիւնը կամ պրկումը կը բարդուի: Ալքոլը խսկոյն կը թեթեւցնէ յուզումը եւ պատճառ դարձնող հիւթերը կ'անհետանան արեան մէջէն:

Պէօնի համալսարանէն բժիշկ Զիւրիւքօղլու պատմականը ըրաւ Զուիցերիոյ կատարած քննութեանց, եւ Պոլսոյ փրոֆ. Կոքայ յիշեց պետութեան դերը ալքոլամոլութեան դէմ թէ «հակալքոլական պայքարը պէտք է սկսի տարրականդպրոցի դրասեղաններէն»:

Բազմաթիւ զեկուցումներ եղան փորձառական դարմանումի մասին: Քոփէնհակի բժիշկըխօսեցաւ անտապիւզի մասին: Զորսուկէս տարի վերջ հետեւեալ արդիւնքը արձանագրած է երկու հազար հիւանդի վրայ 50 առ հարիւրը դարմանուած, 50 առ հարիւրը «բարելաւուած», «քիչ բարելաւուած» եւ «չփոխուած»:

Ժընեւէն Տոքթ. Ֆէլդմանի ափոմորֆինի բուժումը 500 հիւանդի վրայ տուած է հետեւեալ արդիւնքը.— 31 առ հարիւր բոլորովին բուժուած ընկերային բուժում 15.2 առ հարիւր, հիւանդութեան կրկնութիւն 39.8 առ հարիւր: Պելկրատի տօքթոր Փոփովիչն ալ այս մեթոտին կը մօտենայ, բայց սթրիքնինի չիճուկը կը գործածէ, ինչպէս եւ այոմորֆինի չիճուկով փխում:

Տոքթ. Այթօֆ պաշտպանեց բժշկութիւնը «տեղափոխեալ դարմանում մասնագէտներու խորհրդակցութեամբ»: Նոյնպէս անտապիւզի գործածում կը թելադրէ:

ԺԵ. միջազգային համաժողովը զբաղեցաւ ալքոլամոլութեան ընկերային երեւոյթներով: Շուէտի ներկայացուցիչը յատնեց թէ իր երկրին մէջ խմելու ունակութիւնը հետզհետէ կը տարածուի, մանաւանդ երիտասարդներու մէջ: 15—18 տարեկաններու գինովութեան պարագաները եռապատկուած են վերջին տասնամեակին: 18—20 տարեկաններու ալքոլամոլութիւնը կրկնապատկուած է իսկ 20էն 25 տարեկաններունը 50 առ հարիւր աւելցած է:

Ֆինլանտայի ներկայացուցիչը, տիկին Իրիա Քիւիմարվի բացատրեց թէ հակալքոլական դաստիարակութիւնը սկսած են Ֆինլանտայի հանրային դպրոցներէն: Հակալքոլական ընկերութիւնը մրցումի նիւթեր կ'առաջարկէ, որուն կը մասնակցին աշակերտները:

Պելժիոյ մէջ հակալքոլական դպրոցական օր մը յատկացուած է ամբողջ երկրին մէջ: Քանատայի մէջ Լաքոստէօ եւ Սէնթ Ժան տ'Արք ակումբները տարիներէ ի վեր գործօն պայքար կը մղեն ի նպաստ հակալքոլական ժողովրդական ուսումի համար:

Ռէնի համալսարանի դասախօսներէն Պ. Ֆուլօն կը շեշտէ թէ ալքոլամոլութեան կը նպաստեն որոշ պայմաններ, ինչպէս երկրագործական բանուորին աշխատավարձքին նուազութիւնը եւ մեծ քաղաքներու մէջ գործատուներու մօտ կապելաներու գոյութիւնը:

Ազգային եկամուտի տեսակէտով, եթէ Ֆրանսացի մը 100 Ֆրանք կը ծախսէ, 10ը կը գործածէ ալքոլի: Քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ յանցապարտ տղոց 75 առ հարիւրը ալքոլամոլ ծնողքի զաւակներ են:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿԱՐՕՏ

Երթալ այսպէս ծառուղիէ ծառուղի
Գոց աչքերով, յուշերուն դէմ՝ լայնաբաց.
Զգալ որ կեանքը սահեցաւ ու գնաց,
Եւ մնացին երազներն իր սխրալի:

Ափսո՜ս, ո՛չ մէկն անոնց եղաւ իրական,
Եւ ամէնքն ալ թառամեցան աշունով,
Այսպէս երթա՛լ, անցեալին մէջ տեսնելով
Ոսկի ջահեր որ մրրիկէն շրջեցան...

Սրտիդ, սեղմած կարօտն ու ցաւն հայրենի,
Առանձնութեան անդոհանքով աղեկէզ,
Անվերջ երթա՛լ ծառուղիէ ծառուղի.

Ու հառաչել որ կը հասնիս վերջապէս,
Երբ որ յոյսին վառին երազներդ պլպլուն,
Արտաշատի աշնանազեղ ծառերուն...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

— «Կը հասկնամ ձեր հոգերը, ըսաւ անոր մեղմօրէն, Թուրքիոյ մէջ աւելի երջանիկ պիտի ըլլաք: Ապագայէն մի վախնաք: Վաղը պիտի պատրաստեմ ձեր տոմսը եւ բացէն քիչ մըն ալ դրամ պիտի տամ: Թուրքիոյ մէջ նոր կեանք մը պիտի սկսիք»:

Քերնիկ յայտնեց իր երախտագիտութիւնը: Մտահոգուած էր արտաքսման հրամանով, այնպէս որ այս մէկը լաւ ճամբայ մը թուեցաւ իրեն: Բայց, այնուամենայնիւ բացուածք մը կայ միշտ «բաժակին եւ շրթունքին միջեւ»: Քերնիկ սարսափելի անխոհեմութիւն մը գործած էր: Իր Թղթապանակը մոռցած էր երէցին տունը: Երիցուհին բացաւ զայն ստուգելու համար, թէ որուն կը պատկանէր: Հրաշէկ աղիւսի մը պէս ձեռքէն նետեց զայն: Ինչպէս կարելի էր, որ նման բան մը մտնէ աստուածավախ երէցի տունէն ներս: Թղթապանակը լեցուն էր պոռնկագրական նկարներով եւ վաւաշոտ գրքոյկներով: Քերնիկ, սիրոյ առեւտրականը, ինքզինքն էր մատնած:

Երէցը հրաժարեցաւ իր առաջարկէն: Այժմ, Քերնիկ, իր եկած երկիրը, Զեխոսլովաքիա աքսորուելու հրամանին ենթարկուելէ զատ ուրիշ երկընտրանք մը չէր կրնար ընել:

Այսուհանդերձ, վեց ամսուան մէջ, միջազգը դրեթէ մոռցուած էր: Եւ օր մը, կարճլիկ գիրուկ մարդ մը, առանց հրաւէրի մտաւ Շուէտ: Չեխ քաղաքացի մըն էր, որ մուշտակով եզերուած վերարկու մը հագած էր եւ սուղ սիկառներ կը ծխէր: Ըսաւ որ կը կոչուի Պետրիչ Եատէրնի: Իջեւանեցաւ Սթոքհոլմ, Վազակաթանի շքեղ պանդոկներէն մէկը: Շատ բան գիտցող չկար իր մասին: Կը թուէր ըլլալ գործի մարդ մը, որ հեռաձայնով քանի մը տեսակցութիւններ կ'ունենար պանդոկէն եւ իր սենեակը կ'ընդունէր քանի մը այցելուներ: Այս էր ամէնը:

Վիլլի դարձած էր գաղտնի սպասարկութեան գործակալ մը եւ հիմա շատ դրամ ունէր: Ցղացաւ՝ գաղթականական աշխարհին համար նոր գաղափար մը: Ուզեց տարագիրները կազմակերպել լրտեսական ընդարձակ ցանցի մը մէջ: Ուղիղ կողմին պիտի ծառայէր այս ցանցը, ըստ չարագուշակ չեշտով մը: Պանդոկը հրաւիրեց երեք տարագիրներ եւ պարզեց անոնց իր ծրագիրները: Ըսաւ որ կ'աշխատի չեխ թերթի մը հաշւոյն: Կ'ուզէր տեղեկութիւններ ունենալ գերմանական նաւագնացութեան մասին: Կ'ուզէր գիտնալ, թէ շուէտական քանի «Պոֆորս» թնդանօթներ Գերմանիա կը ղրկուէին: Կ'ուզէր իմանալ ուրիշ ամէն իրողութիւն Շուէտի առեւտուրին մասին Գերմանիոյ կամ Ռուսիոյ հետ:

Կը թուէր, թէ Քերնիկ — Եատէրնի, իր այցելուները խորհրդաւորութեամբ պարուրելէն հաճոյք կ'առնէր: Օրինակի համար, բնաւ չյայտնեց որոշապէս, թէ որ պետութեան կը ծառայէր: Կ'ակնարկէր, թէ ռուսական, ֆրանսական եւ չեխական շահերու խառնուրդ մըն էր:

Իրեն հետ գործակցելու հրաւէր ստացած գաղթականները չէին գիտեր, թէ ինչ պէտք է ընեն: Որոշում մը տալէ առաջ, սակայն, բոլորն ալ ձերբակալուեցան Քերնիկի հետ միասին:

Ասիկա իմ աշխատանքիս արդիւնքն էր: Մարդ մը կ'ապրի իր խիղճով եւ իմ խիղճս թելադրած էր ինծի, թէ պէտք էր բանտարկել տալ այս մարդը, թէեւ գիտէի, թէ հիւանդ մըն էր ան, հոգեկան հիւանդ մը եւ կը ներկայացնէր հոգեբուժական ու հոգեվերլուծական քննութեան համար հասունցած պարագայ մը:

×

Ռեբեկա Ուէսթ, իր «Դաւաճանութեան Նշանակութիւնը» գրքին մէջ կ'ըսէ, թէ վերջին տասը տարիներուն դատապարտուած լրտեսներուն եւ լրտեսական գործակալներուն մեծ մասը, ինչպէս Ճոն Էմըրի, Նորմըն Պէյլի Աթիւըրթ, Ուիլեըմ Ճոյս, ախտաբանական պարագաներ էին:

— «Հոգիով հիւանդ մը պատրաստակամօրէն դիրք պիտի բռնէ իր սեփական երկրին դէմ: Կարծէք Երկինքէն սահմանուած է նեցուկ մը դառնալու որեւէ դրացի պետութեան մը համար, որ կը փափաքի կուլ տալ իր սեփական հայրենիքը: Ան կ'ատէ իր շրջապատի մարդիկը, կ'ատէ իր հայրենակիցները, որովհետեւ կ'ատէ իրական աշխարհը»:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

Նոր բարեփոխումներ Եգիպտոսի մէջ

Զօր. Նեկիպի դաՀլիճը յեղափոխական քայլ մը եւս առաւ Սեպտ. 12ին, կոտրելով նիստի տեւողութեան մրցանիշը։ Առաջին նիստը, (երկուշաբթի), տեւեց մինչեւ 9ուկէս ժամ, վերջինը, որ սկսած էր Եչ. ժամը 14ին, վերջացաւ առտուան ժամը 1ին, ուրեմն 11 ժամ :

Այս նիստին մէջ էր որ որոշուեցաւ 15 առ Հարիւր զեղչել բնակարաններու վարձքերը եւ ջնջել անհատական «վագըֆ»ները։ Այս վերջին որոշումը ճշմարիտ յեղափոխութիւն մը կը կազմէ իսլամական օրէնսդրութեան մէջ։ Հազարամեայ աւանդութեան համաձայն, Մարգարէն էր որ իր աշակերտին՝ Օմար (Էօմէր) Թելադրած էր «վագըֆ»ներ հաստատել. այսինքն ստացուածք մը յատկացնել բարեպաշտական հաստատութեան մը, զայն դարձնելով անփոխանցելի։ Սկզբնական նպատակն էր եկամուտները յատկացնել բարեգործական ձեռնարկներու, բայց հետզհետէ այլասերեցաւ :

Տեղի անձկութեան պատճառով, այս մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդենք յառաջիկային։ Ըսենք, միայն, որ բուն կրօնական « վագըֆ »ները կը մնան, յանձնուած ըլլալով մասնաւոր նախարարութեան մը, որ վերջերս գրաւեց Ֆարուքի «վագըֆ»ները, 75.000 ֆետտան (մէկ ֆետտանը 4400 քառ. մեթր է)։

× Եգիպտոսի ծերունի դահաժառանգը, իշխան Մոհամմէտ Ալի, որ 77 տարեկան է, իր բոլոր իրաւունքներէն Հրաժարած ըլլալով, արտօնուեցաւ արտասահման բնակելու :

Մինչ այս մինչ այն, բուռն պայքար մը կը մղուի, բոլորովին ջնջելու համար միապետութիւնը : Եգիպտոսի ընկերվարական կուսակցութեան վարիչը, Ֆէթհի Ռաժմի, այս իմաստով ճառ մը պիտի խօսէր առջի օր, բայց կառավարութիւնը արգիլեց :

× Վերջին լուրերու համաձայն, խուզարկութիւնները կը շարունակուին։ Զօր. Նեկիպ եւ իր օգնականը Աղեքսանդրիա գացին, պահակազօրքը աչքէ անցընելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ նոր լուսաբանութիւններ խնդրած է անգլեւամերիկեան վերջին առաջարկներու մասին։ Այս պարագան յոյս կը ներշնչէ թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին։ — Տոքթ. Հուսէյն Մաքքի, Պարսկաստանի քարիւղի վարչութեան լիազօրը, Համպուրկէն Փարիզ հասաւ առջի օր։ Տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ պատճառ չկայ որ անգլիացի մասնագէտներ ալ Աբատան չվերադառնան, աշխատելու համար Գերմաններու, Իտալացիներու, Յոյներու եւ Ամերիկացիներու հետ : Իր տեղեկութեան համաձայն, 37 անգլիացի մասնագէտներ դիմում կատարած են արդէն։ «Անկարելի չէ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ, եթէ լաւագոյն պայմաններ առաջարկեն»։

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐ ուրբաթ օր Թափոր մը կազմեցին Վիէննայի ռուսական շրջանին մէջ, հակառակ դրուած արգելքին եւ տեղատարափ անձրեւին ու փոթորիկին, աղօթելով բոլշեւիկեան երկիրներու մէջ բանտարկուած կաթոլիկներու համար։ Այս առթիւ պատարագ մատուցուեցաւ : Հաւատացեալները վիթխարի խաչ մը կանգնած էին Վիէննայի մարզարանին մէջ, տակը դնելով Ս. Կոյս Մարիամի մէկ պատկերը որ Հունգարիայէն փոխադրուած էր 269 տար[ի] խառաջ, Թրքական հալածանքէն ճողոպրած կաթոլիկներու միջոցաւ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ երեսփոխան Սայիպ Սալէմի :

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ հարիւրապետ Օմար Պարազի փորձած էր Դամասկոսի վրայ քալել իր զօրամասով, տապալելու համար պետութեան վարիչը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ բողոքեց որ դուրս ձգուած է Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան վերաբերեալ բանակցութիւններէն։ Բողոքագրին պատճէնը ուղղած է Աթէնքի անգլիական, ֆրանսական, Թրքական եւ ամերիկեան դեսպաններուն :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ խնդիրը Ազգաժողովին յաջորդ նստաշրջանին անցընել տալու համար արաբական միւս երկիրներէն Եգիպտոս, Իրաք, Սէուտի Արաբիա եւ Եմէն եւս միացան Սուրիոյ։ Ցարդ Պաղեստինեան գաղթականներու հարցը միայն օրակարգի վրայ էր։ Արաբական երկիրները միեւնոյն ատեն կը մեղադրեն որ Հրեաները խախտեցին օրէնքը, մայրաքաղաքը Թէլ Ավիվէն փոխադրելով Երուսաղէմ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ստիպողաբար կ'ուզուի կարուհի մը (ֆինիսէօզ) կանանց հագուստի։ Դիմել Տիկին Աշխէն Doveilի, 19 Bld. des Batignolles (Place Clichy) : Հեռաձայն Lab. 63–07:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 Թանկագին պատկերներով։ Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու. —

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ։ 2.— Պոլիսը այդ օրերուն։ 3.— Սահմանադրական Թուրքիան։ 4.—Հայկական բարենորոգումները։ 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը։ 6.— Կովկասի մէջ։ Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ) : Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Գին **1000 ֆրանք**։

Դիմել Միհրան Գավէզեանին, 37 rue de Trévise, Paris (9)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան » խումբին կողմէ :

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin։

Մասնակցութեամբ **RICO'S CREOLE BAND**ի Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ !

Մարսէյլի Մայր - Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Բարեգործականի սրահին մէջ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ Հայրենագիտութեան դասընթացքը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 1ի Չորեքշաբթի օրը, մայրենի լեզուն գրել ու կարդալ սորվիլ փափաքող երկու սեռէ ամէն Հայու համար, առանց վճարումի :

Կանխաւ արձանագրուիլ նամակով, կամ բացումի օրը անձամբ ներկայանալ սրահ, 19a, Rue Venture, ժամը 7—9:

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Որ ընտանեկան կսկծալի պարագաներու հետեւանքով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 8ին, շաբաթ ժամը 21ին, Salle Gaveauի մէջ, մասնակցութեամբ Pasdeloupի նուագախումբին։ Արդէն գնուած տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սէն Շամօնէն Այրի Տիկին Մ. Պետրոսեան իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որ հեռագրով, նամակով կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր ամուսնոյն, Պ. Սրբնիօ Պետրոսեանի (Մշեցի) յանկարծական մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 5ին։

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5։ Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին :

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Դոկտ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ

505+ԺԶ մեծադիր էջ, մօտ 25.000 հայերէն բառերու դէմ 75.000 գերմաներէն հոմանիշներ :

Գեղեցիկ լաթակազմ, գին 58 մարք :

Հրատարակչական տուն Verlag Von R. Oldenbourg München, Lotzbeckstrasse 2, Deutschland :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպուած ենք 15 օրուան ընթացքին դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժանորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած «Mandat-Chèque»ի բուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— 16 Նոյեմբերի կիրակին, Ե. քաղաքապետ. (Փարիզ) սրահը։ Կովկասեան մեծ հանդէս, չորս բաժիններով։ Հայկական, վրացական, ազրպէյճանեան եւ հիւսիս. կովկասեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ գացող բարեկամէ մը կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ :

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Բագրատունի (դերասանը)։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը :

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19։ Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18-28:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին :

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք :

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ Թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով :

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք :

SERVANT

ՇԱՔԱՐԱՎԱՃԱՌ

Հարսանեկան շաքարները (dragées) ամէն տեսակ անուշեղէն եւ մրգեղէն (desserts)

30 Rue d'Auteuil, Paris (16) Tél. Aut. 49-82
եւ 88 Rue Cambronne, Paris (15) Tél. Fon. 97-34

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11.30 եւ 14էն 17.
Շաբաթ 9էն 11.30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար.

Հիւսելու մեքենաներ

MACHINES A TRICOTER

Ամէն տեսակի նոր **SURJETEUSE**ներ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

DAVE

226, Rue Lafayette — Métro : **Jean-Jaurès**

Հեռաձայն՝ **NORD 26-98**

Սասունցի...

Սասուն...ի

Այսինքն ճաշարան ՍԱՍՈՒՆԻ գացէք, տեսէք եւ ճաշեցէք

ՀԱՄՈՎ - ՀՈՏՈՎ եւ ՄԱՏՉԵԼԻ
31, Rue d'Alexandrie - Paris.
Métro : Réaumur et Strasbourg - St. Denis

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 16 Septembre 1952 Երեքշաբթի 16 ՍԵՊՏ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6866-Նոր շրջան թիւ 2277 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՊՔԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏԸ

« Անահիտ »ի խմբագիրը անսահման եռանդ ունի: Ներկայ է ամէն տեղ: Աջ - ձախ կը վազէ, օգտակար ըլլալու համար: Նոյն իսկ անհատական պարագաներու մէջ:

Բայց, չունի քննական միտք: Մանաւանդ երբ քաղաքական խնդիրներ կը շօշափէ:

Օրինակ, մանուկի մը պէս կը խանդավառուի ունկնդրութեան մը առթիւ արտասանուած բարեացակամ խօսքէ մը: Աչքերը կը շողան, երբ քիչ մը աւելի երկար տեւէ այս կամ այն պաշտօնատարին ժպիտը:

Իսկ եթէ պաշտօնատարը — կամ անոր քարտուղարը — մեքենագիր կամ ձեռագիր թուղթ մը յանձնէ, բարեացակամ հաւաստիքներով, ոտքը գետնէն կը կտրի:

Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր: Առանց վերադնահատման չարժուձեւ մը փորձելու:

Ձմռներ թէ լեռ ու ձոր կտրած ենք 1895—96էն ի վեր: Լեռներու ստորոտն էինք, ծովերէ ծով քշուեցանք:

Վկայ՝ իր եսապատում եւ մանուածապատ Քրոնիկները եւ քաղաքական տեսութիւնները «Անահիտ»ի մէջ եւ այլուր: Եւ մանաւանդ իր պարզամիտ հաւաստիքները՝ այս կամ այն ձեռնարկին առթիւ:

Ո՛րքան հակասութիւններ՝ իր քաղաքական գործունէութեան մէջ, վաթսուն տարիներու ընթացքին:

Անհրաժեշտ չէ հաւաքածոներ քրքրել, համոզուելու համար այս իրողութեան: Կը բաւէ անգամ մը եւս կարդալ իր վերջին պատասխանը (11 Սեպտ.), որ իբրեւ թէ պիտի լուսաբանէր մեր դրած հարցերը:

Ինք հակառակ է եղեր Օսմ. պետութեան մայրաքաղաքին մէջ սարքուած ցոյցերուն եւ առաջարկեր է «լրջօրէն ղեկավարուած ապստամբութիւն մը սարքել»:

— « Մեծ պատերազմէն ու Հայաջինջ Սարսափներէն առա՞ջ թէ վերջը» (Յառաջ):

— «1914ի եւ 1915ի ահաւոր եղեռնէն առաջ էր անշուշտ», կը պատասխանէ Պ. Զօպանեան:

Եւ այս առթիւ անգամ մը եւս յիշելով Պանք Օթոմանի ցոյցը, հետեւեալ տողերը կը սահեցնէ.

— « Այդ ցոյցը դժբախտաբար զայն սարքողներուն ծրագրէն դուրս ելաւ. որովհետեւ երիտասարդ Հայերու խումբին ղեկավարը, Պետրոս Փարեան, քաջարի երիտասարդ մը որ Կեդրոնականի իմ դասընկերներէս մէկն էր, իր կրած ռումբերէն մէկ ճանիին արկածով պայթելէն ծանրօրէն վիրաւորուած, մեռած էր, եւ իր ընկերները ռուսական դեսպանատան թարգման Մաքսիմովի շնական ստախօսութեանց հաւատալով դուրս ելան Պանքայէն եւ գացին մտան Մարսէյլ տանող շոգենաւը» եւն.: (Յետոյ տեղի ունեցան ջարդերը):

Կրցա՞ք ըմբռնել այս խորախորհո՛ւրդ նախադասութեան իմաստը:

Այս բացատրութենէն չի՞ հետեւիր թէ Պ. Զօպանեան հակառակ չէր Պանք Օթոմանի ձեռնարկին: Մանաւանդ որ, քիչ վերը կը գրէ.

— « Պանքայի ցոյցը ունէր իմաստ մը. վայրագօրէն ու անխղճօրէն ջարդուած հայ ժողովուրդին վրիժառութեան մէկ պոռթկումն էր ան, հայ ժողովուրդին բողոքի ժէսթը բռնակալ ու ջարդարար Թուրքին դէմ ու նաեւ եւրոպական մեծ ազգերու շահամոլ, ազատութեան, արդարութեան թշնամի տարրերուն դէմ»:

Արդ, ի՞նչ կը նշանակէ ըսել թէ «զայն սարքողներու ծրագրէն դուրս ելաւ», «որովհետեւ» ... Բարդէն Սիւնի մեռած էր:

Ի՞նչ պիտի ընէր անձնուէր երիտասարդը, եթէ ողջ մնացած ըլլար: Պիտի ընդդիմանա՞ր բանակցութեան, թէ պիտի պնդէր որ առանց այլեւայլի պայթեցնեն դրամատունը, ինչպէս ծրագրած էին:

Իսկ այն ատեն ջարդը խափանուա՞ծ թէ տասնապատկուած պիտի ըլլար:

« Անահիտ »ի խմբագիրը այդ յեղափոխական ձեռնարկին իմաստն ալ աղէկ չէ հասկցած: Պոռթկում, այո, բայց նաեւ նոր տեսակէտ մը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՂԱՆԱԿԸ ՄՕՏԵՑԱՒ

Պարահանդէսներու, երգահանդէսներու, եւ զանազան հանդէսներու բացումը կը կատարուի շուտով: Արդէն իսկ կ'երեւան ազդեր — «Կը խնդրուի նկատի առնել»:

Միութիւններ, բարենպատակ կազմակերպութիւններ իրենց տարեկան նախահաշիւը պիտի կազմեն գրեթէ միակ հանդէսի մը հասոյթով: Ուրիշներ, երիտասարդականներ մասնաւորաբար, կ'ուզեն ոգեւորուիլ, շարժիլ, իրարու քով գալ... գոնէ Ֆրանսերէն խօսելու համար:

Բոլորին ալ նպատակը բարի է անշուշտ:

Կ'ուզէի քանի մը համեստ թելադրութիւններ ընել կազմակերպիչ յանձնախումբերուն:

Ա.— Քիչ ծախսել, շատ շահելու համար:

Բ.— Ձեռք քաշել անուանի, նշանաւոր, հռչակաւոր սեւամորթ նուագախումբերէ եւ 50—60 հազարներու կէսը խնայել, խուսափելով կարգ մը տարրերու snobismeէն:

Գ.— Հոգ տանիլ գեղարուեստական բաժիններու կազմութեան: Կարճ կապել ցոյց եղած սովորութիւնները: Կամ մեր հանդէսները չշփոթել «քապարէ»ներուն հետ:

Դ.— Քսակները շատ լեցուն չեն այս միջոցին: Զէ՞ք ընդունիր թէ չափաւոր գինները աւելի բազմութիւն կը քաշեն:

Ե.— Զմոռնալ կենցաղագիտութեան պահանջները, մասնաւորապէս հիւրեր ընդունած ատեն:

Տասը պատուիրաններու հինգը եթէ հանդէսին կազմակերպիչներուն կը վերաբերի, մնացեալ հինգն ալ մեր ժողովուրդին կրնանք վերապահել.

1.— Տոմսակ ծախողները մուրացկանի տեղ մի դնէք: Մի մոռնաք որ անոնք ալ սիրտ ունին, ինչպէս եւ հոգեր:

2.— Մի սակարկէք ազգային հաստատութեան մը կամ բարենպատակ միութեան մը համար ձեզի եղած դիմումը: Մտածեցէք որ տարին մէկ անգամ ձեր տուած դրամը ամէն օր կը ծախսէք լիաբուռն սրճարաններու եւ «քապարէ»ներու մէջ:

3.— Ձեր փափկանկատութեամբ հաճոյք պատճառեցէք բոլորին:

4.— Գիտցէք որ դրամը ամէն բան չէ: Զայն ունենալը առաքինութիւն մը չէ, այլ գործածել գիտնալն է բուն արժանիքը:

5.— Վերջապէս.— իրաւունք ալ չունիք այդքան պահանջկոտ ըլլալու: Օգնեցէք կազմակերպիչներուն որ կարենան յաջողութեամբ գլուխ հանել իրենց ստանձնած գործը:

ՍՕՍԻ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՌԸՆԷ ԿՐՈՒՍԷԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, երկուշաբթի առտու, Փարիզի Սէնթ Օկիւսթէն եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը, ուր աչքի կը զարնէին պետական անձնաւորութիւններ, ակադեմականներ, դիւանագիտական մարմնէն ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ հայ ծանօթ անձնաւորութիւններ: Դագաղը ծածկուած էր ծաղկեպսակներով, մէկը՝ Հայկական Թանգարանի վարչութեան կողմէ: Հայ. Գաղթ. Գրասենեակէն ներկայ էր ընկեր Հրանտ Սամուէլ: Հայ Կաթող. եկեղեցւոյ եւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, Հայ Եկեղեց. վարչութիւնը, Յառաջը, Հայ Ռազմիկներու միութիւնը, Բարեգործականը, Պ. Ա. Զօպանեան, Պ. Մ. Բունիաթեան եւ ուրիշ բազմաթիւ հայրենակիցներ: Դամբանականները խօսուեցան գերեզմանատան մէջ:

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻՆ մէջ մեռած ամերիկացի զինուորներու նոր յիշատակարանի մը բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Սիւռէնի մէջ (Փարիզ): Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, զօր. Մարշըլ յայտարարեց.— «Մենք տուն պիտի չվերադառնանք մինչեւ որ մեր բարեկամները զգան թէ այլեւս անհրաժեշտ չէ մեր ներկայութիւնը իրենց ապահովութեան եւ ազատութեան համար»: Վարչապետը, Պ. Փինէ եւս Ֆրանսայի մեծարանքը եւ երախտագիտութիւնը յայտնեց:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երբեմնի կուռքը, Տիկին Աննա Փաուքըր, արտաքին նախարարութենէն ետք փոխ-վարչապետութեան պաշտօնն ալ կորսնցուց: Պուքրէշի անթէլը կը ծանուցանէ թէ ամբաստանեալը պիտի դատուի նախորդ ելմտական եւ ներքին նախարարներուն հետ:

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՁԻՒՆ» ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», յօդուած մը հրատարակելով զօր. Րիճուէյի վերջին այցելութեան առթիւ, կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ վարիչ շրջանակները հետզհետէ աւելի լայն զիջումներ կը կատարեն, գոհացում տալու համար Մ. Նահանգներու պահանջներուն: Եւ մասնաւորապէս դիտել կու տայ թէ ռազմական եւ օդանաւային խարիսխներու կառուցումը Թուրքիոյ մէջ կ'ապացուցանէ թրքական բանակին կատարեալ հպատակութիւնը ամերիկացի զօրավարներուն:

« Ամերիկեան ձիւն Արարատի վրայ» խորագրով այս յօդուածին մէջ, թերթը կը յայտարարէ.

— « Վերջերս մէջտեղ ելան խմբակներ, զբօսաշրջիկներ կամ գիտականներ անունով, Արարատ լերան վրայ պրպտումներ կատարելու եւ Նոյի Տապանը գտնելու համար: Բայց այժմ ամերիկացի զօրավարները այլեւս չեն ծպտուիր իբրեւ զբօսաշրջիկներ: Անոնք ամբողջ Թուրքիոյ մէջ կը շրջին համազգեստներով, իբրեւ թէ երկրին տէրն ըլլային, Զօր. Րիճուէյի պտոյտը դէպի Արարատ՝ հրահանգուած էր Ուաշինկթընէն, պատերազմի ջղագարութիւն ստեղծելու համար Թուրքիոյ մէջ»:

× Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը յօրինած է, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար եւ Անգլիոյ պիտի ներկայացնէ այս շաբթու:

Նոր ծրագրին նպատակն է ստեղծել այնպիսի կազմակերպութիւն մը որ ընդունելի համարուի արաբական երկիրներուն եւ մասնաւորապէս Եգիպտոսի համար: Մինչեւ հիմա այս վերջին երկրին ընդդիմութիւնն էր որ ի դերեւ հանեց արեւմտեան պետութեանց բոլոր ջանքերը՝ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան հրամանատարութիւն մը ստեղծելու համար:

Մասնաւոր ատեաններ Եգիպտոսի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի այսօր — վաղը, մասնաւոր ատեաններ հաստատելու եւ դատելու համար անցեալ շաբթու ձերբակալուած երեւելիները, որոնց թիւը վաթսունը անցած է: Զօր. Նեկիպ վաւերացուցած է հրամանագիրը եւ բացուելիք դատերը պիտի մաքրեն քաղաքական մթնոլորտը, ի նախապատրաստութիւն «պարկեշտ» ընտրութեանց: Հրամանագիրը պատիժներ կը նախատեսէ յանցապարտներուն համար, — զրկում քաղաքական եւ ընտրական իրաւունքներէ, 3էն եօթը տարի բանտարկութիւն եւ մեծագումար տուգանք:

Բանակին կողմէ ձերբակալուած ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին երկու նախկին վարչապետներ, երեք իշխաններ, տասնէ աւելի նախարարներ եւ ուրիշ ականաւոր անձեր, մեծ մասով պահընկէց արքային մտերիմներ:

Զօր. Նեկիպ Աղեքսանդրիա այցելած ատեն ըսաւ ծովային վարժարանի ուսանողներուն թէ նոր զինամթերք եւ հանդերձանք ճամբայ հանուած են Եգիպտոսի համար: Եւ, առանց մանրամասնութիւններ տալու, յորդորեց եռանդով յառաջ տանիլ իրենց մարզանքը: Այս առթիւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ կառավարութիւնը «անխնայ պիտի խափանէ որեւէ ընդդիմութիւն հողային բարենորոգումներու դէմ: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ ոեւէ մէկը փորձէ խափանել քսան միլիոն ժողովուրդի բարօրութեան ձեռնարկը»:

Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը շուտով հինգ յանձնախումբեր պիտի կազմէ, կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը ձեւակերպելու համար: Յանձնախումբերը պիտի քննեն մասնաւորապէս Սուտանի, Սուէզի շրջանին վերաբերեալ խնդիրներ եւ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան հարցը:

× Մուսթաֆա Նահաս, Վաֆտի նախագահը, առջի օր հաղորդեց թէ կուսակցութենէն վտարուած են ընդհ. քարտուղարը՝ Ֆուատ Սերակէտտին եւ ուրիշ ականաւոր անդամներ որոնք ձերբակալուած էին անցեալ կիրակի: Միւս վտարեալներուն մէջ կը գտնուին Մահմուտ Սուլիման Կանամ, օգնական քարտուղարը եւ Օսման Մոհարրէմ: Բոլորն ալ նախկին նախարարներ եւ փաշաներ են:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը առժամեայ նախագահ նշանակեց մառեշալ Ազիզ էլ Մըսրին: Կուսակցութեան պատուակալ նախագահը՝ իշխան Աբբաս Հալիմ, ձերբակալուեցաւ մէկ շաբաթ առաջ:

× Արաբական Դաշնակցութիւնը հրաժարեալ Ազզամի տեղ ընդհ. քարտուղար ընտրեց Ապտէլ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ).— Անցեալ Յունուար 26-ին Գահիրէի մէջ պայթածեղնրական դէպքերը(հրկիզում, սպանութիւններ, թալան, եւն. ճակատագրական անդրադարձ մը ունեցան եգիպտական գործերուն վրայ եւ ամիսներու ընթացքին խմորեցին կացութիւն մը, որուն անխուսափելի արդիւնքը եղաւ Յուլիս 23ի պատմական յեղաշրջումն ու Ֆարուք Ա. Թագաւորի գահընկէցութիւնը :

Երկար են մանրամասնութիւնները եւ առհասարակ եգիպտական գործերուն ծալքերը: Ընթերցողի համբերութեան խնայելու համար ալ՝ պիտի տամ անոնց մէկ ամփոփումը միայն :

Բնաւ նոր չէ օրուան հերոս զօր. Մոհամմէտ Նեկիպի դժգոհութիւնը տիրող կարգուսարքէն : Նոր չէ հետեւաբար անոր ձգտումը արմատական յեղաշրջումի մը ենթարկելու եգիպտական կեանքը: Թիւ 1 դժգոհը եղած է ան դեռ քառամեակ մը առաջ, արաբեւհրէական պատերազմին մէջ եգիպտական զէնքին կրած պարտութեան պատճառով : Բանակին նուաստացումը վերագրած է ան բացառաբար պալատին եւ իրենց շահուն համար թագաւորին խնկարկող պալատականներուն: Պարտութիւնը արդիւնքն ըլլալով խարդախուած ռազմանիւթերու եւ զէնքերու հայթայթման, որուն շնորհիւ, ինչպէս կը պատմեն, միլիոններ դիզած են պալատի մարդիկը, զօր. Նեկիպ եւ իր համախոհներուն զայրոյթը, բնականաբար պիտի կեդրոնանար անոնց վրայ :

Չորս տարի համբերել պէտք եղաւ, սակայն, որպէսզի այդ զայրոյթը պոռթկայ ամեհի եւ վճռական թափով մը եւ մէկ անգամէն աւլէ ու քշէ պալատն ու պալատականները, մեծով — պզտիկով :

Պաղեստինեան պատմութիւնը, այսուհանդերձ, պատճառներէն մէկն էր միայն: Եւ, հնութեան կարգով, ոչ անմիջականը: Վճռական քայլը արդարացնող հիմնական ու այժմէական պատճառը երկրի ներքին քաղաքական կացութիւնն էր: Այդ կացութեան խախուտ հանգամանքը: Փոխադարձ մրցակցութիւններն ու մեքենայութիւնները: Կառավարական իրերայաջորդ տագնապները: Եւ այս բոլորին մէջ՝ Թագաւորին դերն ու պատասխանատուութեան բաժինը :

Այս կացութիւնը կար նախ քան Յունուար 26ը: Բայց աւելի զարգացաւ եւ մթնոլորտը հետզհետէ աւելի թանձրացաւ այդ թուականէն վերջ եւ անոր հետ կապուած դէպքերու հետեւանքով: Մինչեւ այդ թուականը տիրական էր դիրքը Վաֆտ կուսակցութեան, որ ժողովուրդի կամքով կը կառավարէր երկիրը, ի հճուկս Թագաւորի ցանկութեան կամ նախասիրութեան: Յունուար 26ին, այս զօրաւոր կուսակցութիւնը քշուեցաւ իշխանութենէն, այնպիսի հոգեբանական պահու մը, երբ ողբերգութեան անմիջական տպաւորութեան տակ, հանրային կարծիքը եւ օտարները, կը դատապարտէին զայն եթէ ոչ ոճրային մեծ ձեռնարկին կազմակերպութեան, դէթ զայն անմիջապէս զսպելու մէջ ցոյց տուած անփութութեան համար:

Վաֆտի հեռացումով, երեսփ. ժողովի ժամանակաւոր կախակայումով եւ հռչակուած պաշարման վիճակով, սկսաւ կիրարկուիլ արտակուսակցական նշանակովի դահլիճներ գործի գլուխ բերելու դրութիւնը: Տիրող քաղաքական մթնոլորտին բերումով իսկ, սակայն, դժուար եղաւ յաջորդական վարչապետներու աշխատանքը: Մանաւանդ որ մէկ օրէն միւսը, Վաֆտի զանազան վարիչներուն դէմ մեղադրանքներն ու մերկացումները ողողեցին հրապարակը, մթնոլորտը դարձնելով առաւել եւս պղտոր ու անշնչելի : Նահաս եւ Սէրակէտտին փաշաները եւ անոնց հետ նաեւ Տիկին Նահաս, դարձան հակավաֆտեաններու նախընտրած գլխաւոր նշանակէտը: Եւ, տո՛ւր որ կուտաս: Գայթակղութիւններու, զեղծումներու, կաշառակերութեանց, չարաշահութեանց ու կամայականութեանց զարմանազան պատմութիւններ սկսան շրջիլ բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ: Իսկ այդ բոլորին վրայ ծանրացաւ Գահիրէի հրկիզման եւ սպանութեանց խրողութիւնը, որուն գլխաւոր պատասխանատուն հռչակուեցաւ այդ օրուան ներքին նախարարը, Ֆուատ Սէրակէտտին փաշան :

Վաֆտը անզէն չէր այս աղմուկին փոխադարձելու համար: Կրնար, կ'ըսէր, աչքի դէմ աչք հանել, պատմելով իր գիտցած պալատական գայթակղութիւնները: Բայց կապուած էր լեզուն խիստ գրաքննութեան պատճառով: Կը բաւականանար հետեւաբար ինքնապաշտպանութեան դասական եղանակով, — բացատրել ու հերքել իր վարիչներուն դէմ եղած մեղադրանքները:

Ահա այսպիսի լարուած մթնոլորտի մէջ իրարու յաջորդեցին կառավարութիւնները :

Առաջին հերթին գործի գլուխ կանչուեցաւ Ալի Մահէր փաշա, արքայական տան ամէնէն հաւատարիմ մէկ բարեկամը, բայց միանգամայն անբասիր հայրենասէր մը, որուն, ճակատագրի անողորմ խաղով մը, վիճակեցաւ նաեւ Թագաւորի հեռացման հրամանին գործադրութիւնը: (Ալի Մահէր վարչապետ էր նաեւ այն շրջանին, երբ ասկէ 16 տարի առաջ գահ կը բարձրանար Ֆարուք Ա.): Շատ չանցած, սակայն, համամիտ չեղաւ Թագաւորին հետ, երբ, անսալով իր խղճին, վճռապէս մերժեց անոր պահանջը երեսփ. ժողովը լուծելու մասին: Ասոր վրայ ալ լքեց վարչապետութիւնը :

Այս անգամ վիճակը ինկաւ Նեկիպ էլ Հիլալի փաշային որ Վաֆտին պատկանելով հանդերձ, զատուած էր անոր հետ եւ մինչ այդ կը վարէր մեկուսացած կեանք մը: Հիլալի փաշա գործի անցաւ աւելի արմատական ծրագրով մը: Պիտի մաքրագործէր պետական մեքենան, պիտի պատժէր չարաշահները եւ պիտի պահանջէր, որ որոշ գումարէ մը աւելի հարստութեան տէր բոլոր Եգիպտացիները արդարացնեն իրենց ունեցածին օրինաւորութիւնը: Հարուածը խորութիւն չէր ճանչնար եւ կը հասնէր Վաֆտի մեծամեծներէն մինչեւ ճոխութեան մէջ լողացող պալատականները : Շատ չանցած ձերբակալեց նաեւ Սէրակէտտին փաշան եւ դատապարտեց բռնադատեալ բնակութեան, մայրաքաղաքէն դուրս :

Բաժակը կը յորդէր հակահիլալեաններուն մօտ, որոնք կ'ուզէին ամէն գնով գործէ հեռացնել այս փորձանք-վարչապետը: Վաֆտը սպառնաց մերկացումներով, բայց չկրցաւ հանել ձմերուկի կեղեւը՝ Հիլալի փաշան սահեցնելու համար: Գտան սակայն պալատականները: Այն ալ ինչպէ՜ս ...

Կը պատմեմ յաջորդով :

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ)

5.— ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿ

1860ական թուականներու սկիզբները, Իզմիրի գրական շարժումին մէջ յաճախ կը տեսնուի Արմենակ Ծիզմէճեան անուն բանաստեղծ գրող մը: Վառվռուն երիտասարդ մը, որ Իզմիր կը փոխադրուի Պոլսէն, անշուշտ անոր հռչակէն հրապուրուելով, եւ քանի մը տարի գրական գործունէութիւն կ'ունենայ հոն, թէ՝ «Ծաղիկ» պարբերաթերթին աշխատակցելով, եւ թէ քանի մը գրքոյկներ հրատարակելով Տէտէեան տպարանէն : Ան հրատարակած է նաեւ «Էլիզա» անուն վէպ մը, երբ թէ իրական կեանքէ քաղուած՝ արեւելեան պատերազմի միջոցին, որ թերեւս իր տեսակին մէջ Հայերու համար առաջին հեղինակաւոր վէպը կ'ըլլայ :

Անկէ ետք, Յարութիւն Տէտէեան իր հրատարակած «Արփի Արարատեան» պարբերաթերթէն զատ, մասնաւոր գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ «Ժընեվիեւ»ը թարգմանելով իբր դասագիրք : Կը հրատարակէ նաեւ ուրիշ դասագրքեր եւ գրքոյկներ :

Կովկաս եւս, Իզմիրի երբեմնի անունէն հրապուրուելով՝ Տէտէեան տպարանի մէկ փայլուն յաճախորդը կը դառնայ, աղէկ գէշ անոր բոլոր հրատարակութիւններուն խնդրարկու ըլլալով: Այս պարագան Յարութիւն Տէտէեանի ուշադրութենէն չի վրիպիր, ուստի կովկասահայ իր յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ոչ միայն ինք անձամբ Մոնթէ Քրիսթօ վէպը կը թարգմանէ, այլեւ լիառատ վարձատրութիւնով մը ժամանակակից զմիւռնահայ գրողներուն այլեւայլ վէպեր թարգմանել կուտայ Ֆրանսերէնէ, եւ այսպէս հետզհետէ կը հրատարակուին իր տպարանէն Վ. Հիւկոյի «Թշուառները», Գրիգոր Զիլինկիրեանի թարգմանութեամբ, «Փարիզի Նոթըր Տամ»ը՝ թարգմանութեամբ՝ Մեսրոպ Նուպարեանի, «Գաղտնիք Փարիզու», «Երեք Հրացանակիրք», «Քսան տարի ետք», «Պրուժլօն Դերկոմս» եւ ուրիշ շատեր, Մատթէոս Մամուրեանի թարգմանութեամբ :

Եթէ «Վէրթէրը», «Թշուառները», եւայլն, իբրեւ ականաւոր բանաստեղծներու տիեզերահռչակ գործեր նկատուին եւ «Գաղտնիք Փարիզու»ն ալ ընկերային խնդիրներու նուիրուած իմաստասիրական գործ մը, անդին կարգ մը երեւակայական վէպեր չենք կարծեր որ որեւէ օգտակարութիւն ունեցած ըլլան, ծերերու եւ անգործներու ժամանցի միջոցներ հայթայթելէ զատ :

Այսուամենայնիւ, այս թարգմանութիւնները նորածին աշխարհաբար լեզուն յղկելու, ճոխացնելու մեծապէս ծառայած են եւ այս տեսակէտէն Մատթէոս Մամուրեան աւելի արդիւնաւոր եւ օգտակար եղած է, քան Զիլինկիրեան եւ Մեսրոպ Նուպարեան :

Զիլինկիրեան՝ յանդուգն գրիչ մը, ոչ լեզուի եւ ոչ ալ ճաշակի օրէնքները յարգած է: Եթէ ոչ բազմագէտ, գոնէ հնագէտ երեւալու համար, յաճախ անհեթեթօրէն բառեր յօրինած է յումպէտս, մինչեւ իսկ, օրինակի համար, ինչքան ծանօթ այնքան եւ կոկիկ «ցաւ» բառին տեղ՝ «ցաւութիւն» բառը գործածելով: Բայց եւ այնպէս պէտք է խոստովանիլ թէ վիպական թարգմանութիւններու սկզբնական շրջանին մէջ իսկ Հիւկոյի «Թշուառներ»ուն պէս հսկայ եւ խրթին գրուածքի մը թարգմանութեան լծուիլ, ամէնուն տրուած չէ : Ասոր համար Զիլինկիրեանի մը աշխատասէր ոգին, ուսման սէրը, թէ հայերէնի եւ թէ ֆրանսերէնի մէջ ունեցած հմտութիւնը պէտք էր: Իսկ թէ անոր թարգմանութիւնները անհարթութիւններ ունին եւ բարբարոսութիւններ, ինչպէս կ'ըսուի գրականօրէն կարգ մը նորութիւններու համար, այդ՝ աւելի բարեխառնութեան եւ ճաշակի խնդիր է, քան թէ կարողութեան :

Մ. Մամուրեան աւելի բարեխիղճ եւ ճաշակի տէր թարգմանիչ մը եղած է, թէեւ Էօժէն Սիւի եւ Ալեքսանդր Տիւմայի գործերը Հիւկոյի վէպին չափ դժուարահասկնալի չըլլան:

Ինչքան ալ Մամուրեան աշխարհաբար լեզուն կոկելու, ճոխացնելու աշխատողներէն ամենաժիրն ու բազմարդիւնը եղած է (որովհետեւ իր ժամանակին ամէնէն շատ բան գրողը եղած է), զարմանալի է որ արդի հայերէնի մէջ իրմէ եւ ոչ մէկ հետք մնացած է :

Անիրաւ պիտի ըլլայինք եթէ չյիշէինք թէ թարգմանական գործին ամէնէն դժուարին մասը ինկած է Մեսրոպ Նուպարեանի, որ թէեւ տարիքով կրտսերագոյն, բայց Հիւկոյի «Փարիզի Նոթըր Տամ»ը թարգմանելով, ամէնէն դժուարին ու տաղտկալի գործը կատարած է: Հակառակ իր տըկար կազմին, որ երկար ատեն իր գրական գործունէութիւնը սահմանափակած է, ան իր մըրցակիցներէն ետ չէ մնացած, մինչեւ որ աւելի վերջ, ուրիշ զբաղում չունենալով, իր ամբողջ թափովը գրականութեան նուիրուած է: Իր Ֆրանսերէնէ հայերէն ծանօթ հոյակապ բառարանը, ինչքան ալ բառագիրը Նորայր Բիւզանդացիի կողմէ բաւական քննադատուած ըլլայ ժամանակին իրենը աւելի դասական գործ մը ըլլալը հաստատելու համար, բայց եւ այնպէս Պոլսոյ եւ Իզմիրի մտաւորականներէն կը գնահատուի եւ մինչեւ այսօր ալ ամէնէն շատ գործածուած բառարանն է :

Մեսրոպ Նուպարեան իր բազմաշխատ Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանէն զատ կը թարգմանէ նաեւ Լաֆոնթէնի «Առակները», Մոլիէրի կատակերգութիւնները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ուրիշ թարգմանութիւններով ու յօդուածներով յաճախ կ'աշխատակցի պարբերաթերթերու :

Յիշեալ երեք թարգմանիչներէն ետք, Զմիւռնիա չորրորդ մըն ալ կ'ունենայ, Գրիգոր Միսիրեանը, որ քանի մը վէպեր թարգմանած է, որոնց կարգին Էմմանուէլ Ռօպլի «Յովհաննա Բաբուհին» :

Իր գործունէութիւնը նոր թափ մը կը ստանայ երբ իր անձնական տպարանը կ'ունենայ: Այս տըպարանը սակայն շուտով կը խափանուի, օրինական թերութեան մը պատճառաբանութեամբ: Այդ միջոցներուն, մամուլի վերատեսչութեան հաստատումով, կառավարական սեղմումներու կ'ենթարկուին հայերէն հրատարակութեանց բովանդակութիւնները, յետոյ Յարութիւն Տէտէեանի մահն ալ վրայ հասնելով, Զմիւռնիոյ հրատարակչական ու տպագրական բեղուն գործունէութիւնը կը կասի ժամանակ մը :

Զմիւռնիոյ գրական շարժման շրջանին, գտնուած են նաեւ շատ մը գրասէրներ, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են զանազան վէպեր թարգմանելով, ինչպէս «Ափիոն ծխողի մը պատմութիւնը» (Պօղոս Տիլպէր), «Արինալի Մարքիզուհին» (Խօսրով Եփրեմ): Տիկին Սոֆի Սպարթալեան թարգմանած է Լամարթինի «Կրացիէլլա»ն, եւայլն:

Իսկ մեր բարեկամը՝ ողբացեալ բանասէր Թադէոս Ճերմակեան, իր պատանեկութեան օրերուն, որ կը զուգադիպի Զմիւռնիոյ գրական այդ շրջանին, թարգմանած է Ա. Տիւմայի՝ «Բօլ Նաւապետը»: Իր քոյրը՝ Մարիամ Ճերմակեան, աշակերտ՝ Հռիփսիմեան վարժարանի, հմուտ հայերէնի, ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի, եղբօրմէն առաջ թարգմանած է Ա. Տիւմայի՝ «Անթօնին»ը: Օրիորդ Մարիամ արդէն ծանօթ դէմք մըն էր իր գրելու կարողութեամբը Իզմիրի հայ իգական սեռին մէջ, եւ իր մէկ քանի գրաբար յօդուածները «Արշալոյս Արարատեան»ի մէջ ուշադրութիւնը գրաւած էին ժամանակի մտաւորականներուն :

Այս պարագան ինձ պատմած է Թ. Ճերմակեան, մատնանշելով այդ շրջանի հին մտաւորականներուն քաջալերական խօսքերը եւ խրախուսող կեցուածքը նորերու հանդէպ: Ինչ գուրգուրանք ուսման եւ մանաւանդ հայերէնի հանդէպ :

ԲԺ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Մոսկուայի նոր հնգամեակը

Խ. Միութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը որ անորոշ վիճակ մը կը ներկայացնէր 1950էն ի վեր, վերջ պիտի գտնէ երբ Ժթ. Համագումարը վաւերացնէ Ե. Հնգամեայ ծրագիրը:

Այս ծրագիրը ի զօրու է արդէն 1951 յունուար մէկէն ի վեր, հրատարակութիւնն է որ ուշացուցած են: Ինչպէս դիտել կուտայ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը, միշտ ալ յապաղում մը տեղի ունեցած է գործադրութեան եւ նորին յայտարարութեան միջեւ: Եւ միշտ ալ այս ծրագիրները կը յանձնուին կուսակցութեան գերագոյն խորհուրդին եւ ոչ թէ Խորհրդարանին:

Բաղդատմամբ 1950ին, 1955ին ճարտարարուեստական արտադրութեան յաւելումը պիտի ըլլայ 70 առ հարիւր: 1946—1950ին 48 առ հարիւր էր բաղդատմամբ 1940ին, թէեւ իրականին մէջ 73 առ հարիւր էր, որովհետեւ ճարտարարուեստը իրականացաւ չորս տարի երեք ամիսէն, ինչպէս կ'ըլլար նախքան պատերազմը:

Բաղդատմամբ 1950ին, 1955ի համեմատութիւնը հետեւեալ պատկերը պիտի ներկայացնէ. — Ձուլածոյ երկաթ 76 առ հարիւր, պողպատ 62 առ հարիւր, ածուխ 43 առ հարիւր, քարիւղ 85 %, ելեկտրական ուժ 80 %, մեքենավար արօր 19 առ հարիւր, ինքնաշարժ եւ բեռնատար կառք 20 առ հարիւր եւայլն:

Հիմնուելով 1950ի թիւերուն վրայ, կը կարծուի որ եթէ ծրագիրը իրագործուի, 1955ին Խ. Միութեան մէջ արտադրութիւնը պիտի հասնի հետեւեալ մօտաւոր թիւերուն.— Ձուլածոյ երկաթ 34 միլիոն թոն, պողպատ 45 միլիոն թոն, ածուխ 377 կամ 379 միլիոն թոն, քարիւղ 69—70 միլիոն թոն, ելեկտրական ուժ 162 միլիառ քիլովաթ, մեքենավար արօրը պիտի բարձրանայ 114 հազարի, ինքնաշարժերը եւ բեռնատար կառքերը պիտի հասնին 486 հազարի:

Թիւերը որոնց կ'ուզէ հասնիլ Խ. Միութիւնը 1955ին խիստ մեծ են, որովհետեւ Ստալին 1960, 1965ին համար նախատեսած էր 60 միլիոն թոն քարիւղ:

1955ին Խ. Միութեան ճարտարարուեստական ուժը շատ աւելի վար պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներուն եւ աշխարհի ազատ ազգերուն ունեցածէն: Դարձեալ տարբերութիւնը մեծ պիտի ըլլայ եթէ նոյնիսկ սովետական արտադրութեան վրայ աւելնան արբանեակ պետութեանց արտադրութիւնները:

Երկրագործութեան մէջ, շատ մեծ ճիգ կը պահանջուի խորհրդային գիւղացիներէն: Մինչեւ 1955 արմտիքի արտադրութիւնը պէտք է 40էն 50 առ հարիւր աւելնայ, իսկ ցորենինը 65 առ հարիւր: Ինչ որ կը նշանակէ թէ այս արտադրութիւնը պէտք է որ 124 միլիոն թոնէն 186 միլիոնի բարձրանայ: Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ չափազանց դժուար պիտի ըլլայ գործադրել այդ ծրագիրը: Արմտիքի տարեկան հունձքը կայուն կը մնայ քանի մը տարիէ ի վեր, հակառակ ձեռք առնուած արմատական միջոցներուն: Կը յուսան մինչեւ 1955 աւելցնել մշակելի հողը, պայքարիլ երաշտին դէմ, օգտագործել նոր ոռոգելի հողերը, բարելաւել մեքենավար արօրներու կայաններու աշխատանքը եւ թափ տալ երկրագործութեան արհեստագիտական վերելքին: Բամպակի արտադրութեան մէջ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած պիտի ըլլան եթէ յաջողին մինչեւ 1955 եօթը միլիոն թոն բերք ունենալ 1950ի երեք միլիոնին դէմ:

Հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ որ թեթեւ ճարտարարուեստի առարկաները եւ ուտելիքի ճարտարարուեստի 70 առ հարիւր պիտի աւելնան: Բայց հարկ է նաեւ բարելաւել որակը, որ միշտ կ'իյնայ: Ցարդ մեծ բան մը ըրած չեն սովետներուն յարաճուն պահանջներուն գոհացում տալու համար: Կաշիէ կօշիկներու արտադրութիւնը որ 1950ին 197 միլիոն զոյգ էր, 1955ին 300 միլիոնը պիտի չանցնի,— այսինքն ոչ իսկ մէկուկէս զոյգ անձ գլուխ, երկրի մը մէջ որ 220 միլիոն բնակիչ ունի:

Հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ 60 առ հարիւր յաւելում մը ազգային եկամուտին վրայ: Նախկինը 38 առ հարիւր աւելի նախատեսած էր նախապատերազմեան թիւէն:

1950ին վերջը ազգային տնտեսութեան բանուորներու եւ պաշտօնեաներու թիւը կը հասնէր 39.200.000ի, 7.700.000 աւելի քան 1940ը: Նոր ծրագիրը կը նախատեսէ 15 առ հարիւրի յաւելում մը, այսինքն 45 միլիոն 1955ին:

Համրային կրթութեան համար պիտի աշխատին իրականացնել 1955ին տասնամեայ ուսումը (փոխանակ եօթնի) մեծ կեդրոններու մէջ, եւ պայմաններ պիտի ստեղծեն տասնամեայ ուսումը ընդհանրացնելու համար ամբողջ երկրին մէջ:

Լուրջ ուսումնասիրութիւն մը 1951—1955ի հնգամեայ ծրագրին շուրջ, ցոյց կուտայ որ Մոսկուայի մէջ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը դարձնեն պալթեան երկիրներու վրայ: Թէ ճարտարարուեստի, թէ երկրագործութեան եւ թէ փոխադրութեան մէջ, Էսթոնին, Լեթոնիան եւ Լիթուանիան խանութելի նպաստաւորուած են բաղդատմամբ Խ. Միութեան միւս հանրապետութեանց: Ելեկտրականութեան ուժը երկուքէն երկուքուկէս անգամ պիտի աւելնայ (Նարվայի, Ռիկայի եւ Քօնասի մէջ կեդրոնականկայաններու շինութեամբ):

Աւելի եւս պիտի շահագործուի թերթաքարը (schiste) եւ ուժ պիտի տրուի փոսֆաթի ճարտարարուեստի ստեղծման խթանիոյ մէջ: Նաւերու, մեքենաներու, ձկնորսանաւերու շինութիւնը յառաջ պիտի տարուի, երկաթուղիներու ցանցը պիտի ընդարձակուի այս երեք հանրապետութեանց մէջ:

Մոսկուա կը մտածէ սովետական տիրապետութեան ամուր կռուաններ դարձնել այս երեք երկիրները, որոնք ամէնէն աւելի ռուսացած են 1945էն ի վեր: Յետոյ, կ'ուզէ ռուսական լիճի մը վերածել Պալթիկ ծովը եւ Ֆինլանտայի ծոցը, ամրապնդելու համար իր պաշտպանութիւնը Արեւմուտքի դէմ, միեւնոյն ատեն վախցնելով Շուէտի ազգը:

Թ.Ա.Թ.

ՏԻՏԱՂ

ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐԸ.— Աշխատանքս ձեռքը կը խնդրես .լաւ. բայց գիտցիր որ իմ պատասխանս կախում ունի քու նիւթական վիճակէդ:

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ.— Ուրեմն ինչ զուգադիպութիւն. իմ նիւթական վիճակս ալ կախում ունի ձեր պատասխանէն ...:

Գերմանական կնճիռը

Ամէն անգամ որ Մոսկուա Գերմանիոյ հետ հաշտութիւն կնքելու առաջարկը կը բերէ, Սարի եւ Օտեր-Նայս սահմանագծի վիճաբանութիւնները բուռն հանգամանք մը կը ստանան: Չորս մեծերը չեն կրնար որոշում մը տալ Գերմանիոյ մասին, որովհետեւ համաձայն չեն իրենց միջեւ:

Գերմանիոյ անձնատուութիւնը հռչակուած ատեն (5 Յունիս 1945), որոշուեցաւ որ Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը ստանձնեն այդ երկրին գերագոյն իշխանութիւնը: Սահմանային խնդիրները, (ամբողջական կամ մասնակի) պիտի կարգադրուէին յետագային: Այս առթիւ նկատի պիտի առնուէին հետեւեալ պարագաները .—

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԿՆՔՈՒԱԾ «ԱՌԺԱՄԵԱՅ» ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ. (Եալթա, 11 Փետր. 1945). — Ռուզվէլթ, Չըրչիլ եւ Ստալին (Ֆրանսա չէր մասնակցեր ժողովին), կը նկատեն որ Լեհաստանի արեւելեան սահմանը պէտք է հետեւի Քըրզընի գծին, որոշ նահանգներու մէջ կարգ մը սրբագրութիւններով: Կ'ընդունին որ Լեհաստան պէտք է տարածուի հիւսիսային եւ արեւմտեան մարզերուն մէջ, բայց կը խորհին թէ արեւմտեան շրջանի վերջնական սահմանագծումը խաղաղութեան համաժողովին պէտք է թողուլ:

ՓՈՑՏԱՄ (2 Օգոստ. 1945).— Ֆրանսա միշտ բացակայ, Երեքները կ'ընդունին որ Քէօնիկսպերկ եւ իր շրջանը Խ. Միութեան փոխանցուի: Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ներկայացուցիչները կը յայտարարեն թէ՝ ուժ պիտի տան այս առաջարկին, երբ հաշտութիւն կնքուի: Գալով արեւմտեան սահմանագծին, երեք պետութիւնները՝ սպասելով վերջնական սահմանագծման, համաձայն են Օտեր — Նայսէի արեւելեան գիծը յանձնելու լեհական վարչութեան: 1945 Օգոստոս 7ին, Ֆրանսական կառավարութիւնը իմացուց իր Դաշնակիցներուն թէ՝ ոեւէ դիտողութիւն չունի այս կարգադրութեան մասին, ինչպէս նաեւ համաձայն է որ խորհրդային վարչութիւնը հաստատուի արեւելեան Փրուսիոյ մէկ մասին մէջ: Այն օրէն ասդին, արեւմտեան Գերմանիան միշտ կը յիշեցնէ թէ սահմանագծումը առժամեայ է, ինչ որ Մոսկուա կը ժխտէ:

ՍԱՐԻ «ԱՌԺԱՄԵԱՅ» ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ. — 1947ի Ապրիլ 10ին, Անգլիա եւ Ամերիկա հաւանութիւն կը յայտնեն Սարի առժամեայ գոյավիճակին, զոր հաստատած էր Ֆրանսական կառավարութիւնը: Համաձայն այդ որոշման, Սարը պիտի դառնար Գերմանիայէն անջատ ինքնավար պետութիւն մը, տնտեսապէս կապուած Ֆրանսայի (արտաքին յարաբերութիւնները եւ երկրին պաշտպանութիւնը պիտի ստանձնէր Ֆրանսական կառավարութիւնը): Վերջնական վիճակը պիտի որոշուէր հաշտութեան դաշնագրով:

Արեւմտեան Գերմանիան կը բողոքէր այս կարգադրութեան դէմ, եւ բանակցութիւնները հետզհետէ կը դժուարանան:

Եթէ Չորսերը յաջողին քով քովի գալ, Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագիրը կնքելու համար, կասկած չկայ թէ մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպին, հողային խնդիրները կարգադրելու համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Սուտեր բռնող եւ հեռաձայնային խօսակցութիւններ ունկնդրող գործիքներու այս դարուն, ոչ ոք ինքզինքը կը նեղէ իրապէս թափանցելու ընկերային, տնտեսական, անհատական եւ հոգեբանական պատմութեանը հիւլէաբան — գիտնականներու, որոնք մեր դարուն ամենակարեւոր լրտեսներն են:

Թերեւս շատ տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ քաղուին նոր տեղեկութիւններ լոյս սփռելու համար հարցի մը վրայ, որ ցնցեց այս մարդոց ընկերային խիղճը եւ մղեց զանոնք դաւաճանելու գիտութեան, իրենց հայրենիքին եւ նոյնիսկ մարդկութեան մասին իրենց սեփական գաղափարներուն:

Կան բազմաթիւ յուզումներ, որոնք լրտես մը կ'արտադրեն մեր ժամանակներուն: Անոնք կը սկսին արկածախնդրական սէրէն մինչեւ իրական սէրը եւ ատելութենէն մինչեւ դրամի պաշտամունքը: Այնքանը ստոյգ է, որ դաւաճանը, լրտեսը, տեղեկատուն, սուրհանդակը, գաղտնի ունկնդիրը, հետախոյզը եւ տէթէքթիվը իրենց սեփական հոգեբանութիւնը ունին: Բայց մինչեւ որ այս հոգեբանութիւնը բացէ ի բաց չպարզուի, հոգեբանը դժուար թէ կարծիք մը յայտնելու հեղինակութիւնը ունենայ: Այդ պատճառով, անօգուտ բան էր հոգեբոյժներ նստեցնել Էլճըր Հիս Հուիթէքըր Չէյմպըրսի դատավարութեան, ուրկէ ոչ կարծիք մը արտայայտեն: Նախկին լրտես Չէյմպըրսի, նախկին սուրհանդակ Էլիզապէթ Պէնթլիի կամ նախկին համայնավար պարագլուխ Լուի Պուտէնզի արտաքին արարքները մտային խանգարման որեւէ նշան ցոյց չեն տար:

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, որոշ չափով ճշմարիտ է, որ դաւաճան մը կամ քուիզլինկ մը յաճախ, առողջութեամբ խանգարուած թիփ մըն է: Նորվեկիացի բժիշկներ կը պնդեն, թէ գնդակահարուած հազարապետ Վիտքուն Քուիզլինկ կը տառապէր տարիներու հնութիւն ունեցող ծանրակշիռ սիֆիլիզէ մը: Երբ հիւանդութիւնը երրորդ շրջանը մտաւ, ան ենթարկուեցաւ անդամալուծութեան, որուն կ'ընկերանային ուղեղային ախտանշաններ, իսկ քանի մը տարի ալ վտանգաւոր մեծամոլ մը դարձաւ:

Օտար լրտեսներ որսալու եւ անոնց հետ գործ ունենալու փորձառութիւնս համոզած է զիս, որ շատ մը անբնականոն մարդիկ կը միխան լրտեսներու բանակին եւ ֆիզիքապէս տկար բազմաթիւ ուրիշներ գործօն դեր կը խաղան համայնավար եւ ֆաշական շարժումներու մէջ:

Աշխարհի ամէն կողմը, հոգեբոյժներու կարծիքով, դաւաճաններէն ոմանք կը պատկանին խումբի մը, որ մասնագիտական բացատրութեամբ կը կոչուին «հոգեկան հիւանդներ»: Այս որակումը կը նշանակէ, թէ ենթական, սովորական իմաստով ջղագար մը կամ խենթ մը չէ, այլ կը տառապի մտածումի, զգացումի եւ վարմունքի բացայայտ անկայունութենէն: Այս տեսութիւնը մեծ չափով կը չեշտուի այն իրողութեամբ, որ բազմաթիւ լրտեսներ կը գործեն բարեկամ եւ թշնամի երկու կողմերուն համար ալ:

Բրիտանացի անուանի հոգեբոյժ տոքթ. Էտուըրտ Կլըվըր, որ պատահօրէն ներկայ գտնուեցաւ տոքթ. Քլաուս Ֆուքսի դատավարութեան, հետեւեալ կերպով կը վերլուծէ դաւաճանին նկարագիրն ու մտածողութիւնը .—

«Իր նկարագիրը խաթարուած է, յաճախ անհաշուելի է եւ աւելի յաճախ հակընկերային: Ամէն բանէ առաջ, ան կը ձգտի զերծ մնալ յանցանքէ: Բայց իր ամէնէն այլանդակ շահատակութեանց հպարտութիւնը ունի: Հին օրերու հոգեկան հիւանդը, այժմ կը ներկայացուի իբրեւ «բարոյապէս տխմար» մր»:

Տոքթ. Կլըվըր կը շարունակէ լրտեսներու եւ դաւաճաններու մասին իր վերլուծումը եւ կ'ըսէ.

«Պատերազմի շրջանին Քուիզլինկը, իրապէս, կէս հաւու խելք ունեցողէն աւելի բան մըն էր,— տկար, տհաս եւ տղայական խառնուածքով մէկը: Քուիզլինկը եւ դաւաճանը շատ կը նմանին այն դպրոցական աշակերտին, որ կը քծնի ուսուցչին առջեւ, զոր գաղտնօրէն կ'ատէ եւ որու համակրանքին սակայն կ'ուզէ արժանանալ»:

Հիւլէական լրտես տոքթ. Ֆուքսի պարագային, հարցը դրուեցաւ հետեւեալ երեք հիմնական լուծումներուն վրայ.

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

Խալէֆ Հասունեան, որ 59 տարեկան է: Այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ազգամի հայրենասիրական ծառայութեանց համար: Ազգամ այդ պաշտօնը կը վարէր 1945էն ի վեր:

Իրանի նորին հոգերը

Տոքթ. Շախտ, Գերմանիոյ երբեմնի ամենազօր նախարարը, որ Թէհրան կը գտնուէր քանի մը օրէ ի վեր, մեկնեցաւ կիրակի օր, խոստանալով Իրան վերադառնալ մէկ ամիսէն: Այս առթիւ հետեւեալ տեսակէտները յայտնեց Իրանի տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին: —

Տակաւին ամուր է Իրանի թղթադրամի շրջաբերութեան երաշխիքը, 51—60 առ հարիւր: «Բայց ազգի մը դրամին իրական երաշխիքը կը կազմեն իր բնութիւններուն յարատեւ գործունէութիւնը եւ արտադրութեան աճումը: Աննախընթաց չէ Իրանի կացութիւնը: Իմ երկիրս եօթը միլիոն անգործներ ունէր եւ չարաչար կ՚ըտառապէր թղթադրամի աճումէն: Մարքին իրական արժէքը չափազանց տկար էր. բայց հակառակ այսպիսի դժուարութեանց մենք երեք ամիսէն գործի կալեցինք բոլոր անգործները, ճամբաներ եւ գործարաններ շինելու համար: Ի վերջոյ գերմանական մարքը աշխարհի ամէնէն զօրաւոր դրամներէն մէկը դարձաւ»:

Յետոյ բացատրեց թէ Իրան ամէնէն աւելի կը կարօտի նոր արտադրութեանց, կրաղիւսի եւ շաքարի գործարաններու, ճամբաներու եւ թումբերու կառուցման եւ ուրիշ հանրօգուտ շինութեանց: Այսպիսի գործունէութիւն մը կրկնապատիկ արդիւնք պիտի ունենայ — աշխատանք ճարել գործազուրկներուն որոնց թիւը կ՚աճի ամէն օր եւ ի վերջոյ թեթեւցնել օտար դրամի անձկութեան հողը:

Գերման մասնագէտը իր առաջին տպաւորութիւնները յայտնելով Տոքթ. Մոսատեղի, խոստացած է գրաւոր տեղեկագիր մը ներկայացնել: Իրանի վարչապետը մասնաւորապէս ուզած է իմանալ Տոքթ. Շախտի տեսակէտը՝ 2—10 միլիառ րիալի նոր թղթադրամներ տպելու մասին, որպէս զի կարենայ վճարել պետական պաշտօնեաներու թոշակները: Գերման ելմտագէտը պատասխանած է թէ անօգուտ է նոր թղթադրամներ տպել եւ թելադրած է հսկողութիւն հաստատել կարգ մը գիներու վրայ (ուտեստ, բամպակեղէն եւն.): Կը կարծուի թէ Տոքթ. Մոսատեղ պիտի գործադրէ իր որոշումը — նոր թղթադրամներ շրջաբերութեան հանել, դրամ ճարելու համար անմիջապէս:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ելեւմուտքին տարեկան բացն է 3000 միլիոն րիալ, որուն 1200 միլիոնը քարիւղի եկամուտէն կու գայ: Իրան ստիպուած է ամէն ամիս 100 միլիոն րիալ յատկացնել քարիւղի ազգայնացման վարչութեան ծախքերուն համար: Տոքթ. Մոսատեղ բացատրած է թէ չեն կրնար կրճատել պետական պաշտօնեաներուն թիւը, 162—172.000. թիւ մը որ եռապատկուած է վերջին 11 տարիներու ընթացքին: Բանակին թիւն է 120 հազար (300 զօրավարներով), իսկ ոստիկաններուն թիւը՝ 30.000:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ թնճուկին լուծումը դիւրացնելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է ազատ ձգել 466 բնիկներ որոնք բռնադատուած էին մեծ քաղաքներէն հեռու բնակելու: Այս արձակումէն ետք, դեռ 67 հոգի աքսորական պիտի մնան: Ասոնց մէջ է ազգայնական կուսակցութեան վարիչը, Հապիպ Պուրկիպա, որ կղզի մը կը բնակի ընդ հսկողութեամբ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, Թիթօ, նոր ճառ մը խօսելով, առաջարկեց առ այժմ յետաձգել Թրիէսթէի վէճին կարգադրութիւնը: Այս առթիւ կրկնեց իր առաջարկը,— Իտալիոյ հետ միասնաբար վարել վիճելի շրջանը: Բանախօսութեան ներկայ էին 250.000 քաղաքացիներ:

ՊՐԹԻՔՍԷԼԻ մէջ հարիւր հազար հոգի պատասխանելով ընդդիմադիր հայրենասէրներու կոչին, շր. օր ցոյց մը կատարեցին փողոցներուն մէջ, բողոքելու համար կառավարութեան այն որոշման դէմ, որով կ՚ուզէր փոխել մահավճիռը երկու պատերազմի ոճրագործներու: Այս որոշման հետեւանքով հրաժարած էր դատական նախարարը, բայց յուզումը չէ հանդարտած տակաւին: Ընկերվարականները, ազատականները եւ համայնավարները պահանջեցին անյապաղ նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան հրամանատարութիւնը եւ առաւ Ֆրանքֆորթի խորհրդային պատուիրակութեան 11 անդամներէն երեքին արտօնագիրները, որպէսզի անմիջապէս հեռանան: Կ՚ըսուի թէ կասկածելի վաւերաթուղթեր գտնուած են:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ 10—15 առ հարիւր պիտի աւելնայ Սեպտ. 1էն սկսեալ: Հրամանագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին Սեպտ. 13ի թիւին մէջ: Փարիզի շրջանին համար 10 առ հարիւր, իսկ գաւառներուն համար 15 առ հարիւր: Ընտանիքին պետը պիտի ստանայ 275 ֆրանք, իսկ իրեն ենթակայ անձերը 120 ֆր., Սէնի եւ Սէն է Ուազի մէջ: 15.000է աւելի բնակչութեամբ համայնքներու մէջ ընտանիքի պետը 260, կինը 115 ֆրանք: Հինգ հազարէն 15.000 բնակչութեամբ քաղաքներու մէջ 230 եւ 105 եւն.: Ծրագիր կը պատրաստուի նպաստ տալու արհեստագիտական կեդրոններու, ընդունելու համար այն նպաստընկալ գործազուրկները, որոնք կը փափաքին ուրիշ արհեստներ սորվիլ:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ՚ՈՒԶԵՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Օգոստ.— Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարանին համար. տնօրէն, հայերէնի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի:

Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց և Սվաճեան Միացեալ վարժարանի համար կ՚ուզուի կարող տնօրէն մը, դպրոցի ներքին գործերը վարելու եւ հայերէն դասաւանդութեանց հետեւելու համար:

Դպրոցը ունենալով նախակրթարանի եւ միջնակարգի —մինչեւ Գ. կարգ— բաժիններ եւ շուրջ 850 երկսեռ աշակերտութիւն, հարկ է որ թեկնածուն ունենայ բարձր վկայական եւ համապատասխան փորձառութիւն:

Փափաքողներէն կը խնդրուի, փութով եւ գրաւոր դիմել Իրաքի Հայոց Քաղաք. Ժողովին, Պաղտատի ազգ. Առաջնորդարանի հասցէով, (The Armenian Prelacy of the Diocese, Bagdad (Irak): Խնդրագրին մէջ յիշելով իր կրթական գործունէութեան եւ պայմաններու մասին:

ԴԻՒԱՆ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Գին **1000 ֆրանք**:

Դիմել Միհրան Գալէզեանին, 37 rue de Trévise, Paris (9)

Պ. Արշաւիր Միասէրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Արզուեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Հրաչեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵԲՐՈՍԻՆԷ ՄԻԱՍԷՐԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 13ին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, 16 Սեպտեմբեր առաւօտեան ժամը 8ին, Վէնսէն, 124 Ave. de Parisի դարմանատան մէջ, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Commune de Bagneuxի գերեզմանատունը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտներ ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5: Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Դպրոցը կր վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին: Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան:

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Որ ընտանեկան կսկծալի պարագաներու հետեւանքով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ նոյեմբեր 8ին, շաբաթ ժամը 21ին, Salle Gaveauի մէջ, մասնակցութեամբ Pasdeloupի նուագախումբին: Արդէն գնուած տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպուած ենք 15 օրուան ընթացքին դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժանորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած «Mandat-Chèque»ներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ լայնօրէն տեսակցելու համար նախընտրելի է խմբագրատուն այցելել կէս օրէն ետք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, Դեկտեմբեր 28ին, Սէրքլը Միլիթէրի մէջ:

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ծանօթ արուեստագէտը, արժանացած է Officier d'Académie պատուանշանին, կրթական նախարարութեան կողմէ, իր գեղարուեստական գործունէութեանը համար, ինչպէս կը հաղորդէ բարեկամ մը:

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով:

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԳՐԱՏՈՒՆԸ

H. PALOUYAN: 43, Rue Richer, Paris (9).

Tél. PROvence 25-46

Հայկական մեծ գրատունը, Փարիզի ամէնէն կեդրոն թաղամասին մէջ, ուր պիտի գտնէք մօտաւորապէս տասը հազար տեսակ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքեր: Մեր մօտ կան Հայաստանեան հրատարակութիւններ (Մելգոնեան Ֆոնտի եւ Պետհրատի լոյս ընծայած գիրքերը), Վիէննայի, Վենետիկի, Էջմիածնի, Երուսաղէմի, Անթիլիասի Միաբանութեանց հրատարակութիւնները, «Դրօշակ»ի, «Հայրենիք»ի եւ «Յուսաբեր»ի մատենաշարները ամբողջութեամբ: Հայաստանի Պատրիարքութեան, Համազգայինի, «Նահատակ Գրագ. Բարեկամներու» հրատարակութիւնները եւն.:

Նոյնպէս հին թէ նոր հայկական մամուլը (թերթեր, պարբերաթերթեր, ամսագիրքեր, տարեգիրքեր, գրական եւ գեղարուեստական ժողովածուներ), վէպեր պատմական բանասիրական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ, բառարաններ, դպրոցական դասագիրքեր, երգարաններ, ձայնագրեալ հայկ. երգեր (Կոմիտաս, Սիւնի, Սարգսեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւն.), թատերական գործեր, քարտէսներ, նկարներ:

Մեր գրատան մէջ կը գտնէք ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած հատարակութիւններ Հայոց պատմութեան գրականութեան եւ արուեստին շուրջ:

Ունինք Արեւելագիտութեան նախապատմութիւն, յունական, եգիպտական, իսլամ, բիւզանդական, սումերական. հրէական, սուրիական, Ծայրագոյն Արեւելքի քաղաքակրթութեանց մասին բազմաթիւ երկասիրութիւններ:

Մեր մօտ է նոյնպէս կեդրոնատեղին հայկական «տիսքերու»:

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ մեր հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ընդհանուր գրացուցակը: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան:

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServaioire 18-28:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին: Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ:

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 17 Septembre 1952 Չորեքշաբթի 17 ՍԵՊՏ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6867-Նոր շրջան թիւ 2278

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՊՔԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏԸ

Պատմութիւնը կ'ըսէ.—

Տարիներու փորձերը հաստատեցին թէ Թուրքիոյ խորերը եւ մասնաւորապէս հայկական նահանգներուն մէջ կատարուած ինքնապաշտպանութեան արիւնազանգ պայքարները եւ պարբերական ջարդերը որեւէ ազդեցութիւն չեն գործեր Եւրոպայի վրայ :

Ուրեմն, աւելի գործնական պիտի ըլլար ահաբեկիչ ձեռնարկ մը կատարել բուն իսկ մայրաքաղաքին մէջ։ Ցնցել ե՛ւ Եըլտըզը եւ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները։ Վնասել միջազգային դրամատիրութեան շահերուն, որպէս զի հարկադրուին միջամտել :

Արդարեւ, յանդուգն եւ յուսահատական ձեռնարկ մըն էր Պանք Օթոմանի գրաւումը, գործադրել տալու համար 1895ի մայիսեան ծրագիրը:

Աւելի վերջը, 1905ին, այս նոր ռազմավարութեան թագուպսակը պիտի կազմէր Եըլտըզի հրէշին դէմ սարքուած մահափորձը :

Պ. Արշակ Ջօպանեան, որ վտանգաւոր կը գտնէր այս կարգի ցոյցերը, ինք ինչո՞վ աւելի խոհեմ եւ իմաստուն եղած է, երբ հրապարակաւ կը թելադրէր «մխամալ եւ Կիլիկիոյ մէջ պայթեցնել լաւ պատրաստուած ապստամբութիւն մը»: Այն ալ 1914ի պատերազմէն եւ Հայաջինջ Սարսափներէն առաջ ...

Ինք չէ՞ր որ բարձրաձայն կ'ազդարարէր «Անահիտ»ի բեմէն .—

« .1. Զէ՛, կռիւը պէտք է շարունակուի եւ պիտի շարունակուի ան: Ես կ'ամչնամ ինքիրմէս որ այս տողերը գրելէ ուրիշ բան չեմ կրնար ընել կռիւի ամէնէն սրբազան ձեւին աջակցելու համար»: (Անահիտ, Գ. տարի, թիւ 9, Սեպտ. 1901):

Այս առթիւ խոստովանութիւն մըն ալ կը կատարէ, նոյն էջերուն մէջ.

— « Մեր յեղափոխական գործունէութեան քննադատումիս մէջ գործածեցի ոճ մը զոր պէտք չէր գործածէի. ես կարգ մը իրական սխալներու հետ սխալ հասկցայ բաներ ալ որոնք սխալ չեն թուիր այժմ ինծի: Անոնց մէջ ես էի սխալողը, չեմ վարանիր խոստովանիլ »:

Արդեօք շատ աւելի ծանր սխալներ ալ չգործե՞ց 1901էն ասդին, անամէջ պատրանքներ սնուցանելով, հակասութենէ հակասութիւն գլորելով եւ ամբոխին կեր ճարելով :

Անհրաժեշտ չէ շատ հեռուները երթալ: Նորէն եւ նորէն կարդացէք Սեպտ. 11ի յօդուածը, «Պատմութեան համար», գտնելու համար այս հարցումներուն պատասխանը :

Իսկ եթէ ժամանակ ունիք, անգամ մը եւս կարդացէք Պ. Միհրան Տամատեանի ուղղուած նամակները (1919—20), որոնք հրատարակուեցան անցեալ տարի, «Կոչնակ»ի մէջ եւ որոնց մասին խօսելու առիթ ունեցանք այն ատեն :

Ամէն բանի մասին հեղինակաւոր կարծիքներ յայտնելու մարմաջին մէջ, ալեհեր վաստակաւորը պատմական իրողութիւններն ալ իրար կը խառնէ եւ սխալ կը մեկնէ:

Ահաւասիկ ամենաթեթեւը, Անդրանիկի հրաժարման պարագան :

Ինչպէս իմացանք, Ջօպանեանի «Կիլիկեան ապստամբութեան« ծրագրին հաւանութիւն յայտնած է եղեր միակ անձնաւորութիւն մը— Անդրանիկ. պուլկարահայ թերթի մը մէջ :

Ե՞րբ, — Մեծ պատերազմէն եւ Հայաջինջ Սարսափներէն առա՞ջ թէ վերջը :

— « 1914ի պատերազմէն եւ 1915ի ահաւոր եղեռնէն առաջ էր (ծրագիրը), բայց ետքն էր Անդրանիկի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն հեռանալէն»:

Եւ «ամէն ոք» վկայութեան կը կանչէ, հաւատացնելու համար թէ Անդրանիկ «Դաշնակցութենէն հեռացաւ որովհետեւ ... համաձայն չէր ընկերվարական ծրագրին »:

Դաշնակցութիւնը իր ընկերվարական ծրագիրը վաւերացուց 1907ին, (Դ. ընդհ. ժողով), եւ Անդրանիկը ոչ միայն չհեռացաւ, այլեւ Դաշնակցական էր մինչեւ 1914ի մեծ պատերազմը, երբ Պուլկարիայէն Կովկաս գնաց, կամաւորական գունդի մը գլուխն անցնելու համար: Դաշնակցական էր պատերազմի ընթացքին ալ, երբ կարգ մը թիւրիմացութիւններ ծագեցան :

(2) Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌԸՆԷ ԿՐՈՒՍԷ ԵՒ ՄԵՐ ԵՐԵՒԵԼԻՆԵՐԸ

Երիտասարդ մը, որ երկուշաբթի օր ներկայ եղած էր ողբացեալ Ռընէ Կրուսէի յուղարկաւորութեան, դիտել կու տայ խորին դառնութեամբ.

— Ի զուր փնտռեցի ծաղկեպսակ մը՝ յանուն Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան կամ Բարեգործականի: Եթէ գեղարուեստական թանգարանի ծաղկեպսակն ալ չըլլար...

Դեռ ուրիշ պարագայ մը.

— Մինչ Մխիթարեաններ եւ Կաթողիկէ համայնքը փութացած էին հոգեւոր ներկայացուցիչներ ղրկել, ի զո՛ւր, փնտռեցի հայ աէրտէրի մը շուքը ...

Այսպէ՛ս ենք մենք :

Անմիջապէս շքեղ եւ աննախընթաց թափօրներ կը կազմենք հասարակ հաճի - աղաներու համար, բոլոր երեւելիները եւ փիլոնաւորները «մոբիլիզացնելով»:

Իսկ երբ կարգը կու գայ օտար հեղինակութեան մը եւ մանաւանդ թանկագին բարեկամի մը յիշատակը յարգելու, կը դառնանք անճարակ: Առնուազն պաղպաւակ :

Երեսուն տարիէ ի վեր Փարիզ կ'ապրինք: Եւ սակայն տակաւին շատ հաց - պանիր կ'ուզենք, սորվելու համար կարգ մը նրբութիւններ :

Շուտ կ'իւրացնենք սալոնական բարքերը, բայց կէս ճամբան կը մնանք, յարգելու համար կարգ մը ընկերային պատշաճութիւններ :

Թերեւս պատճառը այն է որ կը յաւակնինք շատ բան գիտնալ: Հոգ չէ թէ տարտամ գաղափարներ ունենանք տարրական գիտելիքներու մասին :

Տարէցներուն համար նորութիւններ չեն այս կարգի վրիպումները:

Բայց ահաւասիկ երիտասարդներ կը տեսնեն, կը դատեն, եւ տխուր եզրակացութեանց կը յանգին.

— Մեր երեւելիները կամ ազգ. իշխանութիւնները այսքան մը բա՞ն ալ չեն սորված Փարիզիմէջ:

Կը սորվի՛ն: Երեսուն տարի եւս համբերեցէք: Եաւաշ - եաւաշ ...

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ նորընտիր քարտուղարը, Ապտէլ - Խալէք Հասունա, որ արտաքին նախարար եղած էր անցեալ Փետրուարէն Յունիս, ծանօթ է իր չափաւորութեամբ, կուսակից՝ Միջերկրականեան ուղղութեան եւ արեւմտեան պետութեանց: — Այս անուանումէն ետք, կազմակերպութիւնը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել արեւմտեան Գերմանիա, բացատրելու համար թէ մեծապէս պիտի վնասեն գերմանեւարաբական աւանդական բարեկամութեան, հատուցում վճարելով Իսրայէլի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Խորհուրդին մէջ կարեւոր ճառ մը խօսելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն ազդարարեց 16 անդամակից պետութեանց թէ Անգլիան անջատ պիտի ըլլան ցամաքային Եւրոպայէն, եթէ իրենց մասնաւոր ծրագրին հետեւին եւ այլամերժ դաշնակցութիւն մը հաստատեն: Իր առաջարկն է ծրագրուած դաշնակցութիւնը Անգլիոյ հետ կապել Եւրոպայի խորհուրդին միջոցաւ: Նախարարը այս առթիւ բացատրեց թէ «զգալապէս նուազած է նախայարձակման մը անմիջական վտանգը Եւրոպայի դէմ, շնորհիւ Արեւմուտքի վճռականութեան »:

ՇՈՓԷՆԻ ՄԱՀԵՐԳՈՎ ընդունուեցան Ուաշինկթընի խորհրդային նոր դեսպանը, Զարուպին եւ Ազգաժողովին պատուիրակը: Զորին, Նիւ Եորքի մէջ: Ցոյցին կազմակերպիչներն էին խումբ մը չեխ երաժիշտներ :

200.000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ կը մասնակցին արեւմտեան Գերմանիոյ անգլ. բանակի մեծ ռազմափորձերուն: — Միեւնոյն ատեն ռազմափորձեր կը կատարէ իտալական բանակը, իսկ ծովային ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան Հիւս. եւ Պալթիկ ծովերուն մէջ, մասնակցութեամբ 160 դաշնակից մարտանաւերու :

ՄԻՍ ԵԿԱԾ Է Հոլանտայէն եւ պիտի բաժնուի ժողովուրդին, չափաւոր գիներով: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են, գիներու բարձրացումը արգիլելու համար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլեւսաքսոն աղբիւրէ մը կը հաւաստեն թէ Միջերկրականի ամերիկեան 6րդ նաւատորմին հրամանատարը, ծովակալ Քէսըրտի, անցեալ շաբթու առաջարկած է մարեշալ Թիթոյի՝ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար, միեւնոյն ատեն օդանաւային խարիսխներ տրամադրելով ամերիկեան սաւառնակներու համար:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է ամերիկեան օդանաւաբարձ նաւի մը մէջ: Ծովակալը ցոյց տուեր է քարտէս մը, բացատրելով թէ Ադրիականի որ կէտերէն կարելի է զարնել Հունգարիան, Պուլկարիան եւ Ռումանիան, եթէ Եուկոսլաւիա յարձակում կրէ Խ. Միութեան արբանեակներուն կողմէ: Այս առթիւ իր գոհունակութիւնը յայտներ է Եուկոսլաւիոյ դիմադրութեան, ինչպէս եւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ գործակցութեան մասին:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ամերիկացի ծովակալը հետեւեալ կերպով բանաձեւած է իր առաջարկները. —

1. Արտօնել որ ամերիկեան օդանաւեր թռչին Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ օգտագործեն օդանաւային կայանները, որպէսզի աւելի լաւ ծանօթանան երկրին պայմաններուն, օգնութեան հասնելու համար պատերազմի պարագային:

2. Արտօնել որ Եուկոսլաւիոյ նաւատորմը մասնակցի ամերիկեան մարտանաւերու միացեալ ռազմափորձերուն, Ադրիականի մէջ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թիթօ յետաձգած է իր պատասխանը, մանաւանդ որ ատենագրութիւնը անգլերէն էր: Մարեշալը բաւական անգլերէն սորված է վերջին երկու տարիներու ընթացքին. այն ատենէն որ, մերժեց թարգմանել տալ: Եւ սակայն ամերիկացի ծովակալը ինքն ալ անմիջական պատասխան մը չէր սպասեր: Հաւանական է որ յառաջիկայ հոկտեմբերին Եուկոսլաւիոյ կուսակցական համագումարին մէջ քննուի սա խնդիրը, — մինչեւ ո՛ր աստիճան պիտի գործակցին արեւմտեան պետութեանց :

Թիթոյի համար երկու խնդիրներ կան: Առաջին՝ ընդունելով ամերիկեան առաջարկը՝ նոր պատրուակներ պիտի ընծայէ Խ. Միութեան եւ արբանեակներուն, ըսելու համար թէ տեղի տուած է արեւմտեան պետութեանց ճնշումին: Ինք սկիզբէն ի վեր վճռած է տեղի չտալ այս մեղադրանքին եւ անկախ դիրք մը բռնել, արեւմտեան պետութեանց տնտեսական եւ ռազմագիտական օգնութեան փոխարէն զօրացնելով իր բանակը: Երկրորդ եթէ ընդունի ամերիկեան առաջարկը, անշուշտ նոր օգնութիւններ պիտի ստանայ — օդանաւային եւ ծովային — որոնց երկուքին ալ խորապէս պէտք ունի: Պիտի ստանայ նաեւ տնտեսական եւ դրամական աջակցութիւն— զարկ տալու համար իր օդային եւ ծովային խարիսխներուն: Գալով միացեալ ռազմափորձերուն, աւելի դիւրին կը համարուի ամերիկեան առաջարկին ընդունելութիւնը :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին :

× Եուկոսլաւիոյ բանակին բարձրաստիճան սպաներէն բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ, դէպի Յունաստան եւ Թուրքիա, խորհրդակցելու համար այդ երկու երկիրներու զինուորական իշխանութեանց հետ: Յունաստանի մէջ պատուիրակութիւնը պիտի այցելէ զինուորական վարժարանները, աչքէ պիտի անցընէ զանազան զօրամասեր եւ ռազմական հաստատութիւններ ու ձեռնարկներ: Թուրքիա պիտի երթայ յառաջիկայ երկուշաբթի :

Անգլիա, Թուրքիա եւ Միջին Արեւելք

Անգլիացի մարեշալ Մոնթկոմըրի մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ Յունաստանի ականաւոր դէմքերուն եւ մարեշալ Փափագոսի հետ (նախկին սպարապետ): Բշ. օր մարեշալը նախագահեց զինուորական խորհրդակցութեան մը որուն կը մասնակցէին ցամաքային, ծովային եւ օդային բանակներու սպայակոյտներուն պետերը : Օրակարգի խնդիրն էր Յունաստանի ռազմական տագնապը— որուն հետեւանքով չի կրնար առանձին հոգալ զինուորական ծախքերը: Այս պատճառով ալ կառավարութիւնը կ'ուզէ կրճատել զինուորութեան շրջանը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Պ. Սիսակ Վարժապետեան, Պէյրութէն: Հեղինակը՝ «Հայերը Լիբանանի մէջ» հատորին որ հրատարակուեցաւ անցեալ տարի: Այս առթիւ բաղձանք յայտնեց որ երբեմն մտաւորականներու այցելութիւններ սարքուին գաղութէ գաղութ, ամրապնդելու համար մշակոյթի կապերը :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նեկիպ էւ Հիլալի փաշայի հեռացման մէջ դեր խաղացին երկու պալատականներ եւ ուրիշ բազմամիլիոնատէր Եգիպտացի մը, Ահմէտ Ապպուտ փաշան: Պալատականներէն առաջինը՝ Էլիաս Անտրաոս փաշան, վարիչն էր արքայական կալուածներուն, իսկ միւսը՝ Թապէթ Քարիմ փաշան, Թագաւորին շատ սիրական մամուլի կցորդը:

Ասոնք, Ապպուտ փաշայի հետ միասին գաղտնօրէն խորհրդակցելով կը դիմեն Գահիրէի ամերիկեան դեսպան Պ. Ճէֆըրսըն Քէֆըրիին եւ կը թելադրեն պահանջել Թագաւորէն գործի գլուխ բերել դարձեալ Վաֆտը, որովհետեւ, կ'ըսեն, այս կուսակցութիւնը կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն եւ ան է որ կրնայ գլուխ հանել Եգիպտոսի գործակցութիւնը արեւմտեան աշխարհին հետ: Ու կ'աւելցնեն, թէ այս պարագային, իրենք կ'երաշխաւորեն Վաֆտի հետապնդելիք արեւմտեան քաղաքականութիւնը:

Դեսպանը կը դիմէ Ուաշինկթըն, որ, անկասկած, մեքենայութեան մը հոտ առնելով, կը հրահանգէ այս գաղտնի դիմումը իմացնել Հիլալի փաշային: ,

Կրնաք երեւակայել այս վերջինին զայրոյթը: Տեսնելով որ Թագաւորին մարդիկն են իրեն դէմ լարողները այս մեքենայութիւնը նիւթողները, բուռն հրաժարականով մը կը հեռանայ գործէն:

Իր ժամանակին, Հիլալի փաշայի անմիջական շրջապատը միայն գիտցաւ վարչապետին անակնկալ հրաժարման այս պատճառը, որովհետեւ գրաքննութիւնը խստիւ արգիլեց խօսիլ այդ մասին: Իսկ Յուլիս 23էն վերջ պատմութիւնը դարձաւ բոլորի բերնին ծամոցը:

Ու ահա երրորդ նոր դէմք մը բեմին վրայ — Սըրրի փաշան, վերոյիշեալ Ապպուտ փաշային սեղանաւորական գործակիցը եւ փոխանորդը՝ զանազան առեւտրական հիմնարկութեանց մէջ: Փաշային միակ գործը եղաւ վերցնել Ֆուատ Սէրակէտին փաշայի արգելափակումը, Վաֆտը սիրաշահելու համար: Սիրաշահելու այդ փորձին պատճառով իսկ, սակայն, չկրցաւ մէկ շաբաթէ աւելի դիմանալ եւ հրաժարեցաւ:

Չորրորդ նոր դէմքը նուազ բախտաւոր եղաւ: Գործերու անկախութեամբը հմբաւուած Պահիէտտին Պարաքաթ փաշան չուզեց ենթարկուիլ կողմնակի ազդեցութեանց, Թագաւորին մամուլի կցորդ Քարիմ փաշային նախարարական աթոռ մը տրամադրելու համար: Ու քաշուեցաւ ասպարէզէն, հազիւ խորհրդակցութեան ձեռնարկած:

Ապա հինգերորդը, վեցերորդը, եօթներորդը...

Քարիմ փաշա կը յաջողի այս անգամ համոզել Ապպուտ փաշայի բարեկամը, Սըրրի փաշան, որպէսզի ստանձնէ վարչապետութիւնը եւ «պալատական գործերու նախարարութիւն» մը ստեղծելով, այդ աթոռը տայ իրեն: Բայց, ճիշդ այս կէտին մէջ կը պայթի մեծագոյն ռումբը, որ տակն ու վրայ կը բերէ կացութիւնը:

Սըրրի փաշա կ'առաջարկէ պատերազմական նախարարութիւնը յանձնել զօր. Մոհամմէտ Նեկիպին, բանակին մէջ հետզհետէ ծաւալող դժգոհութիւնը մեղմացնելու նպատակով: Թագաւորը լսել անգամ չուզեր: Զօր. Մ. Նեկիպ իր թշնամին է: Կարելի չէ անոր վստահիլ զինեալ ուժերը: Թագաւորին այս պնդումին վրայ, Սըրրի փաշա անգամ մը եւս կը քաշուի թատերաբեմէն:

Ըսի արդէն, որ զօր. Նեկիպ լարուած էր Թագաւորին դէմ, դեռ արաբեւհրէական պատերազմի օրերէն: Այս պարագան աւելի եւս շեշտուեցաւ այս տարի, երկու դէպքերու հետեւանքով: Առաջինն էր մահափորձ մը, որուն զոհ գնաց Նեկիպեան սպաներէն տեղակալ Ապտէլ Քատէր Թահա, որ գիշեր մը, ծանրօրէն վիրաւոր վիճակի մէջ գտնուեցաւ Գահիրէի կամուրջներէն մէկուն վրայ: Մեռնելէն առաջ, սպան, կրցած էր մատնանշել սպանիչը, — արքայական պահակազունդէն զինուորական մը: Ոճիրը կը վերագրուէր՝ Թունդ արքայասէր զօր. Սըրրի Ամրի մարդոց, որոնք, յայտնօրէն ուզած էին վրէժխնդիր ըլլալ՝ իրենց պետին դէմ նախապէս գործուած ուրիշ ձախողած մահափորձին համար: Արդարեւ, տեղակալ Թահա ձերբակալուած էր իբրեւ այդ մահափորձին հեղինակը, բայց փաստերու անբաւարարութեան պատճառով ազատ էր ձգուած: (Զօր. Նեկիպ հրամայած է այժմ բանալ այդ սպանութեան ծալքերը):

Երկրորդ դէպքն էր Սպայից Ակումբին փակումը, Թագաւորին հրամանով: Թագաւորը բրած էր այս կարգադրութիւնը, որովհետեւ ձախողած էր իր թեկնածուին՝ Ֆէրիք Հայտար փաշայի ընտրութիւնը իբրեւ նախագահ եւ անոր տեղ ընտրուած էր զօր. Մոհամմէտ Նեկիպը:

Եւ, բանակին մէջ ծաւալած դժգոհութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ, անգամ մըն ալ դահլիճը կազմելու հրաւիրուած Նեկիպ էլ Հիլալի փաշան, Թագաւորին պահանջով, պատերազմական նախարարին աթոռը տրամադրեց գնդապետ Իսմայիլ Շիրինին: Այս կարգադրութիւնը կ'ըլլար Յուլիս 22ին:

Գնդապետ Շիրին, Թագաւորին աներձագն էր, ամուսնացած ըլլալով անոր քրոջ՝ Իրանի նախկին Թագուհի Ֆավզիա իշխանուհիին հետ: Իր բոլոր դասակիցներէն, մինչեւ անգամ Նեկիպեան սպաներէն սիրուած և անգլիական կրթութիւնստացած պարկեշտ սպայ մըն էր: Բայց, Թագաւորի փեսան ըլլալու պատճառով, զօր. Նեկիպ կը հակառակէր անոր պատերազմ. նախարար դառնալուն:

Արդ, Հիլալի փաշայի դահլիճը կազմուած էր եւ դժգոհ սպաները կը գտնուէին կատարուածի հրադութեան առջեւ, գնդապետ Շիրինի պատերազմական նախարար նշանակումով: Այս մէկ կաթիլէն ալ բաւական եղաւ, որ բաժակը յորդի:

Յաջորդ օրը, Հիլալի փաշա եւ իր նախարարները պիտի կատարէին իրենց կանոնական երդումը Թագաւորին առջեւ: Բայց, շաբաթը հասաւ ուրբաթէն առաջ եւ Յուլիս 22ի գիշերն իսկ բանակը որոշեց անցնիլ գործի: Պայթած էր յեղաշրջումը: Յուլիս 23ի առաւօտը չլուսցած ձերբակալուած էին բոլոր Թագաւորական ջոջ սպաներն ու քաղաքական դէմքերու մեծ մասը: Գրաւուած էին կարեւոր նախարարութիւններն ու հանրային հիմնարկութիւնները: Պաշարուած էր Ռասէլ Թինի պալատը, Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր կը գտնուէր Թագաւորը: Խզուած էին հաղորդակցութիւններըլորոշ գիծերու վրայ: Հրասայլերն ու այլ զօրամասեր կը վխտային փողոցներու մէջ եւ օդանաւերը կը ճեղքէին օդը:

Զօր. Մ. Նեկիպ, մէկ հարուածով եւ առանց արիւնահեղութեան տէր դարձաւ կացութեան եւ անմիջապէս պարտադրեց Թագաւորին նոր դահլիճը կազմել Ալի Մահէր փաշայի վարչապետութեամբ: Գործադրուեցաւ զօրավարին կամքը:

Պատահածը, մեծագոյն անակնկալն էր ապահովաբար Թագաւորի կեանքին մէջ: Եւ ամէնէն ճակատագրականը: Այս անգամ ան ուզեց սիրաշահիլ ըմբոստ սպան, — բայց ուշ էր արդէն: Ֆէրիքի (մառեշալ) աստիճանը շնորհեց անոր, ռոճիկի համապատասխան յաւելումով, (զօրավարը մերժեց այս շնորհները): Ճանչցաւ անոր զինուորական ընդհ. հրամանատարի հանգամանքը: Հաւաստեց, թէ այսուհետեւ ականջ պիտի ունենայ բանակին կամքը: Այս բոլորը, սակայն, եւ չկրցան կեցնել զօր. Նեկիպը, իր ծրագրի ամբողջական գործադրութենէն:

Երեք օր վերջը, Յուլիս 26ին, զօր. Նեկիպ հրամայեց Թագաւորին ստորագրել իր հրաժարականը եւ մինչեւ իրիկուան ժամը 6ը, հեռանալ Եգիպտոսէն: Գործադրուեցաւ նաեւ այս հրամանը եւ մարգոյրը իջաւ վերջնապէս պալատական այս ողբերգութեան վրայ:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

Գալուստ Կոստանեան, եղբայրը՝ Տոքթ. Պօղոս Կոստանդի, շատ մը գիտական տետրակներ եւ գրքոյկներ հրատարակած է: Վերջինը կ'ըլլայ «Ժը. գրքոյկներ հրատարակած է: Վերջինը կ'ըլլայ «Ժը. մէկուն գրած «Մեթոտ»ի թարգմանութիւնը, գայթակղեցնելով կեղծ կրօնասէրներու խիղճն ու զգացումները, որոնց արձագանգը կ'ըլլայ Մելիքսեդեկ եպիսկոպոս, եկեղեցւոյ բեմէն, արտայայտուելով այդ գործին դէմ, ոմանք կ'ըսեն նզովելով, ալ չեմ գիտեր, թարգմանութիւ՞նը թէ թարգմանիչը:

Զարմանալի է որ գայթակղեալ բարեպաշտներու խումբին կը ձայնակցի մինչ այդ ազատամիտ ճանչցուած Ստեփան Ոսկանն ալ, որ 1869էն ի վեր «La Reforme» թերթը կը հրատարակէր, հայ համայնքէն վշտացածի դէմքով մը, նոյնիսկ հայ անունը չյիշատակելով իր թերթին մէջ: Բայց, ո՞վ գիտէ, կիրքի ո՞ր թելէն դրդուած, «Մեթոտ»ի դէմ գիտական յօդուած մը կը հրատարակէ, որուն հանդիպած եմ այդ թերթին հաւաքածոն թղթատածատենս: Բայց, լածխս համեմատ, իսկապէս գիտական բազմակողմանի հմտութիւն ունեցող Գալուստ Կոստանդեան այդ գրութեան մասին հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ.

— Մեղք, այս մարդը բան մը չէ կարդացեր:

Տաղանդաւոր Ոսկանի մը դէմ, որուն գաղափարներուն եւ լեզուին կը հետեւէին ամէնքը, այդ խօսքերը արձակուած առաջին աննպաստ վճիռը կարելի է նկատել:

ՄԱՄՈՒԼԸ

Եգէականի ափերուն վրայ թառած Զմիւռնիոյ հայ գաղութը, քաղաքակրթուած ու յառաջադէմ երկիրներու հետ ունեցած իր առեւտրական սերտ յարաբերութիւններուն շնորհիւ, շատ կանուխէն ըմբռնած էր արեւմտահայ իրականութեան մէջ իրեն վիճակած մտաւորական յառաջապահի դերը:

Թէեւ ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ մտաւորական կեանքի մը հայելին ու միեւնոյն ատեն դանձարանը եղած են պարբերաթերթերը ու առօրեայ մամուլը, բայց մանաւանդ մեզի պէս նիւթական նեղ միջոցներ ունեցող ու պետական աջակցութենէ զուրկ փոքր ազգերու մէջ, մամուլը շատ աւելի մեծ դեր մը կատարած է:

Այսպէս, Զմիւռնիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, 1830ական թուականներուն, Տէր Յովհան Վանանդեցին աշակերտներէն՝ Մելիք Սելումեան Խաչատուր, Արարատեան նահանգէն գաղթած ընտանիքի մը մէկ անդամը, որ ապա Ներսէս Աշտարակեցի Կաթողիկոսին քարտուղարը եղաւ, «Ազդասէր» անուն թերթ մը կը հրատարակէ՝ Մեսրոպեան տպարանէն: Այդ տպագրական կազմածը նուիրած էր Թրիէսթէ բնակող Պետրոս Նուսուֆեան: Յիշեալ դպրոցի ուսումնասէր աշակերտութիւնը, բոլորուած Անդրէաս Փափազեան հրմշտ ուսուցիչին շուրջ, մտաւորական օճախ մը կը ստեղծեն, հրատարակելով նաեւ շարք մը գիրքեր, որոնց կարգին, մեծանուն Յովհան Վանանդեցիի՝ «Ոսկեդար»ը, «Նարեկ», «Կորիւն», այլեւայլ դասագիրքեր:

Չենք գիտեր ի՞նչ պատճառաւ «Ազդասէր»ը 1843ին «Հայրենասէր»ի կը փոխուի, բայց միշտ խմբագրապետութեամբ՝ Մելիք Սելումեանի: Խմբագրութեան հետ՝ լեզուն եւ ուղղութիւնն ալ կը մնան նոյնը: «Հայրենասէր» կը հրատարակուի իբրեւ շաբաթաթերթ մինչեւ 1846, երեք տարուան ընթացքին տալով 108 թիւ:

Այդ թուականներուն էր որ ամերիկացի միսիօնարներ Զմիւռնիա կը հաստատուին ու առաջին անգամ ըլլալով կը սկսին իրենց «Աստուած»ը քարոզել:

Ասոնցմէ մին՝ Կուլիէլմոս Կրիֆիթ, տպարան մը բանալով հայատառ տաճկաբարբառ զանազան տետրակներ կը հրատարակէ, որոնց կարգին նաեւ «Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց» պատկերազարդ ամսաթերթը, հայաբարբառ (1839—1854), որ աւելի վերջը Պոլիս կը փոխադրուի ու կը շարունակուի «Աւետաբեր» անունով:

Վերոյիշեալ պարբերաթերթին թէ ոճը եւ թէ ուղղութիւնը հաճելի չէն թուիր հասարակութեան, որով 16 տարուան ընթացքին, հազիւ եօթը տարուան շրջան մը կը բոլորէ «Շտեմարան Պիտանի Գիտելեաց»ը: Բովանդակութիւնը շատ ալ պիտանի չէր: Ու վերջապէս, 1840 Օգոստոս 10ին, լոյս կը տեսնէ «Արշալոյս Արարատեան» թերթը, Ղուկաս Պալթազարեանի խմբագրութեամբ:

«Արշալոյս Արարատեան», սկիզբները կը հրատարակուի իբրեւ կիսամսեայ, Ստեփան Պապոյեանի տպարանը, չորս տարի ետք կ'ունենայ իր սեփական տպարանը, ու շաբաթաթերթի կը վերածուի:

Բայց, 1845ի Հայոց Թաղի մեծ հրդեհին, ազգային ուրիշ հաստատութիւններու կարգին, ան ալ հրոյ ճարակ կ'ըլլայ:

Պալթազարեան անվհատ կը շարունակէ իր թերթին հրատարակութիւնը, այս անգամ դարձեալ կիսամսեայ, մինչեւ 1884: Պալթազարեան Ղուկաս կ'ունենայ գրաբարախառն աղաւաղեալ ոճ մը, իր իսկ մահէն ետք իրեն յաջորդող խմբագիրները՝ Սարգիս Պալապանեան, որ Ա. Ս. Յ. Պ. ստորագրութեամբ կը գրէր, Հայրապետ Սաւալանեան եւ ,Նշան Միրզաեան հետզհետէ կը կոկեն հայ լեզուն, մեծապէս օգնելով արդի աշխարհաբարի կազմութեան:

«Արշալոյս Արարատեանի»ի վերջին խմբագիրը կ'ըլլայ Յարութիւն Սվաճեան, որու մահով (1886) թերթը կը դադրի առյաւէտ:

Որքան ինձ ծանօթ է «Արշալոյս Արարատեան» լրագրի թանկարժէք ու հազուագիւտ հաւաքածոյէն երկու հատ միայն մնացած է ներկայիս. մին կը գտնուի՝ Վիէննայի Մխիթարեանց գրադարանը եւ ունի 33 համար պակաս (հրատարակուած 1346 թիւերու վրայ), միւս հաւաքածոն՝ Զմիւռնիոյ Հայ Ընթերցարանի վարչութեան կողմէ նուէր տրուած է Տոքթ. Վ. Թորգոմեանին, անոր Իզմիր այցելածատենը, եւ հազիւ քանի մը թիւեր պակաս ունի: Երրորդ եւ լիակատար հաւաքածոն, որ կը գտնուէր Զմիւռնիոյ Հայ Ընթերցատան մէջ, 1922ի աղէտին փճացաւ, շարք մը ուրիշ թանկարժէք լրագրի հաւաքածոներով:

(6) ԲԺ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐ կառավարութիւնը խիստ բողոքագիր մը յանձնեց Սօֆիայի եուկոսլաւ դեսպանատան, մեղադրելով թէ եուկոսլաւ դիւանագէտները լրտեսութիւն կը կատարեն եւ ապաստան կուտան Պուլկարներու կողմէ փնտռուած անձի մը: Բողոքագիրը կ'աւելցնէ թէ եուկոսլաւ կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի մնայ հետեւանքներուն:

Ի՞նչ են ուզում...

Թէհրանի մեր պաշտօնակիցը, «Ալիք», կրկին ձաղկելով «յառաջդիմական» կոչուած խմբակի մը պղտոր եւ ազգավնաս մարզանքները, կը հարցնէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (22 Օգոստոս)․

— «Այլեւս ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ նրանք դժգոհ են վերջին տարիների ընթացքին մեր հանրային մարմինների կողմի գործունէութեան եւ ներքին կեանքում ստեղծուած բնականոն կացութեան համար:

Դժգոհ են իրենց կորցրած աթոռների համար, որ ձեռք էին բերել պատերազմի ընթացքին իրանահայ կեանքում տիրող անիշխանականութեան շնորհիւ եւ գրաւած էին ազգային հաստատութիւնների ալան-թալանով:

Ահա, այս «կորուստները» դարմանելու, դպրոցական գոյքերը իւրացնելու եւ ազգային հաստատութիւնները կրկին կողոպտելու համար նրանք լծուած են իրանահայ կեանքը տակնուվրայ անելու սեւ աշխատանքին:

Դրանով պիտի բացատրել այն բոլոր զրպարտութիւններն ու գռեհիկ յարձակումները, որոնք ուղղուած են ազգային կազմակերպութիւնների եւ հանրային մարմինների դէմ, Թաւրիզից մինչեւ Թէհրան ու Աբադան ...

Սակայն, հարց տուէք նրանց, թէ մինչեւ այժմ, իրենք ի՞նչ աշխատանք են կատարել մեր հանրային կեանքում վերջին տասնամեակի ընթացքին:

Հիմնե՞լ են որեւէ դպրոց, օժանդակե՞լ են մեր ազգային հաստատութիւնների պահպանման գործին, կազմակերպե՞լ են հանրօգուտ որեւէ ձեռնարկ, մասնակցութիւն բերե՞լ են Միական Տուրքին, եւ մի խօսքով, ի նպաստ մեր հանրային ու մշակութային հաստատութիւնների բարգաւաճման՝ բարոյական կամ նիւթական ի՞նչ զոհողութիւն են կատարել:

... Օրինակ, վերջին մի քանի տարիների ընթացքին, Թէհրանի ազգային դպրոցները թէ կրթական եւ թէ տնտեսական մարզերում արձանագրել են աննախընթաց յաջողութիւններ:

Այսպէս, ազգային մարմինների եւ դպրոցական վարչութեան թափած ճիգ ու ջանքերի շնորհիւ Թէհրանի Դաւթեան զոյգ դպրոցները ծածկել են «Յառաջդիմականների» իշխանութեան շրջանից մնացած մի քանի տասնեակ հազար թուման պարտքը եւ երեք տարուց ի վեր ոչ միայն լրացնում են շուրջ երկուս եւ կէս միլիոն ռիալի հսկայ պիւտճէն, այլ եւ խնայում են որոշ գումար հետագայ ուսումնական տարիների համար: Այս աննախընթաց մի երեւոյթ է իրանահայ կեանքում եւ արժանի ամէն գնահատութեան:

Նոյնպէս, ներկայիս գոյութիւն ունեցող ազգ. մարմինների ջանքերով, Թէհրանի արուարձաններում հիմնուել են երկու դպրոցներ («Շահապիգ» եւ «Աբովեան»), Միական Տուրքի գանձման աշխատանքները կանոնաւորելով ազգ. դպրոցների համար ստեղծուել է նիւթական մնայուն մի աղբիւր, Թէհրանի եկեղեցական Կանանց Միութեան ջանքերով եւ ազգ. մարմինների աջակցութեամբ կառուցուել է Առաջնորդարանի երկյարկանի գեղեցիկ շէնքը, որ ժամանակաւորապէս տրամադրուած է Դաւթեան դպրոցին, եւ վերջապէս, անցեալ ուսումնական տարում, միջնակարգ դպրոցների հիմքն է դրուել:

Հակառակ այն հանգամանքին, որ այս բոլոր աշխատանքները զուգադիպել են խիստ աննպաստ մի շրջանի, երբ բովանդակ երկիրը գտնւում էր անտեսական ծանր տագնապի մէջ, սակայն, այդուհանդերձ, Թէհրանի մեծ ու փոքր «Յառաջդիմականները» գնահատութեան արժանի ոչ մի գործ չտեսան, օր ու գիշեր բանսարկեցին ու զրպարտեցին եւ նրանց գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրանալուց դեռ եւս մէկ տարի առաջ աղմուկ բարձրացրին, թէ գոյութիւն ունեցող մարմինների գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրացել է, ուստի եւ ապօրինի են, մինչդեռ իրենք, «Նշանակովի ու Ժամանակաւոր» անուան տակ, Ամբողջ եօթ տարի, բռնագրաւել էին հանրային մարմինների աթոռները եւ ազգային հաստատութիւնները մատնել ամենաթշուառ կացութեան»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԶՈՒՄՇՈՒՏ ՂԱՐԻԲ

«Ալիք»ի վերջին թիւերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստոս 20ին Գորգանի մէջ մեռած է Դաշնակցական անուանի ռազմիկ Զումշուտ Ղարիբ (Կապիտան Զումշուտ Ղարիբ):

Ողբացեալ ընկերը գործօն դեր կատարած էր Իրանական ձեռնարկներու մէջ:

ՏԻԿԻՆ Հ. ԱՌՎԱՆԵԱՆ (ՌՈՒԲԷՆԻ ՔՈՅՐԸ)

Յուլիս 20ին Նիւ Եորքի մէկ արուարձանին մէջ մեռած է Տիկին Հռիփսիմէ Առվանեան, ողբացեալ Ռուբէնի քոյրը:

Այս տխուր առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք «Հայրենիք»էն (3 Սեպտ.).—

Տիկին Հ. Առվանեան ծնած է Վրաստանի հայաշատ Ջաւախք գաւառի Ախլքալաք քաղաքի Տէր Մինասեան անուանի ընտանիքի մէջ 1876ին: Ամուսնացած էր Ախլքալաքի մէջ նոյնպէս հանրածանօթ Առվանեան ընտանիքի զաւակներէն՝ Պ. Յակոբ Առվանեանի հետ: Բոլշեւիկներու կողմէ Կովկասը նուաճուելէ վերջ, Առվանեանները, 1920ական թուականներուն, իրենց զաւակներու եւ փեսաներու հետ եկած են Ամերիկա եւ հաստատուած Նիւ Եորք:

Տիկին Հ. Առվանեանի աւագ եղբայրը՝ Երուանդ Տէր Մինասեան ներկայ դարուս առաջին քառորդին Կովկասի հայկական կեանքի մէջ ծանօթ դէմքերէն մէկն էր: Արտասահման անցած, ան քանի մը տարի առաջ մեռաւ Պերլինի մէջ: Իսկ իր կրտսեր եղբայրը՝ Միսաք Տէր Մինասեան՝ մեր ազատագրական շարժման անզուգական ՌՈՒԲԷՆՆ է: Իր մեծանուն եղբօր՝ Ռուբէնի մասին Տիկին Առվանեան, կամ, ինչպէս մտերիմներ կ'անուանէին զինք «մայրիկ Առվանեան» կը խօսէր մայրական գորովով: Այդպէս են սովորաբար աւագ քոյրերը իրենց կրտսեր եղբայրներուն համար՝ եւ քոյր, եւ մայր:

Եռանդուն, ուժեղ կամքի տէր, մայրիկ Առվանեան, կարելի է ըսել գլուխն էր բազմանդամ ընտանիքին, որ իր ամուսինէն զատ կը բաղկանար երկու ամուսնացած աղջիկներու ընտանիքներէն— աւագ դուստրը Տիկին Վերոնիկա եւ ամուսինը՝ Լեւոն Մուրատ Ղոնդաղճեան, եւ կրտսերը՝ Տիկ. Արմենուհի եւ ամուսինը, ծանօթ բժիշկ Բողդան Բաղդասարեան եւ ասոնց զաւակներն ու թոռները: Ոչ միայն իր զաւակներու, այլեւ փեսաներու համար մայրիկ Առվանեանը եղաւ գորովալից մայր մը: Իր շէն եւ հիւրընկալ տան դուռը միշտ բաց էր բազմաթիւ բարեկամներու առջեւ:

1942ին մայրիկ Առվանեանը կորսնցուց իր ամուսինը: Երկրորդ ծանր հարուածը իրեն համար եղաւ անցեալ դեկտեմբերին իր մեծանուն եղբօր Ռուբէնի մահը, որ ընկճեց զինք:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 24ին, ձեռամբ Արսէն քհնյ. Սիմէոնեանցի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Լոնկ Այլընտի Սիտըր Կրով գերեզմանատան մէջ:

Փոխան ծաղկեպսակի եղան նուէրներ, որոնց գումարը պիտի յատկացուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցիին եւ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին:

ՅՈՎՍԷՓ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Շաբաթ օր հաղորդած էինք Յովսէփ եպիսկ. Կարապետեանի մահը՝ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ: Այս առթիւ հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները կը քաղենք Պոլսոյ թերթերէն.—

Հանգուցեալը աւազանի անունով Գառնիկ — ծնած է 1888ին Գուրուչէշմէ եւ զաւակն է Դատական նախարարութեան նախկին պաշտօնատարներէն Կարապետ Ջիվէր էֆ.ի:

Վկայուած է իբր դեղագործ Օսմ. Բժշկական Համալսարանէն, բայց դեռ պատանի, եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականութեան հանդէպ իր զգացած ջերմ նուիրումին եւ կոչումին անսալով մեկնած է Էջմիածին, ուր, 1920ին Մայր Տաճարին մէջ վարդապետ ձեռնադրուած է Գէորգ արք. Չէօրէքճեանի՝ այժմու կաթողիկոսին կողմէ:

1921ին Իսթանպուլ վերադարձած եւ քարոզիչ կարգուած է Պաքըրգիւղ, ուր շուրջ երկու տարի պաշտօնավարելէ ետք 1923ին դարձեալ Էջմիածին մեկնած եւ ծայրագունութեան աստիճան ստացած է Գարեգին Եպիսկ. Յովսէփեանէ: Ապա, Մայր Աթոռին կողմէ կոչուած է Եթովպիոյ թեմին առաջնորդութեան պաշտօնին, զոր վարած է շուրջ հինգ տարի: Յովսէփ վրդ. միջոց մը գտնուած է նաեւ Երուսաղէմ, յետոյ Նիւ Եորք հրաւիրուած եւ Ս. Խաչ եկեղեցիին հոգեւոր հովիւ կարգուածէ:

1932ին Ծ. վրդ. դարձեալ Էջմիածին գացած է իբր պատգամաւոր ամերիկահայ թեմին եւ ապա նորընտիր Հայրապետին կողմէ եպիսկոպոսական օծում ստանալով վերադարձած է Ամերիկա եւ միջոց մը վերջ կոչուած է Քալիֆորնիոյ առաջնորդական տեղապահութեան, ուրկէ տարի մը ետք հրաւիրուած է Պոսթըն ստանձնելու համար Ուոթըրթաունի հայաշատ գաղութին հոգեւոր հովուութիւնը, զոր վարած է մինչեւ անցեալ տարի, իր վերադարձը Իսթանպուլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

1) Փուքս կը տառապէ՞ր մտային խանգարումէ: — Ոչ:

2) Խաթարուած անհա՞տ մըն էր:— Ոչ:

3) Կը հաւատա՞ր, թէ իրաւունք ունի ընելու այն, ինչ որ ըրած է: — Այո:

Այս մարդուն կազմախօսական պատմութեան մասին քիչ բան գիտենք: Այս մասին յիշատակութիւն չեղաւ դատավարութեան ընթացքին: Դատաւորներն ալ չզբաղեցան անոր ժառանգականութեամբ: Բայց իրողութիւնը այն է, որ իր մէկ քոյրը անձնասպան եղաւ, իսկ միւս քրոջը համար ալ կ'ըսուի, թէ կը գտնուի յիմարանոցի մը մէջ:

×

Այսօրուան լրտեսը գրեթէ նոր տեսակի լրտես է: Խարտիշահեր գեղեցկուհիներն ու սադրանքներ սարքող Մաթա Հարիները փոխարինուած են՝ իրենց վրայ կասկած չհրաւիրող «տնական» տիպարներով: Աննշան տեղեկատուին տեղը բռնած է բնագէտը, լրտեսող նաւահանգիստի աշխատաւորը եւ ճարտարագէտը: Անոնք չեն կրեր սեւ մօրուքներ կամ կանանչ ակնոցներ, ոչ ալ կը գործածեն՝ մէջը լուսանկարչական մեքենայ ունեցող գաւազան մը: Լրտեսութիւնը փոխուած է հիմնապէս: Գաղտնի մելանները փոխարինուած են մանրադիտային ֆիլմերով: Նամակները այլեւս չեն պահեր կեղծ յատակներ ունեցող պայուսակներու մէջ, որովհետեւ կարճ ալիքի հաղորդիչ գործիքները աւելի գործնական են: Մանրախօսները, հեռաձայնային խօսակցութեանց ունկնդրութիւնը եւ Ք. ճառագայթներով լուսանկարներ մէջտեղ կը հանեն ձայներն ու մարդիկը: Բայց, իր հիմնական առաջադրութեանց մէջ, լրտեսութիւնը չէ փոխուած հին ժամանակներէ ի վեր:

Հիւլէական ռումբի գաղտնիքները լրտեսուելէ շատ ժամանակ առաջ, Եգիպտացիները ունէին լաւ կազմակերպուած պետական մեքենայ մը եւ գաղտնի սպասարկութիւնմը եւ լրտեսութիւնը կը համարուէր շատ մը գաղտնի գիտութիւններէն մէկը: Պատմական արձանագրութիւնները մեզի կ'ըսեն, թէ Թութմոսիս Գ. Թագաւորին ուղեցոյցներէն մէկը, Վութ անունով հարիւրապետ մը, իր «տորբերկրեայ» կապերուն օգնութեամբ յաջողած է՝ մինչեւ ակռաները զինուած երկու հարիւր զինուորներ մտցնել պաշարուած Եաֆայէն ներս: Զինուորները կարուած էին ալիւրի պարկերու մէջ եւ, ալիւրի առաքման ձեւին տակ, բեռցուած էին դէպի պաշարուած քաղաքը մեկնող նաւերու վրայ:

Շատ աւելի վերջը, Հոմերոս կազմեց լրտեսութեան դասական պատմութիւնը — Տրովադայի Ձիուն հէքեաթը, իսկ Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմը մեզի տուաւ արդիական ձեւափոխումը այս հին դաւաճանութեան, Հինգերորդ Զօրաթեւի յայտնութեամբ: Ամբողջ երեք հազար տարի զօրավարները միշտ ուզած են մարդիկ տեղաւորել թշնամի գիծերուն ետեւ, ալիւրի պարկերու կամ փայտէ ձիերու մէջ պահելով զանոնք կամ վար նետելով երկինքէն, անկարգելներու կամ առանց շարժակի սահող օդանաւերու միջոցով:

Լրտեսութիւնը սկզբունքով արգիլուած էր Հռոմայեցիներու մօտ: Յուլիոս Կեսար միշտ մերժած էր հաստատել գաղտնի սպասարկութիւն մը, բայց ոչ մէկ բան կրնար արգիլել լրտեսները զգուշացնելու համար զինքը, թէ գերմանացի պետը, Արիովիսթուս, կարգ մը Հռոմայեցիներու օգնութեամբ, կ'ուզէր մահափորձ մը նիւթել իր կեանքին դէմ: Եթէ Կեսար գաղտնի սպասարկութիւն մը ունեցած ըլլար, «պարկեշտ» Բրուտոս պիտի չյաջողէր թերեւս սպաննել զինքը:

Իրարու յաջորդող Թրքական պատերազմները բնորոշուեցան դաւաճանութեամբ եւ լրտեսութեամբ, երկու ճակատներու վրայ ալ: Աւստրիացի նշանաւոր զօրավար իշխան Օյկէն, բազմաթիւ լրտեսներ ղրկեց Թուրքերու կողմը եւ իր լրտեսական գործակալներու օգնութեամբ էր, որ կրցաւ վերջապէս վճռական պարտութեան մատնել Թուրքերը Վիէննայի առջեւ:

Լրտեսները արհեստագիտական պիտոյքներով օժտելու մէջ, առաջին յառաջդիմութիւններէն մէկը կատարուեցաւ Վերահաստատման շրջանին, Չարլզ Բ.ի օրով, Սըր Սէմիւըլ Մորլէնտի կողմէ: Ատիկա գիւտ մըն էր, որուն շնորհիւ, առանց ընդունողի գիտութեան, կարելի էր բանալ եւ գոցել նամակները: Գործիքը փճացաւ 1666ին, Լոնտոնի մեծ հրդեհի ընթացքին:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

Մառեչալ Մոնթկոմըրի Անգարա մեկնեցաւ երէկ։ Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ մառեչալին այցելութեամբ, որ տեղի կ'ունենայ զօր. Րիճուէյի քննական պտոյտէն ետք, Անգլիա կ'ուզէ զգացնել իր ներկայութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Անկէ զատ, մառեչալը առիթէն պիտի օգտուի, ճշդելու համար Թուրքիոյ դերը Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան մէջ։ Այս առաջադրութեամբ, Լոնտոն կ'ուզէ նախ փարատել Թուրքիոյ մտահոգութիւնները Թրակիոյ եւ Պոլսոյ պաշտպանութեան մասին։ Կարճ խօսքով, Անգլիա կ'ուզէ փորձ մը եւս կատարել, պաշտպանողական ցանց մը կազմելու համար մասնակցութեամբ Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ։ Ուշադրաւ է որ ճիշդ այս միջոցին Պելկրատ պիտի գտնուի Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն ։

× Մ. Նահանգները ծանուցագիր մը ուղղելով Անգլիոյ եւ միւս դաշնակիցներուն, կը պնդեն թէ արաբական պետութիւնները պէտք է անդամ ըլլան Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար ծրագրուած որեւէ կազմակերպութեան։ Կը նշանակէ թէ Ամերիկա համաձայն չէ անգլիական այն ծրագրին որ կը տրամադրէ անյապաղ կազմակերպել Միջին Արեւելքի պաշտպանութիւնը, արաբական պետութիւնները մասնակցին թէ ոչ ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Զօր. Նեկիպ Բէյ. օր ճառ մը խօսելով, վեց ամիս պայմանաժամ խնդրեց, գլուխ հանելու համար իր բարենորոգման ծրագիրները։ «Ինչ որ ըրինք մինչեւ հիմա, առաջին շրջանն է մեր գործունէութեան։ Պատեհութիւն ընծայեցէք որ վեց ամիս ալ աշխատինք »։

Զօրավարը խոստացած է երեսփ. ընտրութիւններ կատարել յառաջիկայ փետրուարին, ուրեմն ճիշդ վեց ամիսէն։ Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ՝ զօրավարը արտաքին քաղաքականութիւնն ալ պիտի պարզէ, մասնաւորապէս ճշդելով իր դիրքը Անգլիոյ հանդէպ։ Այժմ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ Գահիրէի մէջ ։

× Եգիպտական թերթերը կը գրեն թէ Մահմուտ Կազալի, հողագործութեան նախկին նախարարը, որ այժմ բանտարկուած է, դաւադրութիւն մը սարքած էր Աղեքսանդրիոյ մէջ, ներկայ իշխանութիւնը տապալելու եւ Ֆարուքը վերադարձնելու համար։

Դերասան Րիֆաթ Չէլէպի, նախկին ենթասպայ, գտնուեցաւ զինուորական ատեանի մը առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ խռովայոյզ խօսքեր արտասանած է, թէ ծրագրած էր ձերբակալել տալ զօր. Նեկիպը եւ խնամակալներէն մէկը, յետոյ սպարապետ նշանակել զօր. Սատտ Էլ Սապուրը եւ Եգիպտոսի վերադարձնել Ֆարուքը։ Օրէնքը մահապատիժ կը նախատեսէ այս արարքին համար ։

× Գահիրէի մեծահարուստ կալուածատէրերէն Սայէտ Լամլում Բէյ. օր հարաւային Եգիպտոսի մէկ պահականոցը երթալով, քանի մը գնդակ արձակեց եւ պոռաց թէ հողային բարենորոգումը իր դիակին վրայ միայն կրնան գործադրել։ Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ եւ պիտի գտնուի զինուորական ատեանի մը առջեւ, «արժանի պատիժը կրելով յօրինակ այլոց »։ Լամլում գերդաստանը քանի մը հազար արտավար հող ունի Գահիրէի հարաւակողմը։ 1930ին կռիւ մը ծագեցաւ մրցակից ընտանիքի մը հետ եւ տասնէ աւելի մարդիկ սպաննուեցան ։

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ Լիբանանի մէջ, ընդդիմադիրներու կողմէ, բողոքելու համար վարչական ապօրինութեանց դէմ։ Առեւտրականները գրեթէ ամբողջութեամբ մասնակցեցան գործադուլին։ Շարժումը մեծ համեմատութիւններ ստացած ըլլալով, ժողովուրդը զրկուեցաւ ուտեստեղէնէ։ Շրջուն պահակախումբեր կը հսկեն բարեկարգութեան։ Իսկ զօրքին հրամայուեցաւ պատրաստ գտնուիլ։ Բոլոր այն կառքերը որ Պէյրութ կ'երթան մանրազնին քննութեան կ'ենթարկուին, վասն զի զրոյց կը շրջի թէ ընդդիմադիրները զէնքով պիտի պատասխանեն լեռներու թաքուն պահականոցներէն։

Կառավարութիւնը յայտնեց թէ մայրաքաղաքին վարիչը, վերաքննիչ ատեանին դատախազը եւ ազգային տնտեսութեան ընդհ. տնօրէնը պաշտօնանկ եղած են ։ Իսկ ուրիշ պաշտօնատարներ ալ որոնք ցարդ կառավարական բարձր անձնաւորութեանց պաշտպանութիւնը կը վայելէին, տարբեր պաշտօններ ստացած կամ պաշտօնանկ եղած են ։

Կառավարութիւնը ջնջեց անկանոն անուանումները եւ պաշտօնի բարձրացումները որոնք տեղի ունեցած էին վերջին երկու ամիսներու ընթացքին։ Պաշտօնեաներու վերաբերեալ հատուցումներու եւ պարգեւներու վճարումը պէտք է նախապէս վարչապետին հաւանութեան ենթարկուի ։ Բոլոր այն պաշտօնեաները որոնք անմիջապէս իրենց պաշտօնին չեն անցնիր, պիտի արձակուին։

Կառավարութիւնը ներման օրինագիծ մը քուէարկեց մամուլի յանցանքներու համար ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Օգոստ.— Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարանին համար. տնօրէն, հայերէնի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի ։

Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց և Սվաճեան Միացեալ վարժարանի համար կ'ուզուի կարող տնօրէն մը, դպրոցի ներքին գործերը վարելու եւ հայերէն դասաւանդութեանց հետեւելու համար։

Դպրոցը ունենալով նախակրթարանի եւ միջնակարգի —մինչեւ Գ. կարգ— բաժիններ եւ շուրջ 850 երկսեռ աշակերտութիւն, հարկ է որ թեկնածուն ունենայ բարձր վկայական եւ համապատասխան փորձառութիւն ։

Փափաքողներէն կը խնդրուի, փութով եւ գրաւոր դիմել Իրաքի Հայոց Քաղաք. Ժողովին, Պաղտատի ազգ. Առաջնորդարանի հասցէով, (The Armenian Prelacy of the Diocese, Bagdad (Irak)։ Խնդրագրին մէջ յիշելով իր կրթական գործունէութեան եւ պայմաններու մասին։

ԴԻՒԱՆ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ

ՀԱՆԳԻՍՏ ԳԷՈՐԳ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԻԶԱՄԵԱՆԻ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը ինչպէս եւ իր ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց բազմամեայ հոգեւոր հովիւին Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան վախճանած է 75 տարեկան հասակին մէջ, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9.10ին։

Իր յիշատակին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի այս հինգշաբթի ժամը 8.45ին եւ թաղման ու օծման արարողութիւնները պիտի կատարուին նոյն օրը ժամը 9.45ին նախագահութեամբ արժ. Տէր Թոմա Ա. քհնյ. Մինասեանի։ Մարմինը պիտի ամփոփուի եկեղեցւոյ կողմէ պատրաստուած քահանաներու դամբարանին մէջ, Փանթէնի գերեզմանատունը ։

× Հանգուցեալը ծնած է Պոլիս 1878ին, յաճախած է Երուսաղէմ Ժառանգաւորաց վարժարանը եւ ուսուցչական պաշտօն վարած է Խօտէմիչ 1912ին։ 1913ին քահանայ ձեռնադրուած է եւ վարած հովուական պաշտօն Իզմիրի եւ շրջակայ քաղաքներուն մէջ։ 1928էն ի վեր կը պաշտօնավարէր Փարիզ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։ Տարեցոյցներ հրատարակած է երեք տարի ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին ։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5։ Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ։

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան ։

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի։ Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան ։

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18-28։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին ։ Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՑԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ։

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Մայր - Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Բարեգործականի սրահին մէջ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 1ի Չորեքշաբթի օրը, մայրենի լեզուն գրել ու կարդալ սորվիլ փափաքող երկու սեռէ ամէն հայու համար, առանց վճարումի ։

Կանխաւ արձանագրուիլ նամակով, կամ բացումի օրը անձամբ ներկայանալ սրահ, 19a, Rue Venture, իրիկուան ժամը 7—9։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպուած ենք **15** օրուան ընթացքին դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժանորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած **«Mandat-Chèque»**երուն ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21.15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՀԵՏ լայնօրէն տեսակցելու համար նախընտրելի է խմբագրատուն այցելել կէս օրէն ետք ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Օդափոխութեան կայանին սաները կը մեկնին այս ուրբաթ ժամը 9.15ին եւ Փարիզ կը հասնին իրիկուան ժամը 6.15ին (Gare de Lyon)։

ԼԻՈՆ.— Պ. Արշալոյս Աֆրիկեանէ կը խնդրուի իր ճշգրիտ հասցէն հաղորդել խմբագրութեան ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Երգի փորձերը կը վերսկսին, այս շաբթու, եւ ամէն ուրբաթ իրիկունները ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, դասախօսութեամբ Պ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։ Ծնողքներէն եւս կը խնդրուի ներկայացնել իրենց զաւակները ։ — Վարչութիւն

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով ։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐԸ
«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ» (կատակ. 3 արար) եւ
« ԱԶԳ. ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ» (զաւեշտ մէկ արար)
առաջին հատորէն վերջ լոյս տեսաւ երկրորդը՝

"ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ,,

(Երեք արար)

Իւրաքանչիւր հատոր.— Ֆրանսա 400 Ֆր., արտասահման 2 տոլար, երկու հատորը միասին Ֆրանսա 700 Ֆր., արտասահման 3 տոլար ։

Գրավաճառներուն 30 առ հարիւր զեղչ ։

Կանխիկ ապսպրանքներու հասցէ՝ Mr. J. Latifian, 34 rue de l'Amiral - Mouchez, Փարիզ (14)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Յարութիւն Մինասեան՝ ամուսինը, եւ Օր. Շաքէ Մինասեան՝ աղջիկը, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի՝ ժամը 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, Տիկին Գայեանէ Մինասեանի, (ծնեալ Զղրկանեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ ։

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Որ ընտանեկան կսկծալի պարագաներու հետեւանքով յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ նոյեմբեր 8ին, շաբաթ ժամը 21ին, Salle Gaveauի մէջ, մասնակցութեամբ Pasdeloupի նուագախումբին։ Արդէն գնուած տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը ։

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով - հոտով ու մանաւանդ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE
Ձեզի կը դիմաւորէ
ԼԻԼԱՆ **(AUX LILAS)**

Սասունի...

Սասուն...ի

Այսինքն ճաշարան ՍԱՍՈՒՆԻ գացէք, տեսէք եւ ճաշեցէք

ՀԱՄՈՎ - ՀՈՏՈՎ եւ ՄԱՏՉԵԼԻ
31, Rue d'Alexandrie - Paris.
Métro : Réaumur et Strasbourg - St. Denis

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս· 1100 փր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 փր·

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր· C.C·P· Paris 1678-63

Jeudi 18 Septembre 1952 Հինգշաբթի 18 ՍԵՊՏԵՄ·

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6868-Նոր շրջանի 2279

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՊՔԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏԸ

Եթէ այսքան կը զբաղինք Պ· Ա· Զօպանեանի քաղաքական մարզանքներով, միայն անձը նկատի չունինք, այլ ամբողջ Դպրոց մը :

«Անահիտ»ի խմբագիրը ամէնէն վաւերական խորհրդանշանն է այդ քաղաքական դպրոցին :

Փորձենք վերլուծել իր մէկ - երկու տեսու - թիւններն ալ, Սեպտ· 11ի յօդուածին մէջ :

Պ· Զօպանեան տակաւին այն պարզամտու - թիւնն ունի թէ՝ «լուրջ եւ տեւական ապստամբու-թիւն մը ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ», «իբրեւ հետե - ւանք պիտի ունենար եւրոպական Տէրութեանց, մասնաւորապէս Ֆրանսայի, ուննալիք միջա - մտութիւնը եւ բերելիք կարեւոր աջակցութիւնը» :

Այդ առթիւ կը յիշէ «Արեւելեան կամ Հայկա-կան լեգէոն»ի կազմութիւնը եւ Կիլիկիոյ մէկ մասին գրաւումը :

— «Դժբախտաբար Հայոց մէջ գերակշիռ հանդիսացաւ ամերիկամոլ շարժում մը: Պօղոս Նուպարի նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ կայա-ցած Հայկական Համագումարին երեսուներկու պատգամաւորներէն քսանեւութը «Ամերիկան կ'ու-զենք իբրեւ հոգատար Հայ Ազգային Տան» աղա - ղակեցին» :

Իր տեսութեան համաձայն, այս որոշումն է մեր կրած դժբախտութեանց պատճառը :

— «Երբ Քլեմանսօ իմացաւ որ իր վաղեմի բարեկամ Պօղոս Նուպարը Ամերիկայի կառավա-րութեան ուղղած էր Հայ Տէրութեան հոգատա-րութիւնն ստանձնելը խնդրող նամակ մը, այլ եւս անոր երեսը տեսնել չուզեց եւ առեն մը [illegible] նոյն իսկ երբ Պօղոս Նուպար ժամադրութիւն ու-զեց, անոր նամակն անպատասխանի թողուց» :

Անշուշտ մեզի չի՛ յնար երաշխաւորել այս պատմութեան վաւերականութիւնը :

Բայց, կը փորձուինք հարցնել· — Իսկ դուք ի՞նչ դիրք բռնեցիք երբ 32 պատգամաւորներէն 28ը ամերիկեան հոգատարութիւն կը պահանջէին :

Պատասխան մը կը գտնենք իր մէկ նամակին մէջ, ուղղուած՝ Պ· Միհրան Տամատեանի (1919 Յունիս 2)·

— «Մէկուկէս երկու ամիսէն ամէն բան կ'ո-րոշուի: Մեր պարտքն է մինչեւ այդ ամերիկեան mandatին վրայ պնդելով հանդերձ, ամենաաղուորալիր յարաբերութիւններ պահել բոլոր դաշնակիցնե - րուն հետ» :

Այդ առթիւ, աւելի մըն ալ կուտար· — «Թր-քասիրական ամպը անցնելու վրայ է» :

Այդ օրերուն մենք Պոլիս կը գտնուէինք եւ ա-մենօրեայ անցուդարձը կը հաստատէր թէ «ամ - պը» ոչ թէ կ'անցնի, այլ հետզհետէ կը թանձրա-նայ ...

Մինչ «Անահիտ»ի խմբագիրը կը յուսար թէ «ֆրանսական գրաւումները պիտի տարածուին մինչեւ Տիարպէքիր, Սվազ, Խարբերդ», Կիլիկիոյ ամբողջական գրաւման ամրապնդումն անգամ խնդրական կը դառնար :

Անցնինք: Անոնք որ Փարիզ կը գտնուէին այդ միջոցին եւ քաղաքական դատ կը հետապնդէին, անշուշտ գիտէին թէ Ֆրանսան ի վիճակի չէր Հայ Տէրութեան հոգատարութիւնն ստանձնելու:

Նոյնիսկ «Հիւս· Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ» ֆրանսական հոգատարութեան ծրագրին գոր - ծադրութիւնը լուրջ խոչընդոտներու կը հանդի - պէր, իբրեւ հետեւանք Դաշնակիցներու մրցակ - ցութեան եւ մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիոյ չկամութեան :

Գոնէ այսօր գաղտնիք չէ թէ Անգլիացիները ինչո՞ւ վերջին պահուն պարպեցին Տարտանէլը եւ վճեր յարուցին Կիլիկիոյ եւ Սուրիա-Լիբանանի հարցերուն կարգադրութեան մէջ, հակառակ 1916ի գաղտնի համաձայնութեանց :

Ծերունի վաստակաւորը ի զուր կը կարծէ թէ Քլեմանսոյի յաջորդները «Թրքամերձ» քաղաքա - կանութիւն մը վարեցին, վնասելով իրենց իսկ շահերուն:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ամէն բան վեր ի վայր շրջուած էր, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս, յանգելով անխուսափելի նահանջի մը :

Վերջին խօսք մը եւս:

(3) Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

24 ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղեմ հետեւ - եալ պատկերազարդ պատմութիւնները· —

1· Թարսուսի մէջ (Տարսոն) Ալի Էրօղլու սպաննուեցաւ իր զաւակին՝ Մուսայի կողմէ, իր հարսը բռնաբարած ըլլալուն համար (4 Սեպտ·):

2· Էյուպի մէջ (Պոլիս) 14 տարեկան աղջիկ մը, Կիւնէր Սոյսալի, որսի հրացանով սպաննեց քսան տարեկան երիտասարդ մը որ կ'ուզէր պղծել զին-քը (4 Սեպտ·) :

3· Պէօյիւքտէրէի մէջ (Պոլիս) երիտասարդ սպայ մը, Թնդանօթաձիգ տեղակալ Շէրաֆէտտին Պալթա՝ երկուքուկէս տարի առաջ ըկած էր նօ - տար Եաղկան Արըզանի քարտուղարուհին, Փեր - ւին : Ատեն մը բանտարկուելէ ետք հաշտուելով կ'ամուսնանայ աղջկան հետ:

Բանտին մէջ լսած ըլլալով որ նօտարը մեղա-պարտ յարաբերութիւններ մշակած է իր կնոջ հետ, բացատրութիւն կը պահանջէ: Վէճը կը սաստկանայ եւ տեղակալը ատրճանակը քաշելով կը սպաննէ նօտարը, կը վիրաւորէ անոր կինը, աղջիկը, դրացուհին եւ իր կինը: Յետոյ անձնասպան կ'ըլլայ (4 Սեպտ·):

4· Խօտէմիշի մէջ (Իզմիր) Շեւքի Եազաման ութ տարիէ ի վեր բաժնուած էր իր կնոջմէն, որ 37 տարեկան է:

Պայրամին օրը զոքանչին տունը երթալով, բռնի կ'առնէ կը տանի զայն (կինը): Զոքանչը լուր կուտայ ոստիկանութեան, որ պահակ մը կը ղրկէ: Շեւքի կատղելով կը սպաննէ պահակը, յե-տոյ չորս գնդակով գետին կը փռէ կինը, եւ չիշ [illegible] զո-քանչին տունը :

Երբ դրացիները օգնութեան կը հասնին, մո - լեգնած մարդասպանը դրացի մըն ալ կը սպաննէ, իսկ անները կը վիրաւորէ (4 Սեպտ·):

5· Իզմիրի մէջ ոստիկան Իսմայիլ Էօզնէթին սպաննեց կնոջը մեծ մայրը եւ գնդակ պարպեց կնոջը, զոքանչին, աներոջը եւ ոստիկաններուն վրայ (5 Սեպտ·):

6· Մարտինի ադամներէն Ալի զարկաւ սպաննեց Պետրի Գարապուհարը, որուն հետ կռուած էր... վարունգի մը համար (5 Սեպտ·):

7· Ուրֆայի մէջ 115 ոչխարներ մտած էին մարդու մը արտը, որ չրջապատուած էր փշաթե-լերով: Արտին տէրը չորս կողմէն կրակի տալով արտը, ողջ ողջ այրեց ոչխարները: Մաս մը ոչ - խարներ փախչելով բռնկցուցին միւս արտերը :

Խորհրդածութիւնները ձեզի կը ձգեմ:

ՎԱՀԷ

ԻՐԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՆԳԼԻՈՅ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻ - ՏԻ ԽԶՈՒԻՆ, ԵԹԷ...

Իրանի երեսփ· Ժողովը բացառիկ նիստ մը գու-մարեց երեքշաբթի օր, լսելու համար վարչապե - տին յայտարարութիւնը զոր կարդաց ելմտական նախարարը, Պաղըր Քազեմի :

Յայտարարութիւնը պարզելով Թրումըն - Չըրչիլի առաջարկը՝ քարիւղի վէճին լուծման հա-մար, բացարձակապէս անընդունելի կը նկատէ զայն: Եւ կ'ազդարարէ ·

— «Եթէ բրիտանական կառավարութիւնը շարունակէ իր տնտեսական ճնշումը մեր երկրին վրայ, տարակոյս չկայ թէ Մեծն Բրիտանիոյ քա-ղաքականութիւնը բարեկամական չէ Իրանի հան - դէպ: Այդ պարագային աւելորդ է պահել դիւա - նագիտական յարաբերութիւնները: Իրանի կառա - վարութիւնը իրեն կը վերապահէ ձեռք առնել ա-մէն միջոց, ի հարկին խզելով դիւանագիտական յարաբերութիւնները» :

Յայտարարութիւնը յետոյ կ'ըսէ թէ Իրանի դատարանները պատրաստ են քննելու նախկին անգլօ-իրանեան ընկերութեան պահանջները, եւ ե-թէ համաձայնութիւն չգոյանայ, Իրանի կառավա - րութիւնը յանձն կ'առնէ միջազգային ատեանին քննութեան յանձնել խնդիրը, եթէ նախապէս ըն-դունուին հետեւեալ պայմանները · —

1· Հատուցում պիտի վճարուի միայն Ապա - դանի քարիւղի հաստատութեանց համար:

2· Երկու կողմերուն միջեւ 1933էն 1947 ծա - գած վէճերը պէտք է լուծուին համաձայն 1933ի պայմանագրին :

3· Իսկ 1948էն 1951 ապրիլ (քարիւղի ազգայ - նացման թուականը) վէճերը պիտի կարգադրուին համաձայն 1939ի պայմանագրին:

4· Անընդունելի են Անգլօ-իրանեան ընկերու - թեան պահանջները՝ քարիւղի ազգայնացումէն ետք :

5· Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը պէտք է ան-միջապէս Իրանի վճարէ 49 միլիոն ստերլին, իբ - րեւ իր պարտքը Իրանի: Վճարումը պէտք է կա-տարուի տոլարով :

«ՔԱՐԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ԾԱԽԵՆՔ Խ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ»

Յայտարարութեան ընթերցումէն ետք, երեսփ· Ժողովին դեր - նախագահը, Ահմէտ Ռազաւի, որ [illegible] համաձայնութիւն յայտնեց Տօքթ· Մոսատեղի որոշ - ման: Յետոյ, բացատրելով թէ Լա Հէյի Միջազ - գային Ատեանը իրաւասու չէ քննելու այս վէճը, յայտարարեց ·

— «Իրան իր քարիւղը պիտի չծախէ որպէսզի գործածեն վերազինում կատարելու համար Իրա-նի բարեկամներուն դէմ: Մենք մեր քարիւղը պի-տի ծախենք մեր խորհրդային բարեկամներուն եւ անոնց զինակիցներուն: Իրան ռազմական խարխախ մը պիտի չդառնայ Խ· Միութեան դէմ որուն հետ 1200 մղոնի սահմանագլուխ մը ունինք: Մենք եր-բեք զործիք պիտի չդառնանք աշխարհակալ քա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Երկու կարմիր վարիչներ

ՊԱՏԺՈՒԵՑԱՆ

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէն պաշտօնական զեկոյց մը հրատա-րակեց Սեպտ· 16ին, հաստատելով երկու ականա-ւոր վարիչներու դէմ տրուած վճիռները :

Այդ զեկոյցին համաձայն, Կեդր· Կոմիտէն Սեպտ· 3ի եւ 4ի նիստերուն մէջ լսելով Քաղաք· Բիւրոյին տեղեկագիրը, հետեւեալ վճիռները ար-ձակած է միաձայնութեամբ · —

1· Ընկեր Անտրէ Մարթին հեռացնել ընդհ· քարտուղարի պաշտօնէն, պահելով Քաղաք· Բիւ - րոյի անդամակցութիւնը :

2· Ընկեր Շարլ Թիյոնը հեռացնել Քաղաք· բիւրոյէն , պահելով Կեդր· Կոմիտէի անդամակ - ցութիւնը :

Այս վճիռները տրուած են իբրեւ հետեւանք «երկու ընկերներու քաղաքական անհամաձայնու-թեանց եւ անոնց կատարած հատուածական աշ - խատանքին, ինչ որ կը վնասէր կուսակցութեան միասնականութեան »:

Զեկոյցը յետոյ մանրամասնօրէն կը թուէ երկու ամբաստանեալներուն մեղքերը: Այս առթիւ կը պատմէ թէ Կեդր· Կոմիտէն 1951 ապրիլին միա - ձայնութեամբ դատապարտած էր Շարլ Թիյոնի դիրքը՝ Խաղաղութեան Շարժումի գործունէու - թեան մասին: Ամբաստանեալը 1951 հոկտեմբերին նամակ մը ուղղելով Կեդր· Կոմիտէին, կ'ընդու - նէր տրուած որոշումը «իբրեւ արժանի պատիժ մը»: Արդ, այս անցուդարձէն ետք, Անտրէ Մար-թի շարունակած է գործակցիլ ամբաստանեալին հետ եւ պառակտում սերմանել եւն·:

× Անտրէ Մարթի, որ 65 տարեկան է, նշա - նաւոր հանդիսացաւ 1917ին, երբ Սեւ Ծով կը գտ-նուէր «Փրոթէ» յածանաւին մէջ: Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ, փորձեց ըմբոստացնել իր ընկերները, զինուորներու խորհուրդ մը (սովետ) կազմելով բոլշեւիկեան դրութեամբ : Երբ կառա-վարութիւնը նաւաբաժին մը ղրկեց բոլշեւիկնե - րուն դէմ, Մարթի ըմբոստութիւն մը սարքեց, սակայն ձերբակալուելով «Վալտէք - Ռուսօ» յա-ծանաւը փոխադրուեցաւ: Հոն ալ նոր ըմբոստու - թիւն մը սարքեց: Զինուորական ատեան մը 1919-ին զինքը դատապարտեց աստիճանազրկումի եւ քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի: 1924ին թեկնածու ներկայացաւ իբրեւ անդամ համայնա-վար կուսակցութեան, այնպիսի ծրագրով մը որ նորէն դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտար - կութեան: Այնուհետեւ անդամ ընտրուեցաւ երեսփ· Ժողովի: Եղած է նաեւ խմբագրապետ «Իւմանիթէ»ի: Տիրական դեր կատարած է սպանիական յեղափոխութեան մէջ :

Շարլ Թիյոն 55 տարեկան է, նոյնպէս Սեւ Ծովու ըմբոստներէն: Գործօն դեր կատարած է Դիմադրական պայքարին մէջ (1940): Օդանաւա - յին նախարար էր զօր· տը Կոլի կառավարութեան մէջ, յետոյ նախարար սպառազինութեանց, յա - ջորդական դահլիճներու մէջ, մինչեւ 1946: Եղաւ նաեւ վերաշինութեան նախարար 1947ին: Անդամ է երեսփ· Ժողովին: Անցեալ յուլիսին մէկ ամիս կախակայուեցաւ Օպերվիլիէի քաղաքապետի պաշտօնէն, յետոյ երեք ամիս եւս, պատասխա - նած չըլլալով ձեռնհաս իշխանութեան հրաւէրին՝ բացատրութիւններ տալու համար քաղաքապետու-թեան պաշտօնեաներու գործադուլի մասին :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

RENÉ GROUSSET

Հայութիւնը կը կորսնցնէ իր նոր ու լաւ բարեկամներէն մէկը :

Ռընէ Կրուսէի անունը մեր մէջ ժողովրդական դարձաւ այն օրը, երբ ան հրատարակեց իր «Հայաստանի պատմութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ 1071» (Histoire de l'Arménie, des origines à 1071) :

Անկէ առաջ զինքը կը ճանչնային միայն անոնք, որ պատմութեամբ կը հետաքրքրուէին, որովհետեւ հանգուցեալը մեծ պատմագէտ մըն էր եւ հեղինակ՝ բազմաթիւ հմտալից գիրքերու :

Իբրեւ վերատեսուչ արեւելագիտական երկու մեծ թանգարաններու (Musée Guimet եւ Musée Cernuschi), 1933էն ի վեր յաճախ կ'այցելէր գրատունս, ամէն անգամ սպառած եւ հազուագիւտ գիրքերու ցանկով մը, ճոխացնելու համար պետական այս երկու կարեւոր հիմնարկութեանց մատենադարանները :

Իր պատմական ուսումնասիրութեանց համար ալ անձնապէս կը փնտռէր զանազան գիրքեր : Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ ճարել Մուրաճա տ'Օհսոն որդիի «Մոնկոլներու պատմութիւնը», 4 հատոր : Այս մեծարժէք եւ անգտանելի գործին հեղինակը Շուէտի դեսպանն էր Պեկինքայի մէջ : Իր հայրը, հայկական ծագումով (Մուրատ Թոսունեան, ըստ Յ. Գ. Մրմրեանի), Պոլսոյ շուէտական դեսպանատան թարգման, 1787 - 1821ին Փարիզի մէջ հրատարակած է Tableau Général de l'Empire Ottoman մեծադիր եւ պատկերազարդ եռահատոր արժէքաւոր գիրքը, որ ետքէն լոյս տեսաւ աւելի փոքր ծաւալով, 7 հատոր :

Կրուսէ մասնաւորաբար ուսումնասիրած էր Ծայրագոյն Արեւելքի պատմութիւնը (Հնդկաստան, Չինաստան եւ Ճափոն) : Քանի մը տարի առաջ նոր ճամբորդութիւն մըն ալ կատարեց մինչեւ Ճափոն :

1923էն սկսեալ հրատարակած է բազմաթիւ գիրքեր՝ հնդկական փիլիսոփայութեանց (2 հատոր), Ասիոյ պատմութեան (3 հատոր), Արեւելքի քաղաքակրթութեանց (4 հատոր), Ծայրագոյն Արեւելքի պատմութեան (2 հատոր), Մոնկոլներու, Չինաստանի, Ատիլլայի, Ճինկիզ Խանի եւ Լէնկթիմուրի, Ծայրագոյն Արեւելքի արուեստի, քաղաքակրթութեանց եւն. մասին :

Զբաղելով Ծայրագոյն Արեւելքով, Ռընէ Կրուսէ խորունկ ուսումնասիրութեան ենթարկեց նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի պատմութիւնը : 1935—1938 երեք հաստափոր հատորներ հրատարակեց Խաչակրութեանց պատմութեան մասին, հին ու նոր վաւերաթուղթերու հիման վրայ քննելով Միջին դարու այդ մեծ շարժումը, որ այնքան յեղաշրջումներու պատճառ դարձաւ :

Այդ առթիւ իր ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութեան, որուն մատուցած ծառայութիւնները Խաչակիրներուն մեծ համակրանքով վեր կը հանէ իր այս աշխատասիրութեան մէջ, հարիւրաւոր էջեր եւ բազմաթիւ քարտէսներ նուիրելով անոր :

Նոյն համակրութիւնը Հայոց հանդէպ կը տեսնենք յետագային իր հրատարակած երկու գիրքերուն՝ L'Empire du Levant (Histoire de la Question d'Orient) եւ Le Bilan de l'Histoire գործերուն մէջ : Մեծ հիացումով կը խօսի մասնաւորաբար Կիլիկիոյ Հեթում Ա. Թագաւորին վրայ, զոր «Մեծն Հեթում» կ'անուանէ :

« Հեթում Ա. իր ժամանակի ամէնէն մեծ միտքերէն, ամէնէն խորունկ եւ ամէնէն ուղղամիտ քաղաքագէտներէն մէկն եղաւ : Իր թագաւորութիւնը (1226 — 1269) Հայոց պատմութեան ամենամեծ թագաւորութիւններէն մէկն եղաւ», կ'ըսէ : Ու մասնաւորապէս կը ջատագովէ Մոնկոլներու հետ դաշնակցութիւն կնքելու իր նախաձեռնութիւնը : Այս կէտին մէջ, կը շեշտէ, Ֆրետերիք Բ.էն եւ Լուդովիկոս Թ.էն աւելի քաղաքական պայծառատեսութիւն ի յայտ բերաւ Հայոց Թագաւորը :

Ի՞նչ պայմաններու տակ գրեց « Հայաստանի Պատմութիւնը » :

Պատերազմի վերջին տարիներն էին :

Ազատագրութիւնը մօտալուտ կը թուէր :

Բոլորս ալ կը զգայինք թէ նոր հաշուեյարդար մը պիտի յաջորդէր դաշնակիցներու յաղթանակին : Բոլորս ալ կը բաղձայինք, որ հայ ժողովուրդը եւս իր արդար բաժինն ստանար այդ յաղթանակէն, որուն համար այս անգամ դարձեալ մեծ զոհողութիւններ ըրած էր :

Չէ՞ որ աւելի քան հարիւր յիսուն հազար զինուոր տուած էր կարմիր բանակին — զօրավարներով, ծովակալներով, բարձրաստիճան սպաներով եւ քաջանշանակիր հերոսներով —, 20.000 զինուոր ամերիկեան բանակին, 7 — 8000՝ Ֆրանսականին, առանց հաշուելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հայրենակիցներուն տուած հազարաւոր կամաւորները Լըքլէրի բանակին :

Անհրաժեշտ էր պատրաստ գտնուիլ վաղուան համար :

Փարիզ կարեւոր կեդրոն մը պիտի ըլլար կրկին՝ միջազգային դիւանագիտութեան համար : Աշխարհի մեծերը ազատագրուած Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ պիտի գումարուէին՝ ժողովուրդներու ճակատագիրը որոշելու համար :

Հայկական Դատը լքուած էր ու մոռցուած : Պէտք էր վերարծարծել զայն : Պէտք էր օտարներուն ծանօթացնէինք Հայոց պատմութիւնը : Սպառած էր Jacques de Morgan «Histoire du Peuple Arménien»ը :

Նոր մը հրատարակելու անհրաժեշտութիւնը զգալի էր : Պէտք էր գտնէինք միջազգային համբաւ վայելող հեղինակ մը, որ յանձն առնէր գրել զայն :

Այս նպատակով Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակին մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին՝ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ առաջարկը զոր ըրի — Ռընէ Կրուսէի յանձնել նոր Հայոց պատմութիւն մը գրելու գործը : Ներկաներէն մէկը կ'առաջարկէր Քամիյլ Մօքլէրը, բայց չընդունուեցաւ :

Իր համաձայնութիւնն առնելէ ետք, «Լա Փէրուզ» ճաշարանին մէջ մտերմական ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ իրեն ի պատիւ : Այդ օրը խոստացաւ երեք ամիսէն Հայոց պատմութիւն մը գրել, սակայն աշխատանքի ձեռնարկելէ ետք, հետզհետէ խորացուց իր պրպտումները եւ հատորը լոյս տեսաւ 1947ին միայն :

Դժբախտաբար այս անգամ եւս մեր երազները յօդս ցնդեցան եւ Հայկական Դատը պահ մը խանդավառելէ վերջ հայութեան բոլոր դասակարգերը, կրկին անթեղուեցաւ, երջանիկ օր մը նորէն արծարծուելու համար :

Հայոց պատմութեան հրատարակութենէն առաջ, Ռընէ Կրուսէ դասախօսութիւն մը տուաւ Սորպոնի մէջ Մեծն Տիգրանի մասին, որուն հանդէպ նոյնպէս համակրանքով տոգորուած էր :

Ամէն անգամ ներկայ կ'ըլլար Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնի հայկական ձեռնարկներուն :

Ընդունած էր մեր հրաւէրը անդամակցելու Թրքահայ Դատի օտար բարեկամներու յանձնախումբին, որուն նիստերուն ներկայ կ'ըլլար միշտ : Ինք էր որ խմբագրեց այս վերջինին անունով Հինգ Մեծերուն ներկայացուած յուշագիրը : Իր պաշտօնական դիրքը թոյլ չէր տար սակայն, որ ստորագրէր զայն :

Սիրով ընդառաջ գնաց Պ. Ֆրետերիք Ֆէյտիի հրաւէրին, վերակազմելու համար Société des Etudes Arméniennesը, որուն փոխ-նախագահներէն մէկը պիտի ըլլար : Դժբախտաբար այս ձեռնարկը իր ծրագրի սահմանէն դուրս չելաւ :

Կիսատ մնաց իր «Հայաստանի պատմութիւն»ը, որուն երկրորդ մասը պիտի ընդգրկէր «1072-էն մինչեւ մեր օրերը» :

Վերջին անգամ կը գանգատէր թէ «գրականութեան» եւ «Եկեղեցական պատմութեան» մասերու աշխատակիցները տակաւին չեն գրած իրենց խոստացած բաժինները : Այդ է պատճառը, որ Բ. հատորը ցարդ չէր կրցած լոյս ընծայել :

Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչներուն կը մնայ հետաքրքրուիլ եւ ամբողջացնելով հրատարակել ողբացեալ հեղինակին պատմութեան շարունակութիւնը :

Կրուսէի մահով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր տաղանդաւոր զաւակներէն մէկը :

Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ միշտ իր անունը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Ուսումնական նոր տարեշրջանը Խ. Հայաստանի մէջ

ԽՄԲ.— Խ. Հայաստանի կրթական նախարարը (լուսաւորութեան մինիստր), Ս. Միքայէլեան, Օգոստոսի վերջերը տեսութիւն մը հրատարակեց «Սովետական Հայաստան» օրաթերթին մէջ, — «Նոր Ուսումնական տարվա կարեւոր խնդիրները» : Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը. —

1951—52 տարեշրջանին վերանորոգուած է աւելի քան հազար դպրոցական շէնք, սկսած են աշխատիլ 1200 երիտասարդ ուսուցիչներ, որոնք աւարտած են Հանրապետութեան մանկավարժական ուսումնարանները, 920 դպրոց լրիւ ապահովուած են վառելիքով, հրատարակուած է 80տեսակ դասագիրք աւելի քան երկու միլիոն օրինակ :

Հանրապետութեան մէջ յաջողութեամբ կ'իրականանայ եօթնամեայ պարտադիր ուսուցումը գիւղերուն մէջ եւ տարուէ տարի կ'ընդարձակուի միջնակարգ ուսուցման ցանցը :

1952 — 53 ուսումնական տարուան ընթացքին Հանրապետութեան մէջ պիտի գործեն 140 տարրական, 694 եօթնամեայ եւ 323 միջնակարգ դըպրոցներ, ուր պիտի ուսանին աւելի քան 300 հազար դպրոցականներ :

Անցեալ դպրոցական տարեշրջանին Հանրապետութեան առաջաւոր դպրոցները, մանկավարժներու բարեխիղճ աշխատանքի շնորհիւ լուրջ արդիւնքներ ձեռք բերին ուսումնա — դաստիարակչական աշխատանքի բարելաւման մէջ :

Ուսուցչութիւնը, Ստալինի լեզուաբանութեան հարցերու աշխատութեամբ զինուած, զգալի աշխատանք կատարած է հայերէն եւ ռուսերէն դասաւանդումը վերակառուցելու եւ ուսանողներու լեզուական գիտելիքներու մակարդակը բարձրացնելու համար : Բաղդատմամբ նախորդ տարիներու դպրոցներուն մէջ ուսման յառաջդիմութիւնը բարձրացաւ եւ կրճատուեցաւ երկտարեցիներու թիւը : Շատ մը ուսուցիչներ չունեցան ետ մնացող աշակերտներ :

Սակայն շատ աւելի բարձր կ'ըլլար ուսանողներու յառաջդիմութիւնը, եթէ մանկավարժները աշխատէին ուսման որակի բարձրացման : ՀԿ (բ) Պ 15րդ համագումարին մէջ եւ Կենտկոմի Դ. լիակատար նիստին մէջ մատնանշեցին որ միջնակարգ [illegible] շրջաններու մէջ ուսանողներու յառաջդիմութիւնը չանցնիր 80 առ հարիւրը, Լենինականի մէջ 78 առ հարիւր է, Աշտարակ՝ 75, Արտաշատ 75.5 առ հարիւր են : Այս շրջանները ունին մանկավարժական ձեռնհաս վարչակազմեր (կադր) եւ աշխատանքի բոլոր հնարաւորութիւնները : Սակայն ժողկրթբաժինները եւ դպրոցներու տնօրէնները չեն ապահոված վերհսկողութիւնը ուսուցիչի աշխատանքի մասին եւ հաշտուած են եղած թերութիւններու հետ : Յանձնարարուած գործի համար պատասխանատուութեան զգացում ունեցող ուսուցիչներուն քով կան տակաւին այնպիսիներ որոնք դասարան կը մտնեն առանց նախապատրաստելու իրենց տալիք դասը :

Ժողովրդական կրթութեան մարմինները, դպրոցներու տնօրէնները նոր ուսումնական տարուան մէջ պէտք է բարձրացնեն ամէն մէկ ուսուցիչի պատասխանատուութիւնը դասի մեթոտական — մանկավարժական եւ գաղափարական բարձր մակարդակի համար :

Հակառակ ձեռք բերուած յաջողութեանց, տակաւին մեծ գործ կայ կատարելու Հայոց եւ Ռուսաց լեզուներու դասաւանդումը վերակազմելու համար : Դպրոցներու տարեվերջի եւ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութիւններու ընդունելութեան քննութիւններէն երեւան եկաւ որ միջնակարգ դպրոցի շրջանաւարտները ետ կը մնան մասնաւորապէս հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներէն, գրաւոր աշխատանքներուն մէջ կան բազմաթիւ ուղղագրական, կետադրական եւ շարահիւսական սխալներ : Արթիկի շրջանի Հոռոմ գիւղի միջնակարգ դպրոցի 20 շրջանաւարտներէն միայն երեքը գրաւոր աշխատանքին մէջ ստացած են բաւարար գնահատական : Ասիկա եզակի դէպք չէ : Ուսանողներու գրագիտութեան մակարդակը, գրաւոր եւ բանաւոր խօսքի մշակոյթը ցած է նաեւ Մեղրիի, Ղափանի, Վեդիի, Նոյեմբերեանի շրջաններու միջնակարգ դպրոցներուն մէջ :

Նոր ուսումնական տարուան մէջ ժողովրդական կրթութեան մարմիններու, տնօրէններու եւ ամէն մէկ ուսուցիչի պատուոյ գործն է յաջողութեամբ իրականացնել ԺԹ. համագումարի եւ Կեդր. Կոմիտէի որոշումները միջնակարգ դպրոցին մէջ ուսման որակը բարձրացնելու, «մինչեւ վերջ վերակառուցել լեզուների դասաւանդումը մարքսիստական լեզուաբանութեան մասին ընկեր Ստալինի հանճարեղ աշխատութեան հիման վրայ» :

Ուսման որակի բարձրացման համար բացառիկ նշանակութիւն ունի ուսուցչական վարչակազմին մեթոտական մանկավարժութիւնը : Ժողովրդական կրթութեան մարմինները, դպրոցներու տնօրէնները պէտք է մշակեն եւ իրականացնեն անհրաժեշտ կերպերը, ուսուցչական վարչակազմի մանկավարժական — մեթոտական պատրաստութեան եւ մանկավարժական վարպետութեան կատարելագործման : Պէտք է վճռապէս բարելաւել տեսչական աշխատանքը ժողովրդական կրթութիւն բաժիններուն մէջ : Լուսաւորութեան նախարարութեան դպրոցներու գիտահետազօտական կաճառը (ինստիտուտ), ուսուցիչներու վերապատրաստման դասընթացները պէտք է աւելի մօտենան ուսուցիչին եւ դասաւանդութեան ճիշդ կազմակերպման, անոր ցոյց տան անհրաժեշտ օգնութիւնը :

Կուսակցութեան Կենդկոմի որոշումով Սեպտեմբերէն պիտի հրատարակուի կրթական նախարարութեան օրկան «Սովետական Մանկավարժ» թերթը, որ պիտի ձգտի ուսուցիչին մեթոտական մանկավարժական օգնութիւն տալու : Լուսաւորութեան նախարարութիւնը մշակած է նաեւ մեթոտական գրականութեան հրատարակման ծրագիր :

Ժողովրդական կրթութեան մարմինները եւ դպրոցներու տնօրէնները նոր ուսումնական տարեշրջանին լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն Ա.— Դ. դասարաններուն մէջ ուսման գործը ճիշդ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Բաց նամակ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի Նարդունի,— Անշուշտ իմացար թէ կրկին կ'արծարծուի Լիւք Անտրէ Մարսէլի թարգմանութեանց առթիւ յարուցուած վէճը:

Մեղադրուած կողմը ինքնապաշտպանութեան փորձ մը կը կատարէ: Իր դատը յանձնած է այս անգամ Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի: Անյաջող սակայն այս փորձն ալ, որովհետեւ, ինչպէս մեղադրեալը, նոյնպէս իր փաստաբանը քաջութիւնը չունին մօտենալու բուն խնդրին, փրանացի բանաստեղծին թարգմանութեանց:

Այլ, շեղելով նիւթէն, կը ջանան ծածկել ճշմարտութիւնը եւ կասկած սերմանել ընթերցողին մտքին մէջ:

Թէ ինչու բուն մեղադրեալը, Պ. Ա. Զօպանեան, որ սովորութիւն չունի խօսքի տակ մնալու, հարկ տեսած է փոխանորդ մը վարձելու, ինծի քիչ մը տարօրինակ կը թուի: Ու դարձեալ մասամբ ինծի անբացատրելի կը մնան այն պատճառները, որոնք ստիպած են մեղադրեալ կողմը այս խնդիրը փոխադրել ուրիշ տեղ մը: «Յուսաբեր»ի մէջ:

Սիրելի Նարդունի, ես պիտի հետապնդեմ այս դատը, մեղադրեալն ու իր փաստաբանը ուր ալ երթան, ուրեմն, պիտի պատասխանեմ «Յուսաբեր»ի մէջ:

Այս գրական վէճին մէջ, սակայն, դուն ալ ըսելիք ունիս, սիրելի Նարդունի: Անոր ներքին ծալքերուն միայն դուն տեղեակ ես: Ոչ միայն անոր համար որ դուն եղար առաջինը Լ. Ա. Մարսէլը հրապարակ նետողը, այլ եւ ապրելով Փարիզ, լաւ հանդիսատեսը դարձար այն անխոստովանելի սադրանքներուն, որոնք հիւսուեցան որոշ անձերու կողմէ, յատկապէս ձախողեցնելու համար ձեռնարկ մը՝ որ կոչուած էր հայ հանճարը ծանօթացնելու եւ պանծացնելու եւրոպական բարձրագոյն մտաւորական շրջանակներուն մէջ:

Փարիզի մէջ, դո՛ւն էիր նախագահը ա՛յն յանձնախումբին, որ պիտի զբաղէր այս գործով, գլուխ պիտի հանէր հայ գրականութեան նուիրուած հատորի մը հրատարակութիւնը: Ի՞նչու լուծուեցաւ այդ յանձնախումբը, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս sabotageի ենթարկուեցաւ սքանչելի եւ մեղի, միայն պատիւ բերող այս ձեռնարկը: Քեզմէ կը խնդրեմ որ ըսես այս մասին ինչ որ գիտես: Ես Փարիզ չեմ միշտ ու շատ մը կէտեր գիտեմ միայն ... լսողաց ձեւով: Հանրութիւնը ոչինչ գիտէ այդ մասին:

Ծանօթ են ինծի մեկուսացումիդ պատճառները, սիրելիդ իմ Նարդունի, առաւելապէս հետեւանք դառնութեան: Հակառակ յայտարարութեանդ, թէ այլեւս պիտի չխառնուիս լրագրական վէճերուն, կը խնդրեմ քեզմէ որ այս պարագային ետ առնես խօսքդ, եւ դարձեալ իջնես հրապարակ: Ըսելու համար ճշմարտութիւնը, լուսաբանելու համար ընթերցող հասարակութիւնը: Պարտաւոր ես ընել ատիկա, յանուն հայ գրականութեան: Եթէ դուն լռես, այս տխուր պատմութեան գաղտնիքները պիտի մնան հանրութեան անծանօթ եւ անձնական հաշիւներ հետապնդող մարդիկ տարբեր ձեւով պիտի երկայացնեն այդ պատմութիւնը, ինչպէս ըրին արդէն: Դուն էիր կանգնած այս գործին գլուխը, ուրեմն լուսաբանէ մեզ, ըսէ ճշմարտութիւնը: Այդ կը պահանջենք քեզմէ, մենք բոլորս, որովհետեւ գիտենք թէ ճշմարտութեան համար ես դուն: Մանաւանդ որ ամէն բանէ վեր կը դասես հայ գրականութեան շահը:

Թոյլ տուր ինծի ըսելու, սիրելի Նարդունի, որ ես ալ այդ գեղեցիկ բաներուն համար խառնուեցայ այս վէճին, մեղադրեցի վաստակաւոր մը, զոր յարգած եմ տարիներով ու կը շարունակեմ տակաւին յարգել, եւ որ սակայն այս պարագային նախընտրած էր իր անձնական շահը, քան հայ գրականութիւնը:

Կրնամ սխալած ըլլալ Լ. Ա. Մարսէլի թարգմանութիւնները աւելի լաւ գտնելով քան Զօպանեանինները: Կրնամ մեղանչած ըլլալ մեղադրելով Զօպանեանն ու բոլորանոնք՝ որձախողեցուցին այս մեծ ձեռնարկը: Պիտի ընդունիմ մեղքս, եթէ գործած եմ: Պիտի ընդունիմ վճիռդ, եթէ նոյնիսկ աննպաստ ըլլայ ինծի: Քեզմէ կը խնդրեմ որ ըսես ճշմարտութիւնը:

Միմիայն ճշմարտութիւնը:

Քոյդ եղբայրօրէն Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ընկեր Մ. Պարսամեան իր յօդուածաշարքը նախապէս յանձնած էր «Յառաջ»ի խմբագրութեան, որ առաջարկեց յապաւել կարգ մը ծուռ ակնարկներ եւ անտեղի վերագրումներ: Համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, դիմած է «Յուսաբեր»ի:

կազմակերպել: Որքան ամուր ըլլայ դրուած ուսման հիմքը տարրական դպրոցին մէջ, այնքան լաւ կ'ըլլայ արդիւնքը բարձր դասարաններուն մէջ: Ուսուցչութեան օգոստոսեան խորհրդակցութիւնները պէտք է հանդամանօրէն քննեն նաեւ այս հարցը:

Տարեվերջի քննութիւնները ցոյց տուին որ կարգ մը միջնակարգ դպրոցներու մէջ ցած են ուսանողներու գործնական ընդունակութիւնները բնագիտութեան, տարրալուծութեան մէջ: Բաւական գիտական աշխատանքներու սարքաւորում ունին մեր դպրոցները, բայց լաւ չօգտագործուիր: Կարգ մը ուսուցիչներու դասաւանդումը չի զուգակցիր գործնական աշխատանքի հետ: Շատ տեղեր իրենց նպատակին չեն ծառայեցներ դպրոցամերձ հողամասերը:

Ուսման որակի բարձրացման համար կարեւոր նշանակութիւն ունի գիտակցական կարգապահութեան ամրացումը դպրոցին մէջ: Ժողովրդական կրթութեան մարմինները, դպրոցի տնօրէնները պէտք է լուրջ աշխատանք տանին սկաուտական կազմակերպութեան համար: Անհրաժեշտ է նաեւ ամէն կերպով ամրապնդել դպրոցի եւ ծնողներու կապը: Աշակերտներու ուսման եւ դաստիարակութեան հարցերը դպրոցը կրնայ յաջողութեամբ լուծել ծնողներու հետ:

Կրթական պատասխանատու մարմիններէն կը պահանջուի վճռականապէս բարելաւել դպրոցներու ղեկավարման գործը: Կարեւոր է լուրջ աշխատանք կատարել եւ օգնել ուսման մէջ ետ մնացած դպրոցներու:

Պէտք է լայնօրէն ծաւալել բոլշեւիկեան քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը, երեւան հանել թերութիւնները եւ զանոնք չէզոքացնելու միջոցներ խորհիլ:

Ս. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան 27րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուած է Ֆրէզնօյի մէջ, «Լեւոն Յակոբեանի յիշատակի տան» մէջ: Ներկայ եղած են Մ. Նահանգներու ամէն կողմէ 16 պատգամաւորներ: Բանի մը խօսք ըսած է տիկին Սօֆիա Լեւոն Յակոբեան եւ յանձն առած երկու որբերու կրթաթոշակը ի յիշատակ իր ամուսնոյն: Այս ժողովը զուգադիպած ըլլալով Վարդավառին, հանդէս մըն ալ տեղի ունեցած է:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ Ուսանողներու Օգնող Ընկերակցութեան տարեկան ժողովը տեղի ունեցած է Ֆրէզնոյի մէջ: Ընկերութեան ելեւմուտքն է եղած 4000 տոլար: Պէյրութի մէջ ութ աստուածաբանական, Ֆրանսայի մէջ չորս եւ Ամերիկայի մէջ երկու ուսանողներու դրամական օգնութիւն եղած է:

ԻՐԱՆԻ Ռէզայիէի (նախկին Ուրմիա) քաղաքը հինէն ի վեր հարուստ եղած է մրգաստաններով: Ներկայիս ալ միրգերու բերքը եկամուտի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ: Հայ առեւտրական մեծատուներ ունին գործարաններ մրգի պատրաստութեան եւ արտածումի: Արզումանեան եղբայրները եւ ընկ. տարեկան 150—180 վակոն մաքուր քիշմիշ կ'արտածեն Գերմանիա, Համպուրկի մէջ ունին գրասենեակ: Ունին նաեւ ծիրանի մշակման մասնաւոր գործարան 100 բանուոր բանուորուհինեով: Կ'արտածեն 48 հազար քիլօ: Կարապետեան եղբայրները ունին քիշմիշ մաքրելու մեքենայ 10 ուժնոց շարժակով, նաեւ ծիրանի պատրաստութեան գործարան: Տարեկան կը մշակեն 30—40 վակոն քիշմիշ եւ շուրջ երկու վակոն չոր ծիրան: Կը ծախուին Իրանի մէջ: Միհրան Գուլոյեանն ունի չոր միրգերու գործարան, 70—80 վակոն քիշմիշ կը պատրաստեն, մէկ մասը կը ծախեն տեղին վրայ, միւսը Թաւրիզի խորհրդային առեւտրական բաժնին: Ոզելից խմիչքներու «Պրօգրէս» ընկերութիւնը կը կազմէ Ռիզայիէի պարծանքի աղբիւրը, շատ արդիական ձեւով շինուած: Օղի, գինի եւ գոնեակ կը պատրաստեն: Գործարանը կ'արտադրէ 70 հազար շիշ օղի եւ գոնեակ եւ 15 հազար շիշ գինի: Քիշմիշի արտածումի համար պէտք կայ տախտակեայ տուփերու: Սիմոնեան եղբայրներու ատաղձագործարանը կը պատրաստէ այս տուփերը: Աղիքի եւ հում կաշիի գործարան ունի Արշակ Սինանեան, տարեկան կ'արտադրէ 75.000 աղիք: (Ալիք):

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Գահիրէի մէջ մեռած է Տիկին Հռիփսիմէ Պալեան (քոյրը ողբացեալ ընկեր Մարտիրոս Տէրպէտէրեանի): Բազմամեայ ուսուցչուհի էր: Երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր Գալուստեան մանկապարտէզին մէջ իբրեւ ուսուցչուհի, փոխ վարչուհի եւ վարժուհի: Փորձառու, բարեխիղճ եւ իր գործին նուիրուած ուսուցչուհի մըն էր եւ հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարին օգնականներէն Պ. Էլիսըն յայտարարեց թէ «Համայնավարական աշխարհակալութեան վտանգը աւելի մեծ եւ անմիջական վտանգ մը կը սպառնայ Ասիոյ քան Եւրոպայի մէջ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Սէմիւըլ Փէփիս, որ Զարլզ Բ.ի եւ Ճէյմս Բ.ի օրով Անգլիոյ ծովային նախարարն էր, իր օրագրին մէջ կ'արձանագրէ Հոլանտացիներու դէմ գործուած լրտեսական զարմանալի դէպք մը:

Ռիշըլիէօն էր, որ ունի Ֆրանսայի մէջ առաջին լրտեսական կազմակերպութիւնը ստեղծելու կասկածելի պատիւը,— կազմակերպութիւն մը, որ հետագային կատարելագործուեցաւ Ֆուշէի կողմէ: Իր աջ ձեռքն էր «Լ'էմինանս Կրիզը», իր ժամանակի ամէնէն ճարպիկ դաւադրողը, Հայր Ժոզէֆ տը Թրէմպլէ: Հայր Ժոզէֆ երեւան հանեց թագաւորին դէմ նիւթուած դաւադրութիւն մը, որ վերջացաւ Մարքի տը Սէնք Մարսի եւ իր բարեկամին՝ տը Թուի գլխատումով:

Ռիշըլիէօի յաջորդը, Կարտինալ Մազարէն, իբրեւ իր լրտեսապետը նշանակեց Օնտէտէյը, Ֆրէժիւսի թեմին եպիսկոպոսը:

Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութեան դիւաններուն մէջ կայ 20 Հոկտ. 1652 թուակիր վաւերաթուղթ մը, ուր խօսքը կ'ըլլայ Կարտինալ Մազարէնի կողմէ գործածուած ուրիշ լրտեսի մը, որ Հայր Ֆրանսիզ Պերթօ անունով Ֆրանչիսկեան վանական մըն էր: Այս լրտեսին թոյլատրուած էր ծպտուիլ ուզածին պէս, առանց վախնալու, թէ անսաստած կ'ըլլայ իր Միաբանութեան կանոններուն:

Սէն Սիմոնի գուքսին յիշատակները կը խօսին այս ժամանակաշրջանին մասին: Սէն Սիմոն կը յիշէ, թէ օր մը, լրտեսէ մը ստացած է նամակ մը, ուր կ'ըսուէր.— «Աչքի ջուր կը ղրկեմ ձեզի: Ատով շփեցէք ձեր աչքերը եւ աւելի լաւ պիտի տեսնէք»: Դուքսը եւ իր խորհրդականները չհասկցան, թէ ինչ պէտք էր ընէին, երբ պատահմամբ, դուքսը ջուրով խոնաւցուց նամակը: Անոր վրայ մէջտեղ ելաւ գաղտնի գրութիւն մը,— Հայր Ֆրանսիզ Պերթօ, որ ձերբակալուած էր, կը խնդրէր, որ ձկնորս մը իրեն բերէ նաւաստիի զգեստներ: Պերթօ յաջողեցաւ փախչիլ այս ծպտումով:

Ֆրանսական Յեղափոխութեան ընթացքին, կղերականները յաճախ կը գործածուէին իբրեւ լրտեսներ այնպէս, ինչպէս Բ. աշխարհամարտի օրերուն, քահանաներ եւ երէցներ զոհաբերութեամբ կը ծառայէին ստորերկրեայ շարժման, Հիթլէրի դէմ մղուած պայքարին մէջ:

Մեծն Ֆրէտէրիք կազմակերպեց փրուսիական առաջին լրտեսական սպասարկութիւնը, զոր կարելի է բաղդատել արդիական կազմակերպութեանց հետ: Նացիները, որոնք մեծ հիացում ունէին Ֆրետէրիքին հանդէպ, կը կոչէին զայն «Լրտեսութեան հայրը»: Ֆրետէրիքին կը վերագրուի այն խօսքը, թէ աւելի դիւրին է մարզել գիւղացի մը իբրեւ լրտես, քան թէ մարզել զօրավարներ եւ մարեշալներ, որպէսզի իբրեւ գիւղացիներ ծպտուելով լրտեսութիւն ընեն: Ֆրետէրիք իր լրտեսները կը դասակարգէր չորս խումբերու.—

1) Աղքատ դասակարգի մարդիկ, որոնք կ'ուզեն քիչ մը դրամ շահիլ լրտեսութեան միջոցով:

2) Լրտեսներ, որոնք կ'աշխատին երկու կողմերուն համար ալ: Անոնք պէտք է գործածուին, որպէսզի սխալ տեղեկութիւններ հաղորդուին թշնամիին:

3) Սպաներ, պաշտօնատարներ, սադրանքներ լարողներ եւ ուրիշ բարձրաստիճան լրտեսներ, որոնք մեծ դրամ կը պահանջեն:

4) Լրտեսներ, որոնք լրտեսական ծառայութեան մէջ մտած են հակառակ իրենց կամքին:

Բայց լրտեսները բնաւ պատուըուած, բնաւ սիրուած չեն: Լրտեսական ամէնէն ողբերգական պատմութեանց մէկը կը վերաբերի այն մերժման, զոր Նափոլէոն ցոյց տուած է, չուզելով պատուոյ շքանշան մը տալ իր լրտես Շուլմայսթըրին: Նափոլէոն ըսած է, թէ պատրաստ է անոր ուզած ուրիշ որեւէ մէկ վարձատրութիւնը տալ իր մեծ ծառայութեանց փոխարէն — մէկ միլիոն ֆրանք, եթէ կ'ուզէ — այց պիտի չուզէր եւ պիտի չկրնար պատուել զայն:

×

... Շատեր ստիպուած են պայքարիլ անբաւականութեան զգացումին դէմ: Գաղտնի սպասարկութիւնը պատեհութիւն կ'ընծայէ լրտեսի մը, որպէսզի բաւականութեան եւ գերազանցութեան զգացում ունենայ: Փրոֆ. Տիւէ կը կոչէ զայն «Իւրայատուկ ճիդ՝ ապահովութեան համար»:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

դաքականութեան մը: Եթէ Չըրչիլ կը կարծէ որ յեղափոխութիւն մը պիտի պայթի կամ ինք պիտի կրնայ հակապետական դաւ մը պարտադրել մեզի, որովհետեւ անօթի ենք եւ թշուառ, չարաչար կը սխալի »:

Վարչապետին յայտարարութիւնը մասնաւորապէս շեշտելով թէ յարաբերութեանց խզման պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ Անգլիոյ վրայ, վստահութեան քուէ կը պահանջէր: Ժողովին 61 անդամները վստահութիւն յայտնեցին միաձայն: Այժմ կը մնայ ծերակոյտին վաւերացումը :

× Աւելորդ է բացատրել թէ այս անցուդարձը շատ ծանր տպաւորութիւն գործեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անկարելի է որ Մեծն Բրիտանիա հաւանի «դիւանագիտական յարաբերութեանց պահպանումը գնել Տոքթ. Մոսատեղի առաջարկած գինեով»: Ծանր տպաւորութիւն գործեց նաեւ 49 միլիոն սթերլինի պահանջը, այն ալ տոլարով: «Այս վերջին պահանջը կ'ապացուցանէ թէ Տոքթ. Մոսատեղ երբեք միտք չունի բանակցելու, քաջ գիտնալով որ Մեծն Բրիտանիա երբեք պիտի չընդունի այս առաջարկը»:

× Տոքթ. Շախտ, Տէօյչպանքի երբեմնի տնօրէնը, որ վերջերս Թէհրան գացած էր, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ քարիւղի վէճը կրնայ կարգադրուիլ փոխադարձ հասկացողութեամբ եւ միայն առեւտրական եւ ոչ թէ քաղաքական գետնի վրայ: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ արեւմտեան մամուլը կողմնակալ դիրք մը բռնած է եւ սխալ կը մեկնէ Իրանի դէպքերը: «Տոքթ. Մոսատեղ մոլեռանդ մը չէ, այլ ամէնէն իմաստուն եւ հեռատես դիւանագէտներէն մին զոր երբեք ճանչցած ըլլամ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ծագեցան Իրան - Իրաքի սահմանագլուխին վրայ, Սենանճայի մէջ (պարսկական Քիւրտիստան): Քսան հոգի սպաննուեցան, 80 հոգի վիրաւորուեցան: Ուսանողները ցոյց մը սարքած էին հողերը գիւղացիներուն բաժնելու համար եւ երկու ցեղախումբեր կռուեցան:

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ պատերազմի նոր մեղադրանքներուն առթիւ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը նոր հերքում մը հրատարակեց: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ «միջազգային գիտական յանձնախումբը» կազմուած էր համայնավարներու կողմէ, եւ թէ Մոսկուա միշտ կը մերժէ ընդունիլ իրական քննութիւն մը Քորէայի մէջ :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ժողովրդական ցոյց մը տեղի ունեցաւ ուտելիքի տագնապին առթիւ: Վիէննա հասած լուրերու համաձայն, տեղ տեղ հաց չեն գտած հինգ օր: Ցոյցը կազմակերպուած էր պետական խանութներուն առջեւ: Այս առթիւ յանցաւոր կը համարուին հունձքը հաւաքողները: Վիէննայի դիւանագիտական շրջանակները կ'ըսեն թէ Չեխոսլովաքիոյ երկրագործական արտադրութիւնը 20 առ հարիւր պակաս է բաղդատմամբ անցեալ տարուան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ օդանաւային ճարտարարուեստը պատրաստ է գործի սկսելու: Վեց ընկերութիւններ անհամբեր կը սպասեն Դաշնակիցներու հսկողութեան բարձման: Օդանաւային ճամբորդութեան ուժ տալու համար ընկերութիւն մը կազմուեցաւ Գերմանիոյ մէջ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը՝ Վաֆտ, բացառիկ ժողով մը գումարեց Աղեքսանդրիոյ մէջ, նախագահութեամբ Մուսթաֆա Նահասի եւ վաւերացուց վերակազմութեան ծրագիրը: Նոր կանոնագրով կուսակցութեան նախագահը չի կրնար պաշտօնավարել երեք տարիէն աւելի: Ուրեմն պաշտօնէ կը դադրի Նահաս, որ 74 տարեկան է եւ նախագահութիւնը կը վարէր 25 տարիէ ի վեր: Հրաժարած է նաեւ ընդհ. քարտուղարը, Ֆուատ Սերակէտտին, որ ձերբակալուեցաւ անցեալ շաբթու:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ միջեւ կնքուած նոր համաձայնութեամբ, խորհրդային զօրքը Փորթ Արթիւր պիտի մնայ մինչեւ որ Ճափոն հաշտութիւն կնքէ համայնավար պետութեանց հետ: Չինաստանի կը վերադարձուի Մանչուրիոյ գլխաւոր երկաթուղին :

« ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ Է» մեծ յոյսեր դնել հիւլէական զէնքերու ամենազօրութեան վրայ, Եւրոպայի պաշտպանութեան համար,— այս ազդարարութիւնը ուղղեց Մ. Նահանգներու միացեալ բապայակոյտին պետը, զօր. Պրէտլի: «Եթէ թշնամի մը ուզէ ցրուել իր ուժերը, այնպէս որ զինուորները իրարմէ հարիւր մեթր հեռու քալեն, կրնան յաւալ խաղալ հիւլէական ամենահզօր ուժին առջեւ, եթէ ուրիշ զինուորներ չգտնուին կասեցնելու համար»:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ ռումբ մը պայթեցաւ նախագահութեան պալատին առջեւ, առանց մարդկային կորուստ պատճառելու: Ջախջախուեցան դրացի տուներու ապակիները: Ընդհ. գործադուլը կը շարունակուի: Նոր ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան եւ ցուցարաններուն միջեւ :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Օգոստ.— Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարանին համար. տնօրէն, հայերէնի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի :

Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց և Սվաճեան Միացեալ վարժարանի համար կ'ուզուի կարող տնօրէն մը, դպրոցի ներքին գործերը վարելու եւ հայերէն դասաւանդութեանց հետեւելու համար:

Դպրոցը ունենալով նախակրթարանի եւ միջնակարգի —մինչեւ Գ. կարգ — բաժիններ եւ շուրջ 850 երկսեռ աշակերտութիւն, հարկ է որ թեկնածուն ունենայ բարձր վկայական եւ համապատասխան փորձառութիւն :

Փափաքողներէն կը խնդրուի, փութով եւ գրաւոր դիմել Իրաքի Հայոց Քաղաք. Ժողովին, Պաղտատի ազգ. Առաջնորդարանի հասցէով, (The Armenian Prelacy of the Diocese, Bagdad (Irak): Խնդրագրին մէջ յիշելով իր կրթական գործունէութեան եւ պայմաններու մասին:

ԴԻՒԱՆ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Աբեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով : Գին 500 ֆրանք :

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ : Գին 400 ֆրանք :

3.— ԱՐԱԾԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր: Գին 150 ֆրանք :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5: Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկըսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին: Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան :

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ :

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան :

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին : Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱՀՊԱՆՏԵԱՆ :

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն :

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին դըպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—5, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convelescents :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Վիէնէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան խորին ցաւակցութիւններ յայտնելով՝ Ասլանեան, Երամեան, Պալօեան ընտանիքներուն եւ ընկեր Սարգիս Ղուկասեանի, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ ողբացեալ ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆի անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Հ.Յ.Դ. Տան Ֆոնտին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տօքթ. Քէչեանի, որ սիրայօժար կատարեց կայան մեկնող փոքրիկներու բժշկական քննութիւնը :

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21.15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 2.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը :

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՀԵՏ լայնօրէն տեսակցելու համար նախընտրելի է խմբագրատուն այցելել կէս օրէն ետք :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9—12, 7 Bld. d'Athèns, Bar du Globeի սրահին մէջ: Օրակարգ.— 1) Պատգմ. ժողովի զեկուցում: 2) Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն տարեշրջանիս: 3) Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ 20 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Սալօն Splendideի մէջ :

ԱՅՆՃԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Պ. Դաւիթ Մարգարեան հազար ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Յառաջի միջոցաւ :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԱՆԵՐՈՒ

Օդափոխութեան կայանին սաները կը մեկնին այս ուրբաթ ժամը 9.15ին: Լիոն կը հասնին ժամը 12.15ին: Փարիզ իրիկուան ժամը 6.15ին (Gare de Lyon) : Մարսէյլի տղաքը կը մեկնին նոյն օրը եւ հոն կը հասնին երեկոյեան 7ին :

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Միշէլ Վարժապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Նոյեմի Մինասեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Ֆլօրա Պօղոսեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Փարթամեան եւ զաւակները (Վիէն, Իզէռ), Տէր եւ Տիկին Փայլակ Վարժապետեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Մինաս Մինասեան (Ամերիկա) եւ բոլոր ազգականները, կը գուժեն դառնաղէտ մահը :

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ - ԺԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մանոյեան - Ռափայէլեան, Խարբերդ)

որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի 15 Սեպտ., իր բնակարանին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի, 18 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10ին, St. Nom de Jesus եկեղեցին, Rue Tête d'Or, ուրկէ պիտի փոխադրուի Guillotièreի գերեզմանատունը (Նոր) :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Երգի փորձերը կը վերսկսին, այս շաբթու, եւ ամէն ուրբաթ իրիկունները ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, դասախօսութեամբ Պ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի :

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները: Ծնողքներէն եւս կը խնդրուի ներկայացնել իրենց զաւակները : — Վարչութիւն

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 19 Septembre 1952 Ուրբաթ 19 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6869-Նոր շրջանի ւ 2280
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Եղեռական դէպքերու եւ ընդհանրապէս քաղաքական խնդիրներու վերլուծումը կատարած ատեն, Պ. Զօպանեան բուն իրականութիւնը չէ որ կը դատէ, այլ անոր ստուերը :

Ան ողբերգութեան մը շուրջը կը յածի, առանց խորը թափանցելու: Աւելի շատ իր նախասիրութիւնները կամ տեսակէտները պարզելու, քան թէ հարցը լուսաբանելու համար :

Օրինակ, իրեն հարցուցինք թէ «մօտաւորապէս իր ծրագրին նման ձեռնարկներ կատարուած չէի՞ն Զէյթունի մէջ, ահեղ պատերազմներով»:

Ըսել կ'ուզէինք թէ այդ շարժումը ինչո՞ւ չկրցաւ « լուրջ եւ տեւական արդիւնքի մը յանգիլ եւրոպական տէրութեանց՝ մասնաւորապէս Ֆրանսայի միջամտութեամբ» :

Ի՞նչ կ'ուզէք որ պատասխանէ.

— « Նափոլէոն Գ.ի օրով ֆրանսական կառավարութիւնը Կիլիկիոյ Հայոց, մասնաւորապէս Զէյթունցւոց, ի նպաստ միջամտութիւն մը ունեցած է » :

Արդի՞ւնքը, — Նոր ապստամբութիւն մը կը պայթի 1895ին, եւ «Ճարպիկ ու եռանդուն բանագնացը՝ Աղասի», գիրք մը կը հրատարակէ, « որուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, զոր ես ինքս կատարեցի, լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ» :

Տարիներ ետքը, 1909ին, երբ Թշնամին արիւն կը լակէր Կիլիկիոյ մէջ, ինչո՞ւ տեղի չունեցաւ «եւրոպական տէրութեանց, մասնաւորապէս Ֆրանսայի միջամտութիւնը եւ կարեւոր աջակցութիւնը » :

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ տարիներ առաջ, Տէլքասէի օրով, երբ սուր հանգամանք ստացած էր Հայկական Խնդիրը, Ֆրանսական մարտանաւեր գրաւեցին Միտիլին, գանձելու համար երկու առեւտրականներու (Լորանտօ - Թիւպինի) առնելիքները :

Կիլիկիոյ ջարդին ատեն ալ մարտանաւեր չկայի՞ն Մերսինի առջեւ, գլխաւորութեամբ Անգլիոյ...

Նոյն ամենազօր մարտանաւերու Թնդանօթներուն առջեւ չէ՞ր որ տեղի ունեցան Իզմիրի ահաւոր հրկիզումն ու սպանդը, երբ եռացած ջուր կը թափէին փախստականներուն վրայ...

Հակասութենէ հակասութիւն գլորելով, « Անահիտ»ի խմբագիրը կ'ըսէ թէ «Պոլիսը գրաւող եւրոպական Տէրութիւններէն առաջին քաշուողը եղաւ ոչ թէ Ֆրանսան, այլ Իտալիան ու Ֆրանսան հետեւեցաւ Իտալիոյ օրինակին » :

Չէ՞ք փորձուիր հարցնել ,— Իտալիան ի՞նչ ուժ էր որ Ֆրանսան անոր պիտի հետեւէր :

Այս հարցերուն քննութիւնը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ : Ուստի կարճ կը կապենք, Թերխաչ տեսակէտ մը եւս արձանագրելով:

Պ. Զօպանեանի կարծիքով, Կիլիկիոյ եւ Ալեքսանտրէթի շրջանին պարպումը հետեւանք էր Քլեմանսոյի յաջորդներուն «Թրքամէրձ» քաղաքականութեան ,որ «Սուրիացիներն ու Լիբանանցիները ֆրանսատեաց դարձուց» :

Ի՞նչ միամտութիւն: Եթէ ոչ առաջին Մեծ պատերազմը ,գոնէ վերջին աշխարհամարտը պէտք էր շատոնց լուսաբանած ըլլար ալեհեր վաստակաւորը :

Տարիներով Փարիզ բնակիլ, բազմազան յարաբերութիւններ մշակել եւ տակաւին չըմբռնե՞լ թէ ինչո՞ւ պարպեցին Կիլիկիան, Սանճաքը եւ մնացեալը: Նոյնիսկ զինակցութիւն կնքելով Թուրքիոյ հետ :

Եւ «ֆրանսատեաց» դարձնել Սուրիան ու Լիբանանը, երբ ամէնքս ալ գիտենք թէ անոնք ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս թօթափեցին հոգատարութիւնը:

Վերջացնենք: Պ. Զօպանեան կ'ըսէ թէ իր «Յուշեր»ուն մէջ պիտի պատմէ «շատ բաներ որոնք անծանօթ կը մնան Հայոց մեծ մասին »

Պիտի ուզէինք որ փութացնէր Յուշերուն այդ մասը, փոխանակ մանկութենէն սկսելու :

Այդ հում նիւթերը մեծապէս պիտի օգնէին շատ մը դէպքերու լուսաբանութեան, եթէ կարենար փաստացի տեղեկութիւններ եւ մանաւանդ վաւերագիրներ ներկայացնել, կարճ կապելով եզրակացութիւնները :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶՐՈՅՑ ԿԱՐՄԻՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ընկեր Փօթորիկ, դէմքդ շատ պայծառ է այսօր: Ի՞նչ է պատահեր ...

— Իսկապէս շատ ուրախ եմ: Ձե՞ս իմացել որ Հոկտեմբերին գումարուելու է մեր կուսակցութեան 19րդ համաժողովը, Մոսկուայում ...

— Քե՞զի ինչ... Դուն Ֆրանսացի չե՞ս: Մոսկուայի գործերուն ի՞նչ կը խառնուիս ...

— Ցիմար, յիմար բաներ ես դուրս տալիս : Երբ Մոսկուայում մի նոր որոշում են տալիս, դրանից օգտւում է աշխատաւոր դասակարգը բոլոր երկրներում: Հոկտեմբերից յետոյ, Պոլիտբիւրոն գնում է եւ նրա տեղը գալիս է կուսակցութեան վերին մարմինը : Սա մի շատ իմաստուն քայլ է:

— Ուրեմն քու կարծիքովդ, փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան: Ֆրանսացիները խօսք մը ունին — Քանի փոխուի, միեւնոյն բանն է : Ձե՞ս կարծեր ...

— Ոչ, չեմ կարծում եւ ես բողոքում եմ քո թշնամական վերաբերմունքի դէմ: Քեզ թունաւորել են եւ ամէն բան սեւ ես տեսնում: Պիտի լաւ իմանաս որ մեր Մեծ «Հայրիկ»ին մի բան է մտահոգում միշտ — բանւոր եւ գիւղացի դասակարգերի երջանկութիւնը: Դու էդ մեծ մարդին չես ճանաչում ...

— Մօտէն չեմ ճանչնար, բայց հեռուէն բաներ մը լսած եմ իր մասին: Ըսէ տեսնեմ, որչափ որ կրցայ հասկնալ, ձեր կուսակցութեան կազմական կանոնագիրն ալ պիտի փոխուի եղեր: Կարծեմ, նոր անուն մըն ալ ճարեր են: Ճի՞շդ է ...

— Այո, դրանք շատ կարեւոր որոշումներ են..

— Կը կարծե՞ս որ հալածանքի քաղաքականութիւնն ալ քիչ մը կր բարեփոխուի ...

— Նորից վիրաւորական բառեր ես գործածում: Որտեղի՞ց ես լսել որ խորհրդային երկիրներում հալածանք է տիրում: Քեզ խորհուրդ եմ տալիս որ բուրժուա ազգերի մամուլին չհետեւես:

— Ուրեմն ըսել կ'ուզես որ ձեր «դրախտավայր»ին մէջ բանտ, աքսոր, գնդակահարութիւն չկա՞յ ...

— Լսիր: Մեր «Հայրիկ»ը աքսորում է, բանտարկում է կամ գնդակահարում է ժողովուրդի այն տարրերին ,որոնք դաւում են բանւորների եւ գիւղացիների հայրենիքին դէմ: Ես դրան հալածանք անունը չեմ տալիս: Ուրիշ անգամ էլ ասել եմ քեզ որ ոչ մի երկիր էնքան ազատ է որքան Խ. Միութիւնը ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒՉԸ

Կ'իմանանք թէ 1952 —53 տարեշրջանին համար Սեւրի Մուրատեան վարժարանին տեսուչ նշանակուած է Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեան, որ տասը տարիէ ի վեր կը վարէր «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը: Գործօն դեր կատարած է Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի վերաբացման համար, միեւնոյն ատեն վարելով տեսչութիւնը 1951—1952ի դպրոցական տարեշրջանին:

Նոր տեսուչը հեղինակն է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու (Paul Valery եւն.): Մօտերս կ'աւարտի նոր հրատարակութիւն մը, «Արդի Հայ Գրականութիւնը »:

Իրեն կը պարտինք նաեւ վերջին երկու Գեղունիներու (1947, 1950) պատրաստութիւնը : Յաջողութիւն կը մաղթենք իր նոր պաշտօնին մէջ :

Ուրախալի է որ այս տարի բազմաթիւ նոր աշակերտներ արձանագրուած են Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, աւելցնելով ընդհ. թիւը:

ԻՐԱՆԻ ծերակոյտն ալ վաւերացուց վարչապետին այն յայտարարութիւնը որով կը մերժէ Թրումըն — Չըրչիլ առաջարկը՝ քարիւղի վէճին լուծման համար:— Շահը պաշտօնապէս բացաւ Վերաշինութեան դրամատունը, որ կոչուած է օգնելու գիւղացիներուն :Շահը ինք տրամադրած է նոր հաստատութեան դրամագլուխը, 15 միլիոն րիալ (468.000 տոլար): — **Տոքթ. Մոսատեղ** հրամայեց լուծել Շահին անձնական գունդը: Պաշտօնանկ եղաւ հրամանատարը, զօր. Արիյանա:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԻՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԶՕՐԱՎԱՐԻ ՄԸ ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զօր. Ալեքսիյ Մարկով, նախկին անդամ Խ. Միութեան ընդհ. սպայակոյտին, որ 1950ին Ամերիկայի տեղեկացուցած էր թէ պատերազմը անխուսափելի է Քորէայի մէջ, նոր յայտնութիւններ կ'ընէ այս անգամ: Զօրավարը յօդուած մը հրատարակելով ամերիկեան «Սաթըրտէյ Իվնինկ Փոստ»ի մէջ (17 Սեպտ.), կը բացատրէ թէ Խ. Միութեան հիմնական ծրագիրներէն մէկն է Պարսկաստան արշաւել, լափելու համար ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքը: Յետոյ պիտի քալեն արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ, համաձայն հսկայական ծրագրի մը :

Ահաւասիկ զօրավարին հրատարակած տեղեկութիւնները՝ Պարսկաստանի մասին . —

Արշաւանքը պիտի կատարուի Թուրքեստանի եւ Կովկասի զինուորներուն միջոցաւ : Թուրքեստանէն շարժուն զօրագունդ մը պիտի գրաւէ Մեշետը, որ Իրանի վեցերորդ մեծ քաղաքն է: Նոյն երկրէն երկրորդ զօրագունդ մը պիտի գրաւէ արեւմտեան Մեշետը, կտրելով պարենաւորման գիծերը: Յետոյ երկու զօրագունդերը պիտի քալեն Թէհրանի վրայ :

Կովկասէն յառաջ պիտի խաղան ուրիշ երկու զօրագունդեր: Մէկը պիտի պաշարէ Կասպից Ծովը եւ միանալով նաւազներուն Թէհրանը պիտի գրաւէ հարաւէն: Միւսը յառաջ պիտի խաղայ Թաւրիզէն , դէպի Իրան - Իրաք սահմանագլուխը: Հարիւր քսան վիթխարի ռմբաձիգներ սրընթաց Թռիչքներ կատարելով պիտի ջախջախեն Պարսկական ծոցին մէջ խարսխած անգլիական մարտանաւերը, Իրանի ռազմական հաստատութիւնները, զօրանոցները, օդակայանները, երկաթուղիներու կայարանները եւ ուրիշ նշանակէտներ Թէհրանի մէջ :Բայց պիտի չզարնեն նաւթահորերը : Կարմիրները կ'ուզեն զանոնք ձեռք անցընել անվթար. բայց օդազօրքեր պիտի կտրեն նաւթուղիները եւ Յորդանանի երկաթուղին որպէսզի Անգլիացիները չկարենան օգնութիւն հասցնել Սուէզէն:

Յաջորդ ձեռնարկը պիտի ըլլայ խորհրդային լիճի մը վերածել Պարսկական ծոցը: Սովետական սուզանաւեր Հնդկական ովկիանոս մտնելով, պիտի կտրեն Մեծն Բրիտանիոյ կենսական հաղորդակցութիւնները Հնդկաստանի, Մալայեան կղզիներու եւ Աւստրալիոյ հետ: «Միջին Արեւելքի սպառնացող այս յարձակողական կասեցնելու միակ կարելի միջոցն է պատուարներ ստեղծել երբ դեռ չէ սկսած: Թուրքիան Ատլանտեանի դաշինքին անդամ ըլլալով, ամերիկեան ռմբաձիգներ պէտք է փոխադրուին Փոքր Ասիոյ մէջ: Անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւեր պէտք է Թուրքիայէն արտօնութիւն ստանան Սեւ ծով մտնելու» :

Զօր. Մարկով խորհրդային օդատորմիղի մը հրամանատարն էր 1939 — 45ի պատերազմին ատեն եւ վար առնուելով գերի բռնուեցաւ Գերմաններու կողմէ: Երբ Դաշնակիցները զինքը ազատեցին , մերժեց Ռուսիա վերադառնալ եւ իր ծառայութիւնը առաջարկեց արեւմտեան պետութեանց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԲ ԶՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ ԿԱՐԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷՐ

Թուրք թերթերը մանրամասնօրէն նկարագրելով զօր. Րիճուէյի այցելութիւնը Կարին, Արարատ, Սարը Գամիշ, Կարս եւ Իգտիր, հետեւեալ պատմութիւնը կը հրատարակեն . —

Զօր. Րիճուէյի Էրզրում հասնելուն օրը հաշուելով, խորհրդային դեսպանատան երկու պաշտօնեաներ իրենք ալ ճամբորդութիւն մը կատարեցին միեւնոյն գծով: Այսպէս, Ատլանտեան բանակներու վերին հրամանատարը Կարս հասած ատեն իրենք ալ հոն գտնուած են: Այս երկու անձերէն մէկն է առեւտրական կցորդին օգնականը՝ Վասիլի Ֆիրսան, միւսը գործակատար Իվան Քարկօյցեւ: Երկուքն ալ Թուրքերէնը շատ լաւ կը խօսին :

Անոնք Էրզրումի մէջ մէկուկէս օր մնացին , եւ այդ միջոցին այցելեցին ամէնէն բազմամարդ ու բանուկ սրճարաններն ու ճաշարանները եւ սրճարանի մը մէջ խօսակիցներուն ըսած են Օգոստ. 30էն, Ազիզիէ ամրոցին հանդիսութեանց մասին.

— Ուրեմն դուք Ֆէս եւ փաթթոց դրիք, զէնքերով զարդարուած պտտեցաք եւ Ռուսերուն դէմ ցոյց ըրիք, ձեր կառավարութիւնը ի՞նչպէս թոյլատրեց:

Ուրիշներէ ալ տեղեկութիւններ քաղած են հանդիսութեանց մասին եւ անոնց ալ նոյն խօսքերը ըրած են: Էրզրումցիները քաջ ճանչնալով Սովետները, անհրաժեշտ պատասխանը տուած են : Յետոյ այլեւս առիթը չեն ունեցած աւելի բացուելու, քանի որ իրենց ինքնութիւնը յայտնի եղած էր :

ԱՆՑՔԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԶՕՐ. Մ. ՆԵԿԻՊԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՎՃՌԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Ա.

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ) — Դէպքերը հարեւան Եգիպտոսի մէջ կը թաւալին չարժանկարի արագութեամբ: Ու կը ստանան անակնկալ դարձուածքներ, մեծազդորդ հետեւանքներով: Յուլիս 23ի պատմական յեղաշրջումը, պայթումէն ու ամրապնդումէն 46 օր վերջ, անսպասելի կերպով մտաւ իր երկրորդ փուլին մէջ: Ամէնէն հեռատեսներն իսկ, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ պիտի չկրնային երեւակայել, որ յեղաշրջման ղեկավարը, զօր. Մոհամմէտ Նեկիպ, մէկ անգամէն պիտի խզուի իր քաղաքական եւ արտաբանակային գործակիցներէն հետ եւ պիտի ստիպուի, ամբողջական ձեւով մը, ստանձնել եգիպտական բոլոր գործերու բացարձակ պատասխանատուութիւնը:

Գործակցութիւնը լաւ կ'ընթանար Պ. Ալի Մահէրի հետ, որ, յեղաշրջման անմիջական վաղորդայնին, Զօր. Նեկիպի յանձնարարութեամբ կը ստանձնէր երկրին վարչապետութիւնը: Անոնք, փոխադարձ համաձայնութեամբ մշակած էին մինչեւ անգամ բարենորոգչական ծրագիրը, որուն նպատակն էր հիմնական բարեշրջման ենթարկել Եգիպտոսի ներքին քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական կեանքը: Ալի Մահէր, առաջին օրէն իսկ գիտնալով զօր. Մ. Նեկիպի ծրագիրները — Թագաւորի գահընկէցութենէն մինչեւ հողային հարցը — հաւանած էր անոնց: Ոչ միայն հաւանած, այլեւ իւրացուցած էր: Այլապէս դժուար պիտի չըլլար իրեն համար, մերժել իր մասնակցութիւնը եւ խուսափիլ ծանրակշիռ քայլերու պատասխանատուութենէն: Ընդհակառակն, իւրացնելով զօր. Նեկիպի ծրագիրը, ինք դարձաւ կառավարութեան եւ անուղղակի կերպով նաեւ բանակին բանբերը, յայտարարելու համար կիրարկումը նախատեսուած միջոցներու գործադրութեան:

Վարչապետ զօր. Նեկիպի ծրագրային յայտարարութիւնները, այսօր, ոչինչով կը տարբերին այն յայտարարութիւններէն, զորս, միեւնոյն հարցերուն շուրջ վարչապետ Պ. Ալի Մահէր կրկնեց, քանի քանի անգամներ: Կը նշանակէ՝ նոր բաներ զօրավարին բսածները: Ի՞նչ պատահեցաւ, ուրեմն, որ Պ. Ալի Մահէր հարկադրուեցաւ հրաժարիլ իր պաշտօնէն ու պատասխանատուութիւններէն:

Պատահածի մասին չկայ որեւէ պաշտօնական բացատրութիւն: Կամ, աւելի ճիշդը, տրուած բացատրութիւնը բաւարար չէ, ներքին ծալքերը գիտնալու համար: Յստակ չէ, այսինքն, թէ որոշապէս ինչ հարց կամ հարցեր խորացուցած են Նեկիպ-Մահէր տարակարծութիւնը: Անհրաժեշտ է ուրեմն եզրակացութիւնը քաղել դէպքերէն կամ պատճառը գտնել արդիւնքէն:

Պ. Ալի Մահէրի հրաժարումէն անմիջապէս վերջն էր որ տեղի ունեցան Սեպտ. 7ի գանգուածային ձերբակալութիւնները Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Ձերբակալուածներուն մէջ, «ինչպէս հաղորդուեցաւ, կան զանազան քաղաքական հոսանքներու պատկանող անձնաւորութիւններ, — վաֆտեաններ, սաատականներ, անկախներ, եւն., ընդհանրապէս նախկին նախարարներ, երեսփոխաններ, արտախորհրդարանական դէմքեր, օրագրողներ, նախկին պալատականներ, եւն.: Կէս-ձերբակալեալ վիճակի մէջ է մինչեւ անգամ Վաֆտի նախագահը, Պ. Նահաս:

Արդ. ըլլալով մինչ այդ զօր. Նեկիպի անմիջական գործակիցը, անկարելի չէ որ հրաժարեալ վարչապետը տեղեակ չըլլար զօր. Նեկիպի մտադրութեան, կամ նոյնիսկ որոշման՝ ի գին ամէն միջոցի մաքրագործելու քաղաքական հրապարակը եւ վերջնապէս ճշդելու նոր վարչաձեւին դիրքը, քաղաքական կուսակցութեանց եւ երէկուան տիրական դէմքերուն հանդէպ: Հաւանական է, հետեւաբար, որ օր մը վերջը պատահելիքին նախատեսութեամբ Պ. Ալի Մահէր ուզած է ազատ ձգել, զինուորական իշխանութիւնը ընելու իր որոշածը, առանց որեւէ կաշկանդումի: Չէ կարելի ըսել, թէ ընդդիմացած է զօրավարի դիտաւորութեան, ի յառաջագունէ գիտնալով, անշուշտ, որ ապարդիւն պիտի անցնի ամէն ընդդիմութիւն, բայց, չընդդիմանալով համդերձ չէ տուած իր հաւանութիւնը եւ քաշուած է ասպարէզէն:

Հրաժարման շարժառիթներէն մէկը կատարուելիք ձերբակալութիւնները եղած ըլլալը կը բացատրուի նաեւ այն իրողութեամբ, որ Պ. Ալի Մահէր, մինչեւ վերջն ալ համաձայն գտնուած էր զօր. Նեկիպի հետ, կուսակցութեանց մաքրագործման եւ մանաւանդ հողային բարեկարգութեանց հարցերուն մէջ, հետեւաբար, սկզբունքի տեսակէտով տարակարծութիւն մը չէր բաժներ երկու վարիչները, անոնցմէ մէկուն հրաժարումը արդարացնելու համար: Եթէ շարժառիթը այս եղած ըլլար, Պ. Ալի Մահէր բնաւ գործի չէր ձեռնարկեր: Պարզ է որ տարակարծութիւնը ծագած է, երբ կարգը եկած է որոշումներու գործադրութեան այն արմատական ձեւով, որ Սեպտ. 7ին յանգեցաւ խմբական ձերբակալութեանց:

Պ. Ալի Մահէրի հրաժարման մէջ ոչ նուազ կարեւոր դեր պէտք է խաղացած ըլլայ նաեւ՝ իր վրայ ի գործ դրուած արտակառավարական ճնշումը, կուսակցական եւ հողային բարեկարգութեանց հակառակորդ անձնաւորութեանց կողմէ: Պարզ է, որ այս վերջինները գլուխ բռնած էին կառավարութեան դէմ յամառօրէն: Մանաւանդ Վաֆտը, իր այսօրուան ղեկավարութեամբ, դէմ էր երկու տեսակի բարեկարգութեանց ալ: Նոյնինքն Ալի Մահէրի կողմէ կատարուած կրկնակի ազդարարութիւնները ոչ մէկ գործնական արդիւնք տուին աւելի քան մէկ ամսուան ընթացքին: Զգործադրուեցաւ զօր. Նեկիպի հրամանը: Կուսակցութիւնները, յայտնօրէն, չէին ուզեր տեղի տալ բռնադատման առջեւ, կամովին գործադրելու համար արձակուած հրամանները: Թող օրուան իշխանութիւնը ընէր իր ուզածը, իր պատասխանատուութեամբ եւ հակառակ իրենց կամքին:

Վաֆտի եւ ուրիշներու այս ընդդիմութիւնը կոտրելու միակ միջոցը, ուրեմն, պիտի կայանար՝ հարցը զինուորական կտրուկ ձեւով լուծելուն մէջ: Զին. իշխանութիւնը ինք պիտի ընէր այն, ինչ որ կուսակցութիւնները չէին ուզեր ընել: Այս կացութեան մէջ, Ալի Մահէր կը գտնուէր երկու սուրերու միջեւ: Չէր կրնար չհաշուել զօր. Նեկիպի վճռականութիւնն ու հակակառավարական դէմքերու ընդդիմութիւնը: Ոչ առաջինին դէմ կրնար պայքարիլ, ոչ ալ կրնար գլուխ ելլել վերջիններուն հետ: Իրեն կը մնար հետեւաբար լուալ ձեռքերը եւ մեկուսանալ: Թող ըլլար՝ ինչ որ պիտի ըլլար:

Ահա այս պարագաներու տակ՝ եղաւ այդ ըլլալիքը: Զօր. Նեկիպ մէկ կողմէ ստանձնեց նաեւ Եգիպտոսի քաղաքական ղեկավարութիւնը, իսկ միւս կողմէ, մէկ օրուան մէջ աւլեց սրբեց իր առջեւը գտնուող խոչընդոտները: Առ նուազն՝ մնացելու անկարող դարձուց զանոնք: Որոշած ըլլալով իր ծրագիրները գործադրել հայրենիքի գերագոյն շահերու գիտակցութեամբ, շաչեցուց մտրակը բոլոր անոնց վրայ, որոնք, իր համոզումով, գործած էին եւ կը գործէին նոյն այդ շահերուն դէմ: Եւ հիմա, առանձինն պիտի ընէ այն, ինչ որ ուզեց ընել իրեն գործակից ընտրած քաղաքական իշխանութեան հետ միասին:

Իրերը աւելի յստակացնելու համար, կ'արժէ լուսաբանել նաեւ հակակառավարական ընդդիմութեան շարժառիթները, ուրիշ յօդուածով մը:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

«Ազգասէր»ի եւ «Հայրենասէր»ի ոճը եւ լեզուն շատ աւելի խնամուած էին քան «Արշալոյս Արարատեան»ինը, մինչդեռ այս վերջինը, իր բովանդակութեամբ, ներքին եւ արտաքին լուրերու բաժիններով, ազգային ու քաղաքական տեսութիւններով, ծանուցումի բաժինով, աւելի ճոխ էր եւ իր ժամանակի լրագրութեան նորութիւնները կիրարկող մը:

Զմիւռնիոյ Մեսրոպեան վարժարանի բազմարդիւն ուսուցիչ՝ Անդրէաս վարժապետի աշակերտներէն Տիգրան Յարութիւն Տէտէեան, 1853ին կը սկսի հրատարակել «Արփի Արարատեան» ամսաթերթը ու Զմիւռնիա Արարատի «Արշալոյս»էն ետք անոր «Արփի»ն ալ կ'ունենայ: Արարատի հանդէպ սիրոյ ինչ սրտայոյզ արտայայտութիւն:

Գրական տեսակէտով, այս պարբերաթերթին արժանիքը կը կազմեն Տէր Յովհանի, Տէր Մարգարի եւ Անդրէասի գրաբար քերթուածները, գրաբարի ճոխութիւնն ու հարստութիւնը ցուցադրելու փափաքով անոնց յօրինած բառախաղ-տաղաչափութիւնները: Ուսումնական տեսակէտով ուշադրութիւն կը գրաւեն Տիգրան Յարութիւն Տէտէեանի ֆրանսերէնէ թարգմանած պատմական, աշխարհագրական, վիպական գործերը, Օսմանեան պատմութիւնը, Հազար ու մէկ գիշերները եւ Շէյքսփիրի կատակերգութեան սխալանացը, որոնք քիչ հետաքրքրութիւն չէին շարժեր հայ հասարակութեան մէջ: Վաղամեռիկ Տիգրան Յարութիւն Տէտէեան ոչ միայն գրչով օգնած է հայ գրականութեան, այլեւ մեծ զարկ տուած է անոր իր հրատարակչական ձեռնարկովը: Իր տպարանէն լոյս տեսած են հարիւրէ աւելի վիպական, կրօնական եւ դպրոցական գիրքեր:

Թ. Ճերմակեան հիացումով խօսած է ինծ, վերոյիշեալին եղբօր Կարապետ Տէտէեանի մասին, որ իր ուսուցիչը եղած է, եւ որուն տաղանդը կը փայլի «Արփի Արարատեան»ի մէջ հրատարակած այլազան գրուածքներով, թարգմանութիւններով ու կծու հեգնութիւններով:

1871ին, Գրիգոր Չիլինկիրեան կը հրատարակէ «Ծաղիկ» կիսամսեայ պարբերաթերթը, որ իր ազատ գաղափարներով ու ազգասիրական եռանդով ջերմ ընդունելութիւն կը գտնէ հանրութեան կողմէ, բայց Չիլինկիրեան հաստատակամ կեցուածք մը չունենար իր թերթին այդ ազգօգուտ ուղղութեան մէջ:

«Ծաղիկ» կը շարունակուի մինչեւ 1867, երբ Մատթէոս Մամուրեանի կողմէ գրուած «Ծաղիկի Դամբանականը» վերնագրով յօդուածով մը՝ վերջ կը գտնէ հրատարակութիւնը:

«Ծաղիկ»էն վերջ եւ միաժամանակ կը հրատարակուի «Գարուն Հայաստանի» երկշաբաթաթերթը (1862), 18 թիւ, Տիգրան Գարագաշեանի եւ Պարտիզպանեանի կողմէ: Ինչպէս նաեւ «Հաշտենից Միութիւն», (1860—1862), 19 թիւ, որ կը հրատարակուէր խումբ մը ուսումնասէր երիտասարդներու կողմէ, կազմուած՝ «Միութիւն» ընկերութեան միջոցաւ, ղեկավարութեամբ՝ Սարգիս Միրզայեանի: Այս վերջինին գրուածքները ամէնէն գնահատելիներն են յիշեալ թերթին մէջ, որ թէ իր նոր գաղափարներով եւ թէ չափազանց եռանդով իր հակառակորդները կ'ունենայ ու ծայր կուտայ հիներու եւ նորերու միջեւ պայքար մը, «Արշալոյս Արարատեան»ի հետ, որ ինչպէս միշտ՝ այս տեսակ պարագաներու մէջ, առանց անախորժ հետեւանքներու չմնար, ու վերջ ի վերջոյ այս բեղմնաւոր միութիւնը կը լուծուի:

Միեւնոյն միջոցին, Սարգիս Փափազեանի կողմէ հրատարակուած է «Յաւերժահարս» շաբաթաթերթը (1862) 14 թիւ, որուն բովանդակութիւնը, ըստ Թ. Ճերմակեանի վկայութեան, (որովհետեւ ես այդ թերթին պատռտած մէկ թիւը տեսած եմ), իր մտացածին անուան չի համապատասխաներ, ընդհակառակն, աւելի գրական թերթ մր կ'ըլլայ, Շէյքսփիրի մէկ գործին թարգմանութենէն զատ բացատրութիւններ տալով արհեստներու եւ մանաւանդ ներկերու վրայ եւ միանգամայն յականէ յանուանէ յիշելով շաբթուան մէջ ամուսնացեալները, մկրտեալները եւ մեռեալները, ինչպէս ուրիշ նորութիւններ, որոնք սակայն շատ քիչ հետեւորդներ կ'ունենան հայ լրագրութեան մէջ:

Աւելի վերջ, 1868ին, վերոյիշեալ «Հաշտենից Միութեան» գործունեայ նախագահը՝ Սարգիս Միրզայեան, «Իրաւունք» շաբաթաթերթը կը հրատարակէ (27 թիւ):

1850ական թուականներուն, զմիւռնահայ մտաւորական գործունէութեան բեղուն շրջանին, հրապարակագրական շարժումը կը վարակէ նաեւ ազգային վարժարանի աշակերտութիւնը, ով որ քիչ շատ գրոց-բրոցի խմոր ունեցած է եւ իր պատանեկութեան տարիներուն որոճացած է խմբագրութեան, գրականութեան եւ մանաւանդ բանաստեղծութեան վրայ:

Այսպէս՝ Զմիւռնիոյ Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտութիւնն ալ երկու խումբի բաժնուած՝ իրենց զատ թերթերը կ'ունենան, մին՝ «Թութակ Հայկազեան», իսկ միւս խումբը՝ «Երկասէր» ամսաթերթը կը հրատարակէ փայտէ մամուլներով, իրենք իսկ աշխատելով թէ իբրեւ գրաշար, թէ իբրեւ խմբագիր:

(Մնացեալը յաջորդով) Բժ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Թղթապանակ

«ԽՕՍՔՍ ԱՄՕԹ...»

Թուրք հրապարակագիր մը, Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէք կը գրէ «Պիւյիւք Տօղու»ի մէջ (5 Սեպտեմբեր). —

— Խօսքս ամօթ, մամուլ մը ունինք որ ամբողջ երկիրը կը ներկայացնէ: Մինչդեռ մեր թերթերուն օրական սպառումը 250—300 հազարի միջեւ կը տարուբերի:

Հոգեկան հաշուեկշիռը հետեւեալն է. — Ենթարկուիլ յեղաշրջումին բոլոր ելեւէջներուն, առեւտուրը ընդօրինակել ամբողջովին եւ հեռանալ ազգային արմատէն, ուսերը թօթուել հիմնական գաղափարներու եւ համաշխարհային դատերու առջեւ, զուրկ մնալ մշակութային եւ իմացական որեւէ արժէքէ, օտար մնալ անհատականութիւն եւ գործ կերտելու պարտադրանքին առջեւ, բարոյական սովորութիւնները անտեսել եւ առօրեայ անցողական բաղձանքներուն ետեւէն վազել, ըլլալ կուսակից կամ ընդդիմադիր միայն շահու համար...

Մեր մէջ չորս տեսակ (թիփ) լրագիր կարելի է գտնել.

Ա. — Ձէղջքի պիտակին տակ անաստուած, նուիրականութենէ զուրկ, ազգային — Թուրք արմատներուն թշնամի, քօզմօփօլիթ, Հրեայի դրամագլուխով յայտնաբար կամ գաղտնաբար լոյս տեսնող թերթեր:

Բ. — Դարձեալ չէզոքի պիտակին տակ. ոչ մէկ բանի հետ առնչութիւն ունեցող եւ սակայն ամէն

կողմը մխիթարել ջանացող թերթեր, որոնք ծրագիր չունին եւ կրօնական թերթօնագրութիւնը կը ջանան միացնել ցուփութեան գրականութեան, թերթեր որոնք չենք գիտեր թէ ինչու կը հրատարակուին եւ ինչ կ'ընեն, ինչ որ տաս կ'ընեն եւ ամէն ինչ օրինաւոր կը համարին :

Գ.— Հալքեան թերթեր որոնք մօտիկ են առաջին շարքին :

Դ.— Դեմոկրատ կուսակցութեան պատկանող թերթեր, որոնք կը մօտենան երկրորդ շարքին :

Ափսոս որ 250 — 300 հազար սպառում ունեցող թերթերուն 150 հազարը կը պատկանի առաջին տեսակին, 50 հազարը՝ երկրորդ տեսակին, 50 հազարը երրորդ տեսակին եւ 35 հազարը՝ չորրորդին :

Եթէ առաջին տեսակը կապենք երկրորդին եւ երկուքը հաւաքաբար որակենք «արմատէ եւ նըւիրականութենէ զուրկ» թերթեր, ընդհանուր սպառման չորս հինգերորդը այս խումբին եւ մէկ հինգերորդն ալ (վատասերածներ եւ դատարկամիտներ) միւս խումբին պիտի յատկացնենք :

Այս 300 հազարնոց թերթերուն մէջ փոքրամասնութիւն մը իսկ չենք գտներ, գրաղելու համար պատմական խնդիրներով, նուիրականութիւնով, ազգային դատերով : Մաքուր կարծուածներն անգամ անմասն կը մնան այս ծառայութենէն : Ալ հասկցէք թէ ինչ է եղեր այդ մաքրութիւնը :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԼԱՆՕ, 5 Սեպտ.— Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը՝ Դերենիկ եպիսկոպոս, Շուէտէն վերադարձին այցելեց Միլանոյի գաղութին : Այս առթիւ քարոզեց, բացատրելով Խաչվերացի նշանակութիւնը եւ խօսքը կեդրոնացնելով կրօնքի եւ ազգութեան գաղափարներուն վրայ : Միեւնոյն ատեն աւետեց թէ Միլանոյի գաղութին մէջ ալ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ պիտի ջանայ բարերարներ ճարել Անթիլիասի դպրեվանքին, քանի մը աշակերտներ որդեգրելով : Այդ սաները ապագային կրնան դառնալ եկեղեցական, ուսուցիչ եւ կամ դպիր : Երկու հայրենակիցներ պատասխանած են այս կոչին :

Միլանոյի գաղութը թանկարժէք ձեռագիր Աւետարան մը յանձնեց Դերենիկ եպիսկոպոսին, իբրեւ ձօն Անթիլիասի Կիլիկեան Նորակառոյց գրադարանին : Եպիսկոպոսը այսօր կը մեկնի Գահիրէ, օդանաւով : — Ա. Ս.

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆ.— Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 2ին (հինգշաբթի) առաւօտ կը վերաբացուի Լիոնի Հայկազեան մանկապարտէզը, Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ :

Այս տարի Ազգ. Միութիւնը յաջողած է ապահովել կարող եւ անուանի վարիչ մանկապարտէզպանուհի մը, Օր. Ընծայ Ստեփանեանը, նախկին վարիչ մանկապարտիզպանուհի Պոլսոյ մայր վարժարանին եւ Պէյրութի Ս. Նշան վարժարանին :

Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր հայ ծնողները անխտիր օգտուիլ այս բացառիկ առիթէն, դպրոց առաջնորդելով իրենց փոքրիկները :

Իսկ գիշերային դասընթացքները տեղի պիտի ունենան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի երեկոները : Ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի աշխատող երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու :

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7, եկեղեցւոյն խորհրդարանը : (Դիւան)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, 7 Սեպտ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանի Բ. խումբը եւս տուաւ իր փակման հանդէսը :

Այս անգամ հրաւիրուած էին օտար հիւրեր եւս, քաղաքապետը, բժիշկը, վարդապետը եւ տեղացիներ : Հիւրեր ունէինք եւ Փարիզէն :

Հանդիսավայրը կը գտնուէր ընդարձակ դաշտագետինի մը, ծառերու շուքին տակ, ուր շարուած էին աթոռներ եւ նստարաններ հիւրերուն եւ մեր տղոց համար : Մեծ ծառի մը ճիւղէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մեր հայրենիք»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս : Յետոյ Օր. Մկրտիչեան ֆրանսերէն գրաւոր ճառ մը կարդաց, շնորհակալութիւն յայտնելով հիւրերուն որոնք եկած էին պատուելու մեր հանդէսը, եւ բացատրեց մեր կայանի ու մեր կազմակերպութեան նպատակը եւ գործունէութիւնը : Փոխն ի փոխ երգուեցան ու արտասանուեցան գեղեցիկ կտորներ, ֆրանսերէն ու հայերէն, ամէնքն ալ խմբապետուհիներու առաջնորդութեամբ : Ամենավերջը երգուեցաւ Կապոյտ Խաչի քայլերգը : Կայանի կառավարչուհին՝ Տիկին Խաչիկեան, նոյնպէս շնորհակալութիւն յայտնեց մասնաւորաբար Կրընոպլի մասնաճիւղի վարչութեան եւ մեր Դաշնակցական ընկերներուն որոնք ամէն կերպ օգնեցին կայանին յաջողութեան : Այս առթիւ մասնաւորապէս յիշեց Տէր եւ Տիկին Սիսլեաններու զոհողութիւնները :

Քաղաքապետը իր գոհունակութիւնը յայտնեց, այս տեսակ գեղեցիկ հանդէս մը վայելած ըլլալուն համար եւ ըսաւ.— «Ես Հայերու մասին շատ էի լսած, բայց երբեք առիթ չէի ունեցած անձամբ տեսնելու : Գեղեցիկ են ձեր երգերը, պարերը : Մանուկներու աչքերէն եւ իրենց ըրած արտասանութիւններէն կը տեսնեմ թէ շատ խելացի են, ինչ որ յատուկ է ձեր ազգին» : (Ծափեր) :

Խօսեցաւ նաեւ Տիկ. Սէրէնկիւլեան որ փոքրերուն ուղղելով իր խօսքերը յորդորեց չմոռնալ Կապ. Խաչը, որուն շնորհիւ այսքան գեղեցիկ արձակուրդ կը վայելեն : Պ. Սիսլեան ֆրանսերէն գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ ներբողելով Ֆրանսան եւ իր ժողովուրդը, ըսաւ թէ ինք շատ կանուխէն սիրած է այս վեհանձն ժողովուրդը, կարդալով Լամարթին եւ Վիքթոր Հիւկօ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի հիւրընկալութեան համար : Տիկին Սիսլեան եւս իր ուրախութիւնը յայտնեց որ մեր սաները կարճ ժամանակի մէջ շատ բան են սորվեր, շնորհիւ իրենց վարիչներուն որոնք արժանի են շնորհաւորութեան :

Ներկաները հիւրասիրուեցան օշարակով եւ չոր կաթօներով, շաքարեղէնով եւ շոքոլաներով սաներուն հետ : Այս բոլորը նուիրուած էին Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան, Տէր եւ Տիկին Սիսլեաններու, Տիկին Սէրէնկիւլեանի եւ Պ. Գըլճեանի կողմէ :

Հանդէսը վերջացաւ ուրախ եւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ եւ մեկնումի ժամանակ յանուն կայանի վարչութեան ասեղնագործ նուէր մը տրուեցաւ քաղաքապետին (խմբապետուհիներէն Օր. Սիւզան Խանճեանի ձեռագործը) : Ամէնքը մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ եւ տղաքը անգամ մը եւս անցուցին հաճելի օր մը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի «Յառաջ», կը խնդրեմ միայն մէկ անգամուան համար թոյլ տուէք որ պատռեմ քանի մը ստախօսներու եւ փարիսեցիներու դիմակը :

Մէկը Լիոնէն է եւ առանց ամչնալու «Այսօր»ի մէջ (12 Սեպտ.) իբրեւ թէ կը պատասխանէ Վալանսի 25 Խարբերդցիներուն կոչին :

Ես վստահ եմ որ եթէ թերթին խմբագիրը ճանչնար իրեն ղրկուած գրութեան հեղինակը, զամբիւղը կը նետէր գրուածքը :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ մենք ոչ կուսակցութիւն, ոչ ալ քաղաքականութիւն կը խաղանք : 1938ին Վալանսի մէջ գումարուած պատգամաւորական ժողովին Մարսէյլ, Պ. Ուլուհոճեան (ռամկավար), որքան դէմ խօսեցաւ, նոյն իսկ մէկ նիստէն հեռացաւ ըսելով թէ Նոյեմբեր 29ը մեզի վնասակար է, մենք Հայրենակցական Միութիւն ենք եւն. : 1951ին Կարտանի մէջ դարձեալ օրակարգի անցաւ Նոյեմբեր 29ը, զոր Լիոնի պատգամաւորը բերած էր : Նոյն ժողովին մէջ պատգամաւոր էին Ե. Սարըպօղոսեան (Հնչակեան), Յ. Կարապետեան (Ռամկավար), եւ այս տողերը գրողը (Դաշնակցական) : Երեք կուսակցականներս ալ գիտել տուինք թէ Հայր. Միութիւնը սխալ ճամբու մէջ է : Բայց մարդիկ իրենց գիտցածէն չշեղեցան : Ո՞ւր է եսամոլութիւնը, ո՞ւր է կուսակցամոլութիւնը :

Ոչ, պարոններ, դուք էք որ գառնուկի մորթ հագած հայրենասէրի եւ չէզոքի անունին տակ լծուած էք օտարի կառքին : Դուք էք որ կուսակցականներուն մէջ ատելութիւն կը սերմանէք, համաձայն վերէն եկած հրամանին : Տիրող դժգոհութեան պատճառը, պառակտումի աղբիւրը մութին մէջ գործողներն են, ոչ Հնչակեանը, ոչ Ռամկավարը եւ ոչ ալ Դաշնակցականը :

Պարագայ մը եւս յիշեմ, իբրեւ «բարի վկայութիւն» — Կարտանի մէջ պատգամ. ժողով գումարուեցաւ 1951ին, պարոն չէզոքներ, ժողովասրահէն քիչ հեռու թաղուած էր ձեր մէկ հայրենակիցը, եղբայրադաւ գնդակով զարնուած Լ. Գեղունին : Չէ՞ր արժեր այցելել գերեզման եւ քանի մը խօսք ըսել : Որովհետեւ Դաշնակցակա՞ն էր : Մինչ ժողովին մէջ թէ խնջոյքի ընթացքին կարմրուկ մաղթանքներ իրարու կը յղորդէն, «չէզոք» բերաններով :

Ն. Թեպոյեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Շատ հետաքրքրական է ախտաբանական երեւոյթը կարգ մը լրտեսներու, ձերբակալուելու պարագային :

Կամ կ'ըսեն — «դուրս ինկայ, որովհետեւ բաւական ճարպիկ չէի, բայց յաջորդ անգամ աւելի լաւը պիտի ընեմ» — եւ կամ, ինքնաբերաբար կը խոստովանին, որպէսզի նոր տեղէ մը նոր պաշտպանութիւն գտնեն : Ես տեսայ դատական արձանագրութիւնները լրտես տոքթ. Լէօփոլտ Քէնի, որ լոյսի նշաններ տուաւ ճափոնացի նաւուղիղներուն Փըրլ Հարպըրի դէմ գործուած յարձակման ընթացքին : Քէն իր ծառայութիւնը առաջարկեց Ամերիկայի : Դաւաճանեց իրեն ենթակայ շատ մը գործակալները եւ փրկեց իր վիզը :

Երբ անգամ մը հարցուցի գործակալի մը, թէ ինչու նացի լրտես մը եղած էր եւ այս մասին վիճեցինք իրարու հետ իր բանտարկութեան շրջանին, ուրիշ ոեւէ ոճրագործի մը պէս ըսաւ.— «Անարգօրէն վարուեցան հետս : Կ'ատեմ զանոնք : Անոնց պէտք չունիմ այլեւս : Թող իրենց առնելիքը ըլլայ : Չէ՞մ կրնար հիմա աշխատիլ ձեզի համար : Պիտի ընեմ ինչ որ հրամայէք ինծի» :

Յաջողելու ցանկութիւնն ու բարոյական ըմբռնումներու բացարձակ պակասը կարելի է գտնել բազմաթիւ պարագաներու մէջ : Այդպիսիներուն յաճախ կը պակսի ինչ որ Տոքթ. Քարլ Մէնինկեր կը կոչէ «մահուան բնազդը» եւ կ'աւելցնէ թէ անոնք կը գերագնահատեն «հերոսական ցուցադրականութիւնը» :

Թէեւ ոչ մէկ լրտես համազգեստ կը հագնի, բայց յաճախ դասուած է իբրեւ հետախուզական սպասարկութեան սպայ : Հոգեկան հիւանդները կը սիրեն ասիկա :

Նոպէլեան մրցանակաւոր Պէրթրընտ Րըսէլ, իր «Մարդիկ ինչո՞ւ կը կռուին» գիրքին մէջ, թերեւս աւելի կը մօտենայ իրական ճշմարտութեան եւ չարժառիթին :— « Երբ մարդիկ իրենք զիրենք կատարելապէս բաւարարուած չեն զգար եւ չեն կրնար ապահովել այն ինչ որ այդ գոհացումը պիտի տայ իրենց, երեւակայութեամբ իրենց միտքը կը բերեն բաներ, որոնք, կը կարծեն թէ պիտի երջանկացնեն զիրենք » :

Լրտեսները կը կարծեն, թէ լրտեսութեան մէջ կայ դրամ եւ հրապոյր : Եւ սակայն չկայ : Համայնավար եւ նացի լրտեսները յաճախ աշխատած են առանց վճարումի, կուսակցութեան հրամաններով : Միւս կողմէ, սակայն, անգամ մը, Նացիները վճարեցին 250.000 տոլար գործակալի մը, որ ընդօրինակած էր Եալթայի եւ Թէհրանի խորհրդաժողովներուն գաղտնի վաւերաթուղթերը : Ըսուեցաւ, սակայն, որ դրամը կեղծ էր : Ես կը ճանչնամ շատ մը լրտեսներ, որոնք շաբաթը յիսուն տոլարէ աւելի չեն ստացած բնաւ, առաւել ծախքերը :

Կէրհարտ Այսլըր, որ խորհրդային թիւ մէկ լրտեսը կը կոչուէր Ամերիկայի մէջ, շատ աղքատ կեանք մը կ'ապրէր Նիւ Եորքի մէջ : Մակտա Ֆոնթանժ, որ Մուսոլինիի հոմանուհին էր եւ աւելի վերջը Կեսթափոյի լրտեսուհի մը դարձաւ, պատերազմի ընթացքին ծառայած է ամսական 42.50 տոլարով միայն :

Դրամը, յայտնօրէն եւ յաճախ, բնաւ ազդակ մը չէ լրտեսութեան ասպարէզին մէջ : Տոքթ. Ս. Ձ. Երնկ թերեւս գտած է՝ շատ մը լրտեսներու չարժառիթին ամէնէն կատարեալ բացատրութիւնը — « իրենց կեանքերուն անիմաստ դատարկութիւնը » :

Աչքի զարնող լրտեսներն ու խափանարարները, դաւաճաններն ու հինգերորդ զունդի անդամները չահագրգռուած չէին դրամով : Թրեպիչ Լինքըն, որ իբրեւ լրտես գործած է շատ մը ազգերու համար, արկածախնդիր մըն էր : Բացարձակապէս անկարեւոր էր իրեն համար միլիոններ ունենալ Եւրոպայի մէջ, կամ աղքատ, պուտտայական կրօնաւորի մը կեանքը վարել Թիպեթի մէջ : Տոքթ. Ալան Նըն Մէյ եւ տոքթ. Քլաուս Ֆուքս դրամի համար չըրին իրենց գործը : Ոչ ալ դրամի համար գործեց այն սպան — անունը չեմ կրնար յայտնել — որ անգլեւիսրայէլեան պատերազմի շրջանին բրիտանական գաղտնիքները հաղորդեց հրէական ստորերկրեայ կազմակերպութեան : Ֆոն Ռինթէլըն, Գերմանիոյ վարպետ լրտեսը առաջին աշխարհամարտին, հայրենասէր մըն էր, որ գլուխ հանեց լրտեսական ամենավայրագ արարքները, — գործարաններ օդը հանելէն մինչեւ գործադուլներ կազմակերպելը :

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

Նոր պատիժնե՞ր պիտի տրուին

Երէկ հաղորդած էինք Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան երկու ականաւոր դէմքերուն՝ Անտրէ Մարթիի եւ Շարլ Թիյոնի տրուած պատիժները (անկում իրենց գրաւած դիրքերէն)։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէր թէ քննութիւնները կը շարունակուին, ուրիշ յանցանքներ երեւան հանելու եւ կուսակցութեան միասնականութիւնը ապահովելու համար։ Կարծողներ կան թէ երկու ամբաստանեալները պիտի արտաքսուին, եթէ հրապարակաւ չխոստովանին իրենց մեղքերը։

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ կան հետեւեալ տողերը,— «Եղած տնօրինութիւնները (միջոցառում !) կը վկայեն թէ Կեդր. Կոմիտէն վճռած է ամէն բան ընել որպէսզի մոլորած ընկերներ սրբագրեն իրենց սխալները եւ երբեք թոյլ չտալ որ խախտի կուսակցութեան միասնականութիւնը»։

Զեկոյցը մասնաւորապէս դիտել կու տայ թէ Անտրէ Մարթի կուսակցական ժողովներու մէջ քննադատած է Թիյոնը ուրիշ ընկերներու առջեւ, բայց գաղտնի տեսակցութիւններ ունեցած է անոր հետ ուրիշ ընկերոջ մը տունը, դաւելու համար կուսակցութեան պաշտօնական ուղեգծին դէմ։

Տեղական թերթերը զանազան տեսութիւններ եւ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն այս կարեւոր դէպքի մասին։ «Ֆրանս — Սուար» կ'ըսէ թէ Մորիս Թորէզ Փարիզ պիտի հասնի Հոկտ. 15ին, Մոսկուայի համագումարին մասնակցելէ ետք։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, անոր առաջին գործերէն մին պիտի ըլլայ մօտէն քննել Մարթի — Թիյոն խնդիրը, որու մասին մանրամասն տեղեկագիր մը կը պատրաստուի։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ ուրիշ պատժական տնօրինութիւններ պիտի ըլլան Թորէզի վերադարձէն առաջ։ Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէր», կ'ըսէ թէ կուսակցութիւնը կը ջանայ «աւելի ճկուն ռամավարութիւն մը փորձել, որպէսզի բոլորովին մեկուսացման չդատապարտուի եւ կարենայ միութեան կոչեր ուղղել ազգին մնացեալ մասին»։ Թունդ աջակողմեան թերթ մը, «Օռոռ», կը կարծէ թէ «Ռուս մը հրամանագիրներ բերած եւ մատնանշած է երկու ամբաստանեալները եւ թէ անոնց ասպարէզը փակուած է»։

Առաջին անգամ չէ որ ներքին պառակտումներ կը ծագին Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան մէջ։ Նախապէս կարեւոր մաքրագործումներ կատարուեցան 1922ին, 1923ին, 1924ին, 1930ին, 1931ին, 1934ին եւ 1939ին։

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին պահուն հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ զինուորական յեղաշրջում մը տեղի ունեցաւ երէկ, նախաձեռնութեամբ զօր. Շէհապի որ անմիջապէս ստանձնեց երկրին իշխանութիւնը։ 14 ընդդիմադիր երեսփոխաններ նախապէս դիմած էին հրամանատարին, խնդրելով որ բանակը այլեւս ուժ չտայ կառավարութեան։ Հանրապետութեան նախագահը հրաժարեցաւ։

Պէյրութի մէջ ընդհ. գործադուլը կը շարունակուի։ Ընդդիմադիրները որոնք սարքած էին զայն, հրաւիրեցին ժողովուրդը որ վերսկսի աշխատանքը, սակայն բանթողները մերժեցին։ Գործադուլը որ յայտարարուած էր միայն երկու օրուան համար, երրորդ օրն է որ կը շարունակուի։ Ցուցարարները կ'ուզեն բարենորոգումներ ապահովել առանց քաղաքագէտներու օժանդակութեան։ Վարչապետ Սայիպ Սալամ միջոցներ ձեռք առաւ պաշտօնանկ ընելու կասկածելի պաշտօնատարները։ Դահլիճը չէ կազմուած տակաւին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, Պելկրատ հասաւ Դշ. օր, խորհրդակցելու համար մարէշալ Թիթոյի հետ։ Պիտի ջանայ լուծել Թրիէսթէի խնդիրը եւ ապահովել Եուկոսլաւիոյ գործակցութիւնը, ապահովելու համար աշխարհի եւ մասնաւորապէս հարաւ — արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

ՖԻՆԵՐՈՒ բարձրացումը արգիլելու համար, կառավարութիւնը որոշեց աւելի պարզ ձեւի մը վերածել ուտեստներու բաշխումը, կրճատել զանազան միջնորդներու թիւը, մեծաքանակ ներածումներ կատարել եւն.։ Հրդեհի ապահովագրութեան սակերը պիտի զեղչուին։ Ապահովագրական բոլոր ընկերութիւնները կրնան կեանքի ապահովագրութիւն կատարել։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ, հինգ օր պայմանաժամ տուաւ մեծ կալուածատէրերուն, որպէսզի յայտարարեն իրենց ունեցած հողերուն յաւելուածական տարածութիւնը (200 արտավարէն աւելին)։ Առաջին ազդարարութիւնը ուղղուած է անոնց որ 5000 արտավարէն աւելի ունին։ Միեւնոյն ատեն յառաջ կը տարուի պետական պաշտօնեաներու մաքրագործումը։— Որոշուեցաւ 50 հազար ոսկիէն 15 հազարի զեղչել Ազգաժողովին եգիպտական պատուիրակութեան սահմանուած վարկը։

Հ. Մ. Մ.

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր մարզիկները, հին եւ նոր ամփոփուիլ իր մարզադաշտին վրայ Stade Olier, այս կիրակի ժամը 9.30ին։

Պաշտօնական մարզանքի խաղերը պիտի սկսին 28 Սեպտեմբերին, Կրթական Նախարարութեան կողմէ նշանակուած չատ կարող մարզիչի մը կողմէ։ Հայ ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց զաւակները օգտուելու համար այս առիթէն, հասցէ.— Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, La Vache Noire (Autobus Porte d'Orléansէն)։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Օգոստ.— Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց եւ Սվաճեան Միացեալ վարժարանին համար. տնօրէն, հայերէնի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի։

Պաղտատի Ազգ. Ս. Թարգմանչաց ե Սվաճեան Միացեալ վարժարանի համար կ'ուզուի կարող տնօրէն մը, դպրոցի ներքին գործերը վարելու եւ հայերէն դասաւանդութեանց հետեւելու համար։

Դպրոցը ունենալով նախակրթարանի եւ միջնակարգի —մինչեւ Գ. կարգ— բաժիններ եւ շուրջ 850 երկսեռ աշակերտութիւն, հարկ է որ թեկնածուն ունենայ բարձր վկայական եւ համապատասխան փորձառութիւն։

Փափաքողներէն կը խնդրուի, փութով եւ գրաւոր դիմել Իրաքի Հայոց Քաղաք. Ժողովին, Պաղտատի ազգ. Առաջնորդարանի հասցէով, (The Armenian Prelacy of the Diocese, Bagdad (Irak)։ Խնդրագրին մէջ յիշելով իր կրթական գործունէութեան եւ պայմաններու մասին։

ԴԻՒԱՆ ՔԱՂԱՔ. ԺՈՂՈՎԻ

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Դոկտ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ

505+ԺԶ մեծադիր էջ, մօտ 25.000 հայերէն բառերու դէմ 75.000 գերմաներէն հոմանիշներ։

Գեղեցիկ լաթակազմ, գին 58 մարք։

Հրատարակչական տուն Verlag Von R. Oldenbourg München, Lotzbeckstrasse 2, Deutschland

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5։ Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ։

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին։

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան։

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի։ Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան։

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18-28։

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին։ Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ։

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—5, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convelescents։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ԿՈՒԶՈՒԻ

Գիշերօթիկ Ազգ. հաստատութեան մը համար երկու աշխատաւորներ կ'ուզուին։ Նախընտրելի են այրերը, որոնք ունենան աշխատելու իրաւունք։

Դիմել Թերթիս վարչութեան, կէսօրէ վերջերը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21.15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 2.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէն այս կիրակի ժամը 3.30ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9—12, 7 Bld. d'Athèns, Bar du Globeի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— 1) Պատգմ. ժողովի զեկուցում։ 2) Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն տարեշրջանիս։ 3) Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ 20 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Սալօն Splendideի մէջ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ։

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin։

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68։

ԺՈՂՈՎ ՊՐՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պրոնի հայրենակիցները կը հրաւիրուին 114, Route Nationale, Brasserie Sportի (սինէմային կից) սրահին մէջ գումարուելիք ընդհ. ժողովին։ Օրակարգ՝ Ազգային կրթական գործեր։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Դիւան Ա. Մ. Կեդր. վարչութեան

ԱՅՆՃԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Քաշանէն Տէր եւ Տիկին Մխճեան իրենց կնքամօր՝ Տիկին Գեղեցիկ Հազարապետեանի թարմ հողակոյտին իբրեւ ծաղկեպսակ 2000 ֆր. կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԱՆԵՐՈՒ

Օդափոխութեան կայանին սաները կը մեկնին այս ուրբաթ ժամը 9.15ին։ Լիոն կը հասնին ժամը 12.15ին։ Փարիզ իրիկուան ժամը 6.15ին (Gare de Lyon)։ Մարսէյլի տղաքը կը մեկնին նոյն օրը եւ հոն կը հասնին երեկոյեան 7ին։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին։

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Երգի փորձերը կը վերսկսին, այս շաբթու, եւ ամէն ուրբաթ իրիկուններ ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, ղեկավարութեամբ Պ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։ Ծնողքներէն եւս կը խնդրուի ներկայացնել իրենց զաւակները։ — Վարչութիւն

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, կահաւորեալ եւ տարրական յարմարութիւններով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 20 Seutembre 1952 Շաբաթ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6870-Նոր շրջան թիւ 2281
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Երբ դղրդագին դէպքեր տեղի կ'ունենային սահմանին վրայ եւ ծովէն անդին, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ, Լիբանանը կրնա՞ր յորանջել, կամաւոր անշարժութեամբ :

Ծոյլ, դանդաղաշարժ եւ աւանդամոլ համարուած Արեւելքն է որ բաշերը կը ցցէ, արտաքին թէ ներքին ճակատի վրայ :

Յաջորդաբար անակնկալներ սարքեցին Սուրիա, Իրան, Եգիպտոս :

Պարագաներն ալ նպաստաւոր էին, քանի որ Արեւմուտքը թաղուած է ահաւոր հոգերու ծանրութեան տակ, եւ կը զգուշանայ վճռական ձեռնարկներէ :

Երեք երկիրներուն մէջ ալ, զգալի է բարենորոգչական ձգտումը: Անշուշտ համաձայն իւրաքանչիւր երկրի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական պայմաններուն :

Սուրիա երեք անգամ իշխանութիւն փոխեց, եւ կը թուի թէ արդէն գտած է հաստատուն վերելքի մը ճամբան :

Իրան նոր էջ մը բացաւ իր պատմութեան մէջ, աննախընթաց պայքար մը բանալով օտար ազդեցութեան դէմ :

Ոչ միայն ջնջեց Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան մենաշնորհը, ազգայնացնելով ամէն բան, այլ եւ պայքարը փոխադրեց քաղաքական դետնի վրայ: Եւ պարբերաբար ասպարէզ կը կարդայ Մեծն Բրիտանիոյ :

Միեւնոյն ատեն, կը փորձէ բարենորոգումներ կատարել, մասնաւորապէս ի նպաստ գիւղացիներուն, որոնք դարերէ ի վեր կը ծիւրին մեծահարուստ կալուածատէրերու բռնութեանց տակ :

Եգիպտոս շատ աւելի յառաջ գնաց, խոր ազդեցութիւն գործելով Միջին Արեւելքի մէջ:

Ինչպէս կ'երեւայ, Թագաւորին գահընկէցութիւնը, քաղաքական կուսակցութեանց մաքրագործումը, չարաշահութեանց դէմ բացուած պայքարը մէկ մասն են միայն ընդարձակ ծրագրի մը :

Այս բոլորին էջ, իսկապէս յեղափոխական ձեռնարկ մըն է հողատիրութեան սահմանափակումը: Ծանր շղթայ մըն է որ կը քակուի, մարդավարի կեանք մը ապահովելու համար միլիոնաւոր թշուառ «ֆէլլահ»ներու :

Ուրեմն Նեղոսի ափերուն վրայ եւս կը հնչէ ընկերային արդարութեան առաջին խօսքը.— «Հողը աշխատաւորին» :

Լիբանանի մէջ, բառին բուն իմաստով «պետական հարուած» մը չէ որ տեղի կ'ունենայ :

Պայքարը ուղղուած էր նախագահական դերդաստանին եւ անոր շրջապատին դէմ: Պշարա էլ Խուրի հարկադրուեցաւ տեղի տալ, ըմբռնելով տագնապին խորութիւնը: Եւ իշխանութիւնը փոխուեցաւ առանց արիւնահեղութեան, ինչպէս Եգիպտոսի մէջ:

Այստեղ ալ բուն հարցը բարենորոգումներու պահանջն է: Նոր նախագահին ընտրութենէն ետքն է որ պիտի պարզուի ամէն բան :

Արդարեւ, անիմաստ պիտի դառնար նախագահի կամ դահլիճի փոփոխութիւնը, առանց լուրջ բարենորոգումներու :

Ինչպէս միւս արեւել. երկիրները, Լիբանան եւս կը տառապի ընկերային անարդարութեան չարիքներէն:

Այդ սակաւահող երկրին մէջ ալ աւատապետութիւնը խոր արմատներ ձգած է, անասելի թշուառութեան մատնելով գիւղացին:

Միեւնոյն ատեն, յաճախադէպ են բանուորական խլրտումները: Եւ եթէ արմատական բարենորոգումներ չկատարուին, լայն ասպարէզ բացուած պիտի ըլլայ համայնավարներուն առջեւ : Մանաւանդ որ, երկրին աշխարհագրական դիրքն ալ նպաստաւոր է, ստորերկրեայ գործունէութեան համար :

Այսպէս, ցնցումները իրարու կը յաջորդեն Արեւելքի մէջ, ի խնդիր լաւագոյն օրերու :

Ոչ միայն անկախութեան ,ներքին ինքնավարութեան կամքն է որ կը զօրանայ, այլեւ ճեղքեր կը բացուին ներքին ճակատի վրայ, խորտակելու համար ընկերային անարդարութեան կապանքները :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ ՉՈՒՆԻՆՔ

Ամիսներ առաջ, կը գանգատէինք թէ երեսուն տարի այս օտար, այլ հիւրընկալ, ափերուն վրայ թափառելէ ետքն ալ, տակաւին չունինք մեր անկախութեան, մեր եռագոյնին նուիրուած երգ մը:

Ու կոչ կ'ընէինք մեր բանաստեղծներուն եւ երաժշտագէտներուն որ իրարու քով գային եւ ճար մը գտնէին՝ այդ պարապը լեցնելու համար:

Չեմ կարծեր որ ոչ Ամերիկայի ,ոչ ալ Եւրոպայի մէջ, բանաստեղծ այսինչը ,երաժշտագէտ այնինչին քով գնաց «բան մը ընելու» համար: Կամաց , կամաց, Աստուծոյ օրերը չեն հատեր ...

Երեսուն տարուան մէջ, երեսուն «շնորհքով» երգ մտած չէ մեր երգարանէն ներս: Այո, քանի մը սիրուն երգեր հասան Երեւանէն, բայց նոյնիսկ այդ «սիրուն»ներուն մէջ չեշտուած է Կարմիր գիծը :

Կոլխոզի աղջիկ ...

Բացէք հին երգարանները: Համրանքը չկայ մեր ժողովրդական երգերուն — յեղափոխական, ազգային, սիրային, նոյնիսկ կոնծաբանական :

Դաշնակցականը ունի իր «Վէրքերով լի Ջան ֆետային» ու «Կարկուտ տեղաց»ը: Հնչակեանը կ'երգէ իր «Հեռաւոր երկիր»ը: Այդ երկուքին մէջտեղը գտնուող լուրջ դասակարգը, երբեմն, վախով դողով, կ'երգէ «Արիք Հայկազունք»ը, որովհետեւ վստահ է թէ այդ քայլերգին հեղինակը ոչ Դաշնակ էր, ոչ ալ Հնչակ ...

Յառաջդիմական կոչուած ազաները, անշուշտ, իրենց բոլոր հանդէսները կը բանան — ու կը գոցեն «Ինտերնացիոնալ»ով:

Իսկ մեր մամիկներուն չըթունքները տակաւին կը մրմնջեն «Թէ հայրենեաց պսակադիր»ը, երբ պապիկը վերջացուցած էր իր «Առաւօտ լուսոյ»ն :

Ի՞նչ եղած է հետեւանքը մեր այս անհոգութեան: Ահաւասիկ — հայկական կոչուած ձայնասփիւռներուն վրայ կը լսէք «Ամաճ տոֆթոր, ճանըճ չըքարը տոֆտոր»ը կամ «Նէ չարէ, գատերտէ վար ըմըշ այըրըլմաք»ը:

Մեր հանդէսներուն եւ դաշտահանդէսներուն մէջ՝ բոլորն ալ «շքեղ», «աննախընթաց» — վերջերս ալ եղան «աննման» — հայկական նուագախումբը գլուխ կ'արդուկէ իր թրքական եղանակներով :

Բանաստեղծներ, երաժշտագէտներ ազգիս Հայոց, յանցաւոր էք: Աստղերէն ու արեւէն, Շոփենէն ու Պէթհովէնէն քիչ մը աղդին եկէք ու միասին պատրաստեցէք քանի մը շնորհքով երգ— ամէնէն առաջ քայլերգ մը — որպէսզի, մեր հանդէսները ... չթրքանան :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

18 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Մ. Նահանգներու մէջ, կառավարութիւնը բռնի ուժով տապալելու մեղադրանքով: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Միսուրիի, Միչիկանի նահանգներուն, ինչպէս եւ Ուաշինկթընի համայնավար կուսակցութեան վարիչները :

ՎԵՐՋԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ առթիւ , որոնք տեղի ունեցան արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, զօր. Րիճուէյ դիտել տուաւ թէ անբաւական են Դաշնակիցներուն ունեցած զինուորները , ապահովելու համար պաշտպանութիւնը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽ ՄԸ հաստատուած է Կրօէնլանտի մէջ , 263 միլիոն տոլար ծախքով (94 միլիոն սթերլին): Խարիսխը կը գտնուի Հիւս. բեւեռէն 1490 քիլոմեթր հեռու: Առաջին անգամ է որ պաշտօնապէս կը յայտնուի այս գաղտնիքը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Քաղաքական յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց որուն համաձայն տնտեսական պաշարում պիտի հաստատուի Իսրայէլի դէմ, արգիլելով արտածումները եւ ներածումները: Անսաստողները ենթակայ են մահապատիժի կամ ցկեանս թիապարտութեան :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 10 ձայնով որոշեց Ազգաժողովին անդամ ընդունիլ Ճափոնը : Խ. Միութեան պատուիրակը մերժեց, ամբաստանելով Ամերիկան թէ կը վերահաստատէ ճափոնական զինապաշտութիւնը :

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԴԷՄ պայքարը կը շարունակուի: Կրթական նախարարը կ'աշխատի 6 առ հարիւր զեղչել տալ դասագիրքերու գիները:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ՑԵՂԱՇՐՋՈՒՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— ՆՈՐ ԴԻԿՏԱՏՈՐԸ, ԶՕՐ. ՖՈՒԱՏ ՇԷՀԱՊ.— ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻ ԳՇ. ՕՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Լիբանանի մէջ ալ պետական յեղաշրջում տեղի ունեցաւ Եշ. օր եւ Հանրապետութեան նախագահը, Պշարա էլ Խուրի ,հարկադրուեցաւ բանակի հրամանատարին՝ զօր. Ֆուատ Շէհապի յանձնել իշխանութիւնը :

Ահաւասիկ դէպքին մանրամասնութիւնները.—

Հանրապետութեան նախագահը հրաժարեցաւ (18 Սեպտ.): Բանակին հրամանատարը , զօր. Ֆուատ Շէհապ յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը ծանուցանէ թէ ստանձնած է իշխանութիւնը աջակցութեամբ Պ. Պ. Պազիլ Թրատի եւ Նազըմ Աքքարի, առժամեայ դահլիճ մը կազմելով, մինչեւ նոր նախագահի մը ընտրութիւնը : Բանակը գրաւած է բոլոր հանրային հաստատութիւնները: Անթելը հաղորդեց զօր. Շէհապի յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ.

— «Հանրապետութեան նախագահը իր հրաժարականը ներկայացուց երեսփ. ժողովի նախագահին եւ ես ստանձնեցի իշխանութիւնը իբրեւ վարչապետ , համաձայն սահմանադրութեան 62րդ յօդուածին ,մինչեւ նոր նախագահին ընտրութիւնը»: Յետոյ հանդարտութեան յորդոր կը կարդայ :

Բարեբախտաբար անդորրութիւնը չէ խանգարուած: Ստուարաթիւ զինուորներ եւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ շարժումը ուղղուած էր Հանրապետութեան նախագահին, անոր գերդաստանին եւ շրջապատին դէմ: Ընկերվարական կուսակցութեան առաջնորդը, Քամէլ Ճումպլատ ,որ միւս ընդդիմադիր խմբակցութեանց հետ սարքած էր եռօրեայ գործադուլը, կը պահանջէր նախագահին հրաժարումը :Այս առթիւ ծանր ամբաստանութիւններ կ'ուղղէին, բարենորոգում պահանջելով: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ հանրային կարծիքի յարաճուն ճնշումին առջեւ, նախագահը հարկադրուեցաւ բարենորոգման ծրագիր մը պարզել: Եւ ստիպեց որ հրաժարի վարչապետը՝ Սամի Սոլհ, որպէսզի անոր յաջորդէ իր թեկնածուն, Սայիպ Սալէմ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սամի Սոլհ անցեալ շաբթու «գողերու խմբակ » անուանած էր նախագահը եւ իր շրջապատը: Ընդդիմադիր հոսանքը այնքան սաստկացած էր որ Սայիպ Սալէմ չկրցաւ դահլիճ մը կազմել: Մանաւանդ որ ընդդիմադիրները կը յանձնարարէին շարունակել ընդհ. գործադուլը, մինչեւ նախագահին հրաժարումը: Այս առթիւ կ'ըսէին թէ անոնք որ կը գործակցին նախագահին պիտի համարուին « դաւադիրներ, ժողովուրդի կամքին դէմ գործողներ »:

ՎՃՌԱԿԱՆ ՑՈՅՑԸ ԵՒ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ

Հինգշաբթի կէս օրին ընդդիմադիրները երեսփոխանական ժողովի նախագահին յանձնեցին յայտարարութիւն մը որով կ'ըսէին թէ տագնապին լուծման միակ ելքն է Հանրապետութեան նախագահին պաշտօնանկութիւնը: Այս նամակը ստորագրած էին ութ ընդդիմադիր եւ ուրիշ քանի մը երեսփոխաններ: Իրիկուան դէմ ցոյց մը տեղի ունեցաւ ազգ. կոմիտէի կեդրոնին առջեւ : Ցուցարարները ջերմապէս կը ծափահարէին ընդդիմադիր պետերը: Միեւնոյն ատեն չափազանց կծու թռուցիկներ կը ցրուէին Պէյրութի եւ Տրիպոլսոյ մէջ, նախագահին հրաժարումը պահանջելով : Միւս կողմէ մօտ յիսուն երեսփոխաններ, անդամ զանազան հասարակութեանց, հանրագրութիւն մը ստորագրել կուտային, խնդրելով նախագահական պաշտօնին վրայ պահել Պշարա էլ Խուրին որ մերժած է:

Յետոյ հաստատուեցաւ թէ Սայիպ Սալէմ չէ յաջողած կազմել նոր դահլիճը եւ թէ Հանրապետութեան նախագահը դիմած է նախկին վարչապետի մը՝ Հիւսէյին Ուէյնի: Կէս գիշերէն առաջ , լուր տարածուեցաւ թէ այս թեկնածուն ալ մերժած է եւ թէ դահլիճը պիտի կազմէ Սիւլէյման Ալի :

Ի վերջոյ, կէս գիշերին, հաղորդուեցաւ նախագահին հրաժարումը: Այս առթիւ եղերական խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ նախագահին եւ զօր. Շէհապի միջեւ: Պշարա էլ Խուրի պահանջեց զօրավարէն միջամտել, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար :

— «Ուրեմն ինծի հրաման կուտաք որ կրակ բանամ», պատասխանեց զօրավարը :

Նախագահը հաստատական պատասխան տուաւ: Բայց զօրավարը, որ մէկ ժամ առաջ խորհրդակցած էր սպայակոյտին հետ, յայտարարեց .

— Եթէ նոյնիսկ կրակ բանալու հրաման տամ, վստահ չեմ թէ սպաները պիտի հնազանդին :

Այն ատեն նախագահը պատասխանեց .

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՑՔԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

Բ.

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յատուկ). — Նախ քան Յուլիս 23ի պետական հարուածը, զօր. Նեկիպ համոզուած էր, թէ գործերը լաւ չեն ընթանար Եգիպտոսի մէջ: Զայրոյթ կուտակուած էր իր մէջ քաղաքական կուսակցութեանց դէմ, որոնք, իր համոզումով, կը դիւրացնէին անձերու տիրապետութիւնը ի վնաս ժողովուրդին ու հայրենիքին: Զայրացած էր սեղանաւորական — տնտեսական խմբակներու դէմ, որոնք սակարանային խաղերով, կառավարական խողովակներով եւ ուրիշ ազդեցութիւններով կամ հնարքներով միլիոններ կը դիզէին երկրի մը մէջ, ուր ժողովուրդը կը մնար մեծագոյն համրն ու իրաւազուրկը: Զայրոյթով լեցուած էր վերջապէս պալատին դէմ, որ կը հովանաւորէր բոլոր ապօրինութիւնները, չարաշահութիւններն ու դայթակղութիւնները: Իրն էին այս համոզումները եւ հետեւաբար իրը պիտի ըլլար, բանակին մէջ վայելած իր հեղինակութեամբ, այդ բոլորին վերջ մը տալու եւ եգիպտ. գործերը ուղիղ ճամբու մէջ մտցնելու պարտականութիւնը:

Զօրս երկար տարիներու ընթացքին իր մէջ խմորուեցաւ, զարգացաւ ու հասունցաւ այն վճռական քայլը, որուն դիմեց վերջապէս Յուլիս 23ին: Եկած էր հաշուեյարդարի պահը: Եկած էր ժամանակը նոր ճամբայ մը բանալու եգիպտացի ժողովուրդին առջեւ: Եւ, առջի բերան, Թագաւորին ու պալատին հետ հաշիւը մաքրելէ վերջ, հրապարակ նետեց երեք նշանախօսքեր, յանուն հիմնական բարեկարգութեանց. —

1) Կուսակցական մաքրագործում՝ շահախնդիր անձերու մեկուսացումով եւ ապականած բարքերու վերացումով:

2) Ընկերային արդարութիւն՝ հողային բարեկարգութեամբ եւ աւատապետական դրութեան փոփոխութեամբ:

3) Տնտեսական բարօրութիւն՝ սեղանաւորական - առեւտրական հակակշռով եւ ժողովրդական դանգուածներու ապրուստի պայմաններուն բարելաւումով:

Զօր. Նեկիպի վճռականութիւնը կը բազմապատկուէր նաեւ անյետաձգելի արագաշարժութեամբ: Համապատասխան հրամանագիրներու հրատարակութեամբ եւ անոնց անմիջական կամ աստիճանական գործադրութեամբ:

Այս երեք հիմնական նպատակներն ալ հաճելի չթուեցան անոնց որ պիտի կրէին իրագործման հետեւանքները: Այս պատճառով ալ ծայր տուին խլրտումները: Նախ եղան սակարկելու փորձեր վարչապետ Ալի Մահէրի հետ, բայց երբ այդ փորձերը ի դերեւ ելան, ընդդիմութիւնը աւելի շեշտուեցաւ, մղելու համար զօր. Նեկիպը Սեպտ. 7ի վճռական միջոցներուն:

Կուսակցական բարեկարգութեանց հարցին մէջ առաջին նշանակէտը Վաֆտն էր, իբրեւ խորհրդարանական հզօրագոյն կուսակցութիւնը Եգիպտոսի մէջ: Ու Վաֆտի մէջ՝ նախագահ Պ. Նահասը (ու նաեւ Տիկին Նահասը), ընդհ. քարտուղար Պ. Ֆուատ Սերակէտտինը եւ քանի մը ուրիշ դէմքեր: Այս վերջինները չուզեցին որեւէ գնով լքել իրենց դիրքերը: Պահ մը խօսուեցաւ միջին ճամբու մը մասին, որ իրականին մէջ պիտի նշանակէր դարձեալ յիշեալ անձերու մեկուսացումը, միայն թէ ինքնասիրութիւններ փրկելու եղանակով, բայց այդ եւս չիրականացաւ: Վաֆտի այժմու ղեկավարութիւնը քայլ մը անգամ ետ չդնաց: Յաջողեցաւ մինչեւ անգամ չէզոքացնել կամ դէթ անվնաս դարձնել երիտասարդ վաֆտեաններու այն բազմութիւնը, որ Յուլիս 23ի յեղաշրջումէն առաջ ալ ծառացած էր իր ղեկավարութեան եւ յատկապէս Պ. Սերակէտտինի դէմ, որուն տեղ կ'ուզէր ընդհ. քարտուղար տեսնել նախկին արտաքին նախարար Պ. Սերակէտտինը:

Եթէ կարելի ըլլար ապահովել Վաֆտի ինքնակամ զինաթափութիւնը, պիտի դիւրանար անշուշտ եւ միւս կուսակցութեանց մաքրագործումը: Հակառակ պարագային, բոլոր պիտի մաքրուէին մէկ եւ միեւնոյն ջուրով: Ահա այդ է որ կը կատարուի այսօր, ի հեճուկս Վաֆտի եւ միւս կուսակցութեանց: Զօր. Նեկիպի կառավարութիւնը մօտ օրէն կը հրատարակէ այն յատուկ օրէնքը, որ պիտի պարտադրէ կուսակցութեանց զտումը, մէկ ամսուան ընթացքին: Անսաստողներուն դէմ պիտի առնուին աւելի խիստ միջոցներ, որոնցմէ վերջինը պիտի ըլլայ լուծումը ըմբոստ կուսակցութեան:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է այն, որ այս անգամ, վարչապետ զօր. Նեկիպի հետ գործակցութիւն հաստատած են իսլամ եղբայրները: «Իխվան») : Իսկ, համանման տարրերով կազմուած Ազգայնական Երիտասարդական Կուսակցութիւնը կ'անդամակցի արդէն նոր կառավարութեան: Ա. նոր Նախագահը, Պ. Վաթհի Ռատուան, որ քաղաքական գործօն դէմք մըն է, թունդ հակառակորդ աշխարհակալութեան, ստանձնած է քարոզութեան նախարարի աթոռը: Պ. Ռատուան եղած է անկախ դէմք մը, որ խնդիր ունեցած է եկած ու գացած բազմաթիւ վարչապետներու հետ: Առաջին անգամ բանտարկուած է Սըտքի փաշայի օրով, 1933ին: Երկրորդ անգամ բանտ նետած է 1941ին, Հիւսէին Սըրրի փաշայի հրամանով: Նահաս փաշա իր կարգին բանտարկած է զայն 1945ին: Իսկ վարչապետ Ալի Մահէր փաշա ձերբակալել տուած էր զայն Յունուար 26ի Գահիրէի հրկիզման վաղորդայնին եւ, սպասելով իր դատավարութեան, բանտը կը մնար վեց ամիսէ ի վեր: Ազատ արձակուեցաւ պետական հարուածէն վերջ, Յուլիս 25ին: Ջերմ կուսակից մըն է Եգիպտոսի ազատագրման՝ բոլոր տեսակի կապանքներէն եւ մասնաւորաբար բրիտանական դրաւումէն: Առանձնապէս ներշնչուած է Կանտիի եւ իրլանտական Sinn Feinի շարժումներէն եւ կը հետապնդէ անոնց սկզբունքներուն կիրարկումը Եգիպտոսի մէջ:

Զօր. Նեկիպի յեղաշրջումը ուրեմն, բանակին հետ, կը կռթնի նաեւ եգիպտացի երիտասարդութեան վրայ, որ կոչուած է բռնելու հին քաղաքական հոսանքներու տեղը պետական - հանրային կեանքին մէջ: Այս պատճառով ալ պիտի ձգտի ան իրագործել ժամանակի ընթացքին այն բոլոր առաջադրութիւնները, զորս յեղաշրջման վարիչը, զօր. Նեկիպ, հրապարակ նետեց գործի գլուխ եկած օրն իսկ:

Կուսակցութեանց զտումն ու մաքրագործումը մէկն է այդ առաջադրութիւններէն: Տեսնենք այժմ, թէ ինչ ձեւով կը ներկայանայ բարենորոգչական միւս ձեռնարկը, որ ընկերային արդարութիւնն է, ծրագրուած եւ աստիճանաբար գործադրելի հողային բարենորոգումներով:

(Մնացեալը յաջորդով) ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ

(8րդ եւ վերջին մաս)

Զմիւռնիոյ հայ հրապարակագրութեան մէջ «Արշալոյս Արարատեան»ին հաւասար երկարակեցութեամբ կը փայլի Մ. Մամուրեանի թերթը՝ «Արեւելեան Մամուլ»ը՝ որ սկիզբին, 1871ին, իբրեւ ամսաթերթ կը հրատարակուի, աւելի վերջը՝ կիսամսեայ ու ի վերջոյ՝ իր որդւոյն ձեռքով շաբաթաթերթ, 1918 — 1921 տարիներուն ալ իբրեւ օրաթերթ հրատարակուելու համար: Մատթէոս Մամուրեան անծանօթ դէմք մը չէր հայ լրագրութեան մէջ, ոչ միայն «Մեղու» պարբերաթերթին ընծայած գնահատելի աշխատակցութեամբը, այլեւ շատ առաջ «Արշալոյս Արարատեան»ի մէջ հրատարակած մէկ անստորագիր յօդուածովը, յարանուանութիւններու մասին, որ իր լուրջ մտածումներով եւ նոր գաղափարներովը մեծ շահագրգռութիւն յառաջ կը բերէ ժամանակին Իզմիրի ուսումնասէրներու շրջանակին մէջ:

Մամուրեան հօր «Արեւելեան Մամուլ»ի հաւաքածոները վկայ են այն հսկայ աշխատանքին ու ճիգին, որ բերած է այս մեծ մշակը հայ հրապարակագրութեան:

Իր որդին՝ Հրանտ Մամուրեան, հօրը մահէն ետք «Արեւելեան Մամուլ»ը իբրեւ շաբաթաթերթ հրատարակելէ վերջ, 1909ին «Դաշինք» օրաթերթը կը հրատարակէ Սուրէն Պարթեւեանի խմբագրութեամբ, վերապահելով իրեն քաղաքական բաժնի խմբագրութիւնը:

Պարթեւեան, իսկապէս տաղանդաւոր արուեստագէտի ոճով մը կը փայլի հոն, բայց հրապարակագիր մը ըլլալէ աւելի արձակ բանաստեղծութեան վարպետ մըն էր: Կը յիշեմ անոր մասին հետեւեալը՝ որ ինծ պատմած է իր մտերիմներէն մին: Հայաստանի Հանրապետութեան նեղ օրերն էին, հայ բանակր իր կարելին կ'ընէր դիմադրելու չորս կողմէն յարձակող թշնամիները: Պոլսական թերթերը արձագանգը կ'ըլլային հայ զինուորներու յաղթանակներուն: Այդ թերթերէն մին պատահմամբ Պարթեւեանի ձեռքը կ'անցնի, իր հրատարակութենէն շուրջ ամիս մը վերջ: Պարթեւեան, պոլսական թերթին տուած տեղեկութիւններէն ոգեւորուած, դէպքերուն պատշաճ պատկերալից խմբագրական մը կը գրէ, որ օրուան կացութեան բնաւ չէր համապատասխաներ, որովհետեւ հայկական բանակը շատոնց կազմալուծուած ու երկրի վարչութիւնը փոխուած էր: Պարթեւեան, քաղաքական առօրեայ թերթի խմբագիր մը, կ'անգիտանար օրուան կացութիւնը:

1919ին, «Դաշինք» 1966 թիւ հրատարակուելէ վերջ, վերստին «Արեւելեան Մամուլ» անունը կ'առնէ ու կը շարունակուի դժբախտաբար մինչեւ Զմիւռնիոյ անմոռանալի աղէտը: Դժբախտաբար կ'ըսեմ, վասնզի զմիւռնահայ գաղութը իր կրած հարուածին ահաւորութեան մէկ մասը այդ թերթին կը պարտի, իբրեւ հետեւանք անոր անճիշդ ու մոլորեցնող առաջնորդողներուն՝ օրուան կացութեան մասին:

Զմիւռնահայ հայ հրապարակագրութեան մէջ իր պատուոյ տեղը ունի Սեդրակ Թօքաճեան, որ իր համեստ ուժերով հրատարակած է նախ «Աշխատանք» շաբաթաթերթը 1910—1914, ընդամէնը 260 թիւ: Համաշխարհային Ա. պատերազմին, ուրիշ Դաշնակցականներու հետ աքսորուած է Գոնիա: Զինադադարին Իզմիր վերադարձած ու վերստին իրեն սրտին մօտիկ գաղափարական գործին լծուած է, այս անգամ հրատարակելով «Հորիզոն» շաբաթաթերթը, 1919 — 1921, հուսկ ուրեմն ինքն ալ զոհ երթալով Զմիւռնիոյ աղէտին:

Զմիւռնիոյ թերթերուն մէջ յիշատակութեան արժանի է 1907ին բռնապետական դժուարին պայմաններու տակ հրատարակուած «Արշալոյս» օրաթերթը, Բարսեղ Քէչիշեանի ձեռքով, 146 թիւ:

«Արշալոյս», 1908ին, Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումով «Արձագանգ» օրաթերթի կը փոխուի՝ Վահան Թօշիկեանի ու իր տիկնոջ Հայկանոյշ Մառքի խմբագրութեամբ, ուր իր առաջին յօդուածները ստորագրած է այս տողերը գրողը:

«Արձագանգ» 172 թիւ հրատարակուելէ վերջ, վերստին «Արշալոյս» անունով կը հրատարակուի մինչեւ 285րդ թիւը եւ կը դադրի: 1920ին, Սարեան Մարտիրոս կը հրատարակէ «Գոյամարտ»ը, որ կարծեմ մինչեւ 83 թիւ լոյս կը տեսնէ:

Նմանապէս կարճ կեանք մը կ'ունենայ «Իրաւունք» օրաթերթը, 9 թիւ, հրատարակուած՝ Բենիամին Միլտոնեանի կողմէ, 1919ին:

Այս ամէն կարճատեւ հրատարակութիւններու մէջ լուսաւոր ծիրի մը նման իր գոյութիւնը կը զգացնէ «Հայ Գրականութիւն» ամսաթերթը, ամբողջ երեք տարի, 1911—1914, հրատարակուած՝ Զարեհ Գազազեանի ձեռքով: Ափսոս որ մեծ պատերազմի ուրականէն կը քշուի այս նորաբողբոջ ծիլը, որ գիտցած էր իր շուրջ հաւաքել ծանօթ գրողներու փաղանգ մը:

Թէեւ 1919ին կիսամսեայ «Ատրուշան»ով զմիւռնահայ գրասէր երիտասարդութիւնը ջանացած է վերստեղծել գրական շարժում մը, բայց, հազիւ 7 թիւ հրատարակուած՝ նիւթական պատճառներով կը մարի այդ բոցն ալ:

Զմիւռնիա հրատարակուած թերթերու ցանկը ամբողջացնելու համար թուենք ու անցնինք սկաուտական ու մարմնակրթական բովանդակութեամբ «Պատրաստ» կիսամսեան, հրատարակուած՝ 1920—1922ին, ձեռամբ՝ արկածամահ երիտասարդ Փիթր Գույումճեանի, բարեհամբաւ Պագրճեան եղբարց քրոջ որդին:

«Միմոս» երգիծաթերթը, հրատարակուած՝ տարաբախտ Յակոբ Շիրինեանի ձեռքով, 1908—9ին, 42 թիւ:

Ըլլայ «Միմոս», ըլլայ ժամանակ մը «Հոպիտ» անունով միայն 8 թիւ հրատարակուած այս շաբաթաթերթերը, հեռու էին իրենց բովանդակութեամբ իսկական երգիծաթերթի մը յատուկ սրամիտ ու միեւնոյն ատեն բարոյալից խայթոցներէն: Անոնք կը նսեմանային Քրիգանթէմի (Յարութիւն Ալփիար) «Ա. Մամուլ»ներուն մէջ ստորագրած երգիծական փանթէզիներուն առջեւ:

Ահա ամփոփ արձանագրութիւնը անհետացած գաղութի մը գրական, մշակութային եւ հրապարակագրական գործունէութեան:

Գրական, բանասիրական եւ ազգագրական ինչ մեծ կորուստ պիտի ըլլար, եթէ վերոյիշեալ թերթերու հաւաքածոները ի սպառ փճացած ըլլային: Բայց շնորհիւ Վիէննական ու Վենետիկեան Մխիթարեան Հայրերու օրինակելի հոգածութեան, մեր թուած թերթերու հաւաքածոները զոյգ միաբանութեանց մատենադարաններուն մէջ պահպանուած են ապահով, օր մը, տարիներու մոռացութենէն ու փոշիէն փրկելու համար ազգային գրական արժէքներ եւ ծառայելու համար իբրեւ ատաղձ մեր ազգային պատմութեան:

ԲԺ. Գ. Օ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Երեւանի անցքեր

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութեանց Ակադեմիան հանդիսաւոր նիստ մը նուիրած է Միջնադարեան արեւելքի մեծ բժիշկ, պատմագէտ եւ փիլիսոփայ՝ Ապու Ալի Իպն Սինայի (Ավիցեննա), ծննդեան 1000ամեակին առթիւ: Ճառեր խօսած են տաճիկ նշանաւոր գիտնականին կեանքին եւ գործունէութեան մասին:

30 ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ Երեւանէն Թիֆլիս մեկնած են Ակադեմական Ագլէգբեկեանի առաջնորդութեամբ: Անոնք պիտի այցելեն Խ. Վրաստանի նորակառոյց շինութիւնները, ինչպէս եւ մտքերու փոխանակութիւն պիտի ունենան Խ. Վրաստանի ճարտարապետներու հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դեղարուեստական հրատարակչականը հրատարակեց Ստեփան Շահումեանի գրական աշխատութեանց ժողովածուին ռուսերէն թարգմանութիւնը:

Կծող յուշ մը

ԼԱ ԹՈՒՆԱՍ (Քուպա). — Ձեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ այսօր միտքս խռովեցաւ Խաթրտակ ձորինմէջ նահատակուած զոհերու պատկերներով։ Թերեւս անոնց անհանգարտ հոգիները ճնշում կը գործեն վրաս, որպէսզի տեւական մոռացումէ փրկեմ զիրենք։

Խաթրտակը, Արմուեթաղ գիւղի արեւելակողմէն զառիվար կախուած քղանցք մըն է, ձորակերտ բլուրով մը եւ շրջապատուած Ընկուզի ձորով եւ Աղսիկ գետակով։ Անդնդախոր եւ աներեւոյթ խորխորատ մը։

Արմուեթաղը պարպելէ առաջ իբրեւ թէ «զինուորագրութեան» համար, այրերու մեծ մասը ծուղակը ձգած եւ արգելափակած էին Վասիլենց տան մէջ։ Գիւղը տարագրելէ եւ անոր բնակչութիւնը հեռացնելէ ետք, ձեռնակապ եւ մէկմէկու կապուած հոն փոխադրելով բոլորը, Թուրքերուն յատուկ խենեշութեամբ ջարդեր են։ Վերջին այցելութեանս միջոցին իրենց ինձ ուղղած զարմացական նայուածքը եւ խօսքերը դեռ աչքիս առջեւ ու ականջիս մէջն են։

Շրջանի հայ գիւղերուն հետ Արմուեթաղը պարպուած էր եւ բնակչութիւնը ուղղուած Ս. Լոյսի ճամբով։ Անգամ մը, Վարի Ջաղացքին առջեւ կեցուցին, զոհերը ստիպելով որ աղաղակեն — «փատիշահըմ չօք եաշա» եւ հատ ու կենտ մնացած առոյգ այրերը կրկին զատելու եւ վար դնելու համար։ Այդ միջոցին էր որ մտածեցի հրամանատարէն արտօնութիւն ուզել, հօրս խաշլըխ ու պաշար տանելու եւ վերադառնալու համար։ Դըժկամութեամբ արտօնեց, երկու ժանտարմաներու հսկողութեամբ։ Գացի ու տեսայ։ Բոլորը տանիքն հանած եւ շարքի դրած էին։ Թախիծ կար ամէնուն դէմքին վրայ։ Մահն էր որ կը սաւառնէր իրենց շուրջը։ Հազիւ կրցայ հաճեցնել որ թողուն հօրս մօտենալ։ Փսփսուք մը ծայր տուաւ իրենց մէջ։— «Թերեւս լրտես մըն է զինեալ յարձակումի մը համար»...

Ինչ որ տարեր էի յանձնեցի հօրս։ Մերժեց։ «Նորէն հետդ տար՝ տղաս, ինծի պէտք չէ ալ։ Ինչո՞ւ եկար», ըսաւ եւ գլուխը կախեց։

Այս անակնկալին առջեւ պապանձեր մնացեր էի, երբ Յակոբ Մաթիկեանը վրայ բերաւ.

— Հոգիդ սիրեմ, Սահակ, ետ գնա անմիջապէս։ Եթէ անվնաս մնաս ու ապրիս, հարս ու աղջիկի պատույն պաշտպան եղիր։ Մեր բանը Աստուծոյ մնաց։ Գնա, Ալ Տէրը ձեզի օգնական»։

Իբրեւ նշան հաւանութեան բոլորի գլուխները շարժեցան։ Ժանտարմաները ուզեցին վերադարձըս արգիլել։ Բողոքեցի։ «Միւտիր էֆէնտի, այս երիտասարդին համար պէտք եղածը հոն կը կարգադրէք» ըսելով ձգեցին զիս։ Տեղահաններուն միացայ գոռեններուն գլուխ։

1919ին երբ վերադարձայ Սեպուհին, Կարապետին, Եղիային եւ Արութիւնին հետ, մէկիկ—մէկիկ հաւաքեցինք իրենց ոսկորներն եւ միեւնոյն փոսին մէջ թաղեցինք։ Եթէ արեւմտեան Հայաստանը փրկուած ըլլար, յուշարձան մը պիտի կանգնէինք, բոլորին անունները արձանագրելով, մեր սիրելիները հոն անտէր ու անյիշատակ մնացին...

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Էշրէֆիէ թաղը հայաշատ եւ կարեւոր կեդրոններէն մէկն է, ուր հաստատուած են նաեւ կաթոլիկ եւ բողոքական համայնքներու կեդրոնները, իրենց եկեղեցիով եւ վարժարաններով։ 1920—30 Սահակ Բ. Կաթողիկոսի նիւթական օժանդակութեան շնորհիւ կը դնուի ներկայ եկեղեցիի եւ դպրոցին հողը, կը շինուի վարժարան եւ եկեղեցի եւ առաջին տարին իսկ վրաններու տակէն հոն փոխադրուած վարժարանըկ'ունենայ 300-350 երկսեռ աշակերտութիւն։ 1946ին Թաղ. խորհուրդին, մասնաւոր յանձնախումբի մը եւ Օգն. Խաչի օժանդակութեամբ կարելի կ'ըլլայ նախչորս դասարան եւ մէկ տեսչարան շինել, ապա 1948ին յարկ մը եւս կ'աւելցնեն չորս դասարան։ Այս երկրորդ յարկին համար կը ծախսուի տասներկու հազար լիբ. ոսկի։ Դարձեալ բաւարար չըլլալով կը բարձրացնեն երրորդ յարկ մը եւս երեք սենեակով, ծախսելով մօտ չորս հազար լիբ. ոսկի։ Շէնքը կը լրացնէ առողջապահական պայմանները։ Դպրոցին դաստիարակչական բաժինը ենթակայ է ուսուցչական ժողովներու ուսումնասիրութեանց եւ տնօրէնի անմիջական հսկողութեան։ Դպրոցին համար ընդհ. ծախք եղած է 40—45000 լ. ոս.։ 1951—52ին աւելցած են մարզանքի եւ արաբերէնի դասեր։ Անգլերէնը եւ Ֆրանսերէնը կ'աւանդեն մասնագէտ ուսուցիչներ։ Դպրոցը ունի իր մնայուն բժիշկը։ Օգն. Խաչը «Պնակ մը կերակուր» կը հասցնէ նաեւ Էշրէֆիէ, Հ. Բ. Ը. Մ.ը կուտայ կաթ եւ ձկան իւղ։ Տէր եւ Տիկին Ճօրճ Մարտիկեան նուիրած են հինգ հազար տոլար, կահաւորման իսկ Ամերիկայի Կրթական Հիմնարկութիւնը յատկացուցած է հազար լիբ. ոսկի։ Դըպրոցը այժմ արդիական ամէն յարմարութիւնով օժտուած է։

Դպրոցէն վերջ, կը մնայ շինել եկեղեցին։ Ծախքը 70—80 հազար լիբ. ոսկի կը հաշուեն։ Արդէն վերջանալու մօտ է եկեղեցիին յատակագիծը։

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Թաւրիզի մէջ Օգոստ. 18ին մեռած է կրթական վաստակաւոր գործիչ Տիկին Եւգինէ Բուդաղեան։ Ութսուն տարեկան էր։ Թիֆլիզի եւ Երեւանի մէջ տարիներ շարունակ իր տեսչութեամբ ունեցած է գիմնազիա։ Հայաստանի հանրապետութեան անկումէն ետք, Թաւրիզի մէջ հիմնած է երկսեռ երկրորդական վարժարան մը, որ կարեւոր դեր կատարած է մշակութային կեանքին մէջ։ Տիկին Բուդաղեան միշտ իր մասնակցութիւնը բերած է Հայ Օգն. Միութեան։ Այս առթիւ Բուդաղեան եղբայրները շուրջ քսան հազար ռիալ նուիրեցին ազգային մարմիններուն եւ Հայ Օգն. Միութեան։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ, Ալեքսանդր Բաղդեանց յաջողութեամբ աւարտած է Ժընեւի քիմիաբանական համալսարանը, տնօրէնը եւ զուիցերիական գիտական պարբերաթերթեր գնահատանքով կ'արտայայտուին իր մասին։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Քանի մը օրէն Փարիզի մէջ կը ներկայացուի Պ. Աշոտ Մալաքեանի վերջին շարժանկարը՝ Le Fruit Défendu, Le Colisée, Le Berlitz եւ Gaumont — Palace սինէմաներուն մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Սեպտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը եղանակին առաջին բարեկամական մրցումը կատարեց Օգոստոս 24ին, Coder խումբին դէմ եւ յաղթեց 4—2։

Այս տարի եւս St. Julienի խումբը կազմակերպած էր մրցումներ, իր վեթերաններու համար։ Կը մասնակցէին 12 խումբեր։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դիւրութեամբ ապահովեց իր յաղթանակը, պարտութեան մատնելով U.S. Amicaleը։ Նոյն օրը 7 Սեպտեմբեր finaliste կը մնայ Les Caillols խումբին դէմ, զայն եւս պարտութեան կը մատնէ 4—2, եւ կը տիրանայ օրուան Challengeին։

Այս երկու յաղթանակներէն ուժեղացած մեր տղաքը վստահութեամբ դաշտ կ'իջնէին իրենց առաջին ախոյենական մրցումին համար ընդդէմ Ste. Tulle խումբին։

Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Coderի դաշտին վրայ, կիրակի 14 Սեպտ. ժամը ճիշդ 3.30ին։ Երկու կողմերը կ'անցնին կատաղի յարձակողականին, իրենց թարմ ուժերով։

Քառորդ ժամ վերջ հակառակորդը կը նշանակէ իր առաջին կէտը, Ste. Tulle 1, Հ.Մ.Ը.Մ. 0։

Մերոնք կրակ կտրած, կ'անցնին բուռն յարձակողականի ու կը տիրապետեն խաղին, սակայն տիրապետել՝ չի նշանակեր միշտ յաղթանակ շահիլ։ Ապարդիւն չանցնիր իրենց ճիգը եւ 30րդ վայրկեանին մեր Մասիսը կը նշանակէ առաջին կէտը հաւասարեցնելով 1—1։

Հինգ վայրկեան վերջ դարձեալ Մասիս կը նշանակէ երկրորդ կէտ մը Հ.Մ.Ը.Մ. 2 Ste.Tulle 1։

Մեր տղաքը կը թուլնան շահուած այս երկու կէտերէն, որմէ կ'օգտուի հակառակորդը եւ կը նշանակէ երկրորդ կէտ մը, Ste. Tulle 2, Հ.Մ.Ը.Մ. 2։

Ա. Կիսախաղը կը վերջանայ հաւասար։

Երկրորդ կիսախաղին հովը հակառակորդին ի նպաստ էր, ուրեմն պէտք է կրկնապատկել մեր ճիգերը, ապահովելով խաղին միօրինակութիւնը ու առաւելութիւնը, սակայն հակառակորդը կ'օգտագործէ մեր վերջապահ գիծին մէկ սխալը, եւ տասներորդ վայրկեանին կը նշանակէ երրորդ կէտ մը, Ste. Tulle 3, Հ.Մ.Ը.Մ. 2։

Առիթէն օգտուելով կ'ուզէի թելադրել մեր Ֆութպոլի խումբին պատասխանատու ընկերներուն որ զօրացնեն վերջապահ գիծերը...

Խաղացող չի պակսիր։ Անհրաժեշտ է լաւագոյն ուժեր ապահովել հինգ խումբերուն համար։ Հակառակորդը յոգնած է բառին բուն իմաստով։ Մեր հանդիսականները սրտադողի մատնուած են։ Արդեօք պիտի պարտուի՞նք։

Նախանձախնդիր իրենց անունին հայորդիները կը թափեն իրենց բոլոր ճիգը եւ վերջին վայրկեանին մերՄարալը կը նշանակէ 3րդ կէտ մը։ Հ.Մ.Ը.Մ. 3, Ste. Tulle 3։

Վստահ էինք այլեւս մեր յաղթանակին, բայց յանկարծ կը թուլնան մեր տղաքը, փախցնելով նըպաստաւոր առիթներ։ Խաղը կը վերջանայ 3—3։

× Այս կիրակի 21 Սեպտ. Հ.Մ.Ը.Մ. կը մեկնի Istre կատարելու ախոյենական երկրորդ մրցումը։ Ընկերանալ փափաքողները պէտ քէ արձանագրուին հետեւեալ հասցէներուն.— Եղբայր Վահէ Փարթամեան 36 եւ եղբայր Ժիրայր Ոսկեան, 22 Rue des Dominicaines։

Սարգիս Գույումճեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Գերմանիա չվերադարձաւ բնաւ։ Մեռաւ Անգլիոյ մէջ։ Կատարեց իր պարտականութիւնը, բայց միաժամանակ ատեց Փրուսիացիները։ Մինչեւ անգամ չուզեց անոնց դրամը։

×

Լրտեսութիւնը կը թուի յաւիտենական ըլլալ, որովհետեւ մարդիկ տակաւին կը հաւատան պատերազմին, տակաւին կ'ատեն զիրար, տակաւին չեն վստահիր իրենց դրացիներուն։ Որովհետեւ մեր ժամանակներուն, չունինք տակաւին պէտք եղած պատրաստութիւնը, առանց անձնապաշտութեան խաղաղութեան մէջ ապրելու համար։ Մարդկային միտքը քիչ կը տարբերի այն միտքէն, որ կար հինգ հազար տարիներ առաջ, երբ պատերազմներն ու լրտեսութիւնը բոլորովին բնական կը թուէին ըլլալ։ Գիտութիւնը այսօր հինգ հազար տարի առաջ գացած է մարդկութեան բարոյական զարգացումէն։ Մենք տակաւին կեցած ենք հարիւրաւոր տարիներ առաջ գոյութիւն ունեցող հոգեբանական մակարդակին վրայ։ Մինչեւ որ քսաներորդ դարու գիտութեան եւ տասնեւութերորդ դարու մտածողութեան միջեւ եղած բացը, երբեք տեւական խաղաղութիւն պիտի չըլլայ։ Եւ լրտեսներ միշտ գոյութիւն պիտի ունենան։

Ա.— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒՁ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Ամէն սերունդ յառաջ կը բերէ առնուազն մէկ մարդ, որ իր մէջ կ'անձնաւորէ իր ժամանակներու հիւանդութիւնը։ Մեզի համար, այսօր, այդ մարդը տոքթ. Քլաուզ Էմիլ Ճիւլիըս Ֆուքսն է, անուանի գիտնականը, դատապարտուած դաւաճանը, հետամուտը տարօրինակ արարքի մը, որ առաջնորդեց զինքը, Ֆաուստին պէս, սակարկութեան սատանային հետ, որու ձեռքէն ազատիլ չկար։

Անոր ետին կեցած էր կին մը, ինչպէս կին մը կար Պենետիկտ Արնոլտի եւ Վիտքուն Քուիզլինկի ետեւ։

Տարօրինակ կին մը, գրեթէ միամիտ եւ անմեղունակ, բայց այնու ամենայնիւ կատարելապէս յօժար յանձնելու ինքզինքը համաշխարհային համայնավարութեան մոլեռանդ ուժերուն եւ մղելու իր սիրած մարդը, որպէսզի դաւաճանէ իր որդեգրեալ հայրենիքին, յօգուտ օտար պետութեան մը։

Լոնտոնի եւ Ուոշինկթընի Գաղտնի Սպասարկութեանց դիւանաթուղթերուն մէջ կայ գերազանցապէս գաղտնի թղթածրար մը՝ տոքթ. Քլաուզ Ֆուքսի կեանքին մէջ այս կնոջ խաղացած դերին մասին։ Քիչեր գիտեն անոր բուն անունը։ Թղթածրարներու մէջ ան կոչուած է Հիլտէ Ք.։ Համայնավար կուսակցութեան լեզուով կը կոչուէր Պրանտ, որ գերմաներէնով կը նշանակէ «Կրակ»։ Կը կոչուէր նաեւ Հայս (շատ տաք), Վարմ (Տաք) եւ Քալթ (Պաղ), բոլորն ալ ջերմութեան զանազան աստիճանները բացատրող գերմանական բառեր։

Միեւնոյն թղթածրարներուն մէջ կարելի է գտնել նաեւ վկայութիւնը այս գրքի հեղինակին, որ ճանչցած էր Հիլտէ Ք.ն, երբ Գերմանիա կը մընար՝ համայնավարներու եւ նացիներու գործունէութիւնը պրպտող թղթակցի հանգամանքով։ Այս յօդուածին մէջ գործածուած ուրիշ նիւթեր հիմնուած են այն պատմութեանց վրայ, զորս Հիլտէ Ք. ըրած է իր ընկերներուն եւ բարեկամներուն։ Եւ ես լուրջ պատճառներ ունիմ հաւատալու, թէ ճիշդ են բոլոր ըսուածները....

Հիլտէ թուխ էր, մօտաւորապէս հինգ ոտք վեց մատնաչափ հասակով։ Ասպարէզ իջաւ իբրեւ գաղափարապաշտ մը, կապուելով բազմաթիւ ձախակողմեան խմբակներու։ Երեսունական թուականներու սկիզբները հանդիպեցաւ Ֆուքսի Քիլ համալսարանը, ուր կ'ուսանէին երկուքն ալ։ Հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ, ծովային հաճելի քաղաք մըն է Քիլ։ Ֆուքս կը պատկանէր համայնավար ուսանողական խումբին եւ Հիլտէ հոն էր, որ ճանչցաւ զայն։ Հիլտէ Պրանտ նոր էր յեղափոխական շարժման մէջ, բայց անմիջապէս որ ծանօթացաւ բարձրահասակ, նիհար, զարգացած երեւոյթով Քլաուզի հետ, սիրեց զայն եւ հասկցաւ, որ իր ուզած մարդն էր ան։ Քլաուզ կ'այցելէր անոր չաբաթը երկու անգամ, Հինտենպուրկ Շթրասեի իր փոքրիկ յարկաբաժնին մէջ։

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

— Քանի որ բանակը գիս կը լքէ, ինծի կը մնայ հրաժարիլ։

Հրաժարումէն ետք գրոյց տարածուեցաւ թէ նախագահը Ֆրանսա մեկնած է օդանաւով, բայց լուրը ճիշդ չէր։ Փարիզի լիբանանեան դեսպանն ալ ի զուր սպասած էր Օրլիի կայարանին մէջ։

✕ Զօր. Շէհապ կը պատկանի լիբանանեան մեծ գերդաստանի մը որ երկիրը վարած է աւելի քան հարիւր տարի։ Շրջանաւարտ՝ Սէն Սիռի զինուորական վարժարանէն, հարիւրապետի աստիճան ունէր ֆրանսական բանակին մէջ, հոգատարութեան օրով։ Հանրապետութեան բարձրացաւ երբ Լիբանան անկախութիւն հռչակեց։ Զօրավար եղաւ 1943ին, յետոյ ընդհ. հրամանատար Լիբանանի բանակին։

Զօրավարը շառաւիղն է Էմիր Պէշիր էլ Շէհապի, որ յաջողեցաւ ինքնավարութիւն ստանալ Լեռնային Լիբանանի համար, երբ Նափոլէոն Պոնափարթ Եգիպտոս կ'արշաւէր։ Աւելի վերջը, Էմիր Շէհապ զինակցեցաւ Եգիպտոսի հետ, Թուրքերուն դէմ կռուելու համար։ Պաշտօնանկ եղաւ 1840ին եւ մեռաւ Պոլսոյ մէջ ուր աքսորուած էր։ Շէհապ ընտանիքը տիրական դեր մը գրաւած էր Լիբանանի լեռներուն մէջ, 1860ին, երբ Ֆրանսա միջամտեց Թրքական ջարդերուն առթիւ։

✕ Նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի Գչ. օր։ Հաւանական թեկնածուներ կը համարուին զօր. Ֆուատ Շէհապ, Լոնտոնի նախկին դեսպան Քամիյլ Շամուն Շուֆ, եւ նախկին արտաքին նախարար Համէտ Ֆրանճիա։ Այս վերջինը եւ զօր. Շէհապ ֆրանսասէր կը համարուին, միւսը՝ անգլիասէր։

Իրանեան քննուկը

Ուաշինկթընի պարսկական նոր դեսպանը, Ալահքեար Սալեհ, Եչ. օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հետ։ Տեսակցութենէն վերջ յայտարարեց թէ Ամերիկայի միջնորդութիւնը խնդրած է, լուծելու համար քարիւղի վէճը։ Այս առթիւ ըսաւ.

— Իրապէս տագնապալի են պարագաներըԻրանի մէջ եւ եթէ Մ. Նահանգները չօգնեն, ազատ աշխարհը այլեւս պիտի չկրնայ տէր մնալ կացութեան։ Տօքթ. Մոսատեղ եւ իր կուսակիցները անկեղծօրէն կը ջանան պահպանել Իրանի քաղաքական եւ տնտեսական ամբողջութիւնը։ Բայց, տնտեսական կացութեան հետեւանքով, չափազանց դժուար է գլուխ հանել այս գործը»։

Իրագէկներու կարծիքով, դեսպանին յայտարարութենէն կը հետեւի թէ համայնավարները կրնան տապալել օրուան կառավարութիւնը, եթէ տագնապը չլուծուի։

Մինչ այս մինչ այն, ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան մը ներկայացուցիչը, Ճօնս, կը շարունակէ բանակցութիւններ կատարել։ Իր կարծիքով կարելի է վեց ամիսէն բանեցնել Ապատանի նաւթահորերը։ Ծախքը՝ տասը միլիոն տոլար։ Ճօնս պարզապէս առեւտրական մըն է որ կ'ուզէ քարիւղ գնել եւ ծախել։

Անգլ. կառավարութիւնը նոր ազդարարութիւն ուղղեց, յիշեցնելով թէ «բոլոր կարելի միջոցները ձեռք պիտի առնէ, իրանեան քարիւղին վաճառումը արգիլելու համար»։Այս ազդարարութիւնը պատասխանն է Պ. Ճօնսի ձեռնարկներուն։

✕Աշխատանքէ զրկուած բանուորներ յարձակեցան Մասճիտ Սուլէյմանի զինուորական կառավարիչին տան վրայ, խորտակելով ապակիները եւ վիրաւորելով քանի մը պաշտօնեաներ։ Ամբոխը յետոյ աւարի տուաւ կարգ մը խանութներ։ Թէհրանի մէկ արուարձանին մէջ ալ խռովութիւններ ծագեցան եւ յիսուն հոգի վիրաւորուեցան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հողային բարենորոգման ընդդիմացած էր մեծահարուստ կալուածատէր մը, Ատլի Լամլում, կրակ բանալով պահականոցի մը վրայ։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց։ — ՁերբակալուեցաւՄուսթաֆա Նահասի աներձագը, Եւրոպայէն վերադարձած ատեն։ Քննութիւն բացուած է Տիկին Նահասի դէմ, որ կ'ամբաստանուի թէ չարաշահութիւններ գործած է, երբ ամուսինը վարչապետ էր։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութեան երկու ականաւոր վարիչներուն, Մարթիի եւ Թիյոնի դէմ բանաձեւեր կը քուէարկուին կուսակցութեան յարկերուն մէջ, պահանջելով որ զղջում յայտնեն, ամբողջովին խոստովանելով իրենց մեղքերը։ Ժիռոնտի շրջանին բանաձեւը « շատ չափաւոր » գտնելով եղած տնօրինութիւնները, կը պահանջէ ինքնաքննադատութիւն »։ «լուրջ եւ պարկեշտ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Եչ. օր սեղան մը սարքեց ի պատիւ Անգլիոյ արտաքին Նախարարին՝ Պ. Իտընի։ Այս առթիւ գնահատելով Չըրչիլի հեռատեսութիւնը, խոստացաւ գործակցիլ Անգլիոյ, ի շահ խաղաղութեան։ Իտըն ալ գովեց Թիթօն։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameme;Paris(13)

Հ. Մ. Մ.

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր մարզիկները, հին եւ նոր ամփոփուիլ իր մարզադաշտին վրայ Stade Olier, այս կիրակի ժամը 9.30ին։

Պաշտօնական մարզանքի խաղերը պիտի սկսին 28 Սեպտեմբերին ,կրթական նախարարութեան կողմէ նշանակուած շատ կարող մարզիչի մը կողմէ։ Հայ ծնողները կը հրաւիրուին արձանագրել իրենց զաւակները օգտուելու համար այս առիթէն, հասցէ.— Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, La Vache Noire (Autobus Porte d'Orléansէն)։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Անցեալ հինգշաբթի օտարութեան ցուրտ հողին յանձնեցինք Տիկին Ովսաննա Մելոյեանը, կողակիցը Փարիզի «Ռոստոմ» խումբի նախկին ընկերներէն Գասպարի։ Արձակուրդի գացած էր Լա Սիոթա։ Հազիւ քառասուն տարեկան։ Միջերկրականի կիզիչ արեւէն ուշաթափ գետին կ'իյնայ եւ հոգին կ'աւանդէ հակառակ բժշկական խնամքներուն։ Մարմինը Փարիզ փոխադրուելով թաղումը կատարուեցաւ Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը, ի ներկայութեան հայ եւ ֆրանսացի բարեկամներու։ Տարաբախտ Ովսաննան սիրուած էր իբրեւ համեստ Հայուհի եւ տիպար մայր մը։ Ջաւակն էր Մեծ Նոր գիւղացի Հարուստեան ծանօթ ընտանիքին։ Այս առթիւ դամբանական մը կարդաց Պ. Միհրան Յովսէփեան։ Այս քանի մը տողը իբրեւ ծաղկեպսակ իր յիշատակին։—Մ.Յ.

✕ Գասպար Մելոյեան եւ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հաճեցան անձամբ, նամակով կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնել այս տխուր առթիւ։ Շնորհակալութիւն նաեւ Լա Սիոթայի հայ եւ ֆրանսացի բարեկամներուն, որոնք ամէն աջակցութիւն եւ խնամք չխնայեցին վերջին պահուն։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

✕

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կայոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5։ Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ։

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին։

✕

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան։

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ։

✕

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի։ Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան։

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18-28։

✕

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին։ Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ։

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն։

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—5, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convelescents։

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ կ'երգէ Օփերայի մէջ այս կիրակի գիշեր ժամը 20.30ին La Flûte enchantée Ջաուսթոյի դերով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԽՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի նորընտիր վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21.15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէն այս կիրակի ժամը 3.30ին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 9—12, 7 Bld. d'Athèns, Bar du Globeի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— 1) Պատգմ. ժողովի զեկուցում։ 2) Նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն տարեշրջանիս։ 3) Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ 20 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Սալօն Splendideի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պոմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տոլպաշեանէ երկու հազար ֆր. Պ. Խորէն Գասդասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ Պ. Սամսոն Ջիթճեանէ 1000 ֆր. Պ. Մարտիրոս Պժեանի հոգեհանգիստին առթիւ։ Պ. Ռուբէն Փափազեանէ 500 ֆրանք, Տիկին Թումայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ Պ. Մելքի Պէրպէրեանէ 500 ֆր. իր կնոջ՝ Վերժինի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլեկեան եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք, անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւակին փոքրիկն ՇԱՄԻՐԱՄի մահուան առթիւ։

ԺՈՂՈՎ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի հայրենակիցները կը հրաւիրուին 114, Route Nationale, Brasserie Sportի (սինէմային կից) սրահին մէջ գումարուելիք ընդհ. ժողովին։ Օրակարգ՝ Ազգային կրթական գործեր։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Դիւան Ա. Մ. Կեդր. վարչութեան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Յարութիւն Մինասեան՝ ամուսինը, եւ Օր. Շաքէ Մինասեան՝ աղջիկը, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի՝ ժամը 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, Տիկին Գայեանէ Մինասեանի, (ծնեալ Ջրլկանեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ

Երգի փորձերը կը վերսկսին, այս շաբթու, եւ ամէն ուրբաթ իրիկուններ ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, ղեկավարութեամբ Պ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։ Ծնողքներէն եւս կը խնդրուի ներկայացնել իրենց զաւակները։ — Վարչութիւն

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գիշերօթիկ Ազգ. հաստատութեան մը համար երկու աշխատաւորներ կ'ուզուին։ Նախընտրելի են այրերը, որոնք ունենան աշխատելու իրաւունք։

Դիմել Թերթիս վարչութեան, կէսօրէ վերջերը։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 21 Septembre 1952 Կիրակի 21 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6871-Նոր շրջան թիւ 2282
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՌ ՊԻՏԻ ՓՆՏՌԵՆ

Տարիներով «Կը փնտռուի»ներ հրատարակուեցան հայկական մամուլին մէջ, գտնելու համար ազգականներ՝ 1915ի մնացորդներէն :

Այս քստմնելի փնտռտուքին հետ, հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ ուրիշ կոչ մը,— Ուսուցիչ կ՚ուզուի : Կը փնտռուի՛…

Անշուշտ միեւնոյն եղերական հանգամանքը չունին երկու կոչերը : Բայց, այլապէս ծանր մտահոգութիւն մը կը մատնեն :

Ուսուցիչ կը փնտռեն : Մանաւանդ հայերէնի ուսուցիչ: Պոլսէն մինչեւ Պաղտատ եւ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա :

Անոնք որ հարեւանցի կը հետեւին հայկական կեանքին, դժուար թէ կարենան ըմբռնել այս նոր տագնապին սրութիւնը եւ խորութիւնը :

Կարդացէք մէկ վերամուտէն միւսը հրատարակուած ազդերը, եւ կատարեալ ողբերգութիւն մը պիտի պարզուի ձեր աչքերուն առջեւ:

Այդ առթիւ հրատարակուած գրութիւններն ալ ահազանգի մը տպաւորութիւնը կը գործեն, եթէ բարեհաճիք վերլուծել ամբողջ անցուդարձը :

Այո, կը փտռեն եւ դեռ պիտի փնտռեն, յարաճուն անձկութեամբ: Յաճախ Դիոգինէսի համբերութեամբ : Միշտ սպասելով եւ յուսալով : Մոմ գալով դուռնէ դուռ :

Ինչ՛ըն Պաղտատ: Միացեալ վարժարան ունի 850 աշակերտներով, եւ տնօրէն, հայերէնի ուսուցիչ, ուսուցչուհի կը փնտռէ: Աչքերը մինչեւ Փարիզ ուղղելով :

Ուրիշ հեռաւոր գաղութներու մէջ ալ միշտ այն միամիտ կարծիքն ունին թէ «ուսումնականները» խումբ կը հրմշտկեն Փարիզի մէջ: «Անտես մի առնէք. մենք ալ ազգ ենք»:

Մինչդեռ, ամէնէն աւելի այս փարթամ քաղաքն է որ մասնաւոր խնամակալութեան մը կը կարօտի, իր գլուխը կապելու համար:

Ուսուցի՞չ: Հայերէնի դասախօ՞ս, այս լպրծուն ափերուն վրայ …

Ոմանք մեռան : Ուրիշներ դարձան խանութպան : Բանուկ ասպարէ՞զ կը պակսի այս երկրին մէջ :

Եթէ տակաւին կան ափ մը կամաւորներ կամ անձնուէրներ, անոնք ալ այլեւս կարողութիւն չունին նոր արտադաղթ մը փորձելու :

Կա՛յ ուսումնականներու դասակարգ մըն ալ որ վերէն, շատ վերէն կը նայի ուսուցչական ասպարէզին վրայ: Կամ եթէ բարեհաճի ծառայել, չես կրնար մէկ ափէն միւսը փոխադրել :

Տարիներ առաջ Պոլսէն Վան, Մուշ, Խարբերդ կամ Կիլիկիա կ՚երթային, իբրեւ ուսուցիչ եւ վարժուհի :

Այսօր դժուար է Փարիզէն Աթէնք, Աղեքսանդրիա կամ Պէյրութ փոխադրել թեկնածու մը : Յաճախ Փարիզէն Մարսէյլ ալ երկար կը թուի ճամբան …

Ո՛ր կողմ ալ դառնանք, պիտի հասնինք նոյն եզրակացութեան,— յատուկ ծրագիր մը յօրինել, մտաւոր ուժեր, մասնաւորապէս ուսուցիչներ պատրաստելու համար :

Ծրագրին յաջողութիւնը կը պահանջէ մեր գլխաւոր ճիգերը կեդրոնացնել Միջին Արեւելքի մէջ :

Այնտեղ կան շատ մը յարմարութիւններ: Դպրոցական ցանց: Երկրորդական վարժարան, ճեմարան, դպրեվանք: Եւ միջավայր :

Կը մնայ համաձայնիլ անմիջական ծրագրի մը վրայ, — եռամեայ դասընթացք՝ Անթիլիասի դպրեվանքին, Փալանճեան եւ Քառէն Եփփէ ճեմարաններուն, Մելքոնեան հաստատութեան եւ ուրիշ երկրորդական վարժարաններու մէջ :

Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, բացառիկ ծախքեր չի պահանջեր այս ձեռնարկը :

Սակայն, բացառիկ պարտականութիւններ կը դնէ ազգ. իշխանութեանց վրայ,— կարելին փորձել, տանելի դարձնելու համար ուսուցչական ասպարէզը: Միանգամ ընդ միշտ փակել հաց-պանիրի կամ «Թալլաքեար վարժապետ»ի աւանդութիւնները :

Առանց այսպիսի յանձնառութեան մը, ուշկանուխ «ուսուցիչ կ՚ուզուի»ներն ալ աւելի բախտաւոր պիտի չըլլան քան սա եղերական «կը փնտռուի»ները …

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԱՀԱԿ ԱՆԻԾԵՑ, ԻՍԿ ԴՈ՞ՒՔ …

Պոլսոյ թուրք թերթերէն «Սոն Թէլէկրաֆ», որ ատենէ մը ի վեր շատ կը զբաղի հայկական կեանքով, նոր յօդուածաշարք մը սկսեր է :

Նիւթը հայկական չէ, բայց Հայերու հետ ալ կապ ունի :

Թերթին Պէյրութի թղթակիցը, Ուլկոչ Արաս, նկարագրելով Մէքքէ գացող թուրք ուխտաւորներուն թշուառութիւնը, կը գրէ.

— « Այս խեղճերուն վիճակը ցաւ պատճառեց ոչ միայն մեզի, Թուրքերուս, այլ եւ Թուրքիայէն Լիբանան գաղթած հայ նախկին հայրենակիցներուն » :

Եւ կը յիշէ նորաձեւութեան վաճառական մը, Պ. Սահակ, որ ցաւով պարզեր է ուխտաւորներուն վիճակը, «անէծք տեղալով պատասխանատուներու գլխուն »:

— « Դեռ աւելին կայ : Ուխտաւորներէն տեղեկացայ որ Պէյրութի հարուստ վաճառականներէն հայ նախկին հայրենակից մը անձնականէն երկու հազար ոսկի օժանդակութիւն մը բաժնած է թշուառութեան մատնուած մեր հայրենակիցներուն եւ այդ պատճառաւ կարգ մը տեղացիներու հետ բանավէճի բռնուելով վրայ - դիրք ալ փառաւոր ծեծ մը կերեր է»:

Ամէն մէկդ կրնաք օրերով խորհրդածել այս կարճ եւ ազդու պատմութեան վրայ, որ առաջինը չէ իր տեսակին մէջ :

Ուրեմն, «Նախկին հայրենակից» Պ. Սահակը մեղքնալով Թուրք ուխտաւորներուն, անիծեր է անոնք որ պատճառ եղած են այս թշուառութեան :

Միջանկեալ ըսեմ որ այս ուխտաւորները Պէյրութի փողոցները մնացած էին, իբրեւ հետեւանք փոխադրութեան դժուարութեանց :

Ի վերջոյ ամերիկեան օդանաւեր օգնութեան հասան եւ Մէքքէն փոխադրեցին զանոնք :

Ուրեմն, պատահմունք էր իրենց կրած նեղութիւնը :

Բայց եւ այնպէս, կարդ մը Հայեր տեսեր, մեղքցեր, օգներ եւ պատասխանատուներն ալ անիծեր են :

Իսկ դո՞ւք, պայ «Սոն Թէլէկրաֆ», գոնէ մեղադրանքի խօսք մը ուղղեցի՞ք երբ ձեր պետութիւնը եւ ազգը ամբողջ ժողովուրդ մը կ՚անճիտէին երեսուն այսքան տարի առաջ: Երբ արեան բաղնիքներ կը սարքէին լեռներէն, ձորերէն մինչեւ նոյն Լիբանանի փողոցները եւ աւելի հեռուն, — մինչեւ հրակէզ անապատները …

Գիտնալով հանդերձ որ երէկ Սահակները չէն կը պահէին ձեր երկիրը, իսկ այսօր, «Նախկին հայրենակից» դառնալով հանդերձ, ի վիճակի են պատառ մը հաց տալու ձեր թշուառներուն :

ՎԱՀԷ

«ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԻ» մը համար օրինագիծ մը ներկայացուց Սէնի արմատական երեսփոխանը, Պէռնառ Լաֆէ (ան որ դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ Վասպուրականի հերոսամարտին առթիւ): Օրինագիծը կ՚առաջարկէ դատական հետապնդում չկատարել անոնց դէմ որ չեն կրցած վճարել ընկերային ապահովութեան տուրքը: Առաջարկուած ներումէն չեն կրնար օգտուիլ այն գործատէրերը որոնք վար դրած են աշխատաւորներու ընկ. ապահովագրութեան բաժինը: Այն գործատէրերը եւ անկախ աշխատաւորները որոնք 1953 յունուար մէկին կը վճարեն ընկերային ապահովութեան տուրքերը եւ ընտանեկան նպաստները (Յուն. 1952էն Դեկտ. 1952) պիտի կրնան օգտուիլ օրէնքէն :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 69 էջերէ բաղկացած ծանր ամբաստանագիր մը հրատարակեցին որով կը մեղադրեն Խ. Միութիւնը թէ միլիոնաւոր գերի աշխատաւորներ կը պահէ եւ շատ դէշ կը վարուի անոնց հանդէպ, չոմներու տեղ դնելով: Այս ամբաստանագիրը կ՚ուսումնասիրէ Խ. Միութեան բռնի աշխատանքի դրութիւնը, եւ պիտի բաժնուի ամբողջ աշխարհի մէջ: Սովետներու դէմ Մ. Նահանգներու պաղ պատերազմի ամէնէն ազդու զէնքը կը նկատուի այս ձեռնարկը :

ԵԳԻՊՏՈՍ խնդրեց Անգլիայէն վերցնել գինամթերքի առաքման արգելքը եւ մասնաւորապէս նոր օդանաւեր եւ հրասայլեր հայթայթել: (Առաքումը դադրած էր 1951 նոյեմբերէն ի վեր) :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ բարեկարգութիւնը չէ խանգարուած եւ ժողովուրդը հանդարտութեամբ կը սպասէ նոր նախագահին ընտրութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Գշ. օր, ինչպէս գրած էինք արդէն :

Առժամեայ վարչապետը, զօր. Ֆուատ Շէհապ, մերժեց թեկնածու ներկայանալ նախագահութեան համար: Կը կարծուի թէ նոր նախագահը պիտի ըլլայ Տոքթ. Էլիաս էլ Խուրի, որ նախապէս վարած է առողջապահական նախարարութիւնը: Այս թեկնածուն որեւէ ազգականութիւն չունի նախորդ նախագահին հետ: Երեսփ. ժողովին 77 անդամներէն 52ը համաձայն են Տոքթ. Էլիասի ընտրութեան, բայց ընդդիմադիր ճակատը ունի երեք զօրաւոր թեկնածուներ,— Էմիլ Պուստանի, միլիոնատէր եւ ժողովրդական դէմք մը, Քամիլ Շամուն՝ նախկին նախարար մը, որ Պշարա էլ Խուրիի մրցակիցն էր, երբ ընտրութիւն կը կատարուէր ինը տարի առաջ, եւ Համիտ Ֆրանճիա, ուրիշ նախկին նախարար մը:

Լուրի մը համաձայն, զինուորական իշխանութիւնը թոյլ չէ տուած որ հրաժարեալ նախագահը երկրէն հեռանայ: Պշարա էլ Խուրի քաշուած է իր ամառանոցը, Ալէյ, բոլորովին ազատ: (ԽՄԲ. — Տեղական թերթերը կը գրեն… Alep, որ Սուրիոյ գլխաւոր քաղաքներէն մէկն է):

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Լիբանան պէտք ունի զօրաւոր կառավարութեան մը, վարչական կարգուսարքը մաքրագործելու եւ ժողովուրդին վստահութիւնը վերահաստատելու համար: Անշուշտ աջակցութեամբ ընդդիմադիր ճակատին :

× Միջազգային մամուլը զանազան կարծիքներ կը յայտնէ Լիբանանի դէպքերուն առթիւ: Կ՚ըսուի թէ հանրապետութեան նախագահը տեղի տուած է ոչ միայն յարաճուն դժգոհութեան առջեւ, այլ եւ վախնալով որ ընդհարումներ կրնան պատահիլ քրիստոնեաներու եւ իսլամներու միջեւ:

Զօր. Շէհապի առժամեայ դիւանապետը քաղաքացի մըն է, ոչ թէ զինուորական: Նոր իշխանութիւնը չէ ուզած կաշկանդումներ հաստատել կամ ձերբակալութիւններ կատարել :

× Սուրիոյ թերթերը հակասական կարծիքներ կը յայտնեն Լիբանանի անցուդարձին առթիւ, գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ: Կարեւոր թերթ մը, «Ալ Լեւա» (Դամասկոս) գիտել կու տայ թէ յաղթանակը պէտք է աւելի չափաւորութեան եւ հեռատեսութեան մղէ ընդդիմադիրները, չինարար քաղաքականութիւն մը վարելու համար : Թերթին կարծիքով, Լիբանան մինակը չի կրնար պետութիւն մը կազմել բառին բուն իմաստով : « Այն օրը որ Լիբանան Սուրիոյ միանայ, երկու երկիրները պիտի կրնան միասին կազմել պետութիւն մը որ կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել արաբական պետութեանց: Այդ պետութիւնը մինչեւ անգամ կրնայ դառնալ կորիզը արաբական մեծ եւ միացեալ պետութեան մը, ինչպէս կը բաղձան արաբական մեծ ազգին բոլոր քաղաքացիները »:

Ուրիշ թերթ մը մասնաւորապէս գիտել կու տայ թէ վարչական յեղաշրջումը տեղի ունեցաւ առանց բռնութեան եւ Պշարա էլ Խուրի ստիպուեցաւ հրաժարիլ, տեսնելով որ բանակը համաձայն է ժողովուրդին:

× Լիբանանի ընկերվարական կուսակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որով կ՚ըսէ թէ պիտի մերժէ ոչ — մարոնի թեկնածուի մը ընտրութիւնը նախագահութեան համար (ըստ կանոնի հանրապետութեան նախագահը մարոնի պիտի ըլլայ) :

Չըրչիլ Լոնտոն կը հրաւիրէ Թիթօն

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, Պելկրատէն մեկնելէ առաջ յայտնեց թէ Պ. Չըրչիլ Լոնտոն հրաւիրած է մարեշալ Թիթօն:

Տակաւին յայտնի չէ թէ հրաւէրը ընդունուա՞ծ է: Այս առթիւ ուշադրաւ կը համարուի որ Խ. Միութեան հետ խզումէն ի վեր, Թիթօ առաջին անգամ ըլլալով օտար դեսպանատուն մը այցելեց, — անգլիականը, ուր ճաշի հրաւիրուած էր Պ. Իտընի կողմէ :

Վեց օր տեւեց արտաքին նախարարին այցելութիւնը: Լոնտոնի թերթերը կ՚ըսեն թէ հազարաւոր քաղաքացիներ կը ծափահարէին, երբ Իտըն կ՚անցնէր Պելկրատի փողոցներէն, թէ ուրիշ հազարաւորներ թաշկինակներ կը շարժէին տանիքներէն եւ պատշգամներէն: Անձնախնդիրներ կը համարուի այս տեսարանը, 1939—45էն ի վեր:

Իտըն լրագրական ասուլիս մը սարքելով, յայտնեց թէ կարելի պիտի ըլլայ լուծել «Թրիեսթէի խռովայոյզ խնդիրը», վերցնելով Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ գործակցութեան խոչընդոտը »: Այս առթիւ շեշտեց թէ արեւմտեան Եւրոպայի ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԷԻՆ...

ԽՄԲ.— Էջ մը ընկեր Կոմսի (Վահան Փափազեան) Յուշերու Բ. հատորէն, որ լոյս տեսաւ վերջերս, Պէյրութի մէջ.—

... Դաշնակցութեան Հայաստանի Բիւրոյի Պոլսոյ հատուածը, առանց սպասելու 8րդ Ընդհ. Ժողովի որոշումներուն եւ պատգամաւորներու վերադարձին, վախնալով որ ճամբաները պիտի փակուին եւ այլեւս անհնար պիտի դառնայ Կովկասի հետ կապ պահել առաջարկեց ինծի անմիջապէս Կովկասի ճամբով վերադառնալ ընտրական շրջանակս՝ Վասպուրական (1914):

Բիւրոն, այս առթիւ, ընկերներու լայն խորհրդակցութիւն մը հրաւիրեց պարզելու համար օրուան քաղաքական վիճակը եւ մանաւանդ ճշդելու Պոլսոյ Բիւրոյի տեսակէտները մեր եւ Կովկասահայերու բռնելիք դիրքին նկատմամբ, ենթադրելով, որ Ընդհ. ժողովը չէր կրցած դիրք ճշդել:

Այդ նիստերուն, բացի մեր կարեւոր ընկերներէն (Շահրիկեան, Խաժակ, Հրաչ, Արմէն Գարօ, Վարդգէս, Փաշայեան, Մառ, Սարգիս Մինասեան, Սարգիս Բարսեղեան եւայլք) հրաւիրուած էր մասնակցելու նաեւ Զօհրապը: Դժբախտաբար, անհնար է ինծի — այսքան տարիներ ետքը — վերյիշել անհատ ընկերներու տեսակէտներր կացութեան, ինչպէս եւ օրուան դէպքերու նախատեսութեան եւ գնահատութեան կամ մեր հետագայ ընելիքներու մասին: Կը յիշեմ միայն մռայլ դէմքերը, մտահոգ ու սեւեռուն աչքերը եւ, ահաւոր պատասխանատուութիւններու գիտակցութեան տակ կարծես կքած, ընկերներուս տատանող դէմքերը՝ ժողովի սենեակի պատերու երկայնքին:

Լաւ կը յիշեմ նաեւ, որ ընդհանուր կարծիք կար, թէ Թուրքերը անպատճառ նետուելու են պատերազմի քաոսին մէջ. նոյքին համոզում մը ունէինք նոյնպէս, թէ պիտի հակին Գերմաններու կողմը՝ Ռուսերու հետ իրենց հաշիւը մաքրելու համար: Այս պարագային մեր առջեւ կը ցցուէր դաժան հարցը,— ի՞նչպէս դուրս պիտի գանք սարսափելի երկնտրանքէն: Ռուսահայերը պիտի կռուէին ռուսական բանակին մէջ եւ անշուշտ ուրախութեամբ պիտի առաջնորդէին զայն Աւետեաց երկիրը՝ Թրքահայաստանի հողերը, մինչդեռ մենք պարտաւոր պիտի լինէինք մասնակցելու Թուրք բանակին ոչ միայն իբրեւ զինուոր, այլեւ — ինչպէս Թուրքերը անկասկած պիտի պահանջէին մեզմէ — չէզոքացնել ռուսահայ զինուորներու եւ մարտիկներու գործողութիւնները, նոյնիսկ արտակարգ ծառայութիւններ ակնկալելով մեզմէ (ինչ որ խօսուած էր արդէն Էրզրումի մէջ):

Իսկ հակառակ պարագայի՞ն ... Կը սպասէինք անխնայ հալածանք Թրքահայ մարտական ուժերու եւ մտաւորականներու հանդէպ, բայց ոչ այն համեմատութեամբ կամ ահաւորութեամբ, որով տեղի ունեցաւ այդ հալածանքը հետագային...

Զօհրապն էր ամէնէն յոռետեսը եւ խորապէս ընկճուած: Ան կորսնցուցած էր իր սովորական աշխոյժը, խիստ մտահոգ էր ու անհանգիստ: Խոր թախիծով համակուած՝ դառնութեամբ կը խօսէր բարենորոգումներու վերջնական թաղման մասին. «Եթէ Թուրքիան Ռուսաստանի թշնամիներուն հետ ըլլայ, վրէժը պիտի հանէ մեզմէ թէ այսքան տարիներու յեղափոխութեան եւ թէ հայ դատին համար». այսպէս կը մրմնջէր ան կարծես ինքն իրեն, քովս նստած: Ու երբ, մանաւանդ Խաժակը, ոգեւորուած ու հաւատքով, Ռուսաստանի ահարկու ուժին մասին կը խօսէին, որ կրնար կարճ ժամանակի մէջ մահացու հարուած տալ Թուրքերուն, Զօհրապ, որ Ռուսերը կը ճանչնար պատմութենէն եւ Պոլսէն միայն, պահ մը կը յափշտակուէր, բայց Շահրիկեան կուգար խանդաբելու իր հոգիին անդորրութիւնը: Մինչեւ այսօր ալ չեմ կրնար մոռնալ այդ սքանչելի հայ մարդու հոգեկան տառապանքը:

Որքան կը յիշեմ, երկու տեսակէտներ կային. Ա) ռուսեւթրքական պատերազմի առաջին օրէն իսկ, Ռուսերը կայծակնային ջախջախիչ հարուած մը պիտի տան Թուրքերուն. այս պարագային Կովկասի մէջ պէտք էր պատրաստ ունենալ հայ կամաւորներու գունդեր, որոնք, ռուս բանակին իբր յառաջապահ, փութով պիտի գրաւէին Հայաստանի ռազմական կարեւոր կէտերը՝ թոյլ չտալով, որ Թուրք եւ քիւրտ տարրերը վնասեն հայ ժողովուրդին: Բացի այդ, պէտք էր մշակել մեր քաղաքական պահանջները եւ ներկայացնել ռուս իշխանութեան, կաթողիկոսին միջոցով:

Քաղաքական մեր բաղձանքներն էին Թրքահայաստանի անկախութիւնը, ռուսական հովանաւորութեան տակ: Միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի Բիւրոն պէտք էր հրահանգէր դաւառի իր կազմակերպութիւններուն՝ գաղտնօրէն պատրաստուիլ ինքնապաշտպանութեան, իսկ վտանգի րոպէին՝ միանալ ներարշաւ հայկական գունդերուն:

Այս տեսակէտը կը պաշտպանէին Խաժակը, մասամբ՝ Արմէն Գարոն, Սարգիսը եւ Տոքթ. Փաշայեանը:

Երկրորդ տեսակէտը աւելի պահպանողական էր: Զայն պաշտպանողները այնքան ալ լաւատես չէին ռուսական արագ յառաջխաղացման մասին, տրուած ըլլալով արեւմտեան ճակատներու վրայ մեծ ուժերու պահանջը եւ կովկասեան բանակի հրամանատարական կազմի որակը: Անոնց կարծիքով, վտանգը անխուսափելի էր Թրքահայ ժողովուրդին համար:

Թէեւ ինքնապաշտպանութեան պատրաստուելու հրահանգը պէտք էր տալ, բայց անհրաժեշտ էր նաեւ Կովկասի մէջ, սահմաններու մօտ, քանի մը կէտերու վրայ համախումբ պահել ստուար միաւորներ հայ ռազմիկ խումբերու, որոնք կրաւորական դերի մէջ մնային եւ ծայրայեղ պարագաներու միայն (ջարդ կամ Թրքական պարտութիւն) սահմանը անցնէին: Վնասակար կը գտնէին որեւէ ձեւով կամաւորական զօրամասեր կազմել եւ ամբողջովին ենթարկուիլ ռուսական բանակին:

Այս պարագային՝ Թուրքերը ոչ միայն գրգռութեան առիթ պիտի չունենային Հայերու դէմ, այլեւ, նախ քան քայլ մը առնելը, աւելի երկար պիտի մտածէին սահմաններու վրայ կուտակուած ուժերու մասին, որոնք դիւրութեամբ պիտի կրնային գաղտնի ճամբաներով ներս սահիլ եւ թիկունքէն ու կողերէն նեղել Թրքական գունդերը, անիշխանութիւն ստեղծել ներսը եւ ահաբեկել քիւրտ աւազակային տարրերը:

Երկրորդ տեսակէտը պաշտպանողները կը կարծէին, թէ այժմէն պէտք է զգուշացնել Թուրք ղեկավարները՝ յայտնելով, որ սահմանին միւս կողմը գտնուող Հայերը իրենց տեղէն պիտի չշարժին, եթէ ներսի ժողովուրդին ֆիզիքական վտանգ չսպառնայ: Այս տեսակէտին կը յարէին Ս. Մինասեանը, Հրաչը, Վարդգէսը, Շահրիկեանը, կը յարէի եւ ես, իսկ աւելի ուշ՝ նաեւ Զօհրապը:

Երկու տեսակէտները անհաշտելի մնացին: Որոշուեցաւ կեդր. Կոմիտէներու քննութեան ենթարկել զանոնք եւ, միաժամանակ, իմ միջոցաւ հաղորդել Արեւելեան Բիւրոյին՝ Կովկաս, սպասելով Ընդհ. ժողովի պատգամաւորներու վերադարձին, որպէսզի ի հարկին վերաքննութեան ենթարկուի հարցը:

Բոլորը համաձայն էին սակայն, որ Թուրքիոյ հայութիւնը պարկեշտօրէն կատարէ իր քաղաքացիական պարտականութիւնները եւ յանձն առնէ պահանջուած զոհողութիւնները (զինուորագրութիւն, արտակարգ հարկեր եւն.):

Օգոստոս 14ին Պաթում պիտի մեկնէր իտալական վերջին նաւը. ըսին, թէ այնուհետեւ պիտի դադրի յարաբերութիւնը: Այս առիթը եթէ փախցնէի, ուրեմն այլեւս չէի կրնար տեղէս շարժիլ:

Այդ առեն Մեծ Կղզի կը բնակէի: Մեկնումիս նախորդ օրը, Արմէն Գարոն, Վարդգէսը եւ ես իրիկունը միասին պիտի անցընէինք. Զօհրապն ալ հրաւիրեցինք եւ միասին նաւ առինք կղզի երթալու համար: Նաւուն վերը անկիւն մը քաշուած էինք: Զօհրապ, խոհուն ու տխուր, հայեացքը ծովու բացերուն, ջղային տենդով համակուած, ընչացքին հետ կը խաղար: Ճամբու ամբողջ տեւողութեան խիստ սակաւ կը խօսէր: Մօտեցած էինք կղզիին, երբ արցունքով լեցուն աչքերը ուղղեց ինծի եւ ըսաւ յուզուած.

— Վաղը կը մեկնիս ուրեմն. լաւ ու աղնիւ մտածում է երթալ ժողովուրդին մէջ, այս ծանր օրերուն: Յեղափոխութիւնը եթէ ուրիշ արժէք իսկ չունենայ, բաւ է, որ իր անդամները այսպէս կը դաստիարակէ,— գիտնալ անձը տալ ժողովուրդին: Գրէ, եթէ բանի մը պէտք ունենաս: Անոնք մեր գլխուն բան մը պիտի բերեն, գիտցած եղիր: Դժբախտ եմ ես, որ չեմ կրնար հետեւիլ ձեզի:

Իմ տարաբախտ բարեկամս, ինչպէս քու զգայուն հոգիդ, որ այնքան լաւ կը ճանչնար շրջապատի մարդակերպ բորենիները, չկրցաւ նախըզգալ, թէ քանի մը ամիս ետք պիտի տանէին քեզ՝ փշրելու դանկդ Հայաստանի սեմին վրայ:

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Լեզուական մեղանչումներ

Բնականոն մարդ արարածը ներդաշնակութիւն կը փնտռէ միշտ եւ ամենուրեք:

Նկարի մը գոյներուն միջեւ: Մեներգին ելեւէջներուն եւ համանուագին ալիքներուն մէջ: Արձանի մը մասերուն կամ քանդակի մը գիծերուն միջեւ: Ճարտարապետական կառուցուածքի մը մէջ: Ընտանեկան բոյնէն ներս: Դպրոցին եւ իր ծրագիր-կանոնագրին մէջ: Բանակին, դահլիճին, խորհրդարանին, կուսակցութեան եւ որեւէ վարչութեան ծոցը: Ջղային դրութեան ու մտային կամ մարմնական գործունէութեանց մէջ:

Համակ ներդաշնակութիւն է բովանդակ տիեզերքը:

Ուստի ոչ մէկ կասկած որ, ներդաշնակ պէտք է ըլլայ նաեւ լեզուն, զոր կը խօսինք եւ կը գրենք:

Դժբախտաբար, բազմաթիւ գրիչներ կը շարունակեն մեղանչել կաղ եւ աններդաշնակ նախադասութիւններով:

Ահաւասիկ քանի մը նմոյշներ.

— «Տպագրական եւ թուղթի ծախքերը»:

Անտարակոյս, ոմանք սերտած են, բայց յետոյ մոռցած, իսկ ուրիշներ չեն իւրացուցած կամ նոյնիսկ բոլորովին կ'անգիտանան քերականական հետեւեալ դիտողութիւնը: — ԵԻ, ՈՒ, ԿԱՄ, ԹԷ շաղկապները միեւնոյն տեսակէ բառեր եւ միեւնոյն խօսքի մասեր միայն իրարու կը միացնեն:

Բայց, ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել գրագէտներու, որոնք կը գրեն.

— «Գրական, արուեստի ու պետական դէմքեր»:

Ի՞նչ պատճառաւ վաւերական կ'որակենք այն խմբագիրները, որոնք կը շարադասեն ամենայն հանդարտութեամբ.

— Հայ հրապարակագրութիւնը կը զբաղէր եկեղեցական կամ վանքերու խնդիրներով»:

Ի հարկէ, բացառապէս բանիմաց անհատներ պիտի չդադրին պնդելէ թէ կարելի է գրագէտ կամ հրապարակագիր ըլլալ առանց քերականութեան: Բայց, պէ՞տք է ընդունիլ նաեւ որ, ճշմարիտ գրողները ըլլան անճաշակ:

Ուրեմն, վերադառնանք վերօգրեալ օրինակներուն եւ փորձենք ուղղել զանոնք:

«Տպագրական եւ թուղթի ծախքերը» խօսքին մէջ, տպագրական բառը ածական է, իսկ թուղթի բառը որ կը հետեւի եւ շաղկապին՝ գոյական է: Ուղիղ չէ երկու տեսակէ այդ բառերուն գործածութիւնը:

Պէտք է գրել.

— «Տպագրութեան եւ թուղթի ծախսերը»:

Ներդաշնակութիւն չկայ «գրական, արուեստի ու պետական դէմքեր» խօսքին մէջ: Որովհետեւ, ՈՒ շաղկապը չի կրնար արուեստի գոյականը միացնել պետական ածականին:

Անշուշտ, պիտի խուսափինք, հոս, արուեստական ածականին գործածութենէն, որպէսզի արուեստ բառը իր ստորարկիչ առումին մէջ չմնայ: Ուրեմն, պիտի ստիպուինք հրաժարիլ գրական եւ պետական ածականներէն, որդեգրելու համար անոնց գոյականները: Հետեւաբար, պիտի գրենք.

— «Գրականութեան, արուեստի ու պետութեան դէմքեր»:

Եւ սակայն, քերականօրէն ուղիղ այս խօսքին մէջ ալ ծանրաշարժութիւն մը կայ, ըստ իս: Նախընտրելի պիտի ըլլար պահել գրական եւ պետական ածականները: Այդ պարագային, սակայն, արուեստի գոյականը անյարմարար գործածելու է: Ինչ որ դժուար չէ երբեք: Ուէ ուշիմ աշակերտ դիւրաւ պիտի գտնէր խնդրոյ առարկայ խօսքին կատարեալ ձեւը: (ԽՄԲ. — «Արուեստական»ի փոխարէն ինչո՞ւ չըսել «գեղարուեստական»):

Նոյնպէս կը կաղայ «Հայ հրապարակագրութիւնը կը զբաղէր եկեղեցական կամ վանքերու խնդիրներով» խօսքը: Որովհետեւ, կամ շաղկապը չի հանդուրժեր որ, իրմով կամրջենք եկեղեցական ածականը եւ վանքերու գոյականը: Ուստի, պիտի գրենք.

— «Հայ հրապարակագրութիւնը կը զբաղէր եկեղեցիներու կամ վանքերու խնդիրներով»:

Թերեւս նաեւ հետեւեալ ձեւով.

— «Հայ հրապարակագրութիւնը կը զբաղէր եկեղեցական կամ վանական խնդիրներով»:

Բնականաբար, գերարտադրական ախտով վարակուած գրիչները բնաւ պահ առ պահ կասելու եւ որսնելու առաքինութիւնը պիտի չունենան ու պիտի գրեն առանց վարանելու կամ տատամսելու.

— «Հարստութեան եւ վայելելու համար»:

Մինչդեռ, հիմա այլեւս գիտենք թէ պէտք է ըսել.

— «Հարստանալու եւ վայելելու համար»:

Ի հարկէ, չեմ մաղթեր որ այս խօսքը կեանքի նշանաբան մը դառնայ ձեզի համար:

Մանելէ առաջ ուրիշ ածու մը, նմոյշ մը եւս, բոլորովին թարմ, յօդուածաշարքէ մը, որ գիտցաւ ըլլալ շռայլ՝ ոչ միայն գերագոյն զգաստութեան իմաստուն գոհարներով, այլ եւ լեզուական վրիպումներով, նախ Նոր Աշխարհին եւ ապա մեր Հին Աշխարհին երկու խմբագատուներէն անցնելով հանդերձ: Խմբագրապետներր փութացին զայն զգեստաւորել մանուշակ չապիկներով, բայց քերականական մեղքեր սրբելու հոգը չստանձնեցին: Չէին կրնար, որովհետեւ մեր խմբագիրները օրը առ նուազն քանի ժամ կ'աշխատին, ըստ վերջին տեղեկութեանց ...

Անտարակոյս, աւելորդ աշխատանքի մը լծուած պիտի չըլլայինք, եթէ փորձէինք քննել, չոր օրին մէկը, հոգեբանութեան լոյսին տակ, բանաւոր եւ գրաւոր բոլոր այն արտայայտութիւնները, որոնք կը բարբառին յանուն համերաշխութեան, միասնականութեան կամ ընկերականութեան: Վստահաբար, եզրակացութիւնը զայթակղեցուցիչ պիտի ըլլար: Որովհետեւ, երեւան պիտի ելլէր ու

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԷ՞ՏՔ Է ՈՐ ԳՐԱԳԷՏԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՀԵՍՏ ՄԸ ՈՒՆԵՆԱՅ

Պարբերաբար այս հարցը կը յուզուի ֆրանսական մամուլին մէջ: Տարիներ առաջ Նարդունին ալ զբաղած էր:

Les Nouvelles Littéraires վերջերս հետեւեալ հարցումը կ'ուղղէր այն գրագէտներուն որոնք ընտրած են երկրորդ արհեստ մը ի գործ դնել, իրենց ապրուստը ճարելու համար.

— Այդ անհրաժեշտութիւնը նպաստա՞ծ թէ վնասած է իրենց գրական գործին: Ի վերջոյ ճոխացուցա՞ծ գրական վաստակը թէ արգելք հանդիսացած է անոր:

Ստորեւ՝ քանի մը պատասխաններ. —

Ժոռժ Տիւհամէլ, հեղինակ բազմաթիւ գիրքերու (արհեստով բժիշկ).— Գրագէտներու «գիւղուորագրութիւնը» միշտ ալ տեղի ունեցած է այնպիսի արհեստներու միջոցաւ որոնք ուղղակի յարաբերութիւն չունին գրականութեան հետ,—ինչպէս բանակը, համալսարանը, պետական պաշտօնէութիւնը, նաւաստութը, բժշկութիւնը... Կարելի է անցեալէն ալ նշանաւոր օրինակներ յիշել, — Ռասին պետական պատմագիր էր, Մոնթէնյը՝ վարչական պաշտօնեայ, Ռապըլէ՝ բժիշկ:

Գրագէտի մը համար իմաստութիւն է ունենալ

երկրորդ արհեստ մը որ գրականութեան հակոտնեան ըլլայ: Անկէ զատ, աւելի յարմար է որ վարձատրութիւն չսպասէ գրականութենէն: Եթէ յետադայէն տեսնէ որ ստուարաթիւ հասարակութիւն մը կը վարձատրէ իր գործը, աւելի լաւ: Բայց մենք ամէնքս ալ նախապէս ուրիշ արհեստի մը վրայ դրած ենք մեր յոյսը:

Ռոմէն փիլիսոփայութեան դասախօս էր, Տիւրթէն եւ ես՝ բժիշկ, Արգոսը՝ գծագրիչ, Վիլտրաք՝ փաստաբանի քարտուղար ... Միեւնոյն, ատեն կը կարծեմ թէ բաղձալի չէ գրականութեան մօտ արհեստ մը ի գործ դնել: Օրինակ, լրագրութիւնը որ կը ստիպէ երիտասարդ գրագէտները զոհել սիրելի գաղափարներ, կարգ մը յօդուածներ գրելու համար ստիպողաբար, ցրուել, վատնել, փճացնել գաղափարներ, որոնք կրնային գեղեցիկ գիրքի մը վերածուիլ երկու տարուան խոկումէ վերջ: Պէտք է մուխրուիլ այնպիսի գործի մը, որ կրնայ նաեւ ոգեւորել քեզ եւ հոգեպէս ալ հարստացնել:

Ալեքսանդր Առնու (շարժանկարիչ եւ պաշտօնատար), որ շատ կը խանդավառուի անիրականով, տարօրինակով, երեւակայականով, կ'ըսէ թէ սկսնակ գրագէտի մը համար դժուար է երկրորդ արհեստ մը ի գործ չդնել, մանաւանդ երբ ունեւոր չէ: Երկրորդ արհեստը շատ մը առաւելութիւններ ունի: Այդ արհեստը որքան հեռու ըլլայ գրականութենէն, այնքան լաւ է: Ան կը ստիպէ քիչ չփում ունենալ ոչ գրող բրոց մարդոց հետ: Անոր շնորհիւ հեղինակը կը պատսպարուի ջերմանոցի մէջ կազմաւորուելու վտանգներուն դէմ: Անտարակոյս լաւ է որ շատ չխորասուզուի արհեստին մէջ, եւ չխեղդէ գրական գործը առօրեայ աշխատանքին ծանրութեան տակ: Օգտակար է կեանքի փորձառութիւնը: Ես եղած եմ գինուոր, պետական պաշտօնատար: Վարած եմ շարժանկարի շարաթաթերթ մը, աշխատած եմ զանազան շարժանկարներու վրայ: Ձեմ գիշեր այս գործերը ընելու համար, թէեւ երբեմն կ'ընդվզիմ վզիս անցուած անուրին դէմ:

Ժան Ֆէօկա (նաւազ).— Ինծի համար առաջին կամ երկրորդ արհեստի խնդիր չկայ: Նաւազ մըն եմ որ կը գրէ եւ գրագէտ մը որ կը նաւարկէ: Երբ ծովային դժբախտութիւն մը ցամաք նետէ նաւազը, գրագէտը կ'աշխատի ջուրէն երեսը հանել զայն: Կարեւոր կը նկատեմ երկրորդ արհեստը: Այն արուեստագէտը որ չի գիտեր, չի կրնար կամ չուզեր կրկէս մտնել (ուր կան եւ գազաններ եւ գազանազուսպներ), դատապարտուած է անձկութեան եւ ողորմութեան: Ես չեմ հաւատար նեղութեան մղիչ արժէքին, որ միայն սրտառուչ եւ նըրուաստացուցիչ ճիչեր խլեց Վերլէնէն: Բարապաններն որսի պէս հալածելով Պալզաքը՝ թիապարտ մը դարձուցին զայն: Եթէ պարտապահանջներու փոհմակը չըլլար, տանուտէր մը կրնար ըլլալ: Ուրեմն երկրորդ արհեստ մը անհրաժեշտ է, կարենալ սպասելու, դիմանալու համար: Ես փորձեցի ծովը, հողը, երկինքը եւ լրագրութիւնը: 23 տարեկանիս լրաբեր եղայ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ: Թերթերը կը լափէին քաղած հունձքըս: Ոչինչ կը մնար գիրք մը կազմելու համար: Լրագրութիւնը առաջուց ամէն բան կ'ուտէ: Ունի մեծութիւններ եւ ստրկացումներ:

բացայայտ պիտի ըլլար թաքուն սա իրողութիւնը, — այդ քարոզները, ճառերն ու յօդուածները կը ծառայեն քօղարկելու կամ պարտկելու հակառակն արարքը: Բայց, մենք վերադառնանք մեր գործին:

Ահաւասիկ վերջին օրինակը.

— «Պատեհապաշտի, խաբելու ու շողոքորթութեան իրենց բաժինը կը խաղան»:

Կը կարծեմ թէ մանրամասնեալ այս ուսուցումով, ձեզմէ ոեւէ մէկը պիտի կրնայ ուղղել անհանդուրժելի այդ խօսքը.

— «Պատեհապաշտի, խաբեբայի եւ շողոքորթի իրենց բաժինը կը խաղան»:

Անշուշտ, կարելի է ըսել նաեւ «խաբողի»:

Բայց, ուրիշ մեղք մը չնշմարեցի՞ք միեւնոյն խօսքին մէջ:

Քերականական գիտողութիւն մը կ'ուսուցանէ.

— Ու շաղկապը պէտք չէ գործածել Ու վերջացող բառերէ ետքը եւ Ու սկսող բառերէ առաջ:

Ուրեմն, պիտի չգրենք «խաբելու ու շողոքորթութեան», եթէ աչք եւ ականջ, կամ քիչ մը ճաշակ ունինք:

Հետեւաբար կը հարցնեմ.

— «Մարմնոյն մէջէն սարսուռ մը չանցա՞ւ եւ ողնայարէն վար պաղ հոսանք մը չխուժե՞ց»:

Ատենօք, Աւետարանը ուսոյց թէ կայսեր պէտք է վերադարձնել կայսրինը:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Դղեակ Շիյոնի

Ձե՛ս ննտեր ալ ազատութեան
Ոտքին կապանք ու շղթայ,
Այլ կը կանգնիս վեհ դիւթական՝
Ափը լըճին շափիւղայ:

Շուրջըդ լեռներն, եմակն ու ձոր
Ճանճանաւոխտ ու վայրի,
Ուր խորապրմատ թեղօշն հզօր
Հովերուն դէ՛մ կը կռուի:

Շամբուտներու խորքէն հատ հատ
Կ'անցնին ճայերը նրբին,
Որոնք հանգչիլ կուգան ազատ
Պոնիվարի՛ մութ սիւնին:

Պայրընն հո՛ն է, հո՛ն են անմահ
Մտքին փշրած շղթաներ,
Որոնց վըրայ մանուկ մ'ահա
Կը դրնէ ոտքն իր երեր:

Ահեղ բանտին մէջ արդ կ'երգեն
Յաղթութեան սիրտն ու հոգին,
Ուրկէ կ'անցնին գոյներն ամէն
Ազատութեա՛ն դրօշին:

Ազատութեան մէջ արդ շողա՛,
Շողա, դղեակ սիրասուն,
Հաստահեղոյս ճօշան ու ջահ
Կողքին՝ զալի՛ք դարերուն:

Ու թող հաւփայն ու նայն հերձակ
Ծեղքելով լոյսն երկնածին,
Գան կողք կողքի հանգչիլ կոտակ՝
Պոնիվարի՛ մութ սիւնին:

Ձե՛ս ննտեր ալ ազատութեան
Ոտքին կապանք ու շղթայ,
Այլ կը կանգնիս վեհ դիւթական՝
Ափը լըճին շափիւղայ:

Զուիցերիա

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, գրական, պատմագիտական եւ ււրուեստի ամսօրեայ հանդէս: Գ. տարի Թիւ 12 (36), 1952 Յուլիս: Խմբագիր Անտոն Տ. Օհանեան: Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ.— Ave. Yousseabad, Passage Lovlagar No. 2, Tehran (Perse):

ԱՐՓԻ, գրական, գիտական ամսագիր, Գ. տարի Թիւ 7: Պատկերազարդ: Տարեկան բաժնեգին 10 տոլար: Հասցէ.— Ave. Sefaraté Francais, Passage Lovagar No. 3, Tehran (Perse): Կը հրատարակէ նաեւ յաւելուած մը, իբրեւ մանկական բաժին:

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Ա.— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒԶ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Կուսակցական աշխատաւորներու համալսարանական բջիջին քարտուղարն էր, եւ, երկուքն ալ զգացին, թէ պարտք կ'իյնար իրենց վրայ ժամանակ չվատնել երիտասարդ ուսանողի սիրով: Իրենց առաքելութիւնն էր ամրապնդել գործակցութիւնը բանուորական դասակարգին ամբողջ աշխարհի մէջ, Սպանիայէն մինչեւ Քորէա, Քիլէն մինչեւ Շանկհայ:

Լաւ աշխատեցան միասին: Շատ մը ձմեռներ անոնք իրիկունները կեցան Քիլի քարափներուն վրայ, տոմսեր յանձնելով եւ հրաւիրելով բանուորները թօթափել նացիականութեան, դրամատիրութեան եւ աշխարհակալութեան շղթաները եւ միանալ դասակարգային պայքարին:

Հիլտէ Պրանտ խզուեցաւ վերջապէս իր քաղքենի ծնողքին հետ, որոնք բնաւ պիտի չկրնային հասկնալ զինքը: Եղած էր երկչոտ մը, վախցած էր լքել իր ապահովութիւնը, իր հանդստաւէտ կեանքն ու տունը եւ այն բոլոր բաները, որոնցմով մեծցած էր: Հիմա գիտէր, թէ ինչ դատարկ բաներ էին այդ բոլորը: Քլաուզ մղեց որ տեսնէ: Նացիականութեան դէմ համայնավար շարժումը արթնցուցած էր զինքը, վերապրումի այս բարբարոս պայքարին մէջ

Իրենք ալ ստորերկրեայ դարձած նացիական Գերմանիոյ մէջ, սկսան ապրիլ իբրեւ այր ու կին, նուիրուած՝ իրենց համայնավար գաղափարաբանութեան: Հիլտէ բնաւ պիտի չմոռնար այդ ստորերկրեայ կեանքը, երբ կը հետապնդուէին Կէսթափոյի կողմէ Գերմանիոյ սրտին վրայ: Բայց այդ կեանքին մէջ էր իրապէս, որ առիթը ունէր ճանչնալու իր սիրած մարդը, ուսումնասիրելու անոր շարժումները եւ գիտնալու, թէ ինչպէս կը գործէին անոր ուղեղն ու սիրտը:

Նացիները ստորագրած էին ձերբակալման հրամանագիր մը Քիլի համալսարանի համայնավար բջիջի բոլոր անդամներուն դէմ: Որպէսզի տեսանելի չըլլային, Քլաուզ եւ Հիլտէ ստիպուած էին շատ մը ամիսներ առանձին մնալ իրենց սենեակին մէջ, Հիլտէ միայն պատահաբար դուրս կ'ելլէր նպարեղէնի գնումներու համար: Ձեռք պիտի իյնայի՞ն, Քլաուզ գիտէր, որ Հիլտէ բնաւ պիտի չմատնէր զինքը եւ նախամեծար պիտի սեպէր մեռնիլ, քան թէ վկայութիւն տալ իրեն դէմ: Ան վստահ էր Հիլտէի մասին այնքան, որքան քիչ մարդիկ կնոջ մը կրնան վստահիլ: Վստահ էր նոյն իսկ այն ատեն, երբ տասնեւհինգ տարիներ վերջը ձերբակալուեցաւ Լոնտոնի մէջ, իբրեւ աշխարհի ամենամեծ հիւլէական լրտեսը:

Իրենց ստորերկրեայ կեանքի շրջանին դրամ չունէին եւ Հիլտէին վրայ կ'իյնար իր ազգականներէն դրամ ճարելու հոգը, հակառակ այն իրողութեան, որ խզուած էր ան իր ընտանիքին հետ:

Այդ օրերուն, Քլաուզ յաճախ հարց կուտար ինքն իրեն, թէ պէ՞տք է արդեօք կարճ «մեղրալուսնի» մը ելլել եւ ապա բաժնուիլ տարբեր ճամբաներով: Բայց Հիլտէ չէր այն կինը, որ պիտի թոյլատրէր անոր առնել գլուխը եւ երթալ տարնալի, հասարակաց տաղնապի մը շրջանին, երբ Գերմանիոյ համայնավար երիտասարդութիւնը կը ջարդուէր Հիթլէրի եւ իր հորդաներուն կողմէ:

1950ին, Քլաուզ Ֆուքսի դէմ Լոնտոնի մէջ կատարուած շնդալից դատավարութեան ընթացքին, հազիւ թէ յիշատակութիւն եղաւ անոր անցեալի մասին, հազիւ թէ շօշափուեցան այն օրերը, երբ ան կը գտնուէր համայնավար ստորերկրեայ շարժման մէջ:

Գերմանական ստորերկրեայ կեանքի իրենց առաջին շաբաթը երկինքէն ինկած պարգեւ մըն էր այս երկու սիրահարներուն համար: Երբ առաջին անգամ, Հիլտէ, գնումներու համար նպարավաճառատուն գնաց, գնեց նաեւ ձեռք մը խաղաքարտ, որոնցմով, Քլաուզ մինակը եւ լարուած ուշադրութեամբ թուղթ կը բանար, երբ Հիլտէ դրսած կ'ըլլար:

Մեղրալուսնային տրամադրութեամբ անոնք խօսեցան իրենց ապագայի մասին: Պէտք էր որ հեռանային Գերմանիայէն: Այո, օր մը, երբ կռիւը վերջ գտած պիտի ըլլար, պիտի ունենային իրենց սեփական տունը, սեփական գիրքերով: Ան մեծ բնագէտ մը պիտի ըլլար, թերեւս մեծ՝ ինչպէս Այնշթայնը: Պիտի ունենային սկաւառակներ Պեթհովէնէն եւ Շոշթաքովիչէն, եւ, մեծ յեղափոխականներու նկարները՝ պատին վրայ:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

պահովութիւնն ալ այդ կը պահանջէ: «Ես չեմ կարծեր թէ պատերազմը մօտալուտ է կամ անխուսափելի: Բայց եթէ վերջերս կացութիւնը բարւոքած չէ Եւրոպայի մէջ — եւ ես կը հաւատամ թէ բարւոքած է — այդ կը պարտինք արեւմտեան ազգերու միութեան եւ զօրութեան: Որեւէ թուլացում մեր ճիգին մէջ՝ կրնայ մահացու դառնալ: Խաղաղութիւնը կրնանք ապահովել եթէ մնանք միացեալ եւ զօրաւոր, վասնզի մենք երբեք մեր զէնքերը պիտի չգործածենք յարձակողական նըպատակներու համար»:

210.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պալքաններէն Վիէննա հասած լուրերու համաձայն, Ռուսերը անարգել կը զօրացնեն պուլկարական բանակը, իբրեւ իրենց յառաջապահը այդ շրջանին մէջ: Բանակը այժմ կը բաղկանայ 210000 զինուորներէ, ինչ որ քառապատիկն է դաշնագրով արտօնուած թիւին:

Սթալինկրատը (Վառնա) դարձած է խարիսխ մը ռուսական տորմիղին եւ սուզանաւերուն համար: Ցաճախ ռազմափորձեր տեղի կ'ունենան Վառնայի եւ Քոնսթանցայի միջեւ: Ռուսերը օդաչուներ մարզած եւ 15 օդակայաններ շինած են որոնց մեծ մասը կրնայ գործածուիլ ռմբաձիգ օդանաւերու համար: Ինչպէս միւս արբանեակ երկիրներուն զինեալ ուժերը, պուլկար զինուորներն ալ խորհրդային համազգեստ կը հագնին եւ իրենց դաստիարակումը հիմնուած է սովետականին վրայ: Բազմաթիւ արձակազէն եւ մարտական խումբեր ալ կան ուր կը մարզուին բանուորներ, ուսանողներ, նոյն իսկ դպրոցականներ, մանչ թէ աղջիկ: Զինավարժութեան դասերուն ատեն Եուկոսլաւիան կը ներկայացնեն իբրեւ «գերագոյն թշնամին եւ դաւաճանը»:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

Կառավարութիւնը որոշած էր Սեպտեմբեր 11-ին վերահաստատել «կրկնակ պիտակ»ի դրութիւնը: Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն այս որոշումը օրէնքիվերածուած է. ուրեմն պտուղի, բանջարեղէնի, հաւեղէնի վաճառորդները պարտաւոր են ծախուած ապրանքին գինին քով նշանակել նաեւ գնուած գինը քիլոյի վրայ: Այս որոշումը գործադրելի է երկուշաբթի օրէն սկսեալ, Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգներուն մէջ: Բանջարեղէններուն մէջն է գետնախնձորը, իսկ հաւեղէնի մէջ ճագարը:

Կրկնակ գինը պտուղներու եւ բանջարեղէններու համար (ոչ հաւեղէնի) առաջին անգամ սկսան գործադրել չորս տարի առաջ, սակայն առեւտրականներուն բողոքին վրայ, հետզհետէ դադրեցուցին: Վարչապետ Փինէի ձեռք առած խիստ միջոցներէն մէկն այս է, երբ այս ամառ տեսաւ որ պտուղներու եւ բանջարեղէններու գինը կը բարձրանային, փոխանակ իջնելու: Առեւտրականները կ'առարկեն թէ ժողովուրդը պիտի մտածէ որ ծայրայեղ շահեր կ'ընեն: Նաեւ դիտել կուտան թէ հրամանագիրը նկատի չառներ փոքրաքանակ վաճառորդներուն տուրքերը եւ ուրիշ ծախքեր:

Ի պատասխան կրթ. նախարարին դիմումին, հրատարակիչներ եւ գրավաճառները որոշեցին հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ 6 առ հարիւր զեղչել դպրոցական գիրքերու գինը: Յունիսին որոշած էին 4 առ հարիւր զեղչը, այժմ 2 առ հարիւր եւս պիտի զեղչեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան երկու պատժուած անդամները, Մարթի եւ Թիյոն, մէջտեղ չկան օրերէ ի վեր, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Կ'ըսուի թէ մէկ ամիս պայմանաժամ տրուած է երկու ամբաստանեալներուն, որպէսզի հրապարակաւ զղջում յայտնեն իրենց մեղքերուն համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեսփոխաններէն հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը Պոն գնաց, խորհրդակցելու համար երկրին միացման եւ ընտրութեանց մասին: Այս առթիւ թշնամական ցոյցեր կատարուեցան, — «Վերադարձուցէք մեր գերիները, Մոսկուա գացէք» եւն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ որոշուած է Հիւս. Սառուցեալ Ովկիանոսը եւ Պալթիկ ծովը միացնել Սեւ Ծովուն, շարք մը ջրանցքներով եւ նաւարկելի գետերով: Կը խորհին նաեւ լեհական գետերը միացնել ռուսական ջրուղիներուն եւն.:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան փոխթեկնածուն (հանրապետական), Նիքսըն խոստովանեցաւ թէ 16000 տոլար ստացած է հարուստներէ, ծերակուտական ընտրութեանց առթիւ: Այս պարագան վարկաբեկիչ կը համարուի զօր. Այզընհաուըրի համար ալ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտներ ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի դպրոցի արձանագրութիւնները կը կատարուին Սեպտ. 15էն սկսեալ, կէսօրէն վերջերը ժամը 3էն մինչեւ 5: Ուսուցիչ՝ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկըսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին: Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալուեան:

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրահին մէջ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կը բացուի Սեպտ. 30ին երեքշաբթի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր Տեսչութեան:

Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Վիէն.— Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ. 1ին: Ուսուցիչներն են Պ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ եւ Տիկին ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ:

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչներուն:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին դըպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 2ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—5, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 rue des Convelescents:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ յառաջիկայ 28 Սեպտեմբերի կիրակին պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն եւ Ս. պատարագ, ապա մատաղի օրհնութիւն եւ բաշխում:

Փափաքողները կրնան միասին բերել իրենց ճաշը: Իրենց տրամադրութեան տակ է եկեղեցւոյ ընդարձակ եւ մաքուր բակը:

Անոնք որ կ՚ըփափաքին նուիրել մատաղցու ոչխար մը կամ գնման մասնակցիլ իրենց նուէրներով, այժմէն թող հաճին իրենց բաժինը ղրկել Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Միհրան Շիշմանեանի, 71 rue Jean Jaurès, Arnouville les Gonesse (S. et O.) եւ կամ յանձնել Փարիզ, 78 rue Lafayette, բակին մէջ գանձապահ Պ. Կարպիս Գասապեանի, Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Տ. Աղդէ քհնյ. Փայլակեանի:

Gare du Nordէն շոգեկառք 8.34, 10.05 եւ 11.03:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ 20 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Սալօն Splendideի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ.— Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գոստիկեան իրենց մօրաքրոջ՝ Տիկին ԱԳԱՊԻ ՄԱՀՏԷՍԵԱՆԻ (Վիրկարա) թարմ հողակոյտին իբրեւ ծաղկեպսակ հազար ֆր. Անտիյեի ծերանոցին, հազար ֆր. ալ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին կը նուիրեն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Գոհար Վտարանդիէ, Տէր եւ Տիկին Միհրան Կարապետեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փէնիրեմէշեանէ հազարական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց քեռորդիին եւ զարմուհիին Տիկին Նազենի Թագուորեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 23 Septembre 1952 Երեքշաբթի 23 ՍԵՊՏԵՄ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6872-Նոր շրջան թիւ 2283

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԷՆ ԱՌԱՋ՝ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ վերջին Թղթարերը չնդալից մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ դէպի արեւելեան ճակատ կատարուած այցելութեանց, Վոսփորի մեծ ռազմափորձերուն եւ ուրիշ կարեւոր դէպքերու մասին:

Ինչպէս կարդացիք օրը օրին, Ատլանտեանի ճակատին սպարապետը, զօր. Րիճուէյ Կարին գնաց վերջերս, քննելու համար արեւելեան շրջանին պաշտպանութեան միջոցները:

Զօրավարը այցելեց բոլոր կարեւոր դիրքերը, — Կարին, Սարըղամըշ, Կարս, Իգտիր, Օլթի, Արարատ եւայլն:

Այս առթիւ Թուրք թերթերը զօրավարին բերանը կը դնեն զարմանազան խօսքեր:

Օրինակ, զօրավարը Իգտիրի ճամբուն վրայ, Մարգարայի կամուրջը հասած ատեն, կ'ողջունէ Թուրք պահակը, յայտարարելով.

— «Աչքերուդ մէջ կը կարդամ թէ ինչքան խռանդագին եւ վճռաքար կը կատարես պարտականութիւնդ»:

Ակամայ կը յիշենք ուրիշ ամերիկացի զօրավար մը, հանգուցեալ Հէյըրըը, որ 1919 — 20ին նոյն կամուրջին վրայ կ'ողջունէր հայ պահակը, գինուոր մը՝ պատուաստուն հանդերձանքով:

Զօրավարը վերադարձին, Պոլսոյ մէջ իր խոր հիացումը կը յայտնէր հայ զինուորին քաջութեան, չարքաշութեան եւ համբերութեան մասին:

Այդ օրէն ի վեր, մեր ձեռքը կը մնան միայն դեղնած մագաղաթներ եւ չռայլարան հաւաստիքներ, իսկ Թուրքին ձեռքը՝ Մարգարան ու Իգտիրը, Կարսն ու Արարատը եւ մնացեալը...

Դարձեալ Թուրք թերթերն են որ կը պատմեն, նոյն այցելութեան առթիւ.

— «Զօր. Րիճուէյ եւ Թուրք հրամանատարները ճաշեցին Կարսի հերոսներէն Քաղըզմանցի (Կաղզուանցի) Ալի Աթամանի տունը:

«Յետոյ ճամբայ ելան եւ սկսան բարձրանալ Արարատ լերան 3000 մեթր բարձր կողերէն: Սպարապետը Իրանի սահմանին մինչեւ երեսուն քիլոմեթր մօտենալէ ետք, աչքէ անցուց արեւելեան Պայազիտի սահմանամերձ պահականոցները:

«Այս քննութենէն վերջ զօրավարին աչքերը գոհունակութենէն կը փայլատակէին».

Ու վերջապէս խօսք մը եւս՝ ամերիկացի զօրավարին բերնով.

— «Թուզլուճա (Օլթի) Թուրքիոյ մէկ հողամասն ըլլալով, մեր ալ հողամասն է»:

Որ եւ է Թրքապատում անպատճառ զաւեշտական մաս մըն ալ պիտի պարունակէ:

Այսպէս, Պոլսոյ եւ Անգարայի թերթերը կը գրեն թէ «զօր. Րիճուէյ իր այցելութեան առթիւ կրած յոգնութիւնը մոռցաւ սեւ եւ ձմերուկ ուտելով Երզրումի մէջ»:

— Ոչ միայն կերած, այլ եւ «20 — 30 հատ ալ միասին տարած է», կ'աւելցնէ թերթ մը:

Երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ, այդպիսի վայելք մըն ալ նախագահ Էռիօն ունեցած էր Իգտիրի մէջ, ինչպէս գրեցին այն ատեն:

Թուրք թերթերը միեւնոյն աւետաբեր լուրերը կը հաղորդեն Վոսփորի ռազմափորձերուն առթիւ, որոնք նոր վերջացան:

Այդ լուրերուն համաձայն, «կարմիր» ուժերը (Թրքական եւ զինակից) «բնաջնջած են» կապոյտները (Թշնամի), յաջողութեամբ պաշտպանելով Իսթանպուլը:

Այս առթիւ ալ ջերմ գոհունակութիւն յայտնած է դարձեալ Ամերիկացի մը, ծով. Քերնի:

— «Ռազմափորձը պսակուեցաւ փայլուն յաջողութեամբ: Մասնաւորապէս հիացայ ցամաքային, օդային եւ ծովային ուժերուն գործակցութեան վրայ»:

Ուրիշ դաշնակից հիւրեր ալ ըսեր են թէ «Թուրքերը իրենց բանակով ինչքան հպարտանան՝ քիչ է»:

Փորձեցինք ամփոփել անցուդարձ մը որ արժանի է լուրջ խորհրդածութեան:

Առաջին անգամ չէ որ Թուրքիա սուրին եւ արտաքին աջակցութեան կ'ապաւինի, անծայրածիր սահմաններ փրկելու համար:

Իսկ պատմութիւնը կ'ըսէ. — Արդարութիւնը շատ աւելի սուր է քան սուրը: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԱՆԻ՛ ՀԱՒԱՏԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ...

Մոսկուայի գրական շաբաթաթերթը կը հրատարակէ շարք մը նամակներ իր ընթերցողներէն, որոնք կը պահանջեն որ իշխանութիւնները ճար մը գտնեն, որպէսզի մարդիկ սակէ վերջ չհայհոյեն եւ լպիրշ բառեր չգործածեն:

Նամակագիրներէն ոմանք կը յիշեցնեն թէ խորհրդային այսինչ օրինագիրքը ունի իր 74րդ յօդուածը, որ պատիժ կը սահմանէ այն քաղաքացիներուն համար, որոնք բերան կ'աւրեն եւ բազմայարկ հայհոյանքներ կը տեղացնեն, երբ բարկանան:

Եթէ իրաւ այդ տեսակ յօդուած մը կայ խորհրդային օրինագրքին մէջ, կ'արժէ որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնն ալ, եղածին պէս իւրացնէ զայն եւ աշխարհին երեսէն միանգամընդմիշտ վերցնէ հայհոյանքը, մանաւանդ անոր Թըրքական տեսակը:

Այո, շատ անհրաժեշտ է որ այս հարցը դրուի միջազգային արեւպագոսին օրակարգին վրայ եւ դարման մը գտնուի, որպէսզի, երբ ամուսին կոչուած արարածը — բացառութիւնները յարգելի են — իրիկուան գործէն տուն վերադառնայ, չպոռայ տիկնոջը քթին - բերնին.

— Շան զաւակ, սա փապուճներս բեր: Խայտառակ կնիկ, աս ալ կերակո՞ւր է որ եփեր ես...

Բայց, խօսքը մէջերնիս, չեմ հաւատար որ Մոսկուան այդ տեսակ օրէնք ունի, որովհետեւ եթէ ունենար, Երեւանի բերնի՞ն էր ինկեր որ հայհոյէր մեզի, «դրսեցի»ներուս դէմ, մանաւանդ այս օրերս, երբ «Փրաւտա»ն արիւն քրտինք մտած է ապացուցանելու համար թէ օտար ժողովուրդներուն հանդէպ յարգանք ունին եւ երբեք, երբեք ատելութիւն չեն սերմաներ... նոյնիսկ Դաշնակներուն դէմ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՋՈՒՐԵՐԷՆ, ԲԱՅՑ...

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Իկտիր — Թուզլուճա (Օլթի) հովիտին ոռոգման գործին ուսումնասիրութիւնը աւարտեցաւ: Այս ոռոգումը հնարաւոր պիտի ըլլայ միայն Սարտարապատի ամբարտակի ջուրերով. իսկ այս ջուրերէն ալ օգտուելու համար, անհրաժեշտ է որ ամբարտակին համար ծախսուած գումարին կէսը վճարենք Ռուսերուն:

Այս մասին երկար ատենէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային Արտաքին Նախարարութեան եւ խորհրդային դեսպանին միջեւ, բայց ուեւէ արդիւնք չեն տուած: Ռուսերը կը պահանջեն որ ջուրին փոխարժէքը վճարուի Մոսկուայի մէջ:

Արդ, Անգարայի մէջ վճարումը կատարուելու պարագային, մէկ միլիոն ոսկի բաւական է, մինչդեռ Մոսկուայի մէջ պէտք է վճարել 2 միլիոն ոսկիէն աւելի, դրամի տարբերութեան պատճառաւ: Եթէ Ռուսերը հաւանութիւն չյայտնեն, սահրերկրեայ ջուրերէն օգտուելու միջոցներուն վրայ պիտի խորհի կառավարութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ զինուորութեան շրջանը կըրճատուեցաւ հետեւեալ ձեւով.— Ցամաքային զինուորներու համար 24 ամիս, մասնագէտներու եւ պահեստի սպաներու՝ 27 ամիս: Ծովային 27 ամիս, մասնագէտներու, ենթասպաներու եւ պահեստի սպաներու համար 30 ամիս: Օդանաւային զինուորներու համար 27 ամիս, մասնագէտներու եւ պահեստի սպաներու 30 ամիս:

ՌՈՒՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ ռազմափորձերըսկսան ի ներկայութեանըազմաթիւ սպաներու: Հաւանական է որ անգլիացի մարաջախտ Մօնկոմըրի եւս ներկայ ըլլայ ռազմափորձերուն: Մառեչալը այժմ կը քննէ Տարտանէլի ամրութիւնները:

ՖԱՐՈՒՔ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ յանձնարարած զինիներու, խմիչքներու, պարդեղէններու սնտուկները ինչպէս եւ ուրիշ պերճանքի վերաբերեալ առարկաները հետզհետէ կը հասնին: Կառավարութիւնը

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ՅԱՋՈՂԻԼ

Կիրակի օր վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ, տօնավաճառին բացման առթիւ: Ծանրանալով օրուան հոգերուն վրայ, պարզեց կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն արդիւնքը: «Խստութեամբ չարունակեցաւ պայքարը Թղթադրամի անման դէմ: Այս տարի խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած վարկերը իրական վարկեր էին, այսինքն գիներու հաստատուն վիճակը պահեց անոնց բուն արժէքը: Տնտեսական յառաջդիմութիւնը պէտք չէ փրկանք մը դառնայ դրամի վարկաբեկման համար, այլ ընդհակառակն պէտք է ըլլայ աշխատանքի եւ խնայողութեան պտուղը: Կառավարութիւնը ուզեց կասեցնել գիներու բարձրացումը, ինչպէս կասեցուցած էր տուրքերու եւ հանրային ծախքերու յաւելումը: Ան հաստատեց առաւելագոյն աստիճան մը (ձեղուն), վերջ տալու համար ամէն չարաշահութեան, որպէսզի գիները որոշ կէտէ մը անդին չանցնին: Այս կերպով ասպարէզ կը բացուի ազատ մրցակցութեան համար, ինչ որ պիտի նպաստէ գիները իջեցնելու: Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը քաջարի ընթացք մը բռնեց հանրային կեանքի մէջ, արծարծեց ժողովուրդի բոլոր խաւերուն ընդոծին քաջութիւնը: Այս ուղղութեան արդիւնքներ պիտի զգացուին հետզհետէ: Ապագան մեզի չի պատրաստեր աղէտներ որոնց կը սպասեն ոմանք. այլ ընդհակառակն բարիքներ զորս իրաւունք ունինք յուսալու: Մեծ երկիրներու համար, ինչպէս է Ֆրանսան, ուժ կը ստանան իրենց կորովէն եւ ընկերային միութենէն: Երբ ձեռնթափ ըլլան, ոչ մէկ հարստութիւն կրնայ զիրենք փրկել անկումէն»:

«ԶԳՈՒՇԱՆԱՆՔ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԷ»

Նոյն օրը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն, Մառնի ճակատամարտին 38րդ տարեդարձին (1914) եւ մառեչալ Ժոֆրի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Ըսաւ թէ Ֆրանսա մեծ ճիգ մը փորձեց իր նախկին Թշնամիները հաւաքական պաշտպանութեան ցանցի մը կապելու համար, թէ ինքզինքը գերմանական զինապաշտութեան դէմ պաշտպանելու եւ թէ միացեալ Եւրոպա մը ստեղծելու համար:

— «Բայց պէտք չէ մոռնանք թէ այն վտանգները որոնց դէմ ապահովութիւն կը փնտռենք, կրնան դարձեալ երեւան գալ, եթէ վաղուան եւրոպական բանակին մէջ Ֆրանսայի ուժերը անբաւական ըլլան իրեն ինկած դերը կատարելու: Պատրանքներ չսնուցանենք: Ոչ մէկ քաղաքականութիւն, նոր զէնքերու ոչ մէկ գիւտ չեն կրնար մեզ ազատ կացուցանել ռազմական տեւական ճիգէ մը, նկատի առնելով մեր աշխարհագրական դիրքը: Իսկ այս ճիգը ամէն տարի պիտի կլանէ մեր ազգային եկամուտին կարեւոր մէկ մասը: Մինչեւ որ չհասնինք ցամաքային եւ օդային ուժերու որոշուած մակարդակին, պիտի չկրնանք հասնիլ մեր ուզած ապահովութեան: Ինչ որ ալ ըլլայ ազգային պաշտպանութեան գինը, միշտ աւելի վար կը մընայ երկարատեւ պատերազմի մը եւ մանաւանդ պարտութեան մը գինէն: Գ. Հանրապետութեան վարիչները ամբողջ ազգին աջակցութեամբ 1914էն առաջ յանձն առած էին ծանր զոհողութիւններ, որպէսզի ապահովեն առաջին եւ թերեւս վճռական ճակատամարտը՝ պատերազմի մը պարագային: Երկիրը նոյն իսկ ընդունած էր եռամեայ զինուորութիւնը — այսօրուան ծառայութեան կրկնապատիկը — որպէսզի միլիոններ պատրաստ ըլլան կռուելու, երբ նախայարձակում կատարուէր: Այսօր, 38 տարի ետք, խորապէս տարբեր են ազգային ապահովութեան խնդիրները, բայց այդ ապահովութիւնը ձեռք բերելու աշխատանքը կը մնայ մեր առաջին պարտականութիւնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը համոզած է դաշնակիցները մէկզի դնել պաշտպանողական ռազմավարութիւն մը որ արշաւանքի մը եւ ի վերջոյ աղետալի ոմբակոծութեանց պիտի ենթարկէր Ֆրանսան եւ միւս ցամաքային երկիրները, աւելի վերջը ազատագրելու համար»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

որոշեց ետ ղրկել, եթէ մաքսատուրքը չվճարուի: Գահընկէց Թագաւորին ապսպրանքները ցարդ Եգիպտոս կը մտնէին առանց մաքսատուրքի:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութիւնը նոր զեկոյցով մը կը յիշեցնէ թէ 10 առ հարիւր յաւելում պիտի ըլլայ այն տուրքերուն վրայ որոնք չեն վճարուած Սեպտ. 26էն առաջ (1952 յունիսին դանձելի ուղղակի տուրքերը):

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻՆ հասած լուրերու համաձայն, ահաւոր սով մը կը սպառնայ քաղաքացիներուն: — Կ'ըսուի թէ Քորէացիները նոր զէնքեր պիտի փորձեն պատերազմը շահելու համար:

ԱՆՑՔԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀՈՂԱՅԻՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ (Յառաջ).— Եգիպտոսի մէջ, ամէնէն աղքատ դասակարգը Ֆէլլահն է, այսինքն գիւղացին, որ կը կազմէ բնակչութեան 100ին 80-էն աւելին: Այս կը նշանակէ թէ 20 միլիոնի վրայ աւելի քան 16 միլիոն մարդիկ կը տառապին ծայրայեղ թշուառութեան մը՝ ճիրաններուն մէջ, անբացատրելի համակերպութեամբ մը:

Եգիպտական թերթերը եւ հանրային գործիչները իրենք ըրած են յաճախ հաշիւները, յայտարարելու համար, որ բնակչութեան կէսէն աւելին օրը իրիկուն կ'ընէ ամսական երկու եգիպտ. ոսկիի (1800 ֆրանքի) եկամուտով մը, իսկ մէկ չորրորդին վաստակածն ալ վեց եգիպտականէն (5400 ֆրանք) անդին չանցնիր:

Տնտեսական ներկայ պայմաններու մէջ այսքան խիղճ ու անբաւարար եկամուտ ունենալ՝ կը նշանակէ չոր հացով մը քաշկռտել կեանքը եւ ապրիլ կէս-կուշտ, կէս—անօթի: Եւ, բնակչութեան արագ աճումով, աւելի եւ աւելի մխրճուիլ թշուառութեան մէջ: Զմոռնանք, որ Եգիպտոս, աշխարհի մէջ, բազմածնութեան տեսակէտով կըրնայ մրցիլ շատ ու շատ երկիրներու հետ: Աճի տարեկան միջինը կը հաշուըուի կէս միլիոն: Այս հաշուով ու թափով, 40 տարի վերջը, այսօրուան համրանքը պիտի կրկնապատկուի, հասնելու համար 40 միլիոնի: Ի՞նչ պիտի ընեն այս միլիոնները, յառաջիկային, եթէ միանգամայն չբարելաւուին երկրին տնտես. պայմանները, արդիւնաբերական լայն ձեռնարկներու իրականացումով: Այն ալ առանց յապաղելու եւ ժամանակ կորսնցնելու: Ազգերու կեանքին մէջ 40 տարին, 40 օրուան չափ շուտ կ'անցնի: Իսկ սերնդագործութիւնը ոչ ժամանակին կը նայի, ոչ ալ կ'արգիլուի օրէնքներով:

Այսօրուան թշուառութեան պատճառը այն չէ, որ Եգիպտոս չի կրնար ապրեցնել իր բնակչութիւնը: «Կենսական տարածութեան» հարց չկայ այս ընդարձակ երկրին համար, ուր, Նեղոսը յատկապէս, հրաշալի օրհնութիւն մըն է: Հնարաւոր է օգտագործել զայն ամէն ժամանակ, եռապատիկ, քառապատիկ կարելիութիւններով: Եւ ապահովել բնակչութեան — նոյնիսկ վաղուան նոր միլիոններուն — մարդավարի կեանք մը:

Հնարաւոր չէ եղած սակայ պարզ այն պատճառով, որ հողին իրաւական տէրը, բուն իսկ ֆէլլահը, հողազուրկ է ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: Մշակելի տարածութիւնները հողատէր սակաւապետութեան մը սեփականութիւնն են: Կը տիրէ աւատապետական կարգուսարք մը, ուր, գիւղացին, մշակը կամ աշխատաւորը, ճորտն է եւ կ'աշխատի պատառ մը հացի համար միայն: Այդ պատճառով ալ թշուառ է: Մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն հազարէն մինչեւ երկու հազար ֆէտտան (արտավար) հող ունեցող սեփականատէրները: Թերթերը, իրենց բազմատեսակ մերկացումներու կարգին գրեցին, թէ դեռ նախարար չեղած, Վաֆտի ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ֆուատ Սերակէտտին քանի մը հարիւր ֆէտտան հող ունէր իբրեւ հօրենական ժառանգութիւն, մինչդեռ այսօր ունի 1800 ֆէտտան: Գահընկէց Ֆարուքի համար բուեցաւ թէ տիրացած է բոլոր մշակելի հողերու հարիւրին 30ին, 700 միլիառ ֆրանքի արժէքով եւ տարեկան կէս միլիառէն մինչեւ երկու միլիառ ֆրանք եկամուտով: Բազմաթիւ ուրիշներ, միեւնոյն ձեւով, սեփական ագարակներու վերածած են հողային ընդարձակ տարածութիւններ, ուր ֆէլլահը կ'աշխատի վասն ոչինչի, ճորտային հաւատարութեամբ ու համակերպութեամբ:

Այս կացութեան բերումով ալ, Եգիպտոսի մէջ կան երկու չեշտուած դասակարգեր,— մէկը՝ որ կը տագնապի ծայրայեղ թշուառութեան մէջ, իսկ միւսը, որ յղփացած է անհաշուելի հարստութեամբ եւ կը լողայ ճոխութեան մէջ: Միջին դասակարգ գրեթէ չկայ: Կամ այնքան սահմանափակ է, որ վերի երկուքին մէջ գրեթէ աչքի չի զարներ:

Ահա այս ընդվզեցուցիչ անարդարութեան է, որ վերջ մը տալ կ'ուզէ զօր. Մ. Նեկիպ, հողային արդար բաշխում մը ծրագրելով յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին: Մշակելի հողը, իր առաւելագոյն համեմատութեամբ, պիտի վերադարձուի մշակողին: Եւ ոեւէ մէկը իրաւունք պիտի չունենայ շահագործելու 200 ֆէտտանէ աւելի տարածութիւն մը: Ինչ որ աւելի է պիտի գրաւուի եւ տրուի հողազուրկ ֆէլլահին:

Բնական էր, որ այս կարգադրութենէն դժգոհ պիտի մնային աւատապետները: Վճռականութիւնը, սակայն, որով քայլ կը նետէ զօր. Նեկիպ, պէտք է նկատել երաշխիք մը, թէ ընկերային արդարութեան այս ծրագիրն ալ պիտի մտնէ հետզհետէ իր գործադրութեան ճամբուն մէջ, բարելաւելով մարդկային ստուարաթիւ զանգուածներու ապրուստի պայմանները:

Ասոր հետ միասին պիտի գործադրուի արդիւնաբերական զարգացման ուրիշ ծրագիր մը, ճարտարարուեստական, հանքային հարստութեանց շահագործման, ջրաբաշխական եւ գիւղատնտեսական կարեւոր ձեռնարկներով: Ծրագրին իրագործման համար ամէն կարգի դիւրութիւններ եւ երաշխաւորութիւններ պիտի վայելեն դրամատիրական օտար ընկերութիւնները, անշուշտ պետական հակակշռի տակ: Պիտի քաջալերուի հետեւաբար օտար դրամագլուխի մուտքը եւ վերջ պիտի գտնէ՝ այն նշանախօսքը, թէ օտարները տեղ պէտք չէ ունենան Եգիպտոսի մէջ: Արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող եւ յառաջիկային կազմուելիք օտար ընկերութիւնները իրաւունք պիտի ունենան այսուհետեւ իրենց վերապահելու արժեթուղթերուն հարիւրին 51ը, իրաւունք մը, զոր, մինչեւ այսօր կը վայելեն միայն Եգիպտացիները:

Զօր. Նեկիպ համոզուած է թէ այս երաշխիքները եւ ուրիշ դիւրութիւններ, բաւարար խայծ մը պիտի ըլլան վերահաստատելու վստահութեան մթնոլորտը եւ մղելու օտարները, որ անգամ մըն ալ նպաստեն Եգիպտոսի տնտեսական բարգաւաճման, տեղաւորելով եւ եգիպտական բնական հարստութեանց վրայ շահագործելով իրենց դրամագլուխները:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԱՐՀԱՒԻՐՔԸ

(30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ,— 1922 ՍԵՊՏ. 21—22)

Ա.

Երբ 1914ի պատերազմը պայթեցաւ տասը տարեկան էի: Իզմիրը ազատ մնաց տեղահանութենէ, շնորհիւ կուսակալ Րահմի պէյի: Բայց օր մը աշնորհս(?) առաջնորդ Ինճէեան եպիսկ. քարոզով մը հրաւիրեց ժողովուրդը, Առաջնորդարանի դրան եւ եկեղեցւոյ բակին մէջ դրուած տուփերու մէջ ձգել հայ կուսակցականներու անունները, Դաշնակցական, Հնչակեան եւն.: Կ'ըսէր թէ հակառակ պարագային կուսակալը ազդարարած էր պատրաստուիլ դէպի աքսոր, երկու երեք օրէն: Եթէ չեմ սխալիր 15—20 հոգի զոհուեցան այդ պատճառով, ժողովուրդին սիրոյն: Անոնցմէ մէկն էր Պ. Տէրպէտէրեան (Դաշնակցական), մեր թուաբանութեան ուսուցիչը, Զինադադարէն վերջ բախտը ունեցանք կրկին զինքը տեսնելու մեր մէջ...

Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ վիճակը շատ ծանր էր, լաւագոյն օրերու հաւատքը ունէինք: Թուրք թերթերը յուշիկ յուշիկ սկսան Հայաստանի մասին գրել: Օրուան լուրերուն հետեւելով հետզհետէ կը պայծառանար մեր հորիզոնը: Հայաստանի Հանրապետութեան Ներկայացուցիչը, Ա. Ահարոնեան Պոլիս եկած է: Եւ օր մըն ալ փլուզում Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ: Զինադադար: Եւ բոլոր պահուած փախստականները ելան լոյս աշխարհ: Խրախճանք, ցնծութիւն: Հայկական փառապանծ եռագոյնը մեծածաւալ կը ծածանէր Ս. Ստեփանոսի եկեղեցիի գմբէթին վրայ: Այն ատեն չէինք գիտեր թէ այդ դրօշակը «Դաշնակցական» էր: Ամէնէն պզտիկ երախան ալ գիտէր թէ Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշակն էր:

Նոր կեանք մը կը սկսէր մեզի համար: Բացուած էին սիրտերը: Երեւակայութիւնը կը ճախրէր սանձարձակ: Շատ չանցած, առտու մըն ալ տեսանք մեր թաղին պահականոցին գրաւումը: Իզմիրգրաւուած էր յոյն բանակին կողմէ: Երա՞զ էր:

Առաջնորդարանի տակ Երուանդին պզտիկ կըրպակը կը յորդէր հայկական հրատարակութիւններով: Օրը օրին, ժամը ժամին կը հետեւէինք օրուան լուրերուն: «Ճակատամարտ»ը ամէնէն շատ կարդացուած թերթն էր: 15—16 տարեկան պատանիներ էինք: Սարգիս Սումայեան (Երուանդին ազգական) ջուրի պէս կը կարդար ու կը լափէր խմբագրականները, ուրախութեան ճիչերով: Վերջապէս մենք ալ անհնարին երկունքներէ վերջ հասած էինք մեր դարաւոր երազին:

Եւ սկսան կուսակցական տենդագին աշխատանքներ: Տարբեր չէր անցներ որ բանախօսութիւն մը չսարքէին Դաշնակցական եւ Հնչակեան կոմիտէները: Յ. Ամատունին եւ Ս. Շահէն կը բանախօսէին շարունակ: Այս վերջինը կ'աղաղակէր — «կազմակերպուեցէք, գացէք եղէք Դաշնակցական, չեմ ըսեր թէ եկէք եղէք Հնչակեան»:

Օր մըն ալ Իզմիր եկած էր Անդրանիկ: Եւ մեր դպրոցի յոյն ուսուցիչը ի պատիւ իրեն գրեց գրատախտակին վրայ, «Էֆթաքսէն Օ Արմէնիօս սթրաթիղոս Անդրանիկ»: «Հայ զօրավարը Անդրանիկ եկած է»: Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին մէջ ալ խօսեցաւ ճառ մը:

Հայ եւ յոյն ժողովուրդին եղբայրակցութիւնը կատարեալ էր: Այդ օրերուն տեղի ունեցաւ ժողովրդային հսկայ ցոյց մը: Ժողովուրդը կը պոռար «էնօսիս» (միացում) «օ թի փիրաչի, տէն դաւինօմէ» — «ինչ որ առինք ետ չենք տար»: Ինչպէս կ'երեւար, քաղաքական խաղեր մը կը սարքուէին Յունաստանի գլխուն, ներսէն թէ դուրսէն:

Թուրքերը սկսած էին ասպատակել Հայաստանի սահմանները: Վրդովիչ հորիզոնը: Ինկաւ Կարսը: Դպրոցական սեղաններուն առջեւ, ուսուցիչ թէ աշակերտ ժպտելու տրամադրութիւն չունէինք: Միւս շարժումը օձի մը պէս հասակ կը նետէր: Եւ եղաւ անխուսափելի — Հայաստանը պարտուած: Ալեքսանդրապոլի դաշնագիր: Աւելի վերջ Խորհրդային Հայաստան:

Դէպքերու այս ընթացքը խորապէս ազդած էր մեր վրայ: Զմնաց այլեւս այն եռանդը որով կ'աշխատէինք դպրոցի սեղաններուն առջեւ: Կ'արթընար գալիքին պատրաստուելու բնազդը:

Զգեցինք դպրոցը Ս. Սումայեան, Յակոբ Գարագաշեան, երեքս ալ դերձակութեան կը հետեւէինք, ապագայ դժուարութեանց պատրաստուելու համար: Պ. Տիվրիկեան օր մը կը հարցնէր — «Եթէ Փարիզ ըրկենք ձեզ կ'երթա՞ք»: Անշուշտ կ'երթայինք: Թէ իրենց եւ թէ մեր փափաքները մնացին անկատար: Ուրեմն գրիչի տեղ ասեղն էր որ պիտի գործածէինք այլեւս: Քաղաքական մթնոլորտը յոռետեսութեամբ համակած էր մեր սիրտերը:

Միւս շարժումը, քաջալերուելով բարեկամէն թէ թշնամիէն՝ կը սկսէր իր ամբողջ ուժովը ճնշել Փոքր Ասիոյ յունական ուժերուն վրայ, եւ շնորհիւ Համաձայնականներու անհամաձայնութեանց, սկսաւ հող շահիլ: Յունաստանի ներքին պայքարներն ալ նպաստեցին յոյն զինուորներու վհատութեան: Զօր. Թորգոմ, հայ կամաւորներով կը կռուէր Յոյներու կողքին:

Հետզհետէ կը թանձրանար մթնոլորտ եւ Իզմիրը վտանգուած էր: Թրքական աստղն ու մահիկը հետզհետէ աւելի սպառնալից կ'երեւային մեր մշուշապատ աչքերուն:

«Ներիսէ թօ ֆէնկարի», կ'ըսեն Յոյները,— շրջած էր լուսինը եւ փոխուած էր մեր բախտը:

Ամէնէն խելացիները անոնք եղան որ անորոշութեան այդ օրերուն նաւ նստելով անցան յունական կղզիները, Միտիլլի, Քիոս եւն.: Իսկ շատեր խաբուելով համաձայնական հիւպատոսներու հաւաստիքներէն, զոհ գացին սպանդին, ճամբու տոմսակը իրենց գրպաններուն մէջ:

1922ի Սեպտեմբեր ամիսն էր: Իզմիրի հարուստ հայ գաղութը որ տարագրութենէն ազատած էր, չարաշուք օրեր կ'ապրէր: Արդէն Իզմիրի հեռաւոր շրջաններէն հայ, յոյն բազմութիւններ խուճապահար ամէն օր կը թափէին քաղաք, սաստկացնելով խուճապը:

Կը բնակէինք Սովուք Զէշմէ, Թրքական թաղին մօտ, Թոմասի խանը, որ կը բաղկանար 10—15 սենեակներով տունէ մը, 8—10 բնտանիքով: Մեզմէ երկու դուռ վար հայ չերամատան մը մեծ շէնքը կար: Եթէ պէտք ըլլար պատերը ծակելով կարելի էր մէկ տունէն միւսը անցնիլ:

1922 Սեպտեմբեր 22ի առաւօտն էր: Ժամը 8—9: Թրքական վաշտ մը կուգար վերէն, ուղղուելով դէպի քաղաքին կարեւոր դիրքերը: Թուրքերը ցնծութեան մէջ էին եւ յունական վերջին մնացած զինուորները կը խուսափէին: Դիմացը բլուրին վրայ կ'երեւար անոնց իրարանցումը: Անտէր ուլ մը կը դեգերէր մեր տան դրան առջեւ: Տնեցիք ներս առին եւ մորթեցին:

Պահ մը տնեցի այրերը մէջտեղ հանեցին իրենց ունեցած զէնքերը, սուղ ծախելու համար մեր կեանքը: Ժամէ ժամ մեր դռներուն խորտակուելուն կը սպասէինք: Թուրք խուժանը կը սպասէր իր ժամուն, կը սպասէր նախ ինքզինքը ապահովել քաղաքին լման գրաւումովը:

Կէս օրը բաւական եղաւ ատոր: Կէսօրէ ետք ժամը մէկէն վերջ, արդէն կ'իմացուէր մեր դրացի հայ դռներուն տրուած ուժգին հարուածներու ձայնը: Մեր դրան մօտեցող չեղաւ, կ'երեւի Թոմասի բարեկամ Թուրքերը այս տունը պահած էին իրենց, որով խոհեմութիւն սեպուեցաւ զէնքերը պահել:

Ժամը 3ի ատենները Թոմաս կ'երեւայ համաձայնած էր Թուրքերուն հետ, բոլորս ալ դիմացի ախոռը փոխադրելու համար:

Տնեցիներու մեծ մասը համամիտ էր: Արդէն սկսած էին հապճեպով անցնիլ դիմացը: Մայրս սկսած էր ծրարել կարեւոր հագուստներ զատելով: Իմ աղաչանքներս զուր անցան: Ան իր գործովը տարուած էր: Մէկ փողոցի դուռը, մէկ մը երկրորդ յարկ կ'ելլէի կ'իջնէի: Եւ երբ վերջին անգամ վարի դրան առջեւն էի հասած, յարմար դատեցի դէպի ախոռ խուժել, նկատելով որ ես էի վերջինը:

Այդպէս ալ եղաւ, գոցեցին ախոռին դուռը: Ընդամէնը 20—25 հոգի էինք այր, կին, տղայ: Կիները ստիպուած էին զատել իրենց զաւակներուն ճիչը ու լացը: Անցան ժամեր եւ ահա, Թոմասի բարեկամ Թուրքը եկաւ դրամ հաւաքել, այրերուն մէկ մէկ ֆէս ճարելու պատրուակով: Տարին դրամը, բայց չբերին ֆէսերը: Քիչ ետք տասնապետ մը եւ զինուոր մը եկան, մեր ունեցած բոլոր դրամները պահանջեցին: Ամէնքն ալ տուին, քիչ թէ շատ: Ես տուի ունեցածիս մէկ մասը, միւսը պահելով յարդերուն տակ, բայց վերջը կարելի չեղաւ գտնել: Անշուշտ ուրիշներ ալ այդպէս շարժած էին եւ գտած, նաեւ իմ պահածներս:

Երբ մութը կոխեց: Եկան լուր տալու թէ, աւելի երկար չեն կրնար պահել մեզ, «ելէք գացէք»: Ամէնքս ալ անցանք դիմաց եւ հաւաքուեցանք տան տանիքը, որուն յարակից շէնքին վրայ

ՊՈԼՍՈՅ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սեպտ. 9էն 11 մեծ ռազմափորձեր տեղի ունեցան Պոլսոյ մէջ, ստուգելու համար Վոսփորի եւ Թրակիոյ պաշտպանութեան միջոցները: Ռազմափորձերուն ներկայ էին Միջերկրականի շրջանակին ամերիկացի ծովակալը եւ օդային ուժերու հրամանատարը, ֆրանսացի, անգլիացի, իտալացի, հելլէն սպաներ, մօտ 60 հոգի: Հրաւիրուած էին նաեւ մամուլի ներկայացուցիչները: Արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի: «Մարմարա» հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ երկրորդ օրուան ռազմափորձերը (11 Սեպտ.) —

Ա. զօրաբանակի ռազմափորձերը, որոնք նպատակ ունէին պաշտպանել Նեղուցները եւ մասնաւորաբար Իսթանպուլը հաւանական յարձակումի մը դէմ, շարունակուեցան Թրակիոյ զանազան շրջաններուն մէջ: Առտուն կանուխ զօրամասերշարժման անցած էին: «Կապոյտները», որոնք կը ներկայացնէին թշնամին, կը յարձակէին ծովէն, օդէն ու ցամաքէն, իսկ «կարմիրները» երբեմն իրենց պահեստի ուժերով յարձակումի կ'անցնէին, երբեմն ալ կեդրոնի ուժերուն տեղափոխութիւններով ամէն հաւանականութեան դէմ կազմ ու պատրաստ կը սպասէին:

Դաշնակից ուժերու բարձրաստիճան զինուորականներուն երէկ միացած էր նաեւ Ատլանտեանի հարաւ-արեւելեան ճակատի ցամաքային ուժերու հրամանատարը, զօր. Ուայմըն: Մինչեւ ժամը 10, կարմիր ուժերու Պիւյիւք Տէրպէնտի ընդհ. բանակատեղիին մէջ օրուան գործողութեանց շուրջ բացատրութիւններ լսելէ ետք Ծով. Քարնի, զօր. Ուայմըն, զօր. Արնօլտ եւ իրենց հետեւորդները եկան Ֆէնէրթէփէ ուր հաւաքուած էինք նաեւ մենք, լրագրողներս: Ժամը 10ին սկսաւ կապոյտներու վայրէջքը, Ֆէնէրթէփէի արեւելակողմը, օդանաւերու պաշտպանութեան տակ: Թնդանօթներն ու հակօդային հրետանին սկսան կրակել կապոյտներու օդանաւերուն, որոնք յարձակումի անցած էին: Հրասայլերը կը յառաջանային եւ զօրքը կը հետեւէր անոնց, օղակի մէջ առնելով թշնամի զինուորները, որոնք անկարգելներով եկած էին Իսթանպուլի Նեղուցին արեւմտակողմը: Նոյնպէս կապոյտները ցամաք ելած էին Սեւ ծովու եզերքներէն:

Կարմիրները նախ ջանացին ի գին ամէն բանի իրենց պահակագունդերով, զրահաւոր զօրամասերով, հետեւակազօրքով եւ հրասայլերով ոչնչացնել կապոյտներու օդաչու զօրամասերը: Այս գործողութիւնները շարունակուեցան կէսօրէ վերջ:

Ցամաքահանումի շրջանակին մէջ կապոյտներու երկու զօրաբաժինները մեծ դժուարութեամբ կը յառաջանային կարմիրներու պահակագունդերուն եւ Սեւ Ծովի Նեղուցին ամրութեանց պատնէշին առջեւ: Կարմիրները մեծապէս կ'օգտուէին Պելկրատի անտառներէն, որոնք իրենց ի նպաստ կը դանդաղեցնէին կապոյտներու [illegible] օգնութեան փութացին նաեւ Անատոլուի կարգ մը յաւելուածական ուժերը, որոնք Թարապիոյ եւ Սթենիայի նաւամատոյցներէ ցամաք ելան եւ գիշերը մինչեւ լոյս յառաջացան միանալու համար կարմիրներուն: Մարմարայի մէջ ենթադրական քանի մը ընդծովեաներու դէմ օդնական ուժերու ցամաքահանումը դիւրացնելու եւ պաշտպանելու համար, զրահաւորներ կազմ ու պատրաստ կը սպասէին Թարապիոյ բացերը:

Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ մանաւանդ կարմիրներու զանգուածային յարձակումները, մասնակցութեամբ Անատոլուի օժանդակ ուժերու: Նըկատելով որ մինչեւ այս առտու կապոյտներու բոլոր օդաչու ուժերը բնաջնջուած են, բոլոր յարձակումները պիտի ուղղուին Սեւ Ծովէն ցամաք ելած ուժերու դէմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ խումբ մը ճարտարապետներ Հայաստան այցելած են Օգոստ. 18—21ին, իրենց ջերմ գնահատանքը յայտնելով կատարուած աշխատանքներու մասին: Դիտած են որ հայ ճարտարապետները վերամշակելով հայկական ճարտարապետութիւնը, կը ստեղծեն նոր, «ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ ընկերվարական»: Անոնք այցելած են Արգնի եւ Էջմիածին, դիտելով ճարտարապետական դարաւոր յուշարձաններ: Տեսած են ձեռագիրներու գրադարանը, Մատենադարանը, պատմական թանգարանը, պետական պատկերասրահը: Հիւբերէն Կ. Կլաուին յայտնած է թէ իբրեւ Գրէյֆսվալտի համալսարանի արուեստի պատմութեան դասախօս, յաճախ անդրադարձած է Հայաստանի արուեստին: — «Ուրախ եմ որ կրցայ հայկ. արուեստը ուսումնասիրել բուն երկրին մէջ: Հին ատենները Հայաստանի արուեստըհանդիսացած էմէկը ստեղծագործական այն ակունքներէն, որ ցոյց տուած են արեւմտեան Եւրոպայի եւ իմ հայրենիքի արուեստի զարգացման ուղիները: Հայաստանի ճարտարապետութիւնը բարձր զարգացման հասաւ Ե.էն Ը. դարերուն, երբ Գերմանիոյ մէջ հազիւ կարելի էր հանդիպիլ քարէ շինարարութեան: Իր հնկայական ձեւերով հայկական ճարտարապետութիւնը, Փոքր Ասիոյ, Բիւզանդիոյ եւ Հռոմի ճարտարապետութեան հետ միասին, նպաստեց Արեւմտեան Եւրոպայի միջնադարեան ոճի, այսինքն ռոմանական ոճի ստեղծման: Այդ իսկ պատճառով եւ մասնաւոր հաճոյքով ծանօթացայ վաղ միջնադարեան կառուցումներուն՝ Զուարթնոցի եւ Էջմիածնի մէջ եւ թանգարանային նիւթերուն: Զուարթնոցի տաճարը (Է. դար) կը պատկանի սկզբնական կառուցումներու խումբին, որուն կը պատկանի, որոշ չափով Գերմանիոյ առաջին մեծածաւալ կառուցումը Աախենի տաճարը, կառուցուած միայն 800 թուականին եւ իր մանրամասնութեան մէջ գզալապէս կոպիտ եւ աղքատ է, քան գեղարուեստական կատարելութիւն ներկայացնող Զուարթնոցի հոյակապ տաճարը: Հայաստանի վաղնջական գմբէթաւոր եկեղեցիները, Հռիփսիմէ Էջմիածին մեծ ազդեցութիւն թողած ենարեւմտա-եւրոպական ճարտարապետութեան վրայ: Մեր ճամբորդութեան ընթացքին մենք օգտակար շատ բան տեսանք, բայց մասնաւորապէս ուսանելի է Հայաստանի օրինակը, որովհետեւ հնադարեան աւանդութիւններու կենդանի, ստեղծագործական շարունակումը հոս յատկապէս լաւ յաջողած է: Հոս չկան անցեալի ոճերու մեքենական ընդօրինակումներ, հնադարեան ձեւերու ստեղծագործական զարգացման հիման վրայ Խ. Հայաստանի մէջ կը ստեղծուի իսկապէս ընկերվարական ճարտարապետութիւն:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ մեծաքանակ արտադրութիւնը սկսած է: Ունի չորս քիլովատնային ուժ: Կարելի է օգտագործել գիւղատնտեսութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան այլ ճիւղերուն մէջ: Շուտով պիտի արտադրուի 30 քիլովտ. շարժական ելեկտրակայաններ:

ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆԻ գործարանը վերջերս տասնեակ հազարաւոր մեթր բնախ մետաքսեղէն դրկեց միւս հանրապետութեան ջրանցքի կառուցանողներուն: դրկեց 36 հազար մեթր մետաքսեղէն: Ասկէ զատ մինչեւ Օգոստոսի վերջ դրկեցին 40 հազար մեթր մեծ կառուցումներու շրջաններ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ելեկտրալուսաւորման գործարանը Սթալինկրատի Ջրելեկտրականութեան կառուցանողներուն դրկեց ելեկտրական մեծ ջահեր, որոնք գեղարուեստօրէն զարդարուած են:

ԱՐԶՆԻԻ հանքային ջուրի գործարանին 25ամեակի առթիւ, մրցում բացուած է, երեք միլիոն յաւելեալ շիշ հրապարակ հանելու համար մինչեւ տարուան վերջը:

ԱՂԱԻՆԱԶՈՐ գիւղին մօտ, գեղատեսիլ անտառին մէջ մանկական ապաքինարան մը բացուեցաւ: Ամէն ամիս 7—14 տարեկան 80 մանուկներ պիտի կրնան հանգստանալ եւ բուժուիլ:

ծառը իր ճիւղերովն էր ծածկած: Ցանկարծ մայրս այդ ճիւղերուն մէջէն մեզ տեսնելով եկաւ մեզի միացաւ: Կողոպտած էին իր դրամները: Իսկ այն քանի մը այրերը որ գտածէին հոն՝ սպաննած էին, ուրեմն ես դէպի ախոռը խուժելով ազատուած էի առաջին հարուածէն: Մինչեւ առաւօտ այդպէս անցուցինք տանիքին վրայ: Այդ իրարանցումին գտանք պզտիկ ծրար մը, արծաթէ զինիթ ժամացոյց մը եւ երկու ոսկեդրամ:

Առտուն տեսանք որ ջոկատ մը զինուոր փողոցն ի վար կ'իջնէր: Ամէնքս մէկ խուժեցինք դուրս, աւելի վտանգաւոր էր խուժանին ձեռքը իյնալը: Մեզ առին տարին Թիլքիլիքի պահականոցը եւ թիմեցին վրայ վրայի ուրիշ բախտակիցներու հետ: Քանի մը ժամ ետք, դուրսը դրանը առջեւ հաւաքուած ժողովուրդին հետ եղած էինք հինգվեց հարիւր հոգի: Թրքական թաղերէն անցնելով, մեզ տարին Գըչլայի զօրանոցը: Ճամբան [illegible] տալ կուտային — «Եաշասըն Մուսթաֆա Քէմալ փաշա»: Կը պոռայինք, այդ թող ըլլար իրենց ուզածը... Հազիւ հասած զօրանոց Թուրք զինուորները սովալլուկ գայլերու պէս թափեցան բազմութեան վրայ, «հանէ դրամը» պոռալով սպառնագին: Առջի օրուան երկու ոսկիին մէկ հատը քովս էր: Նկատելով որ այդ ոսկին աւելի ինծի վնաս կրնայ պատճառել քան թէ օգուտ, կամաց մը շպրտեցի նետեցի գետին: Անյագ է Թուրք զինուորը, երբ կը տեսնէ որ գոհը կը հանէ կուտայ իր ունեցածը, հարուած հարուածի կ'իջնեն խեղճ մարդուն գլխուն ցմրուր քամելու համար զայն:

Ժամէ ժամ, օրէ օր կ'աւելնար մեր թիւը, Հայ թէ Յոյն:

ԳԷՈՐԳ ԶՄԻՒՌՆԻԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Ա.— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒԶ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Նացիներու կողմէ կառավարուած քաղաքին՝ Քիլի մէջ, իրենց ստորերկրեայ գոյութեան կարեւոր ու գործնական խնդիրներու կարգին էին պատրաստութիւններ ապահով կեանքի մը համար: Ստուգեցին իրենց հագուստները եւ վերցուցին բոլոր պիտակները: Ինքնութեան նշաններով քանի մը նամակներ եւ թուղթեր նմանապէս պատուեցան եւ այրուեցան մետաղեայ մեծ սակառի մը մէջ: Աչքէ անցուցին գիրքերը եւ անոնց նօթագրութիւնները, իսկ Հիլտէի քոլէճական վկայականն ու իրենց անցագիրները մէկ կողմ դրուեցան, ի հարկին դուրսը ապահով տեղ մը պահուելու համար:

Հոկտեմբերի արեւոտ առաւօտ մըն էր, 1934ին, երբ Հիլտէին հրահանգուեցաւ երթալ եւ իրենց կեղծ ինքնութիւնները հաստատող պաշտօնական թուղթեր ստանալ, առ ի գզուշութիւն ըստիպողական պարագաներու: «Թրոլիպուս»ով հաճելի ճամբորդութիւն մը ունեցաւ մինչեւ իր հօրաքրոջ քով, որ միշտ համակիր էր արմատական շարժման: Ասիկա, սուրհանդակի առաջին գործն էր Հիլտէի համար, առաջինը՝ գալիք բազմաթիւ առաքելութեանց մէջ: Կրթուած էր՝ իր անձին կարեւորութեան զգացումովը, բայց կը վախնար թէ կը ձախողի եւ տարտամօրէն ճնշուած էր, թէ մի գուցէ կը հետապնդուի: Անվերջանալի թուեցաւ մինչեւ տուն ճամբորդութիւնը: Բայց յաջող էր: Հօրաքոյրը իրեն հարիւր մարք տուած էր:

Հիլտէ հմայուած էր, երբ Քլաուզ պարզեց ապագայի իր գործելակերպը: Պատմեց, թէ ինչպէս, համայնավարները, իրենց խորամանկութեամբ կը դերազանցէին աշխարհի ոստիկանութիւնը Պերլինէն Ուաշինկթըն, Ալասքայէն Վիէննա:— «Եթէ համայնավար մըն ես, ըսաւ, ոստիկանները կը փնտռեն քեզ ծովեզերեայ աժան պառերու մէջ եւ ոչ թէ Օթէլ Ատլոն կամ Վալտորֆ — Աստորիա: Անոնք կը կարծեն, թէ դուն ստիպուած ես հանրակառք, ձիակառք կամ երրորդ կարգի խցիկ նստիլ, բայց մենք գիտենք իրենց կառքերը ընդօրինակելու կերպը — կրնանք Մէրսէտէս կամ Քատիլեաք նստիլ, ու նաեւ առատ ձեռաձիր տալ շարժավարին, եթէ պէտք է: Ոստիկանները հիանալի են կաշառք ստանալու, լրտեսելու, գլխէ հանելու կամ անմեղ մարդիկ ծեծելու մէջ, իսկ խելքը գլուխը նացի էս — -էս մը բնաւ չէ եղած»:

Սիրաբանութեանց եւ ճաշերու, վէճերու եւ ըսպասումներու հետ միասին, Քլաուս աւելի եւ աւելի ջամբեց Հիլտէ Պրանտին մարքսեան վարդապետութիւնները:

Հիլտէ հմայուած էր եւ կ'ուզէր սորվիլ: Հիանալի էր լսել իր սիրականը, որ կը խորացնէր ու կը բացատրէր իր տեսակէտները: Անդրադարձաւ անոր մտքի ճարտարութեան եւ խորութեան եւ անոր ունեցած ծանօթութեանց ծաւալին ու սիրեց զայն երկուքին համար ալ:

Բայց Քլաուզ եւ Հիլտէ պէտք էր փախչէին Նացիական Գերմանիայէն: Միայն թէ ինչպէ՞ս ...

Հիլտէ կը խորհէր, թէ ոչ մէկ կին իր ամուսինը կը ճանչնար այնքան լաւ, որքան ինք: Երեք ամիս, գիշեր ցերեկ, ապրեցան Քիլի այս նախածակին մէջ, պատրաստելով իրենց փախուստը, որ դիւրին չէր:

Շատերը զարմացան, թէ ինչու մեր օրերու ամենամեծ լրտեսը այնքան յօժարակամ խոստովանեցաւ եւ գրեթէ կամաւոր կերպով եւ առանց հարցուելու իր գիտցածները պատմեց: Թերեւս, գիտնալով որ երեւան հանուած է, չկրցաւ դիմանալ եւ խոստովանեցաւ փրկելու համար այն միակ կինը, զոր իրապէս սիրած էր — Հիլտէ Պրանտը:

Իր սիրականին դատապարտութենէն վերջ իմացուեցաւ, որ Հիլտէ բնած է իր մէկ բալեկամին կարմիր Պերլինի մէջ, ուր փախած էր, — «Ես եմ իրական յանցաւորը»: Կը զգար, թէ մղած է զայն ասպարէզ մը ուր բնաւ պիտի չմտնէր: Ուրիշ բան էր ըլլալ համայնավարութեան համակիր գիտնական մը եւ ուրիշ բան՝ ըլլալ գործօն լրտես մը, խորհրդային գաղտնի սպասարկութեան համար:

Հիլտէ եւ Քլաուզ, զատ զատ անցան սահմանը: Հիլտէ գնաց Անգլիա, մինչ Քլաուզ ժամանակ մը մնաց Ֆրանսա, աւելի վերջ անոր միանալու համար:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

Կացութիւնը Մ. Արեւելքի մէջ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ զօր. Ֆուատ Շէհապ հրամայեց գահընկէց նախագահին՝ անմիջապէս հեռանալ երկրէն: Այս պահանջը դրած էին ընդդիմադիրները, որոնք ընդհ. գործադուլ սարքեցին Բշ. օր, որպէսզի երեսփ. ժողովը լուծուի: Պատճառը այն է որ գահընկէց Նախագահը մեծամասնութիւն կը վայելէ երեսփ. ժողովին մէջ:

Նոր նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի: Ընդդիմադիրները երկու թեկնածուներ ունին, Քամիլ Շամուն եւ Համիտ Ֆրանճիա: Առաջինը ընկերվարական ազգ. ճակատին թեկնածուն է: Ճակատին վարիչը՝ Քէմալ Ճումպլատ, երկու թեկնածուներուն այցելեց, խնդրելու համար որ մէկն ու մէկը հրաժարի: Տակաւին կարծողներ կան թէ զօր. Շէհապ ալ թեկնածու կը համարուի, բայց զօրավարը նորէն հերքեց:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Զօր. Նէկիպ տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կը յուսայ որ արեւմտեան պետութիւններ պիտի փութան ընդ առաջ երթալ Եգիպտոսի բաղձանքին, բարւոք յարաբերութիւններ հաստատելու համար անկեղծութեամբ եւ փոխադարձ յարգանքով: «Եւ այս բոլորը գործքով, ոչ թէ խօսքով»: Իր կառավարութիւնը ջերմապէս՝ կը յուսայ թէ արդար եւ գոհացուցիչ եղանակով մը պիտի լուծուին զանազան վիճելի խնդիրներ՝ Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ: «Եթէ այդպիսի ելք մը գտնուի, բարեբար գործակցութեան շրջան մը պիտի բացուի երկու երկիրներուն համար»:

Խօսելով Արաբական Դաշնակցութեան պատուիրակներուն առջեւ, զօր. Նէկիպ յայտարարեց.
— «Քառասուն միլիոն Արաբներ կան: Անոնք միւս խուլ երկիրներու ժողովուրդներուն հետ կը կազմեն ուժ մը որ կրնայ իր ձայնը լսելի դարձնել ի սփիւռս աշխարհի»:

✕ Զօրավարը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հրամայելով զինուորական ատեաններու առջեւ դատել անոնք որ ոճիրներ կը գործեն հողային բարենորոգման դէմ:

✕ Գահիրէ հրաւիրուեցաւ գերման մեծ ելմտագէտը, Տոքթ. Շախտ, խորհուրդներ տալու [illegible] եւ տնտեսական խնդիրներու մա-

✕ Ձերբակալուեցաւ Ֆարուքի մասնաւոր քարտուղարը, Հիւսխայլին Հիւսնի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Քարիւղի խառն յանձնախումբը ժողով գումարեց Տոքթ. Մոսատեղի հետ, որ հիւանդ պառկած է: Յետոյ առանձնացաւ, վերամշակելու համար Իրանի առաջարկները՝ քարիւղի վէճին կարգադրութեան մասին:

Յանձնախումբին անդամներէն տոքթ. Ալի Շայեկան որ միեւնոյն ատեն վարչապետին խորհրդականն է, այս առթիւ յայտարարեց.

— «Արտասահմանի մէջ լուրեր տարածեցին թէ մենք չենք ուզեր կարգադրել վէճը: Այդ լուրերը հերքելու համար նպաստաւոր առաջարկներ պիտի ներկայացնենք, որպէսզի անհամաձայնութիւնը վերջանայ»:

Տոքթ. Մոսատեղ արտօնած է որ յանձնախումբը վերաքննէ իր առաջարկները: Կը յուսան այսօր իսկ իրեն ներկայացնել նոր ծրագիրը:

✕ Վարչապետը հրամանագիր մը հրատարակեց, բարեկարգելու համար դատական դրութիւնը: Զինուորական ատեաններուն արգիլուած է քաղաքացիներ դատել եւ ուրիշ նորութիւններ հաստատուած են: Ամբողջովին պիտի քննուի դատական պաշտօնէութիւնը:

ԹՈՐԷԶԻ վերադարձին կը սպասուի Հոկտ. 15-ին: Համայնավար կուսակցութիւնը խնդրած է փութացնել վերադարձը, լուծելու համար ներքին տագնապը: Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ աւելի խիստ պատիժներ պիտի տնօրինուին Մարթիի եւ Թիյոնի դէմ, եթէ զղջում չյայտնեն: Քննութիւնները կը կատարուին Մարթիի անցեալ գործունէութեան մասին:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյին պալատին առջեւ ցոյց մը տեղի ունեցաւ իսլամական Նոր Տարուան առթիւ ճիշդ այն պահուն երբ ֆրանսական մարզպանը՝ Հօթքլօք այցելութեան կ'երթար: Հարիւրաւոր կիներ երբ Թունուզի դրօշը իրենց գլուխներուն վրայ պարզած կեդրոնական պողոտայէն կ'անցնէին Պէյին աղջիկները դիմաւորեցին զանոնք: Ոստիկանութիւնը գրաւեց դրօշներէն մէկը, բայց իշխանուհի Այշան առնելով ցուցարարներուն վերադարձուց զայն: Ցուցարարները պալատ մտան Տեսթուրի ազգային երգը երգելով:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հինգ պատգամաւորները, որոնք արեւմտեան շրջանը գացած էին, գործակցութիւն հաստատելու համար, վերադարձան ձեռնունայն: Այս առթիւ ըսած էին թէ միաց-

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, (8 Rue Danton):

Կը դասախօսէ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Նիւթը՝ Ամերիկան եւ փոքր ազգերը:

Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն: Իջնել՝ Métro Odéon կամ St. Michel:

ՅԱՌԱՋԻ տարածման համար

Հայերու Պելժիացի բարեկամ մը François Libotte 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, Պ. Մասիս Ճշմարտախօսեանի միջոցով:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի
Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ — Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Աբեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով: Գին 500 ֆրանք:

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ: Գին 400 ֆրանք:

3.— ԱՐԱԾԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. Հատոր: Գին 150 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ Պանեէօյէն Տէր եւ Տիկ. Մալխասեան՝ Տիկին Միասէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրեն Պանեէօ Քաշանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ — Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու. —

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.— Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Գին 1000 ֆրանք:

Դիմել Միհրան Գավէզեանին, 37 rue de Trévise, Paris (9)

եալ Գերմանիան պարտաւոր է վճարել Խ. Միութեան պահանջած հատուցումները: Դաշնակիցները դիտել կուտան թէ Մոսկուա առ նուազն 16 միլիառ տոլարի հատուցում գանձած է արեւելեան Գերմանիայէն, 1945էն ի վեր: 1950ին Սթալին կ'ըսէր թէ 6.800.000.000 տոլարի զեղչած է հատուցումներու գումարը ...

ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Տէ Կասփերի արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը գնաց: Պիտի մնայ չորս օր եւ կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ ամրապնդել բարեկամական յարաբերութիւնները երկու ազգերուն միջեւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ (27 Սեպտ.) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ 20 Դեկտեմբեր, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Սալօն Splendideի մէջ:

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԳՐԱՏՈՒՆԸ
H. PALOUYAN: 43, Rue Richer, Paris (9).
Tél. PROvence 25-46

Հայկական մեծ գրատունը, Փարիզի ամէնէն կեդրոն թաղամասին մէջ, ուր պիտի գտնէք մօտաւորապէս տասը հազար տեսակ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքեր: Մեր մօտ կան Հայաստանեան հրատարակութիւններ (Մելգոնեան Ֆոնտի եւ Պետհրատի լոյս ընծայած գիրքերը), Վիէննայի, Վենետիկի, Էջմիածնի, Երուսաղէմի, Անթիլիասի Միաբանութեանց հրատարակութիւնները, «Դրօշակ»ի, «Հայրենիք»ի եւ «Յուսաբեր»ի մատենաշարները ամբողջութեամբ: Հայաստանի Պատուիրակութեան, Համազգայինի, «Նահատակ Գրագ. Բարեկամներու» հրատարակութիւնները եւն.:

Նոյնպէս հին թէ նոր հայկական մամուլը (թերթեր, պարբերաթերթեր, ամսագիրքեր, տարեգիրքեր, գրական եւ գեղարուեստական ժողովածուներ), վէպեր պատմական բանասիրական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ, բառարաններ, դպրոցական դասագիրքեր, երգարաններ, ձայնագրեալ հայկ. երգեր (Կոմիտաս, Սիւնի, Սարգսեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւն.), թատերական գործեր, քարտէսներ, նկարներ:

Մեր գրատան մէջ կը գտնէք ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած հրատարակութիւններ Հայոց պատմութեան գրականութեան եւ արուեստին շուրջ:

Ունինք Արեւելագիտութեան նախապատմութիւն, յունական, եգիպտական, իսլամ, բիւզանդական, սումերական. հրէական, սուրիական, Ծայրագոյն Արեւելքի քաղաքակրթութեանց մասին բազմաթիւ երկասիրութիւններ:

Մեր մօտ է նոյնպէս կեդրոնատեղին հայկական «տիքքերու»:

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ մեր հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ընդհանուր գրացուցակը: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ):

Ծախ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն:

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Սաղպազարեանի

Վերի հասցէով:

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով - հոտով ու մանաւանդ...
հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը դիմաւորէ
ԼԻԼԱՆ (AUX LILAS)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 24 Septembre 1952 Չորեքշաբթի 24 ՍԵՊՏ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6873-Նոր շրջան թիւ 2284

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ

Թուրքիոյ արդի վարիչները խորապէս դոհ կ'երեւան արեւմտեան Դաշնակիցներու, մանաւանդ Մ. Նահանգներու ընծայած աջակցութենէն, որ միշտ կը բազմապատկուի :

Զօր. Րիճուէյի այցելութենէն եւ Վոսփորի մեծ ռազմափորձերէն վերջ, Հանրապետութեան նախագահը ճառ մը խօսեցաւ Պոլսի մէջ, պարզելով Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին կացութիւնը:

Այս առթիւ չարք մը հաւաստիքներ չռայլեց շինարարական աշխատանքներու մասին եւ մանաւանդ չեշտեց.

— « Մեր ազգը կ'աշխատի: Մեր ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը ցարդ նմանը չտեսնուած կատարելութիւն մը կը ներկայացնէ: Մեր բանակն ալ, միշտ պարտականութեան գլուխը, հերոսաբար կ'ապացուցանէ իր արժէքը: Մեծ է թուրք ազգը եւ աւելի պիտի մեծնայ: Եւ մենք պիտի չմեռնինք առանց տեսնելու մեր ազգին այս փառաւոր ապագան»:

Կը նշանակէ թէ Թուրքիոյ վարիչները շատ աւելի փայլուն հեռանկար մը կը նախատեսեն, միշտ ապաւինելով Դաշնակիցներու յարաճուն աջակցութեան :

Մեր գործը չէ քննել թէ ի՛նչ չօշափելի փաստերու վրայ հիմնուած է Ճէլալ Պայարի նախատեսած «փառաւոր ապագան»:

Նշանակալից է իր յայտարարութեան սա կէտը. — « Ազգիս բոլոր յոյսերը պիտի իրականան մօտաւոր ապագայի մը մէջ» :

Անշուշտ ամէն ազգ ալ միշտ կը ձգտի աւելի մեծնալ: Փառաւորուիլ: Բարձրագոյն դիրքերու հասնիլ: Սահման չկայ արդար յաւակնութեանց, մեծ ըլլան թէ փոքր :

Բայց, կան տարրական, արդար, բնական օրէնքներ՝ մեծութեան հասնելու համար :

Այդ օրէնքները կը պարտադրեն յարատեւ եւ ստեղծագործ աշխատանք՝ ամէն ճակատի վրայ : Կը թելադրեն յարգել ուրիշներուն ապրելու իրաւունքը, միանգամ ընդ միշտ փակելով բռնութեան, կրօնական ատելութեան, բազմազան հարստահարութեանց եւ ցեղասպանութեան շրջանը:

Արդի Թուրքիան հասա՞ծ է այդ օրուան :

Երբ իր նախագահը բարձրաձայն կը յայտարարէ թէ «ցարդ չտեսնուած ապահովութիւն մը » կը վայելեն, Թուրքիոյ համատարած աւերակներն ու արիւնազանգ դաշտերը բան մը չե՞ն խօսիր իր մտքին :

Իր իսկ երկրին պատմութիւնը չի՞ յիշեցներ թէ արեան եւ աւարի վրայ հիմնուած պետութիւն մը չի կրնար ապահովութիւն վայելել: Եւ այդպիսի պետութեան մը ժողովուրդը չի կրնար փայլուն ապագայ մը նախատեսել, առանց յարգելու տարբեր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը՝ իր հայրենի հողերուն վրայ :

Ամէն տեղ ալ մէկ է ազգերու մեծութեան գաղտնիքը, — ազատութիւն, արդարութիւն եւ աշխատանք:

Եթէ արեւմտեան պետութիւնները իրենց զինեալ աջակցութիւնը կը շռայլեն Թուրքիոյ, իրենց իսկ շահերուն բերումով, այդ չի նշանակեր թէ ապագան փայլուն է:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Օսմ. կայսրութիւնն ալ, որ մինչեւ Վիեննայի դուռները եւ Ափրիկէի ու Արաբիոյ անապատները տարածուած էր, հետզհետէ կծկուելով, հասաւ տեղ մը որ տակաւին վերջնական չէ :

Եւ չի կրնար ըլլալ, ինչքան ալ զինակիցներ ունենայ իր կռնակին եւ կողերուն վրայ :

Հուրէն եւ սուրէն աւելի հզօր ուժ մը, արդարութիւնը միայն կրնայ«ցարդ նմանը չտեսնուած» ապահովութիւն մը ներշնչել, ամէն տեղ: Եւ մանաւանդ այն երկրին մէջ որ կը կոչուի Թուրքիա:

Օսմ. կայսրութեան վարիչները չունեցան այդ իմաստութիւնը :

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է սպասել, որպէսզի դէթ նորերը սերտեն իրենց իսկ պատմութեան դասերը ...

Ի՞նչ կ'արժեն առժամեայ յաղթանակները, երբ իր հողերէն զրկուած ժողովուրդ մը հատուցում կը պահանջէ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՈԼԱՐԱՊԱՏՈՒՄ

Քանի կը մօտենան Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութիւնները, այնքան կը սաստկանայ պայքարը: Եւ իրարու կը յաջորդեն չսպասուած յայտնութիւնները :

Անշուշտ իմացաք վերջինը :

Հանրապետականներու փոխ - նախագահութեան թեկնածուն, ծերակուտական Նիքսըն, ամբաստանուեցաւ թէ 16—18 հազար տոլար ստացած է խումբ մը միլիոնատէրներէ, իր ընտրութեան առթիւ:

Ամբաստանողները « մեկենաս»ներուն ցանկն ալ հրատարակեցին, անուններով եւ հասցէներով:

Ամբաստանեալը անմիջապէս խոստովանեցաւ, եւ բացատրութիւն պիտի տար երէկ, անթելով եւ հեռատեսիլով (télévision) : Ծախքը՝ 75.000 տոլար, զոր պիտի վճարէ հանրապետական կուսակցութիւնը :

Աւելորդ է բացատրել թէ այս տոլարապատումը ռումբի մը տպաւորութիւնը գործեց, մինչնոյն ատեն անելի մատնելով բուն թեկնածուն, Այզընհաուըրը:

Զօրավարը ինքն ալ քննութեան ձեռնարկած է, խնդիրը լուսաբանելու եւ դիրք ճշդելու համար :

Բանգէտներ կը կարծեն թէ Պ. Նիքսըն պիտի հարկադրուի ետ առնել իր թեկնածութիւնը :

Այս անցուդարձին մէջ, ամէնէն շահեկան պարագան այն է որ, հանրապետականները բուռն պայքար մը բացած են Թրումընի վարչութեան (ռամկավար) ներք. ապականութեանց եւ ապիկարութեան դէմ, գլխաւորութեամբ Այզընհաուըրի:

Ամբողջ «Յառաջ» մը կրնան լեցնել այդ առթիւ եղած ամբաստանութիւնները:

Կ'ուզէ՞ք իմանալ մէկ երկուքը . —

Դատական քննութիւնները հաստատեցին թէ լրտեսական լայն ցանց մը կը գործէր Թրումընի կառավարութեան մէջ, մինչեւ 1950 :

« Այդ ցանցին շնորհիւ, գաղտնի փաստաթուղթեր գողցուած են որոնցմէ օգտուելով Խ. Միութիւնը յաջողած է հիւլէական ռումբ շինել մէկ տարի աւելի կանուխ» :

Ուրիշ ծանրակշիռ մեղադրանք մը. —

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Մ. Նահանգները զինուորական ամէնէն մեծ պետութիւնն էին աշխարհի մէջ: Եւ սակայն, երբ Քորէայի պատերազմը պայթեցաւ, Ամերիկան չունէր անհրաժեշտ հրասայլերը եւ օդանաւերը :

Եւ դեռ կաշառքի, մեծագումար զեղծումներու, զարմանազան չարաշահութեանց պատմութիւններ:

Անշուշտ միւսներն ալ խօսքի տակ չեն մնար :

Ապացոյց՝ Նիքսընի դէմ ուղղուած մեղադրանքը : ՎԱՀԷ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կ'իմանանք թէ գաղթականներու նոր գրասենեակը բացուած է երկուշաբթիէն ի վեր, 7 rue Copernic: Ընդունելութեան ժամեր.— Առտուան ժամը 10-12: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ» ամէն օր կը յիշեցնէ թէ երկու ամբաստանեալները՝ Մարթի եւ Թիյոն պարտաւոր են «անկեղծ եւ պարկեշտ ինքնաքննադատութիւն մը կատարել» : Այս առթիւ դիտել կու տայ թէ երկու ընկերներուն լռութիւնը կ'օգտագործուի բանուոր դասակարգի եւ ժողովուրդի թշնամիներուն կողմէ»:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԵՐՈՒ ձմեռնային ժամերը կը սկսին հոկտ. 5էն: Այս առթիւ զգալի փոփոխութիւն կատարուած է գիծերուն ելեկտրականացումով: Փարիզէն Նիս աւելի արագ ճամբորդութեան մը համար «Միսթրալ» շոգեկառքերը պիտի երկարին Մարսէյլէն Նիս եւ փոխադարձաբար : Փարիզէն Լիոն 4 ժամ 15 (ժամական 120 քմ.) : Այս 512 քիլոմեթրով կը կոտրէ աշխարհի մրցանիշը:

ԿԱՐՄԻՐ ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը մեկնեցաւ Մոսկուայէն: Ողջերթի դացած էին Մոլոթով, Միկոյեան, Վիշինսկի եւ ուրիշ երեւելիներ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Երէկ, երեքշաբթի, տեղի ունեցաւ Լիբանանի նոր նախագահին ընտրութիւնը: Երկու գլխաւոր թեկնածուներէն Համիտ Ֆրանճի վերջին պահուն հրաժարած ըլլալով, մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ Քամիլ Շամուն :

Երկու թեկնածուներն ալ անկախ են եւ ընկերվարական ազգ. ճակատին հետ կը գործէին վերջերս: Նախապէս համաձայնած էին որ եթէ առաջին քուէարկութեան ատեն մէկը մեծամասնութիւն չահի, միւսը ետ առնէ իր թեկնածութիւնը: Մինչեւ վերջին պահուն շատեր յոյս ունէին զօր. Ֆուատ Շէհապի վրայ, բայց զօրավարը միշտ կը մերժէր :

Երկու թեկնածուները, Շամուն եւ Ֆրանճի, Մարոնիներ են, — քրիստոնեաներու ամէնէն ստուարաթիւ հասարակութիւնը : Աւանդաբար Մարոնի մը եղած է Լիբանանի հանրապետութեան նախագահը, տիրական դիրք մը ապահովելով այդ հասարակութեան՝ ներքին գործերու մէջ :

Շամունի համար կ'ըսեն թէ կուսակից է համարաբական շարժումներուն : Եթէ իր տեսակէտները տիրապետեն, Լիբանանի 400.000 Մարոնիները պիտի գտնուին 40 միլիոն իսլամ Արաբներու ծովու մը մէջ: Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Պ. Շամուն պտոյտ մը կատարեց արաբական պետութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ, միշտ ջատագովելով արաբական միութեան սկզբունքը : Մ. Նահանգներուն մէջ զօրաւոր պայքար մը մղեց Պաղեստինի դատին համար, մասնակցելով Ազգաժողովի նիստերուն: Իրազեկներ այս ելոյթէն կը հետեւցնեն թէ իր քաղաքական տեսակէտները վեր կը մնան կրօնական հասարակութեան շահերէն :

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ընկերվարական կուսակցութիւնը արմատական բարենորոգումներ կը պահանջէ առաջնորդութեամբ Քէմալ Ճումպլաթի: Իր նպատակներէն մէկն է սահմանափակել նախագահին իրաւասութիւնները: Նախկին նախագահին՝ Պշարա էլ Խուրիի դէմ եղած գանգատներէն մէկը այն էր թէ ամէն օր կը միջամտէ կառավարութեան գործերուն: Ընդդիմադիրները կ'ուզեն որ ապագայ նախագահը դառնայ խորհրդանշան մը :

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ հանդարտութիւն կը տիրէ Պէյրութի մէջ : Բայց եւ այնպէս զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան, նախագահին ընտրութեան առթիւ: Արգիլուած էր դուրս ելլել առտուան ժամը 3էն մինչեւ 15:

Նախկին նախագահը Լիբանան կը գտնուէր մինչեւ երէկ: Կ'ըսուի թէ չուզեր հեռանալ, իր պատիւը պաշտպանելու համար, հերքելով եղած ամբաստանութիւնները :

Իրանի վերջնագիր կուտա՞յ

Իրանի քարիւղի յանձնաժողովը վարչապետին յանձնեց իր տեղեկագիրը, հինգ ժամուան նիստէ մը վերջ: Տեղեկագիրը պարզելով յանձնաժողովին տեսակէտները, կ'ըսէ թէ վարչապետը ազատ է իր ուզած որոշումը տալու:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, յանձնաժողովը մեծ փոփոխութիւններ չէ կատարած Տոքթ. Մոսատեղի առաջարկներուն մէջ: Միայն կարգ մը փոփոխութիւններ եղած են 1935ի եւ 1947ի համաձայնութեանց եւ ապագայ իրաւարարութեան մասին:

Իրանի հակառաջարկները բրիտանական դեսպանատան գործակատարին յանձնուած պիտի ըլլային երէկ: Պատճէնը պիտի հրատարակուի յանձնումէն ետք: Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ պիտի սպառնայ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, եթէ չընդունուին իր առաջարկները :

× Անգլիական աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն ներքին խլրտումներու մասին.—

Հիւսիսային Իրանի իւրաքանչիւր 25 բնակիչներէն մէկը ուժ կուտայ Թուտեհ համայնավար կուսակցութեան: Սովետական սահմանին մօտ ապրող այդ նահանգներուն մէջ Թուտեհականները կը տարածուին, կը զօրանան օրէ օր եւ ականջ չեն կախեր նոյնիսկ Մոսատեղի հրամաններուն :

Այդ շրջանին մէջ ոստիկանութիւնն ալ ի վիճակի չէ արգիլելու համայնավար թերթերուն վաճառումը: Ընդհակառակն Խ. Ռուսիայէն ղրկուած գրքոյկներ եւ թռուցիկներ կը բաժնուին ժողովուրդին :

Հաստատուած է որ Թէհրանի համալսարանի ուսանողներու մեծ մասը Թուտեհականի անդամատետր ունի: Համայնավարները մտած են նաեւ Ազգային Ճակատ կուսակցութեան մէջ, ու Մոսատեղի կուսակցութիւնը կը նկատուի :

Համայնավարութիւնը արգիլուած ըլլալով, համայնավարները «Խաղաղութեան կուսակիցներ» անունին տակ պաշտօնապէս կը գործեն եւ իրենց

(կարեւոր շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆԵԱՆ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Տեղական թերթի մը թղթակիցը, որ 1948էն ի վեր Թեհրան կը գտնուէր, անցեալ շաբթու յօդուածաշարք մը հրատարակեց Իրանի վերջին դէպքերու մասին:

Կ՚ամփոփենք հիմնական մասերը:

Անհրաժեշտ չէ շատ ետ երթալ գտնելու համար Իրանի զարթօնքին բանալին: 1948—1951ի միջոցին կատարուած բազմաթիւ ահաբեկումները աւելի խոր իմաստ մը ունէին քան սովորական ոճիրները: Անոնց հեղինակներէն, ապրած միջավայրէն եւ ոճիրներուն շարժառիթներէն կը պարզուի որ ներկայ Իրանի ետին կար հին երկիր մը, իր թաքուն խորհուրդներով եւ սովորութիւններով, թէ ահաբեկիչներու խորհրդաւոր աղանդ մը կ՚ապրէր ուրիշ ձեւի մը տակ, թէ անկէ կրնար ստեղծուիլ ժողովրդական շարժում մը եւ թափանցել ամբողջ երկրին մէջ:

1948 Փետրուար 10ին կը սպաննուէր Մոհամմէտ Մասուտ որ «Մարտ էմրուզ» (Օրուան Մարդը) շաբաթաթերթին տնօրէնն էր: Անկեղծ հայրենասէր էր, ըմբոստ, յանդուգն, թշուառներու բարեկամ եւ տաղանդաւոր խմբագիր: Ան յարձակած էր Ղաւամ Սալթանէի վրայ որ վարչապետ էր եւ կ՚առաջարկէր եօթը միլիոն րիալ անոր որ անդիի աշխարհ կրնար ղրկել զայն: Մինչեւ իսկ գումարը ձգած էր նոտարի մը քով եւ տպած ստացագրին պատճէնը իր թերթին մէջ: Գիշերը ժամը 10ին սպաննուեցաւ Մասուտ՝ իր տպարանին առջեւ: Քանի մը օր առաջ յայտնած էր թէ կեանքին սպառնացած էին: Երբ կառքով կ՚անցնէր, ապակիները ջարդուփշուր եղան: Ատրճանակին ձայնը չելաւ եւ կէս ժամ ետք դիակը գտնուեցաւ: Անցորդները միայն պատմեցին թէ հեծանիւի մը աղմուկը լսած էին:

Մարդասպանը երբեք չգտնուեցաւ: «Թայմզ» թերթի Թեհրանի թղթակիցը վտարուեցաւ երկրէն, կասկածներ յայտնած ըլլալով Շահ Ալի Րըզայի եղբօր վրայ:

Մասուտ ինկաւ ոչ թէ թաքուն աղանդի մը մէկ անդամին կողմէ, այլ բարձր շրջանակի մը մէկ սպասարկուին կողմէ, որովհետեւ ամէն տեղ յայտնած եւ հրատարակած էր կարգ մը վաւերաթուղթեր: Ոճիրը գործուած էր արհեստով մարդասպանի մը կողմէ, փողոցին մէջ:

1949 Նոյեմբեր 9ին վարչապետ Հաճիր կ՚իյնար «Ֆետայանը Իսլամի» հարուածներուն տակ, Թեհրանի մեծ մզկիթին մէջ, Աշուրայի (Սուգի օր) արարողութեանց ընթացքին: Ոճրագործը ձըգեց որ ձերբակալեն զինք եւ քիչ վերջ կախուեցաւ: Մոլլա Քաշանին հրապարակաւ Հաճիրը իբրեւ ժողովուրդի թշնամի յայտարարած էր, մահուան դատապարտելով զայն:

1951 Մարտ 7ին կ՚իյնար վարչապետը, զօր. Ռազմարա միշտ մզկիթին մէջ, ուրիշ Ֆետայիի մը կողմէ:

«Ֆէտայան Իսլամ»ի վարիչը՝ Սաֆավի յայտնած էր «Ինթայթըտ Փրէս»ի թղթակցին թէ ինք անձնապէս հրամայած էր Խալիլ Թահմասէպի մարդասպանին, սպաննել Ռազմարան:

1952 Փետրուար 17ին կ՚իյնար Ֆաթեմին, փոխ-վարչապետը, Թեհրանի գերեզմանատան մէջ, երբ ճառ մը կը խօսէր Մասուտի շիրիմին վրայ: Այս 16 տարեկան ոճրագործն ալ կը պատկանէր «Ֆէտայան Իսլամ»ի աղանդին:

1952 Օգոստոս 23ին կը վիրաւորուէր Ճօմէհ, Շիի աղանդին պետը, ծայրայեղի մը գնդակէն: Իմամ Ճօմէհ չափազանց ներողամիտ գտնուեցաւ:

Ասոնք ամէնէն յայտնի դէմքերուն սպանութիւններն են: Բազմաթիւ երկրորդական դէմքեր անհետացան առանց աղմուկ յարուցանելու:

Բացի լրագրող Մասուտի պարագայէն, մնացեալները հասարակաց գիծ ունէին որ սպանութիւնները տեղի կ՚ունենային սրբավայրերու, մզկիթի կամ գերեզմանատան մէջ, որպէսզի Ալլահն ալ վկայ ըլլար, Ահաբեկիչները առհասարակ երիտասարդ մը կ՚ըլլային 15 կամ 16 տարեկան: Համեստ աշխատաւոր մը, հիւսն, գործաւոր մը, կամ բեռնակիր մը, որ կ՚ապրէր ժողովրդական թաղին մէկ խրճիթին մէջ: Դժուարութիւն չէր յարուցաներ երբ զինք ձերբակալէին: Չէր փորձեր ոստիկանութեան ձեռքէն խուսափիլ, եւ քաջութեամբ կը դիմագրաւէր մահը, այն երանութեամբ թէ Իսլամի թշնամի մը սպաննած էր եւ երկիրն ալ ազատած դաւաճանէ մը:

Զօր. Ռազմարայի սպանութիւնը յեղաշրջեց Իրանի քաղաքականութիւնը եւ Թեհրանի համեստ երեսփոխան՝ Մոսատեղը դարձուց միջազգային մեծ դէմք մը:

Զօր. Ռազմարան վարչապետ էր եւ բանակին հրամանատարը: Կ՚ուզէր որ ժողովուրդը «հնազանդի եւ լռէ»: Շիի աղանդին պատկանող մոլլաները որոնք միշտ նոր սրբազան պատերազմ մը կ՚ուզէին, կը նեղացնէին զինք: Անոր կարծիքով քարիւղի հարցը կառավարութեան կը պատկանէր, եւ թէ ժողովուրդը եւ կղերը պէտք չունէին խառնուելու: Ընդարձակ ծրագիր մը կը պատրաստէր լուծելու համար Խորհրդարանը, քաղաքական հրապարակէն քշելով կրօնապետ Քաշանին եւ իր խմբակը: Իր ոստիկանութիւնը կ՚ուզէր ասպարէզէն քշել «Ֆէտայան Իսլամը»: Ոստիկանութիւնը եւ բանակը իրեն հետ էին, իսկ Խորհրդարանի թշնամական դիրքը, հոգը չէր: Անոր անդամները մեծ կալուածատէրեր էին որոնք կ՚ուզէին անխախտ պահել հաստատուած կարգուսարքը: Մոսատեղ եւ Ազգ. Ճակատի իր ութ երեսփոխանները իրեն համար վտանգ չէին ներկայացներ: Մոսատեղը Թեհրանէն հեռացնելու եւ զայն նահատակ չդարձնելու համար, կ՚ուզէր իբրեւ դեսպան հեռաւոր երկիր մը ղրկել, ուր կրնար դարմանել իր ստամոքսի հիւանդութիւնը:

Կը մնար Շահը եւ իր գերդաստանը: Շահն էր որ օգնած էր Ռազմարայի իշխանութեան գլուխ գալուն, եւ հիմա կ՚ուզէր ստրկացնել արքունիքը: Թիկունքն էր զօրքը, իսկ Ռազմարան բանակին ըն—պայակոյտին պետն էր: Զօրավար էր, Սէն Սիր աւարտած: Երիտասարդ եւ զօրեղ էր, կ՚ուզէր արդիական Թուրքիա մը դարձնել ծերացած Իրանը, Մուսթաֆա Քէմալի օրինակով: Շատ ալ գէշ չէր Ռուսերուն հետ, անոնց հաճոյք պատճառելու համար Թուտեհ կուսակցութենէն քանի մը հոգի բանտէն ազատած էր: Ամերիկացիները որոնք կ՚ուզէին տեսնել Միջին Արեւելքի այս մասին մէջ զօրաւոր կառավարութիւն մը, կը պաշտպանէին զայն ամէն գնով: Անգլիացիներուն հետ բարեկամական կապեր հաստատած էր եւ կը յետաձգէր անգլեւիրանեան հաշիւներու կարգադրութիւնը: Այնպէս որ որեւէ մեծ պետութիւն պիտի չխանգարէր իր ծրագիրները:

Արդ, պազարին մէջ կար փոքրիկ մարդ մը, Խալիլ, որ բերանբաց կը լսէր կրօնապետ Քաշանի խօսքերը, երբ ան կ՚ըսէր թէ իսլամ հայրենիքը նորէն վտանգուած էր, թէ Ռազմարան եւ իր խմբակը Անգլիացիներուն կը ծախէին Իրանը եւ իր հարստութիւնը—«Քարիւղը մեզի կը պատկանի, մեր երկրին արիւնն է: Բայց շուտով Ալլահին վըրէժխնդիր բազուկը պիտի բարձրանայ զօրավարին վրայ եւ պիտի կոտրէ իսլամին թշնամի մը, մաքրելով հայրենիքը դաւաճանէ մը»:

Խալիլ այս խօսքերը արտասանեց ոստիկաններուն առջեւ, երբ ձերբակալեցին զինքը, վարչապետին սպանութենէն վերջ:

Խալիլ Թահմասէպի, Ռազմարայի ահաբեկիչը, 28 տարեկան էր, փոքրակազմ դիւրագրգիռ, եւ վատառողջ: Երբ մոլլաները Գուրանը կարդալ կու տային, իր երանութիւնը անսահման կ՚ըլլար: Պազարին խորը սնտուկ կը շինէր: Կ՚ատէր արդիական աշխարհը: Երբ մոլլա մը անցնէր շուկայէն, գործը կը ձգէր եւ կը վազէր ձեռքը համբուրելու: Թեհրանի պազարը քաղաքական եւ կրօնական կեդրոն մըն է: 1951 Մարտի կէսօր մը բեռնակիր մը մօտեցաւ եւ Խալիլին ըսաւ թէ «Ֆէտայանը Իսլամ»ի կարեւոր ժողով մը կար: Քանի մը ամիսէ ի վեր անդամ եղած էր այդ կազմակերպութեան եւ անկէ ի վեր փոխուած էր իր կեանքը: Այնքան յափշտակուած էր որ չէր համարձակեր գիշերները քնանալ, վախնալով որ բարձրաձայն կը խօսէր: Տարի մը սպասած էր, ծոմ պահած էր, հանդիսաւոր երդում ըրած էր, իր արիւնով ստորագրած ուխտը եւ իր պետերուն նուիրումը:

Եւ վերջապէս կատարեց իր երդումը: Անշուշտ բանտարկեցին, բայց պատիժը ձգձգուեցաւ, եւ դեռ վերջերս էր որ անպարտ արձակուեցաւ, խորհրդարանի որոշումով:

Թ.Ա.Թ.

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԱՐՀԱՒԻՐՔԸ

(30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ,— 1922 ՍԵՊՏ. 21—22)

Բ.

Երրորդ օրուան (25 Սեպտեմբեր) իրիկուան դէմ, բոլոր հայ այրերը զատեցին մէկ կողմ: Եւ մութը կոխելուն, սկսան չորսական, հինգական, առնել տանիլ իբրեւ թէ հարցաքննութեան... Աստուած միայն գիտէ թէ ուր տարին: Ես տարիքով թէ հասակով ամէնէն փոքրը ըլլալով, միացած էի ինծմէ քիչ մը աւելի տարեկից հայ տղու մը եւ 20—25 տարեկան աղջկան մը: Այդ աղջիկը բնաւ չձգեց իր եղբօրը ձեռքը, անդադար գոչելով. «պիզ կաթոլիկ իզ, պիզ էրմէնի տէյիլիզ» (մենք կաթոլիկ ենք, մենք հայ չենք): Քաշուած էինք 200 հոգինոց մեր խումբին ամէնէն ետեւը: Երթալով կը կարճնար մարդկային այդ սիւնը: Թուրք զինուորը հազիւ մեզի մօտեցած, կաթոլիկ աղջիկը, յանկերգի մը կամ աղօթքի մը պէս կը կրկնէր նոյն խօսքը:

Ժամը գիշերուան 10ը անցած էր: Զօրանոցի պատուհանները լոյսերու մէջ ողողուած էին, իսկ մութը մեր հոգիները կը կրծէր: Անոնք արբեցան զինովցան, իսկ մենք երեքս մնացինք ինչպէս մրուր գաւաթին յատակը: Աւելի չկեցանք: Գացինք խառնուեցանք յոյն ժողովուրդին մէջ: Մեր երեքէն զատ, մահուան այդ կայանէն 4—5 արթուն Հայեր, երբ Թուրք զինուորները կռնակ դարձուցած էին) սուրացին դիմացը, տասը քայլ անդին բոլորովին յոյն բազմութեան մէջ: Իսկ այդ ամէն մէկ փախստականին իրենց խառնուելուն, Յոյները վայնասուն մըն էր կը փրցնէին, բայց յետոյ անմիջապէս կը լռէին:

Չորրորդ օրը, հազար հոգիի չափ յոյն զինուորներ բերին: Ահագին տարածութիւնը, կարծես մարախներու արշաւանքին ենթարկուած էր: Այդ օրը առաջին անգամ ըլլալով 300ական կրամ հաց բաժնեցին: Իսկ ջուր խմելը եղաւ անկարելի: Իրարանցումին մէջ, ջուրը փոխանակ մեր բերանը մտնելու, կը թափէր գետինը:

Երկինքը մուխերու մէջ կը խեղդուէր: Արդէն մէկ օր առաջ ծայր տուած էր հրդեհը, հայկական եւ յունական թաղերէն:

Այդ օրուան առտուն երկինքը պատած էր, զարմանալի ձեւերով, անմեկնելի գաղտնիքի պէս ամպերով:

Վեցերորդ օրը, տեսնելով որ այլեւս տեղ չէ մնացած, 5—6000 հոգի միայն այրերը, հայ թէ յոյն, հանեցին ճամբայ, չորսական կարգով:

Կ՚անցնէինք Թրքական փողոցներէն: Թուրք խուժանը, մեր աջին, ձախին, զինուած բիրերով, երկաթէ ձողերով, ի բնէ արիւնարբու կը փնտռէր բազմութեան մէջէն ծանօթ մէկը, ոխ մը, հաշիւ մը մաքրելու համար: Ես բռնած էի կառապան դայմաքամին ձեռքը: Ճանչցան զինքը, հայհոյեցին, քաշկռտեցին: Մարդկային այդ սիւնը ժանիքներով կը սանտրուէր, առջեւէն, ետեւէն եւ կողերէն: Քանի քանի անգամներ, ընկերս կը փոխուէր, չորսական կարգը պարտաւոր էինք լըցնել: Մինչեւ որ քաղաքը ճեղքեցինք անցանք մեր թիւը տասանորդուած էր: Այդ օր տարին 4 ժամուան ճամբայ, ինծի անծանօթ վայրեր (Եաւան Չէշմէ): Շատեր իրենց շատախօսութեամբ վրայ տուին իրենց գլուխը, կարծելով թէ իրենց քովէն քալող սուինաւոր Թուրք զինուորը իր երէկուան բարեկամն էր: Մասնաւորապէս Հայերու հանդէպ աւելի անգութ էին անոնք, քան թէ Յոյներուն:

Ամայի տեղեր հասած ըլլալով, կարգն ու կանոնը կորսնցուցած հօտի մը պէս կը քալէինք: Կարգի հրաւիրող ալ չկար: Մէկ ալ տեսայ որ ենթասպայ մը կեցած է ճամբուն վրայ: Առջեւը հասնողին կ՚ըսէր. «Օ եանա» կամ, «պու եանա» (այն կողմ, կամ այս կողմ): Տեսայ որ, բազմութեան մեծ մասը, այն կողմն է, աւելի հեռուն: Մինչ եթէ ուզէի այդ վայրկեանին կրնայի փափաքած կողմս սպրդիլ: Դեռ նոր սկսուած էր այդ գործողութիւնը: Մտածեցի, ո՞ր յարդ, ո՞ր ցորեն: Բնազդս մղեց զիս անցնիլ սպային առջեւէն, անխոհեմ արարք մը չգործելու համար կամ ձգելով բախտին: «Այս կողմը», ըսաւ սպան: Հազիւ 200 հոգի եղանք: Եթէ չեմ սխալիր միակ Հայը ես էի: Ուրիշ Հայու դիմագծով մէկը չտեսայ:

Միշտ նոյն ընչաքաղցութիւնը — «Հանեցէք դրամները», կը պոռային պահակ զինուորները: Արդէն չունէի: Յոյները սկսան հանել իրենց դրամները, երդում ընելով թէ ուրիշ չունին: Բայց Թուրք զինուորը, մեծ պապերէն ժառանգած վարպետութեամբ, գիտէ գաղտնիքը: Առաջին իսկ հարուածին եթէ արդիւնք չտուաւ, պէտք է շարունակէ մինչեւ սպաննելը ծեծելով: Ամէն մէկ հարուածը կ՚ըլլար արդիւնաւոր: Գուլպայէն վերջ, կօշիկին ներբանին մէջէն կ՚ելլէին հարիւր ոսկինոց թղթադրամներ: Առին կշտացան:

Եւ ահա ոտքի դէպի ետ: Ուրեմն այս կ՚ըլլար իմ ազատութեանս երրորդ հանգրուանը: Ճամբան ցեխերու մէջ լճացած ջուրին վրայ թափեցան բոլորը: Վեց օրէ ի վեր այն տուած կտոր մը հացն էի կերած միայն: Ծարաւս չէր նեղեր, բայց հազիւ լեզուս դպցուցի ջուրին եւ ոտքի ելայ: Կէս ժամ ետք հասած էինք պարզորակ աղբիւրի մը առջեւ: Խմեցինք որչափ որ կրցանք, մէկ մըն ալ ո՞վ գիտէր երբ պիտի կարենայինք խմել: Դէպի յառաջ քշուած ծանօթներէս ոչ մէկը չտեսայ այլեւս: Իսկ մեզ զատած էին, իբրեւ 18էն վար եւ 45էն վեր տարիք ունեցողներ: Բայց ջարդել-փշրելէ եւ «այն կողմը» անցնելէ վերջ: Իրիկունը երբ մութը կոխած էր, նորէն հոն էինք, Գըշլայի զօրանոցը: Վերը իբրեւ առաստաղ ունենալով աստղազարդ երկինքը: Յոգնած սպառած քնացանք...

Միւս օր կէսօրին մօտ, տեսանք որ Թուրք զինուորներ երկու ձեռքերով բռնած խոշոր կաթսաներ, այս ու այն կողմ կ՚երթան: Մեր նստած տեղէն կ՚ելլէինք աչք մը նետելու համար պարունակութեան վրայ: Արդէն շոգիները դէպի վեր կը բարձրանային: Յայտնի էր որ կերակուր էր: Ոսպ կար մէջը: Պէտք էր որ կենդանիի մը, աղուէսի մը խորամանկութեանը դիմէինք: Գաղափար մը յղացայ: Քիչ անդին տեսայ խտացած կաթի պարապ տուփեր: Հատ մը առի իբրեւ չերեփ, սպա-

սելով իմ ուսիս: Եւ երբ երկու ձեռքերը կաթսային կապուած կ'անցնէր զինուոր մը, սուրեցի չերեփս ամանին մէջ, անմիջապէս պարպելով պարունակութիւնը կոկորդէս վար ու երկրորդ մը որ սկսայ ուտել սպասելով նորեկի մը: Խրիմեան Հայրիկի մանրանկար շերեփն էր: Մեր խումբին մէջ բոլոր Թէթեղէ տուփ ունեցողները կրցան այդ օրը կշտանալ:

Այսպէս երկու օր կերակրուեցանք շնորհիւ մեր տուփերուն եւ մանաւանդ մեր նպաստաւոր դիրքին: Ձայն չէին հաներ զինուորները, երեւի այս խաղը կը զուարճացնէր զիրենք:

Մեր գերութեան 8րդ օրը մեզ խառնեցին աւելի մեծ բազմութեան մէջ: Միւս օրը (9րդ օր) 18էն վար եւ 45էն վեր տարիք ունեցողները զատեցին: 18 տարեկան էի, երեսս աճած էր մազը: Ձիս 18էն վեր բաժնին անցուցին: Գէշ էր կացութիւնը: Բախտակիցներս սկսան սակարկել պահակ զինուորներուն հետ, ըսելով որ եթէ միւս կողմը անցնին՝ այնքան նուէր: Ո՞վ էր լսողը:

Գիշերը նորէն բոլոր զատուածները իրար խառնեցին:

Յոյսը կ'ապրէր դեռ: Եւ իրօք յաջորդ օրը Թող տրուելիք դասին անցայ: Ճակատագիր: Միւս առաւօտ ժամը 8ին դուրս կ'ելլէի ինծի բախտակից անծանօթներու հետ: Ազատութեան չորրորդ հանգրուանն էր:

Ո՞ւր երթալ: Տո՞ւն, մտքէս իսկ չէր անցներ: Փողոցը մեր ամէն ինչն էր: Եւ ուղղուեցայ ծովեզերք ծանօթներու հանդիպելով, մայրս գտնելու յոյսով: Ծովեզերքի նաւամատոյցէն բաւական վար կը գտնուէին Քօրտօնի մերհայ հարուստներու տուները: Բոլորն ալ լեցուած էին կիներով, պզտիկներով: Ըսին թէ մայրս, մօրեղբօրս մօտ գացած էր: Առանց տատամսելու որոշեցի երթալ մայրս գտնել եւ հոդ բերել: Ժողովուրդը քարափ թափած էր, Դաշնակիցներու նաւերով Յունաստան փոխադրուելու համար:

Այդ գիշերը հոն անցընելով միւս առաւօտ ճամբայ ելայ, աչքս առած ամէն անակնկալ: Ոտքով պէտք էի երթալ Գարաթաշ, եթէ իրաւ մայրս հոն գտնէի: Ժամուան մը ճամբայ: Թաշկինակս չորս անկիւններէն կապեցի գլուխս: Ինչո՞ւ չեմ գիտեր, փոշին եւ հողը լեցուած էին մազերուս մէջ, գետինը պառկած ըլլալով: Առանց վրաս շատ ուշադրութիւն հրաւիրելու անցայ Թրքական Թաղերը, մտածելով որ ի վերջոյ այս մարդակերպ հրէշները յագեցած են իրենց ոճիրներէն:

Առած տեղեկութիւնս ճիշդ էր, մայրս հոն գտայ: Գլուխս լուացին: Քիչ մը սնունդ առած, մօրս հետ եկանք վերադարձանք առջի գիշերուան տունը: Բազմութիւնը հոտ կը գիշերէր, յաջորդ օր նաւ նստելու յոյսով: Եթէ այդ օր չյաջողեցաւ, միւս օրուան յոյսով, քանի արեւը իրեն հետ կը պտտցնէր յոյսը ամէն լուսաբացին:

Առտու է, հեռուէն նաւ մը անգլիական դրօշով:

Ժողովուրդը խռնուած է ցանկապատին վրայ ճնշելով: Մուտքին կեցած էր անգլիացի նաւազ մը: Մայրս քշեցի առաջ: Ժողովուրդին մէջ հազուադէպ են այրերը: Ցանկապատին մէկ անկիւնը գլուխ մը անցնելու չափ բացուածք մը կար, մօրս օգնեցի եւ իջաւ միւս կողմը: Ըսի.— Գնա՛ դուն, ես ալ կուգամ: Գնաց առանց տեսնելու:

Նոյն խաղը ես ալ փորձելով միւս կողմ ելած էի, այս անգամ պահակ նաւազը չխաբուեցաւ: Եւ լաւ որ այդպէս եղաւ: Ի՞նչ գիտնայի թէ աւելի վարը երկու Թուրք զինուորներ մաղէ կ'անցընէին այր մարդիկը:

Եւ երբ անցքը բացուեցաւ, արդէն միշտ ճնշումի ենթակայ, ժողովուրդը փլաւ գետին, իրարու վրայ: Զգուշութեամբ, առանց ոեւէ մէկուն վնաս տալու ցանկապատին ներսի կողմն էի: Ուշադրութիւնս դրաւեցին գետինը Թափած, դէզ դէզ ծրարներ: Կրնայի մէկ կամ երկու հատ նետել անութս, արդէն անտէր էին անոնք, բայց, ոչ իսկ տասնոց մը մնացած էր մեր մօտը այդ ծրարնե՞րը պիտի առնէի: Բայց քիչ մը անդին երբ տեսայ չոր բակլան Թափած գետինը՝ երկու ափ նետեցի գրպանս:

ԳԷՈՐԳ ԶՄԻՒՌՆԻԱՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կապը մեծերու եւ փոքրերու միջեւ

«Արմենիա», Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Կապը մեծերու եւ փոքրերու միջեւ, այսօր, Սփիւռքի մէջ, աւելի քան թոյլ է:

Այս թուլութիւնը ունի անշուշտ իր պատճառները:

Նախ՝ մեր ապրած նոր միջավայրերուն մէջ ծնողքներ բազմազբաղ են, ուստի շատ չեն կրնար հետաքրքրուիլ իրենց փոքրիկներուն առօրեայ ապրումներով:

Տնտեսական պայքարի մէջ չխորտակուելու համար անոնք կ'աշխատին ընել իրենց կարելին, ու շատ հեղ տուն կը վերադառնան երբ արդէն անկողին մտած են փոքրիկներ:

Երկրորդ՝ երբ դպրոցէ մը շրջանաւարտ են տղաք, ազատ կը զգան իրենք զիրենք ընկերական կապեր հաստատելու շրջապատի հասակակիցներու հետ, ու ազատ ելեւմուտք ունենալու բնակարանէն:

Կապի թուլութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի, մեծ մասամբ հետեւանք է նոր միջավայրի:

Այսպէս չէր հայրենի երկրին մէջ ուր ծնողքներ բաղդատաբար նուազ զբաղած՝ տուն կը վերադառնային արեւմուտին հետ ու ընտանեկան յարկը կը դառնար ներքին ապրումներու եւ խօսակցութեանց վայր:

Ծնողքներ մօտէն կը հետաքրքրուէին իրենց փոքրիկներով. կ'ընէին համապատասխան մատնանշումներ ու կըղառնային իրազեկ անոնց ապրումներուն ու առօրեայ զբաղումներուն:

Սփիւռքի մէջ, երբ տղան թեւակոխած է առաջին պատանութեան շրջանը (12—16 տարիք), կիրակի օրերը ներկայ կ'ըլլայ շարժապատկերի մը, մարզախաղի մը կամ հասակակիցներու հետ պըտոյտի մը:

Ծնողքներ ի վիճակի չեն հակակշիռ բանեցնելու եւ իմանալու թէ ի՞նչ տեսակի շարժապատկերներ են իրենց զաւակներու տեսածները: Յաճախ ինչ որ կը չինէ տունը կամ դպրոցը՝ կը քանդէ ու կը փըճացնէ այս վերջինը: Ծնողքներ նոյնպէս չեն գիտեր թէ ո՞ր մարզավայրին մէջ կը գտնուին իրենց զաւակները ու ի՞նչ է իրենց տեսածն ու լսածը:

Նոյնը կրնանք ըսել անոնց ազատ պտոյտներուն համար, որոնց ոչ մասնակցողներուն մասին տեղեկութիւն ունին իրենք, ոչ ալ գիտեն թէ ինչպիսի խօսակցութիւններ եւ ժամանցներ կ'ունենան նման առիթներով տղաք:

Ուրիշ բացատրութեամբ. կիրակի կամ ազատ օրերը անոնք կը գտնուին գրեթէ հեռու ծնողական հակակշռէ:

Այդպէս չէր սակայն հայրենի հողին վրայ, ուր կիրակի կամ տօնական օրերը պտոյտները կը կատարուէին ընտանիքի անդամներու կամ ազգականներու եւ կամ թաղեցի ծանօթներու մասնակցութեամբ, ու առողջ մթնոլորտ մը կը դառնար ապահով օժանդակ սերունդին բարոյական եւ ազգային դիմագիծը կերտելու:

Եւ որովհետեւ օրէ օր կը նուազի կապը ծնողքներու եւ զաւակներու կամ մեծերու եւ փոքրիկներու միջեւ, տակաւ կը թուլնայ նաեւ ազդեցութիւնը առաջիններուն՝ վերջիններու վրայ:

Մինչդեռ աւելի քան երբեք սերունդը պէտք է պահուէր անմիջական ու հոգածու ազդեցութեան տակ մեծերու:

Սփիւռքի մէջ է որ ամէն ջանք ու ճիգ պիտի թափուէր բարոյական այդ կապը զօրացնելու համար, որպէսզի կանխուէին տարախորժ ու վնասակար ազդեցութիւններ, որոնք կրծել սկսած են արդէն նորերուն սիրտն ու հոգին:

Եւ որովհետեւ թուլցած է կապը ու տեղ տեղ դարձած նոյնիսկ անզգալի, վտանգը դամոկլեան սուրի պէս կախուած կը մնայ նորերուն գլխուն»:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ ՊԱԼԵԱՆ ՆՈՐԷՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Շաբաթ օր, ժամը 5.30ին, Conseil National du Cuirի Նախագահը իր Միութեան կողմէ Պ.Ս. Տէր Պալեանի բերաւ շատ գեղեցիկ ոսկեզօծ բաժակ մը (Coupe Vermeil) որ բացառիկ պարագաներու մէջ միայն կը տրուի լաւագոյն արհեստաւորին:

«Կաշիի ազգային շաբաթուան» առթիւ Պ. Տէր Պալեան, որուն ստեղծագործութեանց համար այլեւս դժուար է ածական գտնել,— այնքան ճաշակ, նրբութիւն եւ արուեստ ունի — պատրաստած է նկար մը որ կը ներկայացնէ Վերսայլի պալատը, պարտէզները, ջուրերը:

Այս բացառիկ գործը ամբողջովին պատրաստուած է կաշիի շատ պզտիկ կտորներով, աւելի քան մէկ միլիոն, գոյնզգոյն, մինչեւ իսկ շրջանակը, ամէն ինչ կաշիով: Այս գլուխ գործոցը չինելու համար հայ արուեստագէտը աշխատած է աւելի քան տասը հազար ժամ:

Semaine du Cuirի ընթացքին, Պ. Vincent Auriol այնքան մեծ հիացումով դիտած է գործը որ Պ.Տէր Պալեան նախագահէն նուիրած է զայն, Conseil National du Cuirի միջոցաւ:

Ահա այս առթիւ է որ շաբաթ, ի ներկայութեան Ֆրանսացի լրագրողներու, անձնաւորութիւններու եւ հայ բարեկամներու Պ.Տէր Պալեանի յանձնուեցաւ բաժակը: Կաշիի ազգային ընկերակցութեան Նախագահը ջերմապէս շնորհաւորեց մեր

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Ա.— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒԶ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Այնուհետեւ Քլաուզ մտաւ Պրիսթոլի համալսարանը: Ան իրապէս սիրեց Բրիտանիան ու անոր հաստատութիւնները, մինչ Հիլտէ ատեց նոր երկիրը: Ան ամէն ինչ ատեց Բրիտանիոյ մէջ, որովհետեւ Քլաուս կորսնցուց ինքզինքը գիտական ուսումներու մէջ: Կորսնցուց գրեթէ ամէն հետաքրքրութիւն համայնավար գործին ու իրեն հանդէպ: Երբ իրարու կը հանդիպէին — այն ալ այնքան հազուադէպօրէն — Հիլտէ զայն կ'անուանէր երկչոտ մը, ուրացող մը, ամն ինչ մոռցած քաղքենի մը: Կասկածեցաւ նմանապէս, թէ հրապուրուած էր ան բրիտանացի աղջիկներով:

Անոնց յարաբերութիւնները գրեթէ բոլորովին խզուեցան եւ Հիլտէ բաժնուեցաւ անկէ կոշտ ու զայրալից բառերով.— «Դրամատիրական բարեկամներդ պիտի դաւաճանեն քեզի օր մը, կը տեսնես»...

Հիլտէ լքեց Քլաուսը եւ հեռացաւ Բրիտանիայէն: Գնաց Ֆրանսա, ետքը՝ Տանըմարքա: Եղաւ համայնավար սուրհանդակ մը, Կոմինտէրնի արեւմտեան Եւրոպայի գրասենեակին հաշուոյն ծառայող գաղտնի գործակալ մը: Միաժամանակ Քլաուս սիրեց Բրիտանիան, բրիտանացի բարեկամներու եւ բրիտանական սովորութեանց հաճոյքը: Իր պրպտումներուն դաշտը ընդարձակուեցաւ եւ 1938ին մտաւ Էտինպուրկի համալսարանը, ուր ստացաւ գիտութեանց տոքթորի իր վկայականը:

Հիւլէական բնագիտութեան մէջ իր ինքնատիպ պրպտումները կեցուցած էին զինքը երիտասարդ գիտնականներու առաջին շարքին վրայ եւ հրատարակեց յօդուածներ՝ Արքայական Ընկերակցութեանց տեղեկագրութեանց մէջ:

Տարագիր գիտնականը անուն մը, բարձր դիրք մը չինեց իրեն համար գիտական շրջանակներու մէջ: Բրիտանացիները հանդուրժող էին եւ կը սիրէին օգնել: Մարդ մը կրնար պահել իր համոզումը, առանց միջամտութիւն հրաւիրելու: Համայնավարութիւնը, իբրեւ գաղափար, անհետանալու վրայ էր:

Այդպէս չէր Հիլտէի պարագան: Անիկա մինչ այդ օգնած էր լրտեսական խմբակներ կազմակերպելու Լեհաստանի ու Չեխոսլովաքիոյ մէջ եւ Գերմանիոյ ու Սկանտինաւիոյ ներսերը: Բազմաթիւ ստորերկրեայ համայնավար շարժումներու մէջ մաս ունէր: Հաւանաբար կը սիրէր տակաւին Քլաուզը, բայց Քլաուզ, որ սովեցուցած էր անոր համայնավարութեան այբ բեն գիմը, բնաւ մտքէն չանցուց, թէ աշկերտը պիտի գերազանցէր վարպետը: Երկուքը դադրած էին մինչեւ անգամ իրարու գրելէ:

Համայնավար կուսակցութիւնը իր շարքերէն հեռացուցած էր Քլաուզը եւ հրամայած էր կապ չպահել անոր հետ: Իսկ կուսակցական հրահանգները միշտ կուգան ամէն բանէ առաջ:

Բայց ճիշդ ինչպէս պատմական փոփոխութիւնները կ'ազդեն մեր կեանքերուն վրայ, այնպէս ալ կուսակցական քաղաքականութեան ազդեցութեան տակ կը գտնուին համայնավար կուսակցութեան անդամները: Սեպտեմբեր 1, 1939ին, Հիթլէր արշաւեց Լեհաստան եւ պատերազմը ըսկսաւ: Քլաուզ Ֆուքս որ դարձած էր Բրիտանիոյ գիտական աշխարհի մէկ մասը, ի վերջոյ նկատուեցաւ թշնամի օտարական մը: Ինքը, հակաֆաշական մը, պիտի արգելափակուէր ու աքսորուէր Քանատա: Հրահանգուեցաւ, որ կապէ ծրարները եւ պատրաստուի արգելափակման:

Այս կէտին վրայ յիշեց Հիլտէն: Իրաւունք ունէր ան.— Բրիտանիա դաւաճանած էր իրեն: Անգլիացիները տակաւին կոյրեր էին, դրամատէր, ֆաշական: Ֆուքս, հիթլէրատեացը, պիտի ստիպուէր իբրեւ բանտարկեալ մը կատարել ճամբորդութիւնը հիւսիսային Ատլանտեանի մէջ, սուզանաւերով լեցուն ջուրերը ճեղքելով:

Ինքզինքը նկատեց նահատակ մը: Ինք, որ մոռցած էր իր համայնավար հպատակութիւնը, պատրաստ էր հռչակելու զայն: Այո, Հիլտէ իրաւացի էր, ինչպէս կրնար մոռնալ զայն: Իրաւացի էր. տակաւին կը սիրէր զայն. բայց աշխարհի ո՞ր կողմն էր: Ռուսաստա՞ն: Ո՞ւր:

Քանատական արգելարանի երկաթէ ծածքով եւ կրադիւսէ գետինով իր տակառաձեւ հիւղակին մէջ, ամէն ինչ պարզ եղաւ իրեն համար: Պէտք էր գտնէր Հիլտէն: Քանատայի, Ամերիկայի, Բրիտանիոյ մէջ կային համայնավար վարիչներ, որոնք պիտի գտնէին զայն: Կարմիր Խաչը պիտի փնտռուէր ու գտնէր:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ԶԻՆԿԸՐ

հայրենակիցը ոչ թէ իբրեւ կօշիկի արհեստաւոր (bottier), այլ իբրեւ արուեստագէտ: Պ. Տէր Պալեան շնորհակալութիւն յայտնելով, ըսաւ.—«Մենք ալ շնորհիւ Ֆրանսայի է որ կրնանք այսպիսի գեղարուեստական գործեր ստեղծել»:

Անգամ մը եւս ուրախութեամբ կ'արձանագրենք Պ. Տէր Պալեանի այս նոր յաջողութիւնը որ կը բազմապատկէ իր շահած միջազգային բաժակներուն թիւը:

Այս գործէն զատ, հիացում կը պատճառեն հայ արուեստագէտին այնքան նուրբ եւ բացառիկ կօշիկները, մէկը «Conte de fées», ուրիշ մը, շինուած Փարիզի երկհազարամեակին առթիւ, որուն երեսը կը ներկայացնէր Փարիզի բոլոր պատմական արձանները: Պէտք է տեսնել, համոզուելու համար թէ ինչ նրբութեամբ եւ ճաշակով կը կատարուին այս ստեղծագործութիւնները: Ա.

բուն վարիչներուն անունները կը պահեն: Բացայայտ է որ Թուտեհին հրահանգ տուող իրանցի ղեկավարները ներկայիս կ'ապրին սովետական հողին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐ, որոնց 28ը քահանաներ են, պիտի դատուին Պուլկարիոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Վատիկանի եւ Ֆրանսայի: Սոֆիայի անթելը կ'ըսէ թէ ամբաստանեալները անդամ են կաթոլիկ կազմակերպութեան մը որ թշնամական ոճրապարտ արարքներ գործած է Պուլկարիոյ ժողովրդական հանրապետութեան դէմ»: Կ'ըսէ նաեւ թէ անոնց «լրտեսական դաւադրական կազմակերպութիւնը կը գործէր Սոֆիայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, եւ թէ 50 միլիոն լեւա (175 հազար տոլար) ստացած է Ֆրանսայի լրտեսական սպասարկութենէն եւ Վատիկանէն»: Ամբաստանեալները պիտի դատուին քանի մը օրէն:

ԷՐԶՐՈՒՄ մեկնեցաւ անգլիացի մարեշալ Մոնթկոմըրի, ներկայ ըլլալու համար Թրքական Գ. զօրաբանակի ռազմափորձերուն:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ պաշտպանութեան մասին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանը՝ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հետ: Այս տեսակցութենէն վերջ դեսպանը յայտարարեց թէ «Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Թուրքիա վճռած են բան մը փորձել կարելի եղածին չափ շուտ, գոհացնելու համար Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան պահանջները»:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, արգելափակուած են 70 երեւելիներ, որոնց երկուքը նախկին վարչապետներ են: Կ'ըսուի թէ պիտի դատուին հոկտեմբերին:— Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց մեծ կալուածատէրի մը՝ Ատլի Լամլումի դէմ, որ կրակ բացած էր պահականոցի մը վրայ:—Տոքթ. Շախտ Գահիրէ հասնելով, սկսաւ քննել Հրոսային բարենորոգման եւ ելեւմուտքի խնդիրները:

ԹՐԻԷՍԹԻԻ մասին խիստ ծանուցագիր մը ուղղեցին Անգլիա եւ Ամերիկա, մերժելով Մ. Միութեան այն մեղադրանքը թէ զինուորական խարիսխի մը վերածեր են այդ նաւահանգիստը: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ երբեք այդպիսի ծրագիր չեն ունեցած, թէ անգլեւամերիկեան պահակազօրքը 10.000ը չանցնիր, ինչպէս կը նախատեսէ հաշտութեան ծրագիրը:— Պ. Իտըն վերջին տեսակցութիւն մը ունեցաւ մարեշալ Թիթոյի հետ: Կ'ըսուի թէ այս առթիւ պարզած է Թրիէսթէն երկու մասի բաժնելու ծրագիրը:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ Մոսկուա ղրկեցին իրենց նոր ծանուցագիրը՝ ի պատասխան Խ. Միութեան վերջին առաջարկներուն:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Իրենց գլխաւոր նպատակն է աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ տագնապ մը ծագեցաւ Արաբական Դաշնակցութեան մէջ, Եգիպտոսի եւ Իրաքի միջեւ, հրէական ստացուածքներու բռնագրաւման առթիւ: Իրաքի ներկայացուցիչը պահանջեց դրաւել արաբական երկիրներու հրէական ստացուածքները: Եգիպտոսի նախկին վարչապետը, Ալի Մահէր, որ կը նախագահէր, մերժեց եւ ժողովը ընդհատուեցաւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ պատուիրակութիւն մը Հնդկաստան պիտի երթայ մօտերս, օգնելու համար սովեալներուն: Խոստացած են 10.000 թոն հացահատիկ, 5000 թոն բրինձ, խտացած կաթ եւն. ղրկել:

ՋՐՀԵՂԵՂ մը մեծ վնասներ պատճառեց Թեպիսայի մէջ (Ալճերիա) ծառեր խորտակուեցան, փողոցները ողողուեցան, անկարելի դարձնելով երթեւեկը: Ջարու խաղաղ գետակը մինչեւ վեց մեթր բարձրացաւ քանդելով կամուրջները եւ քշելով ծառեր, քարի կտորներ կենդանիներ եւ գետեզերեայ տնակներ: 25 հոգի խեղդուեցան:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, (8 Rue Danton):

Կը դասախօսէ ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Նիւթը՝ Ժողովրդավարութիւնը Խ. Միութեան մէջ
Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն: Իջնել՝ Métro Odéon կամ St. Michel:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մարսէյլի Մայր - Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Բարեգործականի սրահին մէջ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 1ի Չորեքշաբթի օրը, մայրենի լեզուն գրել ու կարդալ սորվիլ փափաքող երկու սեռէ ամէն Հայու համար, առանց վճարումի:

Կանխաւ արձանագրուիլ նամակով, կամ բացումի օրը անձամբ ներկայանալ սրահ, 19a, Rue Venture, իրիկուան ժամը 7—9:

Այրի Տիկին Արշալոյս Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բաբկէն Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Վարդանեան եւ զաւակները, Տիկին Սաթենիկ Աւանէսեան եւ զաւակները, Տիկին Սրբուհի Մարտիրոսեան, Պ. Պ. Յովհաննէս եւ Սարգիս Սարգիսեան եւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

Պ. ՀԱՅԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 22ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանին մէջ, 35 Bld. Magenta:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս հինգշաբթի (25 Սեպտ.) ժամը 14.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, (15 rue Jean Goujon), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնրուժի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի նկատել իբր այն նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Գին 1000 ֆրանք:

Դիմել Միհրան Գավէզեանին, 37 rue de Trévise, Paris (9)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ _ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին:

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք:

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ:

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը:

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով:

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք ամէն տեսակի գիրքեր:

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք:

Օր. ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ՆԵՐՍԷՍ Ս. ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Ամուսնացած
21 Սեպտեմբեր, 1952, Ալֆորվիլ
Ժանթիյիի Վիթրի սիւր Սէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուան ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.45ին, Paris Nord սրճարանը (Gare du Nordի դիմացը): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Հ. Մ. Վ. Մ., ԼԻՈՆ.— Մեր փնտռածը կովկասահայ է եւ կապ չունի ձեր յիշած անձին հետ:

Շ. Ն. ՎՈՔԼԻՒԶ.— Ստացած ենք Ա. մասը: Պիտի հրատարակուի կիրակի օր (28 Սեպտ.):

ՖԵՐԱՊ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ձեր պատասխանը տալէ՝ պարտքն է այն թերթին որ հրատարակած է քննադատութիւնը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆի
8 Փետրուար, 1953, Salle Gaveau
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ

27 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ, (մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու) կը ներկայացնէ՝

ՀԱՐՈՒՍՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ (Ճարտարագէտ Արման)
Երաժշտ. Թատերգ. 7 արար, հեղ. Թրագօշի
Արեւելեան նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին rue de Trévisei նպարավաճառատունը:

ԼԷԶՕԼԻՎԻ, ՖՕՆՏԱԳԼԻ ԵՒ ՄԱՐԹԻԿՈՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 Սեպտ.— Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ, ձեր եւ նախկին դպրոցներու կրթական մարմիններու համաձայնութեամբ, ընդհ. ժողովէ մը ընտրուած, միացեալ դպրոցներու խնամակալ մարմինս, որոշած է, միակ դպրոց մը բանալ, ուստի սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, արձանագրել ձեր զաւակները, հայերէնի շաբթօրեայ դասընթացքներուն համար, որ կը կատարուին բացման օրէն սկսեալ (2 Հոկտ.) ամէն հինգշաբթի առաւօտ, Մարթիկոյի նախկին դպրոցին մէջ:— Խնամակալ Մարմին

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն:

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Սաղպազարեանի

Վերի հասցէով:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 25 Septembre 1952 Հինգշաբթի 25 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6874-Նոր շրջան թիւ 2285

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՂ ԱՆՈՆՔ ՏԵՂԻ ՏԱՆ

Նոր ստացանք Հայ Օգնութեան Միութեան (Կ. Խաչ) պարբերաթերթին վերջին թիւը (Յուլիս), որ այնքան շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակէ :

Մենք այսօր ուրիշ հարցով մը պիտի զբաղինք: Բայց, անհրաժեշտ կը գտնենք մէջանկեալ արձանագրել քանի մը թուանշաններ, գաղափար մը տալու համար կանացի այս ծաւալուն կազմակերպութեան փայլուն եւ յարաճուն գործունէութեան մասին:

Համաձայն վերջին պատգ. ժողովին ներկայացուած հաշուեկշռին, Միութիւնը 1951 Յուլիս 1էն 1952 Յունիս 30 ունեցած է 97.356 տոլար մուտք, որուն 26.116 տոլարը միայն «քոթա»ներէ (տարեկան սակ) :

Նուէրներէ գոյացած է 4349 տոլար, Պնակ մը կերակուրէն՝ 3693, Ծոմապահութենէ՝ 1252 եւն. :

Ելքի գլուխին մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնեն ուրիշ գաղութներու յատկացուած գումարները, —Յունաստանի Կեդր. վարչութեան՝ 5000 տոլար, Լիբանանի՝ 4000, Սուրիոյ՝ 4500 եւն. :

Տակաւին առիթ կ'ունենանք ուրիշ մանրամասնութիւններ հաղորդելու :

Անցնինք մեր ակնարկած նիւթին :

Կեդր. վարչութիւնը իր տեղեկագրին մէջ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ յաջողած են «երիտասարդ» մասնաճիւղեր կազմել : Այսինքն խումբեր՝ Ամերիկա ծնած երիտասարդուհիներէ :

Այժմ ունին 11 խումբեր, բայց պիտի ջանան կրկնապատկել :

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այստեղ ալ կազմակերպիչները կը հանդիպին մեծ դժուարութեան մը,— նորերը հայերէն չեն գիտեր :

— « Երիտասարդ մասնաճիւղերուն հետ պահած ենք թէ անգլերէն եւ թէ հայերէն թղթակցութիւն : Շրջաբերականներուն մէկ մասը միայն անգլերէն դրկած ենք: Եթէ բոլորովին անգլերէն ըլլան թէ՛ նամակները, թէ շրջաբերականները, հաւանաբար աւելի լաւ պիտի ըլլայ. բայց, կը մտածենք, նաեւ, որ այս երիտասարդները եթէ պիտի փարին գործին, պէտք է նախ հայերէն սորվին. երիտասարդները մեզի հետ կապելու գլխաւոր նպատակներէն մէկն է այս» :

Այս տարրական տեսակէտը հաստատելով հանդերձ, Կեդր. վարչութեան տեսակ մը վարանում կը մատնէ : Կարծես կ'ընկրկի .

— « Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ օր մը մեր բոլոր գործերը անգլերէնով պիտի կատարուին » :

Յետոյ նորէն կ'անդրադառնայ, տեսակ մը խղճահարութեամբ .

— « Չենք գիտեր թէ պէ՞տք է արագացնել այս դժբախտութիւնը, թէ ուշացնել որքան կարելի է: Մեր թելադրութիւնն է նորերուն հետ գործածել երկու լեզուներն ալ, այնպէս քանի մը տարիէն այս ժողովներուն մէջ մենք ալ պիտի սովորինք անգլերէն խօսիլ՝ հասկցուելու համար»:

Անոնք որ Ֆրանսա եւ առ հասարակ Եւրոպա կ'ապրին, երկար մեկնութեանց չեն կարօտիր, չափելու համար այս տագնապին խորութիւնը :

Այստեղ ալ նոյն ողբերգութիւնը կը զարգանայ հետզհետէ: — Նորահասները դժուար կը հասկնան մայրենի լեզուն: Շատ աւելի դժուար պիտի հասկնան, տասը տարի ետքը:

Պիտի համակերպի՞նք: Թոյլ պիտի տանք որ այսպէս շարունակուի՞ : «Անխուսափելի է» ըսելով պիտի հառաչե՞նք:

Ոչ եւ ոչ: Վհատիլ, ընկրկիլ, նահանջել — կը նշանակէ խաչ քաշել նոր սերունդին վրայ :

Անկարելին պիտի փորձենք, թումբ կանգնելու համար այս յորձանքին առջեւ :

Պատերազմի ընթացքին ամերիկահայ երիտասարդներ տեսանք որոնք հայերէն սորված էին ... աւելով : Հայրիկը եւ մայրիկը ի հարկին աւելով կը սպառնային իրենց զաւակներուն, որպէսզի հայերէն սորվին :

Անհրաժեշտ չէ աւել կամ խարազան գործածել: Կը բաւէ ամուր կառչիլ մեր հիմնական դաւանանքին,— կորսուած է ամէն բան, եթէ լեզուն ալ կորսնցնենք :

Կա՞ն գործնական միջոցներ : Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ...

Ժամանակին հաղորդեցինք թէ Ստալինեան մրցանակի արժանացած է ծանօթ բանաստեղծուհի մը, Սիլվա Կապուտիկեան :

Տիկինը, բնիկ Վանեցի, կը գրէ տարիներէ ի վեր եւ ունի վաւերական տաղանդ :

Իրեն կը պարտինք սա հրաշալի տաղը.

... Ու տես, որդիս, ուր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս ,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես,
Քո մայր լեզուն չմոռանաս :

Նոր չէ որ պիտի լսէք թէ Խ. Միութեան մէջ ամէն բան ենթակայ է բոլշեւիկեան հաւատաքննութեան եւ հազարումէկ օրէնքներուն:

Հագուստ - կապուստէն մինչեւ կոլխոզի զուարճութիւնները պէտք է համապատասխանեն սովետական կարգուսարքին :

Մտածել, գրել, խօսիլ, երգել, նկարել, գիտական պրպտումներ կատարել, — այս բոլորը արժէք ունին երբ հաւատարմօրէն կը հետեւին «սոցիալիստական ռէալիզմ»ի պահանջներուն :

Մեր Սիլվան ալ, որ յաճախ կը քննադատուէր թէ շատ ետ մնացած է, այժմ կը փառաբանուի ջերմօրէն եւ բարձրաձայն:

Հատընտիր գրագատներ կ'աւետեն թէ ան իր «նոր գրքում հասել է բանաստեղծական բարձր կուլտուրայի » :

Արդարեւ, Սիլվա Կապուտիկեանի նոր գիրքը, « Իմ Հարազատները », լիովին կը համապատասխանէ օրուան կաղապարին, իբրեւ «սեւժետաւոր բանաստեղծութիւն», ուր օգտագործուած են նաեւ անցեալի «ռէալիստական տրադիցիաները » :

Օրինակ, բանաստեղծուհին Մոսկուա կ'այցելէ իր տղուն հետ: Եւ ներս կը նային «կարօտով անհաս» :

Տղան կը հարցնէ .— «Ստալինն այստե՞ղ է, այս շէնքո՞ւմ, մայրիկ» :

— « Այստեղ է, տղա՛ս» :

Յանկարծ տղան մէկը տեսնելով — կամ երեւակայելով — դիմացի լուսամուտին առջեւ, կը ճչայ .

— Այդ նա՞ է, մայրիկ :
— « Դանդաղ ասում եմ, այդ նա է, տղա՛ս...»:
— Իսկ նա ինձ ու քեզ տեսնո՞ւմ է, մայրիկ :
— Վստահ ասում եմ, տեսնում է, տղաս...

Եւ դեռ ի՛նչ համով - հոտով նմոյշներ :

ՎԱՀԷ

ՌՈՒՍ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (16 Սեպտ.). —

Սովետական դեսպանատան թիւ 338 ինքնաշարժը Անգարայէն Էսկիշէհիր հասաւ Սեպտ. 15ին : Ինքնաշարժը ուր կը գտնուէին դեսպանատան երկու պաշտօնեայ եւ ուրիշ մարդ մը, մինչեւ կէսօր շրջեցան քաղաքին զանազան թաղերը: Դեսպանատան պաշտօնեաները քաղաքին ութ թերթերու խմբագրատուններն ալ հանդիպելով թուրքերէն խօսող պաշտօնեայի մը միջոցաւ թերթերուն զանազան թուականներու թիւերը առին: Ինքնաշարժը մեկնեցաւ անծանօթ ուղղութեամբ :

ԻԶՄԻՐ.— Ռուս դեսպանատան պաշտօնատարները Սեպտ. 15ին շարունակեցին իրենց պըտոյտները Իզմիրի մէջ: Ռուս պաշտօնեաները կը գիշերեն «Ագոռա» նաւուն մէջ, որ տօնավաճառին առթիւ իբրեւ պանդոկ կ'օգտագործուի եւ երբեմն դուրս ելլելով պտոյտներ կ'ընեն: Ասոնցմէ մին հետեւեցաւ կէսօրին զօր. Ուայմանի կողմէ ազգ. պաշտպանութեան գործավարին ի պատիւ սարքուած հացկերոյթին: Կ'ըսուի թէ դեսպանատան կարգ մը ուրիշ պաշտօնատարներն ալ այս օրերս Իզմիր պիտի գան :

ՄԱՌԵՇԱԼ Թիթօ ընդունած է Չըրչիլի հրաւէրը՝ Անգլիա այցելելու համար, առանց թուական որոշելու: Թիթօյի առաջին այցելութիւնը պիտի ըլլայ այս, 1948էն ի վեր, երբ անջատուեցաւ Կոմինֆորմէն: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Սեպտ. 23ին Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ ընտրըուեցաւ ընդդիմադիր ճակատի թեկնածուն, Քամիյլ Շամուն, որ 51 տարեկան է:

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ կատարեալ բարեկարգութեամբ: Երեսփ. ժողովի 77 անդամներէն 74ը իրենց քուէները տուին Պ. Շամունի, նկատի առնելով հանրային կարծիքին ճնշումը : Այս նոյն մեծամասնութիւնը ընտրած էր նախորդ նախագահը:

«Լը Մոնտ»ի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ թէ ժողովասրահին առջեւ կեցած էին մասնաւոր պաշտօնեաներ որոնք փափկութեամբ կը շօշափէին այցելուներուն կոնակը եւ կուրծքը, որպէս զի զէնք պահած չըլլան: Ժողովին քարտուղարը 74 անգամ կարդաց «Քամիյլ Շամուն» անունը: Երեսփոխան մը քուէ տուած էր Ապտուլլահ Հաճի, ինչ որ ընդհանուր ծիծաղ պատճառեց :

Նախագահին ընտրութիւնը ողջունուեցաւ թնդանօթի 21 հարուածներով եւ բուռն ծափերով: Ընտրութենէն ետք Պ. Համիտ Ֆրանճի, երկրորդ թեկնածուն, ճառ մը խօսեցաւ, շնորհաւորելով նորընտիր նախագահը: Պ. Շամուն պատասխանեց շնորհակալութիւն յայտնելով: Այսպէս ընդդիմադիր ճակատը յաղթած եղաւ խաղաղութեամբ, համաձայն սահմանադրութեան տրամադրութեանց: Զօր. Ֆուատ Շէհապ, որ առժամաբար ստանձնած էր վարչապետութիւնը, հրաժարեցաւ, նախագահին յանձնելով նոր դահլիճին կազմութիւնը :

╳ Պ. Շամուն հանրածանօթ փաստաբան մըն է որ քաղաքական ասպարէզը մտած է երիտասարդութեան օրերէն: Թուրքերը 1916ին Անատոլու աքսորեցին զինքը: Լիբանանի ազատագրումէն վերջ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1934ին, յետոյ 1943ին: Այն ատեն ալ թեկնածու էր նախագահութեան, բայց հրաժարեցաւ ի նպաստ Պշարա էլ Խուրիի: Վարած է զանազան նախարարութիւններ, իսկ 1944էն 1947 Լիբանանի դեսպանն էր Լոնտոնի մէջ: Յետոյ եղաւ ելմտական նախարար եւ ընդդիմադիրներուն միացաւ 1949ին:

Իր յայտարարութեան մէջ, ըսաւ թէ պարզ կեանք մը պիտի վարէ եւ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, վերջ տալու համար համատարած ապականութեան: Պիտի աշխատի ամրապնդել Արաբական Դաշնակցութիւնը եւ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Սուրիոյ հետ :

Իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ փութացնել խոստացուած բարենորոգումները : Ընտրութենէն առաջ, Շամուն ընկերվարական եւ ազգային ճակատին վարիչներէն մէկն էր, բայց այժմ խոստացած է ամէն բանէ առաջ ըլլալ ազգին պետը : Իր անցեալը եւ մարտական խառնուածքը կ'ապացուցանեն թէ խոր ազդեցութիւն պիտի գործէ, բարենորոգումները գլուխ հանելու համար: Ինք մարոնի է, բայց կ'ուզէ խափանել որեւէ կրօնական խտրութիւն :

Արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով, Նորընտիր նախագահը չուզեր հեռանալ հաստատուած ուղեգծէն: Ընդհակառակն պիտի ջանայ ամրապնդել Ազգաժողովին հանդէպ եղած յանձնառութիւնները, ինչպէս եւ աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Արաբական Դաշնակցութեան հետ որուն անդամ է Լիբանան :

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Նախագահը նոր ընտրութիւններ կատարել պիտի տայ, դիւրացնելու համար բարենորոգումներուն գործադրութիւնը: Բայց իր կուսակիցները կը պահանջեն նախ բարեփոխել ընտրական օրէնքը:

Պ. Շամունի ընտրութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը կը համարուի Ֆուժպլատի համար, որ աննշան փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնէ իր ընկերվարական կուսակցութեամբ: Միայն երկու երեսփոխան ունեցաւ վերջին ընտրութեանց մէջ, իսկ 8 ձայն կը ներկայացնէր երեսփ. ժողովին մէջ, միւս ընդդիմադիրներուն հետ:

Նորընտիր նախագահը անգլիասէր կը նկատուի: Զօր. Շէհապ պիտի շարունակէ վարել գործերը մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը :

(Լուսինան շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Պ. Իտընի այցելութեան շնորհիւ զօրացած է Անգլիոյ դիրքը Պալքաններու մէջ: Պ. Իտըն Վիէննա հասնելով, ընդունուեցաւ հանրապետութեան նախագահին կողմէ, որ յոյս յայտնեց թէ Աւստրիա շուտով պիտի վերագտնէ իր անկախութիւնը :

ԳԻՆԵՐՈՒ երկու պիտակ նշանակելու օրէնքին դէմ ըմբոստացած են շատ մը խանութպաններ եւ վաճառորդներ: Նահանգապետները կը շարունակեն գործադրել օրէնքը: Եթէ անհնազանդութիւնը շարունակուի, օրինական պատիժը պիտի գործադրուի: Թերթերը կը գրեն թէ շատ մը բանջարեղէններու եւ պտուղներու փոքրաքանակ վաճառման գիները ինկած են, շնորհիւ նոր օրէնքին :

ՀԻՆ ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԸ

Բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր անարդարութիւն կայ, մարդիկ ոչ միայն ըմբոստ կը դառնան, այլ եւ ըմբոստ կը ծնին:

Եւ բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր բռնութիւն կայ, նոյն մարդիկ ոչ միայն յեղափոխական կը դառնան, այլեւ յեղափոխական կը ծնին:

Այսպիսի երկիր մըն էր երէկուան Թուրքիան:

Երբեմնի այս լայնատարած կայսրութեան մէջ, բնութեամբ եւ ծնունդով ըմբոստ, բնութեամբ եւ ծնունդով յեղափոխական էին ոչ միայն հպատակ ազգերը, այլ եւ Թուրքերը իրենք:

Սուլթան Համիտը դահընկէց ընողները հայ յեղափոխականները չէին, այլ Թուրք յեղափոխականները:

Սակայն այս նոյն «յեղափոխական»ները, որոնք ճամբայ ելած էին ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն բերելու համար ենթակայ եւ հպատակ ազգերուն, տասը տարի չանցած՝ դարձան վատթարագոյն բռնակալները, Կարմիր Սուլթանը փնտռել տալով մեզի, գայն գրեթէ «ճերմակ» սուլթան մը դարձնելով իրենց եւ մեր պատմութեան մէջ:

Քանի մեծցաւ բռնութիւնը, այնքան պզտիկցաւ կայսրութիւնը:

Թրքական Հեղեղը գրեթէ ամէն տարի ընկրկեցաւ, նահանջեց ու ինք իր վրայ կծկուեցաւ:

Այդ «հեղեղ»էն հետզհետէ իրենք զիրենք ազատագրեցին չուրջ երկու տասնեակ երկիրներ ու ժողովուրդներ.— Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան, Ալպանիա, Գարատաղ, Եգիպտոս, Արաբիա, Տրիպոլիս, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Անդրյորդանան, Վրաստան, Արարատեան Հայաստան, Ատրբէջան եւ ուրիշներ՝ Եւրոպայի, Ասիոյ, Ափրիկէի մէջ: Ու դեռ չենք գիտեր, թէ ինչ պիտի ըլլայ վաղուան Թուրքիան:

Բոլոր այս երկիրներն ու ժողովուրդները զոհերն էին «եաթաղան»ի քաղաքականութեան:

Յիշենք անոնցմէ մէկ քանին:

Սուլթան Մահմուտի օրով, 1822ին, ջարդուեցան 50.000 Յոյներ: Նեճիպ փաշա 1840ին ջարդեց Սուրիոյ քրիստոնեաները: Պետր Խան 1850ին ջարդեց Նեստորականներն ու Հայերը Քիւրտիստանի մէջ: Խուրշիտ փաշա 1860ին ջարդեց Մարոնիները Լիբանանի եւ Դամասկոսի մէջ: Շեւքէթ փաշա 1876ին ջարդեց Պուլկարները:

Զենք յիշեր հայկական ջարդերը,— ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԵՒ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ:

Աղիզ Խաէնպալ, որ «պատմութիւն»կը գրէ, կամովին կ'այլափոխէ, կը խեղաթիւրէ այս իրողութիւնները: Ոչ միայն կը խեղաթիւրէ այլ եւ ամէն ջանք կը թափէ զոհերը դատապարտելու եւ դահիճները արդարացնելու համար:

Համիտը, իր գրչին տակ, գրեթէ սրբացած է:

Պատմութիւնը,— իրականը եւ ոչ թէ երեւակայականը,— անժխտելի փաստերով կը հաստատէ, թէ բոլոր այս եւ այլ ջարդերը միակ նպատակ մը կը հետապնդէին, այն է՝ Օսմ. կայսրութիւնը ազատել քրիստոնեաներէն եւ դարձնել զայն միատարր զանգուած մը:

Սակայն քրիստոնեաները ապրեցան, իսկ կայսրութիւնը մեռաւ:

Աղիզ Խաէնպալ կը մոռնայ այս իրողութիւնն ալ:

Բայց կայ աւելին.

Մեզմէ աւելի քան դար մը առաջ, 1839ին, Սուլթան Ապտիւլմէճիտի ստորագրութեամբ հրատարակուած Թանզիմաթը կը հռչակէր.

— «Ոչ ոք, որքան ալ ի բնէ խաղաղասէր ըլլայ, չի կրնար չդիմել բռնի միջոցներու, երբ վտանգուին իր կեանքն ու պատիւը»:

Ապտիւլ Մէճիտ, իր «Խաթթը Հիւմայուն»ով, կը նուիրագործէր ուրեմն յեղափոխութիւնը: Կ'արդարացնէր «բռնի միջոց»ները իր հպատակներուն, որոնց ոչ միայն կեանքը, այլ եւ ինչքը, պատիւը եւ ամէն ինչը վտանգուած էին իր նախորդներուն ու յաջորդներուն օրով:

Աղիզ Խաէնպալ կը մոռնայ նաեւ այս իրողութիւնը:

Թուրք խմբագիրը կը մոռնայ նոյնպէս ուրիշ վկայութիւններ, որոնց հեղինակները ոչ Թուրք էին, ոչ Հայ, այլ չէզոք «բազմական»ներ, որոնք գրի առին իրենց տեսածը, բայց ոչ իրենց լսածը կամ երեւակայածը:

Ահա մէկ քանի վկայութիւններ այդ չէզոք «բազմական»ներէն:

Կանոնիկոս Մակ Կոլ կը գրէր, «Սուլթանը եւ պետութիւնները» անուն իր գործին մէջ.

— «Կոտորածները, որոնք սուլթաններու աւանդական քաղաքականութիւնը կը կազմեն, վերջին վաթսուն տարուան ընթացքին կրկնուած են միջին հաշուով ամէն տասը տարին անգամ մը»:

Այս հաստատումը ընելէ ետք, նոյն հեղինակը կ'աւելցնէ ապա իր նոյն գործին մէջ.

— «Հայերը... իրենց սրբազան պարտականութիւնը պիտի համարէին ապստամբիլ եւ տապալել այն դժոխային կառավարութիւնը, որ դատապարտած է զանոնք մարդկային տարեգրութիւններու մէջ երբեք չպատահած ամենադաժան եւ յուսազուրկ ստրկութեան:

« Բարձրագոյն Դրան նման աւազակային կառավարութեան զոհերը ամենեւին պարտաւոր չեն հաւատարիմ ըլլալ այդ կառավարութեան եւ իրաւունք ունին խորտակելու զայն առաջին յարմար առիթով»:

Ուրիշ անուանի հեղինակ մը, միջազգային իրաւունքի դասախօս պելճիքացի Ռոլէն Ժակմէն, իր մէկ աշխատութեան մէջ,— «Հայաստան, Հայերը եւ դաշնագիրներ»,— կը գրէր 1887ին.

— «Չի կարելի երեւակայել աւելի սարսափելի դրութիւն, քան թշուառ, ստրկացած, անպաշտպան եւ կեղեքուած հայ ժողովրդի դրութիւնը: Ամէն տեղ, ամէն քայլափոխում աւերման ու բռնակալութեան ոգին արտայայտւում է հազարաւոր ձեւերով, եւ եթէ մեր արեւմտեան նոյն իսկ ամենահամբերատար ժողովուրդներից մէկին վիճակուէր ենթարկուել այդ աղէտներին, թէկուզ միայն մէկ օրուայ ընթացքում, իսկոյն դուրս կը թռչէր նրա կրծքից զայրոյթի աղաղակ ...»: («Ամբոխային տրամաբանութիւն», Գ. Միքայէլեան, Աթէնք, 1931, էջ 38):

Հինգ հարիւր տարի շարունակ ազգովին ենթակայ մնացինք մենք այս «աղէտներին», բայց շարունակեցինք ապրիլ «յուսազուրկ ստրկութեան» վիճակին մէջ, աղօթելով, աշխատելով եւ Աստուծոյ ողորմութիւնը միայն հայցելով:

Ռոլէն Ժակմէն իրաւունք ունէր ըսելու. «Հայերը, փոխանակ ապստամբելու, բաւականացան միայն գանգատներով»:

Աղիզ Խաէնպալ կ'անգիտանայ կամ անգիտանալ կը ձեւացնէ այս վկայութիւնները եւ հայկական ջարդերուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը նետէ «դրսեցի» հայ յեղափոխականներուն վրայ, երբ թէ հայ յեղափոխութենէն առաջ Հայու մը քիթը անգամ արիւնած չէր Թուրքիոյ մէջ:

Ժան Ժոռէս, Հայկական Հարցի մասին իր խօսած մէկ ճառի ընթացքին, Ֆրանս. խորհրդարանին մէջ, խօսքը ուղղելով այդ շրջանի արտաքին գործոց նախարար Թրքասէր Հանոթոյին, կ'ըսէր 1897 Հոկտեմբեր 3ին.

« Դուք մոռացաք աւելցնել, որ հայ յեղափոխականների վրայ ինչ դատաստան էլ որ անենք, ապահովապէս նրանք գրգռիչներ (provocateur) չեղան: Դուք մոռացաք յիշեցնել, որ նրանց պատասխանատուութիւնից առաջ,— եթէ միայն նրանք ունեն այդպիսին,— կրկնում եմ, այդ մարդկանց պատասխանատուութիւնից առաջ եւ նրանից էլ վեր՝ կար Սուլթանին եւ Եւրոպայի պատասխանատուութիւնը» (անդ, էջ 19—20):

Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպան Գամպոն, որուն անունը յաճախ կը յիշատակէ Խաէնպալ իր յուշերուն մէջ, 1894 Փետրուար 20ին կը գրէր իր կառավարութեան. « Իր անգթութեամբ՝ Բարձրագոյն Դուռը սրբագործեց հայկական շարժումը, որ այժմ արդէն ունի իր նահատակները»:

Ապտիւլ Մէճիտէն սկսեալ մինչեւ Գամպոն, « բռնի միջոց»ներու, ապստամբութեան, յեղափոխութեան մասին կը խօսուի: Բայց հայ ժողովուրդը գոհացաւ միայն գանգատելով, բողոքելով եւ գրեթէ խաղաղ ցոյցերով: Զապստամբեցաւ:

Եւ այսօր Աղիզ Խաէնպալները կարծես կ'ուզեն հեգնել, ծաղրել մեր անսահման համբերատարութիւնը, մեզ ներկայացնելով հանդերձ «գրգռիչ»ներ, «դրսեցի» յեղափոխականներ, նոր բառով՝ « իմպերիալիզմի գործիք»ներ:

Ոչ, զարմանալին այն չէ, որ գանգատեցանք, բողոքեցինք եւ ցոյցեր կազմակերպեցինք: Զարմանալին այն է, որ չապստամբեցանք ազգովին, ինչպէս որ պիտի ընէին, ինչպէս որ ըրին ուրիշ հպատակ ազգեր:

«Սոն Թէլէկրաֆ» եւ իր աշխատակիցը, Աղիզ Խաէնպալ, հին Թուրքն են:

Ուրիշ թերթ մը, «Ենի Սապահ», կը գրէր ասկէ երկու շաբաթ առաջ.

— « Փոխանակ շոնդալից ցոյցերով Թալէաթ փաշայի գերեզմանը այցելելու եւ երկրին մէջ ազատութիւնը խեղդամահ ընող անձեր փառաւորելու, աւելի լաւ կ'ըլլայ օրհնել գերեզմանը անոնց, որոնք ազատութեան սիրոյն ինկած են»:

Մենք ալ այս սիրոյն համար ինկողներէն ենք:

Եւ իրաւունք ունինք սպասելու, որ քիչ մըն ալ մեզ փառաւորեն:

Նոր Թուրքերը պիտի ճանչնա՞ն այս իրաւունքը:

Զենք կարծեր:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ենթարկուեցաւ Փարիզի մէջ Սեպտ. 11ի գիշերը Եւրոպայի Տնտեսական Գործակցութեան Թուրք պատուիրակը, Նահիտ Էմրէ: Անծանօթները ծեծեցին եւ յափշտակեցին դրամապանակը որ կը պարունակէր 80 հազար Ֆրանք:

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԱՐՀԱՒԻՐՔԸ

(30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ,— 1922 ՍԵՊՏ. 21—22)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ նաւուն մօտեցայ եւ տեսայ երկու Թուրք զինուորները, վախը մտաւ փորս: Ես օրհնեցի անգլիական պահակը: Քիչ մը տնտնալով, կինեբուն թիւր չատցած մէկ պահուն անոնց խառնուելով մտանք փրկարար նաւը: Անգլիական դրօշի տակ կը գտնուէի: Այս վերջին հանդրուանն էր, փրկուած էի: Ու իբրեւ անբան կենդանի գացի նստեցայ յոյն կիներու բազմութեան մէջ անկիւն մը: Ու խոկացի մեր ճակատագրին վրայ: **Բայց** յոյն կիներու ժխորը աշխարհքը բռնած էր: Ոչ մէկ խօսք, ոչ մէկ բառ չելաւ բերնէս, խուլ եւ համր էի: Երբ Յոյն կիները զիս տեսան այդ վիճակի մէջ, ուզեցին վերջապէս զիս քիչ մը ցնցել: Մէկը պարապ շիշ մը երկարելով ըսաւ.— «Փալիքարի» երիտասարդ, առ այս շիշը եւ քիչ մը ջուր բեր մեզի»: Մեքենաբար ոտքի ելայ, առանց բառ մը իսկ արտասանելու, առի շիշը ջուր բերելու համար: Ճամբուս վրայ ինծի ծանօթ հայ կիներ «ծօ մօրդ քովը չերթաս, ի՞նչ կեցեր ես այս տեղուանքը»: Նոր մտածեցի թէ պէտք էի մօրս քովը երթալ: Գացի գտայ, նաւուն յատակամասին մէջ նստած կուլար: Շիշը մնաց ձեռքս:

Նաւը շատոնց ճամբայ ելած էր, կ'օրօրուէինք մտածումներով, ինչպէս նաւը, նետուած էինք անծանօթ ճամբաներու վրայ: Հազար հազարներ զոհուած էին, մենք ողջերս պարտական մնացինք անոնց:

Նաւը մեզ հանեց Միտիլլի կղզին: Երկինքին ու ծովուն կապոյտը իրար խառնուած, միակտուր տարածութիւն:

Կղզին 10—12 օրուան զոգզոթայէն վերջ դրախտի մը տպաւորութիւնը թողուց մեր վրայ: Պզտիկ, մարդու հասակով չոճիներ որոնց տակ գիշերեցինք: Ամբողջ կղզին պաղթակայան մըն էր: Ունեցողը կը ծախսէր իր դրամը: Անօթի էինք, ո՞վ կրնար տալ հացի կտոր մը: Մայրս գնաց ճարեց կտոր մը, այդ ալ արդէն կը բաւէր մեզի այդ օրուան համար: Ծանօթ դէմք ըլլալով տեսայ Գ. Պալեանը, մեր ուսուցիչներէն, քանի մը բառ փոխանակեցինք:

Այդ կղզին մեզի համար հանդրուան մըն էր պէտք էինք երթալ որեւէ մեծ քաղաք: Երբ իմացանք որ դէպի Պիրէոն նաւ մը կար այդ օրը, մտանք նաւ եւ հոգ չէ թէ անօթի, հասանք Պիրէոն: Հանկարի մը մէջ գիշերեցինք: Յաջորդ առաւօտ մօրս ըսի, որ «երթամ սա արծաթ ժամացոյցը ծախեմ, հաց առնեմ գամ»:

Առտուն ժամը 7—8 էր: Նախ չափչփեցի քաղաքը, խանութները: Կ'անցնէի մէկու մը քովէն որ կօշիկը ներկել կուտար, եւ ինծի դառնալով ըսաւ յունարէն.

— Առ սա երկու տրախմին եւ հաց մը գնէ սա դիմացի հացագործէն: Կ'առնե՞ս»:

Կրնայի՞ չառնել: Հացը ձեռքդ բռնելն իսկ կ'ամոքէ անօթութիւնը: Մտածեցի հարկաւ կտոր մը որ ուզեմ պիտի չմերժէ:

— « Ահա հացը, ըսի վերադառնալով, « ինծի պզտիկ կտոր մը կուտա՞ք»:

Մարդը երեսս նայեցաւ, եւ ափս դրաւ երկու տրախմի, հացի մը գինը: Հալիւ թէ հասած էի հացագործին խանութը, հացերը լմնցած էին, բայց հացին տեղ գնեցի հինգ հատ «փաքսիմաթ» եւ դրի գրպանս: Ու սկսայ դեգերիլ փողոցէ փողոց, իրարու ետեւէ ուտելով գրպանիս պաշարը: Ժամացոյցս ծախելու մասին բնաւ չէի մտածեր: Անշուշտ պիտի մտածէին որ գողցուած ապրանք մըն է: Աչքէ կ'անցընէի բոլոր դերձակի խանութները, միջակ դասակարգի: Երբ հասայ ճաշարանի մը առջեւ, տէրը թեւէս բռնելով ըսաւ.

— « Ի՞նչ կը պտըտիս փողոցները, եկուր հոս աշխատէ, կ'ուտես կը խմես եւ վճարում մըն ալ կ'ընեմ»:

Իբրեւ պատասխան ըսի, դիմացի դերձակի խանութը ցոյց տալով եւ քայլերս ուղղելով դէպի այդ խանութը — « Ես հոն պիտի երթամ»: Եւ երբ խանութէն ներս մտայ, բարեւելէ վերջ բացատրեցի թէ կրնամ տափատ մը լրիւ կարել: Մարդը վերէն վար չափեց զիս,— կարճ տափատով սա խեղճը, ըսաւ թերեւս մտքէն, բայց կ'երեւի կարեկցելով, ծրար մը ցոյց տուաւ.— «Ահա քեզի կտրըուած պատրաստուած տափատ մը, նստէ գործի»:

Սկսայ եռանդով աշխատիլ, տակեհանք մը պեղածի պէս: Երբ կէս օր եղաւ, վարպետէս քիչ մը դրամ խնդրեցի: Տուաւ հինգ տրախմի: Առտուան նոյն ճաշարանը մտայ ճաշեցի, որով գործաւորի տեղ եղայ յաճախորդ: Ճաշէն ետք գործս շարունակելով, իրիկուան ժամը 7ին չուրջ տափատս կարուած, արդուկուած, լրացած էր: Վարպետս առաւ քննեց, չափեց, ըսելով.— « Վաղը նորէն եկուր»: Եւ 7ուկէս տրախմի եւս վճարեց, կարողչէքին արժեգինը:

Շնորհակալութիւն յայտնելով դուրս ելայ: Հաց, պանիր եւ խաղող գնելով, փութացի մօրս

քով, որ ուրիշ ընելիք մը չունէր, բայց նէթէ սպասել եւ լալ․․․ : Մտածելով, առտուան 7էն գիշերուան 8ը իրաւունք ալ ունէր լալու : Բայց երբ տեսաւ որ պարապ ձեռքերով չէի եկած, խաղաղեցաւ : Այդ մեր առաջին օրն էր :

Անցան ամիսներ, յոյն ժողովուրդն ու կառավարութիւնը խնամեցին մեզ, իբրեւ իրենց հարազատ զաւակները, իրենց կարելին ըրին հարիւր հազարներով դժբախտներու ցաւերը ամոքելու համար : Իսկ այս ջարդուփշուր ժողովուրդը, հայ թէ յոյն, սկսան կնճիռը ճակտին, սուգը սրտին, աշխատիլ, ոքնիլ, ապրելու, տեւելու, վերածնելու համար, ոչինչէն հետզհետէ դէպի վեր բարձրանալով ոտքի մնալու համար : Ապրելու տեւելու ուժը աւելի զօրաւոր էր քան մահը :

×

1923ի գարունն էր : Իբրեւ ծիծեռնակ հայ գաղթականը մթնոլորտը կը հոտուըտար, նոր հորիզոններ փնտռելով : Ծանր էր բեռը, պարտուած Յունաստանի ուսերուն : Արդէն արտագաղթի բարակ ճամբայ մը բացուած էր դէպի Ֆրանսա եւ երթալով կը լայննար : Ինչպէս դուռերը ձայն կուտան մէկ թաղէն միւսը, առոր պէս բան մը եղաւ, երբ մենք ալ, 5—6 երիտասարդներ, Հայաստանի Հանրապետութեան անցագիրով, հոսանքէն քշուելով 1923 Յունիս 11ին ոտք կը դնէինք Մարսիլիոյ քարափը :

Եւրոպայի սրտին վրայ էինք, ճմլուած սիրտերով : Մեր արտաքինը շատ բան կը պատմէր՝ դիտող աչքերուն : Բայց մեր պապերէն ժառանգած կենսունակութիւնը բաւ էր մեզի, իբրեւ դրբարագլուխ, ասպարէզ նետուելու համար :

Շատ չատերու հետ եկանք իջանք, րիւ Ֆօշիէ, կրան Օթէլ տիւ Լըվան պանդոկը : Մեր բախտէն Իզմիրցի Հայ խոհարար մը գտանք այդ հաստատութեան մէջ : Մեզ լիուլի կը կերակրէր : Նախաճաշը կ'արժէր 1 ֆրանք, ճաշը մէկ ֆր․ գիշերուան ճաշը մէկ ֆր․ եւ հասարակաց սրահի մը մէջ անկողինը մէկ ֆր․ 4 ֆրանքը բաւական էր օրական :

Օտարականի մը առաջին գործն էր ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորումը : Խումբով ինկանք ճամբայ, Հայաստանի Հանրապետութեան դրասենեակը, ռիւ Էտմօն Ռոստան թիւ 7ը : Ճամբու երկայնքին, կօշկակար ընկերներս կը քննէին կօշիկի խանութներ, իսկ դերձակները դերձակի : Ամէնքս ալ արհեստաւորներ էինք, ունէինք ոսկէ ապարանջան մը : Թուրքերը չտեսան այդ, այլապէս կ'առնէին նաեւ մեր ոսկէ ապարանջանները․․ կոյր են, անոնք, միայն փայլուն ոսկին կը տեսնեն :

Հասած էինք դերձակի մը խանութին առջեւ, փողոցին թիւ 3ը : Յետ քննութեան ըսի ընկերներուս : «Ես հոս պիտի մտնեմ, դուք գացէք թիւ 7ը, ես ալ կը հասնիմ ձեզի» :

Եւ երբ խանութէն ներս մտայ, տեսայ մարմնեղ կին մը աւելը ձեռքը : Երբ զիս տեսաւ, սպասեց որ խօսիմ : Խեղճուկրակ ֆրանսերէնովս հազիւ բաներ մը բսած էի գործի մտնելու մասին : Կինը կռահեց Հայ ըլլալս եւ սկսաւ խօսիլ Հայերէն : Երկինքէն իջած հրեշտակի մը առջեւ էի ուրեմն : Բան մը որուն չէի սպասեր երբեք : Խօսակցութեան մէջ էինք, երբ երեւցաւ միջահասակ, ջղուտ, սեւ աչքերով եւ պեխերով մէկը, տիկնոջ ամուսինը : Ծանօթացանք իրարու : Խնդրանքս ընդունուած էր : Միւս օրը կը մտնէի գործի, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Ժամկոչեանի մօտ, հին զաղութէն եւ Դաշնակցական ․․․

Ընկերներս գոհ էին : Անոնք ալ հետզհետէ տեղաւորուեցան : Սկսած էր աշխատանքի շրջանը մեզի համար : Առանց ժամերը համրելու կ'աշխատէինք :

Անցան օրեր, ամիսներ : Ռիւ տէ Տօմինիքէնի յարակից փողոցները հայնոցի էր վերածուած : Մինակ չէինք, իրարմով կը մխիթարուէինք : Մենք զմեզ օտար չէինք զգար հիւրընկալ այս ափերուն վրայ : Պարապ ձեռքերով չէինք եկած, լեցուն վերադառնալու համար : Եկած էինք մեր երիտասարդական աւիւնով եւ բազուկներով, մեր քրտինքն ու արիւնը խառնելու մեր երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի հողին :

Այդպէս ալ ըրինք :

ԳԷՈՐԳ ԶՄԻՒՌՆԻԱՑԻ

Սեւանի լիճը

Սեւանայ լիճը կը գտնուի ծովու մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ, շրջապատուած բլուրներով : Առափնեայ բնակիչներէն շատեր ձկնորսութեամբ կը զբաղին : Սեւանի հռչակաւոր «Իշխան» ձուկը յայտնի է Հայաստանի սահմաններէն դուրս ալ : Ձուկերը կը հաւաքուին եւ կը ղրկուին Երեւան, պահածոներու գործարաններ կամ կը ծախուին մօտակայ քաղաքներու եւ գիւղերու բնակչութեան :

Սեւանայ «ծովափին» մէջ որ ամէնէն մեծ ձկնորսարաններէն մէկն է, որսը կը կատարուի արդիւնաբերական միջոցով, հետեւաբար մեծ քանակութեամբ : Մակոյկէն կը պոռան․— «Իշխան ձուկի մեծ երամակ մը գտանք» : Ուռկանները կը նետուին : Եւ ձկնորսները դուրս կը քաշեն մինչեւ տասը թօն ձուկ :

Մարտունիի ձկնորսարանի մօտ կը գտնուի ձկնեղէնի պահածոյի գործարանը : Հոն կարելի է օրական 5 — 6 թօն ձուկ պատրաստել, քանի մը հազար տուփ պահածոներ : Ներկայիս Խ․ Միութեան ամէն մէկ քաղաքին մէջ կարելի է գտնել Մարտունիի գործարանի պատրաստած «Իշխան», «Կողակ» եւ «Սիգ» ձկնեղէնի պահածոներ : Սեւանի ափին վրայ կազմակերպուած են ձկնորսական գործարան մը եւ Գիտութեանց Ակադեմիայի ջրակենսաբանական կայանը :

Գիտական ու գործնական աշխատանք կը կատարուի լճի ձկան պաշարները լրացնելու համար, ինչպէս կը յայտարարէ ձկնաբուծական գործարանի վարիչ Զիչակեան : Ստեղծուած են մասնաւոր աւազաններ ու սարքեր Սեւանայ լիճը հոսող գետերու գետաբերաններուն մէջ, ուր արհեստականօրէն կը բեղնաւորուին ձուկերէն հասած ձրկնկիթը, կ'աճեցնեն ձկնիկներ եւ կը ձգեն լիճը : Յաջողած են կլիմայավարժել Լադոգայի եւ Զուդի՝ հիւսիսային լիճերէն բերած սիգ ձուկը : Այժմ այս ձուկերը Սեւանի ջուրերուն մէջ նոյնքան վարժուած են որքան իրենց երկրին մէջ : Անոնց հարուստ որսին շնորհիւ կը պատրաստուի պահածոներու նոր տեսակ մը : Աշխատանք կը կատարեն նաեւ Կասպից ծովէն բերուած Սաղմոն ձուկը կլիմային վարժեցնելու համար :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉՆ ԱԼ

Սովետները կը շարունակեն «ռուսացնել» բոլոր մեծ ու փոքր գիւտերը : Չկայ մարդկային ստեղծագործութիւն մը որուն հեղինակը ռուս չըլլայ :

Ահաւասիկ վերջին նորութիւնը․—

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ Վ․Ա․ Հոլոտքով, դասախօսութիւն մը տալով քաղաքական գիտելիքներու ընկերութեան առջեւ, ըսած է՝ «Պատմութեան ուսումնասիրութիւնը կը յայտնէ որ Կարմիր Խաչի առաջին գաղափարը ծագած է Ռուսաստանի մէջ եւ ոչ թէ օտար երկրի մէջ : Իր պատմութեան համաձայն, ռուսական այս նոր գիւտը եղած է ռուսեւլեհ․ պատերազմին առեն, 17րդ դարու կիսուն : Ռուսական ընկերութիւն մը մեծ դեր խաղացած է, կազմելու համար Միջազգային Կարմիր Խաչի կոմիտէն Զուիցերիոյ մէջ : «Իսկ այսօր» Միջազգային Կարմիր Խաչը կը գտնուի մօտ քսան հզօր դրամատէրներու ձեռքը, իսկ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը լրտեսներ տեղաւորած է զանազան երկիրներու մէջ, իբրեւ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներ » :

Բրիտանական Հանրագիտարանին համաձայն, Կարմիր Խաչի հիմնական գաղափարը առաջին անգամ պարզուած է գրքոյկի մը մէջ, հրատարակուած Ժընեւ, 1862ին : :

Միջազգային Կարմիր Խաչի առաջին մարմինը ժողով գումարեց 1863ին, համաձայնութեան մը գալու համար ազգային մասնաճիւղերու մասին : Ժընեւի պայմանագիրը կնքուած էր 1864ին, մասնակցութեամբ 26 պետութեանց :

Ռուսական Կարմիր Խաչի առաջին ընկերութիւնը հիմնուած է 1867ին եւ վերակազմուած՝ 1918ին :

Ա

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ․— Ամերիկայէն խումբագրատունս այցելեց երիտասարդ հայրենակից մը Պ․ Մարթէն Պարուչեան, 23 տարեկան, ծնած Ամերիկայի Չըլսի քաղաքը : (Ծնողքը Տիգրանակերտցի) : Պարոնը աւարտած է Պոսթընի գեղարուեստից վարժարանի չորս տարուան շրջանը մեծ յաջողութեամբ : Վերջերս հաստատութեան կողմէ կազմակերպուած ցուցահանդէսին իր ներկայացուցած գործը (փայտի վրայ փորագրուած գեղեցիկ նկար մը) առաջնութիւն շահած ըլլալով, տուած է Եւրոպա ճամբորդութեան մը ամբողջական ծախք մը, 1400 տոլար :

Տաղանդաւոր հայ երիտասարդը Ֆրանսայէն վերջ պիտի այցելէ նաեւ Իտալիա, Սպանիա եւ թերեւս Պելժիա :

× Ֆրանսահայ գրող Ցուստիկեան հեղինակած է «Զորս գնդապետներու սէրը» անուն թատերգութիւն մը, որ չարժանկարի պիտի վերածուի Մաքս Օֆիւլսի կողմէ : Ցուստիկեան ֆրանսական գրականութեան մէջ ծանօթ է Իսթէնով անունով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Ա․— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒԶ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Երկար սպասելու հարկ չմնաց, որովհետեւ պատահեցաւ հրաշքը, կարծես Հիլտէ լսած էր անոր յուսահատութեան կանչը : Ստացաւ անկէ նամակ մը : Հիլտէ կը հարցնէր, թէ կրնա՞ր իրեն օգնել — կը գտնուէր Միացեալ Նահանգները — կրնա՞ր դրամ ղրկել : Յիշեցուց անոր, թէ օր մը, իբրեւ գիտնական մը, ազատ պիտի ձգուի եւ այն ատեն պէտք է յիշէ այն բոլորը, որոնց մասին խօսած էին Քիլի մէջ, հին բարի օրերուն, — այն երեք ամիսներուն, զորս բնաւ պիտի չկրնային մոռնալ :

Երբ Քլաուզ Ֆուքս ի վիճակի եղաւ վերսկսելու իր գործը, իր հին համոզումները ամբողջէն հաստատուած էին, շնորհիւ Հիլտէի եւ շնորհիւ իր արգելափակման : 1941ին ազատեցաւ արգելարանէն շարունակելու համար իր գործը,— պրպտումները, որոնք պիտի նպաստէին հիւլէական ռումբի զարգացման : Թէեւ ծանօթ էր, որ ունեցած էր համայնավար անցեալ մը, բայց մաքրուած էր Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու բոլոր տեղեկահաւաք պաշտօնատուններու կողմէ :

Հիթլէր աշխարհի կը սպառնար զաղտնի զէնքով մը : Դաշնակիցներու բոլոր հիւլէական մասնագէտ — գիտնականները զօրաշարժի ենթարկուած էին Նացիները ջախջախելու համար : Քլաուզ, համայնավարը, կ'ընդունուէր բոլոր հիւլէական ծրագիրներու, բոլոր նախագիծերու մէջ : Դարձաւ կեդրոնական դէմք մը հիւլէական ռումբի զարգացման մէջ : Դարձուցին զայն բրիտանական քաղաքացի մը :

Ամերիկա եկաւ, երբ Հիլտէ մեկնած էր : Բրիտանիա վերադարձաւ, բայց Հիլտէ մեկնած էր : Հիլտէ կը ճամբորդէր իբրեւ թերթի թղթակից մը, բայց Քլաուզ գիտէր, թէ ինչ էր անոր ըրածը : Սիրային հրաշալի նամակներ գրեցին իրարու : Իվերջոյ Հիլտէն էր, որ Քլաուզին ղրկեց ճակատագրական ռուս գործակալը,— այն՝ որ քանի մը հարիւր սթերլին տուաւ անոր վստահեցնելու համար զայն, թէ այսուհետեւ մէկ անդամն էր խորհրդային գաղտնի սպասարկութեան եւ Ռուսիոյ գլխաւոր հիւլէական լրտեսը : Այն ատեն Հիլտէ հանդիպեցաւ անոր Բրիտանիոյ մէջ : Միայն մէկ գիշեր, Լոնտոնի մէջ, — գիշեր մը, երբ չքնացան եւ խօսեցան իրարու իրենց սիրոյ մասին : Յաջորդ օրը, Հիլտէ պէտք էր ճամբորդէր կարեւոր ժամադրութեան մը համար : Նոյնը ըրաւ եւ Քլաուզ ․․․

Խոնաւ կիրակի կէսօրէ վերջ մըն էր, երբ Քլաուզ կը քալէր Զերինկ Քրոս Րոտէն դէպի Քէյմպրիճ Սիրքըս : Հիլտէ դեռ չէր մեկնած եւ գաղտնօրէն կը դիտէր տեսարանը :

Ինքն իր մէջ թաղուած մարդ մը կը քալէր դէպի Թրաֆալկար Սքուէր : Հիլտէ Պրանտ նկատեց նիհար, ակնոցաւոր եւ ձեռքերը գրպանը մարդ մը, որ անոր միացաւ : Մէկը միւսին յանձնեց պահճարան մը — այն պահարանը, որ Սթալինն ու Խորհրդային Ռուսիան փրկեց տասը տարուան հիւլէական պրպտումներէն․․․ Այնուհետեւ Հիլտէ տեսաւ, որ իր սիրականը վազեց ստորերկրեայ Երկաթուղիի սանդուղներէն վար եւ անհետացաւ ․․․

Դատավարութեան ընթացքին, Քլաուզ ինքզինքը կոչեց կիսուած մարդ մը, որուն ենթագիտակցութիւնը ունի երկու բաժանումներ, մէկը բարի, միւսը չար : Յայտարարեց, թէ հիմա կ'ատէ համայնավարութիւնը եւ գիտէ, որ Ռուսիա խաղաղութիւն պիտի չբերէ աշխարհին : Ան ալ խոստովանեցաւ այնպէս, ինչպէս ուրիշներ խոստովանեցան Երկաթեայ վարագոյրին ետեւը :

Քլաուզ սակայն դեռ կը պաշտպանէ Հիլտէն : Եւ հոգեբանական պատճառներ կը փնտռէ իր դաւաճանութեան համար : Իր հոմանուհիին անունը մէկ անգամ իսկ չյիշատակուեցաւ : Ապահովութեան մէջ է ան ու հաւանաբար դժբախտ՝ Երկաթեայ վարագոյրին ետեւը, տեղ մը :

Ոմանք տեսած են զայն խորհրդային լրտես կեդրոնատեղի Այզլըրի դրասենեակը, արեւելեան Պերլինի մէջ : Ուրիշներ կ'ըսեն, թէ անձնասպան եղած է :

Նորէն ու նորէն՝ հին ողբերգութիւնն է ու հին հեղինանքը :

Թարգմ․ կ․ գ․

Ք․ ԶԻՆԿԸՐ

Արեւմուտքի նոր պատասխանը

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը ծանուցագիրներ կը փոխանակեն 1952 մարտ 10էն ի վեր, գերմանական հարցի լուծման մասին: Վերջին ծանուցագիրը Պ. Վիշինսկիի յանձնուեցաւ Գչ. օր, Մոսկուայի դեսպաններուն միջոցաւ: Ուրեմն խօսակցութիւնը կը շարունակուի առանց մեծ յոյսեր ներշնչելու:

Այս նոր ծանուցագրով, արեւմտեան երեք պետութիւնները կը կրկնեն Յուլիս 10ին եղած առաջարկները,— Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագրի մասին որ եւ է բանակցութիւն կատարելէ առաջ, անհրաժեշտ է քննել ազատ ընտրութեանց կազմակերպումը: Երբ այդ մասին համաձայնութիւն գոյանայ չորս պետութեանց միջեւ, ընտրութիւնները կը կատարուին, կառավարութիւն մը կը հաստատուի միացեալ Գերմանիոյ համար եւ ապա կը գրաղին հաշտութեան դաշնագրով:

Մոսկուա բոլորովին տարբեր ծրագիր մը կ'առաջարկէր Օգոստ. 23ի ծանուցագրով,— հաշտութեան դաշնագիրը պատրաստել, միացեալ կառավարութիւն մը կազմել ամբողջ Գերմանիոյ համար, յետոյ ազատ ընտրութիւններ կատարել:

Այսպէս, երկու կողմերը հաստատ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: Երեք դաշնակիցներուն վերջին ծանուցագիրը այս առթիւ ալ կը յիշեցնէ թէ պայմանները արմատապէս փոխուած են Փոցտամի համաձայնութենէն ի վեր (1945), որ կարգ մը քաղաքական եւ տնտեսական սկզբունքներ կը դնէր: Այս առթիւ կը յիշեցնեն թէ 1952ին կարելի չէ չորս պետութեանց կողմէ մշակուած դաշնագիր մը պատրաստել Գերմանիոյ, առանց անոր մասնակցութեան: Եւ ցաւով դիտել կուտան թէ «ազատ ընտրութիւններ» բացատրութիւնը տարբեր իմաստներ ունի սովորական խօսակցութեան եւ խորհրդային պաշտօնական բառարանին մէջ: Եւ կը շեշտեն.— Գերման ժողովուրդին կ'իյնայ ազատօրէն յայտնել իր կամքը:

Խ.Միութեան վերջին ծանուցագիրը խստօրէն կը քննադատէր Ատլանտեանի դաշինքը, Եւրոպայի պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը եւ արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնները: Երեք դաշնակիցները անգամ մըն ալ կը յիշեցնեն թէ այդ բոլոր համաձայնութիւնները պարզապէս պաշտպանողական են եւ ոչ ոքի կը սպառնան: Եւ պնդելով իրենց տեսակէտին վրայ, կ'եզրակացնեն թէ մինչեւ որ ազատ ընտրութիւններ չկատարուին, կարելի չէ ոչ կառավարութիւն կազմել ամբողջ Գերմանիոյ համար, ոչ ալ գլուխ հանել Գերմանիոյ միացումը: Ուրեմն, անհրաժեշտ է ժողով գումարել օր առաջ — թերեւս Հոկտեմբերին — անկողմնակալ յանձնախումբ մը կազմելու եւ ազատ ընտրութեանց պայմանները ճշդելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ յարձակում մը կը պատրաստէ արաբական երկիրներու դէմ, կը գրեն արաբական թերթերը: Արաբական Դաշնակցութեան անդամ երկիրներէն մէկը յուշագիր մը ներկայացուցած է որով կը մեղադրէ թէ Իսրայէլ Մ. Նահանգներու ընտրութեանց ատեն, պիտի յարձակի Սուրիոյ եւ Յորդանանի վրայ: Այս պարագան Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու ուշադրութեան կը յանձնեն, հրաւիրելով միանգամայն զանազան երկիրներ որ զէնք չճարեն Իսրայէլի: Յուշագիրը որ գաղտնի կը պահուի կը հրաւիրէ նաեւ արաբական երկիրները հաշտութիւն կնքել զինուորական զօրութեամբ:

ԻՐԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին եւ անգլ. գործակատարին յանձնուեցաւ առջի օր: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց Տօքթ. Մոսատեղի թերթը կ'ըսէ թէ «վերջնագրի խօսք պիտի չըլլայ, խզելով դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ»: Միայն թէ եօթը օր պայմանաժամ պիտի տրուի, Անգլիոյ, որպէսզի պատասխանէ: (Ուրիշներ կ'ըսեն թէ պայմանաժամը 15—20 օր է): Պայմաններէն մէկն ալ այն է որ Անգլիա Իրանի պատասխանը ընդունի ամբողջութեամբ եւ ոչ թէ կտոր կտոր: Այս պատասխանը վերջնական կը համարուի եւ եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, խզումը անխուսափելի պիտի դառնայ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ, մերժեց արտօնել որ Նահաս (փաշա) մտնէ վերակազմեալ Վաֆտի հիմնադիր անդամներու ցանկին մէջ, մանաւանդ որ «ծեր է եւ հիւանդ»: Այս յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառեց եւ Վաֆտի թերթը, «Ալ Մըսրի» պատասխանեց.— «Վաֆտ չի կրնար ըլլալ առանց Նահասի»: Ուրեմն, կուսակցութիւնը կ'ըմբոստանայ կառավարական որոշման դէմ: Միեւնոյն ատեն պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ զօր. Նեկիպի, բայց վարչապետը չկրցաւ ընդունիլ, զբաղած ըլլալով: Վաֆտի նոր ծրագիրը կը համապատասխանէ կառավարութեան օրէնքին: Կուսակցութեանց զումարները դրամատուն պիտի դրուին այսուհետեւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մօտ օրէն, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

Կրընոպլի մէջ

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, (8 Rue Danton):

Կը դասախօսէ ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Նիւթը՝ Ժողովրդավարութիւնը Խ. Միութեան մէջ

Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն: Իջնել՝ Métro Odéon կամ St. Michel:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. Նարդունիի

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ, կազմակերպած է գինեձօն մը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9.15ին Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը խօսին՝ ընկեր Վ. ՄԻՍԹԻԿ, Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Նաեւ խօսք պիտի տրուի փափաքողներուն:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ:

Հաճոյքով կը հրաւիրուին ընկերները, համակիրները եւ հասարակութիւնը անխտիր:

ՅԱՌԱՋԻ տարածման համար

Պ. Վրէժ Քէօհնէլեան (Գահիրէ) հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, իր խմբագրատան այցելութեան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի

Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ TRU. 92-68:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

8 Փետրուար, 1953, Salle Gaveau

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Միշէլ Վարժապետեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հաճեցան իրենց սուգը բաժնել՝ անձամբ, նամակով եւ հեռագրով իրենց մօր եւ մեծ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆի (ծնեալ Ռաֆայէլեան—Մանոյեան, Խարբերդ) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 107 rue Masséna իր բնակարանին մէջ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.45ին, Paris Nord սրճարանը (Gare du Nordի դիմացը): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐՊ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Café Cohard, Bld. d'Alsace: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգմ. ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն: (Վալանս):

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ

27 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ, (մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու) կը ներկայացնէ՝

ՀԱՐՈՒՍՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ (Ճարտարագէտ Արման)

Երաժշտ. թատերգ. 7 արար, հեղ. Թրագօշի

Արեւելեան նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին rue de Trévisei նպարավաճառատունը:

ԼԷՋՕԼԻՎԻ, ՖՕՆՏԱԳԼԸԻ ԵՒ ՄԱՐԹԻԿՈՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 Սեպտ.— Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ, ձեր եւ Նախկին դպրոցներու կրթական մարմիններու համաձայնութեամբ, ընդհ. ժողովէ մը ընտրուած, միացեալ դպրոցներու խնամակալ մարմինս, որոշած է, միակ դպրոց մը բանալ, ուստի սիրով կը հրաւիրէ ձեզ, արձանագրել ձեր զաւակները, հայերէնի շաբթօրեայ դասընթացքներուն համար, որ կը կատարուին բացման օրէն սկսեալ (2 հոկտ.) ամէն հինգշաբթի առաւօտ, Մարթիկոյի Նախկին դպրոցին մէջ:— Խնամակալ Մարմին

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Vienneի մեր ընկերներէն Պետրոս Մանուկեան փոխադրուած է Grenoble (Isère), 4 rue Max Dormoy:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Երէմեան խորին ցաւակցութիւն յայտնելով իրենց խնամիին ողբացեալ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆի անակնկալ մահուան առթիւ (La Talaudiere, Loire) փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆրանք Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին եւ հինգ հարիւր ֆր. ալ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին:

ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ երկու սենեակ կը փնտռեն Փարիզի մէջ, խոհանոցով եւ տարրական յարմարութիւններով:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S.376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 26 Septembre 1952 Ուրբաթ 26 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6875-Նոր շրջանի թիւ 2286
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂԵԳԻԾ

Մեզի համար նշանախօսք մը կը կազմէ երէկուան խորագիրը,— «Թող անոնք տեղի տան»:

Հայ Օգնութեան Միութիւնը, իր յարաճուն մասնաճիւղերը եւ միւս բոլոր համանման կազմակերպութիւնները պիտի ունենան մէկ հիմնական ուղեգիծ.

— Երբեք տեղի չտալ, եթէ իրենց երիտասարդ անդամները, սաները եւ սանուհիները եւ ուրիշներ չկամութիւն կը ցուցնեն, մայրենի լեզուն գործածելու համար:

Իրենց կոչումն ալ թոյլ չի տար ընդառաջ երթալ այդպիսի դասալքութեան մը, որ յաճախ քմահաճոյք է: Անապարծութիւն կամ չտեսութիւն:

Ամէն տեղ ալ, հայ աշակերտներն ու աշակերտուհիները համբաւ եւ պարգեւ կը շահին իրենց ուշիմութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ:

Ո՛ր երկրին մէջ ալ հաստատուած ըլլան, անոնք դիւրաւ կը սորվին ամենախրթին գիտութիւնները եւ լեզուները: Նոյն իսկ ասպարէզ կը կարդան տեղացիներուն, եւ գրականութիւն, արուեստ կը մշակեն անոնց լեզուներով:

Ներելի՞ է որ անճրկին, երբ կարգը կուգայ սեփական մայրենիքին:

Մենք ալ մեղսակից չե՞նք դառնար, ուղղակի կամ անուղղակի, եթէ հանդուրժենք իրենց քմայքին, ծուլութեան կամ արհամարհանքին:

Շատ մը գաղութներու մէջ, սերունդի փրկութեան հոգը խաչ մըն է, որուն ծանրութիւնը կ՚իյնայ կանացի մեծ կազմակերպութեան, Հայ Օգնութեան Միութեան վրայ:

Անունները կը տարբերին երկիրէ երկիր: Ֆրանսայի մէջ՝ Կապոյտ Խաչ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ՝ Օգնութեան Խաչ, Եգիպտոս եւ Յունաստան՝ Կարմիր Խաչ են.:

Բայց, ամէն տեղ ալ, ծրագրին եւ գործունէութեան գլխաւոր մասը կը կազմէ նոր սերունդին փրկութեան խնդիրը:

Բազմաթիւ դպրոցներ, դասընթացքներ եւ ուրիշ կրթական ձեռնարկներ իրենց գոյութիւնը կը պարտին այդ հոգատարութեան: Նոյն Միութիւնն է առաջին հոգաբարձուն՝ Պէյրութի եւ Հալէպի Ճեմարաններուն:

Անշուշտ մարդասիրական հոգեր ալ ունի կազմակերպութիւնը, համաձայն իւրաքանչիւր գաղութի պահանջներուն:

Եւ սակայն, մենք պիտի ուզէինք որ ան աւելի շեշտէր իր կրթական գործունէութիւնը: Մասնաւորապէս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ:

Երկու գաղութներն ալ զրկուած ըլլալով դպրոցներու տեւական ցանց մը հաստատելու հնարաւորութենէն, մեր բազմանուն Խաչերուն վրայ կ՚իյնայ լրացնել պակասը: Նոյնիսկ աւելի ընդարձակել, բարձրացնել իր գործունէութիւնը՝ այս ճակատին վրայ:

Կազմակերպութեան ամենօրեայ, ներքին գործունէութեան, թղթակցութեանց եւ ատենագրութեանց մէջ ալ, նոյն մտահոգութիւնը պիտի տիրապետէ,— զարկ տալ մայրենի լեզուին գործածութեան:

Ամերիկայի թէ Ֆրանսայի նոր սերունդին անդամուհիներէն կազմուած մասնաճիւղերուն մէջ միշտ ալ կը գտնուի մէկը որ բաւարար հայերէն գիտնայ:

Միւս կողմէ, երբեք դժուար չէ հայերէն գիտցող մը նշանակել, իբրեւ օժանդակ անդամ, որպէսզի վարժեցնէ:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ընկրկում:

Մենք մեր ձեռքով պիտի փութացնենք այլասերումը, եթէ մենք տեղի տանք, փոխանակ անդադար գիտակցութեան եւ ազգային հպարտութեան հրաւիրելու նորերը:

Միշտ պէտք յիշեցնենք թէ դատապարտուած են կէս ճամբան մնալու եւ խեղճանալու, առանց մայրենի լեզուին:

Ականջի օղ՝ Սիլվա Կապուտիկեանի խրատը.

— «Թէ մորդ անգամ մոռքից հանես,— Քո մայր լեզուն չմոռանաս»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏՂԱՔԸ»

Դուռը փափկութեամբ զարնելով ներս կը մտնեն երկու երիտասարդներ: Տաքուկ եւ ժպտուն ինչպէս արեւի շող մը:

— Գրիգոր Շահինեան եւ Յակոբ Իսկէնտէրեան: Համազգային ընկերութեան Փալանճեան Ճեմարանի սաներէն ենք (Պէյրութ): Պելժիա կ՚երթանք մեր ուսումը կատարելագործելու եւ ուսուցչական ասպարէզին նուիրուելու համար:

Իրենց նայուածքը, խօսքերուն շեշտն ալ կ՚ապացուցանէին թէ ունին հաւատք եւ կամք,— երկու տարրական պայմաններ՝ հանրօգուտ ծառայութեան համար:

— Հազիւ Փարիզ հասած, որոշեցինք մեր առաջին այցելութիւնը տալ «Յառաջ»ին:

Յայտնի էր որ յուսախաբ եղած էին, ի տես համեստ խմբագրատան:

— Հասցէն մեր ձեռքին մէջ, Փարիզի փայլուն վայել շէնք մը փնտռեցինք, բայց...

Ոչինչ, տղաք: Օր մը «Յառաջ»ն ալ կ՚ունենայ իր սեփական շէնքը, «Փարիզի փայլին վայել»: Կարեւորը գործն է: Երկունքն ու վաստակը:

Դուք ալ անցաք շատ աւելի համեստ հաստատութիւններէ: Եւ մանաւանդ, իբրեւ որբեր, քամեցիք տառապանքի լեղին:

Եթէ այսօր ունիք փառաւոր ճեմարան մը, այդ չի նշանակեր թէ անպատճառ անոր շրջապատին մէջ պիտի ամփոփուի ձեր ապագայ գործունէութիւնը:

Կը գտնուիք միջավայրի մը մէջ, որ ամէնէն աւելի կը կարօտի ձեր աչքերու կրակին եւ ձեր առնական կամքին:

Պիտի ծառայէք ուր որ կանչեն: Միշտ այն հաւատքով թէ կոչուած էք «ժառանգորդներ» պատրաստելու: Պարպուած դիրքեր լեցնելու «յամառօրէն եւ հայօրէն», ինչպէս կ՚ըսէիք երէկ:

Բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն: ՎԱՀԷ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 23 Սեպտ. (Յառաջ).— Սեպտ. 1էն 6 տեղի ունեցաւ լեզուագիտական միջազգային համագումարը, Լոնտոնի համալսարանին մէջ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր քննել վերջին տարիներու գիւտերը: Գիտնականներ եկած էին բոլոր երկիրներէն: Հայերէն հրաւիրուած էին Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, Նորայր Վրոյր (Պելժիա) եւ Տէր եւ Տիկին Ճէրէճեան (Նիւ Եորքէն): Բացումը կատարեց Լոնտոնի համալսարանի վերատեսուչը, պրոֆ. Իմըրթ: Պ. Սաֆրաստեան կարդաց ուսումնասիրութիւն մը Խուրի - Ուրարտական եւ հայերէն լեզուներու մասին, փաստելով թէ հայերէնը ուղղակի կուգայ Խուրի - Խոախոռունի լեզուէն: Ուրեմն 4500 տարուան անցեալ ունի:

Պրոֆ. Հանսըն (Պերլինի համալսարանէն) եւ պրոֆ. Շեմերենի (Փեշթայի համալսարանէն) դիտել տուին թէ Սաֆրաստեան յեղափոխութիւն մը կը կատարէ Հնդեւրոպական լեզուաբանութեան մէջ: Վիճաբանութիւնը մէկ ժամ տեւեց: Խօսք առին ուրիշ գիտնականներ ալ, ինչպէս եւ Պ. Ճէրէճեան, որ թելադրեց արեւմուտքի գիտնականներուն աւելի մօտէն հետաքրքրուիլ հայերէնով: Պ. Սաֆրաստեան խոստացաւ հրատարակել իր կարդացած ուսումնասիրութիւնը: — Յ. Զ.

ՃԱՓՈՆ 750 միլիոն տոլար պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն մինչեւ Յունիս 1953: Այս գումարը պիտի բաշխուի հետեւեալ ձեւով. —1. Հոգալ ամերիկեան զօրքին ծախքերը՝ Ճափոնի մէջ. —2. Հոգալ Ճափոնի զինուորական ծախքերը. — 3. Գնումներ կատարել: Ամերիկեան դեսպանը յայտնած է թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են ուրիշ տնտեսական օժանդակութիւններ ալ տրամադրելու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ, յայտարարեց թէ զինուորական մարմիններ պիտի դրկէ Անգլիա, մարզանքի համար: Նախապէս մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած էր Գահիրէի անգլ. դեսպանին հետ եւ այս առթիւ զինամը-

ԹԻԹՈՅԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր Անգարա հասաւ Եուկոսլաւիոյ զինուորական պատուիրակութիւնը, խորհրդակցելու համար Թուրքիոյ վարիչներուն հետ՝ Պալքաններու պաշտպանութեան մասին: Պիտի մնայ հինգ օր: Նախապէս Աթէնք այցելած էր, միեւնոյն խորհրդակցութիւնները կատարելով:

Առաջին անգամ է որ Եուկոսլաւիա ձեռնարկ մը կը կատարէ, զինուորական գործակցութիւն հաստատելու համար իր երկու դրացիներուն հետ:

Ինչպէս կը բացատրեն իրազեկներ, հաւանական չէ որ զինուորական դաշինք մը կնքուի, այս խորհրդակցութեանց հետեւանքով: Բայց արեւմտեան պետութեանց դիւանագէտները կը յուսան թէ մարէշալ Թիթօ պիտի հաւանի անուղղակի գործակցութեան մը, յանձն առնելով փոխադարձ պաշտպանութիւն՝ յարձակման մը պարագային: Ուրեմն խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի կազմէ Թրակիոյ պաշտպանութիւնը:

Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը, որուն նախագահն է զօր. Փաւել Եաքշիչ, դիմաւորուեցաւ Թուրքիոյ սպայակոյտին եւ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Յետոյ հիւրերը այցելեցին վարչապետին, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին եւ սպարապետին (զօր. Նուրի Եամութ): Միեւնոյն ատեն ծաղկեպսակ մը դրին Աթաթիւրքի դամբարանին վրայ:

╳ Պատուիրակութեան հասած օրը Անգարա կը գտնուէր Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը՝ Ֆինլեթըր, որ նախապէս Ատանա գացած էր, քննելու համար մեծ օդակայանը: Նոյն օրը Էրզրումէն Անգարա կը վերադառնար անգլիացի մարէշալ Մոնթկոմըրի, որ քննական պտոյտ մը կատարած էր արեւելեան ճակատին եւ Թուրք-եւպուլկարական սահմանագլուխին վրայ: Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ մարէշալը մօտէն քննած է Թրակիոյ պաշտպանութեան խնդիրը:

Իրանի նոր պայմանները

Ինչպէս գրած էինք արդէն, Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը եւ անգլ. գործակատարը Սեպտ. 24ին ստացան Իրանի կառավարութեան նոր ծանուցագիրը, ի պատասխան Թրումըն - Չըրչիլ առաջարկին:

Այս առթիւ Թէհրանի հնդիկ դեսպանը յայտարարեց թէ Տոքթ. Մոսատեղի պատասխանը «ոչ լաւատեսութիւն, ոչ ալ յոռետեսութիւն կը ներշնչէ»:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Իրանի վարչապետը կը պահանջէ որ Անգլիան անմիջապէս վճարէ 49 միլիոն սթեռլին, իբրեւ պարտք: (Լոնտոն մերժած է այս պահանջը): Միեւնոյն ատեն 15 օր պայմանաժամ կուտայ, իր առաջարկները քննելու համար, այս առթիւ հասկցնելով թէ ուրիշ առաջարկներ պիտի չներկայացնէ, եթէ մերժուին դրուած պայմանները: Եւ վերջապէս, Իրան տրամադիր է ի հարկին Լա Հէյի ատեանին յանձնելու առնելիք - տալիքի խնդիրը. բայց առանց ընդունելու այն տեսակէտը թէ քարիւղի վէճը երկու կառավարութեանց վերաբերեալ խնդիր մըն է:

Ծանուցագիրը միեւնոյն ատեն կը պահանջէ չեղեալ համարիլ 1933ի համաձայնութիւնները:

Ինչպէս կ՚երեւայ, ծանուցագիրը նորութիւններ չի պարունակեր:

╳ Ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան մը ներկայացուցիչը, Ճոնս, որ Թէհրան գացած էր բանակցելու համար, Փարիզ կը գտնուի այժմ: Այս առթիւ լրագրական ասուլիս մը սարքելով, յայտարարեց թէ ժամանակը եկած է կարգադրելու անգլեւիրանեան վէճը, վերջ տալով «այս համաշխարհային ողբերգութեան»: Իր կարծիքով, եթէ վէճը ձգձգուի, կարգ մը Ամերիկացիներ ամէն փտանգ աչք պիտի առնեն, իրանեան քարիւղ գնելու համար:

Հուէյն Մաքքի, Պարսկաստանի քարիւղի վարչութեան ընդհ. քարտուղարը, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, յայտարարեց թէ բանակցութիւններ կը կատարէ ամերիկացի առեւտրականի մը հետ որ ըսած է թէ կրնայ ընկերութիւն մը կազմել 140 միլիոն տոլար դրամագլուխով, իրանեան քարիւղ փոխադրելու եւ ծախելու համար Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Թերքի խնդիրն ալ քննեցին:— Վաֆտի կուսակցութեան նախագահը, Նահաս, յայտարարեց թէ «չկայ ուժ մը որ կարենայ զինքը հեռացնել Վաֆտէն»: Զօր. Նեկիպ վճռապէս պատասխանեց թէ կը յարգէ Նահասը, «բայց օրէնքը օրէնք է»: Կուսակցութեան անդամները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, նախագահ նշանակելով Նահասը: Պայքարը կը սաստկանայ:

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ԾՈՒՌ ԴԱՒՕՆ

Նորտուզցի էր: «Ամրակազմ, արեւնկալ աչքերով, չարժուն, բուռն, անզուսպ, ու ծայրայեղ իր արտայայտութիւններուն մէջ, ջինջ մանկական հոգիով, խիստ զգայուն եւ վախի գաղափար չունեցող», կը գրէ ընկեր Կոմսը:

Ես իր մէջ գտայ ամէնէն աւելի բացարձակ անվախութիւնը, զօրաւոր եւ չեչտուած:

Ոմանք «Սիւրիճի», ոմանք ալ «Ծուռ Դաւօ» կը կոչէին զինքը:

Ղալաթար, Սամսոնի զրասենեակին մէջ ծանօթացայ: Զէնք տանելու եկած է, ըսին:

Շէկ եւ երկար պեխերը ոլորած, կանգնած էր Սամսոնի դէմ, իր խոնարհ հայեացքը անոր աչքերուն գամած եւ հրամանի կը սպասէր: Հոն էին՝ Սարուխանենց Սարգիսը, Մշեցի Մուկուչը, Սարբազ Արշակը եւ ուրիշ երկու ընկերներ:

— Պատրա՞ստ ես, հարցուց Սամսոնը:

— Քո շնորհիւ, պարոն Սամսոն:

Այդ օրերուն՝ Դաշնակցական մարտիկներ եւ հայդուկները ղեկավար ընկերներու, կոմիտէի անդամներու հետ խօսած ատեն, «պարոն» բառը կը գործածէին:

— Ե՞րբ կը մեկնիս Դաւօ:

— Երբ հրաման տաս, պարոն Սամսոն:

Ապա աւելի մօտենալով գրասեղանին, տեսակ մը վարանոտ, բայց աղերսագին բսաւ,— կը խնդրեմ որ հրաման տաս, մեր խնամիի եւ կնքահօրս տղաքներն ալ հետս տանիմ, շատ խնդրեցին, լացին:

— Դաւօ, լաւ ես ասում, ինձ էլ գրել են որ ղրկեմ, բայց գիշերային, գաղտնի եւ վտանգաւոր ճամբաներով այդ տղաները ղրկելը խելացիութիւն չէ:

— Դաւօն գիտէ ինչ կ'ընէ, պարոն Սամսոն: Ամօթ Դաւոյին, եթէ օրը ցերեկով պիտի չանցնի սահմանէն, Խանասորի դաշտէն, առանց Քիւրտերու մածունն ու ձուազեղն ուտելու եւ առանց Թուրքերու «կայւէն» (սուրճ) խմելու:

Ներկաները նայեցան Դաւոյին եւ գրեթէ բոլորն ալ ինքնագովութիւն համարեցին անոր արտայայտութիւնը:

— Ա՛յ տղայ Դաւօ, ծուռթիւն մի անի, զգուշացիր, շուները որսի են ման գալիս: Իրիկնապահին դուրս եկէք Սալմաստէն եւ կէս գիշերէն վերջ, քաղցր քունի ատեն անցէք Խանասորի դաշտէն: Պէտք չէ կռուի տեղի տալ: Զգուշացէք:

— Դաւօն գիտէ ինչ կ'ընէ, դուն հանգիստ եղիր, պարոն Սամսոն, մէկ փամփուշտ չի կորսուիր:

Սամսոն Դաւոյի ուսը շոյելով, մեկնեցաւ ընկերներու հետ:

Ես եւ ընկերս հետեւեցանք Դաւոյին ու ներկայ եղանք զէնքերը ձիերու համետներուն մէջ տեղաւորելու եւ բեռները պատրաստելու աշխատանքներուն:

Իրիկունը հիւրասիրուեցանք Սարուխանեանց տան մէջ:

Հիացումով կը դիտէի Դաւոյի Վիլհէլմեան պեխերը, տասնոցը, մոխրագոյն, պոլսարա փափախը, Կաղաչի մօսինը եւ սեւ ընտիր մահուդէ կարուած չէրքէզկան:

Մեզմէ ան՝ որ պիտի հանդիսանար Վանի անգլիական հիւպատոսի տղան, պէտք էր որ աւելի վայելուչ հագուած ըլլար, յարդէ գլխարկ դնէր, հեռադիտակ եւ ուսէն կախուելիք գեղեցիկ, կաշիէ պայուսակ մը ունենար, երկարավիզ կօշիկ հագնէր եւ առատաձեռն ըլլար:

Յաջորդ առաւօտ, երբ արեւը նոր կը տեղաւորուէր Արարատի եւ Տէրկայ սարերու գագաթը, դուրս եկանք հին-քաղաքի արեւմտեան կողմի նեղ փողոցէն:

Մեր հինաւուրց սուրհանդակներէն, ջորեպան Ծերուկ Ռահիմ Խանը մեզի ընկերացաւ մինչեւ այն վերելքը, որուն գագաթէն կը բաժնուէին Թուրք եւ պարսկական սահմանները:

Զորս ծերուկ Պարսիկներ, իբրեւ մաքսային պաշտօնեաներ, կը խըռխըռային արեւէն խանձուած վրանին տակ, իսկ հեռուն, մարգագետնին վրայ հովիւը իր սրինգը կը նուագէր:

— Կ'արգիլեմ ձեզի հայերէն, քրտերէն ու Թուրքերէն խօսիլ: Զինդաք, լուրջ եղէք, ծանր կացէք, որ համոզուին թէ Հայու տղայ չէք:

Ու որոշեց թէ ով պէտք է ներկայանայ «Ինկլիզի կոնսուլ»ի տղան, ո՞վ՝ անոր «խօրօխպօր» (հօրեղբայր) լաճը:

Յետոյ աւելցուց.— Զվախնաք, վաղ մէկէլ Դաշնակցական կը դառնաք, տըվիթ-ղալամ էնտեղ կը դնէք, մօսին կ'առնէք, որ ձեր խէրերու վրէժը լուծէք: Դաշնակցականի պատանքը միշտ ծոցին մէջ պէտք է ըլնի, էլ վախն ի՞նչ ի:

Կէսօրին մտանք Խանասորի դաշտը եւ համոզուեցանք թէ օր ցերեկով պիտի անցնինք այն դաշտէն, որ Քիւրտի արիւնով ներկուած էր, ուր՝ լեղապատառ Քրտուհին «Եաման Աստուած Փէտան եկաւ ո՞ւր փախչինք» ճչացեր էր: Ուրախ էինք որ այդ պատմական վայրերը կը տեսնենք եւ սակայն երկիւղը կը ճնշէր եւ մեր սիրտերը կը բաբախէին:

Գեղեցիկ էր Խանասորի դաշտը իր մարդահասակ խոտերով եւ ծաղիկներով, իր զմրուխտեայ մարգերով, պատմական Արաւուլով եւ շրջակայ լեռներով ու բլուրներով:

Հեռուն, հովտին մէջտեղէն ծուխը սիւնի մը պէս տնկուած էր մինչեւ ամպերը, իսկ բարակ ճամբան ժապաւէնի մը պէս կ'երկարէր դէպի հեռուները:

— Զվախնաք, խրատներս չմոռնաք, Դաւօն գիտէ, ինչ կ'ընէ, կրկնեց:

Փափախը շտկեց, պեխերը սրեց, տասնոցն առաջ բերաւ եւ երկու մազրիկցի Քիւրտերու հետ սալանդակեց իր ձին, փոշիի ամպ մը ձգելով իր ետեւը:

Երկու քրտացած Հայեր, Զիրօն ու Մուրօն, երկու Պհանցցի Քիւրտեր եւ մենք երկու պատանիներս կը սպասէինք վախճանին, դանդաղօրէն յառաջանալով:

Հինգ բեռնատար ձիերը քրտնաթաթախ կը հեւեւէին Զիրոյին ու Մուրոյին, որոնց կռնակներուն նստած համետներուն մէջ զետեղուած էին հրացաններու, տասնոցներու մասեր, յեղափոխական գիրքեր եւ թերթեր: Իսկ համետներուն վրայ խնամով կապուած էին, բրինձի, քիշմիշ չամիչի սնտուկներ եւ պարկեր, որոնք իբր թէ Վանի անգլիական հիւպատոսին կը պատկանէին:

Դաշտին կեդրոնը, գետնայարկ, խարխուլ, ախոռակերպ, զօրանոց կոչուած շէնքին դրան առջեւ, ողջունեցինք բարեւի կեցած տասնեակ մը ոստիկաններ եւ Դաւոյի թելադրանքով վար իջանք ձիերէն:

Թրքական խումբին պետը ներս առաջնորդեց մեզ եւ նստեցուց իր անկողնին վրայ:

Ծուռ Դաւօն թարգմանի դեր կը կատարէր, փուշերը կը ճթճթային օճախին մէջ: Սրահը ծուխով լեցուած էր: Մեր ձիերը ընտիր խոտեր կը լափէին: Զիրօն ու Մուրօն պատրաստ կը սպասէին դրան երկու կողմը, իսկ Պհանցցի Քիւրտերը ձիերուն քովն էին, շէնքէն բաւական հեռու:

Ամբողջ սահմանապահ պահակախումբը տասներկու ոստիկաններէ կը բաղկանար, ծեր, անատամ, կորովազուրկ մարդիկ, որոնց մէկը միայն քիչ մը Թուրքերէն կարդալ գիտէր:

Թուրքիայէն Պարսկաստան եւ Պարսկաստանէն Թուրքիա ճամբորդողներուն անցագիրները կը քննուէին աւելի հեռուն՝ Աղբակի Բարթուղիմէոս — վանք գիւղին մէջ, ուր կը գտնուէին նաեւ մաքսային պաշտօնեաները:

Դաւօն մետաքսէ թաշկինակին մէջէն հանեց խոշոր թերթ մը թուղթ, որուն վրայ տպագրուած էին «Ասլան — Ղափլանի» նկարներ եւ քանի մը տող անգլերէն գրուածքներ եւ իբրեւ անցագիր ներկայացուց ոստիկանապետին:

Վերջինը հարեւանցի ակնարկ մը նետեց թուղթին վրայ, շուրթերը շարժեց կարդացողի մը նըման եւ վերադարձուց ըսելով — «փաշափօրթլար վանքտա օլան միւտիրէ կէօսթէրընըզ»:

«Ինկլիզի կոնսուլ»ի տղան անհասկնալի բաներ մը կ'արտասանէր, Դաւօն կը թարգմանէր:

— «Ղաւազ էֆէնտի, Վան հասնելուդ, Ինկլիզի կոնսուլ պէյին ըսէք որ Վալիին խօսի մեր մասին, յաճախ անօթի կը մնանք, մեր ամսականները չնչին են, ան ալ չեն վճարեր, կօշիկ չունինք, բոլորս ալ Աղբակեցի ենք, բայց մեր ընտանիքներուն կարօտ կը մնանք: Փամփուշտ չունինք, ամէն մէկ այնալուի հետ 10—15 փամփուշտ կայ: Աստուած չընէ օր մը կեավուրներու եթէ հանդիպինք, ողջ-ողջ պիտի բռնեն մեզ եւ պիտի կոտորեն: Եւ դեռ ինչեր, ինչեր»:

«Ղաւազ էֆէնտի» Դաւօն լիուլի կը գոհացնէր Թուրքը իր խոստումներով ու յուսադրանքներով:

Մնաք բարովի ատեն, երեք մէճիտ դրինք սահմանապահ պետին ձեռքը ու մեկնեցանք երկար ատեն յիշելով ծխահամ սուրճին անախորժ հոտը:

Սորատէրէն անցած ատեն, լսեցինք որ նախորդ գիշերը «Կանիէ Ռաշ» (Սեւ Աղբիւր) գիւղին տանուտէր Քիւրտն սպաննուած է եւ իր աղջիկը փախցուած:

— Տեսա՞ք, Պալամ, Դաւօն գիտէ ինչ կ'ընէ, որ կ'ասեմ, չէք խաւատար»:

Դաւօն ինքնագոհ եւ սկսաւ երգել Խանասորի արշաւանքին քրտական «Լօ լօ»ները, որոնք յօրինուած էին Մազրիկցիներու կողմէ:

Քիւրտէն աւելի լաւ կը խօսէր եւ կ'երգէր Ծուռ Դաւօն, իսկ իր մօսին, տասնոցն ու ձին Սուլթան Համիտի, Նիքօլա ցարի երկիրներէն աւելի թանկագին կը համարէր, աշխարքի «մալին ու միւլքի»ն արժէք չէր տար:

Խօշապ գիւղաքաղաքէն ալ ցերեկով անցանք, առանց սակայն կենալու եւ դանդաղելու:

Երբ Նոր Գեղը հասանք, ընկերներով շրջապատուեցանք, ոչխարի մածունով, Աղբակու պանիրով եւ առատ ձուազեղով հիւրասիրուեցանք:

Մեզի ընկերացող Մազրիկցիներր եւ քրտացած Հայերը յաջորդ առաւօտ պիտի մեկնէին Կասրիկ, իսկ մենք Նոր Գիւղցի երեք ընկերներու հետ կէս գիշերին ճամբայ ինկանք դէպի Վարագ:

Այնտեղ երեք երիտասարդներու յանձնուեցան մեր ձիերն ու բեռները: Մենք քիչ մը հանգստանալէ վերջ իջանք Այգեստան ու բաժնուեցանք մեր աննման Ծուռէն:

Քանի մը օր վերջ, Աղթամարէն վերադարձիս լսեցի որ Դաւօն զոհ դարձեր է եղբայրադաւ անձերու գնդակներուն:

Յեղափոխական արկածալի անցեալով հարուստ Դաւոյի կեանքէն այս մէկ դրուագը, թող սիրոյ եւ երախտագիտութեան արտայայտութիւն մը համարուի եւ լուսոյ կանթեղ մը դառնայ իր անտիրական գերեզմանին:

ԱԶԳԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

... Եւ որոշեցին սպաննել Ռազմարան

Զորեքշաբթի օր պարզած էինք Իրանի վերջին դէպքերուն ներքին ծալքերը, հետեւողութեամբ տեղական թերթի մը աշխատակցին որ երկար ատեն Թէհրան բնակած է:

Ահաւասիկ շարունակութիւնը, որ կը բանայ եղերական անցուդարձի մը ուրիշ մէկ երեսը:

Մոսատեղ պատուանուն մըն է որ պարսկերէն կը նշանակէ (փորձելէ վերջ, քաջ գտանք): Բուն անունն է Մոհամէտ Հէտայէթ: Մոսատեղ կը տառապէր ստամոքսի կեղէ, զոր ստացած էր երբ նախկին Շահը զինք հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտեց, իբրեւ ընդդիմադիր: Զօր. Ռազմարան ալ Րըզա Շահին խմորէն էր: Մոսատեղ դառնօրէն կը տառապէր Անգլիացիներուն ներկայութենէն Իրանի հողին վրայ, մանաւանդ որ անբաւական կը գտնէր քարիւղի համար վճարուած գինը: Սէուտի Արաբիոյ մէջ Ամերիկացիները 50 առ հարիւր աւելի կը վճարէին, մինչդեռ Պարսկաստանի մէջ տասը առ հարիւրը չէր անցներ:

Մոսատեղ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր: Իր Ազգային Ճակատով զոր նոր հիմնած էր, մեծ բան մը չէր կրնար ընել: Ընդամէնը ութ երեսփոխան ունէր համակիր, անոնց ալ չորսը կամ հինգը կրնային լքել զինք առաջին իսկ առթիւ: Մոլլա Քաշանի խոստացած էր զօրաւիգ ըլլալ, բայց ան ալ կը մեղադրուէր զանազան պատմութիւններով:

Մոսատեղ չէր կրնար պետական յեղաշրջում յառաջ բերել, որովհետեւ ուժ չունէր: 1914ին փորձած էր յեղափոխութիւն յարուցանել պալատին մէջ, ինչ որ պատճառ եղաւ իր Ֆրանսա աքսորուելուն: Փարիզ շատ գեղեցիկ թուեցաւ իրեն, սակայն դրամ չունենալով, շատ խեղճ ապրեցաւ:

Իսկ հիմա փոքրակազմ երիտասարդ մը, Խալիլ պիտի փոխէր իր ճակատագիրը:

Այաթօլլահ էլ Քաշանի (ծագումով Քաշանցի) խորապէս ազդուած էր իր հօր մահէն: Հայրը բարձրաստիճան կղերական էր Շէի աղանդէն, որ սպաննուած էր ուղղակի կամ անուղղակի Անգլիացիներու դրդումով: Եւ երբ ինք ալ օր մը կրօնապետ դարձաւ, խուլ պայքար մղեց Անգլիացիներուն դէմ:

Քաղաքականութեան անհրաժեշտութիւնը եւ իսլամական գերագոյն շահը յաճախ կը ստիպէին որ երբեմն ատելով հանդերձ Անգլիացիները անոնց օժանդակութիւնը ստանայ: Գերմաններուն օգնած էր ի վնաս Անգլիացիներուն, նացիական գործակալներու հետ աշխատած էր, եւ սրբազան պատերազմ քարոզած: Իր կրօնական դիրքը եւ թերեւս ալ որոշ ռուսական ճնշում մը, թոյլ չէին տուած որ 1941ին Անգլիացիները անհետացնեն զինքը:

Թղթակիցը այս առթիւ կը պատմէ թէ ծնրադիր գորգին վրայ, իր ապպպեղ մօրուքը մաքուր ածիլած, աչքերը կիսախուփ, յամբօրէն կը դարձնէր յամպարեայ համրիչը:

Ծանր էր կացութիւնը, որովհետեւ Ռազմարան, այդ բիրտ զինուորականը, օժտուած Մաքիավէլի ուղեղով, նոր Րըզա Շահ մը դարձած էր: Եւ Քաշանի սարսափով կը յիշէր թէ կը մըտրակուէին կղերականները իրենց մզկիթներուն մէջ: Ռազմարան կ'ուզէր ընկերային, աշխարհական եւ զինուորական կարգ հաստատել, մինչ Այաթօլլան կ'երազէր աստուածապետական պետութիւն մը, զուտ իսլամական, զոր պիտի վարէին իմամները:

Ռազմարան սխալ մը գործած էր, յայտարարելով թէ երբեք թոյլ պիտի չտար քարիւղին ազգայնացումը: Դիւրին էր հիմա զայն Անգլիացիներուն գործակալը եւ դաւաճան հռչակել:

Այդ օրը կէսօրէ վերջ մոլլան հանդիպած էր Սաֆավիին, որ մոլեռանդներու խմբակի մը պետն

էր: Երդում ըրած էր սպաննել տալ Ռազմարան այդ իրիկուան իսկ պիտի նշանակէր գործադրողը, եւ եթէ մահափորձը ձախողէր ֆետայիներու վրայ պիտի իյնար ծանրութիւնը եւ Շահն ալ դըժգոհ պիտի չըլլար խափանարար վարչապետէ մը ազատուելուն :

Փոքրիկ Խալիլ կը սպասէր «Զայհանէին» առջեւ, որ շատ պզտիկ էր եւ ուր պղնձեայ սամավար մը կար: Ափիոնի կծու հոտը կը լեցնէր մթնոլորտը: Ծիշդ քովը կար ծխարան մը, ուր կը հաւաքուէին փողոցի լակոտները եւ աւազակները: Խալիլ ներս մտաւ, առանց նշմարուելու: Թէյ մը խմեց : Այդ միջոցին սպասարկու մը մօտեցաւ եւ նշան ըրաւ: Խալիլ հետեւեցաւ անոր: Մութ սենեակ մը մտաւ, ուր տասնեակ մը մարդիկ ծալլապատիկ նստած էին Սաֆավիին առջեւ :

— Եղբայրներ, ըսաւ Սաֆավի, իսլամութիւնը վտանգուած է: Խօսք տուած ենք մեռնիլ անոր փրկութեան համար: Պէտք է կատարենք մեր խոստումը: Ռազմարան, Անգլիացիներուն ծախուած այդ դաւաճանը, այդ ուրացողը, որ կ'ուզէ ջնջել մեր Մարգարէին օրէնքը, ազատագրել մեր կիները, քանդել մզկիթները, պէտք է մեռնի :

Գնահատութեան շշուկ մը բարձրացաւ խունկի պէս: Սաֆավիի ձայնը կը բարձրանար·

— «Մեծ թիւ մը կը կազմենք ամբողջ Իրանի մէջ — իրաւունք չունիմ մինչեւ իսկ ձեզի յայտնելու բուն թիւը : Բայց եթէ ազատենք երկիրը այդ շունէն Ռազմարայէն, մեզի պիտի գան բոլոր հաւատացեալները: Ես հոս հաւաքած եմ ուժեղներուն ուժեղները, որոնց բազուկը պիտի չդողայ, պիտի չտկարանայ: Ալլահ գիս նշանակեց, ձեր մէջէն ան որ պիտի զոհէ Ռազմարան, դուն ես, Խալիլ: Այաթուլլահ եւ Մահմուտը քեզի պիտի օգնեն: Շուտով պիտի ըսեմ թէ երբ եւ ինչպէս պիտի գործես :

Խալիլ մեծ պարապ մը զգաց իր մէջ: Կը վախնար ոչ թէ իր ստանալիք հարուածներէն, այլ կասկածելով թէ պիտի չկրնայ կատարել իր վրայ դրուած պարտականութիւնը: Գուրանի մէկ խօսքը արտասանեց· «Լա իլլահ իլլահ Ալլահ ...»:

Մեծ խաղաղութիւն մը իջաւ իր վրայ: Հաւատարիմները մէկիկ մէկիկ դուրս ելան եւ կորսուեցան մթութեան մէջ: Սաֆավի մինակ դուրս ելաւ :

Մարդասպաններու դերեզմանատան մզկիթը կը տիրապետէր մութին մէջ: Սաֆավին ուզած էր վերակենդանացնել ԺԱ· դարու Հասան Սապպահի աղանդը որ ահուսարսափ կ'ազդէր:

Սաֆավին ուզած էր հին իսլամութեան վերադառնալ իբրեւ աղբիւր կեանքի օրէնքներու: Մարդասպաններու մեթոտներով իր աշակերտները փորձի կ'ենթարկէր: Համոզած էր թէ Իսլամին համար՝ սպաննելով արքայութիւնը կը շահէին : Ապրած էր Մեսուտի եւ Քումի մէջ, եւ տեւական կերպով մզկիթ դացողներուն մէջ գտած էր հաւատարիմներ: Հինգ տարիէ ի վեր հաստատուած էր Թէհրան: Իր աղանդը նշանաւոր դարձուցած էր սպաննել տալով դատաւոր Քասրաւին որ իսլամութիւնը բարեկարգել կ'ուզէր: Իր հետեւորդներու թիւը քանի չէր անցներ, հարիւրեակ մը համակիրներով: Բայց այս քանին ալ իրեն սիրոյն ամէն բան ընելու ընդունակ էին : Թ.Ա.Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՕ, 19 Սեպտ· 1952 (Յառաջ)· — Քաղաքիս Դաշնակցական ընկերները Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձը տօնելու համար դաշտահանդէս մը սարքած էին մօտակայ անտառներէն մէկուն մէջ, ուր Հիւնէֆեարը յիշեցնող պաղ աղբիւր մըն ալ կը վազէր: Գրեթէ բոլոր Դաշնակցական եւ համակիր ընտանիքներ փութացած էին յաւերժացնելու համար մեր հերոսներուն յիշատակը: Ուրախ զուարթ բոլորուած սեղաններուն շուրջ ամէնքն ալ կ'երգէին եւ զուարճանային :

Նոյն օրը Փարիզէն կը հասնէր ընկեր Ռուբէն Գուրգէնեան (Շթութկարտէն), զոր դիմաւորելու գացած էր ընկեր Դաւիթ Դաւիթխանեան ուրիշ ընկերներու հետ: Ամէնքը միասին ուղղակի հանդիսավայր հասան, տասնապատկելով ժողովուրդին ուրախութիւնն ու խանդավառութիւնը: Մինչեւ վերջ յեղափոխական երգերով օդը կը թնդացնէին, ուխտելով հաւատարիմ մնալ իրենց դաւանանքին եւ յարատեւ քալել հերոսներուն ճամբէն, մինչեւ որ կատարեալ եւ անկախ ըլլայ Մայր Հայաստանը :

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պակաս չեն ազգային հոգեր: Բարեբախտաբար հայ կինը միշտ ներկայ է: Զոհողութեան ոգին բնաւ չի պակսիր, կարօտեալներուն օգնելու եւ ազգին զաւակներուն օգտակար ըլլալու համար: Հայ Օգնութեան Միութիւնը դաշտահանդէս մը սարքեց: Շատ մը ընտանիքներ իրենց անձնական կառքերով, իսկ միւսներն ալ Միութեան կողմէ վարձուած հանրակառքերով փութացին հանդիսավայրը, ուր կատարուեցաւ փիքնիքը: Հրաշալի տեղ մը նշանակուած էր, ապահովելով ժողովուրդին հանգիստը : Յայտագիրը կը պարունակէր զանազան խաղեր եւ անակնկալներ: Պարասրահ մըն ալ պատրաստած էին, խնջոյքը տեւեց մինչեւ իրիկուն, ձգելով կոկիկ հասոյթ մը որ պիտի գործածուի կարօտեալներու օգնութեան համար: Շնորհաւորելի են Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիները: Տիկիններ Մխիթարեան, Թիւֆէնքճեան, Դաւիթեան եւ ուրիշներ որոնց անունները չկըրցայ ճշդել : Ջանք չէին խնայած հաճելի օր մը անցընելու համար :

Յակոբ Զէյթուն

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ինչպէս ծանուցուեցաւ, լոյս տեսած է Դոկտ· Տիրայր Ֆրունճեանի հայերէնէ գերմաներէն բառարանը, մաքուր տպագրութեամբ :

Առաջին անգամ ըլլալով ահա հրապարակ կու գայ հայերէնէ գերմաներէն բառարան մը: 505 մեծադիր եւ երկսիւն էջերու մէջ հեղինակը ամփոփած է արդի գրական, ժողովրդական եւ գաւառական հայերէնի բառամթերքը համապատասխան գերմաներէն համազօր բառերով եւ բացատրութիւններով: Բառերու ընտրութեան առեն նըկատի առնուած են նաեւ գլխաւորապէս նորագոյն ժամանակներու գիտական, արհեստագիտական, քաղաքական եւ հասարակագիտական բառեր եւ առ հասարակ հոգ տարուած է տալու արդի հայերէնի ընդհանուր պատկերը :

Այս բառարանին յատկանիշը ոչ միայն հայերէնէ - գերմաներէն առաջին բառարանն ըլլալն է, այլ այն մասնաւոր հոգածութիւնը, որով հեղինակը ջանացած է բազմիմաստ բառերը ազատել մեկուսացումէ եւ դնել զանոնք ապրող խօսքի դիրքին մէջ: Թէ այս պարագան որքան կարեւոր է օտար լեզու մը սորվողին համար, կրնան անոնք վկայել, որոնք կիսկատար բառարաններու օգնութեամբ ստիպուած են եղած թարգմանութիւններ ընելու կամ օտար լեզու մը սորվելու: Թէ հայերէնի եւ թէ գերմաներէնի բաժնին մէջ հեղինակը ետ չէ կեցած հոմանիշներ զետեղելու եւ ամբողջ նախադասութիւններ մէջբերելով ցուցնելու բառերուն իսկական իմաստը :

Դոկտ· Ֆրունճեանի այս արդիական հայերէնէ - գերմաներէն բառարանը պակաս մը կը լրացնէ բառարանական գրականութեան մէջ եւ իր հիմնական եւ բազմակողմանի հանգամանքով կոչուած է օգտակար հանդիսանալու բոլոր անոնց, որոնք գերմաներէն կ'ուզեն սորվիլ օգտուելու համար գերմանական ճոխ գրականութենէն, յառաջդէմ գիտութենէն եւ տնտեսական բազմապիսի կարելիութիւններէն:

Այս բառարանը յանձնարարելի է ո՛րեմն թէ դպրոցական աշակերտներու, թէ համալսարանի ուսանողներու, գիտութիւններ եւ լեզուներ ուսումնասիրողներու, ճարտարագէտներու, ինչպէս նաեւ ճամբորդներու եւ վաճառականներու հաւասարապէս:— Ստանալու համար դիմել հրատարակչական տան.— R. Oldenbourg Verlag, München 2, Germany:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՆԻՍ.— «Յառաջ» ժամանակին գրեց թէ Ֆրանսայի լիսէներուն եւ քոլէժներուն ընդհ· մրցման մէջ, 1949 — 1950 տարիներուն յաջորդաբար առաջին հանդիսացած էր պատանի Ռոժէ Պալեանը, աշակերտ Նիսի լիսէին :

Այդ մրցումներէն ետք 1950ին, հայ պատանին փայլուն յաջողութեամբ կ'անցընէր նաեւ baccalauréatի երկրորդ բաժնի քննութիւնը եւ ամբողջ Alpes Maritimesի նահանգին մէջ մինակն ըլլալով կը ստանար Mention très bién գնահատականը :

Երկու տարուան նախապատրաստական ուսումներէ վերջ, Ռոժէ Պալեան այս տարի կը ներկայանար Փարիզի մէջ պետական երեք բարձրագոյն վարժարաններու մուտքի մրցումներուն միանգամայն (Ecole Polytéchnique, Ecole Normale Superieure եւ Ecole Nationale des Mines):

Ծանօթ են այս բարձրագոյն վարժարաններու մուտքի քննութեանց դժուարութիւնները: Միայն անվիճելի կարողութիւններով օժտուած աշակերտներ կը յաջողին ընդունուիլ:

Ռոժէ Պալեան, որ տակաւին քսան տարիները չէ բոլորած, երեք մրցումներուն ալ բարձր նիշեր ստանալով, յաջողած է անոնց դռները բանալ իր առջեւ: Անսովոր երեւոյթ է այս եռրեակ յաջողութիւնը, որ կը վկայէ հայ երիտասարդին արտակարգ կարողութիւնները:

Ռոժէ տակաւին չէ ընտրած իր մասնագիտութիւնը, բայց հաւանաբար կ'երթայ Polytechniqueին՝ ուր նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք : Կը խօսի մաքուր հայերէն :

Աշխատակից

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Ա.— ԿԻՆԸ ՔԼԱՈՒԶ ՖՈՒՔՍԻ ԵՏԻՆ

Այսպէս, Քլաուզը կը տեսնենք երկաթեայ ձողերուն ետեւը, մինչ իր դիւային արարքին համար պատասխանատու կինը մոռցուած է տեղ մը, արիւնաներկ Հռենոսի արեւելեան կողմը :

Բ.— ԻՐ ՔՈՅՐԸ՝ ՌՈՒԹ

Շատ ուշ էր ծնած ան պատմութեան մէջ: Այս ուշագրաւ կնոջ կրքոտ գաղափարապաշտութիւնը այնպէս էր, որ ուրիշ դարու մը մէջ, Ժան տ'Արքի նման, խարոյկի վրայ սրբացուած նահատակութեան կրնար արժանանալ: Բայց ան ապրեցաւ Նիկոլա Լենինի եւ Եոսիֆ Ստալինի օրերուն :

Ելֆրիտէ Այզլըր, որ աշխարհին ծանօթ է իբրեւ Ռութ Ֆիշըր, ծնած եւ մեծցած է աղքատութեան մէջ, Վիէննայի կեթոյէն ներս : Իր ընդունակութիւնը, իր ուշիմութիւնը եւ իր նորահաս երիտասարդութեան կորովը չէին կրնար ջրել այն իրողութիւնը, թէ իր հայրը, թէեւ զարգացած, բայց անօթի մնացած ձախողանք մըն էր: Թէեւ, երեսուն փիլիսոփայական գիրքեր գրած փրոֆէսէօր մըն էր, բայց Ելֆրիտէ, յաճախ ստիպուած էր գիրքեր ծախել հօրը գրադարանէն, որպէսզի ուտելիք գնելու քանի մը Բրոյցէր (տասնոց) ձեռք ձգէ :

Երեք փոքրիկներ կ'ապրէին Վիէննայի Լեօփոլտշթատ քաղաքամասի փոքր մէկ յարկաբաժնին մէջ: Անոնք կը դիտէին իրենց հայրը, տոքթ· Ռուտոլֆ Այզլըրը, որ իր մեծ գործերը կը գրէր եւ կը տեսնէին, թէ օրը տասնըվեց ժամ կ'աշխատէր աւարտելու համար իր «Հոգիի մը կեանքին հիմնական օրէնքներուն նախագիծը» գիրքը: Հոյակապ գործ մըն էր, որ սակայն չէր ապահովեր զգեստեղէնի, ուտելիքի եւ դաշնակի դասերուն ծախքերը: Կ'ատէին իրենց հայրը, որ իրենց խօսքեր, խոստումներ եւ գաղափարներ միայն կու տար, բայց երբեք երջանիկ երիտասարդութեան մը ապահովութիւնը :

Մտացի էին Ելֆրիտէ եւ իր երկու եղբայրները, Հանս եւ Կէրհարտ: Քոյրը մասնաւորաբար կը ջանար հոգածու դառնալ հոն, ուր դժբախտ մայր մը եւ երազող հայր մը ձախողած էին, «Ընկերութիւնը փճացած էր հայրս», կ'ըսէր Ելֆրիտէի եղբայրը Կէրհարտ աւելի վերջը: Իսկ Ելֆրիտէ կ'ըսէր.— «Թերեւս ձախողեցայ ես· չափէն աւելի տիրապետեցի եղբայրներուս»:

Եղբայր Հանս, ըստ երեւոյթին, օրը տասը ժամ դաշնակ նուագելէ զատ ուրիշ բաղձանք մը չունէր, հոգ չէ թէ այսպիսով հետեւած կ'ըլլար հօրը քայլերուն, իբրեւ անօթի մտաւորական մը եւ անգործ երգահան մը: Հայր Այզլըր կ'ուզէր միայն գիրքեր գրել, հակառակ դաշնակ նուագող եւ հանճարեղ Հանսի հանած աղմուկին :

Կէրհարտ 20 տարեկան էր 1917ին, երբ զինուորագրուեցաւ աւստրիական բանակին եւ Իտալիա ղրկուեցաւ կռուելու Դաշնակիցներուն դէմ : Եղաւ առաջին տեղակալ, հինգ անգամ պատուանշան ստացաւ եւ հպարտ էր սպայ մը եղած ըլլալուն համար: Միաժամանակ, իր քոյրը Ելֆրիտէ յաճախեց Վիէննայի համալսարանը: Կէրհարտէն տարի մը մեծ էր: Ուսանեցաւ տնտեսական գիտութիւններ եւ պատմութիւն, բայց ամէնէն աւելի հետաքրքրուած էր արմատական երիտասարդութեան շարժումով, որ կ'ուզէր վերջ տալ համաշխարհային պատերազմի սպանդին : Ռուսիոյ մէջ կար միայն մէկ մարդ, որ պատրաստ էր ընդունելու խաղաղութիւնը առանց որեւէ պայմանի: Անիկա նոյնիսկ իր բաղձանքը դրաւ թուղթի վրայ, դաշնագրի մը մէջ, զոր Գերմանացիները ստորագրեցին Պրէսթ Լիթովսքի մէջ: Այդ մարդը Լենինն էր, Խորհրդային Յեղափոխութեան հայրը: Թէեւ Ելֆրիտէ նախապէս բնաւ չէր լսած անոր անունը, բայց ան դարձաւ իր գաղափարականը :

Տարի մը վերջը, յեղափոխական Ռուսերը գործակալներ ղրկեցին Աւստրիա : Անոնց գործն էր գտնել երիտասարդ մարդիկ, բանուորներ, ուսանողներ, յեղափոխականներ, համայնավար կուսակցութիւն մը կազմելու համար: Գործակալները շփման մէջ մտան Վիէննայի համալսարանի ուսանողներուն հետ և մէկ շաբթուան մէջ կազմուած էր Աւստրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը : Թիւ 1 կուսակցական անդամատոմսը ունեցողն էր Ռութ Ֆիշըր անունով կին մը որ իրականին մէջ Ելֆրիտէ Այզլըրն էր: Իր եղբայրը՝ Կէրհարտ, որ դժգոհ մնացած էր բանակի կեանքէն, գործազուրկ էր :

Թարգմ· Կ· Գ·

Ք· ՋԻՆԿԸՐ

Գերմանական թնճուկը

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, լրագրական ասուլիսի մը առթիւ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը «բառերու հետ կը խաղայ», ձգձգելով գերմանական ընտրութեանց խնդիրը եւ ընդլայնելով ճեղքը՝ արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ: Եւ բացատրեց թէ արեւմտեան պետութեանց վերջին ծանուցագիրը «նոր փորձ մըն է համոզելու Խ. Միութիւնը որ ընդունի մէկ հարցի քննութիւնը, եթէ կ'ուզենք վերջ տալ Գերմանիոյ ներկայ արհեստական բաժանումին: Խորհրդային կառավարութիւնը ծանուցագիրներ փոխանակելով միշտ կը խօսի գերմանական միութեան վրայ: Բայց կը խուսափի ազատ ընտրութիւններէն որոնք միակ միջոցն են միութիւնը իրագործելու ազատութեամբ: Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ խօսիլ ապագայ հաշտութեան դաշնագրի մը կամ Ատլանտեանի դաշինքին եւ որեւէ հարցի մասին, բայց ոչ ընտրութեանց վրայ: Օրինակ, ան յամառօրէն կը պնդէ Փոցտամի պայմանագրին վրայ որ կը նախատեսէր Գերմանիոյ վերահաստատումը իբրեւ միացեալ, անկախ, խաղաղասէր եւ ժողովրդավար պետութիւն: Մեր նպատակն ալ այդ է, բայց Մոսկուան ի՞նչ կը հասկնայ այս բառերով»:

Ինքն իսկ պատասխանելով իր հարցումին, Էչըսըն ըսաւ.

— «Յետպատերազմեան տարիներուն մենք սորվեցանք թէ այդ բառերը բոլորովին տարբեր նշանակութիւն ունին խորհրդային կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեանց համար. տարբեր՝ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն կամ ուրիշ որեւէ լեզուի աւանդական իմաստէն: Մենք սորվեցանք թէ խորհրդային վարիչները «ժողովրդավար» բառը կը գործածեն միայն եւ միայն այն երկիրներուն եւ խմբակցութեանց համար որոնք ենթակայ են Խ. Միութեան համայնավար քաղաքականութեան: Սորվեցանք թէ գրեթէ նոյն իմաստն ունի «անկախ» բառը եւ կը գործածուի այն պետութեանց համար որոնք վեհապետութեան արտաքին երեւոյթն ունին, բայց իրականին մէջ ենթակայ են սովետական ուղեգծին: Սորվեցանք թէ «խաղաղասէր» կը նշանակէ ամէն ինչ որ կը ծառայէ Խ. Միութեան համայնավար դատին: Նոյնհասկացողութեամբ, որեւէ ընդդիմութիւն այդ համայնավար կուսակցութեանց գործունէութեան դէմ՝ կը խարանուի իբրեւ ռազմատենչ կամ նախայարձակ»:

Եզրակացնելով, նախարարը յայտարարեց թէ իրենք արդէն յստակօրէն պարզած են իրենց տեսակէտները — կ'ուզեն միացնել Գերմանիան եւ ազատ ընտրութիւններ կատարել:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ծրագիրը ջերմապէս պաշտպանելով, Պ. Ռոպէր Շուման յայտարարեց թէ «պարտաւոր են հրաժարիլ չափազանց նեղ ազգայնականութենէ մը եւ դուրս ելլել փոքրիկ աշտարակէն, իրականացնելու համար եւրոպական դաշնակցութիւնը»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հանրապետականներու փոխնախագահը, Նիքսըն, պատասխանելով իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց, յայտարարեց Ուաշինկթընի մէջ 40 հազար տոլարի տուն մը գնած է եւ տակաւին պարտք ունի 20 հազար տոլար: Պրլիքսի դրամատան պարտական է 4500 տոլար: Կինը «վիզօն» մուշտակէ վերարկու չունի, այլ սովորական հասարակ հագուստ մը: Միակ անձնական նուէրը զոր ստացած է, սպանիական շուն մըն է: Իր եկամուտը կը բաղկանայ ծերակուտականի թոշակէն, 15 հազար տոլար, 1500 տոլար դասախօսութիւններէն, կնոջը մէկ պզտիկ ժառանգութենէն, 3000 տոլար, 1500 տոլար իր մեծ հօրմէն, 1600 տոլար փաստաբանի դրասենեակէն: Պարտքերուն ընդհ. գումարն է 38 հազար տոլար: «Վերջերս կարգ մը հարուստներու կողմէ տրամադրուած 18 հազար տոլարէն մէկ սէնթ չեմ գործածած»: Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Այզընհաուըր գոհ մնացած է այս բացատրութիւններէն եւ Նիքսընի թեկնածութիւնը պիտի պահէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ հինգ երկիրներու ամերիկեան դեսպանները գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Լոնտոնի մէջ, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն են արեւմտեան Եւրոպայի վերազինումը, համայնավար կուսակցութեան յառաջիկայ համագումարը, գերմանական հարցը եւն.:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ» հրատարակեց Մարթիի մէկ յայտարարութիւնը՝ որով կեդր. կոմիտէին առջեւ կը խոստանար ուղղել իր սխալները: Թերթը կը պահանջէ կատարել այդ խոստումը, հրապարակաւ խոստովանելով իր մեղքերը:— Միւս ամբաստանեալը, Թիյոն, մէջտեղ չէ ելած: Կը կարծուի թէ Մարսէյլ կը գտնուի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Լա Սիպիլ» սուզանաւը, որ փորձեր կը կատարէր Թուլոնի բացերը, 48 նաւաստիներով, ջուրին երեսը չելաւ վերջին պահուն: Լուրջ մտահոգութիւն կը տիրէ: Բազմաթիւ մարտանաւեր օգնութեան փութացին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մօտ օրէն, բացառիկ պատրաստութեամբ:

×

Կրընոպլի մէջ

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի:

×

Լիոնի մէջ

18 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահը:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, (8 Rue Danton):

Կը դասախօսէ ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Նիւթը՝ Ժողովրդավարութիւնը Խ. Միութեան մէջ

Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն: Իջնել՝ Métro Odéon կամ St. Michel:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. Նարդունիի

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ, կազմակերպած է գինեձօն մը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9.15ին Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը խօսին՝ ընկեր Վ. ՄԻՍԹԻԿ, Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Նաեւ խօսք պիտի տրուի փափաքողներուն:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ:

Հաճոյքով կը հրաւիրուին ընկերները, համակիրները եւ հասարակութիւնը անխտիր:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի
Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ — Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Նազենի Պէրպէրեան Պ. Խորէն Գասպարեանի արկածալի եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ (Մարսէյլ), փոխան ծաղկեպսակի հազար Փր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտի:

LE FRUIT DEFENDU

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը կը ներկայացուի Gaumont-Palace, Colisée եւ Le Berlitz սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Լա Վալպառէլի, Լափոմի եւ Սէն Մարսէյլի շրջանի դպրոցի դասաւանդութիւնը կը սկսի 2 Հոկտ., հինգշաբթի օր, ուսուցչութեամբ Ազգին Մարտիրոսեանի:

Արձանագրութեանց համար դիմել հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Ատիկ Աչճեանի բնակարանը:

☘

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Սահակ Մեսրոպ դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին 2 Հոկտ. հինգշաբթի ժամը 2ին: Արձանագրութեան համար այժմէն դիմել Պ. Նուպար Տէր Մինասեանի, ամէն օր կէսօրէ ետք ժամը 6—8: Ուսուցիչներ Պ. Ազգին Մարտիրոսեան եւ Տիկին Մանուշ Շամիրեան:

ՇԱՒԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վերաբացում Շաւիլի մանկապարտէզին, Հոկտ. 2, հինգշաբթի առտու: Դաս պիտի տայ կարող ուսուցչուհի մը: Հայրեր եւ մայրեր, փութացէք ղրկել ձեր զաւակները: Այս տարի եւս ձրի է:

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.45ին, Paris Nord սրճարանը (Gare du Nordի դիմացը): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Café Cohard, Bld. d'Alsace: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգմ. ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն: (Վալանս):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊԱՍՐԱ, Հ. Ե. Մ.— Որեւէ նամակ չենք ստացած:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ծերիկեան.— Շաբաթ օրուան թիւէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Աչճըպաշեան կը ծանուցանեն թէ 28 Սեպտ.ի կիրակի ժամը 11.30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլի Մայր եկեղեցիին մէջ, 339 Ave. du Prado, իրենց զաւկին վաղամեռիկ GEORGEի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ

27 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ, (մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու) կը ներկայացնէ՝

ՀԱՐՈՒՍՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ (Ճարտարադէտ Արման)
Երաժշտ. Թատերգ. 7 արար, հեղ. Թրագօշի
Արեւելեան նուագախումբ:

Մուտք 150 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին rue de Tréviseի նպարավաճառատունը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Vienneի մեր ընկերներէն Պետրոս Մանուկեան փոխադրուած է Grenoble (Isère), 4 rue Max Dormoy:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER ACOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 27 Septembre 1952 Շաբաթ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6876-Նոր շրջանի թիւ 2287

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ

Ամէն տեղ ալ ունինք խմբագիրներ եւ յօդուածագիրներ, որոնք հեղինակաւոր կարծիքներ կը յայտնեն այլազան հարցերու մասին, առանց աջ – ձախ նայելու :

Նստած՝ չորս պատի մէջ, անոնք յաճախ պատուհաններն ալ կը գոցեն, որպէսզի «չխանգարուին»: Որպէսզի ուրիշ ձայներ չլսեն :

Եւ օրն ի բուն թուղթ կը մրոտեն, իբրեւ տեսակ մը ժամանց :

Շատերուն համար աւելի երկար կը տեւէ ծխիկի մը պատրաստութիւնը, քան հարցի մը տարրական քննութիւնը :

Որո՞ւ հոգ, եթէ վրիպումներ եւ սայթաքումներ պատահին, մոլորեցնելով հանրային կարծիքը :

Անոնք իրենց նպատակին հասած կ'ըլլան, եթէ հաճոյք պատճառեն որոշ հատուածի մը :

Այս քարացած սովորամոլութեան վերջին փաստը կը գտնենք Փարիզի ռամկավար օրաթերթին մէջ: Միշտ միեւնոյն միականի եւ միակողմանի տեսութիւնը՝ երկու տարբեր խնդիրներու առթիւ:

Առաջինը կը վերաբերի «պետական» կոչուած Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

Ռամկավար օրկանը ողջունելով այդ ձեռնարկին յաջողութիւնը, կը յայտարարէ .

— « Առաջին առթիւ, այս կայանին համար մեր ըսելիքը այն է որ, անիկա բացառիկ երեւոյթ մը կը կազմէ մեր գաղութին մէջ, իբրեւ միակ նմանօրինակ հայկական հաստատութիւնը» (Արեւ-Ապագայ, 16 Սեպտ.):

Ինչպէս իրենք ալ կը խոստովանին, այս կայանը գոյութիւն ունի երկու տարիէ ի վեր :

Արդ, ո՞րն է «բացառիկ երեւոյթը», երբ ամէնքն ալ գիտեն որ միւս ժողովրդական կազմակերպութիւնը, , Կապոյտ Խաչ, օգափոխութեան կայաններ կը կազմակերպէ 1934էն, ուրեմն տասնեօթ տարիէ ի վեր:

Անո՞ր համար որ իրենք սեփական շէնք մը գներ են, իսկ Կապոյտ Խաչը ստիպուած է յարմար շէնքեր վարձել:

Տակաւին չենք հարցներ թէ քանի՞ մանչեր եւ աղջիկներ կրցեր են «կազդուրել» երկու տարուան ընթացքին, հայերէն կարդալ - գրել եւ երգել ալ սորվեցնելով:

Եթէ Կապոյտ Խաչը իր մէկ տարուան հաշիւը ներկայացնէ, ափ մը փետուր եւս պիտի թափի «բացառիկ»էն:

Մնաց որ, Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը միայն Փարիզի մէջ սահմանափակուած չէ, այլ կ'ընդգրկէ ամբողջ Ֆրանսան:

Միւս կողմէ, իր կազդուրման կայաններն ըլլալով չարժուն — վարձու — միշտ պատեհութիւն կ'ընծայեն օգտուելու բնութեան բոլոր բարիքներէն, այլազան շրջաններու մէջ, (ծով, լեռ, դաշտ):

Այս ճշդումները կատարելով, երբեք մեր միտքէն չանցնիր ստորագնահատել միւսներուն ձեռնարկը :

Թող անոնք ալ շարժին եւ գործեն: Ասպարէզ չի պակսիր: Բայց թող գգուշանան սնապարծութեան « բացառիկ» հովերէն, որոնք ծիծաղ կը շարժեն:

Երկրորդ սայթաքումը կ'երեւայ նոյն թերթին երէկուան թիւին մէջ, միշտ խմբագրական բեմէն:

Այս անգամ օրակարգը դպրոցական վերամուտն է :

Ռամկավար օրկանը թռուցիկ ակնարկ մը նետելով զանազան դասընթացքներու վրայ, կը յայտարարէ ամենայն պարզամտութեամբ .

— « Կայ սակայն Տէսինը, որ հոծ հայութիւն մը կը հաշուէ եւ ունի եկեղեցիի շէնք մըն ալ, որ իբրեւ դպրոց կը ծառայէր երբեմն: Այս տեղւոյն վրայ ոչեւէ կարգադրութեան լուրը չունինք»:

Զենք զարմանար: Տէսինը... կուսակցական կը գտնուի. հետեւաբար լուր չունին: Չեն գիտեր թէ այնտեղ կանոնաւոր դպրոց մը ունինք տարիներէ ի վեր, 120—130 աշակերտներով եւ հոգատարութեամբ Կապոյտ Խաչի: Տարին տասներկու ամիս ալ թղթակցութիւններ կ'երեւան այդ կրթարանի մասին :

Դեռ ուրիշ սայթաքումներ : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՐԳԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աքլորը կը կարծէ որ արեւը, ամէն առտու, կ'արթննայ, որպէսզի իր «կուկուլիկու»ն լսէ...

Անգլիոյ մեծանուն վիպասանը, Ճորճ Էլիըթ, այս աքլորին կը նմանցնէ այն երկոտանի չոչորթները, որոնք իրենց եսին սիրահարած են եւ, ամէնէն առաջ, իրենք կր հիանան իրենց ըրածին ու ըսածին վրայ: Ոռովհետեւ ուրիշ հիացող չկայ:

Եսապաշտութեան այս ախտը, որ, դժբախտաբար բաւական տարածուած է, ծանօթ է նաեւ ուրիշ անունով մը — Նարգիսականութիւն :

Հելլենական դիցաբանութեան մէջ, Նարգիս, գեղադէմ պատանի մը, ջուրին հայելիին մէջ իր դէմքը կը տեսնէր ու կր հիանար .

— Օհ, ես ինչ գեղեցիկ եմ ...

Բայց, օրին մէկը, գետը ինկաւ եւ խեղդուեցաւ: Ու եղաւ այն սիրուն ծաղիկը, որ իրեն հետ անուանակից է եւ հիմա կը ծփայ ջուրերուն երեսը :

Համրանքը չկայ այն խեղճերուն, որոնք այս աքլորին ու այս Նարգիսին կը նմանին: Արարիչը, իր բոլոր շնորհները պարգեւած է իրենց :

Կ'անցնին հայելիին առջեւ ու երբ կը տեսնեն իրենց դիմագիծերը, իրենց բերնին ջուրերը կը վազեն:

— Վայ անպիտան, այս որքան գեղեցիկ եմ եղեր: Աչքերս՝ երկինքէն փրցուած զոյգ մը աստղ: Շրթունքներս՝ կարմիր կեռաս: Այտերս՝ վարդին հետ կը մրցին: Մօրուքս՝ թաւիշ, մազերս՝ անտառ ... Հասակս՝ պարթեւական: Հապա՞ ուղեղս, տեղ մր չկայ: Պարապ տեղը չէ որ աղջիկները կը հալին, կը մաշին ինծի համար... Իրաւ կ'ըսեմ, նմանս չկայ այս երկրագունդին վրայ ..

Այս նարգիսականին չափ «թռցուցած» են Խ. Միութեան երեւելիները: Քառասուն տարի չկայ որ գործի վրայ են ու արդէն սկսած են պատմել աշխարհի միամիտներուն թէ արարչութիւնը սկըսած է ռուս ժողովուրդին ձեռքով: Առաջ՝ ոչ քաղաքակրթութիւն կար, ոչ մշակոյթ: Իրենք, բոլշեւիկները, երեւան ելան — չելած ըլլային — ու տիեզերքը լեցուեցաւ անհամնուռ բարիքներով : Առաջ՝ տիեզերքը պարապ էր եւ «Հոգի Աստուծոյ շրջէր ի վերայ ջուրց» :

Այս եզրակացութենէն չէք կրնար խուսափիլ, երբ կը կարդաք Մոսկուայի նարգիսականներուն յաւակնոտ ու ամբարտաւան յայտարարութիւնները, որոնք սկսան դդումի համ տալ:

Մօտ ատենէն իրենք ալ, աքլորին պէս, պիտի սկսին հաւատալ թէ իրաւ արեւը կը ծագի Կրեմլինի խոռոչներու «կուկուլիկու»ին ականջ տալու համար ...

Աստուած շատ քաշել չտայ ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՁԵԿՈՅՑ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

« Տարագիրներու եւ հայրենազուրկներու պաշտպանութեան ֆրանսական օֆիսը» բացուած է Սեպտ. 22էն ի վեր, ինչպէս հաղորդած էինք արդէն: (7 Rue Copernic, Paris (16):

Գրասենեակի վարչութիւնը պաշտօնապէս հաղորդելով այս պարագան կը ծանուցանէ թէ Օֆիսին հայկական ճիւղը, որ փակուած էր 1952 յունուար 31էն ի վեր, վերսկսած է իր գործունէութիւնը նոյն պաշտօնատան մէջ: Դիմումներ կ'ընդունուին ամէն առտու, խորհուրդներ հարցնելու եւ վաւերագիրներ ստանալու համար: Առ այժմ միայն վկայականներ կը տրուին վարչական գործերու համար:

Մարսէյլի հայրենակիցները կրնան դիմել Պ. Թ. Կտիկեանի, (6 Rue d'Arcole), ինչպէս առաջ :

13 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՍՊԱՆԵՐ զոհ գացին օդանաւային արկածի մը, Սայկոնի մէջ (Հնդկաչին) :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ապտուլլահ Եաֆիին, որ հրաժարած էր անցեալ փետրուարին եւ այդ օրէն ի վեր գործնապէս կը մասնակցէր նախորդ նախագահին դէմ մղուած պայքարին :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐ

ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը ունկնդրութեան ընդունեցաւ Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը, Պ. Ֆինլեթըր եւ ամերիկեան դեսպանը, ի ներկայութեան արտաքին գործերու եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն :

Այս խորհրդակցութիւնը կապ ունէր Թուրքիոյ մէջ կառուցանելի օդանաւային խարիսխներու եւ մասնաւորապէս Ատանայի մէջ կատարուած շինութեանց հետ: Այս վերջինը օդանաւային ամենամեծ խարիսխը պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքի մէջ: Օրակարգին վրայ կը գտնուէր նաեւ Թուրքիոյ օդանաւային ուժերուն զօրացման խնդիրը :

Պ. Ֆինլեթըր, որ Անգարայէն մեկնեցաւ աչքէ անցընելու համար Միջին Արեւելքի ռազմական խարիսխները, յայտարարեց թէ Թուրքիա արդէն ստացած է շատ մը նոր օդանաւեր եւ ուրիշներ ալ պիտի ստանայ մօտերս:

Թուրքիոյ վարչապետը նոյն օրը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկոսլաւիոյ զինուորական պատուիրակութեան նախագահին եւ անդամներուն, ինչպէս եւ մարեշալ Մոնթկոմըրիի հետ: Անգլիացի մարեշալը երէկ մասնակցեցաւ կարեւոր ժողովի մը, որ տեղի ունեցաւ վարչապետարանին մէջ, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ քաղաքական եւ զինուորական գլխաւոր վարիչներուն: Հանրապետութեան նախագահը երէկ ունկնդրութեան ընդունեցաւ մարեշալը եւ Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ այս բոլոր խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթն է Թրակիոյ պաշտպանութիւնը եւ Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ գործակցութիւնը: Այս մասին տարբեր կարծիքներ ունին Անգլիա ե Ամերիկա: Մարեշալ Մոնթկոմըրի կուսակից կը համարուի Թրակիոյ պաշտպանութեան, իսկ Ամերիկացիները այն տեսակէտն ունին թէ չափազանց վտանգաւոր է ցամաքային կարեւոր ուժեր կեդրոնացնել այդ նեղ տարածութեան վրայ որ ծովուն ալ շատ մօտ է: Մասնագէտներու կարծիքով, արդիւնաւոր գործակցութիւն մը Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ կը պահանջէ ստուարաթիւ զօրք եւ յոյն զինուորներ համախմբել պուլկարական սահմանին վրայ: Անգլիացի մարեշալին տեսակէտը կը համապատասխանէ ոչ միայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, այլեւ մարեշալ Թիթոյի համոզումներուն: Միւս կողմէ, յայտնի է որ Անգլիա կը ջանայ նոր խմբակցութիւն մը կազմել, զօրացնելով իր ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ :

✕ Անգլիա որոշեց ընդարձակել Թեմպուի (Կիպրոս) օդակայանը, որ չէր բանեցուր պատերազմի դադարումէն ի վեր: Անոնք որ հողեր ունին շրջակաները, ստիպուած են ծախել զանոնք:

Փախուստ մինչեւ Իրանի մէջ

ՏԱՍԸ ՕՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ԱՆԳԼԻՈՅ

Միջազգային մամուլը հրատարակեց Տոքթ. Մոսատեղի վերջին պատասխանը, որ Լոնտոն հասած է արդէն: Չըրչիլ բացառիկ նիստի մը հրաւիրեց նախարարական խորհուրդը, իր վերադարձէն անմիջապէս վերջ :

Պատասխանը որ կը բաղկանայ 3000 բառերէ, կը պնդէ 49 միլիոն սթերլինի պահանջին վրայ, տասը օր պայմանաժամ տալով: Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ «սիրելի պարոն, եթէ... » ձեւով արտայայտութիւնները չեն կրնար ազդել ոչ Իտընի, ոչ ալ Չըրչիլի վրայ :

Թէեւ Տոքթ. Մոսատեղ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու խօսք չըներ, բայց պայմանաժամ սահմանելը միեւնոյն իմաստն ունի: Ծանուցագիրը մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ իրանեան դատարանները միայն իրաւասու են քննելու Անգլեւիրանեան ընկերութեան պահանջները: Իսկ եթէ ընկերութիւնը կը նախընտրէ Միջազգային Ատեանին դիմել, Տոքթ. Մոսատեղ համաձայն է, պայմանաւ որ բրիտանական կառավարութիւնը ամբողջութեամբ ընդունի օրակարգի չորս կէտերը, եւ վճիռը տրուի վեց ամիսէն :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ ամէնէն ուշագրաւ պարագան այն է որ Իրանի վարչապետը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ համայնավարական վտանգը: Կ'ըսէ թէ Իրան երկու ելք ունի, — կա՛մ բարելաւել խոնարհ խաւերուն վիճակը, ինչ որ անկարելի է առանց քարիւղի եկամուտին, եւ կամ անձնատուր ըլլալ դէպքերու ընթացքին, ինչ որ կրնայ վտանգել աշխարհի խաղաղութիւնը: Արտաքոյ կարգի սպառնալիքէն կը հետեւի թէ Իրան կրնայ համայնավարներուն ձեռքն իյնալ, եթէ

(Կարեւոր շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞ՒՐ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ՀԱՍՆԻԼ...

Անսանձ եւ անպատասխանատու պայքար մը շղթայազերծուած է, դաւանական — եկեղեցական խնդիրներու շուրջ, ընդմէջ Կաթողիկէ եւ Առաքելական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներու: Եւ, դժբախտաբար, մամուլն ալ մխրճուած է այս ժամանակավրէպ բանավէճին մէջ, անկարելի դարձնելով ամէն իրաւախոհութիւն:

Կը թուի թէ իրենց նպատակին հասած են բոլոր անոնք որոնք, հայ ժողովուրդի միասնականութիւնը ցնցելու եւ խորտակելու համար, խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ: Մասնաւորաբար 1945էն ասդին, երբ Վատիկանի դէմ իրենց մոլուցքը քաղաքական զէնքի մը վերածեցին բոլշեւիկները, անհանդուրժողութեան ոգին շղթայազերծուած է նաեւ մեր միջեւ: Բան գործ չմնաց, ամէն մտահոգութիւն ու վտանգ փարատեցաւ, եւ ... աստուածաբանական — դաւանական հարցերու շուրջ զիրար բամբասելու կամ դզելու արշաւ մը յայտարարեցինք:

Հարց կուտանք երկու կողմի անպատասխանատուներուն.

— Ո՞ւր կ'ուզենք հասնիլ:

Հիմա ալ կրօնի ու Քրիստոսի չո՞ւրջ ճակատ պիտի յարդարենք մէկզմէկու դէմ, ներքնապէս քայքայուելու եւ «ճիհատ» յայտարարելու համար: Չէ՞ք կարծեր, որ, մեր իսկ ծոցին մէջ, թիւրիմացութիւններ խորացնելու ու դաւանական ճամբով մարդը մարդուն գայլ դարձնելու առաքելութեամբ հրճիգներ կը շրջին:

Գաղթահայ մամուլի մէջ, ամէնէն աւելի մենք ուզեցինք հեռու մնալ այս բանավէճէն, — որովհետեւ կը հաւատանք, որ մեր հաւաքական գոյութեան շատ աւելի անմիջական վտանգներ կը սպառնան: Փոխանակ տուն մը ուրիշ տան մը բարեկամ ու սրտակից դարձնելու, կարծես ճիգ մը կը փորձենք թշնամացնելու նոյն ժողովուրդի հարազատ զաւակները: Այս ընթացքով, ոչ միայն հրապարակ դրուած հարցերը լուծում չեն գտներ, այլ, ինչ որ կրնայ ուղղակի անդրադարձում ունենալ մեր հաւաքական կեանքին վրայ, կը ջլատենք բոլոր ուժերը, կը դառնացնենք մեր հարազատներն ու բարեկամները, — մեր իսկ ձեռքերով ճամբայ կը հարթենք թշնամի միջամտութիւններու:

Ընդգծենք, որ հաւասար մեղադրանքի արժանի են եւ պապականը, եւ առաքելականը... Դարերէ ի վեր՝ անկարելի դարձած է լուսաբանել զիրար, լուծել գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները: Չե՞նք կրնար թողուլ, որ հաւատացեալ մեր բազմութիւնները երթան իրենց ճամբով, իրենց դաւանանքի ուղիով, — այլ՝ միայն քրիստոնէաբար ապրելով ու գործելով: Մե՞նք, ու ա՞յս օրերուն պիտի ուղղենք հիներու սխալները:

Ընդգծած ենք բազմաթիւ առիթներով, ու կը չեշտենք անգամ մը եւս: — Մեր ազգային միասնականութեան եւ հաւաքական իտէալներու բոլոր դաւաղիր ու նենգ ուժերը, անկիւն մը կծկտած, կը խնդան մեր միամտութեան եւ անպատասխանատուութեան վրայ, ամէն անգամ որ խաչին ու ժամուն շուրջ զիրար կը բզկտենք: Դարերու աւերումն ու կորուստը, զրկանքն ու յուսախաբութիւնները բաւական չե՞ն, որպէսզի ճանչնանք մեր իսկական թշնամիները, ու սանձ դնենք մեր զգացականութեան, կիրքեր չհրահրելու եւ ներքին ճակատները անառիկ պահելու համար:

Կ'ապրինք շրջանի մը մէջ, ու կ'ապրինք ընկերային — քաղաքակրթական դարու մը մէջ, երբ ամէն ատենէ աւելի պէտք ունինք լայնախոհութեան եւ հանդուրժողութեան: Պիտի չփնտռենք, թէ ո՞վ կաթոլիկ է, բողոքական կամ լուսաւորչ. այլ թէ ո՞վ Հայ է, ո՞վ կը հաւատայ, ո՞վ կ'ըմբռնէ մեր ազգային համակեցութեան անհրաժեշտութիւններն ու համապատասխան գիտակցութեամբ քայլ կ'առնէ: Համբերենք. անշուշտ ժամանակը պիտի գայ, կրկէս իջեցնելու դաւանական վէճերու բոլոր մասնագէտ գրիչներն ու աստուածաբանութեան դասախօսները: Մարդկութիւնը պատերազմի մը մղձաւանջը կը կրծէ, օրուան հացին հետքով կը տագնապի, անհատական թէ ազգային մտահոգութիւններու բեռան տակ կը կորանայ, — ու մենք, կը շարունակենք վիճիլ այն մասին, թէ ... առաքեալները մինչեւ Հռո՞մ գացին թէ Հայաստան ...

Անոնք որ ձերբազատուած են ընթացիկ խուժանավարութեան մը կիրքէն ու կրակէն, եւ ի վիճակի են բանական ճամբով սեւեռելու մեր կեանքին, պիտի կարենան նախատեսել թէ ո՞ւր կրնայ առաջնորդել մեզ այժմու պայքարը:

Բայց մանաւանդ անոնք, — որոնք հանդամանօրէն կը հովուեն Առաքելական եւ Կաթողիկէ եկեղեցիները, — պիտի կարենան, ՊԷՏՔ Է ԿԱՐԵՆԱՆ, կշռել այն բոլոր աղէտաբեր հետեւանքները, որոնք կրնան հետեւիլ այժմու պայքարներուն:

Արդ թէեւ քիչ մը ուշ, կենսական ստիպողութիւն է արմատապէս վերջ տալ մամուլի թէ մասնակի բոլոր բանավէճերուն. հրաժարելու դատախազի թէ դատապարտողի դերերէն, ու արթնութեան եւ զգաստութեան հրաւիրելու՝ հայ բազմութիւնները, մասնաւորաբար Լիբանանի եւ Սուրիոյ նման շրջաններու մէջ, ուր խարիսխ ու գործունէութեան կեդրոն հաստատած են մեր ազգային միասնականութեան թշնամի տարրեր:

(Խմբագրական ԱՐԵՒԵԼՔի)

Երուսաղէմի «փանամա»ն

Ո՞ւր ես, Շահրիկեան...

«Յուսաբեր» վերջերս հրատարակեց հանգուցեալ Ոսկան Մարտիկեանի մանրամասն տեղեկագիրը՝ այն քննութեան մասին զոր կատարուած էր Երուսաղէմի վանքին մէջ, 1932ին, Թորգոմ պատրիարքի հրաւէրով:

Ո՛րքան ջախջախիչ փաստեր՝ ներքին ապականութեանց, զեղծումներու եւ չարաշահութեանց մասին:

Մեր պաշտօնակիցը այս առթիւ խմբագրական մը հրատարակելով, մասնաւորապէս կը յիշէ հետեւեալ պարագաները. —

... Միակ գործառնութենէ մը, — կը վկայէ Ոսկան Մարտիկեան, — Ղեւոնդ վարդապետ իւրացուցած էր ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՈՍԿԻ:

Մնացածը կարելի է երեւակայել:

Ո՞ւր են հիմա այդ խորուած, ազգին գրպանէն գողցուած ոսկիները: Ոչ ոք գիտէ: Չենք գիտեր նաեւ մենք:

1925ին Հայֆայի մէջ գետին մը կը գնուի, ապագային հոն ժամատուն մր շինելու համար: Հողը կը գնուի 1457 ոսկիի. տուրքերը եւ տոկոսները հաշուելով՝ գումարը կը բարձրանայ երկու հազար ոսկիի: Այս գետինը, — կ'աւելցնէ քննիչը, — հիմա (1932ին) 700 ոսկի իսկ չարժեր»: Հողին գինը չէ, որ իջած էր ապահովաբար, իջած էր գնողներուն, միջնորդներուն խղճին աստիճանաչափը:

1922ին Կարկուրեան ժառանգորդները վանքին դէմ դատ կը բանան: Դատավարութիւնը երկար կը տեւէ: Վերջապէս դատը կը շահի վանքը: Ծախք նշանակուած է 14.748 ոսկի: «Վանական վարչութիւնը, — կը շարունակէ Ոսկան պէյ, — ապիկար չարժած է, սեփականութեան անառարկելի փաստաթուղթերը շատ ուշ մէջտեղ հանած է: Աւելորդ ծախքեր եղած են: Դատը շահուելէ վերջ, անիրաւ կողմը պէտք է տուժած ըլլար ծախքերը: Բայց այս ծախքերը վերստանալու համար օրինական դիմում կատարուած չէ եւ բնաւ գանձուած չէ ծախուց գումարը»:

Հետեւա՞նքը այս ապիկարութեան. — 14.748 ոսկիի նոր պարտք մը ազգին վզին:

Եւ երբ գտնուի մէկը, որ պախարակէ գործուած ապիկարութիւնը, առ նուազն կը դառնայ ... «մեծաբարբառ մունետիկ»: Ի՞նչ պէտք էր ընել ուրեմն «մունետիկ» չըլլալու համար. — Լռել: Պաշտպանել յանցագործը եւ, կամայ կամ ակամայ, դառնալ անոր մեղսակիցը:

Սակայն, բարեբախտաբար, մտրակի այս հարուածը Դաշնակցական թերթի մը կողմէ չէ, որ կը տրուի. ընդհակառակն, մտրակը գործածողը հակադաշնակցական մըն է:

Երուսաղէմի քննիչը կը շարունակէ:

Եայլի Պատրիարքի գահակալութեան ատեն ծախսուած է 2500 ոսկի (ոսկի դրամ), իսկ իր ճամբորդութիւններուն համար՝ 1500 ոսկի (ոսկի դրամ):

Բայց հայ ժողովուրդին սիրտը լայն է: Լայն է նաեւ իր համբերութիւնը: Տուր, եւ կուտայ: Կուտայ, որպէս զի իր պատրիարքները առանձին շոգենաւ վարձեն, 500 ոսկի վճարեն եւ Պոլիս երթան հանգստանալու համար ...

1885ական թուականներուն, — կը գրէ դարձեալ Ոսկան պէյ Մարտիկեան, — 16.700 ոսկի կը հանգանակուի: Այս գումարին գրեթէ կէսը, 7500 ոսկի, ծախք ցոյց տրուած է: Ուրեմն՝ ազգին գրպանէն կ'ելլէ 16.700 ոսկի եւ գրեթէ կէսը կը մտնէ չես գիտեր որու գրպանը:

1901ին վանքը գրեթէ պարտք չունէր: «1931ի վերջերը, վճարելի պարտուց գումարը կը հասնի 100.000 ոսկիի», կը գրէ Ոսկան պէյ: Ուրեմն 30 տարուան մէջ գոյացած է հարիւր հազար ոսկիի հասնող «պատկառելի» պարտք մը, տարին՝ աւելի քան 3300 ոսկի: Եւ եթէ ամբողջ դար մը շարունակուի այս յառաջում « վերելքը, 2001ին վանքը պիտի ունենայ 330.000 ոսկի պարտք:

Այդ պարագային, հարկ պիտի ըլլայ կարճ կապել եւ ծախել վանքին կալուածները: Կարճ եւ ազդու:

Տարի եղած է, որ, — կը վկայէ Երուսաղէմի քննիչը, — վանքին ծախքերը հասոյթներէն 10.000 ոսկի աւելի եղած են:

Ասիկա այլեւս սնանկութեան նախադուռը չէ, այլ — ծայրադուռը: Անկէ անդին՝ դատարկութիւն:

Ուրիշ պարագայ մը, որ յաճախ բուռն քննադատութիւններու եւ դժգոհութեան դուռ բացած է, գանձատան պարագան է: Ոչ ոք տեսած է այդ գանձատունը: Եւ ոչ ոք գիտէ, թէ ինչ կայ հոն: Պակսա՞ծ է, աւելցա՞ծ է, չենք գիտեր:

Դեռ քանի մը օր առաջ, իրազեկ անձնաւորութիւն մը գիտել կուտար մեզի, թէ գանձատան ոչ ելքը յայտնի է, ոչ մուտքը: Կորսուած են, կամ կորսուած կ'ենթադրուին, թանկարժէք մագաղաթներ եւ այլ իրեղէններ, որոնք անփոխարինելի են այժմ:

Կը հարցնենք առ որ անկ է. — ճի՞շդ է այս վըկայութիւնը:

Ոսկան պէյ Մարտիկեան կը գրէ իր կարգին. «Մերժուեցան ինձ գանձատունը եւ պարունակութիւնը հասկնալու փափաքիս գոհացում տալ»:

Երբ այս եւ նման տարակոյսներ կը յայտնենք, «Սիոն» մեզ կը կոչէ «մեծաբարբառ մունետիկ»:

«Մունետի՞կ». այո, ժողովուրդին մունետիկները:

«Սիոն» գիտէ եւ լաւ գիտէ, որ վանքին ամէնէն հաւատարիմ, ամէնէն անխարդախ բարեկամներն ենք մենք:

Կրնանք բարեկամ չըլլալ վանականներուն, բայց չենք կրնար բարեկամ չըլլալ վանքին:

Հայու մը ծառայութիւնը Ամերիկեան բանակին

ԽՄԲ.— Ամերիկեան վետերաններու պաշտօնաթերթը V.F.W., իր Օգոստոսի թիւով հրատարակեց հետաքրքրական գրութիւն մը ցոյց տալով թէ Պ. Ճորճ Մարտիկեան ինչպէս կրցաւ յեղաշրջել Ամերիկեան Բանակի կերակուրներու պատրաստութիւնը եւ այդպէսով ինչ մեծ ծառայութիւն կրցաւ մատուցանել վերջին տասնամեակին ամերիկեան բանակին: Նոյն գրութիւնը քիչ մը ամփոփուելով արտատպուեցաւ «Ռիտըրս Տայճեսթի» կողմը (Սեպտեմբերի թիւով) որ աշխարհի ամէնէն շատ տարածուած ամսաթերթն է:

Ահաւասիկ հատուած մը, այսօրուան համար.—

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի սկիզբները, Զօր. Իուճին Ու. Ֆէյլս, հրամանատարը Քալիֆորնիոյ Ռապըրթս բանակավայրին, ուր 25 հազար զինուորներ կը մարզուէին, այցելեց Ճորճ Մարտիկեանի, որ տէրն է Սան Ֆրանչիսքոյի նըշանաւոր ճաշարաններէն «Օմար Խայեամ»ի եւ ըսաւ.— Ունինք ամէն պիտանի բան բացի լաւ կերակուրէ: Կրնա՞ք սալ մեր բանակավայրը եւ օգնել մեզի այդ հարցը լուծելու համար:

Մարտիկեան պտտեցաւ բանակավայրին ամէն կողմերը, խօսելով զինուորներու եւ ճաշարաններու պետերուն հետ: Եւ զարմացաւ երբ իմացաւ որ խոհանոցներու մէջ գործող զինուորներէն շատեր իբրեւ յանցագործներ դրուած էին այդ գործերուն վրայ պատժուելու համար: Նմանապէս, պաշտօնեաներէն շատեր, որ ճաշարաններու հսկողութեան դրուած էին, մարդիկ էին որ ձախողած էին զինուորական ծառայութեան ուրիշ ճիւղերուն մէջ: Խոհարարները հագած էին իւղոտ, ճպոտ զինուորական զգեստներ: Ճաշերը կը նետուէին սեղաններու վրայ սրահներու մէջ որոնք զուրկ էին վարագոյրներէ եւ ամէն տեսակ զարդերէ: Քննութենէն ետք հետեւեալ զեկուցումը տուաւ հրամանատարին:

— «Զօրավար, դուք գրեթէ ամենալաւ ուտելիքներն ունիք, եւ սակայն ձեր ճաշերը ամենագէշն են զորս երբեք տեսած եմ: Կրնամ ցոյց տալ ձեր խոհարարներուն թէ ինչպէս պատրաստելու են աւելի համեղ ու ախորժալի կերակուրներ: Արժէք չունի այդ՝ եթէ չդարձնէք խոհարարութիւնը զինուորական ծառայութեան մէկ կարեւոր ճիւղը: Խոհանոցներէն դուրս հանելու էք բոլոր այն մարդիկը որ կերակուրի սէր չունին, կ'ատեն կերակուրները, եւ անոնց տեղ դնելու էք մարդիկ որոնք կը սիրեն կերակուր պատրաստել: Բոլոր խոհարարները հագնելու են սպիտակ համազգեստներ եւ դնելու են խոհարարներու յատուկ գլխարկներ: Տուէք անոնց յաւելեալ երիզ մը եւ կամ գնահատական բան մը, նշան մը խոհարարութեան համար, որպէսզի անոնք հպարտանան իրենց աշխատանքով: Եւ յետոյ, դուք պէտք է գաք եւ ճաշակէք այն կերակուրները որ զինուորներու համար կը պատրաստենք: Եթէ խոհարարները գիտնան թէ մեծաւորը ոեւէ ատեն կրնայ ներս մտնել ճաշելու համար, անոնք միշտ իրենց գործին վրայ պիտի գտնուին»:

Յաջորդ չարաթ Ճորճ Մարտիկեան գործի ձեռնարկեց, բարելաւելու համար ամերիկեան բանակի կերակուրները, այցելելով ամերիկեան բոլոր բանակավայրերը որ երկրէն դուրս կը գտնուին: Իր այս ամբողջ ծառայութիւնը ան մատուցած է առանց վարձատրութեան, իբրեւ երախտագիտութիւն ամերիկացի մը կոչուելու առանձնաշնորհին համար:

Մարդոց հետաքրքրութիւնը բարձրացաւ խոհարարութեան հանդէպ, երբ խոհարարները սկը-

Հայկական բեկորներ
ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԵՒ ՄԱԼԱԹԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն հայրենակից մը որ Թուրքիա գացած էր երկու ամիս առաջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Ազդակ»ի. —

Արաբկիր դարձած է յետամնաց շրջան մը: Նոյնիսկ կրնամ ըսել թէ նախապատերազմեան շրջանէն ալ ետ մնացած է: Մալաթիա — Արաբկիր ճամբան շատ գէշ վիճակի մը մէջ կը գտնուի: Միայն «քամիոն»ներ կրնան գործել: Մալաթիայէն Արաբկիր, որ 100 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի: Կառքը ութը ժամէն հազիւ կրնայ հասնիլ: Նոյն վիճակի մէջ են Արաբկիրի եւ գիւղերու ճամբաները:

Ներկայիս Արաբկիրի մէջ 120 հայ ընտանիքներ կը գտնուին: Այս թիւը քանի մը տարի առաջ աւելի մեծ է եղած: Սակայն, մեր հայրենակիցները հետզհետէ փոխադրուած են Պոլիս, Մալաթիա եւ այլ շրջաններ: Բարեբախտաբար Արաբկիր մնացող մեր հայրենակիցները մեծ մասով հայախօս են: Տարէցները գրել կարդալ գիտեն, սակայն նորերը չեն գիտեր:

Ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ դպրոց: Արաբկիրի մայր եկեղեցին տարիներ առաջ Թուրք բնակչութեան կողմէ գրաւուած է. գմբէթները եւ խորանները քանդուած են. ներսը բաժանումներ կատարուած են եւ սենեակներ աւելցուած, իբրեւ Թրքական վարժարան գործածուելու համար:

Քանի մը տարի, այսպէս, Հայոց եկեղեցին վերածուած է Թրքական վարժարանի: Յետոյ սակայն, եկեղեցիին հիմերը խախտած են եւ ճեղքուածներ գոյացած պատերուն վրայ: Վախնալով աղէտէ մը, կառավարութիւնը արգիլած է անոր գործածութիւնը: Այժմ աւերակ վիճակի մէջ կը գտնուի: Աւերակ է նաեւ դպրոցի շէնքը: Բազմաթիւ սրբատեղիներ քանդուած են եւ շատերուն տեղն իսկ անհետացած:

Տարին հազիւ մէկ անգամ քահանայ կը հանդիպի Արաբկիր: Կը կատարէ պսակի եւ մկրտութեան արարողութիւնները եւ հոգեւոր մխիթարութիւն տալով կը մեկնի: Առհասարակ կանուխ կ'ամուսնանան Արաբկիրի մեր հայրենակիցները. տղաքները 18 տարեկանին եւ աղջիկները 15 տարեկանին: Թուրքի հետ ամուսնացող հայ աղջիկ չկայ, բացի տարագրութեան շրջանին ամուսնացողներէ, որոնք, արդէն կորսուած են:

Արաբկիրի Հայերը, կրնանք ըսել թէ բոլորն ալ ինքնապահ են եւ կը զբաղին կտաւագործութեամբ: Շատերը փոքր խանութներ ունին:

Արաբկիրի տուները, տախտակաշէն են: Դուները, պատուհանները ,ամէն բան տախտակ:

Գողութիւնը անպակաս է: Եւ գողերը անգտանելի եւ անպատիժ կը մնան:

Մալաթիոյ մէջ ներկայիս 300 հայ ընտանիքներ կան: Դժբախտաբար մեծ մասը Թրքախօս է: Հոս ալ տարին մէկ անգամ քահանայ մը հանդիպի: Ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ դպրոց: Պզտիկները մասնաւորաբար հայերէն չեն գիտեր եւ այլասերումի ճամբան բռնած են: Կրօնքի ու հաւատքի մասին ոեւէ գաղափար չունին:

Երկու շրջաններու հայրենակիցներն ալ բազմաթիւ դիմումներ կատարած են Պատրիարքարան, որպէսզի քահանայ մը ղրկուի եւ եկեղեցի բացուի իրենց շրջանին մէջ: Ցարդ գոհացում չէ տրուած անոնց դիմումին:

Մալաթիոյ եւ Արաբկիրի Հայերը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան արտասահմանի հայութեան մասին տրուած տեղեկութիւններուն:

Իմ առած տեղեկութիւններուս համաձայն, բազմաթիւ Հայեր կը գտնուին նաեւ հեռաւոր գիւղերու մէջ:

սան սիրաճեմ քալել ճաշարաններուն մէջ նոր ըսպիտակ գողնոցներով եւ խոհարարի բարձր գըլխարկներով:

Երբ լուր տարածուեցաւ թէ Քէմփ Բայըրթսի կերակուրներուն մէջ փոփոխութիւն մը կատարուած էր, դըրացի Ֆորտ Օրտի հրամանատարը հըրաւիրեց Պ. Մարտիկեանը իր հսկայ բանակավայրը: Ապա նոյն հրաւէրն եկաւ Քէմփ Քուքի հրամանատարէն: Ասոնցմէ ետք՝ Քէմփ Ինտիօն ու Ֆորթ Լուիզը հրաւիրեցին զայն: Մէկ տարուան մէջ Մարտիկեան խոհարարական դպրոցներ բացաւ Խաղաղականի ափին գտնուող գրեթէ բոլոր զինուորական բանակավայրերուն մէջ, եւ գիշեր ցերեկ իր գործէր իբրեւ կերակուրներու պատրաստութեան խորհրդատու ամերիկեան բանակին:

Գաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ դպրեվանքի շինութեան համար պատրիարքը կոչ ուղղած էր ժողովուրդին: Սկիւտարի Ս. Խաչի եկեղեցւոյ խորհրդարանն ու յարակից ութ սենեակները մասամբ վերակառուցուած են եւ 300 հոգինոց սրահը կիսովին աւարտած է: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան 10 հազար ոսկի ղրկելով, խոստացած է խորհրդարանին եւ յարակից շէնքերուն նորոգութեան համար ալ 30 — 40 հազար ոսկի տրամադրել: Թաղ. խորհուրդը իր միջոցներով ձեռնարկած է հոգետան շինութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի տեսչութիւնը որոշած ըլլալով հայ մշակոյթի պատմութեան ամպիոն մը ստեղծել, զայն յանձնած է գրագէտ Կոստան Զարեանի: Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան անգլերէն եւ պարտադրիչ դասացուցակին մաս պիտի կազմեն: Յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ մինչեւ ուսումնական տարուան վերջը այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին կանոնաւորապէս, ամէն տարի:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱԼԱԹԻ Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիին մէջ, որ կը կոչուի նաեւ փոքրիկ Արմաշ, Արմաշի աւանդական ուխտագնացութիւն մը կատարուած է, Ս. Խաչի տօնին առթիւ: Խուռներամ բազմութենէն ու հաւաքուած էՁարխափանի նկարին առջեւ, շատեր նուաղած են: Ուխտաւորներուն մէջ կային ամէն ազգէ անդամալոյծներ, կոյրեր, համրեր, որոնք ջերմեռանդութեամբ կ'աղօթէին: Ուխտաւորներու մեծամասնութիւնը գիշերեցին տաճարին մէջ: Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ֆաթմա անուն 7—8 տարեկան Թուրք աղջկան մը աչքերը բացուած են եւ առողջացած է:

ՏՈՐՈՆԹՕ — Քուինս Այրէսի մէջ մեռած է Իսրայէլ Արսլան: Գաղութին հին անդամներէն էր: Ճարտարապետ էր եւ շատ մը ազգային շէնքեր, եկեղեցի եւ դպրոց գրեթէ առանց վարձատրութեան շինած է: Իբրեւ բարոյական վարձատրութիւն նորակառոյց վարժարանը «Արսլանեան Կեդր. Վարժարան» կը կոչուի:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդր. վարժարանի ուսուցիչներէն ելեկտրագէտ Օննիկ Աքչէլիքի պիտի կատարէ Ս. Թամիւրքի յիւատակարանին ելեկտրական զետեղումները, առաջին հանդիսացած ըլլալով մրցումին մէջ: Նոյն վարժարանին ուսուցչուհի Օր. Սիլվա Այնաճեան օգնական դասախօս նշանակուած է Թուրքիոյ արհեստագիտական «Սիմօլօժի»ի ճիւղին մէջ:

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ պիտի պատրաստէ Սպանիոյ մէջ նոր «Քարմէն» մը, պահելով Ժ. Պիզէի համանուն Օփերայի երաժշտութիւնը:

ՏՈՐՈՆԹՕ — Ֆրէզնոյի մէջ Տոքթ. Միքայէլ Ցախրեան մեռած է 88 տարեկան հասակին: Ծընած՝ Այնթապ: Պէյրութի համալսարանէն, ստացաւ ուսանողական թոշակ եւ 1888ին աւարտեց բժկութիւնը: Բժշկութիւն ըրած է Մալաթիա, Արաբկիր, Մէզրէ, Պոսթըն: 64 տարի ծառայած է իբրեւ բժիշկ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Պօղոսեան վարժարանին տնօրէն անուանուած է բանաստեղծ Բիւզանդ Զէքիճեան:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ՌՈՒՍ ԳՐԱԳԷՏ եւ հրապարակախօս Աղեքսանդր Նիքոլաեւիչ Ռադիշեւի մահուան 150ամեակը տօնած է Ս. Հայաստանի քաղաքական գիտելիքներու տարածման ընկերութիւնը: Այս առթիւ որոշուած է հանրապետութեան քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ սարքել 300 դասախօսութիւններ եւ ցուցահանդէսներ: Հայ պետհրատը լոյս պիտի ընծայէ գրքոյկներ:

«ԱՅՍ ԱՍՏՂԵՐԸ ՄԵՐՆ ԵՆ» թատերգութիւնը գրուած Տէր Գրիգորեանի եւ Ղարագէօզեանի կողմէ, Երեւանի «Սունդուկեան» թատրոնին մէջ ներկայացուելէ վերջ 1949էն ի վեր, ներկայիս պիտի ներկայացուի Թիֆլիզի հայկական թատրոնի բեմին վրայ, ինչպէս եւ Բագուի, Քիէւի, Մինսքի եւ Վլատիվոսթոքի բեմերուն վրայ:

ՆՈՐ ԾԱՂԿՈՑ ՄԸ

ԼԻՈՆ — Կիրակի, 21 Սեպտ. կարեւոր ժողով մը տեղի ունեցաւ, Պրոնի «Սփոր» սրճարանին մէջ, ի ներկայութեան Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետ՝ Պ. Ա. Կիւլպէնկեանի, ատենադպիր՝ Պ. Յ. Վարժապետեանի ու փոխ ատենադիր՝ Պ. Գ. Քիլէրճեանի եւ ներկայացուցիչներուն: Օրակարգի հարցն էր Պրոնի մանուկներու հայերէնի ուսուցումը: Որոշուեցաւ հոգաբարձութիւն մը կազմել, դասընթացք մը բանալու համար այս տարեշրջանին: Հոգաբարձութեան անդամներն են Պ. Պ. Մկրտիչ Պալըօղեան, Սերովբէ Բարսեղեան, Օ. Պէնէկեան, Ալվազեան եւ Զ. Փէհլիվանեան:

Սոյն հոգաբարձութիւնը համարատու ըլլալով Լիոնի Ազգ. վարչութեան, պիտի վայելէ անոր անվերապահ աջակցութիւնը:— Լ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Բ.— ԻՐ ՔՈՅՐԸ՝ ՌՈՒԹ

Ան ալ միացաւ կուսակցութեան: Հանս խորհեցաւ, որ կրնայ երաժշտական խորհրդական ըլլալ կուսակցութեան քարոզչական գործին մէջ:

Քանի մը օր վերջը, երիտասարդ համայնավարները ըմբոստութիւն մը կազմակերպեցին Վիէննայի խորհրդարանին մօտերը: Գնդակներ փոխանակուեցան, բայց ոստիկանութիւնը շուտով կացութեան տէրը դարձաւ: Յայտնօրէն, համայնավար յեղափոխութիւնը անյոյս էր Աւստրիոյ մէջ այդ ժամանակներուն, այնպէս որ Ռութ Ֆիշըր հրաման ստացաւ երթալու աւելի յեղափոխական շրջաններ:

Մինչ այդ անիկա տեսնուած էր Հունգարիոյ յեղափոխութեան պետերուն, Ռաքոսիի, Վարկաի, Պելա Քունի պէս մարդոց հետ: Տեսնուած էր նմանապէս Պաւարիոյ համայնավար ապստամբութեան ըմբոստներուն հետ: Բոլորը վստահ էին, որ այս կինը մեծ ապագայ մը ունէր շարժման մէջ:

Ղրկուեցաւ Պերլին: Այստեղ, համայնավար դրքոյկներ ցրուելէ կամ ուսումնասիրելէ աւելի ընելիք գործեր ունէր: Համայնավարները զօրաւոր էին: Նոր բուսած փաշականները կը ջանային իշխանութիւնը խլել նոր ժողովրդապետութենէն, գործադուլներ էին, սով, դրամական արժեզրկում, անկարգութիւններ: Գաղափարական գետին մըն էր, ուր կարելի էր յեղափոխութեան հունտերը ցանել: Ռութ Ֆիշըր գործեց մեծ եռանդով: Շատ ուժեղ հռետոր մըն էր: Խելացի էր եւ միաժամանակ գեղեցիկ: Երիտասարդները կը հասկնային իր լեզուն: Ան կը խոստանար խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն բանուորին եւ հողագործին համար:

1921ին, տակաւին անծանօթ այս կինը, որ նոյնիսկ գերմանական հպատակ մըն ալ չէր, ընտրուեցաւ Համայնավար կուսակցութեան նախագահ Պերլինի մէջ: 1923ին մասնակցեցաւ համայնավար միջազգայինի համաժողովին Մոսկուայի մէջ: Լենին սիրեց զայն: Թրոցքի հիացաւ անոր վրայ եւ Սթալին նկատեց զայն եւ անոր բարեկամ Արքատի Մասլովը, որուն հետ ետքը ամուսնացաւ, իբրեւ համայնավար Եւրոպայի ներկայացուցիչները, իսկ Կոմինթէրնէն ներս՝ արմատական եւ ձախակողմեան թեւը, յառաջապահները:

Մոսկուայի մէջ Ռութ պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ ժամանակը հասունցած էր Գերմանիոյ մէջ, յեղափոխութեան համար: Եւ կարելի էր գերմանեւռուս զինակցութիւն մը: Արձակագէններու արմատական ղեկավար մըն ալ, Մաքս Հէօլց, աշխատեցաւ այս նպատակով, գրեթէ միինակը: Բայց ձախողեցաւ, որովհետեւ կազմակերպուած կուսակիցներ չունէր: Այսուհանդերձ, հիմա, եթէ համայնավարները զարնէին, շուտով իշխանութիւնը իրենց ձեռքը կ'անցնէր: Լենին սակայն ազդարարեց, թէ «մենք Ռուսիայէն համայնավարութիւն չենք կրնար արտածել. բոլոր երկիրները պէտք է գտնեն համայնավարութեան իրենց սեփական ձեւը»:

1923ին, Ռութ, գրեթէ մինակը կը վարէր գերմանական համայնավար կուսակցութիւնը: Պէտք էր քաջալերել Մաքս Հէօլցի գաղափարը զինեալ ապստամբութեան մը մասին: Գերմանական ժողովրդապետութիւնը տկար էր եւ աւելի կը տկարանար նոր բուսած նացիներու եւ միապետականներու ճնշումով: Փողոցային կռիւներ տեղի ունեցան Համպուրկի մէջ: Եւ վերջապէս համայնավարները բազմեցան Թիւրինկէնի եւ Սաքսոնիոյ խորհրդարաններուն մէջ:

Ժամանակ մը այնպէս թուեցաւ, որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը հասած էր Գերմանիա: Ռուսերը սակայն վերջին պահուն վարանեցան եւ զադրեցուցին իրենց օգնութիւնը: Համպուրկի ապստամբութիւնը վիժեցաւ եւ ղեկավարը, Հուկօ Ուրպանց, որ Ռութ Ֆիշըրի ամենամօտիկ բարեկամներէն մէկն էր, բանտարկուեցաւ: Ձախողեցան նմանապէս Սաքսոնիոյ եւ Թիւրինկէնի ապստամբութիւնները: Աւելի ետքը, իր ամուսինը, Մասլովն ալ բանտարկուեցաւ: Աղէտը կատարեալ էր:

Այս ժամանակամիջոցին գերմանական Չեկայէ լրտեսական եւ ահաբեկչական վարչակազմերը կազմակերպուեցան իբրեւ տեսակ մը կարմիր գերմանական կեփէու:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆ*ԸՐ

չուտով ամբողջական գոհացում չտրուի ներկայ կառավարութեան :

Նոյն սպառնալիքը կ'ուղղէ կառավարական թերթ մը, «Սիասաթ» ,որ դիտել կուտայ թէ Տոքթ. Մոսատեղ ի զուր կ'ուրախանայ «Անգլիացիները դուրս նետած ըլլալուն համար», վասն զի առատ մը կրնայ իր դիմացը գտնել համայնավարները որոնք իշխանութիւն կը պահանջեն: Խօսքը ուղղելով Տոքթ. Մոսատեղի, թերթը կ'ազդարարէ.

— «Կը ցաւինք որ ստիպուած ենք յիշեցնել ձեզի թէ բրիտանական քաղաքականութիւնը ուրիշ դիմակ մը գործածելով,կը փորձէ նոր հարուած մը տալ Իրանի: Նկատի առէք թէ՝ ինչ կ'ընէ Թուտէ կուսակցութիւնը, ի՛նչ կ'ընեն սա համայնավարները որոնց ուղղութիւն կուտան Սովետները իրենց դրամով եւ ուղեցոյցներով, իսկ Անգլիացիներն ալ կ'օգնեն անոնց, վրէժ լուծելու համար մեզմէ»:

Թերթը յետոյ կը մեղադրէ թէ կրթական եւ դատական նախարարները կարեւոր պաշտօններ կուտան համայնավարներուն:

× Ուաշինկթընի պարսկական նոր դեսպանը, Ալլահիր Սալեհ, յայտարարեց թէ «բրիտանական պաշարումը արագօրէն դէպի համայնավարութեան կ'առաջնորդէ Իրանը»: Դեսպանը անհրաժեշտ կը գտնէ պաշարման բարձումը, որպէսզի Պարսկաստան կարենայ քարիւղ ծախել, փոխանակ արտաքին օգնութեան կարօտելու :

Լոնտոնի մէջ կր կարծեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ սակարկութիւն մը կը փորձէ, նոր շահեր ապահովելու համար :

ՍՈՒԶԱՆԱՒԸ ԿՈՐՍՈՒԵՑԱՒ 48 ՆԱՒԱՁՆԵՐՈՎ

Ֆրանսական «Լա Սիպիլ» սուզանաւը կորսուեցաւ դժբախտաբար, իր 48 նաւաստիներով: Փրկութեան բոլոր փորձերը ի դերեւ ելան:

Մասնագէտներ կը կարծեն թէ ջուրի ուժեղ ճնշումի մը հետեւանքով ընկղմած է Թուլոնի բացերը, 700 մեթր խորութեամբ: Քանի քամաքէն եօթը քիլոմեթր դէպի արեւելք ջուրին երեսը ելած իւղէն հասկցուեցաւ թէ արկածը պատահած է այդ շրջանին մէջ: Գտնուեցաւ նաեւ խարսխանիշի պարանը ջուրին երեսը: Ծովային նախարարութեան անթելով հաղորդուեցաւ թէ «կասկած չկայ որ «Լա Սիպիլ» եւ նաւաստիները կորսուած պէտք է նկատել»:

Թուլոն, ուր կը բնակէին նաւաստիներէն մեծ մասը, խոր սուգի մէջ է: Անոնց կիները եւ նշանածները ամբողջ գիշերը անյոյս սպասելէ ետք, դառնօրէն կը հեկեկային երբ յայտարարուեցաւ թէ սուզանաւը կորսուած էր:

Մասնագէտներու կարծիքով, 50 մեթր խորութեան մէջ, սուզանաւի մը նաւաստիները որեւէ միջոց չունին փրկուելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը, Վաֆտ, բացառիկ ժողով մը գումարեց Աղեքսանդրիոյ մէջ, քննելու համար Նահասի խնդիրը: Կառավարութիւնը որոշած է ասպարէզէն քշել նախկին վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն կուսակցութեան նախագահն էր: Թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է դատի քաշել Նահասը, այն ամբաստանութեամբ թէ գաղտնապէս 300.000 տոլար փոխառած է Ֆարուքէ, 1951ին, երեք տարիէն վճարելու պայմանով: Ուրիշ ամբաստանութիւններ ալ կան նախկին վարչապետին դէմ :

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԷՆ կը վերադառնան բազմաթիւ իտալացի գաղթականներ, որոնք հոն գացած էին վերջերս: Մասնաւորապէս կը գանգատին ուտեստէն եւ աշխատանքի պակասէն: (Հասկցողին շատ բարեւ...):

300 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ նոր փոխառութիւն մը կը պատրաստուի, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, հիմնուելով ծխախոտի եկամուտին վրայ: — Վարչապետը միշտ լաւատես կ'երեւայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ (5 Հոկտ.) ֆրանսական պատուիրակութիւն մը եւս պիտի մասնակցի, նախագահութեամբ Թորէզի: Սթալին պատգամաւոր ընտրուեցաւ Մոսկուայի նահանգէն :

ԻՍՐԱՅԷԼ խնդրեց Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն որ զէնք չճարեն արաբական երկիրներուն ,ցորչափ հաշտութիւն չէ կնքուած անոնց հետ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական ընտրութեանց պայքարին առթիւ, այս անգամ ալ ռամկավար թեկնածուն՝ Սթիվենսընը կ'ամբաստանուի թէ հարիւր հազարաւոր տոլարներ գանձած է եւ 35 միլիոն տոլարի բաց մը ձգած է, իբրեւ կառավարիչ եղած. Պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ երկու մրցակից կուսակցութեանց միջեւ :

ԻՆԸ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ կը սպառնան ընդհանուր գործադուլ յայտարարել, յաւելում պահանջելով, Անգլիոյ մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մօտ օրէն, բացառիկ պատրաստութեամբ :

×

Կրընոպլի մէջ

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի:

×

Լիոնի մէջ

18 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահը :

×

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 12ին:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ընդհ. ժողովի կր հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, այս շաբաթ օր, ժամը 21ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, (8 Rue Danton) :

Կը դասախօսէ ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Նիւթը՝ Ժողովրդավարութիւնը Խ. Միութեան մէջ

Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն: Իջնել՝ Métro Odéon կամ St. Michel:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի պատիւ Շ. Նարդունիի

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ի պատիւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ, կազմակերպած է գինեձօն մը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9.15ին Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը խօսին՝ ընկեր Վ. ՄԻՍԹԻԿ, Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Նաեւ խօսք պիտի տրուի փափաքողներուն:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ:

Հաճոյքով կր հրաւիրուին ընկերները, համակիրները եւ հասարակութիւնը անխտիր :

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան » խումբին կողմէ :

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin , métro St. Augustin :

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի
Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

LE FRUIT DEFENDU

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը կը ներկայացուի Gaumont-Palace, Colisée եւ Le Berlitz սրահներուն մէջ:

ՇԱՒԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

Վերաբացում Շաւիլի մանկապարտէզին, Հոկտ. 2, հինգշաբթի առտու: Դաս պիտի տայ կարող ուսուցչուհի մը: Հայրեր եւ մայրեր, փութացէք ղրկել ձեր զաւակները: Այս տարի եւս ձրի է :

Վարչութիւն

×

ԼԻԼԱՅԻ դպրոցը կը վերաբացուի հինգշաբթի 2 Հոկտ. առտու ժամը 9ին, սովորական սրահին մէջ, Caisse d'Epargne 32, Av. des Portes des Lilas: Ուսուցչուհի Տիկին Խաչիկեան :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ յառաջիկայ 28 Սեպտեմբերի կիրակին պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն եւ Ս. պատարագ, ապա մատաղի օրհնութիւն եւ բաշխում :

Փափաքողները կրնան միասին բերել իրենց ճաշը: Իրենց տրամադրութեան տակ է եկեղեցւոյ ընդարձակ եւ մաքուր բակը :

Անոնք որ կը փափաքին նուիրել մատաղցու ոչխար մը կամ գնման մասնակցիլ իրենց նուէրներով, այժմէն թող հաճին իրենց բաժինը ղրկել Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Միհրան Շիշմանեանի, 71 rue Jean Jaurès, Arnouville les Gonesse (S. et O.) եւ կամ յանձնել Փարիզ, 78 rue Lafayette, բակին մէջ դանձապահ Պ. Կարպիս Գասապեանի, Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Տ. Աղդէ քհնյ. Փայլակեանի :

Gare du Nordէն շոգեկառք 8.34, 10.05 եւ 11.03:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը:

. ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին :

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ 28 Սեպտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Café Cohard, Bld. d'Alsace: Օրակարգ՝ զեկուցում պատգմ. ժողովի եւ վարչութեան ընտրութիւն: (Վալանս):

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ Մուրատ Ուսումն. Միութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան սրահը :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օր. Մարի Աստուրեան

Ուսուցչուհի դաշնակի, ջութակի եւ ձայնագրութեան (solfège) :

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՓԱՐԻԶԻ :
Concours Léopold Bellan :

Դասեր կուտայ ամիսը 700 ֆրանքի :
Դիմել՝ 56 La Canebière, Marseille :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ

27 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ , (մասնակցութեամբ Փարիզահայ դերասաններու) կը ներկայացնէ՝

ՀԱՐՈՒՍՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ (Ճարտարագէտ Արման)
Երաժշտ. Թատերգ. 7 արար, հեղ. Թրագօշի
Արեւելեան նուագախումբ :

Մուտք 150 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին rue de Treviseի նպարավաճառատունը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, Հոգաբարձութիւնը, հանգուցեալին զաւակները եւ ազգականները կը յայտնեն խորին շնորհակալութիւն եկեղեցւոյ քահանաներուն, դպրաց դասուն, պաշտօնէութեան եւ բոլոր այն ազգայիններուն՝ որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով ինչպէս նաեւ ծաղկեպսակով յարգեցին յիշատակը Փարիզի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տէր Գէորգ քհնյ. ՆԻԶԱՄԵԱՆի, անոր մահուան առթիւ :— (Դիւան)

ԿՈՉ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը որ 23 տարիէ ի վեր բարոյապէս եւ նիւթապէս կը հովանաւորէ Ալֆորվիլի հայերէնի դասընթացքները, կը հրաւիրէ ծնողները եւ կրթասէր անձնաւորութիւնները մինչեւ ամսոյս վերջը տեղին վրայ կազմել առնուազն հինգ հոգինոց պատասխանատու կրթ. մարմին մը որ ստանձնէ այս տեղական ձեռնարկին հոգատարութիւնը: Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաժողովը սիրով այդ մարմնին պիտի ընծայէ նիւթական ու բարոյական ամէն օժանդակութիւն :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 28 Septembre 1952 Կիրակի 28 ՍԵՊՏԵՄԲ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6877-Նոր շրջան թիւ 2288

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓԻԼՈՆԷՆ ԵՒ ՎԵՂԱՐԷՆ ԱՌԱՋ

Որ եւ է հարցի լուծումը դիւրացնելու համար, անհրաժեշտ է լրիւ պատկերացնել կացութիւնը: Կիսկատար եւ միակողմանի տեղեկութիւնները միշտ ալ շփոթութիւն կը պատճառեն:

Յետոյ, տարրական պայման է նկատի առնել խրաքանչիւր միջավայրի պահանջները: Զանազանել անմիջականն ու երկրորդականը: Այլ մանաւանդ ցանկալին եւ կարելին:

Տարագիր, ցիրուցան բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան պայքարը ամէն բանէ առաջ իրատեսութիւն եւ գործնական միջոցներ կը պահանջէ, եւ ոչ թէ սրտառուչ բաղձանքներ:

Ստիպուեցանք անգամ մը եւս գրի առնել այս տարրական գիտելիքները, կարդալով Փարիզի ռամկավար օրկանին «Վերամուտ»ը (26 Սեպտ.):

Ինչպէս իմացաք երէկ, «Այսօր - Ապագայ» լուր անգամ չունի որ տարիներէ ի վեր դպրոց մը ունինք Տէսինի մէջ, հոգատարութեամբ Կապոյտ Խաչի: Աւելի քան հարիւր աշակերտներով: (Ամենօրեայ եւ ոչ թէ շաբաթական):

Նոյն խմբագրական սիւնակին մէջ տպուած են հետեւեալ տողերը.

— «Եւ դեռ կան Վիէնի, Կրընոպլի եւ այլ շրջաններ, ուր գոյութիւն ունին հայերէնի դասընթացքներ, որոնք կը մնան իբրեւ մասնակի կամ սահմանափակ երեւոյթներ»:

Այս թռուցիկ ակնարկն ալ կը մատնէ տեսակ մը թիւրատեսութիւն:

Օրինակ, Վիէնը երեք դպրոց կը պահէ տարիներէ ի վեր, միշտ Կապոյտ Խաչի հոգատարութեամբ, եւ բաւարար արդիւնքով: Սովորական դասընթացքէ աւելի բան մըն է այս ալ: Իրականութիւն, եւ ոչ թէ երեւոյթ:

Ինչ որ կայ Կրընոպլի մէջ, նոյնպէս կը պարտինք Գր. Կապոյտ Խաչին:

Տակաւին կրնայինք խօսիլ Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մասին:

Բայց, մեր նպատակը վիճակագրութիւն չէ, այլ պարզապէս ճշդում, որուն առաջին մասը կատարեցինք երէկ:

Անշուշտ եղածը բաւական չէ:

Իր թռուցիկ եւ միակողմանի տեսութեան ընթացքին, ռամկավար օրկանը անհրաժեշտ կը գտնէ «ընդհանուր կրօնական եւ մշակութային վերակազմութիւն մը»:

Եւ, ինչպէս իր բոլոր գրութեանց մէջ, առաւելապէս կ'ապաւինի փիլոնին ու վեղարին:

— «Զարգացած հոգեւոր հովիւներու անհրաժեշտութիւնը աւելի եւս զգալի է, հայ դպրոցական գործին բարեկարգութեան եւ վերակազմութեան համար»:

Առանց բանավէճ մը յարուցանելու, մէկ անգամէն ըսենք թէ ամէնէն դիւրին միջոցն է այս, — հոգեւոր հովիւներ ճարել եւ անոնց գլխուն վաթթել ամէն հոգ:

Այս ո՛րքան խեղճացեր ենք որ փիլոնին ու վեղարին օրհնութեան կամ առաջնորդութեան կը կարօտինք, ափ մը ծաղկոցներ եւ դասընթացքներ կարգի դնելու կամ նորեր բանալու համար: Այն ալ Եւրոպայի սրտին վրայ: Եւ երկրի մը մէջ ուր կղերը չի կրնար շատ լայն բանալ իր թեւերը...

Զենք ուզեր վիրաւորել ոեւէ բարեպաշտի կամ կրօնաւորի դիւրազգածութիւնը:

Արդ, անոնք որ հոգեշահ քարոզներ կը կարդան այս ափերուն վրայ, իսկապէս կը հաւատա՞ն թէ կարելի է սերունդ փրկել ապաւինելով մօդական դասագաններու:

Երբ աշխարհականը կ'անճրկի, հակառակ բազմազան պատեհութեանց, հոգեւո՞րն է որ հրաշքներ պիտի գործէ:

Ինչո՞ւ կը շեղինք բնական եւ տրամաբանական ճամբէն:

Ինչո՞ւ պարտականութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ չենք ստանձներ:

Ի վերջոյ որո՞ւն գործն է կազմակերպել դաղութը: Դպրոցական ցանց մը հաստատել: Ամրապնդել ինքնապաշտպանութեան դօտիները:

Այն ատեն փիլոնն ու վեղարն ալ իրենց դերը կը կատարեն, իբրեւ լրացուցիչ օղակ:

Շ.

ՊՈԻՏ Մ' ԾԻԾԱՂ

«ԱԶԳԱՇԷՆ» ԳԱՂԱՓԱՐ ՄԸ ...

— Ո՞ւր այսպէս, Արշակ:

— Սա հայերէնի դասերու խնդիրը կարգադրելու կ'երթամ: Բաւական դժուարին գործ: Մանաւանդ սա ուսուցչի խնդիրը:

— Եկուր հետս, աղուոր լուր մը ունիմ քու գործդ դիւրացնող...

— Վա՛յ, ատ ինչ լաւ բան: Ըսէ տեսնենք թէ բանը ինչո՞ւմն է...

— «Յառաջ» չե՞ս կարդար:

— Կանոնաւոր կերպով չեմ կրնար հետեւիլ: Դրացիներս թերթը կ'առնեն կը տանին եւ չեն վերադարձներ:

— Լոնտոնէն, «Յառաջ»ի թղթակիցը, աղուոր եւ հետաքրքրական լուր մը տուած է հայերէն լեզուի մասին:

Տիրան արքեպիսկոպոս, տեղւոյն Հայոց եկեղեցիի բեմէն, հետեւեալ «չքնաղ» միտքերը յայտնած է, հայերէն խօսիլ - չխօսելու մասին:

Ահա թէ ինչ է ասում Գերաշնորհ արքեպիսկոպոսը:

— «Արտասահմանի Հայերս որքան հաւաքով հաւաքուինք այս սուրբ խորանին բոլորտիքը, Ս. Սկիհին առջեւ, չենք կորսուիր»...

— Ապրիս, Սրբազան: Այս ան երիտասարդ վարդապետը չէ՞ որ քանի մը տարիներ առաջ Փարիզի ժամուն քարոզիչն էր: Շանթի «Աբեղա»ն կը յիշեցնէր ինծի: Ինչքա՞ն ալ արագ արքութեան բարձրացած է:

— Քարոզին էն աղուոր եւ կենսական մասը չլսեցիր տակաւին: Մտիկ ըրէ:

— Շարունակէ տեսնենք: Ապրիս, Սրբազան: Երբ Փարիզ էր, կ'ըսէի, այս երիտասարդ վարդապետը լաւ ապագայ պիտի ունենայ եւ...

— Բարեկամ, նորէն ընդմիջեցիր: Լսէ սա քարոզին շարունակութիւնը:

«Կ'ուզէք չինարէն, հնդկերէն, հապէշերէն կամ անգլերէն խօսեցէք, ոչ մէկ տարբերութիւն: Մի վախնաք, չէք ձուլուիր...

— Վա՛յ ըսել է, հայերէնը բանի մը տեղ չի դներ: Այ երանելի: Ազգի մը բերնէն իր ազգային լեզուն որ վերցնես, ալ ի՞նչ կը մնայ իբրեւ ազգային յատկանիշ: Ատ ինչ տղայական գաղափար է որ «եթէ սկիհին առջեւ, խորանին բոլորտիքը հաւաքուինք կը փրկուինք» եղեր:

Ալ ինչո՞ւ մեր Թարգմանիչները արիւն քրտինք մտան հայ գիրերը յօրինելու եւ Հայաստանեայց եկեղեցին ազատելու ասորական ու յունական լեզուներէն:

Եւ հիմա՞: Հապէշ, հնդիկ, չին կամ անգլերէն լեզունե՞րը պիտի անցնին մեր ոսկեղարու չքնաղ լեզուին տեղ:

— Այս դարուն մէջ, ժամ եկող, հաղորդութիւն առնող մա՞րդ: Հազար մոմնոց ելեկտրական լամբով փնտռես չես գտներ...

—Եւ վաղը, եթէ հապէշախօս կամ չինախօս Հայերը իրենց լեզուով քահանաներ բերեն եւ սկսին հայերէնը կամաց - կամաց, տոտիկ-տոտիկ դուրս հանել եկեղեցիէն... Ո՞ւր կը հասնինք:

— Կը հասնինք հոն ուր կը գտնուին Լեհահայերը եւ միւսները:

×

— «Ո՞ւր այսպէս», կը գոչէ Վահէն՝ Յառաջի մէջ, Լոնտոնի այս քարոզին առթիւ:

Հարցնելու պէտք կա՞յ: Ա՛ռ այժմ հայ լեզուն դէպի եկեղեցի, իսկ Գեր. Սրբազանն ալ դէպի կաթողիկոսական գահ... Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը, Քէնըն, խստօրէն կը քննադատուի պաշտօնաթերթին կողմէ, իբրեւ «զրպարտիչ մը՝ դիւանագէտի դիմակով»: Այս առթիւ անոր կը վերագրէ հետեւեալ յայտարարութիւնը, — «Մոսկուայի արեւմտեան դեսպանները կը գտնուին այն կացութեան մէջ որուն ենթակայ էին արգելափակուած դեսպանները Գերմանիոյ մէջ, 1941—42ին»: Եւ սակայն դեսպանը Մոսկուա պիտի վերադառնայ...

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ

ԶԵՆ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ՄԱԿԸ ՔՆՆԷ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Անկախ ծերակուտական մը, Պ. Շամփօ, բաց նամակ մը ուղղեց վարչապետին, առաջարկելով որ Ֆրանսա քաշուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն, եթէ ընդհ. Ժողովը որոշէ քննել Թունուզի, Մարոքի եւ ուրիշ գաղթավայրերու խնդիրը:

Ծերակուտականը այս առթիւ կը շնորհաւորէ Պ. Փինէն, որ վերջերս ճառ մը խօսելով, վճռական դիրք մը բռնած էր այս հարցին մէջ: Իր նամակին մէջ դիտել կուտայ թէ Ֆրանսայի դաշնակիցները «չեն կրնար թէ մեզմէ պահանջել որ պահենք Արեւմուտքի պաշտպանութեան մէկ ամրոցը եւ թէ վարպետ խաղեր խաղան մեր դիրքը խորտակելու համար այդ շրջանին մէջ: Պէտք է մեր դաշնակիցներուն հասկցնել այս պարագան»:

Այս նամակին հրատարակութիւնը իրարանցում պատճառեց պաշտօնական շրջանակներու մէջ, վասն զի այն օրէն ի վեր որ Թունուզի պէյը մերժեց բարենորոգումներու ֆրանսական ծրագիրը, կարգ մը քաղաքագէտներ կը կարծեն թէ մթնոլորտը կրնայ պայծառանալ, եթէ Ազգաժողովը քննէ այս խնդիրը:

Զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը հակառակ է որեւէ արտաքին միջամտութեան եւ կը սպասէ խորհրդարանին վերաբացման, հարցապնդում ուղղելու համար: Իր անդամներէն Պ. Ֆուշէ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կը մեղադրէ արտաքին գործերու նախարարութիւնը, վարչապետութիւնը եւ հանրապետութեան նախագահը թէ հակամարտ քաղաքականութիւններ կը վարեն:

Կառավարութիւնը տակաւին պաշտօնապէս չէ ճշդած թէ ինչ դիրք պիտի բռնէ, եթէ Թունուզի խնդիրը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ հանեն: Դահլիճը այս մասին որոշում պիտի տայ յառաջիկայ շաբթու: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ տարբեր կարծիքներ կան կառավարութեան անդամներուն միջեւ:

Արտաքին նախարարը, Պ. Շուման առջի օր յայտարարեց թէ Ֆրանսա «պիտի պահէ իր գործելու ազատութիւնը, երբ Ազգաժողովը քննէ Թունուզի խնդիրը եւ աննպաստ բանաձեւ մը քուէարկէ»: Ֆրանսա կրնայ իրաւասութեան խնդիր ալ յարուցանել: Պ. Շուման մասնաւորապէս շեշտեց — «Ոեւէ կառավարութիւն չի կրնար ընդունիլ որ Ազգաժողովը Ֆրանսայի տեղն անցնի, այս խնդիրը լուծելու համար»:

Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա պիտի օգնէ Թունուզի՝ յառաջիկայ շաբաթներու ծախսերը հոգալու համար. բայց միեւնոյն ատեն պիտի հրահանգէ մարզպանին որ խնայողութիւններ կատարել տայ: Թունուզի կառավարութեան ելեւմտացոյցը, որ կը սկսի Հոկտ. 1էն, 4000 միլիոն ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ: Ֆրանսա 3000 միլիոն տուած է արդէն, որով բացը կը բարձրանայ 7000 միլիոնի:

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ հանգստեան կոչուած են 450 բարձրաստիճան սպաներ, — զօրավար, գնդապետ, տեղակալ եւայլն: Շատերը կասկածելի կը համարուին իբրեւ կուսակից Ֆարուքի: Մաս մը կառավարական պաշտօններու պիտի կոչուի:

Արձակուած սպաներուն մէջ կը գտնուին մարեշալ Հիւսէյին Ֆարիտ, նախկին սպարապետը, զօրավարներ Մուսթաֆա Շարամի (հրամանատար օդատորմիղի եւ նախկին թիկնապահ Ֆարուքի) եւայլն:

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն որոշեց հանգստեան կոչել Վատիկանի, Լա Հէյի, Ռիօ տը Ժանէյրոյի, Մատրիտի եւ Լիզպոնայի դեսպանները:

Այս կարգադրութեանց հետ, կառավարական բարձր պաշտօններու կոչուեցան 30 սպաներ որոնք զօրավարի աստիճան ունին եւ կուսակից են զօր. Նեկիպի: Կը կարծուի թէ վարչապետին եղբայրը, որ նոյնպէս զօրավար է, պիտի նշանակուի օգնական արտաքին նախարարութեան: Ուրիշ զօրավարներ ալ պաշտօն պիտի ստանան պարենաւորման, առողջապահութեան եւ ուրիշ նախարարութեանց մէջ, զօրացնելով կառավարութեան դիրքը:

× Եգիպտական մամուլը հրատարակեց 1942-ին գրուած նամակ մը, որուն համաձայն Տիկին Նահաս, նախկին վարչապետին կողակիցը, ամսական եկամուտ ունէր միայն 4 ոսկի 28 դահեկան: Այս նամակը գրուած է իր եղբայրներէն մէկուն կողմէ, որ օգնութիւն կը խնդրէր, պարտք մը վճարելու համար: Արդ, այժմ այր եւ կին ահագին հարստութիւն դիզած ըլլալով, կառավարութիւնը կ'ուզէ հետապնդումներ կատարել, ստուգելու համար աղբիւրները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՎԷՃԻ ՄԸ ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄԻ ԿԱԹԻԼ ՄԵՂՐ»

La Tour d'Aigues (Vaucluse).— Այգիներուն մէջ, ուր կանանչութիւնը հրաւէր մըն է խաղաղութեան, կռուի գաղափարը կը զբաղեցնէ միտքըս, այսօր, իբրեւ հակադրութիւն:

Եւ ահա, դիմացս, բրդոտ բլրան մը վրայ յաղթ կանգնած, մեր Լօռեցին կ'արտասանէ Մի կաթիլ մեղրը, որ վերլուծում մըն է կռուի գաղափարին մասին՝ լծորդականութեան (associationnisme) օրէնքով: Գիտե՛մ, գիտե՛մ, այնքան պարզամիտ չէ Յովհ. Թումանեան, տարկելու համար, այդ պատմութեամբ, թէ կռուի գաղափարը չի կրնար ծագում առնել մարդկային հոգիին խորութիւններէն, ինչպէս օրինակ՝ հաճոյքի զգացումէն, որ երեւան կուգայ աքլորամարտի սիրահարներուն (coqueleux) մէջ՝ ըստ hédonismeի տեսութեան, կամ տնտեսական պատճառներէ, որոնք երեւան կուգան... կ'աղաչե՛մ, Յովհաննէ՛ս, Յովհաննէ՛ս, ինչո՞ւ այգիէն դուրս կ'ելլես:

Արդարեւ, Յովհ. Թումանեան, հետեւելով ներքին ձայնի մը, մնալու համար իր պարզուկ այգիին սահմաններուն մէջ, կը մերժէ քննել կռուի գաղափարին բարդութիւնները, ու կը հետեւի միայն լծորդականութեան օրէնքին՝ հեղինակի թթուին մէջ նետելու, ծիծաղելի եւ զզուելի դարձնելու համար նոյն այդ գաղափարը,— աւելի անկեղծ քան արդի «խաղաղասէրները»: Բայց այս փորձին թերութիւնն այն է որ կը մերժէ տեղ տալ իմացականութեան միջամտութեան: «Մի կաթիլ մեղր» պատմութեան մէջ՝ շունը, կատուն, գիւղացին յարձակողական իրենց ընդունակութիւնը ցոյց կուտան ոչ թէ իբրեւ automateներ՝ որ կը շարժին մեքենականօրէն, այլ որովհետեւ կռուի բնազդ ունին: Այստեղ մեքենականութիւն փնտռել եւ ըսել թէ փոքր անիւը կը դարձնէ մեծ անիւը, մեծ անիւը կը դարձնէ հորիզոնական անիւը, հորիզոնական անիւը կը դարձնէ ուղղահայեաց անիւը, կը նշանակէ գաղափար չունենալ դիալեկտիկայի մասին: Ո՞վ կրնայ ընդդել թէ կռիւը կը ծաւալի առանց կողմերուն ցանկութեան, առանց intelligenceի, կամ պարզ այն պատճառով որ կռուողները լծակից են, մէկը միւսին դրացի, ինչպէս այբը՝ բենին: Երախայութիւն չէ՞ կարծել թէ Զօպանեանի յարձակողական ոգին վարակեր է Պարսամեանը՝ անոր համար որ, Հայոց այբուբենին մէջ, Զ գիրին կը յաջորդէ Պ գիրը: Ո՛չ, տարբեր դիալեկտիկա պէտք է փնտռել «Մի կաթիլ մեղր» կամ «Գժտութեան խնձոր» խորագրով պատմութիւններուն մէջ, հոգ չէ թէ մանկական կամ դիցաբանական նկարագիր ունենան անոնք: Այլապէս Թումանեան քրքջալիր պիտի խնդար՝ տեսնելով որ զիրար կը հալածեն Փօլատեան, Զօպանեան, Պարսամեան, Նարդունի,— զիրար հալածողներու այս թիւը կրնայ շա՛տ մեծնալ շուտով,— «Մի կաթիլ մեղր» անգամ չարժող ջուխտ մը անմեղ խօսքի համար:

Ի՞նչ է պատահեր:

Փօլատեան ըսեր է թէ Զօպանեանի (հայերէնէ ֆրանսերէն) թարգմանութիւնները «ակադեմական են եւ պաղ»: Կ'արժէ՞ր կռուիլ երկու բառի համար, Յովհ. Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր» պատմութեան մէջ տեսնուած ձեւով: Իրար անցնել օտար հայագէտները, «շոշորդ» կոչել Լիւք-Անտրէ Մարսէլը, կասկածի տակ ձգել Ժան Պալարի մտաւորական պարկեշտութիւնը, գերեզմանէն հանել մեռելներ՝ որ բա՛ն չեն խօսիր, օգնութեան կանչել խայտաճամուկ անուններ՝ առանց կարդալու ինչ որ գրած են անոնք, ինչպէս պիտի հաստատուի ընդհուպ:

Ո՛չ, տարբեր դիալեկտիկա պէտք է փնտռել այս պատմութեան մէջ:

Այլապէս պէտք է կարծել թէ վէճը կը դադրի՝ երբ փոխենք երկու բառ Փօլատեանի մեղադրանքին մէջ:

Փօլատեան կ'ըսէ. «Զօպանեանի թարգմանութիւնները ակադեմական են եւ պաղ»:

Կը մնայ ըսել ուրեմն. «Զօպանեանի թարգմանութիւնները ակադեմական չեն, եւ տաք են»:

Ես ի վիճակի չեմ «տաքն ու պաղ»ը հասկնալու, ատիկա բաղնեպանի գործ է: Մնաց որ Պարսամեան, առնելով Զօպանեանի ստորագրած յօդուածները Պայքարէն եւ արտատպելով Յուսաբերի մէջ իր ստորագրութեամբ, բաւական տաքցուց հռչակաւոր թարգմանութիւնները:

Ինծի կը մնայ հաստատել, վերջ դնելու համար վէճին, թէ ակադեմական չեն անոնք: Բայց, եղբայրք պատուականք, չէ՞ք դիտեր միթէ որ ակադեմական չէ՛ր Զօպանեան՝ երբ կը կատարէր իր այդ թարգմանութիւնները: Կարծեմ դպրոցական էր այն ատեն: Ահա թէ ինչո՛ւ les melons de tes seins թարգմանուած է հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ ծանօթ պատկեր մը՝ «շամամ ծծերդ»: Սե՞խ կը բուսնի միթէ հայ աղջկան ծոցը: Բայց, այն օրերուն, դպրոցակա՛ն էր Զօպանեան, ակադեմական չէր: Եւ երկրորդ՝ հայ բանասիրութիւնը զարգացած չէր... սեխն ու շամամը իրարմէ զանազանելու աստիճան: Ահա երկու ամիս կ'ըլլայ, որ կը թափառիմ Cavaillonի եւ Tretsի սեխաստաններուն մէջ ու չգտայ մէկ հատիկ շամամ որ յիշեցնէր Քուչակի սիրած շամամը: Վերջապէս, Զօպանեան ակադեմական չէր անպայման՝ երբ mère noire կը թարգմանէր հայ ժողովրդական սքանչելի ասացուածք մը՝ «սեւաւոր մայրիկ», կամ «դեղձերը» կը շփոթէր... տունկի մը հետ:

Բայց ի՞նչ հարկ կռուելու, Թումանեանի պատմած ձեւով,— եթէ դպրոցական Զօպանեան ակադեմական թարգմանութիւններ չէ կատարած, ես կը յիշեմ ֆրանսացի ակադեմականներ՝ որոնք քոլէճակա՛ն սխալներ են գործած, (առանց պատմութիւնը՝ տալը): Եւ յետոյ ամօթ չէ սխալ գործել, սխալը յատուկ է մահկանացուներուն, նոյնիսկ անմահ ակադեմականներուն: Ամօթը սրբագրել չուզելն է: Փօլատեան լաւ գործ մը կատարած կ'ըլլար, եթէ խոնարհաբար դիտել տար Զօպանեանի թէ եկած է ժամանակը վերաքննութեան կամ սրբագրութեան ենթարկելու իր թարգմանութիւնները, փոխանակ յամառելու զանոնք անմահութեան տանիլ՝ նոյնիսկ առանց ակադեմականութեան: Եթէ Փօլատեան չըրաւ այդ դիտողութիւնը, ահաւասիկ ես կը կատարեմ՝ խնդրելով Զօպանեանէն, առանց վերապահութիւն դնելու յարգանքիս մէջ, որ այսուհետեւ չվերհրատարակէ իր թարգմանութիւնները, առանց նախապէս վերաքննելու, ինչպէս կ'ընէր, վերջերս, «Այսօր»ի ֆրանսերէն բաժնին մէջ՝ ծիծաղ պատճառելով մեր լեզուականներուն: Կար ժամանակ մը՝ երբ սքանչացում կը պատճառէր ինչ որ կ'ելլէր Զօպանեանի գրչին տակէն: Հիմա երիտասարդները դժուարահաճ դարձած են, վասնզի մե՛ծ է ժամանակին զօրութիւնը, ահա թէ ինչո՛ւ մեր հին մատենագիրներէն մին կը գրէր. «Այսօր լինիս Դաւիթ հոգելից, եւ վաղին Սաւուղ այսահար»: Օ՛, երիտասարդութեան միայն յատուկ է, եւ իրաւունքն է, դժուարահաճ ըլլալ, դատել — կշռել, երէկուան խելացին այսօր անխելք հանել: Մտքի ասպարէզին մէջ քիլօ չկայ,— քիլօն հազար կրամ է այսօր ալ, վաղն ալ, բայց մտքի ասպարէզին մէջ կրամ կը կորսնցնեն արժէքները ամէն օր: Այսուհանդերձ չեմ ներեր, երբ մեր երիտասարդները կը խնդան, այդքան անպատկառօրէն, վաստակաւոր եւ ծերունի գրագէտի մը վրայ,— անիկա ըրաւ ինչ որ կրնար, անշահախնդրօրէն, յօգուտ հայ ազգին: Մեր քիլօնոց մտաւորականներն ալ թող չմոռնան թէ ի խնդիր նոր որոնումներու եւ իմաստուն տարազներու, շա՛տ խորտակեր եմ այն տախտակը, որու վրայ կը գրէր Սթանտալ թէ զինք պիտի հասկնան եւ գնահատեն 50 տարի ետքը միայն: Երբ նոր արժէքները չեն կրնար մաշեցնել հին արժէքները մինչեւ 50 տարի, այդ ազգը թանգարան կը դրկուի: Վա՛յ այն ժողովուրդին, որուն ծոցէն ծնած տաղանդները մթերանոց չեն նետեր զիրար, ճիշդ հին կօշիկի մը պէս, ամէն 25 տարին անգամ մը: Ահաւասիկ երկու յաւիտենական ճշմարտութիւն: Կը սպասեմ որ այդ ճշմարտութիւնները ամէնէն առաջ ընդունի Զօպանեան, զոր կը սիրեմ ու կը յարգեմ՝ հակառակ իր բոլոր սխալներուն եւ թերութիւններուն, վկայ՝ ճառը զոր արտասանեցի իբրեւ նախագահ իր Յոբելենական Կեդր. Մարմինին: Անգերազանցելի նկատել ինքզինք, անսխալ հռչակել ինքզինք, բարձրագոյն գագաթ համարել ինքզինք՝ կը նշանակէ թերագնահատել հայ ժողովուրդը, որուն հանճարին անսպառ ակունքը նոր տաղանդներ կը նետէ լոյս աշխարհ, հետզհետէ մէկը միւսէն գերազանց, հակառակ ժամանակին խստութեանց եւ պայմաններուն թշնամութեանց: Մենք ունեցեր ենք Զօպանեանէն շա՛տ ու շա՛տ մեծ միտքեր, ու դեռ կ'ունենանք անպայման: Հայ հանճարը իր իմացական ամենաբարձր ձեղունին չէ հասած տակաւին: Բայց պիտի հասնի: Այս հաւատքն ունենալն իսկ բաւական է, որ Զօպանեան ըմբռնէ թէ դիւրաբեկ է իր արձանը, եւ լաւ որ դիւրաբեկ է:

Քաղաքակրթութիւն կոչուածը աւերակներու պատմութիւն է միայն,— վա՛յ այն ժողովուրդներուն, որոնք աւերակ չունին:

×

Սիրելի Փօլատեան,— Նամակդ կը յուզէ զիս: Վօքլիւզի նահանգին այգիներուն մէջ անգամ, ահա, մենութեան որոնումս կը խանգարուի ձայնովդ, որ սիրելի է ինծի՝ որովհետեւ անկեղծ:

Հրաւէրիդ ի պատասխան, առաջին այս գրութիւնը իբրեւ ներածութիւն: Կը պահանջես գրել պատմութիւնը վէճի մը, որ նախ կատարուեցաւ բերանացի, եւ յետոյ գրաւոր՝ ի մեծ ցաւ ինծի:

Անաչառ, ինչպէս այս ներածութիւնը, պիտի գրեմ այդ պատմութիւնը «Յառաջ»ի մէջ, քննելով նաեւ թարգմանչական հարցը եւ Նարեկացիի պարագան՝ համաձայն գրական քննադատութեան նոր դպրոցներուն,— կը խնդրեմ որ ընդունիս զայն իբրեւ ընկոյզ մը, զոր, մեր անմահ Բագրատունիին բառերով, պիտի կարծէիր քօշիցն փոշտ, (կը զգուշանամ թարգմանելէ աշխարհաբարի), քաղուած՝ Փեթրարքայի սիրած այգիներէն, հիւսուած՝ Լօրայի սիրահարին վճիտ արցունքներով:

Արձակուրդի մէջ, գաւառակա՛ն այս այգեւէտ անկիւնէն՝ չեմ կրնար գրել ինչ որ պիտի գրեմ: Սպասէ, ուրեմն, Փարիզ վերադարձիս, որպէսզի հետեւիմ նօթագրութիւններուս՝ տալու համար թուականներ եւ անուններ, ճշգրտօրէն:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

Մեր նախորդ գրութեամբ կ'ըսէինք թէ պակասաւոր պիտի ըլլար այս յօդուածաշարքը, եթէ չհետեւէինք քայլ առ քայլ Օտեանի գործունէութեան Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ, իր «մուտք»էն մինչեւ «ելք»ը:

Ուրեմն Սահմանադրութեան առաջին տարին, 1860 — 61, Օտեան անունով կը հանդիպինք իր հօրը, Պօղոս Աղա Օտեանի, իբրեւ Քաղաքական Ժողովի անդամ: Իսկ 1861 Մայիս 25ին ալ կազմուած է Լրագրական Խառն Յանձնախումբ մը, բաղկացած եօթը հոգիէ: Հոս կը յիշատակուի առաջին անգամ Գրիգոր Օտեան անունը:

Մինչեւ 1863 Սեպտ. 20, Ազգ. Սահմանադրութեան ձեւականօրէն վաւերացեալ բնագիրը պըտոյտ կը կատարէ քանի մը անգամ Պատրիարքարանէն Բարձրագոյն Դուռ՝ եւ փոխադարձաբար: Թուրք պետութեան եւ Ալի փաշային հետ այս խնդրով կը զբաղի մասնաւորապէս Գր. Օտեան: Իր խօսելու եւ խօսածը համոզիչ, հրապուրիչ դարձնելու ընդունակութեամբ վերջապէս կը յաջողի կառավարութենէն ստանալ Սահմանադրութեան վերջնական վաւերացեալ պատճէնը, եւ, 1863 Սեպտ. 20ին գումարուած, Ազգ. Ժողովի առաջին նիստին ինք կ'ընտրուի քարտուղար, ութսուն երեսփոխաններուն մէջէն: Ժամանակակից մը կը գրէ.— «Ատենապետ ընտրուեցաւ Սէրվիչէնը, իսկ ատենադպիր՝ Գր. Օտեանը, որ երեսփոխաններուն մէջ տարիքով ամէնէն պզտիկն էր»:

Այլեւս բացուած էր յառաջդիմելու, անընդհատ բարձրանալու ասպարէզը իրեն համար: Պօղոս արք. Թագթագեան, սահմանադրական առաջին պատրիարքը, Սահմանադրութեան բնագիրը ձեռքը, կը կատարէ իր ուխտը: Դիւանին կողմէ ճառախօսն էր Օտեան:

Այս եւ յաջորդական բոլոր նիստերուն, ուրեմն տարիներուն վրայէն կ'անցնինք՝ հասնելու համար 1869 Սեպտ. 4, երբ Օտեան, Խրիմեան Հայրիկը կը բերէր Կ. Պոլիս, իբրեւ Պատրիարք: Հոսկէ կը սկսին մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն յուզիչ, խռովայոյզ օրերը, երբ Ներսէս պատրիարք Վարժապետեան ակնարկելով Հայրիկին եւ Ազգային Ցաւին, կ'ըսէր. «Հիւանդ ըրաւ մեզ, ամէնքս ալ՝ իրեն պէս»:

Օքթաւ Օպրի, Ֆրանսացի նրբախոյզ պատմաբանը, որ տարիներ անընդհատ խօսած ու գրած է Նափոլէոն Մեծի մասին, տեղ մը կ'ըսէ թէ, «Քորսիքայէն եթէ չմտնէր մայր-հայրենիքի հողը, թերեւս Ֆրանսայի քաղաքական ճակատագիրը ընթանար տարբեր ուղղութեամբ»: Այսօր մենք նոյնը կրնանք ըսել Խրիմեան Հայրիկի մասին եւս: 1869ին եթէ չմտնէր Կ. Պոլիս իբրեւ պատրիարք, թերեւս Թրքահայերուս քաղաքական ճակատագիրը ընթանար տարբեր ուղղութեամբ: Հարստահարութեանց շուրջ իր մատուցած բողոք — տեղեկագիրները սկսան արդէն անջրպետը պեղել մեր եւ Թուրքերուն միջեւ: (Այս մասին աւելի լայնօրէն պիտի արտայայտուինք մեր վեցերորդ յօդուածով):

Ըսինք թէ Գր. Օտեան բերաւ Հայրիկը Պոլիս: Նախ քան 1869 Սեպտ. 4ի պատմական նիստը, նախընթաց «մանր վէճեր»ը կան, որոնք պատճառ դարձան Խրիմեանի յաջողութեան: Կ'արժէ առանց պզտիկ մէկ արծարծումը կատարել հոս՝ միշտ Օտեանին հայրենապաշտ զգացումները երեւան հանելու համար:

1869ի սկիզբը Իգնատիոս Պատրիարք Գագմաճեան միայն 12 օր պատրիարքութիւն կատարելէ ետք, մեռաւ ու իր աթոռը մնաց թափուր: Նոր ընտրութեան մը համար սկսան վէճերը: Եկեղեցական բարձր դասուն մէջ կային Խրիմեանը, Նար Պէյն ու Ներսէս եպիսկ. Վարժապետեանը: Բոլորին ուշադրութիւնը դարձած էր Ներսէսին վրայ: Բայց այս վերջինը տակաւին երիտասարդ՝ հազիւ 35 տարեկան՝ իր եկեղեցական բարձր տիտղոսն ալ ստացած էր Սիսի կաթողիկոսութենէն, փոխան Էջմիածնի: Խուչընդոտներ կային: Խումբ մը եկեղեցականներ մութին մէջ հեռագրեցին Էջմիածին: Իրենց անտեղի հեռագրին բնագիրը անցաւ Գր. Օտեանին ձեռքը ու ան իր հռետորի արժանիքներովը Երեսփ. Ժողովին մէջ պայթեցուց ռումբը: Ահա Օտեանին պատմական ճառին էական մէկ մասը.

— «Ալ ժամ է լռեցնել կիրքերը եւ պատրիարքի

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

Ով իմ անգին, այս վարդերի
Փունջն ընդունիր անոյշաբոյր ,
Քանզի նրանք յանդգնեցան
Թարմութեամբը գեղապարոյր ,

Քեզ հետ մրցել, իբրեւ խանդոտ ,
Եւ դառնալից ախոյեաններ ,

Ես բերել եմ ոտքդ նրանց
Կապած ինչպէս յանցաւորներ :

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԻԼՆԵԿԵԱՆ

ընտրութեամբ զբաղիլ: Բոլոր Ազգը անհամբեր ատոր կը սպասէ: Ազգը կ'ուզէ, որ պարզ, անխարդախ եւ գրագէտ եպիսկոպոս մը պատրիարք ըլլայ, բայց անիկա պիտի չկրնայ ըլլալ, (ակնարկութիւնը Ներսէս Վարժապետեանին է) որովհետեւ ինքն ալ չընդունիր...: Ես կ'առաջարկեմ ուրիշ մէկը, որ արդէն շատերուն սրտին համաձայն է, որ Ազգին ալ սիրելին է եւ որ ճշմարիտ Հայու զաւակ եւ ոչ Նուազ փառք մ'է մեր եկեղեցւոյն : Խրիմեանը »:

Հայրենասէրը հազիւ իր խօսքը վերջացուցած, ժողովականները, ներկայ խուռն բազմութեան հետ միաբերան պոռացին. «կեցցէ Խրիմեանը, կեցցէ Օտեանը»: Նար Պէյ, մասամբ գոհ մնալով որ վերջապէս կ'անտեսուէր Ներսէս Վարժապետեանի թեկնածութիւնը, ինք եւս կը ձայնակցէր Օտեանին՝ աղաղակելով՝ «կեցցէ Խրիմեան սրբազանի պատրիարքութիւնը»: Եւ ներկաները անգամ մը եւս կը ծափահարէին:

Երեսփ. Ժողովին մէջ երբ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, անդին, գաւառի մէջ, Խրիմեան, 1868ին, Գէորգ Դ. կաթողիկոսէն նոր եպիսկոպոս օծուած, Տարօն կը գտնուէր : Երբ հասաւ իրեն բարեբաստիկ լուրը, անմիջապէս ելաւ ճամբայ Պոլիս մտնելու համար: Յուզիչ է Խրիմեանին բաժանումը մայր հայրենիքէն: Տարօնցիք ժամեր ընդհատ քաղաքէն դուրս ընկերացան Հայրիկին ընդհատ ընդհատ համախումբ բացագանչելով .— «Հայրիկ, մեզ չմոռնաս»: Ու Խրիմեան իսկապէս չմոռցաւ Գաւառը: Իր «չմոռնալու» ապացոյցը կուտայ երբ առաջին անգամ շրթները կը շարժէր Պոլսոյ մէջ: Գեղջուկ բայց շինիչ Խրիմեանականութիւնը կը ծագի 1869 Նոյեմբեր 12էն սկսեալ, երբ Ազգ. Ժողովին մէջ իր երդումի ուխտը պիտի կատարէր: Իր փոթորկոտ առաջին նախագահութիւնը կը սկսէր այսպէս.— «Ի՞նչ է պատճառը, որ Սահմանադրութիւնն ուխտի բեռը միայն պատրիարքի կռնակը դրած է եւ երեսփոխանք ազատ են անկից:

Խրիմեան իր Թակարդը կը լարէր եւ կ'առաջարկէր որ երեսփոխաններն ալ երդում կատարէին իրեն հետ՝ Սահմանադրութեան վրայ: Ժողովին Նախագահը, Օտեան, քրտինքները մտած վերջապէս կը յաջողի համոզել Հայրիկը թէ ըստ օրինի, միայն Պատրիարքն է պարտական ուխտել ու զինքը անակնկալի բերելու համար անմիջապէս հարցում կուտայ թէ՝ «Պատրաստա՞ծ էք ձեր ուխտին ձեւը»: Ահա Հայրիկին պատասխանը.

— «Ես ուխտ պատրաստելու պէտք չունիմ, քարոզներս անգամ անգիր կերպով կուտամ ...: Ես արդէն այդ ուխտը ըրեր եմ Հայաստանի մէջ, Մշոյ դաշտին մէջ, իմ մերկ ու բոկոտն զաւակացս առջեւ, իմ հարստահարեալ ժողովրդեանց քով» :

Այս խօսքերէն ետք կը կատարէ աւանդական ուխտը, նախ հաւատարմութիւն երդուելով «Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ դաւանութեան, աւանդութեանց եւ սրբազան կանոնաց» վրայ, յետոյ՝ «Ազգային Սահմանադրութեան ոգւոյն եւ սկզբանց» ու վերջապէս հաւատարմութիւն՝ «Օսմանեան բարեխնամ տէրութեան, որուն մեր ազգը դարաւոր հաւատարիմ գտնուած է, եւ որուն շահը նոյնն է մեր ազգին շահուն հետ»: Խրիմեան, այս խօսքերէն վերջ կը դառնայ մասնաւորապէս Օտեանին ու ներկայ բազմութեան թէ գո՞հ են իր ուխտէն: Ժողովուրդը միաբերան եւ բուռն ծափերով կը պոռայ. «Կեցցէ Խրիմեան Հայրիկը, երկար ապրի Խրիմեան Հայրիկը» :

Թուրք իշխանութեան աչքին փուշ մը ցցուած էր, ու այդ փուշը սկսաւ գործել ...:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԳԷՏԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՀԵՍՏԸ

Անցեալ կիրակի ամփոփեր էինք զանազան կարծիքներ, հետեւեալ հարցի մասին,— Պէ՞տք է որ գրագէտը երկրորդ արհեստ մը ունենայ:

Քանի մը տեսակէտներ եւս.—

ԺԱՔ ԼԸԿՌԷ (դիւանագէտ), պաշտօնատար արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ, որ գրած է «Բոցերու ծոցէն» գիրքը, կ'ըսէ թէ իր երկու գործերը իրար կը լրացնեն: «Թէեւ շատ ուշ որոշեցի հրատարակել, սակայն կը գրեմ պատանութենէս ի վեր: Եթէ զրկուէի երկրորդ արհեստէ մը, պիտի խեղդուէի իմ սեփական էութենէս: Շնորհիւ այս արհեստին, ունեցայ շփումներ, որոնք պատճառ եղան որ թէ դուրս գամ ինքզինքէս եւ թէ ճոխանայ միտքս: Բազմաթիւ ճամբորդութիւններս գրական չէին բնաւ, եւ գրելու մասին չէի մտածեր, երբ կը ճամբորդէի: Անոնց շնորհիւ է որ օտար չեմ նկատեր ոեւէ մարդկային էակ եւ օտար ցեղէ եւ տարբեր մորթէ մարդոց խօսիլ կուտամ միեւնոյն համարձակութեամբ, ինչպէս ես կ'ընեմ: Բայց չեմ կարծեր թէ երկրորդ արհեստի մը բռնադատութիւնը նպաստաւոր ըլլայ մտածման խորութեան, եւ կամ պարտադրէ ոճին աւելի խիստ կարգապահութիւն մը: Երբ մէկը կը զգայ թէ գործ մը կայ իր մէջ, աւելի լաւ է որ կարենայ նստիլ իր գրասեղանին առջեւ առտուընէ մինչեւ իրիկուն:

ՌՈՊԷՌ ՄԷՌԼ (դասախօս), հեղինակը՝ «Օսքար Ուայլտի մասին գրած տեսութեան մը եւ Ուիքէնտ Զույտքօթի մէջ գրքին, հիմնադիր ուսանողական թատրոնի, դժգոհ չէ իր ճակատագրէն :

— Եսասիրական պատճառներով մտայ ուսուցչական ասպարէզը, կը մտածէի թէ ոչ մէկ ուրիշ գործ այնքան պարապ ժամանակ պիտի տար ինծի գրելու, ոչ ալ անկախութիւն ուզածս գրելու: Արհեստս ի գործ դրած ատեն, զգացի թէ կը հետաքրքրէր զիս: Մեծապէս օգտուեցայ: Ինչ որ կ'ընէի ուսուցման մէջ, գրագէտի արհեստիս շարունակութիւնը չէ: Աշակերտներուս համար ամէն տարի կ'ուսումնասիրեմ վեցեակ մը թատերգութիւններ կամ անգլերէն վէպեր: Քննադատական այս աշխատանքը կը կազմաւորէ թէ աշակերտներս եւ թէ զիս: Կ'ուսուցանեմ նաեւ լեզուաբանութիւն, եւ ատոր կը պարտիմ — թէեւ անսպասելի, սակայն տրամաբանական — խօսուած լեզուին ճաշակը, որ կ'երեւի «Ուիք էնտ Զույտքօթի մէջ» վէպին էջերուն վրայ :

ԼԻՒՔ ՏԻՒՌԹԷՆ (բժիշկ).— Գրագէտի մը համար չի բաւեր դիտել կեանքը, պէտք է անոր մասնակից ըլլալ: Արդ, դիտելու տեսակէտէն բժիշկին գործէն աւելի լաւ գործ չկայ: Շատեր կը ճանչնամ, եւ չկայ մէկը որ յաճախ եւ օրուան ամէն մէկ ժամուն, ինքզինքէն դուրս չելլէ գործնական համակրութեամբ մը: Անոնցմէ ոչ մէկը կ'անգիտանայ թէ ինչ կը զգան մարդիկ վտանգի մը, անձկութեան մը, տառապանքի մը առջեւ: Ոչ ալ կայ մէկը որ այնքան շատ մօտէ վերիվայրումներուն եւ այլազան շրջանակներու մէջ :

— Ուրեմն, կը կարծէ՞ք թէ զուգընթաց գործունէութիւն մը անհրաժեշտ է գրագէտին համար:

— Հոգէ մը ազատիլ չէ՞ որուն շնորհիւ կրնաս անմիջական յաջողութենէն անդին, շատ հեռուն նայիլ: Ես լսեցի վիպասան մը որ կը գոչէր : «Օհ, այս տարի ալ պէտք է որ երկու գիրք ածեմ»: Գործը թալաթոսելու տեղ, կը նախընտրեմ դեղագիր գրել, գոնէ գրիչը չի փճացներ ...

ՖՌԱՆՍԻՍ ԱՄՊՐՈՒԷՌ (տնօրէն «Կապոյտ Ուղեցոյցներու» (Guides Bleus) պատմագիր մեծ պարբերաթերթերու, թատերական քննադատ.— Բոլորովին կողմնակից է երկրորդ արհեստին, որովհետեւ կը կարծէ թէ գրագէտը որ կը մնայ զուտ արհեստագիտական գետնի վրայ, օր մը պիտի շփոթէ գրելու ներքին պահանջը, ընթացիկ կեանքի պահանջներուն հետ: Այդպէս եղաւ գրի մեծ թիապարտին՝ Պալզաքի պարագան: Թէեւ գլուխ գործոցներ արտադրեց, սակայն իր բոլոր գրածները յաջող չէին: Վալէրին ալ ապսպրանքի վրայ կը գրէր: Անոնց հակոտնեան է գրագէտին այն տեսակը որ ապրելու համար պէտք չունի իր աշխատանքին: Յաճախ կը պատահի որ ան ալ բռնանայ իր չափազանց ազատութենէն: Կարելի է մէկ կողմէ այս դասակարգին մէջ դնել Ֆլօպէրը որուն համար Անաթօլ Ֆրանս կ'ըսէր, թէ «Քիչ կը մնայ որ ապսպրանքի վրայ յօդուած գրէ» : Իր կարծիքով վտանգաւոր է փղոսկրեայ աշտարակին մէջ փակուիլ ինչպէս եւ ծայրայեղութեան տանիլ ասպարէզին գերութիւնը: Երկրորդ արհեստ մը յաջող միջին ճամբայ մը կը ներկայացնէ : Անոր շնորհիւ կը մասնակցինք կեանքի կիրքերուն եւ պայքարներուն, ինչպէս եւ հաւասարակշռութեան եւ ճշմարտութեան տարր մը կը քաղենք :

ՓԻԷՌ ՄՕԼԷՆ (սպայ, հեղինակ «Դժոխքի երգէոն»ին).— Անտարակոյս պէտք է ունենալ երկրորդ արհեստ մը, առանց որու, ուշ կանուխ թշուառութեան վտանգ կը սպառնայ: Ծանօթ իրողութիւն է որ զուտ գրականութիւնը, բացի հիանալի կամ զայթակղելի բացառութիւններէ, պիտի չկրնայ սնուցանել իր տէրը: Եւ պետութիւնը որեւէ ընկերային առաւելութիւն չի տար, թէեւ շատերուն կը շռայլէ: Պէտք է ուրեմն սօթանել թեւերը ուրիշ տեսակի գործունէութեան մը համար: Ես հպարտ եմ որ հացս կը ճարեմ ոչ թէ գրիչով, այլ ուրիշ ձեւով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Բ.— ԻՐ ՔՈՅՐԸ՝ ՌՈՒԹ

Ռութ վարպետ ռազմագէտ էր, խորամանկ ու վայրագ յեղափոխական մը, բայց հետզհետէ հասկցաւ, որ Ռուսիա, այդ օրերուն չէր ուզեր յեղափոխութիւն մը տեսնել Գերմանիոյ մէջ: Ռուսիա պէտք ունէր Գերմանիոյ զէնքերուն, պէտք ունէր գերմանական հում նիւթերուն եւ մեքենաներուն, պէտք ունէր նաեւ գերմանական ճարտարութեան եւ աշխատանքին, Խ. Միութիւնը կառուցանելու համար: Լենինի մահէն վերջ, Մոսկուայի վարիչները անհրաժեշտ գտան, դէթ ժամանակի մը համար, ընկերվարութիւնը կառուցանել միակ երկրի մը՝ Ռուսիոյ մէջ: Ունեցէք նախ զօրաւոր Ռուսիա մը, կ'ըսէին անոնք, մնացածը ինքնին կուգայ: Զօրաւոր Ռուսիա մը, աւելի վերջը պիտի օգնէ Գերմանիոյ :

Ստալին զինեց գերմանական համայնավարութեան ուրիշ վարիչներուն, Հայնրիխ Պրանտլէրն էր եւ աւելի վերջը՝ Էրնսթ Թելմանի, Ռութի աստղը մարելու վրայ էր: Անոնց ամենայնիւ ընտրուեցաւ գերմանական խորհրդարանի անդամ: Այդ խորհրդարանին ամէնէն բարձր ձայնն էր, ամէնէն անտեղիտալին: Այդ օերու տեղեկաբերներէն մէկը ըսած է.— «Ռութ կը ծիծաղի դէմքի արհամարհոտ ծամածռումներով ու կ'ոռնայ կատաղութենէն: Կը նստի խորհրդարանին մէջ ծայրայեղ ձախակողմը եւ կ'ընդմիջէ Շթէզէմանը, Լուտենտորֆը եւ Թիրփիցը, «փֆույ» պոռալով անոնց երեսին: Գէր է եւ կը խօսի խորհրդարանին մէջ՝ մարմնի զաւեշտական եւ եզակի շարժումներով :

Ռութ կը գտնուէր գերմանական Ռայխսթակի մէջ մինչեւ 1928: Դարձեալ մինչեւ 1928 Համայնավար Միջազգայինի նախագահական դիւանին մէկ անդամն էր: Ան տեսնուեցաւ բոլոր աչքի զարնող համայնավարներու հետ,— Պուխարին, Զինովիեւ, Քամենեւ, Իտալիոյ Թոլիաթթին, Չեխոսլովաքիոյ Կոթվալտը եւ Եուկոսլաւիոյ Թիթօն: Տեսնուեցաւ Ստալինի հետ բազմաթիւ անգամներ: Ստալին կը սիրէր զայն, բայց կը տեսնէր, որ կը մերժէր այն տեսակէտը, թէ նախ կուգայ Ռուսիան եւ ետքը Գերմանիան եւ թէ Մոսկուա ինք պէտք է ճշդէ Գերմանիոյ մէջ կիրարկուելիք քաղաքականութիւնը :

Տեղի կ'ունենային երկար ու տաք վիճաբանութիւններ: Լենին մինչեւ այդ ատեն պաշտպանած էր Ռութը: Անոր ամուսինը դեռ կը մնար գերմանական բանտը, ինչ որ իրեն կ'ընծայէր տեսակ մը փառք: Ռուսիոյ լաւագոյն գործակալն էր Գերմանիոյ մէջ, ամէնէն ուժական եւ տաղանդաւոր համայնավարը այնտեղ, բայց անզուսպ, արմատացած համոզումներով գաղափարապաշտ մըն էր եւ Ստալին պէտք չունէր գաղափարապաշտներու եւ մոլեռանդ կիներու, որոնք պիտի չուզէին լսել իր հրամանները :

Ստալինի հոգերն ալ ծանր էին: Թրոցքի ասպարէզ կը կարդար անոր եւ կ'ուզէր ղեկավարութիւնը խլել անկէ: Դաւադրութի՞ւն մըն էր եղածը: Ռութ այն ատեն Մոսկուա հրաւիրուեցաւ : Ստալին տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ անոր հետ, բայց ան մերժեց տեղի տալ: Գերմանացի համայնավարներն են որ տէրը պիտի ըլլան գերմանական կուսակցութեան եւ ոչ թէ Սովետները, կ'ըսէր ան: Այս բանը, ատկէ շատ առաջ ըսած էր ան Թրոցքիին կամ Թիթոյին :

Ստալին զայն ենթարկեց տնային արգելափակման: Ստիպուած էր ապրիլ տասը ամիս Մոսկուա, միջատներով լեցուն Օթէլ Լիւքսի մէջ, հսկողութեան տակ: Կեփէուն նիւթեր կը հաւաքէր իրեն դէմ :

Միւս կողմէ, իր երկու եղբայրները, ղեկավարներ էին Գերմանիոյ մէջ: Հանս կը դաշնաւորէր խանդավառող յեղափոխական երգեր, իսկ Կերհարտ դարձած էր Կոմինտերնի կազմակերպիչ: Կերհարտ դիրք բռնեց Ռութի դէմ: Կ'ըսէր, որ գործակալներ կազմակերպած է կուսակցութեան եւ Ստալինի դէմ: Անհաւատարիմ մըն էր: Քանի տարի վերջը, երբ Կերհարտ Այզլըր հանուեցաւ Մ. Նահանգներու հակամերիկեան գործունէութեանց կոմիտէին առջեւ, ամբաստանուելով իբրեւ թիւ 1 լրտես Մ. Նահանգներու մէջ, վկայեց.— «Ռութ Ֆիշըր կատաղի թշնամի մըն է համայնավար շարժման: Վտարուած է գերմանական համայնավար կուսակցութենէն: Անոր վտարման մէջ շատ կարեւոր դեր մը կատարեցի» :

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ԶԻՆԿԸՐ

╳ Ֆարուքի արքունականներէն երեք երեւելի — ներ ձերբակալուեցան, չարաշահութեան, անբարոյականութեան եւն. ամբաստանութեամբ:

╳ Կառավարութիւնը որոշեց աճուրդով ծախել Ֆարուքի այլազան ինքնաշարժները, որոնց թիւը 200ի կը հասնի: Պիտի ծախուին նաեւ բոլոր պաշտօնական կառքերը, բացի վեցէն: Նախորդ կառավարութիւնը տարեկան մէկ միլիոն ոսկի կը ծախսէր այս կառքերուն տեղաւորման համար: Դարձեալ խնայողական նկատումներով որոշուեցաւ ուժի գեղչել օրինական տօները:

╳ Գերման ելմտագէտը, Տոքթ. Շախտ, թելադրած է Եգիպտոսի կառավարութեան պատրաստուելիք աշխատանք հաստատել մէկ ամիս, գլուխ հանելու համար ռազման ծրագիրները:

Կարմիրներու ներքին տագնապը

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը առջի օր հրատարակեց այն տեղեկագիրը որ կը դատապարտէր երկու ամբաստանեալները, Անտրէ Մարթի եւ Շարլ Թիյոն:

Տեղեկաբերը, Լէոն Մովէ, անդամ Քաղաք. Բիւրոյին, Մարթին կ'ամբաստանէ թէ հատուածական կամ ընդդիմադիր գործունէութիւն մը փորձած է, երեք տարի առաջ, երբ կը ծրագրէր տեղեկատու մը հրատարակել, քննադատելով Մորիս Թորէզի ուղեգիծը: Իսկ Թիյոն կ'ամբաստանուի թէ գաղտնի հաշիւ մը պահած է դրամատան մէջ, փոխանակ դնելու կուսակցութեան տրամադրութեան տակ: Ամբաստանեալը խոստովանած է թէ այս գումարները կրնային յատկացուիլ ընդդիմադիր գործունէութեան մը:

Տեղեկագիրը մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ մինչ Թիյոն խոստովանած է իր սխալները, «Մարթի յամառեցաւ ուրանալ էականը... մերժեց խօսիլ Թիյոնի հետ ունեցած գրոյցի բովանդակութեան մասին»:

Երէկ առտու «Իւմանիթէ»ն հրատարակեց երկու ամբաստանեալներուն նամակները, որոնցմով կը խոստանան «ինքնաքննադատութիւն» կատարել: Մարթի գրած է Սեպտ. 26ին, խոստովանելով թէ կեդր. Կոմիտէն իր մասին վճիռ արձակեց «ներկայ անդամներու միաձայնութեամբ, մէջն ըլլալով ես» եւ կը յայտարարէ, — Որոշուած եւ իմ կողմէ ընդունուած ինքնաքննադատութիւնը պիտի կատարուի, համաձայն տրուած յանձնառութեան»:

Թիյոն ալ Սեպտ. 24 թուակիր յայտարարութիւն մը ուղղելով, կ'ըսէ թէ «հրապարակաւ հաւատիք պիտի տայ թէ հաւատարմութեամբ պիտի վարուի կուսակցութեան հետ»:

Երկու ամբաստանեալներն ալ այս առթիւ իրենց վրդովումը կը յայտնեն արտաքին «թշնամիներուն դէմ, որոնք կը փորձեն խախտել կուսակցութեան միասնականութիւնը»:

Ինչպէս կ'երեւայ, այս յայտարարութիւններն ալ գոհ չեն ձգած կուսակցութեան Քաղաք. Բիւրօն, որ երէկ հրատարակուած ցնկոյցին մէջ կ'ըսէ. — «Քաղաք. Բիւրօն անբաւարարելի կը գտնէ երկու ընկերներուն յապաղումը՝ որ ցոյց կուտան իրենց ինքնաքննադատութիւնը կատարելու համար: Այլեւս կարելի չէ հանդուրժել այս ընթացքին որ կեր կը ճարէ թշնամիներու պայքարին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Սաատի Մունիայի: Ապտուլլահ Եաֆի մերժած էր այդ պաշտօնը:

ԻՐԱՆԻ վարչապետին վերջին ծանուցագրի մասին լուսաբանութիւններ պիտի պահանջէ Անգլիան, միեւնոյն ատեն խորհրդակցելով Մ. Նահանգներուն հետ: Թէհրանի կարեւոր թերթերէն մին կը յայտարարէ թէ «ամէն բան պատրաստ է, խորհրդային խմբակցութեան ծախելու համար Իրանի քարիւղը»:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մօտ օրէն, բացառիկ պատրաստութեամբ:

╳

Գրընոպլի մէջ

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի:

╳

Լիոնի մէջ

18 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետարանի սրահը:

╳

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 12ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ:

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin:

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»

Պիւֆէ Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68:

LE FRUIT DEFENDU

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը կը ներկայացուի Gaumont-Palace, Colisée եւ Le Berlitz սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պօմօնի Կապ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի 2 հոկտ.ին: Կը դասաւանդէ ուսուցչուհի Տիկին Ա. Տէօքմէճեան:

╳

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Լա Վալպառէլի, Լաֆոմի եւ Սէն Մարսէյլի շրջանի դպրոցի դասաւանդութիւնը կը սկսի 2 հոկտ., հինգշաբթի օր, ուսուցչութեամբ Ազգին Մարտիրոսեանի:

Արձանագրութեանց համար դիմել հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Աստիկ Աչճեանի բնակարանը:

⁂

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Սահակ Մեսրոպ դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին 2 Հոկտ. հինգշաբթի ժամը 2ին: Արձանագրութեան համար այժմէն դիմել Պ. Նուպար Տէր Մինասեանի, ամէն օր կէսօրէ ետք ժամը 6—8: Ուսուցիչներ Պ. Ազգին Մարտիրոսեան եւ Տիկին Մանուշ Շամիրեան:

╳

ՎԵՐԱՄՈՒՏ. — Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի Երեմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկսին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին: Ուսուցչուհին է Տիկին Ա. Բալըեան:

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ամէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Երեմեան սրահին մէջ:

╳

ՇԱՒԻԼՅԻՆԵՐՈՒՆ

Վերաբացում Շաւիլի մանկապարտէզին, Հոկտ. 2, հինգշաբթի առտու: Դաս պիտի տայ կարող ուսուցչուհի մը: Հայրեր եւ մայրեր, փութացէք ղրկել ձեր զաւակները: Այս տարի եւս ձրի է:

Վարչութիւն

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ յառաջիկայ 28 Սեպտեմբերի կիրակին պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն եւ Ս. պատարագ, ապա մատաղի օրհնութիւն եւ բաշխում:

Փափաքողները կրնան միասին բերել իրենց ճաշը: Իրենց տրամադրութեան տակ է եկեղեցւոյ ընդարձակ եւ մաքուր բակը:

Անոնք որ կը փափաքին նուիրել մատաղցու ոչխար մը կամ գնման մասնակցիլ իրենց նուէրներով, այժմէն թող հաճին իրենց բաժինը ղրկել հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Միհրան Շէշմանեանի, 71 rue Jean Jaurès, Arnouville les Gonesse (S. et O.) եւ կամ յանձնել Փարիզ, 78 rue Lafayette, բակին մէջ դանձապահ Պ. Կարպիս Գասապեանի, Պ. Արփիար Մարտիրոսեանի եւ Տ. Աղդէ քհնյ. Փայլակեանի:

Gare du Nordէն շոգեկառք 8.34, 10.05 եւ 11.08:

ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ ԿՐԿՆԵԼ

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ անվճար ծանուցումներ հրատարակելու:

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք սակացոյցը. — ՄԱՀԱԶԴ 1500 ֆրանք:

Նշանախօսք, ամուսնութիւն, ծնունդ 1000 ֆր., Ցաւակցութիւն, շնորհակալութիւն, հոգեհանգիստ 500 ֆրանք:

«Կ'ուզուի»ներ մէկ անգամը 400 (երեք անգամ 1000: Կը փնտռուի 300 (մէկ անգամը):

Մասնաւոր պայմաններ առեւտրական ծանուցումներու համար:

╳ Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ որ ստիպուած ենք դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժանորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած մանտա-չէքերուն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը:

ԱՆԻԷՌ ՍՈՒՐ ՍԷՆ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԱՆՆԷՐ ՓՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտ. 6 շաբաթ երեկոյէն մինչեւ լոյս, Սահակ Մեսրոպ դպրոցի սրահին մէջ: Ճոխ յայտագրով ու զանազան անակնկալներով:

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ Մուրատ Ուսումն. Միութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի Երեմեան սրահը:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Ս. Սիսլեանէ 2000 ֆր., իր այցելութեան առթիւ:

ԶՈՄԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ — ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Ապրիլեան Սերունդի (նախկին ԶՈՄ) թէյասեղանը եւ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենան 5 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 rue Cadet, արձարանին վերնայարկը:

Օրակարգ. — 1) Զեկուցում: 2) Մայրերու Փառատօնի պատրաստութիւն, (Միւթիւալիթէի մեծ սրահը վարձուած է): 3. Տարեկան պարահանդէսի որոշում: 4) Վիճակախաղ: 5) Երկու յանձնախումբերու ընտրութիւն, (մէկը միմիայն տիկիններէ բաղկացած): 6) Զանազան կարեւոր հարցեր:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. ԱԺՏԷՐԵԱՆ կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մասնաւորներու եւ խումբերու, ամէն օր, ինչպէս նաեւ իրիկունները: Գրել հետեւեալ հասցէին. A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13):

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Կը փնտռուի Փարիզի կամ շրջանին մէջ յարկաբաժին մը, «ըբփըրիզ»ով, փողոցի վրայ: Գրել Calouste Krigorian, Le Theil s/Huisne (Orne):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր անդամուհիներէն Տիկին Իղաբեր Փափազեանի, իր ամուսնոյն Պ. Վարդան եւ զաւկին ինքնաշարժի ծանր արկածի մը առթիւ, մաղթելով շուտափոյթ եւ կատարեալ ապաքինում արկածեալներուն:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 30 Septembre 1952 Երեքշաբթի 30 ՍԵՊՏԵՄ.

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6878-Նոր շրջան թիւ 2289

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ԼՄԱՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻՆ

Ամէն մը ի վեր Թուրք թերթերը «Հայկական Հարց»ով կը զբաղին, սարէն ձորէն պատմութիւններ թխելով կամ զանազան յուշեր քրքրելով :

«Սոն Թէլէկրաֆ»էն ետք, որուն Յուշերը հրատարակեցինք ժամանակին, ուրիշ թերթ մը, «Սոն Սաաթ», յօդուածաշարք մը սկսեր է, — «Իսթանպուլ՝ Ջինադադարին» :

Այսօր պիտի կարդաք հատուած մը՝ Գ. Էջին մէջ, պոլսահայ թերթի մը թարգմանութեամբ :

Ինչպէս նախորդները, այս նոր յօդուածագիրն ալ, Էնվէր Նաճի, պատմութիւնը կը սկսի Հնչակ - Դաշնակով, յանգելու համար նոյն եզրակացութեան — յանցաւորը Հայն է, ոչ թէ Թուրքը :

Եւ ինչպէս բոլոր Թուրք յօդուածագիրներն ու հրապարակագիրները, ան ալ իրար կը խառնէ դէպքերը եւ թուականները : Սուտն ու իրաւը : Եթէ պատահաբար չիտակ ալ խօսին, պատուոյ տեղը կը գրաւէ միշտ սուտը, — իննսուն առ հարիւր :

Ոչ մէկ փորձ՝ գոնէ ժամանակակից դէպքերը ուշադրութեամբ արձանագրելու :

Բոլորն ալ ի յառաջագոյնէ որոշած են թէ ո՛ւրկէ պիտի սկսին եւ ուր պիտի յանգին, ամբոխին կեր ճարելու համար : Ծիշդ ինչպէս լուր կը թխեն, իբրեւ «վերջին հեռագիր կամ վերջին ժամ» :

Այսպէս, Էնվէր Նաճի կը պատմէ.

— «Ռուսական գրաւման շրջանին Հայերը ձեռք առին իշխանութիւնը : Դաշնակ եւ Հնչակ կոմիտէները այս յաղթանակի օրերուն ձեռք ձեռքի տալով համարձակեցան Թուրքերը տարագրել :

Մի՛ հացնէք, — ե՞րբ եւ ո՞ւր :

Շարունակութենէն կ'իմանաք տգիտութեան եւ լրբութեան խորութիւնը.

— «Այս անգութ գործելակերպը մեծապէս ջղագրգռեց Թուրքերը : Այդ շրջանին բովանդակ երկրին մէջ Հայոց դէմ ատելավառ քինախնդրութեան եւ վրիժառութեան զգացում մը ծայր տուաւ» :

Այս դէպքերուն վրայ, Իթթիհատը «գիշեր ու ցերեկ նիստ գումարելով որոշեց Հայերը զանգուածաբար արտասահման (?) աքսորել եւ Թուրքերուն յոռի վերաբերում ցոյց տուողներն ալ անգթօրէն բնաջնջել» :

Փառք տուէք որ վերջապէս կը խոստովանին թէ որոշուեցաւ «զանգուածօրէն աքսորել» եւ «անգթօրէն բնաջնջել» :

Տարիներ առաջ, երբ չանսատակ Թալէաթը զեկուցում կուտար իրենց կուսակցական ժողովին մէջ, պարզապէս կ'ըսէր թէ կարգ մը «անպատեհութիւններ» ծագեցան, ժողովուրդը այլուր փոխադրած ատեն :

Բայց, ուշադրութեամբ կարդացէք ամբողջ յօդուածը, եւ պիտի տեսնէք ակներեւ խարդախութիւնը :

— Զանգուածային տարագրութիւնը եւ բնաջնջումը տեղի կ'ունենան իբրեւ հետեւանք ... Թուրքերու տարագրման : «Երբ ռուս բանակները արեւելեան Անատոլու մտան, Էրզրումը գրաւեցին եւ մինչեւ Սվազ յառաջացան» :

Ուրեմն Էնվէր Նաճի չի՛ գիտեր թէ հայ ժողովուրդէն հետք մնացած չէր երբ ռուսական բանակները Էրզրումը գրաւեցին (1916), թէ առաջին տեղահանութիւնները սկսած էին 1915 Փետրուարին (Զէյթուն) :

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ Իթթիհատը շատոնց արձակած էր իր վճիռը, եւ պատեհ ժամուն կը սպասէր, զայն գործադրելու համար :

Եթէ յօդուածագիրը Վասպուրականի հերոսամարտին կ'ակնարկէ, իբրեւ սկզբնապատճառ Հայաջինջ Սարսափներուն, թող քիչ մը պատմութիւն կարդայ, եւ կը լուսաբանուի :

Ի վերջոյ պիտի չգտնուի՞ Թուրք հրապարակագիր մը որ լման խօսի, երբ կը գրէ պատմական դէպքերու մասին :

Տակաւին քանի՞ տարի Թուրքը պիտի մրոտէ, միշտ վառ պահելով խուժանավարութեան կրակը : Թունաւորելով Թուրք նոր սերունդին ալ միտքը :

Ի՞նչ է տարբերութիւնը սուլթանական, իթթիհատական եւ հանրապետական կարգուսարքին միջեւ, երբ նոյն «մասալ»ները կը հրամցնեն յաւիտենօրէն, իբրեւ պատմութիւն : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ

— Ինչո՞ւ մահերը կը ծանուցանենք մեր թերթերուն մէջ, բայց երախայի մը ծնունդեան լուրը չենք տար ...

— Մեր ժողովուրդը, ամէն քայլ, հաշիւով կ'առնէ... Մահազդը, ընդհանրապէս, յառաջաբանն է այն աղուոր խօսքերուն, որոնք յուղարկաւորութենէն քանի մը շաբաթ — կամ քանի մը ամիս — վերջը պիտի արտասանուին հանգուցեալին բարեկամներուն կողմէ : Նորածին երախայի մը մասին ինչ ճառ կրնաս խօսիլ... Խեղճը, եւ կայ, եւ չկայ : Ոչ խելք ունի, ոչ ալ մեղք : Ոչ «մեծ հայրենասէր է», ոչ ալ «անբասիր նկարագրի տէր» մէկը... Ոչ «հաւատարմօրէն ծառայած է ազգին», ոչ ալ «պաշտած է իր եկեղեցին». — Ոչ «բացառիկ շնորհքներով օժտուած գրագէտ» է, ոչ ալ «տաղանդաւոր բանաստեղծ» : Ոչ «իր գիւղին վարժարանը աւարտած է, մեծ յաջողութեամբ», ոչ ալ «ամէն տարի Ծրագալոյցին Դանիէլը կարդացած է» : Ո՛չ թաղական եղած է, ոչ ալ «բարեպաշտ ազգային» : Ոչ «իր ուժեղ գրիչը ի սպաս դրած է հայ ժողովուրդին», ոչ ալ «բարեգործութիւնը իր կեանքին գլխաւոր նպատակը ըրած է» : Ոչ ընտանիքի «պատուական հայր» եղած է, ոչ ալ, «իր ճակտին քրտինքով, շուկային մէջ պատուաւոր դիրքի մը հասած է» : Ոչ «իր սեւին պատիւ բերող տանտիկին» մը եղած է, ոչ ալ «տիպար մայր մը» : Կ'արժէ՞ այս տեսակ անպէտ արարածով մը զբաղիլ...

— Ըսել կ'ուզես որ մեր բոլոր հանգուցեալները այդ շնորհքներն ու առաքինութիւնները ունեցա՞ծ են ...

— Լուսաբանուելու համար, կարդա մեր Տխրունիները : Ուրի՞շ հարցում ...

— Ձե՞ս կարծեր որ միութիւնը զօրութիւն է...

— Այդպէս ըսուած է...

— Շատ լաւ, ուրեմն ինչո՞ւ մեր բազմաթիւ ու բազմագոյն Հայրենակցականները չեն միանար ու չեն հիմներ համահայկական մարմին մը : Գաւառականները առանձին, առանձին կրնաս կոտրել, բայց երբ իրարու կապուին եւ խուրձ մը ...

— Սխալ փտանգաւոր բառեր արտասանել : Խուրձը Մուսոլինիին խորհրդանշանն էր : Լռէ, պատին վրայ ճանճ կայ...

— Ինչո՞ւ պիտի լռեմ եղեր : Մեր ռամկավարներուն ալ խորհրդանիշն է :

— Կարճ կապէ : ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍՊԱՀԱՆԻ (Իրան) շարժանկարները աւարի տրուեցան կրօնական մոլեռանդներու կողմէ, այն առարկութեամբ թէ կը շարունակէին ներկայացումներ տալ սուգի ամսուն (Ռամազան) : Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ ցուցարարներ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճին կազմութիւնը նորէն յանձնուեցաւ Ապտուլլահ Եաֆիի : Ընդդիմադիրները կը պահանջեն ծրագրուած բարենորոգումներու գործադրութիւնը, այլապէս երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի :

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒԹՈՒՐՔ սահմանագլուխին վրայ երկու պուլկար զինուորներ կրակեցին երկու Թուրք զինուորներու վրայ : Մէկը վիրաւորուեցաւ, իսկ միւսը ձերբակալուեցաւ :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Միջազգայինի համագումարը տեղի պիտի ունենայ Միլանի մէջ Հոկտեմբեր 14էն 21 : 34 ազգային կուսակցութեանց կողմէ պիտի մասնակցին 200 պատգամաւորներ, իբրեւ ներկայացուցիչները 10 միլիոն անդամներու : Հոկտեմբերի սկիզբը տեղի պիտի ունենայ նաեւ Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը :

ԶՕՐ. ՊՐԷՏԼԻ, Մ. Նահանգներու սպայակոյտին պետը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի մէջ, յայտարարեց թէ նուազած է Խ. Միութեան յարձակման վտանգը որ կը նախատեսուէր 1954ի համար, «բայց պէտք չէ որ թուլցնենք մեր վերազինման ճիգերը» : Զօրավարը անհրաժեշտ կը գտնէ որ դաշնակիցները փոխադարձաբար իրարու հաղորդեն կարգ մը հիւլէական գաղտնիքներ :

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐ ծագեցան Ֆրանսայի եւ ամբողջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ահագին վնասներ պատճառելով : Ծովային երթեւեկն ալ խանգարուած է :

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

«ՎԱՖՏ»Ը ՉՈՒԶԵՐ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻԼ — ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՇՆՈՐՀԵՑ ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 6, ԱՅԼԱՊԷՍ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՊԻՏԻ ՀԱՄԱՐՈՒԻ

«Վաֆտ», Եգիպտոսի ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը, բացառիկ ժողով գումարելով, միաձայնութեամբ որոշեց կուսակցութեան նախագահ պահել Մուսթաֆա Նահասը : Այս որոշումը բացորոշ ըմբոստութիւն մըն է կառավարութեան դէմ որ անմիջապէս բացառիկ վիճակ յայտարարեց Գահիրէի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար : Զինուորներ գրաւեցին ամէնուրեք կայանը եւ բոլոր պաշտօնական շէնքերը, պողպատէ սաղաւարտներ դնելով եւ սուինները պատրաստ պահելով :

Վաֆտի գործադիր խորհուրդը ոչ միայն նախագահ կը պահէ Նահասը, այլեւ կը մերժէ արձանագրուիլ ներքին նախարարութեան մէջ, ինչպէս կը տրամադրէ կուսակցութեանց վերակազմութեան օրէնքը :

Այս պարագաներուն մէջ, Վաֆտը այլեւս օրինական հանգամանք չունենալով, լուծուած պիտի համարուի եւ իր ստացուածքն ալ պետութեան պիտի փոխանցուի, ինչպէս յայտարարեց կառավարութեան ներկայացուցիչը : Օրէնքին գործադրութիւնը կը սկսի Հոկտեմբեր 6ին, ուրեմն Վաֆտի պայմանաժամ տրուած կ'ըլլայ մինչեւ այդ օրը : Թերթերը կը գրեն թէ կուսակցութեան դրամը, 90.000 ոսկի, պիտի յատկացուի բարեգործական նպատակներու :

Կարծողներ կան թէ կուսակցութիւնը գաղտնի պիտի գործէ — ինչպէս կ'ընէր Իսլամ Եղբայրութիւնը — եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ :

ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ՆԱՀԱՍԻ ԴԷՄ

Անպաշտօն նախարար մը, Ֆէթհի Րըտվան, հրապարակաւ շատ ծանր մեղադրանքներ ուղղեց Նահասի դէմ, որ եօթն անգամ վարչապետ եղած է : «Եթէ, ըսաւ, Նահաս չհրաժարի կուսակցութեան ղեկավարութենէն, պիտի ամբաստանուի ոչ միայն վարչական, այլ եւ քաղաքական յանցանքներով :

— «Նահաս իր ամբողջ կեանքին մէջ աշխատած է որ Եգիպտոսի ժողովուրդը ծառայական դիրք մը բռնէ Մեծն Բրիտանիոյ հանդէպ : Ան թոյլ տուած է որ չահագործուի Ֆարուքի կողմէ, միջամտելով բարձր անձնաւորութեանց դէմ բացուած դատերուն, անձնաւորութիւններ որոնք կ'ամբաստանուէին թէ պակասաւոր զէնքեր ճարած են բանակին, Պաղեստինի պատերազմին ատեն : Նահաս Անգլիոյ դաշնակիցը եւ սիրուկն էր, եւ ճոխութեան մէջ կ'ապրէր շնորհիւ իր դիզած հարստութեան : Ան անգլեւեգիպտական դաշինքը խզեց պարզապէս պահելու համար իշխանութիւնը : Իր կառավարութիւնը պատասխանատու է Իսմայիլիայի եգիպտացի ոստիկաններու ջարդին եւ Գահիրէի յունուար 26ի խռովութեանց» :

Այս հրապարակային ամբաստանութիւնը կը բաղկանար 3000 բառերէ : Կառավարութիւնը բազմաթիւ փաստաթուղթերը հաւաքած է որոնք վճռապէս կը հաստատեն թէ Նահաս չարաչար գործածած է իր իշխանութիւնը, թէ Տիկին Նահաս ահագին հարստութիւն դիզած է շնորհիւ իր ամուսնին ազդեցութեան, եւ թէ Ֆարուք 300.000 տոլար քաշած է պետական գանձէն, առեւտրական ձեռնարկի մը համար :

Նախարար Րըտվան շարունակելով իր մեղադրանքները, յայտարարեց.

— «Ազատութեան եւ անկախութեան այս ախոյեանը կը վախնայ դատական ատեանէն, վասն զի դատավարութիւն մը միայն կառավարական խնդիրներով պիտի չսահմանափակուի : Օրէնքին նպատակն է քաղաքական կեանքէն հեռացնել բոլոր անոնք որոնք հարստութիւններ դիզեցին, պալատներ շինեցին եւ ճոխութեան մէջ կ'ապրին շնորհիւ չքաւորներու արիւնին եւ քրտինքին : Վաֆտը կրնայ իր ուզած դիրքը բռնել. բայց կառավարութիւնը պիտի չվարանի կերտել Եգիպտոսի նոր պատմութիւնը : Վաֆտը կասկածի սերմեր կը ցանէ տագնապալի պահու մը, առանց պատասխանատուութիւն ստանձնելու այդ ծանրակշիռ արարքին համար : Ան կը ջանայ անգլ. դեսպանատունը խառնել զուտ ներքին գործի մը, մինչ կառավարութիւնը պայքար բացած է ապականութեան դէմ, Եգիպտոսի քաղաքական կեանքը մաքրելու համար :

✕ Կիրակի օր զրահապատ կառքեր եւ զինուորական ջոկատներ պաշարման տակ առած էին Նահասի բնակարանը, որեւէ ցոյց արգիլելու համար : Մամնաւոր քննիչներ հարցաքննեցին Նահասը եւ տիկինը, երկու նոր ամբաստանութեանց մասին : Մինչ այս մինչ այն, Վաֆտը կը շարունակէ պայքար մղել աշխարհակալութեան դէմ, պնդելով թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ խորտակել կուսակցու —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂՄԿԱԼԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ՄԸ ԵՒ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 24 (Յառաջ).— Ամբողջ տասն օր, Լիբանանի գլխաւոր քաղաքները եւ յատկապէս մայրաքաղաքը, Պէյրութ, հանդիսացան՝ այս երկրին համար պատմական մնալու սահմանուած անցքերու թատերավայրը: Եւ այդ անցքերը, իրենց վերջնական պսակումը գտան երէկ, երբ երեսփ. ժողովի միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ Հանրապետութեան նոր Նախագահը:

Տագնապը, որ ունէր դերազանցապէս բարոյական նշանակութիւն եւ անդրադարձած էր երկրի քաղաքական կեանքին վրայ, սրուեցաւ մօտաւորապէս մէկուկէս ամիս առաջ, երբ խորհրդարանի ընդդիմադիր փոքրամասնութիւնը, իրենց գործակից արտախորհրդարանական կարգ մը ճակատներու հետ, կազմակերպեց բողոքի մեծ ժողով մը, պետական կեանքին մէջ տիրող ապականութեանց դէմ: Այդ ժողովէն սկսեալ, երբեք չդադրեցան խլրտումներն ու խմորումները, որոնք պիտի յանգէին վերջին տասնօրեակի դէպքերուն:

Նախկին վարչապետ Պ. Սամի Սոլհի հրաժարման հետ, բացէ ի բաց հաստատուեցաւ, որ խախտած էր խորհրդարանական մեծամասնութեան միասնականութիւնը: Իրարու դէմ ելած էին միեւնոյն մեծամասնութեան պատկանող երեսփոխաններ եւ նոր կառավարութեան մասնակցող նախարարներ: Այս անհամաձայնութիւնը բնականաբար կուգար զօրացնել բողոքող ընդդիմադիրներու դիրքը, որուն կը յարէին նաեւ մեծամասնութեան պատկանող եւ իրերու վիճակէն դժգոհ երեսփոխաններ ալ:

Այս կազմով զօրացած եւ արտախորհրդարանական — ժողովրդական — կարեւոր հոսանք մըն ալ իրեն հետը ունեցող ընդդիմադիրներն ու անոնց գործակիցները, սկսան կիրարկել ճնշումի ուժեղ քաղաքականութիւն մը յատկապէս Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Պշարա Խուրիին դէմ, պահանջելով անոր հրաժարականը: Պայքարին միակ նշանակէտը դարձած էր Պ. Պշարա Խուրին, ոչ միայն այն պատճառով, որ կառավարութիւնը հրաժարած ըլլալով կառավարական Թիրախը այլեւս գոյութիւն չունէր, այլ եւ մանաւանդ այն նկատումով, որ բոլոր ընդդիմադիրները, բուն դժգոհութիւն մը ունէին Նախագահի անմիջական շրջապատին դէմ եւ կը հռչակէին զայն ապականութեան բոյն: Ուրեմն, յաջողելով հրաժարեցնել Նախագահը, ինքնին մաքրած պիտի ըլլային անոր այդ անմիջական շրջապատը:

Գործի անցան եւ ճնշումը զօրացուցին՝ դիմելով արմատական ձեւի մը.— Սեպտ. 15ին, երկու օրուան համար յաջողեցան փակել տալ Պէյրութի եւ ուրիշ չորս քաղաքներու բոլոր խանութները: Ցոյցը ստացաւ իրապէս համաժողովրդական կերպարանք: Իշխանութիւնները չկրցան արգիլել այս խաղաղ ցոյցը, որ շարունակուեցաւ երրորդ օրն ալ: Ստեղծուած էր ընդդիմադիրներու նախատեսած ջղագրգռութիւնը թէ բարձր եւ թէ ժողովրդական խաւերու մէջ: Ահա այդ ջղագրգռութիւնն էր, որ հասաւ մինչեւ նախագահական պալատը, ուր Պ. Պշարա Խուրի մնացած էր երկու սուրերու միջեւ: Խորհրդարանական մեծամասնութիւնը ներկայացնող 50 երեսփոխաններ կը պահանջէին իրմէ չհրաժարիլ, մինչ ընդդիմադիրները, իրենց դիմումներով եւ համաժողովրդական ցոյցերով, կը ներկայացնէին ճիշդ հակառակ պահանջը:

Եւ նախագահը, տեսնելով որ իրեն կուսակից երեսփոխաններու ձայնը շատ աւելի տկար է քան 3 օր յաջորդաբար ամէն աշխատանք դադրեցուցած ժողովուրդինը, որոշեց ներկայացնել իր հրաժարականը, երեսփ. ժողովի Նախագահին: Ու գործադրեց որոշումը Սեպտ. 17էն 18 լուսնալիք գիշերը:

Ընդդիմադիրները ուրեմն յաջողած էին նաեւ իրենց ծրագրի երկրորդ կէտին մէջ: Կառավարութենէն վերջ հեռացուցած էին նաեւ նախագահը: Այս յաջողութեան վրայ շուկաները վերաբացուեցան Սեպտ. 18ին:

Կը մնար հիմա շահիլ երրորդ եւ վերջին ճակատամարտը: Այն է՝ նոր Նախագահի ընտրութիւնը:

Այս անգամ խմորումները արտօրէն զարգացան խորհրդարանէն դուրս, բոլոր խորհրդարանական հոսանքներու միջեւ, քանի որ նախագահի ընտրութեան թուականն նշանակուած էր Սեպտ. 23ը, եւ հետեւաբար կարճ էր ժամանակը: Այս կարճ ժամանակամիջոցի առաջին իսկ օրերուն սակայն, կացութիւնը սկսաւ բիւրեղանալ: Պարզուեցաւ, որ երբեմնի մեծամասնութիւնն ու հին եւ նոր ընդդիմադիրները կը ներկայացնէին մօտաւորապէս միեւնոյն ուժերը, որոնց առաջինին թեկնածուն էր Պ. Համիտ Ֆրանճիէ, իսկ միւսներունը՝ Պ. Քամիյ Շամուն (երկուքն ալ քրիստոնեայ): Այս կացութեան մէջ էր որ գոյացաւ հիմնական համաձայնութիւն մը, ըստ որում, որ թեկնածուն որ շահի առաւելագոյն քուէները, միւս թեկնածուի կողմնակիցները իրենց ձայները պիտի կեդրոնացնեն առաւելագոյնը շահողին վրայ: Տրամաբանական էր այս հիմնաւորումը, քանի որ առաջին քուէարկութեան 2/3ի մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, երկրորդ քուէարկութիւնը կը կատարուէր եւ այս անգամ, թեկնածուն կ'ընտրուէր ձայներու պարզ մեծամասնութեամբ:

Ընտրութեան նախօրեակին, իրիկուան դէմ, արդէն ճշդուած էր 77 երեսփոխաններէն իւրաքանչիւրին դիրքը: Եւ այս ճշդումով երեւան կուգար, որ Պ. Քամիյ Շամուն ունի արդէն պարզ մեծամասնութիւնը, որուն վրայ կուգային աւելնալ նաեւ մինչ այդ անորոշ համարուած Պէյրութի եւ Պէքայի երեսփոխաններուն ձայները: Այս կացութեան առջեւ, Պ. Համիտ Ֆրանճիէ, անմիջապէս ետ առաւ իր թեկնածութիւնը եւ ասպարէզը բաց մնաց Պ. Շամունի առջեւ:

Մնացածը այլեւս օրինական ձեւակերպութիւնն էր եւ պաշտօնական ընտրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին:

Պատահական ամէն ցոյցի, համախմբումներու եւ դէպքերու առաջքը առնելու նկատումով երէկ առտուան ժամը չորսէն մինչեւ կէսօր, Պէյրութի բնակչութեան արգիլուեցաւ տունէրէն դուրս գալ: Այնպէս որ մայրաքաղաքը, իր բոլոր արուարձաններով, ամբողջութեամբ ամայացած էր:

Ժամը 10ին բացուեցաւ խորհրդարանը եւ կանոնական ձեւակերպութիւններէ վերջ, 10.30ին, գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուեցաւ ընտրութիւնը:

Մասնակցեցան 76 երեսփոխաններ: Ներկայ չէր Հանրապետութեան նախորդ նախագահին զաւակը, Պ. Սէլիմ Խուրի: Պ. Քամիյլ Շամուն ստացաւ 74 քուէ, — մնացած 2 քուէներէն մէկը սպիտակ էր (Պ. Շամունի քուէն, ապահովաբար), իսկ միւսը, կատակի ձեւով տրուած էր ընդդիմադիր ուրիշ երեսփոխանի մը:

Միաձայնութեամբ կատարուած այս ընտրութիւնը ողջունուեցաւ ներկաներու որոտընդոստ ծափերով եւ թնդանօթի հարուածներով: Անմիջապէս վերջ, նորընտիր նախագահը խօսեցաւ ուժեղ ճառ մը, որ կը կազմէր իր քաղաքական ծրագիրն ու հանգանակը: Իսկ այնուհետեւ, ժամը 11.15ին, ըրաւ իր կանոնական երդումը:

Ուրեմն, Լիբանան կ'ունենայ՝ վեց տարուան համար ընտրուած իր նոր Նախագահը, յանձին Պ. Քամիյ Շամունի, որ 52 տարեկան, կորովի եւ բանիմաց անձնաւորութեան մը համբաւը կը վայելէ: Եղած է դեսպան Լոնտոնի մէջ: Մէկն է՝ Մերձ. Արեւելքի արաբական երկիրներու միութեան ականաւոր քարոզիչներէն եւ մեծ յարգ կը վայելէ արաբական աշխարհի մէջ: Ուրեմն, քրիստոնեայ մը ըլլալով հանդերձ, ջերմօրէն սիրուած է նաեւ իր իսլամ հայրենակիցներէն:

Ան կը նկատուէր նաեւ թիւ 1 ընդդիմադիրը, — վարիչը, — ութ ընդդիմադիր երեսփոխաններու մէջ, որոնք կը պայքարէին կառավարութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահին դէմ: Ահա այս չեչտուած հակառակորդին տուին իրենց քուէները երէկ, անցեալի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կազմող երեսփոխաններն ալ: Քաղաքացիական պարկեշտութիւն նշանակող երեւոյթ մըն է ասիկա, որ պատիւ կը բերէ Լիբանանի հանրային դէմքերուն եւ որ այնքան հազուադէպ է ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ահա այսպէս, աղմկալի տասնօրեակէ մը վերջ, Լիբանան վերագտաւ իր անդորրութիւնը, երէկուընէ սկսեալ:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ռուբէն Կոուան ինչո՞ւ եւ ինչպէս գրեց իր «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»ը

Երբ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը պայթեցաւ, ֆրանսական բոլոր թերթերը, անշուշտ ներշնչուած կառավարութեան իրաւասու շրջանակներէն, սկսան ֆրանսաբնակ օտարներուն ուղղուած կոչեր հրատարակել, հրաւիրելով զանոնք զէնք վերցնել հասարակաց թշնամիին դէմ, պաշտպանելու համար այն երկիրը, որ իրենց ամէնէն դժնդակ կացութեան մէջ, զիրենք հիւրասիրեր, իրենց բնակարան եւ աշխատանք հայթայթեր եւ բազմաթիւ իրաւունքներ էր տուեր:

Մեծ էր թիւը այն օտար երիտասարդներուն, որոնք խմբովին պատասխանեցին կոչերուն, դիմելով զինուորագրութեան պաշտօնատուններ:

Անոնց կարգին նաեւ Հայերը, որոնց թիւը՝ պարտադիր թէ կամաւոր ծառայութեամբ, կ'ենթադրուի մօտ տասը հազար հոգի:

Բայց գերմանական գրաւման շրջանին, մէկ կողմէ պարտութեան դառնութիւնը, միւս կողմէ՝ նիւթական եւ բարոյական նեղութիւններ, ու մանաւանդ կարգ մը թթու եւ շահախնդիր շրջանակներու ամէնօրեայ գրգռութիւնները՝ Ֆրանսայի ժողովուրդին սովորաբար ասպնջական եւ հանդուրժող նկարագրին մէջ փոփոխութիւն մը յառաջ բերին ընդդէմ օտարականներու:

Շատ չանցած ցեղապաշտ Գերմաններու ազդեցութեան եւ ճնշումին տակ, Ֆրանսայի մէջ ծայր տուաւ հակահրէական հալածանքը, որ պաշտօնական հանգամանք ստացաւ:

Հակահրէական շարժումը վարելու համար նշանակուեցաւ ընդհանուր տնօրէն մը կառավարութեան կողմէ, ունենալով իր դիւաններն ու պաշտօնէութիւնը:

Հակառակ այս օտարատեաց ու հակահրէական հալածանքին պաշտօնական հանգամանք ստանալուն եւ թափուած բուռն ճիգերուն, Ֆրանսացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը չշեղեցաւ իր բնածին մարդասիրութենէն, որ կը կազմէ Ֆրանսացի ժողովուրդին նկարագրին ամէնէն գնահատելի եւ ցայտուն գիծը: Անխախտ մնաց անհաղորդ բոլոր տեսակի գրգռութիւններուն:

Բարեբախտութիւն մըն էր այս եւ կուգար մեծ չափով թեթեւցնել դառնութիւնը, զոր կը զգային տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ հաստատուած, ամէն պարտականութիւն կատարած եւ մանաւանդ կամաւոր զինուորագրութիւն ըրած օտարականները:

Տեղացի ժողովուրդին վարմունքին մէջ յառաջ եկած այս բացայայտ եւ թշնամական փոփոխութենէն, բնականաբար դերծ չէին կրնար մնալ նաեւ Հայերը, որքան ալ անոնք Ֆրանսայի հանդէպ իրենց սէրը ցոյց տուած ըլլային դրականօրէն:

Պատերազմէն տարիներ առաջ արդէն, կարգ մը անճոռնի եւ անխիղճ լրագրողներ՝ բան գործ ըրած ըլլալ կը թուէին պարբերաբար՝ թերթերուն մէջ արծարծել օտարականներու հարցը, անոնց բացասական գիծերը միայն շեշտելու յետին նպատակով:

Անոնցմէ յիշատակելի կը մնայ Լիւսիէն Ռըպաթէ՝ որ ինքնահաւան եւ ամբարտաւան, բանդէտի հովերով ուռած, օտարականներու մասին իր մէկ յօդուածաշարքին մէջ՝ մասնաւոր եւ կարեւոր անկիւն մը կը յատկացնէր Հայերուն:

Իսկ պատերազմի ընթացքին իր հրատարակած «Les Décombres» անուն գրքին մէջ դարձեալ առիթը կը գտնէր կճելու Հայերը սուր հեգնանքի տարկայ դարձնելով մասնաւորաբար ֆրանսական բանակի հայ զինուորները:

Ուրիշ մը, Ռընէ Մարսիալ, Հրեաներու եւ Հայերու դէմ գրած էր «Les Métis» անունով պժգալի գիրք մը, որուն առաջքը առինք, հրաւիրելով զինքը ճաշի մը, ի ներկայութեան Պ. Պ. Ա. Զօպանեանի, Հրանտ Սամուէլի եւ տողերս ստորագրողին:

Անկէ ետքը Ռընէ Մարսիալ հայանպաստ գեղեցիկ յօդուած մը հրատարակեց «Illustration»ի մէջ, պանծացնելով Հայոց առաքինութիւնները:

Արդէն պատերազմէն առաջ բացի Շարլ Մօրասի Լէոն Տօտէի արքայական «L'Action Française» թերթէն՝ տեղական լրագիրներու մէջ օտարատեաց արտայայտութիւններ չէին կատարուեր, բայց Փարիզի պատերուն վրայ յաճախ՝ երեւային Հրեաներու դէմ գրգռիչ յայտարարութիւններ:

Իսկ Գերմանները, իրենց հակասեմական ատելավառ քաղաքականութեամբ, առաջին իսկ օրէն, քաջալերեցին ու հրահրեցին, սահմանափակ շրջանակներու այս հին տրամադրութիւնները, ու ամէն ջանք թափեցին տարածելու զանոնք ամենալայն խաւերու մէջ:

Մեր նպատակը չէ այս շարժման պատմականն ընել եւ թուել անոր չարաշուք հետեւանքները: Կ'ուզենք մատնանշել միայն անոր ազդեցութիւնը Հայոց վրայ:

Լոթիներու, Քլոտ Ֆարէրներու, Ռըպաթէներու, բժիշկ Ռընէ Մարսիալներու գրգռութիւնները արդէն ճամբայ բացած էին Հայերն ալ դասելու Հրեաներու կարգին: Այս տրամադրութեան հակազդելու համար բազմաթիւ բարեկամներու հրապարակային համակրանքի արտայայտութիւնները ի նպաստ մեզի, գրեթէ անզօր մնացին:

Չեմ գիտեր թէ ինչ ազդեցութիւններէ մղուած, Գերմանները՝ ֆրանսաբնակ օտարականներուն մէջ Հրեաներէն ետք Հայերուն կասկածամտութեամբ նայիլ սկսան:

Գերմաններու մէջ հետզհետէ տեղ կը բռնէր այն միտքը թէ՝ անհետացող Հրեաներուն տեղը կրնան վաղը բռնել Հայերը, զորս կը նկատէին իբրեւ յետամնաց ժողովուրդ մը, զուրկ ազգային մշակոյթէ, անընդունակ զարգանալու եւ որոնցմէ միայն նենգ առեւտուրի եւ սեւ շուկայի հերոսներ կրնան դուրս գալ: Կ'ուզէին նոյնիսկ Գերմանիոյ մէջ բնակող ու գործող սակաւաթիւ հայ գաղութը զրկել կարգ մը իրաւունքներէ իբրեւ ոչ արիական ցեղ,— ինչպէս՝ հեռացում հանրային պաշտօններէ, արգելք Գերմանուհիներու հետ ամուսնանալու եւ ազատ արհեստներ կիրարկելու:

Ինչպէս կը յիշուի, այս երկրին մէջ ալ բազմաթիւ օտարահպատակ հայ բժիշկներ, ատամնաբոյժներ եւ դեղագործներ որոշ ատեն մը զրկուե-

Միջն տողն «Աառաղ»ներ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Սօն Սաաթ լրագիրը յօդուածաշարք մը սկսած է, Էնվէր Նաճի ստորագրութեամբ.— «Իսքանտըլ՝ Զինադադարին»: Անաւասիկ հատուած մը, ուր խոստովանութիւններ ալ չեն պակսիր (16 Սեպտ.).—

1293ի պատերազմէն ի վեր Օսմ. կայսրութեան մէջ հայկական խնդիր մը կար: Սան Ստեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագրերը լայն առանձնաշնորհներ ապահոված էին Հայերուն: Մինչեւ այդ թուականը արտասահմանի մէջ գործող Հայերը Անատոլուի ներսերը թափանցած, այլազան քարոզութեանց ձեռնարկած էին:

Երբ Ապտիւլ Համիտի դէմ Եըլտըզի մահափորձը ձախողեցաւ, Նէճիպ Մէլհամէ երեւան հանեց Հայոց մեղսակցութիւնը այս մահափորձին մէջ: Ասոր վրայ, բազմաթիւ Հայեր ձերբակալուեցան, մէկ մասն ալ աքսորուեցաւ:

Սահմանադրութիւնը հռչակուելէ վերջ սակայն ազատութեան համար պայքարողները սկսան վերադառնալ: Ասոնցմէ Հայոց Պատրիարք Իզմիրլեան սրբ. Իսթանպուլի մէջ Հայոց կողմէ մեծ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ: Հայերը չարաչար գործածելով լայն ազատութեան գաղափարականը, արտասահմանի իրենց երեւելիներն ալ Թուրքիա հրաւիրած էին: Հայ Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւնները այնպէս մը ցոյց կուտային թէ ազատութիւնը ոչ միայն Իթթիհատականներուն, այլեւ Հայոց ալ ջանքով ձեռք բերուած է: Իթթիհատականները ձայն չէին հաներ Հայոց այս անտեղի ցոյցերուն, ընդհակառակն կը ջանային սիրաշահիլ զանոնք: Բայց Հայերը չէին սիրեր Իթթիհատականները, որովհետեւ կը կասկածէին թէ օր մը բոլոր Հայերը ջարդի պիտի ենթարկեն: Վերջապէս Իթթիհատականները հասկցան որ պիտի չկրնան խաբել Հայերը: Ա. ընդհ. պատերազմը առիթ ընծայեց որ երկու կողմերն ալ բանան իրենց թուղթերը: Հայերը Ռուսերուն կողքին դիրք գրաւած էին եւ կռահած որ ապագայ պատերազմը պիտի շահուի Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ կողմէ: Թուրքերուն գործակցութիւնը Գերմաններուն հետ Հայոց հացին իւղ քսած էր: Վերջապէս Թուրքերը պիտի պարտուէին եւ Օսմ. հարուստ կայսրութեան ամէնէն գեղեցիկ մասը Հայոց պիտի մնար: Այս նպատակով Ռուսերուն աջակցութեամբ Հայաստան մը հիմնել կ'ուզէին: Հետեւաբար երբ Սարըղամըշի պարտութենէն ետք ռուս բանակները արեւելեան Անատոլու մտան, Էրզրումը գրաւեցին եւ մինչեւ Սվազ յառաջացան, Հայերուն գործին եկաւ: Այս կռիւներուն ընթացքին Անատոլուի Հայերը գործակցեցան թշնամիին եւ լրտեսութիւն ընելով Թուրք բանակին բոլոր գաղտնի կէտերը հաղորդեցին Ռուսերուն:

Այս ծառայութիւններուն իբրեւ վարձատրութիւն, ռուսական գրաւման շրջանին մէջ Հայերը ձեռք առին իշխանութիւնը: Դաշնակ եւ Հնչակ կոմիտէները այս յաղթանակի օրերուն ձեռք ձեռքի տալով համարձակեցան Թուրքերը տարագրել: Զէնք բռնելու ընդունակները գնդակահարելու եւ կիներն ու աղջիկները անպատուելու ստոր յառաջ գացին: Այս անգութ գործելակերպը մեծապէս ջղագրգռեց Թուրքերը: Այդ շրջանին բովանդակ երկրին մէջ Հայոց դէմ ատելավառ քինախնդրութիւն եւ վրիժառութեան զգացում մը ծայր տուաւ: Իթթիհատ կուսակցութիւնն ալ ընդհ. կեդրոնին մէջ (համբաւաւոր կարմիր ապարանքը որ «Ճումհուրիյէթ» թերթին այժմու խմբագրատունն է) գիշեր ու ցերեկ գումարուելով որոշեց Հայերը զանգուածաբար արտասահման աքսորել և Թուրքերուն յուռի վերաբերում ցոյց տուողներն ալ անգթօրէն բնաջնջել:

Այս գաղտնի որոշումներուն մէջ առաջնակարգ դեր ունեցան Էնվէր, Թալէաթ եւ Ճէմալ փաշաները, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Տքթ. Պահաէտտին Շաքիր: Պատերազմի երրորդ եւ չորրորդ տարիներուն բախտը Թուրքերուն դէմ դարձաւ եւ հասկցուեցաւ որ Գերմանները պիտի պարտուին:

Հայերը սկսան ցնծութեամբ սպասել արդիւնքին, տեսնելով որ իրենց յոյսերը իրականալու վրայ են: Բայց 1917 Հոկտ. 7ին Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ եւ Ցարը տապալեցաւ: Հայոց համար աղէտ մըն էր ասիկա: Արդարեւ պոլշեւիկները գործի գլուխ գալէ ետք ալ ոչինչ նկատեցին Հայերը:

Բրէսթ — Լիթովսքի դաշնագրով, 1918 Մարտին Թուրք սահմաններէն անդին հիմնուած Հայկ. պետութիւնը, որուն մայրաքաղաքն էր Երեւանը, կարճատեւ կեանք մը ունեցաւ: Բոլոր այդ դէպքերը պատճառ եղան որ Հայերը Ամերիկացիներուն կողմը դառնան: Հայ մեծահարուստները ահարկու քարոզութեան մը լծուելով յաջողեցան հաւատացնել Ամերիկացիներուն թէ Թուրքերը սուրէ անցուցած են բոլոր Հայերը: Դաշնակ կուսակցութիւնը իբրեւ ոճրագործ մահուան դատապարտեց Իթթիհատի պետերը որոնք զոհ գացին Հայոց գնդակներուն:

Գաղութէ գաղութ

ՋՈՒՄՇՈՒԴ ՂԱՐԻԲԱՆ (բուն անունով Մարտին Տէր Գալուստեան) որուն մահը գուժած էինք, ծնած էր 1882ին Թիֆլիս: Պատանի տարիքէն մըտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Մասնակցած է զէնքի փոխադրութեան, ինչպէս եւ «Փոթորիկ»ի աշխատանքներուն Կովկաս: Պարսկաստանի մէջ աշխատած է Ռէշտի, Թաւրիզի եւ Սալմաստի շրջանները, իբրեւ Դաշնակցական մարտիկ: Սահմանադրական կռիւներէն վերջ անցած է Թուրքահայաստան, Վան, Էրզրում եւ Տրապիզոն, ապա Պոլիս եւ Եւրոպա: Ա. աշխարհամարտին վերադառնալով Թիֆլիս, մասնակցած է կամաւորական շարժման եւ մտնելով Քեռիի գունդին մէջ, իբրեւ վաշտապետ, մասնակցած է այդ գունդին մղած բոլոր կռիւներուն: 1919—20ին Հիւսիսային Կովկաս եւ բանտարկուած է համայնավարներուն կողմէ: Հրաշքով ազատած է մահէն: Պարսկաստանի մէջ մտած է իրանեան բանակին մէջ, ծառայելով շուրջ երեսուն տարի:

Յուղարկաւորութեան առթիւ Թէհրանի գերեզմանատան մէջ դամբանականներ խօսած են Յովհաննէս քահանայ Հաճեան, ընկեր Անդրէ Տէր Օհանեան եւ ընկեր Սեւակ Սագինեան (վերջինը պարսկերէն): Այս առթիւ ցաւակցութիւն յայտնած են **զօր. Սիահփուշ եւ գնդ. Ավար**:

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, որ հիմնուած է Անճըր Նահրի մէջ (Պէյրութ), յաջող դաշտահանդէս մը սարքած էր վերջերս: Այս առթիւ խօսողները շեշտած են թէ 1929ին է որ Պուրճ Համուտի մէջ հիմը դրուեցաւ առաջին հայկ. թաղամասի մը, մկրտելով զայն «Նոր Մարաշ»: Միեւնոյն ատեն հիմը դրած են երեք յարանուանական եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն: Առաջին եկեղեցին շինած ատեն կամաւոր գործի լծուած են ծերերը, պատանիները, կիները: Անճըր Նահրի գերեզմանոցը գնած են: Ունին «Գերմանիկ» թատերասրահ մը, նաեւ ֆութպոլի երկու խումբեր, «Նիզակ» եւ «Գերմանիկ»:

ՊՐԻՍԷԼԷՆ Պ. Արման Մասիս (Ճշմարտախօսեան), որ կ'աշխատակցի բազմաթիւ թերթերու, անդամ ընտրուած է Académie de la Pensée Française»ի եւ թղթակից Echo Diplomatique»ին:

ցան աշխատելէ: Որոշուած էր նոյնիսկ Հրեաներուն պէս դեղին աստղ մըն ալ Հայերու կուրծքին փակցնել:

Հայերուն դէմ յարաճուն այս հոսանքին անհաճոյ հետեւանքները կանխելու համար, անհրաժեշտ կը դառնար լուրջ աշխատանքի լծուիլ:

Իմ առաջարկով կազմուեցաւ Յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցէին ողբացեալ Երուանդ Պարկիրճեան, Խաչիկ Սվաճեան, Կարապետ Յակոբեան, Վահէ Ֆրէնկեան, Սիմոն Զիլինկիրեան, Արշակ Զօպանեան, Ալեքսանտր Խատիսեան եւ Հր. Սամուէլ:

Այս յանձնախումբը ծրագրեց հայ ժողովուրդը իր պատմական անցեալով եւ մշակոյթով ծանօթացնելու համար ղեկավար շրջանակներուն, պատրաստել եւ հրատարակել Հայոց պատմութիւն մը:

Ա. Զօպանեան առաջարկեց այդ աշխատանքը յանձնել Քամիյլ Մօքլէրի, որ ծանօթ էր իր գերմանասէր ձգտումներով: Յանձնախումբը մերժեց իր առաջարկը եւ ընդունեց Հրանտ Սամուէլի թեկնածուն, որ էր յայտնի պատմական Ռընէ Կրուսէն, զոր ճաշի մը հրաւիրեցինք, իր հետ կարծիքներու փոխանակութիւն ունենալու համար:

Բացի Յանձնախումբի անդամներէն, ճաշին ներկայ էին, Տքթ. Գօլօլեան, Տիգրան Զայեան, Տքթ. Տիրայր Ֆրունճեան (Պերլինէն):

Կրուսէ յանձն առաւ գլուխ հանել այս երկասիրութիւնը, որուն առաջին մասը հրատարակուեցաւ յապաղումով մը:

Այս գիրքին հրատարակութեան համար, Պ. Ա. Զօպանեան, Պ. Արմենակ Սալմասլեան եւ ինքս պէտք եղած դիւրութիւնները ընծայեցինք, հայթայթելով իրեն Հայոց պատմութեան վերաբերեալ հրատարակութիւններ:

Այս մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի տամ Յուշերուս մէջ:

ՓՐՕՖ. ԱՌԱՔԵԼ ԶԱՔՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

Բ.— ԻՐ ՔՈՅՐԸ՝ ՌՈՒԹ

Եղբայրը դիրք բռնած էր քրոջը դէմ: Ռութ սկսաւ վախնալ իր կեանքէն: Ձերբակալուած վիճակի մէջ կրնային զինք «հաշուեյարդարի ենթարկել» առանց դատավարութեան: Ուրիշներուն ըրած էին եւ Ռութ գիտէր այդ: Ինքն ալ պաշտպանած էր այդ մեթոտները, թէեւ սրտանց, երբեք ուղիղ չէր գտներ: Ի՞նչ կրնային ընել իրեն դէմ:

Բախտը հետն էր, Ստալին, Թրոցքիի ընդդիմադիրներուն հետ իր մղած ճակատամարտին հետեւանքով յոգնած էր եւ սպառած: Մեկնեցաւ երկար արձակուրդի մը համար: Ասիկա առիթ մըն էր: Ռութ տակաւին ունէր բարեկամներ, Զինովիեւ, Քամենեւ, Պուխարին, բոլորն ալ Լենինի հին պահակախումբէն, որոնք մաքրագործուեցան աւելի ուշ: Անոնք օգնեցին իրեն: Ահա թէ ինչ կ'ըսէ Ռութ, Մոսկուայի այդ օրերուն մասին.

— «Գործը եփեցինք: Յաջորդ օրը գացի Քաղաք. Բիւրոյի մէկ ժողովին: Սկսայ դողալ սեղանին, պոռալ եւ պահանջել, որ տուն պէտք է երթամ: Նուաղեցայ: Երբ ինքզինքս գտայ, Պուխարին գրպանս էր ինծի թէյ տալով: «Ռութ, լսէ ինծի, դուք պիտի երթաք ձեր տունը: Մենք մեր սեփական ընկերներու ահաբեկիչները չենք»: Եւ, նոյն օրն իսկ մեկնեցայ»:

Աւելի վերջը, Մոսկուայի «մաքրագործման» դատավարութիւններուն, Ռութ եւ իր ամուսինը, Մասլով մեղադրուեցան այն ամբաստանութեամբ, թէ գաղտնի գործակալներ ղրկած են Պուխարինին, Զինովիեւին եւ Քամենեւին, օգնելու համար անոնց որ Ստալինը սպաննեն: Ռութ Ֆիշըր մահուան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան, իսկ երեք յեղափոխական ղեկավարները «մաքրագործուեցան» ընդհ. դատախազ Անտրէյ Վիշինսկիի կողմէ, որ այժմ արտաքին նախարար է եւ ՄԱԿի մօտ խորհրդային գլխաւոր պատուիրակը:

Բայց շատ բաներ պատահեցան Մոսկուայի այս մահապատիժներէն առաջ: Ռութ վերադարձաւ Պերլին գտնելու համար իր համայնավար բարեկամները, որոնք համոզուած էին, թէ շնորհազուրկ մըն է ան յաչս Կրեմլինի: Տակաւին անդամ էր Ռայխսթակի: Համայնավարները պահանջեցին, որ հրաժարի իր աթոռէն: Ռութ մերժեց: Այժմ կը նստէր ան, ուրիշ երկու հոգինոց խմբակի մը հետ, Ռայխսթակի բոլորովին ծայրայեղ ձախակողմը: Համպուրկի ապստամբը, Հուկօ Ուրպանց, նոյնպէս հոն էր:

Թրոցքի, միաժամանակ, կորսնցուցած էր իր կռիւը Ստալինի դէմ: Ան, խորհրդային յեղափոխութեան զինուորական հերոսը, քշուած էր երկրէն դուրս եւ աքսորուած Փրինքիփօ (Թուրքիա):

Մասլով, Ռութ եւ Հուկօ Ուրպանց ողջունեցին Թրոցքին, իբրեւ դաշնակից մը Ստալինի ղեկավարութեան դէմ: Անոնք հիմնեցին Լենինեան ձախակողմեան համայնավարներու լիկան: Երեքն ալ մասնակցեցան նոր ընտրութեանց եւ երեքն ալ պարտուեցան: Ստացան աւելի քիչ քան 100.000 քուէներ: Ինչ որ Օթթօ Շթրասէրն էր Հիթլէրի համար, նոյնն էին Ստալինի համար Ռութ Ֆիշըրն ու Թրոցքին: Բոլորն ալ ձախողեցան: Զանգուածային շարժումները ունին իրենց սեփական զօրոյթը եւ անոնք, որ կ'ընդդիմանան հոսանքին, սովորաբար կը վճարեն իրենց կեանքերով, ինչպէս վերջին հաշուով եղաւ Թրոցքիի համար:

Ռութ Ֆիշըր դարձաւ հակաստալինեան խարազան մը: 1929ին երեւան հանեց պատմութիւնը, թէ իր եղբայրը Զինաստան ղրկուած էր ստորերկրեայ աշխատանքի համար: Պատմեց այն գաղտնի աշխատանքները, որոնք տարուած էին Նացիներու եւ համայնավարներու միջեւ, քանդելու համար գերմանական ժողովրդապետութիւնը: Հետախուզեց Կեսթափոյի եւ Կեփէուի գաղտնի գործերը: Իր տեղեկարերութիւնները ամբողջական էին եւ ամէն բանէ առաջ ճիշդ:

Օտար կառավարութիւններ հետաքրքրուեցան անոր զգուշացումներով: Բոլոր նախկին համայնավարները կապ պահեցին անոր հետ: Եւ սակայն տակաւին պատրաստ չէր խզուելու համայնավարութեան հետ: Կը զգար, թէ լաւագոյն համայնավարն է ինք, պարկեշտ համայնավար, ինչպէս Թիթօ կ'ըսէ այսօր իրեն համար: Կրակով լեցուած, ուրիշ որեւէ ժամանակէ աւելի ցուցական կեցուածք ունէր Ռայխսթակի մէջ:

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՋԻՆԿԸՐ

թիւնը, Անգլիոյ հաճոյք պատճառելու համար։ Նահաս ալ յայտարարեց օտար դործակալութեան մը թղթակցին,— «Կուսակցութեամբ կամ առանց կուսակցութեան ես պիտի շարունակեմ պայքարը, իրականացնելու համար Եգիպտոսի ժողովուրդին իղձերը։ Մնաց որ, ես պէտք չունիմ կազմակեր-պութեան մը, վասնզի ամբողջ ազգը իմ կուսակ-ցութիւնս է»։

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Նեկիպ եռօրեայ պտոյտ մը պիտի կատարէ հիւս. Եգիպ-տոսի քաղաքներու մէջ, լուսաբանելու համար Նահասի դէմ բացուած պայքարը։ Պիտի այցելէ նաեւ Նահասի ծննդավայրը։

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Վարչապետը Պրիւսէլ գնաց կիրակի օր։ Այս առթիւ պիտի բացատրէ թէ ինչու լաւատես է Ֆրանսայի ելմտական եւ տնտեսական կացութեան մասին։

Մեկնելէ առաջ, զեկուցում տալով Ազգ. Ժողո-վի ելմտական յանձնախումբին առջեւ, յայտարա-րեց թէ 1953ի ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշ-ռուի առանց նոր տուրքերու եւ թէ մինչեւ Օգոս-տոսի վերջը պետական գանձը կրցած է կատարել իր վճարումները։ Նոր նախահաշիւը պիտի քննուի Դեկտեմբեր 25ին։

Վարչապետին լաւատեսութիւնը հիմնուած է հետեւեալ իրողութեանց վրայ. —

1. Ընդհանուր յաւելում արտադրութեան։ 2. Գործազրկութիւնը պակսած է 20 %, բաղդատե-լով անցեալ տարուան ներկայ ժամանակաշրջանին հետ։ 3. Գիներու բարձրացումը, որ սովորական էր ամառնային արձակուրդէն ետք, կանգ առած է։ 4. Առաջին անգամ ըլլալով վստահութիւնը վե-րահաստատուեցաւ Ֆրանսայի պետական փոխա-ռութեան վրայ։ Պետական գանձատոմսերէն գո-յացած է 402 միլիառ ֆր. եւն.։

╳ Հարկային վարչութիւնը քննութիւն բա-նալով, հաստատեց թէ Սէնի նահանգին մէջ 14 մեծաքանակ վաճառականներ ծածկած են մէկ մի-լիառ 300 միլիոն ֆրանքի գործառնութիւններ։ Բոլորն ալ պիտի դատուին, կառավարութեան հր-րամանով։ Այս վաճառականներէն երկուքը կը գտնուէին Փարիզի Դ. թաղամասին, մէկը՝ 9րդին, երեքը՝ 10րդին մէջ, եւն.։

╳ Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը որո-շեց փակել մսավաճառի վեց խանութներ, 7էն 14 օրուան համար, այն ամբաստանութեամբ թէ մին-չեւ 62 % բարձրացուցած էին եզան եւ հորթի մի-սերուն գիները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՑ հաշտութեան դաշնագրին կնքու-մը փութացնելու համար, արեւմտեան դաշնակից-ները համառօտ ծրագիր մը յօրինած էին։ Խ. Մի-ութիւնը պատասխանելով այս նոր ձեռնարկին, կը յայտարարէ թէ կը հաւանի մասնակցիլ քառան-դամ ժողովի մը, պայմանաւ որ ետ առնէն համա-ռօտ ծրագիրը։ Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնէ Փոցտամի համաձայնութիւնը, սովորական մե-ղադրանքներն ուղղելով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն դէմ եւ Թրիէսթէի խնդիրն ալ խառնելով։ Ինչպէս կ'երեւայ, դեռ երկար պիտի տեւեն բանակցութիւնները, վերահաստատելու համար Աւստրիոյ անկախութիւնը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդհ. ժողովը կը շա-րունակուի Սթրազպուրկի մէջ։ Կիրակի օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, մասնաւորապէս Հոլանտայի եւ Պելժիոյ ներկայացուցիչները լուրջ մտահոգութիւններ յայտնելով, պահանջեցին որ Ատլանտեանի կազմակերպութիւնը «հաւասարա-պէս ապահովութիւն խոստանայ բոլոր եւրոպա-կան երկիրներու պաշտպանութեան համար»։ Այս առաջարկը քուէարկուեցաւ երկուքի դէմ 68 ձայ-նով եւ ուժձեռնպահութեամբ»։ Այս բանաձեւովկը ջնջուի կարգ մը երկիրներ երկրորդական գծի վը-րայ դնելու ծրագիրը։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ դահլիճը հաժարեցաւ։ Այս տագնապը կապ ունի արաբական Պաղեստինի հետ որ Յորդանանի դրօշման տակ է երկու տարիէ ի վեր։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐուն առթիւ, բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած են Մոնթէ-պէլլօ կղզիին հետ (Աւստրալիա)։ Բացարձակ լռութիւն եւ գաղտնապահութիւն կը տիրէ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան ռամ-կավար թեկնածուն, Սթիվենսըն, հրապարակաւ խոստովանեցաւ թէ 18.744 տոլար ստացած է հա-ղար քաղաքացիներէ, յաւելուածական վճարում-ներ կատարելու համար նահանգապետութեան ուժ պաշտօնեաներուն, որպէսզի մարդավարի ապրին։ — Պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ երկու կուսակցութեանց միջեւ, նորանոր յայտնութիւն-ներով։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Մարսէյլի մէջ

Կը տօնուի մօտ օրէն, բացառիկ պատրաստու-թեամբ։

╳

Կրընոպլի մէջ

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի։

╳

Լիոնի մէջ

18 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, Գ. Թաղապետա-րանի սրահը։

╳

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 12ին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «Ահարոնեան» խումբին կողմէ։

Կիրակի, 5 Հոկտեմբեր, ժամը 4.30էն 12, Cercle Militaireի մեծ սրահներուն մէջ, Pl. St. Augustin, métro St. Augustin։

Մասնակցութեամբ RICO'S CREOLE BANDի
Grande formation - vedette du cabaret «Le Drap d'Or»
Պիւֆէ — Անակնկալներ

Սեղանները ապահովելու համար դիմել Նոր Սե-րունդի անդամներուն կամ հեռախօսել Օր. ՇԱ-ՀԻՆԵԱՆի TRU. 92-68։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմօնի կապ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի այս հինգշաբթի 2 Հոկտ.ին։ Կը դա-սաւանդէ ուսուցչուհի Տիկին Ա. Տէօքմէճեան։

╳

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Լա Վալպառէլ, Լափոմի եւ Սէն Մարսէյլի շրջանի դպրոցի դասաւանդութիւնը կը սկսի 2 Հոկտ., հինգշաբթի օր, ուսուցչու-թեամբ Ազգին Մարտիրոսեանի։

Արձանագրութեանց համար դիմել հոգաբար-ձութեան ատենապետ Պ. Ասատիկ Աչճեանի բնա-կարանը։

⁂

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆր. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլի-նոյի Խրիմեան դպրոցի հայերէնի դասերը կը սկը-սին Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթին։ Ուսուց-չուհին է Տիկին Ա. Բալուեան։

Փութացէք արձանագրել ձեր զաւակները ա-մէն կիրակի օրերը ժամը 15—18, Խրիմեան սրա-հին մէջ։

╳

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի ազգային դպրոցի հայերէնի դասընթացքը կը վերսկսի 6 Հոկտեմ-բեր, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30—10.30։ Ուսուցչութեամբ Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեանի։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողներէն այժմէն արձա-նագրել իրենց զաւակները։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ձմեռնային եղանակին։

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք։

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վե-րաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանա-ծոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգա-հաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիր-քեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով։

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք ամէն տեսակի գիրքեր։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasder-madjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Արշալոյս Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Վարդան-եան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հաճեցան անձամբ ծաղկեպսա-կով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնել ի-րենց ամուսնոյն եւ հօր

ՀԱՅԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 22 Սեպտ.ին, իր բնակարանը, 35 Bld. Magenta Paris։

ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՆՔ ԿՐԿՆԵԼ

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ անվճար ծանու-ցումներ հրատարակելու։

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք սակացոյցը.— ՄԱՀԱԶԴ 1500 ֆրանք։

Նշանախօսք, ամուսնութիւն, ծնունդ 1000 ֆր., Ցաւակցութիւն, շնորհակալութիւն, հոգեհան-գիստ 500 ֆրանք։

«Կ'ուզուի»ներ մէկ անգամը 400 (երեք անգամ 1000։ Կը փնտռուի 300 (մէկ անգամը)։

Մասնաւոր պայմաններ առեւտրական ծանու-ցումներու համար։

╳ Այս առթիւ կը յիշեցնենք նաեւ որ ստիպ-ուած ենք դադրեցնել այն թերթերը որոնց բաժա-նորդները չեն պատասխաներ իրենց ղրկուած ման-դա - չէքերուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» են-թակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բա-ցականները նկատի կ'առնուին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Դեկտ. 6 շաբաթ երեկոյէն մինչեւ լոյս, Սահակ Մեսրոպ դպրոցի սրահին մէջ։ Ճոխ յայտագրով ու զանա-զան անակնկալներով։

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասու «Կոմիտաս»երգչախումբի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր անդամ եւ անդամուհիները, ինչ-պէս նաեւ փափաքողները, Եկմալեան կամ Կոմի-տասեան քառաձայն պատարագի փորձերուն, ո-րոնց առաջինը տեղի կ'ունենայ այս Զորեքշաբթի, ժամը 20ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկե-ղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ, իրենց անունը եւ հասցէն տալով։

Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակը, Պէր-պէրեան ընտանիքը (Վառնա), Այրի Տիկին Աղա-պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աբրահամեան եւ զաւակը, բոլոր պարագաները եւ պատակից բարեկամները իրենց խորին շնորհակա-լութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ան-ձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտ-նեցին ողբացեալ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ, 27 Սեպտ. Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Rue Jean Goujon.

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդ-րուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԶՕՄԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ – ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Ապրիլեան Սերունդի (նախկին ԶՕՄ) թէյասեղանը եւ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենան 5 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 rue Cadet, սրճարանին վերնայարկը։

Օրակարգ.— 1) Զեկուցում։ 2) Մայրերու Փառատօնի պատրաստութիւն, (Միւթիւալիթէի մեծ սրահը վարձուած է)։ 3. Տարեկան պարա-հանդէսի որոշում։ 4) Վիճակախաղ։ 5) Երկու յանձնախումբերու ընտրութիւն, (մէկը միմիայն տիկիններէ բաղկացած)։ 6) Զանազան կարեւոր հարցեր։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. ԱԺՏԷՐԵԱՆ կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մասնաւորներու եւ խումբերու, ամէն օր, ինչպէս նաեւ իրիկունները։ Գրել հետեւեալ հասցէին.

A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13)։

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château.. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ TÉLÉVISIONի, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուներու եւ խանութներու մէջ)։

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն։

Վճարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր զեղչ «Յա-ռաջ»ի ընթերցողներուն։

Դիմել՝

Պ Անդրանիկ Ծաղպազարեանի

Վերի հասցէով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)